ETNOGRAFIEN.

ETNOGRAFIEN.

ETNOGRAFIEN

FREMSTILLET I DENS HOVEDTRÆK.

AF

KRISTIAN BAHNSON.

EFTER HANS DØD FORTSAT AF CAND. MAG. CARL FREDSTRUP.

ANDET BIND.

FARVETRYK, KORT, FOTOGRAVURER OG TALRIGE I TEKSTEN INDTRYKTE AFBILDNINGER.

KØBENHAVN.
DET NORDISKE FORLAG
BOGFORLAGET:
ERNST BOJESEN.
1900.

EUROPA.

KORT, FARVETRYK OG FOTOGRAVURER.

AFBILDNINGER I TEXTEN.

ES = Nationalmuseets etnografiske Samling.
Fot. = Ætsning efter Fotografi.

at være foregaaet en Udvikling af Stenalderen i Afrika, der nærmer den til den europæiske, idet Magreb er det eneste Omraade i Afrika, paa hvilket der findes lignende stenbyggede Grave som i Vest- og Nordevropa. Fra Tunis, gennem Algier og ind i Marokko strækker der sig et Bælte, indenfor hvilket Stendysser, byggede paa den i Evropa vel kendte Maade af 4—6 Bæresten med en Overligger, forekomme i Tusindvis *. Ganske vist tilhøre de ikke alle Stenalderen. En Del af dem have vist sig at være opførte i senere Perioder og indeslutte Metalsager, men der kan dog ikke være nogen Tvivl om, at Stendyssen (Dolmen) ogsaa i Nordafrika er en karakteristisk Stenaldersform, der her er bleven benyttet langt ud over den Periode, i hvilken den først er fremstaaet.

I Australien og Amerika, enkelte Steder ogsaa i Asien, naar Brugen af Stenen ned til den Tid, da den evropæiske Paavirkning begynder; i Afrika er den ophørt i den fjærne Oldtid. Paa et tidligere Udviklingstrin end Folkene i de øvrige Verdensdele ere Afrikanerne blevne bekendte med Jærnet. I Ægypten ligesom i de sydlige Middelhavslande har en Bronzealder afløst Stenalderen **, hvorimod de øvrige afrikanske Folk uden noget Overgangsled have erstattet Stenen med Jærnet. Den Formodning ligger nær, at det lange Kendskab til Udsmeltningen og Bearbejdelsen af Jærnet, som findes hos alle Afrikanere, og som overalt foregaar paa en saa ensartet Maade, at den sandsynligvis har haft samme Udgangspunkt, skyldes en Paavirkning fra Ægypten. I dette Land var Jærnet i Brug i det mindste fra det andet Aartusinde f. Kr., og de Forbindelser, som Ægypterne paavislig have haft med sydligere boende Folk, og hvis sidste Spor kan iagttages den Dag i Dag i visse mellemafrikanske Folks Redskaber og Vaaben (Bumeranger, Hovedskamler, Musikinstrumenter o. s. v.), gøre det sandsynligt, at Kendskabet til Jærnet og dets Behandling ad denne Vej er blevet udbredt fra Folk til Folk i den øvrige Del af Fastlandet. Det var næppe vanskeligt for den nye Teknik at slaa Rod blandt Folkene, da Afrika er forholdsvis rigt paa let tilgængeligt Jærnmalm af forskellig Art. Der udviklede sig paa flere Steder, særlig ved den øvre

* Congrès of Norwich, S. 194. Arch. f. Anthr. II. S. 307. Hartmann, Die Nigritier. Berlin 1876. I. 238.

** Montelius i L'Anthropologie. I. S. 27.

Nil og ved Øvre Kongo en stor og ejendommelig Jærnindustri, der er enestaaende blandt Afrikanernes tarvelige Frembringelser paa industrielt Omraade.

Det mangelfulde Kendskab til vidtstrakte Egne i det indre af det mørke Fastland er Aarsag til den Usikkerhed i Opfattelsen af de etnografiske Forhold, som endnu hersker paa mange Punkter. Selv om Hovedlinjerne kunne drages med nogenlunde Sikkerhed, bliver der megen Tvivl tilbage, naar det gælder at bestemme dette eller hint Folks etnografiske Stilling og indordne det under den ene eller den anden af de store Hovedgrupper. Dette er ikke alene Tilfældet med de talrige Folk, af hvilke der næppe kendes mere end Navnet, men ogsaa med Folk og Stammer, der i visse Henseender ingenlunde ere helt daarlig kendte, men fra hvilke der endnu ikke foreligger tilstrækkeligt sprogligt Materiale. Meget i Inddelingen maa derfor betragtes som foreløbigt og tvivlsomt.

I ældre Tid var det den almindelige Opfattelse, at Negeren var Afrikas eneste Beboer, i alt Fald udenfor Ægypten og Middelhavslandene. Det mørke Fastland var »det sorte Menneskes« rette Hjemsted, ligesom Asien var det gules, Amerika det rødes. Saasnart man for Alvor var begyndt at lære noget mere end Kysterne at kende, blev det imidlertid klart, at Forholdet ikke var saa simpelt, som man mente. Saavel mod Nord som mod Syd traf man paa Folk, der ikke uden videre kunde henføres til Negrene, og efterhaanden arbejdede man sig frem til Forstaaelse af, at der i Afrika findes flere store, indbyrdes forskellige Folkegrupper, blandt hvilke de egentlige Negre kun udgøre en enkelt.

Den nordlige Del af Fastlandet, der strækker sig fra Middelhavets Kyster og til Sydranden af Sahara er beboet af *Berberne*, lyse Folk med glat Haar, der i Udseende nærme sig til de saakaldte kaukasiske Folk. I sproglig Henseende ere de nær beslægtede, idet de alle tale Sprog af hamitisk Rod. For at betegne Berbernes Slægtskab med den Folkegruppe, til hvilken de ariske og semitiske Folk høre, kaldes de nordafrikanske Folk ofte med det bibelske Udtryk *Hamiter*. De mest typiske Repræsentanter for denne Gruppe ere Tuaregerne i Sahara og Kabylerne i Algier, medens saavel Befolkningen i Byerne som Stammerne langs Middelhavets Kyster ere stærkt blandede med fremmede Folkeelementer, dels semitiske, dels

nigritiske. Til de hamitiske Folk i Nordafrika, om end udgorende en særlig Familie, høre dels Oldtidens Ægyptere (Retu) og deres Efterkommere, Kopterne, dels alle de Folk, som bebo Nubien og de Syd derfor beliggende Omraader i Nordøstafrika. De kaldes af nogle Forskere den ætiopiske Familie, af andre Bedschafolkene.

Det brede Bælte, som strækker sig Syd for Sahara fra Senegambien i Vest til Egnene om den øvre Nil i Øst, er *Negrenes* egentlige Hjem. De for største Delen rige og frugtbare Egne i denne Del af Afrika huse en tæt Befolkning, bestaaende af en Mængde Smaastammer, der frembyde en Mangfoldighed af Typer, men som alle have det tilfælles, at de kun sjældent ligne den hæslige Karikatur, der sædvanlig gaar under Navnet den afrikanske Neger. Dels paa Grænsen af Negrenes Omraade, dels blandet ind imellem dem findes enkelte Folk, der synes at indtage en Særstilling i etnografisk Henseende (Fulbe, Monbuttu, Massai) og ikke kunne henregnes til de egentlige Negre.

Uagtet Central- og Sydafrika i mange Retninger ere de slettest undersøgte af alle Omraader i Afrika, og der her findes en Række Folk, om hvilke man saa godt som intet ved, synes Hovedinddelingen dog her at kunne opstilles med forholdsvis stor Sikkerhed. Længst mod Syd træffer man en Gruppe af lyse, gulbrune Folk, *Hottentotter* og *Buskmænd*, af hvilke de sidste mulig ere Rester af en Urbefolkning, der er bleven splittet af senere indvandrede Folk, og af hvilken der findes Spor i de Dværgfolk, som den nyere Tids Forskninger i Afrikas Indre have gjort os bekendte med. Undtages disse Folk, er hele det øvrige Sydafrika mellem det atlantiske og indiske Hav beboet af en fra Hottentotterne ganske forskellig Folkegruppe, hvis enkelte Stammer i sproglig Henseende ere knyttede nøje sammen. De kaldes med et Udtryk, som næsten alle Folkene anvende om sig selv, *Bantufolk*. I Udseende nærme de sig til Negrene, men ere gennemgaaende lysere af Farve.

Saa vidt man for Øjeblikket er i Stand til at klassificere de afrikanske Folk, synes de altsaa at kunne indordnes under fire store Hovedgrupper. Om end denne Inddeling, som allerede fremhævet, ikke kan betragtes som endelig i alle Enkeltheder, og maaske særlig for de øst- og nordøstafrikanske Folks Vedkommende maa ændres noget, synes der dog ved den at være vundet faste Hovedrammer for en Gruppering. Dette Resultat vil foreløbig være tilstrækkeligt for

vort Formaal, der kun omfatter den etnografiske Behandling af Afrikas Folk.

Vi kunne dog ikke undlade her tillige at berøre Spørgsmaalet om disse Gruppers indbyrdes Forhold. Vender man sig imidlertid til Antropologien for at faa Svar herpaa, møder man to Anskuelser, der staa skarpt imod hinanden. Den ene er repræsenteret af Fr. Müller, hvem den ovenfor meddelte Hovedinddeling af Afrikas Folk væsentlig skyldes, og som bygger paa en Række af ældre Forskere, hvis Resultater i alle Hovedforhold stemme overens. Han betragter den etnografiske Forskel tillige som en antropologisk Adskillelse. For ham ere de forskellige Grupper tillige forskellige Racer. Han udskiller, foruden de allerede nævnte Grupper, end videre to af de afrikanske Folkestammer som raceforskellige fra de øvrige, nemlig Fulaherne eller Fulberne i Sudan og Nubaerne i Nilegnene *; men han har i dette Punkt fundet Modstand hos de fleste andre Forskere. Paa et lignende Standpunkt som Müller staar Peschel i sin Opfattelse af Forholdet mellem Race og Folkegruppe. Ogsaa han opfatter de hamitiske Folk og Hottentotterne som raceforskellige fra de øvrige Folk, men forkaster Fr. Müllers Anskuelse om Fulbers og Nubaers, Negres og Bantufolks Raceforskellighed **. Han finder ikke Forskellighederne mellem de sidst nævnte to Grupper tilstrækkelig gennemgribende til at berettige en Raceadskillelse imellem dem. Efter hans Anskuelse ere de bægge Afdelinger af samme Race, Negrene. Som det vil ses, en Distinktion af ikke særdeles gennemgribende Betydning. I Modsætning til de to nævnte Forskere, der have formuleret den almindelige Opfattelse, har R. Hartmann med stor Styrke og Lærdom hævdet alle afrikanske Folks antropologiske Enhed ***. For ham eksisterer der ikke forskellige Racer i denne Verdensdel. Dog opstiller ogsaa han forskellige Grupper indenfor den afrikanske Befolkning. Nord for Ækvator skelner han mellem tre store Folkefamilier, nemlig Berberne i Middelhavslandene, hvortil Ægypterne og de nubiske Berabra henføres, Bedschafolkene i Nilegnene og det nordøstlige Hjørne af Afrika, endelig Nigritierne i Sudan indtil hinsides Ækvator og de store Søer. Ligesom Peschel

* Allgemeine Ethnographie. Wien 1879. S. 477.

** Völkerkunde. Leipzig 1877. S. 499.

*** Hartmann, Die Nigritier. Berlin 1876. I. — Die Völker Afrikas. Leipzig 1879.

betragter han Bantufolkene som hørende til Nigritierne, uagtet han indrømmer, at de danne en særegen Gren af denne Gruppe. Traditionen blandt Kafferne om at være komne Nord fra, saa vel som den efter hans Anskuelse paafaldende fysiske Lighed mellem flere sydlige Bantufolk og Bedschaerne og endelig flere Sæder og Skikke, der minde om lignende hos Stammer i Nordøstafrika, gøre ham tilbøjelig til at betragte Kafferne som nærmest beslægtede med Bedschaerne. Alene Hottentotterne ere forskellige fra Nigritierne, i hvor vel Hartmann mener, at der ogsaa for disse tilsyneladende saa afvigende Urbeboere af Sydafrika vil komme den Dag, da man kan indordne dem under Nigritierne.

Som det vil ses, er denne Inddeling ikke synderlig forskellig fra den sædvanlige. Hartmann opretholder de samme etniske Hovedgrupper som sine Forgængere. Det nye i hans Teori er Opfattelsen af disse Gruppers indbyrdes Forhold. For Hartmann have Begreberne Kaukasier, Ætioper, Semiter og Hamiter ingen Værd, for ham eksisterer der ingen bestemt Grænse mellem Grupperne. Ved talrige Overgange ere de forbundne med hverandre og danne tilsammen een stor Race, Afrikanerne. Følgen heraf er, at der ikke i Afrika bliver Plads til noget hamitisk-semitisk Element. Hartmann forkaster paa det mest afgørende den Anskuelse, at de nordafrikanske Folk skulde være fremmede for de øvrige, indvandrede fra Asien og beslægtede med Semiterne. For ham ere de af samme Rod som alle andre afrikanske Folk. Hvor Berberen hører op og Nigritieren begynder, er det ikke muligt at sige; ved ganske umærkelige Overgange, ved en Kæde af Mellemled, ere de knyttede til hverandre. Hamiterne i Afrika høre efter hans Anskuelse til Æventyrets Verden og det semitiske Element, Syro-Araberne, som er blevet indfiltret i Afrikas Befolkning, har været saa ringe, at det er blevet uden nogen Betydning for Befolkningens Sammensætning. De saakaldte Arabere i Nordafrika ere for ham hovedsagelig Berber. Der er overhovedet ikke foregaaet nogen Indvandring, der har kunnet forandre de afrikanske Folks autoktone Præg. De forskellige Grupper synes efter denne Teori at være Produkter af deres Omgivelser og historiske Forhold.

Antropologien har dog ikke med Hartmanns Lære sagt sit sidste Ord, og Teorien er bleven mødt med stærk Kritik fra mange Sider, særlig for saa vidt den vedrører Spørgsmaalet om det semi-

tiske Elements Tilstedeværelse i Nordøstafrika *. Med hvor stor Lærdom den end er fremsat, er den dog langtfra at være bevist. Foreløbig kan den kun betragtes som en Hypotese. Hartmann selv har ikke naaet at fremlægge det antropologiske Materiale, der skulde danne den solide Underbygning for hans Teori, og andre have ikke suppleret hans Arbejde. Det første Bind af hans store Værk indeholder et uvurderligt Materiale til Afrikas, særlig de nordlige Egnes Etnografi, men ingen afgørende Beviser for Rigtigheden af hans Teori. Spørgsmaalet om Raceenhed eller Raceflerhed i denne Verdensdel er saaledes stadig aabent. For den rent etnografiske Skildring er det endelige Resultat af det vanskelige og indviklede Problem af mindre gennemgribende Betydning; de etniske Grupper ere, som foran fremhævet, temmelig uberørte af Løsningen af de antropologiske Spørgsmaal. Ingen vil drage skarpe Grænser imellem dem, og Hartmanns Lære har yderligere bidraget til at gøre det klart, at der findes en Mængde Blandinger mellem Grupperne, og at der paa Grænsen mellem dem bor en Række Folk, der danne Overgangen fra den ene til den anden og indeholde Træk af bægge. De Skranker, Naturforholdene i Afrika satte for Udbredelsen, have været lette at overvinde, og talrige Vandringer have fundet Sted fra en Egn til en anden. Derved er der opstaaet mangfoldige Blandinger. Paa den ene Side har det negritiske Element gjort sig stærkt gældende saa vel i Nord- som i Nordøstafrika, medens paa den anden Side Berberblod er blevet indpodet i ikke ringe Mængde i den sudanesiske Befolkning.

* Se f. Eks. Virchow, Nachtigal, Hildebrandt i Zeitschr. f. Ethnol. X (402).

Fig. 1. Hottentotkraal. (Efter Kolben.)

HOTTENTOTTER OG BUSKMÆND*.

TERRASSEFORMIG hæver Sydafrika sig op af Havet. Det lave Kystplateau, der falder brat af mod Oceanet, er mod Nord ved den stejle Zwarteveld adskilt fra de to Højsletter, Karroerne, der skyde sig op bag og over hinanden. Disse Højsteppers sandholdige Ler bliver i den regnfattige Aarstid haardt som Sten, og er da blottet for al Vegetation. Men saa snart Regntiden begynder, vælder det frem med Spirer fra de utallige Knoldvækster, der ere gemte i Jordens Skød, og i Løbet af kort Tid er Steppen dækket med en rig Græsvækst og et yppigt Blomsterflor. Kun i ganske enkelte Oaser er der Tale om at kunne drive Agerdyrkning; derimod er Steppen fortrinlig som Græsgang for Vildet og de talrige Kvæghjorde, som drives derned fra Bjærgene. Hinsides Karro hæver Nieuweveld sine sneklædte Tinder som Grænse for de indre Højstepper, gennem hvilke Oranjefloden bryder sig Vej i snævre og dybe, af lodrette Klippevægge begrænsede Dale, førende Vandet fra

* Fritsch, Die Eingeborenen Süd-Afrikas. Breslau 1872. — Hahn, Die Nama-Hottentotten. (Globus. XII. 1867. S. 238). Samme, Die Buschmänner (Globus. XVIII. 1870. S. 65). — Kolben, Beschreibung des Vorgebirges der guten Hoffnung. Leipzig 1745. — Merensky, Beiträge zur Kenntniss Süd-Afrikas. Berlin 1875. — Die Hottentotten Stämme und ihre geographische Verbreitung (Petermanns Mitth. 1858. S. 49).

de høje Bjærge, der opfylde den østlige Del af Sydafrika med deres talrige Kæder. Hinsides denne Flod gaa de tørre Højstepper efterhaanden over i det flade, ørkenagtige Kalahari. Her er Sydafrikas tørreste Egne. Fugtigheden, som tilføres af de østlige og sydøstlige Vinde, fortætter sig til Regn i det østlige Bjærgland. Ingen Skyer naa derimod over de høje Kæder ind i det indre, der brændes af den glødende Sol. En stor Udtørringsproces er bleven fuldbragt her. Medens der i Kalahari findes ikke faa udtørrede Flodsenge og Søbassiner, er der i vore Dage ingen Floder og lidet

Fig. 2—3. Hottentotter. (Efter Fritsch.)

Kildevand. Kun mod Nord ruller Ngamisøen sine Bølger. Ikke desto mindre er den sandede Jordbund paa de udstrakte Flader for største Delen bevokset med højt Græs, mellem hvilket forskellige krybende Knoldvækster, Vandmeloner og Græskar skyde sig frem. Enkelte Steder findes endog Buskvækster og smaa Trægrupper; men Landskabet er uden Afveksling, øde og trøstesløst.

Under disse Jordbundsforhold er saavel Plante- som Dyrelivet sparsomt. Syd for Oranjefloden udfolder det sig derimod i stor Fylde, trods de ingenlunde gunstige Betingelser. I Antal af Arter er Plantevæksten i visse Egne af Sydafrika overordentlig rig, men kun faa af dem, især Rod- og Knoldvækster, ere nyttige for Mennesket, og der findes blandt dem ingen, som egner sig til Dyrkning.

Ligeledes er Dyreverdenen overordentlig rig. Oksen, det fedthalede Faar og den højbenede Ged ere blevne tæmmede Husdyr; derimod er hverken Svinet eller Elefanten tæmmet; de tumle sig i det rige Jagtrevier sammen med Næshorn og Flodheste, Antiloper og Springbukke, Zebraer, Giraffer, Bøfler og Strudse, og ere Genstand for Efterstræbelser af Mennesket ikke mindre end af dets Jagtkonkurrenter, de store Rovdyr, Løven, Panteren, Leoparden, Vildkatten, Hyænen o. s. v.

Da Europæerne for halvtredje hundrede Aar siden gjorde Bekendtskab med disse Egne, levede her to forskellige Folkestammer, indbyrdes beslægtede i Farve, Legemsbeskaffenhed og Sprog, og forskellige saavel fra deres nærmeste Naboer i Sydafrika, Kafferne, som fra alle andre Afrikanere. Den ene af disse Stammer kaldte sig selv *Khoi-Khoin* »Menneskenes Mennesker«, og betegnede sig dermed ligesom Eskimoerne som de første og eneste Mennesker. Europæerne viste en ubegrænset Ringeagt for disse »Urmennesker« og kaldte dem *Hottentotter* (Fig. 2—3), et Øgenavn, der, i Følge Fritsch's Forklaring, vistnok betyder en, som hakker og stammer i sit Sprog, og i hvert Fald skulde være et Udtryk for disse Menneskers Dumhed og det lave aandelige Standpunkt, paa hvilket man troede, at de stod. Den anden Folkestamme kaldte sig selv *San* (Flert. af *Sab*), et Navn, der af nogle oversættes ved Pariaer, af andre ved »de boende« (af Verbet *sa* = at hvile). Dem døbte Kolonisterne med det Navn, de siden have baaret, *Buskmænd* (Fig. 4—5). Den almindelige og mest nærliggende Forklaring af dette Ord: de, der skjule sig i buskbevoksede Egne, er af Fritsch bleven ændret saaledes, at Navnet betyder Skovmenneske og er brugt om Buskmændene for at betegne et Folk, der staar imellem Mennesket og Aben. Af deres bitre Fjender, Kafferne, kaldes de *Abatoa* »Buemennesker« for at betegne deres Fortrolighed med et Vaaben, som er Bantufolkene fremmed.

Hottentotter og Buskmænd ere Sydafrikas ældste Indbyggere. Før Kaffernes Indvandring vare de udbredte over hele Sydafrika fra Kap til Zambesi og Kunene og have her efterladt sig Minder i de for Hottentotterne ejendommelige Stenhobe, de saakaldte *Heitsi Eibib*, Grave, som ere ukendte blandt de øvrige sydafrikanske Folk. Ogsaa fra disses Side erkendes de nævnte Folkestammer at være den oprindelige Befolkning i Landet, hvad der hos et af Kafferfolkene, Ama-

mpondoerne, faar sit Udtryk i den Skik, at der, naar en Buskmand deltager i Jagten, tildeles ham det bedste Stykke af det nedlagte Vildt som en Anerkendelse af, at Abatoaerne tidligere have ejet Kafferlandet. Under Krige med Kafferne ere Hottentotter og Buskmænd stadig blevne trængte længere og længere mod Syd og Vest til ugunstige Egne, der have virket i høj Grad hemmende paa deres Udvikling.

Ved den hollandske Kolonisations Begyndelse (1652) beboede Hottentotterne i et Antal af ca. 20 Smaastammer den største Del af den nuværende Kapkoloni og den vestlige Del af Sydafrika, det saakaldte Namaland indtil Hvalfiskebugten paa 23° s. Br.

Fig. 4—5. Buskmænd. (Efter Fritsch.)

Sproglige Forskelligheder skille dem i 3 større Folk: 1 De *koloniale Hottentotter* i Kaplandet og længere mod Ø. til Grænserne af Kafferlandet; 2 *Koranaer* paa Oranjeflodens højre Bred, især langs dens øvre Løb ved Waal- og Hart River; 3 *Namaerne* i den vestlige Del af Sydafrika mellem Kalahari og Havet, strækkende sig mod Syd til Groene River (lille Namaland) og Nord for Oranjefloden til henimod Hvalfiskebugten (store Namaland). Af disse Folk ere kun de to sidstnævnte tilbage. Krige med Kolonisterne og Kafferne have tilintetgjort de koloniale Hottentotter som selvstændigt Folk; de sparsomme Rester, som endnu ere tilbage, ere ligesom *Gri-folket* (*Grikvaerne*) ved Oranjeflodens øvre Løb Bastarder af Hottentotter og Evropæerne.

Ogsaa Buskmændene maatte vige for de fremtrængende Kaffer; men de lode sig ikke saa let fordrive som de slappe Hottentotter. Fra deres Smuthuller i Bjærgene førte de en stadig Guerillakrig

mod Indvandrerne, og de vare farlige Fjender. Væbnede med forgiftede Pile, holdt de Kafferne i stadig Frygt og hidsede deres Had ved evindelige Angreb og Kvægrøverier, saa at Krigen mod dem blev ført som en fuldstændig Udryddelseskrig. Paa den ene Side trængte af Bantufolkene, paa den anden af Hottentotter og Kolonister, der hade og frygte dem lige meget, ere Buskmændene blevne et fredløst Folk, hvis smaa Horder flakke hjemløse omkring og blive massakrerede, saa snart der gives Lejlighed dertil. Nu ere de næsten ganske fortrængte fra Kaplandet og de østligere Kolonier, men vandre i smaa Familier og Horder omkring i det indre af Sydafrika, i Grikva- og Namalandet og have i Særdeleshed deres Tilhold i Kalahari helt op til Ngamisøen og mulig endnu længere mod Nord.

Man har i tidligere Tid ofte betragtet Buskmænd og Hottentotter som en og samme Folkestamme og anset Buskmændene for at være degenererede Hottentotter. Ser man hen til Buskmændenes yderst lave Kulturstandpunkt, til deres forkomne og ynkelige Tilværelse, kunde ganske vist meget tale for den Anskuelse, at de under Paavirkning af ugunstige Naturforhold vare sunkne ned fra et højere Standpunkt. Men det nærmere Kendskab til bægge Folk har godtgjort, at denne Opfattelse er urigtig. Ganske vist vise de sig saavel efter Legemsbeskaffenhed som efter Sprogtype at staa hinanden nær og at tilhøre samme Folkegruppe. Men paa den anden Side ere Forskellighederne mellem dem saa store, at de nærmest maa betragtes som to jævnsides staaende Afdelinger af samme Gruppe. I det højeste kunne Buskmændene opfattes som en Underafdeling af Hottentotterne. Foruden historiske Efterretninger, der skelne mellem de to Folkestammer, og hottentottiske Sagn om Buskmændenes Oprindelse, der udtrykke Hottentotternes Ringeagt for deres Stammefrænder og betegne dem som et fra dem selv forskelligt Folk, tyde anatomiske Særegenheder og Ejendommeligheder i Karakter og aandelige Anlæg paa Buskmændenes Selvstændighed indenfor Gruppen. Gennem den følgende Skildring ville disse Forhold fremtræde med større Skarphed. Her skal kun fremhæves, at Sprogene sætte en endnu bestemtere Kløft mellem de to Stammer end de fysiske Forhold. Th. Hahn, en af de første Kendere af de hottentottiske Sprog, karakteriserer denne Forskel saaledes: »Alle hottentottiske Stammer have samme Sprog, ikke

blot i Principet for Orddannelsen, men i selve Rødderne. Deres Sprog ere kun forskellige Dialekter. Alle kunne forstaa hverandre. Anderledes med Buskmændene. Afset fra, at mange af deres Stammer ikke blot kunne opvise Konsonanter og Lydforbindelser, som ere ganske fremmede for de hottentottiske Idiomer, og at mange San-dialekter have næsten det dobbelte Antal af de ejendommelige Smæklyd ligeover for de hottentottiske, staa de paa et isolerende Trin, medens Hottentotsprogene have udviklet sig til agglutinerende. Disse adskille et skarpt udpræget grammatisk Køn, hine mangle et saadant, og medens alle Hottentotidiomer ere beslægtede helt igennem, afvige Sansprogene ikke blot i Rødder fra de hottentottiske, men alle Buskmandsdialekter ere atter indbyrdes forskellige«.

Fig. 6. Hottentotkvinde. (Efter Fritsch.)

Man maa altsaa betragte Buskmændene ikke som degenererede Hottentotter, men som et Folk, der er blevet staaende paa et lavt Udviklingstrin, knuget til Jorden af de ugunstige Naturforhold, under hvilke det lever. Medens Hottentotterne ere blevne Nomader, ere Buskmændene stadig Jægere. Blandt Afrikanerne indtage de Fuksepladsen i Kultur og høre overhovedet til Jordens lavest staaende Folk. I øde og ufrugtbare Egne, hvor ingen anden sætter sin Fod, flakke Buskmændene om uden Hus og Hjem, uden Ejendom og kun med Hunden som Husdyr, søgende deres kummerlige Eksistens paa Vandringer omkring i smaa Horder, uden social Organisation og kun i Besiddelse af de mest uklare og svømmende religiøse Forestillinger. De ere næsten henviste til at drive Kvægrøveri i stor Stil for at eksistere og deres Samvittighed lægger dem ingen Hindring i Vejen for at røve Næstens Ejendom. Paa Grund heraf ere de Genstand for alle omboende Folks uforsonlige Had. Som skadelige Dyr jages de fra Sted til Sted, i lige Grad fredløse

for Evropæere, for Hottentotter og Kaffer. Forfølgelsen har sin Virkning i det stadig aftagende Antal.

Saavel Hottentotter som Buskmænd adskille sig i Legemsbygning og Hudfarve paafaldende fra de øvrige afrikanske Folk. I Modsætning til deres nærmeste Naboer, Bantufolkene, ere Hottentotterne under Middelhøjde. Mændenes Gennemsnitshøjde er $1{,}_{60}$ M., Kvindernes $1{,}_{44}$ M.; kun Namaerne naa en større Højde. Selv den mindst kræsne Smag vil ikke kunne finde deres Udseende og Legemsbygning forenelig med europæiske Skønhedsbegreber. Mændenes Krop er knoklet og mager, i Reglen daarlig proportioneret. Muskulaturen er lidet fremtrædende, Arme og Ben tynde og fortørrede med smaa Hænder og Fødder. Ernæringsvilkaarene have dog en ikke ringe Indvirkning paa Legemet. Faa Hottentotterne god og rigelig Kost, tiltage de hurtig paafaldende i Omfang, især bag til; men Virkningen forsvinder med Aarsagen. Hos Kvinderne er den lokale Fedtudvikling et ejendommeligt, ofte fremhævet Træk. Selv om Formerne ellers ingenlunde ere særlig fyldige, har Partiet om Hofterne og især Bagdelen utrolige Dimensioner. Paa disse Legemsdele samler der sig enorme Puder af Fedt, der give dem en fuldstændig vanskabt Form, og som tilmed ere saa løse i Vævet, at de ved den ringeste Bevægelse komme i Bævren. Denne saakaldte *Steatopygi*, der af Hottentotterne anses for Tegn paa Skønhed, forekommer vel hist og her hos afrikanske Folk, men er intet Steds saa udbredt og udviklet som hos Hottentotterne. I noget ringere Grad forekommer den hos Buskmændene. En anden anatomisk Séregenhed, det saakaldte Hottentotforklæde, der bestaar i en Forlængelse af *labia minora*, forekommer ligeledes hos andre afrikanske Folk, om end ikke i den Udstrækning og Størrelse som hos Hottentotterne.

Huden, hvis blege, gulbrune Farve træffende er bleven sammenlignet med visne Blades Lød, er paafaldende tør og slap og tilbøjelig til at danne Rynker, der med Aarene gaa over til dybe Furer. Haaret er kruset, tæt sammenfiltret, med en Tilbøjelighed til at gruppere sig paa Hovedet i Totter, mellem hvilke Hovedbunden skinner frem som bare Pletter. Et Blik paa Fig. 3 og 8 vil give et Indtryk af, hvor træffende Sammenligningen med en afslidt Skobørste er.

Som Fritsch har fremhævet, lader Ansigtskonturen hos Hottentotterne sig ikke omskrive med en Oval, men er nærmest rhombeformet, dannet af de særdeles høje og fremstaaende Kindben, den spidst tilløbende Hage og den opadtil afsmalnende Pande. Øjnene med den smalle Spalte sidde langt fra hinanden, Næsen er meget kort og flad, dybt indtrykket ved Roden. Spidsen vender noget opad, saaledes at Næseboerne ere rettede fremefter. Kæbepartiet er stærkt prognatisk. Den store Mund har tykke, dog ikke særlig opsvulmede Læber. I Forening med de omtalte Rynker og Folder forme disse Træk sig til et yderst frastødende Hele, hvis Hovedpræg er Utilfredshed og Mismod.

Et dybt Trin under Hottentotterne i legemlig Udvikling staa Buskmændene. Fælles for bægge Folkestammer er det lange, lidet høje Kranium, det krusede, tottede Haar, Næsens Form og Tilbøjelighed til Steatopygi og »Hottentotforklæde« hos Kvinderne. Forskellighederne træde foruden i Skelettet i fremtrædende Grad for Dagen i Højdeforholdet. Buskmændene høre til Jordens allerlaveste Folk. Mærkeligt nok findes der ikke hos dem den Forskel mellem de to Køn, som er almindelig hos andre Folk. Maalinger, som Fritsch har anstillet, have givet samme Resultat for Mænd og Kvinder, endog med en lille Overvægt for de sidstes Vedkommende ($144{,}_{8}$ Ctm. mod $144{,}_{4}$ Ctm.).

I det hele er Ligheden i Udseende mellem de to Køn saa stor, at en Forveksling ikke sjældent har fundet Sted. Indtrykket af Lidenhed forøges yderligere ved Legemets knoklede Udseende og ved Lemmernes Magerhed og Tørhed, der minder om vel bevarede Mumiers Ekstremiteter. Muskulaturen er lidet udviklet, hvorimod Leddene ere stærkt markerede. Maven, der maa taale saamegen slet Kost, er stærkt fremstaaende og den eneste Del af Legemet, der har nogen Fylde. En lignende Tørhed er en fremtrædende Egenskab ved Huden i endnu højere Grad end hos Hottentotterne. Der findes ikke et mere rynket Folk paa Jorden end Buskmændene. Deres Hud sammenligner Fritsch med garvet Safian. Ligesom Læder ved en kemisk Proces mister en Del af sin Elasticitet, synes Huden allerede paa den levende Krop at have mistet denne Egenskab og lige fra Barndommen at trække sig sammen i dybe Rynker og

Fig. 7—8. Buskmandskvinder. (Efter Fritsch.)

Furer. Farven er mørkere end Hottentotternes med forskellige Schatteringer af rødbrunt.

Paa den lille Krop sidder et uforholdsmæssig stort Hoved. Den temmelig brede Pande, de ikke særlig stærkt fremtrædende Kindben, det brede Underkæbeparti og den korte Hage give nærmest Ansigtet en firkantet Form. Udtrykket i de smaa, dybtliggende Øjne er lurende, sky, uroligt omflakkende, Næsen dybt indtrykket ved Roden, hele Kæbepartiet stærkt prognatisk, næsten snudeformig fremskudt, Ørerne store og fremstaaende.

De Træk, som Hottentotter og Buskmænd have tilfælles i Karakter og intellektuel Udvikling, kunne ikke opfattes som Vidnesbyrd om en dybere Sammenhæng, men ere nærmest saadanne, som genfindes hos adskillige Naturfolk. I intellektuel Henseende ligne de Børn, men deres Sanser ere ved Levevis og Livsvilkaar udviklede til en ikke ringe Skarphed i enkelte Retninger. Selvstændigt Initiativ mangler dem ganske, hvorimod de ere i Besiddelse af en vis Evne til Efterligning. For Hottentotternes Vedkommende viser

denne sig i den Lethed, med hvilken de have lært Europæernes Sprog og tilegnet sig forskellige legemlige Færdigheder, som Kolonisterne ere i Besiddelse af, f. Eks. Dygtighed i Ridning og Skydning. Hos Buskmændene derimod fremtræder denne Egenskab i deres Malerier og indhuggede Figurer paa Klipperne, der vidne om en forholdsvis ret udpræget Sans for Karakteristik af Dyr og om Lethed og Sikkerhed i Gengivelsen. Naturligvis er det dog paa Omraader, der staa i Forbindelse med Kampen for Eksistensen, at deres intellektuelle Evner mest ere udviklede. Hos Buskmændene er det ligesom hos Australierne det omstrejfende »Samlerliv«, der stimulerer Intelligensen og skærper Sanserne. I fin Sporsans og Opfindsomhed i ubemærket at nærme sig Byttet, i Evnen til at finde sig til Rette i et Terræn og benytte alle dets sparsomme Hjælpekilder, hvor skjulte de end ere, staa de fuldkommen ved Siden af deres australske Brødre.

Hos bægge Folkestammer er den hos de fleste Naturfolk saa almindelige Tankeløshed, der præger deres Handlemaade og faar sit Udslag i en stor Letsindighed, et fremtrædende Karaktertræk. Hos Hottentotterne viser Letsindigheden sig i et almindeligt *laisser aller*, i en fuldstændig Uberegnelighed, der undertiden fører disse flegmatiske, af Naturen godmodige og lidet blodtørstige Mennesker til oprørende Voldsgerninger. I dette Karaktertræk maa ogsaa Grunden søges til deres Mangel paa moralsk Sans. Deres Handlinger ere kun bestemte af Frygt. Mene de at kunne slippe godt fra det, lyve og stjæle de uden Betænkning, især hvis de derved kunne tilfredsstille deres Hovedlidenskab, en frygtelig Drikfældighed. Deres Tyverier gaa i Reglen ikke ud over, hvad de i Øjeblikket have Brug for.

Hos Buskmændene viser Letsindigheden sig i den fuldstændigste Ubetænksomhed, i en modstandsløs Eftergivenhed overfor alle Øjeblikkets Indskydelser. De ere, som Fritsch har karakteriseret dem: »Øjeblikkets ulyksalige Børn«. Denne Egenskab, der, som det vil være fremgaaet af den foregaaende Skildring af Sydhavets og Amerikas Folk, ingenlunde er særegen for Buskmændene, er bleven skæbnesvanger for deres Eksistens ved at være forenet med andre, slette Egenskaber og ledet af dem. Der er hos Buskmændene en Tilbøjelighed til Voldsgerninger, hvis pludselige Udbrud har et saadant Præg af Brutalitet og Umenneskelighed, at den mere end noget andet har fremkaldt det Had, som alle Naboer nære til dem.

Det er ikke forunderligt, at Mennesker, der tilsyneladende mangle de simpleste menneskelige Følelser, af Hottentotter, Bantufolk, Europæere — alle, som have været udsatte for deres Grusomhed — blive betragtede som fredløse Væsener, som et skadeligt Utøj, der maa udryddes ved alle Midler. Alles Haand er imod dem og deres Haand imod alle, og de ere ingenlunde utarlige Modstandere dels ved deres Vaaben dels og Standhaftighed paa Grund af deres Mod, der ofte gør dem til sande Helte. Kafferne sige vel: »De have ingen menneskelig Skikkelse, ingen Størrelse, de ere nogle usle Insekter, der forsvinde under Græsset. Ligesom Fluer ser man ikke, hvorfra de komme«. Men ikke desto mindre frygte saavel de som Kolonisterne disse »usle Insekter« saa meget, at de ikke i Nærheden af deres Huse tør have Krat for ikke at give Buskmændene et Tilholdssted. En væsentlig Grund til alle fast bosiddende Sydafrikaneres Had til dem er deres absolutte Mangel paa Respekt for andres Ejendom, [illegible]. Deres Tankegang er den: de andre have saa meget Kvæg, som de ikke bruge, derfor ville de slagte det; vi ere sultne, [illegible]. Men [illegible] Punkt i en Hottentot- og Kaffers [illegible] og de andre Sydafrikanere vide, at [illegible] naar de falde i Buskmændenes

Hænder. Blive Kvægtyvene forfulgte, lemlæste eller nedhugge de ubarmhjærtig deres Bytte, for at det ikke skal falde i Forfølgernes Hænder.

Overfor alle de hæslige Egenskaber, som Buskmændene ere i Besiddelse af, er deres ubetvingelige Frihedskærlighed et tiltalende Træk. I Modsætning til de sløve og indolente Hottentotter, der egne sig saa vel til at være Tjenestefolk og finde sig i enhver Undertrykkelse, naar der blot ikke kræves for stor Overvindelse af deres Dovenskab, lader Buskmanden sig ikke binde. Selv om han lever under gode Forhold i en eller anden tjenende Stilling, holder han det ikke ret længe ud. Det frie, ubundne Liv paa Stepperne drager ham stadig, og en skøn Dag er han forsvunden. Først naar han i nogen Tid har maattet snøre Hungerbæltet fastere og fastere om den tomme Mave, tænker han paa at vende tilbage igen.

Karakteristisk for Hottentotternes Sprog ere Smæklydene, som kun den, der fra Barnsben har vænnet sin Tunge til dem, er i Stand til at udtale. Af saadanne Lyd eksisterer der i Følge Hahn fire. En opstaar, naar man trykker Tungespidsen mod Overkæbens Fortænder og pludselig trækker den rask tilbage. Lyden er den samme som den, der ofte høres som Beklagelse. En anden fremkommer, naar man presser Tungen mod den forreste Del af Gummen, kort oven over Fortænderne i Overmunden og hurtig trækker den tilbage. En tredie dannes ved, at Tungen lægges mod den Del af Overmunden, der er lige under det øvre Næseben. Lyden svarer temmelig nøje til det Smæk, som fremkaldes af en Champagneprop, der trækkes op af en Flaske. Den fjerde endelig frembringes ved, at Tungen bøjes til Siden mod de øvre Kindtænder. Kuske pleje med en lignende Lyd at opmuntre deres Heste. Disse Smæklyd kunne kun forekomme i Begyndelsen af Ordene og i Forbindelse med bestemte andre Lyd, den første f. Eks. foran Vokaler, den sidste foran det dentale n o. s. v.

Det er ikke alene Smæklydene, som gøre Hottentottisk til et særdeles vanskeligt Sprog for fremmede. Selve den Maade, paa hvilken Ordene udtales, er af Vigtighed. Den høje eller dybe Tone i Ordets Udtale forandrer dets Betydning, saaledes at det med samme Bogstaver skrevne Ord kan faa 20—30 Forandringer og ligesaa mange forskellige Betydninger. En stor Formrigdom er tillige ejendommelig for Sproget. Særlig gælder dette om Pronominerne, i hvis Bøjning Sprogets tre Køn — mandligt, kvindeligt, fælles — og dets tre Tal – Enkelttal, Total, Flertal — komme til Anvendelse. I første og anden Person adskilles saaledes over 20 forskellige Former. Ved Tilføjelse af Pronominer til Substantivstammer undergaa disse en Slags Bøjning. Kasus som i vore Bøjningssprog findes ikke. Dativforholdet kendes ikke, og Nominativ og Akkusativ adskilles ikke efter Formen; det fremgaar af Sammenhængen, om et Ord er Subjekt eller Objekt. Alle Præpositioner sættes bag efter det Ord, de styre; det samme er Tilfældet med de fleste Adverbier og Konjunktioner.

Hottentotterne i Kapkolonien have ligesom andre Naturfolk, der leve i Afhængighed af Europæerne, antaget deres Dragt i større eller mindre Udstrækning. Endog hos de selvstændige Stammer har denne Paavirkning gjort sig gældende. Dog er her den oprindelige Dragt, der i meget ligner de øvrige sydafrikanske Folks, delvis bevaret. Hovedstykket i den er den saakaldte Karos, en Kappe af sammensyede Faare-, Shakal- eller Vildkatteskind, der bæres af

bægge Køn. Om Livet binde Mændene en Rem, fra hvilken en lille Skindlap, den saakaldte Jakal, hænger ned fortil. Kvinderne knytte om Hofterne et Slags Skindskørt af Form som et trekantet Kastetørklæde, der bedækker Sædet og hænger ned bagtil indtil Knæerne. Fortil bæres et Par frynsede Forklæder af forskellig Længde, der hos de gifte Koner ere pyntede med brogede Skindstrimler og Glasperler. Om Hovedet slynges et Tørklæde, og gælder det en Vandring, bindes undertiden tykke Lædersandaler under Fødderne for at beskytte dem mod det hede Sand. I det hele generes Hottentotten ikke af mange Klædningsstykker.

Buskmændenes Beklædning er i det væsentlige den samme, kun endnu tarveligere. Kappen bestaar sædvanlig kun af et enkelt Skind, som Kvinderne binde sammen om Overkroppen som Bæresele for smaa Børn, og Skørtet indskrænker sig til et lille, firkantet, med Frynser forsynet Forklæde. Denne Beklædning er, ligesom Hottentotternes, ganske utilstrækkelig til Beskyttelse mod Nattekulde og ublidt Vejrlig; men det nødvendige Supplement til den leverer den forsvarlige Skorpe af Smuds, der dækker Legemet og forøges Aar for Aar.

Den mere velstaaende Hottentot frembringer denne Skorpe ved Indgnidning med Fedt, i hvilket der er blandet pulveriserede Blade af den stærkt og ilde lugtende Buchuplante, og som danner et udmærket Bindemiddel for Smudspartikler af forskellig Art. Den fattige Buskmand nøjes derimod med, hvad der af Aske, Blod, Okkerjord og lignende Dele tilfældig hænger fast. Da Vandet i Ørkenen er sparsomt, og det aldrig kunde falde en Buskmand ind at bruge det til at vadske sig i, er der ingen Fare for, at det tilfældig dannede Lag skal blive formindsket. Tværtimod. I Aarenes Løb bliver Skorpen saa tyk, at den særdeles vel kan erstatte et lettere Klædningsstykke.

Hvor nøgen og smudsig en Buskmand end er, besidder han dog tilstrækkelig Forfængelighed til altid at maatte pynte sig. Kærest er ham Glasperler og Metalringe, som han tiltusker sig fra Naboerne, men de ere sjældne Varer og maa i Reglen erstattes af Jagttrofæer, Fjer og Dyrehaler, Kløer, Horn og Tænder, der bæres i Haaret eller om Halsen. Nu til Dags bære Hottentotterne meget faa Smykkesager; men i ældre Tid prydede en svær Elfenbensring Mændenes Overarm, og Kvinderne bare om Arme og

Ben en Mængde tykke Ringe af sammensyede Skindstrimler, der foruden at være Prydelser gjorde god Tjeneste til Beskyttelse mod de skarpe Torne. Hertil kom endnu Glasperler og Metalringe i Ørerne og om Haandleddene, og Legemets Udsmykning fuldendtes ved Bemaling med Okker paa Kinderne og omkring Øjne og Næse, en Skik, som endnu er bevaret selv hos ganske evropæisk klædte Hottentotkvinder.

Fælles for alle sydafrikanske Folk er den halvkugleformede, bikubelignende Hytte; kun i Materialets Art er der Forskel fra Folk til Folk. Skelettet bestaar hos Hottentotterne af lange, tynde Stænger, der stikkes ned i Jorden i en Rundkreds og bøjes sammen i Midten. Over det spredes Sivmaatter, der i godt Vejr skydes noget fra hverandre for at skaffe frisk Luft i Hytten, men i Regntiden trækkes sammen og da udvide sig saa stærkt, at de danne en god Beskyttelse mod Fugtighed. Indgangen, der er anbragt paa Siden og om Natten lukkes med en Maatte, er meget lav. Indvendig er Hytten overhovedet ikke højere, end at en middelhøj Mand lige kan staa oprejst i den. I Midten er Ildstedet anlagt paa den flade Jord imellem 3 Sten, der danne Underlaget for Kogekarret. Rundt omkring Baalet, fra hvilket Røgen kun baner sig Vej mellem de smalle Sprækker i Taget eller gennem Døren, ligge Hyttens Beboere om Natten hulter til bulter mellem hverandre, dækkede af deres Karos. Skal man skifte Opholdssted, er Hytten i en Haandevending taget ned, Stænger, Maatter, Husgeraad, Kvinder og Børn læssede paa Okserne, og saasnart man har fundet den nye Lejrplads, have Kvinderne i mindre end en halv Dag opslaaet Hytten paany og indrettet sig i den. Hytterne anlægges i en Rundkreds med en fri Plads i Midten til det mindre Kvæg (Fig. 1). Indhegningen til Kvæget betragtes som den vigtigste Del af Landsbyen, i den Grad, at den har givet hele Anlæget Navn. Det kaldes i den koloniale Dialekt *Kraal* (af det portugisiske *coral*), en Benævnelse, der almindelig bruges saavel om Kaffernes som om Hottentotternes Landsbyer.

Den omstrejfende Buskmand er sjælden saa velhavende, at han ejer en Hytte. Viser en Egn sig saa rig paa Vildt, at et længere Ophold lønner sig, kan han vel drive det til at stikke nogle Pæle i Jorden og dække dem med Grene og Skind; men i Reglen er han stadig i Bevægelse og nøjes med den Beskyttelse mod Vind og

Vejr, som Naturen anviser ham. Naturlige Huler og Klippespalter ere de mest søgte Tilholdssteder, men i Mangel af dem er et Hul i Jorden eller en Busk tilstrækkelig til at give Husly. Enten skæres de overflødige Grene bort, og Grenene i Vindsiden flettes sammen til en Skærm, der tættes med Kviste, eller Buskmanden kryber simpelt hen midt ind i en Busk, fjærner nogle af de indre Grene, stopper de største Aabninger med Mos og gør sig det med hele Familien behageligt i denne Rede. Hertil kræves ganske vist ogsaa en Buskmands utrolige Evne til at rulle sig sammen. Hahn fortæller, at en ussel Karos ikke alene kan dække 4—5 Personer, men at Enderne endog stikkes ind under dem. At de maa ligge i flere Lag for at udføre dette Kunststykke, er en Selvfølge.

Fig. 9. Gravestok. 1/14.

Som Dragten og Huset er ogsaa Ernæringen simpel og primitiv. Intet af de to Folk ere naaede saa vidt i Kultur, at de ere blevne Agerdyrkere. De spiselige Knolde og Rødder, som Naturen byder paa, fortæres i stort Antal, skønt Smagen ikke altid er meget tiltalende; men det vilde stride altfor meget mod disse Folks Levevis og udprægede Dovenskab at forsøge paa at dyrke dem. Det er Kvindernes Sag at tilvejebringe denne Del af Næringsmidlerne. Knoldene fremdrages af Jorden med en Gravestok, en haard, tilspidset Stok, paa hvilken der er opskudt en tung, gennemboret Stenkugle, der giver Redskabet dets Vægt (Fig. 9). Saavidt vides, ere Buskmændene ikke mere i Stand til at lave disse Stenkugler. Mulig ere de, som Gooch hævder*, Køllehoveder, der hidrøre fra en fjærn Fortid.

De fleste Hottentotter ere Nomader og elske deres Kvæg med en rørende Ømhed. Alle Tanker og al Omsorg drejer sig om de i Reglen meget store Hjorde af Hornkvæg, Faar og Geder. Vogtet af nogle af Beboerne i Fællesskab, drives hele Kraalens Hjord om Dagen ud paa Græsgangene og føres om Natten tilbage til Landsbyen. Smaakvæget drives ind i Indhegningen i

* Journ. anthr. inst. af Great Britain. XI. S. 129.

Midten for at kunne beskyttes mod de vilde Dyr, hvorimod Hornkvæget, som ved sine Brøl kan tilkendegive en sig nærmende Fare, anbringes udenom i en Kreds, to og to Stykker bundne sammen ved Reb om Benene (Fig. 1).

Ved festlige og usædvanlige Lejligheder slagtes en Bede eller, naar det kommer højt, en Okse, men ellers spises kun Kødet af selvdøde Kreaturer. En Hottentot nænner ikke at slagte sine Dyr, men nøjes med Mælken, der i frisk eller gæret Tilstand eller i Form af Smør udgør det vigtigste Næringsmiddel. Faaremælken er alene forbeholdt Kvinderne. Mælkeudbyttet af Køerne er forholdsvis ringe og vanskeligt at indsamle, da ingen Ko lader sig malke, før efter at dens Kalv har begyndt at patte den. I den Tid, da der ingen Kalve findes, hører Mælken op at komme paa naturlig Maade og kan kun malkes frem, efter at der er pustet Luft ind i Koen. Okserne anvendes i stor Udstrækning som Ride- og Lastdyr og opdrættes til dette Brug fra deres tidligste Ungdom.

Mange Steder er Kvægholdet ikke tilstrækkeligt til at ernære Befolkningen, og Hottentotterne maa da søge at fylde det sparsomt forsynede Spisekammer med Udbyttet af Jagten. Her kommer deres Sansers Skarphed, deres Aandsnærværelse og fortrinsvis deres udmærkede Sporsans til fuld Udfoldelse. At søge et Spor, siger Hahn, forstaar en Namahottentot til Fuldkommanhed, »hvad enten det saa fører over den haarde, lerede Grund, over et Steppeplateau eller en Sandflade, hvor Vinden allerede delvis har udslettet det. Overalt ved han at forfølge det, og hvad der er det mest forbavsende, han bestemmer dets Alder paa Dag og Time«.

Hvor udmærket en Jæger Hottentotten imidlertid er, staar han dog tilbage for Buskmanden. Man maa se en Buskmand paa Jagt for at vurdere hans Intelligens, hans Mod og Snuhed efter Fortjeneste. Snart anlægger han for Vildtet Faldgruber, som skjules ved overdækkede Grene og Jord, saa de ikke ere til at opdage. Snart driver han Jagten alene, snart i Forening med andre Jægere. De anstille da en ejendommelig Klapjagt, under hvilken det kommer an paa at drive Dyret i en bestemt Retning fra den ene Jæger til den anden. Selv med Storvildt frygte Buskmændene ikke at give sig i Lag. Med deres vidunderlige Evne til at snige sig frem, uden at der mærkes nogen Lyd eller Bevægelse, liste de sig bag paa den sovende Løve, kaste en Karos over Hovedet paa den og

sende den en Giftpil i Kroppen, før den er i Stand til at komme sig af sin Forvirring. Og gælder det at nærme sig en Flok Strudse, der skræmmes op af den mindste Bevægelse, maa Listen komme Behændigheden til Hjælp. Paa lignende Maade som Australieren, men med endnu større Efterligningstalent spiller Buskmanden Struds. Krop og Hals af en Struds blive udspændte over et Stel og Buskmanden trækker i Forklædningen. Skuffende efterligner han Dyrets Bevægelser. Ved lange Stokke bevæger han Halsen saaledes, at det ser ud, som Dyret græsser, nærmer sig mod Vinden de sky Dyr og blander sig i Flokken, indtil han er sikker paa sit Skud. Undertiden spiller han sin Rolle saa godt, at Hannerne angribe den fremmede Fugl, der vil trænge sig ind imellem dem, saa at Buskmanden skyndsomt maa kaste Forklædningen for at redde Livet.

En umaadelig Graadighed have bægge Folk tilfælles med talrige andre Naturfolk. Have de nedlagt et større Stykke Vildt, blive de ved at spise, saa længe det er dem muligt at proppe en Bid ned, og lægge sig da, dorske som Boaslanger, hen for gennem Søvnen at vinde ny Appetit. Det varer i Reglen ikke længe, før de kunne tage fat paany. Med kortere eller længere Mellemrum blive de ved, saa længe der er noget at fortære. Kun naar Jagten har givet et usædvanligt Udbytte, skærer Buskmanden noget af Kødet i Strimler, tørrer dem i Solen og gemmer dem til Dage, naar Jagten slaar fejl. Af saadanne gives der mange. I Ørkenen og paa Steppen kommer der lange Tider, da den brede Skindrem, Hottentotter og Buskmænd bære om Livet, Hungersbæltet, maa strammes fastere og fastere om Maven for at gøre Sulten mindre følelig. Saa leve de paa smal Kost og kun den mærkelige Fortrolighed med Naturen og alle de Hjælpekilder, den frembyder, gør det overhovedet muligt for dem at eksistere. Rotter og Mus, Firben, Slanger, ristede Græshopper og Myreæg, alt, hvad der overhovedet er spiseligt, og meget, man skulde tro var fuldstændig uskikket til Menneskeføde, fortære de, selv om det er halvraaddent, uden at spørge Smagen til Raads. Et Slags kært Vildt have de altid ved Haanden, nemlig de smaa, graa Skabninger, som i Tusindvis befolke deres Haar, Karoser og Bælter. Jagten paa dem kræver ingen Anstrængelse og bringer altid Udbytte, som nydes med Velbehag.

Buskmanden drikker kun Vand — hvis han kan faa det. Vandmængden er saa sparsom, at det er muligt at »udtørre Landet«

for en fremrykkende Fjende ved at tilstoppe og tildække halvt udtørrede Kilder. Ofte maa Vandmelonens bitre Saft eller en vandholdig Rod erstatte det manglende Vand. Hottentotten derimod nøjes ikke med Vand og Mælk. Han har af Naturen Smag for stærke Drikke og lavede tidligere af vild Honning, Vand og et gæret Afkog af Kriroden en Drik *(Krir)*, der havde en behagelig, forfriskende Smag. Nu foretrækker han den europæiske Snaps og kender ligesaa lidt noget Maadehold i Nydelsen af den som af Spisevarer. Ligesom Kafferne ere Hottentotterne lidenskabelige Røgere. Røgen af den vilde Hamp, Dakka, indsuges og synkes, hvorved dens narkotiske Virkning forøges, ganske vist saaledes, at Røgeren er lige ved at kvæles under Nydelsen.

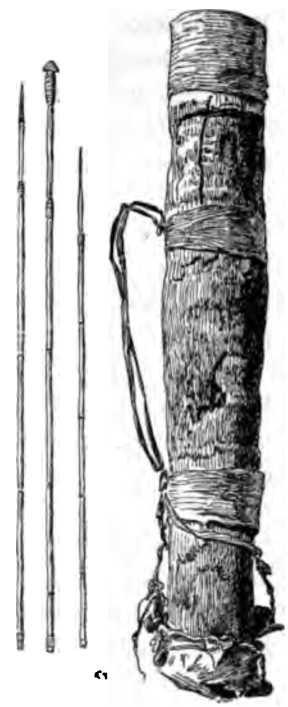

Fig. 10. Buskmandspile og Kogger. 1/9.

Til Tilfredsstillelsen af et saa tarveligt og omflakkende Livs Fornødenheder kræves der ikke mange Redskaber. For Hottentotterne ere nogle Skaale og Kar af Træ til Mælken og nogle Lerkar til Tilberedning af Maden det vigtigste Husgeraad i det daglige Liv, og for Buskmanden udgøre et Net med Strudsæg, der tjene som Vandbeholdere, og den før omtalte Gravestok de eneste Redskaber, han har Brug for. Stokken er hans Spade og Hakke, med hvilken han graver Faldgruber, drager Rødder frem af Jorden og borer Brønde. Sjældent falder det i hans Lod at eje en Kniv eller en Assagei; men er han engang den lykkelige Besidder af en saadan Genstand, da maa den tillige gøre Tjeneste som Økse, Sav og Slagtekniv. Bægge Folk kende og anvende Jærnet; men medens Hottentotterne forstaa at udsmelte det og bearbejde det ved Ild, nøjes Buskmændene med Meteorjærn, som de hamre i kold Tilstand med en Sten til deres Pilespidser. Forarbejdelsen af Vaabnene er den eneste Industri. I tidligere Tid var Bue og Pil tillige med Spyd *(Assagei)* og Kastekølle *(Knobkerri)* Hottentotternes nationale Vaaben; men disse ere forlængst gaaede af Brug og afløste af Geværet, med hvilket de forstaa at omgaas udmærket. Blandt Buskmændene er Buen og Pilen derimod endnu det eneste Vaaben i Kampen mod deres talrige Fjender i Menneske- og Dyreverdenen, det eneste Middel, ved hvilket de overhovedet tilkæmpe sig deres tarvelige Eksistens. I Buskmandens Haand er Buen og Pilen et farligt og af alle frygtet Vaaben trods dets Lidenhed og Spinkelhed. Buen er kun ca. 1 M. l. dannet af en krummet Stok af sejgt Træ med en Streng af Vildkattens Tarme. Pilene (Fig. 10) ere omtrent af samme Længde som Buen. Paa det tynde Rørskaft sidder en Spids, der enten bestaar af et simpelt, tilspidset Ben eller af et cylinderformet, i bægge Ender tilspidset Benstykke, der skal

give Pilen større Tyngde, og i dette er der befæstet en trekantet Jærnod. Undertiden har Spidsen en lille Modhage, undertiden er der ved Odden gjort et dybt Indhak, saa at Pilen let knækker, alt for at forhindre, at Spidsen straks kan trækkes ud af Saaret. Pilens Virkning beror nemlig paa den Gift, med hvilken den er besmurt. Gælder det at møde en farlig Fjende, hvad enten det er et Dyr eller et Menneske, vover Buskmanden sig ikke ud uden at være bevæbnet med sine bedste Pile, dyppede i den kraftigste Gift.

Med sit forbavsende Kendskab til Naturens Hjælpekilder har Buskmanden fundet forskellige Arter af Giftstoffer, og lange Tiders Erfaring har gjort ham fortrolig med deres Tilberedning og Anvendelse. Han ved, at den Saft, han udvinder af Gift-Amaryllis'ens Knolde og af en Euforbiaart, kun virker svagt og langsomt. Sjældnere benyttes derfor disse Giftsorter alene; i Reglen blandes de med Slangegift, hvorved Buskmanden opnaar at fremstille det hurtig og ufejlbarlig virkende Middel, der er ham nødvendigt for at hævde sin Plads i Tilværelsen. Næppe nogen anden end en Buskmand vilde give sig i Lag med de store, overordentlig farlige Giftslanger, men han hidser dristig de lidenskabelige Dyr til et hvæsende Raseri for at forøge Giftmængden og gøre Giften virksommere, griber dem derpaa ved Halsen og sætter sin Fod paa deres Nakke. Er Slangen lykkelig dræbt, er Gifttanden og Giftkirtlen tilstrækkelig Løn for den udstaaede Fare og Anstrængelse. Blandet med den klæbrige Saft af en Euforbia til en voksagtig Masse, smøres Giften paa Pilen. Den virker ikke saa hurtig som Urarigiften, men er den frisk og kraftig, og giver Saaret den let Lejlighed til at blandes med Blodet, fremkalder den hos Mennesker og større Dyr i Reglen Døden i Løbet af nogle Timer. 70—80 saadanne Pile bærer Buskmanden i et tykt Kogger af Aloebark, lukket foroven og forneden med et Stykke Skind (Fig. 10), og for at skaane Spidserne paa de værdifulde Vaaben vendes de i Reglen om og stikkes ned i de hule Mellemstykker paa Pilen. Paa Jagt og i Krig, hvor det gælder at have Vaabnene hurtig ved Haanden, anbringes et Antal Pile ved Hjælp af et smalt Pandebaand omkring Hovedet, og udrustet med denne Krans, der ikke undlader at gøre et højst frygtindgydende Indtryk paa Fjenden, har mangen Buskmand jaget sine Angribere en Snes Pile i Livet, før de have kunnet tilføje ham nogen Skade. Saa langt som paa 60—80 Skridts Afstand træffer en øvet Skytte med nogenlunde Sikkerhed sit Maal.

Hos et saa lavt staaende Folk som Buskmændene, der hverken have Hus eller Hjem, som snart ere hist snart her paa deres Omflakken for at bjærge Livet, er Samfundet saa uudviklet som muligt. Naturforholdene forhindre Sammenslutning til større Helheder. Et lille Antal Familier drager omkring sammen for at jage i Fællesskab; flere forenes maaske lejlighedsvis til en større Horde, der imidlertid paa Grund af sin Tilfældighed let opløses igen. Samfundets Kærne er Familien, der bestaar af en Mand med en eller flere Koner, som han har erhvervet sig ved Gaver til deres Slægtninge, og som trolig hjælpe ham med at samle alle de mangeartede Bestanddele sammen, som udgøre Buskmandens daglige Brød. Hertil kommer saa Børnene, der allerede fra deres spæde Alder maa taale en Kost — tyggede Rødder — som ikke mange Barnemaver vilde finde sig i at modtage, og som, saa snart de have faaet Herredømme over deres Lemmer, opdrages til Erhververe ved Omgang med Bue og Pil. Ved Deltagelse i Forældrenes Bestræbelser for at kæmpe sig gennem Tilværelsen faa de tidlig Sanserne udviklede til en forbavsende Skarphed.

Hos de koloniale Hottentotter ere nu til Dags alle de oprindelige sociale og politiske Forhold opløste og ganske omformede under Paavirkning af evropæisk Kultur. Vil man have en Forestilling om de oprindelige Former for Familie og Samfund, maa man søge til Namaerne, der endnu til Dels leve et selvstændigt Liv. Originaliteten er imidlertid for saa vidt lidet fremtrædende, som man hos dem kun møder faa sociale Forhold, der ikke ere kendte fra andre forhen behandlede Folk.

Skønt Flerkoneri ingenlunde strider mod Skik og Brug, nøjes en Mand dog hyppigst med een Hustru. Det koster nemlig flere Okser og Faar, at erhverve en Brud, og hvor meget end Hottentotten er modtagelig for kvindelig Skønhed, især naar den præsenterer sig med de fyldigst mulige Former, holder han dog endnu mere af sit kære Kvæg og giver ugerne Slip paa et eneste Stykke. Hvor Hottentotterne leve under ikke altfor ugunstige Forhold, synes Kvindernes Liv ikke at være synderlig besværligt. Da hele Erhvervet, i første Række Jagten og Omsorgen for Kvæget, paahviler Manden, have Kvinderne i Følge Hahns Vidnesbyrd ikke andet at gøre end at bygge Hytter, sy Maatter og Karoser, lave Mad og rense Mælkekarrene, gøre Toilette og pleje deres Korpulence,

hvilket vil sige det samme som at spise, sove og undgaa Anstrængelser. Omsorgen for Børnene volder dem ikke megen Besvær.

Straks efter Barnets Fødsel faa Forældrene et af deres yderst sjældne Anfald af Renlighed og rense den nyfødte med Kogødning — et Middel, der ogsaa ved andre Lejligheder anvendes som Sæbe — indgnide den med det uundgaaelige Fedt og bestrø den med Buchupulver. Det nye Familiemedlems Tilsynekomst betragtes som en glædelig Begivenhed, der maa fejres ved Slagtning af i det mindste eet Lam. Kommer der Tvillinger, er Glæden mere blandet, og det er ikke saa sjældent, naar de økonomiske Forhold ere meget ynkelige eller Moderen ikke er i Stand til at ernære bægge de nyfødte, at en af dem udsættes. Ellers er det kun overfor Misfostre og Krøblinge, at Forældrene anse sig for berettigede til at gribe ind i Barnets Eksistens. Fastholdt i Skindet af et Lam, hvis Bagben ere bundne om Kvindens Liv og hvis Forben knyttes sammen over Brystet, tilbringer Barnet det første Tidsrum af sit Liv paa Moderens fedtrige Posteriora. Kræver det sin Næring, rækker Moderen det Brystet over sin Skulder eller under Armen. Om Morgenen indgnider man Børnene med Fedt og Diosmasalve for at beskytte dem mod de brændende Solstraaler. Har man Vand ved Haanden, afvaskes dette Lag igen om Aftenen; ellers faar det Lov til at sidde og samle Smuds, og Børnene miste ved den stadig voksende Skorpe af Støv efterhaanden Udseende af Mennesker og komme efter Hahns Udsagn til, mere end noget andet, at ligne smaa, glatragede Bavianer. Forøvrigt er man meget øm over Børnene og glæder sig, naar de ere rigtig uvorne og saa stærke, at de kunne banke deres Forældre. Det anses for et godt Varsel for deres Dygtighed i Kamp mod Fjender og vilde Dyr, og de faa rig Lejlighed til at øve deres Mod og Uforfærdethed ved at tumle med de kraftige og genstridige Kalve og Pakokser.

Ogsaa blandt Hottentotterne finder man den vidt udbredte Skik, som er omhandlet adskillige Gange i det foregaaende, at Overgangen fra Barn til Kvinde foregaar under Iagttagelse af bestemte Former og Ceremonier. Ved Pubertetens Indtrædelse ifører man den unge Pige de gifte Kvinders Kaross, der betegner hende som [illegible] Person af lignende Art som i Amerika finde ikke Sted [illegible] Pige [illegible] Dage udstillet til Skue, siddende [illegible] paa en snæver Plads,

der er indhegnet med fodhøje Stokke. Hendes Ben maa være korslagte og Munden snudeformig fremstrakt til Tegn paa hendes Selvfølelse og Stolthed. Den tredje Dag bliver der slagtet et Stykke Ungkvæg, hvis Bugfedt Faderen hænger over hendes Hoved med det Ønske, at hun maa blive saa frugtbar som en ung Ko og føde rigtig mange Børn. Derefter komme Slægt og Venner for at ønske til Lykke, og Festen ender som altid hos dette meget spisende Folk med et større Festmaaltid med tilhørende Fylderi af Honningøl.

De Mænd, Namaerne gøre til Fanger i Krigen eller som senere overgive sig paa Naade og Unaade, blive Slaver. Forøgelsen af den ufri Klasse bliver imidlertid ikke stor paa denne Maade. Sin væsentligste Tilvækst faar den fra de nordligere boende Bjærgdamaraer og fra Buskmænd, som slutte sig til Stammen. De udgøre den laveste Klasse af Befolkningen, der staar i et saa vidtgaaende Afhængighedsforhold til de mere bemidlede i Samfundet, at de i Virkeligheden ere Livegne, om der end ikke retslig er draget nogen Grænse mellem Fri og Ufri. Naar den ubemidlede finder sig i de velhavendes Tyranni, sker det i Haab om derved at faa sin Mave fyldt. Den Behandling, som bliver ham til Del, er ikke misundelsesværdig, og især er det Kvinderne, som optræde meget tyrannisk og grusomt overfor de Livegne og under Paavirkning af deres mange Luner øve et yderst raffineret Plageri mod de stakkels Væsener. Med Svøber af Rinoceroshud prygle de den ulykkelige Slave, der har forsyndet sig, indtil Kødet hænger i Laser paa ham, eller de sønderhakke hans Ryg med en Akaciegren, besat med spidse Torne og strø Salt eller Salpeter i Saarene. Mishandling eller Mord af en Slave hører ikke til de Forbrydelser, som det er Samfundets Sag at straffe.

Hos Namaerne finder man endnu den politiske Organisation, som i tidligere Tid var typisk ogsaa for de koloniale Hottentotter, men som hos dem er ganske opløst efter Kolonisationens Gennemførelse. Det gælder for Namaernes som for Buskmændenes Vedkommende, at Naturforholdene umuliggøre en Sammensmeltning til større Helheder. Landets overordentlige Fattigdom paa Vand nødvendiggør en stadig Omflakken i mindre Grupper. Den Sammenslutning i Smaastammer, der undertiden finder Sted, har et ganske tilfældigt Præg og opløses let igen. Paa Hahns Tid — i Slutning af Tredserne — fandtes der blandt Namaerne en lille Stamme, de egentlige,

fuldblods Namaer, der selv kaldte sig »det kongelige Folk« og
Høvdinge Zeib og Oasib gjorde Fordring paa Overherredøı
over alle Namaer. Uagtet de vare kraftige, energiske Karak
tapre og krigeriske og i Besiddelse af en udpræget Nationalsto
kunde de dog ikke hævde deres Fordring. Der bestod ved
af dem omtrent ti andre Klaner, hver med sin arvelige Høvc
Spidsen, men disse vare stærkt blandede med indvandrede
hottentotter, de saakaldte Orlams.

Som sædvanlig paa dette Kulturtrin er Høvdingens Autoı
Stammen afhængig af hans personlige Egenskaber. Er han ı
energisk og forstaar han at sætte sig i Respekt ved Tapperhed
ved Dristighed paa Jagten, kan han vel opnaa nogen virkelig I
delse. Ellers staar det smaat til med hans Myndighed. Ha
stemmer Stammens Bevægelser, giver Signal til Opbrud og v
Stedet for den nye Lejrplads, han fungerer som Dommer,
Tvistigheder og straffer Forbrydelser; men i alle saadanne A
gender danne de mest ansete i Stammen, eller Overhove
for de enkelte Familier, et Slags Raad. Uden dettes Billigelse
Høvdingen ikke udrette synderligt, og under en ikke særlig k
Høvding gør enhver, hvad han har Lyst til. Heller ikke Væ
heden er videre imponerende. Høvdingen er vel i Reglen
rigeste Mand, men har ikke nogen Forrettighed fremfor sine U
saatter. Han bebor den største Hytte og ved Festmaaltiderne
han de bedste Stykker Kød; det er alt.

I Hottentotternes Retsstridigheder spiller Kvæget en stor
Civile Sager dreje sig i Reglen om Besiddelsen af denne
skattede Ejendom, og i de kriminelle Sager bestaar Straffen
taling af saa og saa mange Stykker Hornkvæg eller Faar.
Tyveri, Ægteskabsbrud og Blodskam ere de hyppigst forekomn
Forbrydelser, som medføre Straf. Er et Mord sket uden Ove
lader den dræbtes Slægtninge sig forsone ved en Bøde af k
og Morderen maa endda afholde et Forsoningsmaaltid for
myrdedes Venner og Slægtninge. Til dette maa han slagte e
og til Bod for sin Forbrydelse taale, at man bestryger ham
dens Blod. Kødet er det ham ikke tilladt at røre, men han
med Ro finde sig i at se paa, at Gæsterne fortære den fede
— i Sandhed en haard Straf for en Hottentot. Anderledes
Mordet er begaaet med Overlæg. Da kan det kun sones

Blod. Det paahviler den nærmeste Slægtning som en Pligt at opsøge Morderen og dræbe ham, og skulde Hævneren ligge under i Kampen, maa den næste Slægtning tage Affære. Morderen maa i hvert Tilfælde bringes ud af Verden.

Saavel Hottentotter som Buskmænd have megen Sans for Musik. De opfatte forbavsende hurtig en Melodi og gengive den med deres rene, klangfulde Stemmer korrekt og godt. Den hottentottiske Kirkesang omtales af alle med Berømmelse. Ligeledes ere de begærlige efter at faa fat paa alle Slags musikalske Instrumenter og gøre Forsøg paa at efterligne dem. Nationalinstrumentet, der genfindes hos alle sydafrikanske Folk, er den saakaldte *Gubo*, en

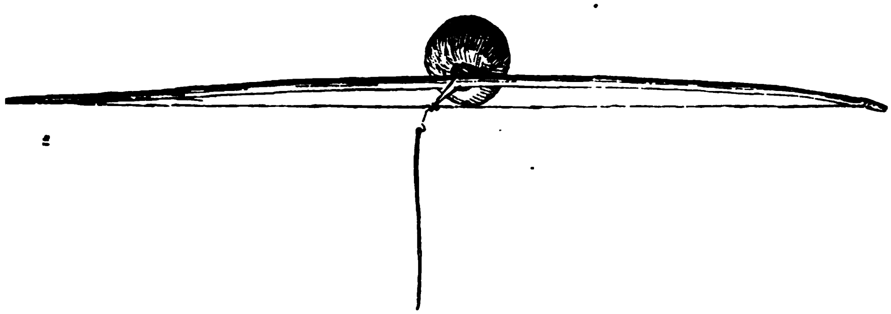

Fig. 11. Gubo. 1/12.

kort Bue, bespændt med en Streng og forsynet med en lille Kalebas som Resonansbund (Fig. 11). Den spillende slaar Strengen med en lille Pind og regulerer de snurrende, ensformige Toner med Fingrene paa den anden Haand. Et andet Instrument, der ligeledes er meget i Brug hos Hottentotter og Buskmænd, er den saakaldte *Gorra*, hvis Konstruktion beror paa et lignende Princip som Guboens, men er endnu simplere. Det bestaar nemlig kun af en 3—4 Fod lang Bue, bespændt med en Streng af Kattetarme, men uden Resonansbund. Ved den ene Ende er der befæstet en lille, spaltet Pennepose, til hvilken den spillende holder Læberne og sætter Strengen i Svingning ved at indsuge og udstøde Luften. Tonerne i dette primitive Instrument ere i højeste Grad uharmoniske og tilfældige; en Mand er ikke i Stand til at frembringe samme Tone to Gange i Træk. Gorraen egner sig i det hele kun til Selvunderholdning.

Hvor elendigt Buskmandens Liv end er, frembyder det dog ogsaa nydelsesrige Øjeblikke. Bortset fra den sjældnere fore-

kommende Nydelse at kunne proppe sig fuld af Mad, ere faa Timer lykkeligere end de, der tilbringes ved Dansen. Og af dem er der ikke faa. Ere Buskmændene ikke plagede for meget af Sult, opføres saa godt som hver Nat en Dans paa et eller andet Sted. Vi skylde Hahn Meddelelsen om, hvad der hos disse Folk forstaas ved en Dans. Han beskriver en saadan Festlighed i en Buskmandshorde, der var saa velhavende, at den boede i Hytter. I det indre af en saadan sade saa mange Personer af bægge Køn i en Kreds, at der i Midten kun var Plads til den ene Person, der dansede. Hyttens ringe Højde forhindrede Danseren i at staa oprejst. Hans Krop var derfor bøjet forover, og i Hænderne holdt han to lange Stokke, paa hvilke han støttede sig for at holde Balancen; men i denne meget ubekvemme Stilling »dansede« han med den største Lidenskab og i stærk Ekstase uafbrudt i lang Tid uden at gøre nogen Pavse. Noget, der ligner vor Dans, er der selvfølgelig ikke Tale om. Danseren staar paa samme Plet hele Tiden, og den ene Fod er fuldstændig ubevæget. Armene, der bruges til Støtte for Kroppen ved Hjælp af Stokkene, kunne heller ikke røres. Tilbage bliver kun den anden Fod, om hvilken den dansende bærer en Art Rangle; men denne er ogsaa i ustandselig Bevægelse i Takt med en Sang, som saavel Danseren som Forsamlingen istemmer. Knæet og Skinnebenet svinges frem og tilbage i heftige Bevægelser, og af og til bøjes Kroppen sammen for pludselig at hæves igen. Men intet Spring bringer Afveksling i denne ejendommelige Dans paa Stedet. Uophørlig svinger Danseren omkring med det ene Ben, indtil han synker sammen af Udmattelse. Saa binder en anden sig Ranglen om Foden og fortsætter paa samme Maade. Der gives vel ogsaa en anden Slags »Dans«, som ved meget festlige Lejligheder afholdes af bægge Køn i Forening, men det er Festforestillinger, der kun benyttes som Paaskud for de værste Udsvævelser.

Det er en ejendommelig Kendsgerning, som H. Hildebrand har henledet Opmærksomheden paa *, at Menneskets kunstneriske Drift paa de laveste Kulturtrin ikke faar sit Udslag i en dekorativ Udsmykning af de Genstande, han benytter, men i en billedlig Fremstilling af de Væsener, der omgive ham. Dette er Tilfældet med de

* Nordenskjöld, Studier och forskningar. Stockholm 1883. S. 401.

ældste kunstneriske Forsøg, som kendes, de udskaarne Genstande, som Kvaternærtidens Mennesker have efterladt i Frankrigs Huler, ikke mindre end med de Billeder, Australierne have malet i Hulerne ved *Glenelg* paa Nordvestkysten af Fastlandet, og med Buskmændenes Kunstfrembringelser. Ogsaa i Sydafrika bekræfter det sig, at Kunstdrift og Kunstevne er uafhængig af det almindelige Kulturstandpunkt. Kaffer og Hottentotter give sig ikke synderlig, til Dels slet ikke af med kunstneriske Frembringelser, medens Buskmanden, der ubestridelig staar dybt under dem i Kultur, bedækker Klippevægge og Grotter med Afbildninger af Dyr og Mennesker. Det samme Efterligningstalent, som aabenbarer sig paa saa mange andre Maader, faar ogsaa sit Udtryk i deres Kunstprodukter. Med en haard, skarp Sten indkradses Billederne paa en mørk Klippevæg, saaledes at de staa lyst mod den sorte Baggrund, eller de males, hvor Fjældvæggen er lys, med røde, hvide, sorte og okkergule Farver. Paa et enkelt Sted saa Fritsch Tusinder af forskellige Dyreskikkelser, ofte mere end tyve paa samme Blok. Fremstillingerne gengive næsten altid levende Væsener, fortrinsvis Dyr (Fig. 12), men dog ogsaa Mennesker, saavel Indfødte som Boer. I væsentlige Henseender minde disse Frembringelser om Billederne fra de kvaternære Hulefund. De ere gengivne med samme naturalistiske Sans uden Forsøg paa Stilisering eller typisk Fremstilling. Buskmanden har bestræbt sig for at gengive Dyrenes Former, saaledes som han saa dem, og har haft en ligesaa tro Erindring om deres Ejendommeligheder som en sikker Haand i Gengivelsen af dem. Overalt, hvor Buskmændene tidligere have boet, ligefra Kap til hinsides Oranjefloden, findes Spor af saadanne Malerier i Hulerne og Klippegrotterne, og de give saaledes en fortræffelig Vejledning til Bestemmelse af Buskmændenes ældre Bosteder.

Fig. 12. Klippebilleder udførte af Buskmænd. (Efter Fritsch.)

Man har ofte villet frakende saavel Buskmænd som Hottentotter religiøse Forestillinger. Det maa indrømmes, at de ere meget dunkle og uklare, og at vi vide meget lidet om dem. Imidlertid er det dog konstateret, at der ogsaa hos disse Folk findes Ideer om højere Magter, som kunne skade Mennesket. Sker der noget lykkeligt, falder det dem ikke ind at opfatte det som en Gunst, der vises dem af venlig sindede Væsener, for hvilken de maa tilkendegive deres Taknemmelighed. De betragter det som noget ganske selvfølgeligt. De Aander, som ville skade dem, frygte de derimod meget, og dem gælder det at forsone ved Ofringer. Skønt der findes en stor Mængde Aander, som befolke Universet, er Hottentotternes Kultus dog koncentreret om eet Væsen, der er Midtpunktet i en ret betydelig Sagnkreds. Hos de koloniale Hottentotter hed han tidligere *Tsui-Xoab*, »Saarknæ«; hos Namaerne er det *Heitsi-Eibib*, om hvem Fortællingerne lyde. Bedst kendt er den sidste, da han endnu udøver et ikke ringe Herredømme over Folkets Forestilling. Ingen gaar forbi de Stenhobe, som under Navnet Heitsi-Eibibs Grave findes spredte rundt omkring i Landet, uden at lægge en Sten, en Gren eller en Blomst som Offer paa dem for at fange Lykke, ganske som det sker hos mange andre Folk rundt omkring i Verden. I Sagnene skildres Heitsi-Eibib som en vis og tapper Høvding, der kan antage forskellige Skikkelser, og som besejrer de Magter, der ere fjendtlige mod Menneskene. Ganske rene ere disse Sagn imidlertid ikke; i enkelte kan en fremmed Paavirkning tydelig paavises. Saaledes findes der imellem dem et, der har en saa paafaldende Lighed med det jødiske Sagn om Moses og Faraos Overgang over det røde Hav, at det utvivlsomt maa være laant fra det gamle Testamente.

Saaledes som Sagnene om *Heitsi-Eibib* og *Tsui-Xoab* foreligg[illegible] er der næppe nogen Tvivl om, at bægge disse Væsener ere Aander [illegible] afdøde Høvdinge, om hvis Bedrifter Erindringen er bleven bevar[illegible] gennem Traditionen, og som ere blevne løftede ud af den menneskeli[illegible] Sfære og omskabte til mægtige og frygtelige overnaturlige Væsen[illegible] Mange af de Sagn, som fortælles, ere sandsynligvis Erindring[illegible] om Bedrifter, de have udført i levende Live, og hvorved de ha[illegible] vundet Berømmelse blandt deres Landsmænd. Denne Opfattel[illegible] bestyrkes ogsaa ved den Omstændighed, at Dyrkelsen af de Heroer ganske ligner den Kultus af de afdødes Aander, s[illegible]

overhovedet danner Grundlaget for alle sydafrikanske Folks religiøse Forestillinger. Hos Hottentotterne er der imidlertid til denne Kultus knyttet en Maanedyrkelse. Medens dette Himmellegeme ellers altid som Guddom er kvindeligt, ere blandt afrikanske Folk Hottentotterne ene om at betragte det som mandligt. Det er efter deres Tro identisk med Heitsi Eibib, der er bleven sat op paa Himlen og nu som en lysende Skive ser ned paa sine Landsmænd.

Om Buskmændenes religiøse Ideer vide vi endnu mindre end om Hottentotternes. De synes at indskrænke sig til nogle meget forvirrede Forestillinger om onde Aander, mod hvis skadelige Indflydelse man beskytter sig ved Amuletter, og for nogle Stammers Vedkommende til en Modbydelighed for Nydelsen af visse Dyrs Kød. Temmelig almindelig udbredt er Troen paa et slangeagtigt Væsen, der opholder sig paa Træerne og derfra styrter løs paa de Mennesker, som ere blevne førte vild af dets Skrig, der lyde som en Hønes Kaglen. Det beskrives som en Slange af Tykkelse som en Mands Arm og med en Længde af 3—5 M., broget og glimrende af Farve og med en ildrød Kam paa Hovedet. Ligeledes betragte Buskmændene Evropæernes Industri- og Kunstprodukter, som ere dem ukendte, med overtroisk Frygt, idet de enten antages at indeholde Trolddom eller at være Bolig for onde Aander. Hyppig træffer man en Tro paa en fortsat Eksistens efter Døden, der staar i Forbindelse med Dyrkelsen af de døde. Døden er kun en Søvn, siger Buskmanden, og han tiltaler den døde for at bede ham om Lykke eller om Helbredelse i Sygdomstilfælde. Ogsaa blandt dette Folk træffer man ligesom hos Hottentotterne den Skik at betegne de dødes Hvilesteder ved Stenhobe, og ingen Buskmand, der gaar forbi en saadan, forsømmer at lægge en Sten derpaa af Frygt for ellers at faa Ansigtet drejet om i Nakken og stadig være tvungen til at se tilbage.

Ogsaa hos disse lidet udviklede Folk blomstrer Shamanvæsenet frodig. Som i Sydhavet og i Amerika er Shamanen snart Præst og besørger som saadan de Ofre af Kvæg, der fra Tid til anden bringes for at forsone Aanderne, snart er han Troldmand og laver Amuletter — Snore med smaa Stumper Horn, med Muslingeskaller og Perler — for at sælge dem med Fordel, snart endelig er han Læge. I den sidste Egenskab have Shamanerne en ikke ringe Indflydelse; som Præster og Troldmænd derimod ikke. Og virkelig er

der nogen Grund til at have en Smule Tillid til de hottentottiske Læger, idet de gennem mange Erfaringer og et vist Kendskab til Sygdomme have opdaget forskellige Lægemidler og Kurmetoder, som ofte lykkes. I ældre Tid vandt Hottentotlægerne endog Tiltro hos Kolonisterne, idet det var en Trossag, at de kendte forskellige Arter Gift og virksomme Midler mod dem. Men som oftest ere Lægernes Kure ledsagede af de sædvanlige shamanistiske Hokuspokus, og deres Ry blandt deres Landsmænd beror væsentligst paa den Snedighed, med hvilken de forstaa at gøre Indtryk paa de naive Patienter og fastholde deres Tiltro. I særlig svære Sygdomstilfælde indgiver Doktoren Patienten alle Slags Miksturer og mumler nogle hemmelighedsfulde Besværgelser hen for sig, af hvilke ingen forstaar et Ord. Pludselig farer han med Haanden hen over den syges Underliv, river med et rask Ryk den fingerede Sygdomsdjævel ud, putter ham skyndsomst under sin Kappe og løber som en besat, pustende og stønnende og skærende de frygteligste Grimaser, hen bag den nærmeste Busk, hvor han slipper den onde Aand løs igen. For at den syge imidlertid skal blive helt rask, er det nødvendigt, at der maa slagtes et Stykke fedt Kvæg, og det behøver næppe at siges, at Doktoren faar Løvens Andel deraf.

Overfor Alderdommen vises liden eller ingen Respekt. Tidligere bleve gamle, hjælpeløse Mennesker udstødte af Stammen. Man satte dem paa en Pakokse og førte dem ud til et afsides liggende Sted, hvor man oprejste en Hytte til dem, forsynede dem med nogle Levnetsmidler og forøvrigt overlod dem til deres Skæbne. I nyere Tid forekommer denne Udsættelse ikke blandt Hottentotterne, men er derimod sædvanlig hos Buskmændene, hvor de ulykkelige gamle blive førte ud og overladte til sig selv, forsynede med en Skaal Vand og nogle Rødder. Shakaler og Gribbe gøre det i Reglen snart af med dem. Dør Hottentotten derimod en naturlig Død, bliver hans Lig snøret sammen, indhyllet i Skind og bragt ud af en Aabning i Bagvæggen af Hytten for ikke at besmitte denne ved at bæres ud igennem Døren. Der graves en Grav i Jorden med en Nische paa Siden og i denne lægges Liget, dækket af en Stenhob, til Beskyttelse mod Hyæner og Shakaler.

Dværgfolk. — Den sidste Menneskealders Opdagelser i Afrika have bragt Løsningen paa et Spørgsmaal, som lige siden Oldtiden har været aabent. Hos forskellige Oldtidsforfattere lige fra Homers Dage findes der Sagn om Pygmæer, et Dværgfolk af fabelagtig Karakter, og allerede hos Herodot faa disse mytiske Væsener en mere realistisk Skikkelse og et bestemt Hjemsted. Man finder hos ham Efterretning om, at der i det indre af Afrika, hinsides den libyske Ørken, lever Folk, der i Størrelse staa betydelig under det normale (»ikke engang af Middelstørrelse« *). Herodots afrikanske Dvægfolk, som ogsaa ere kendte af Aristoteles, ere af senere Tider blevne henviste til Æventyrets Verden. Ligesaa liden Tiltro vandt i det 17de og 18de Aarh. franske rejsendes Fortællinger om Dværge paa Madagaskar **. Fra forskellige Sider er deres Eksistens endog bleven bestridt med stor Energi. For vor Tid indeholde disse Beretninger imidlertid ikke noget forunderligt, efter at det ved forskellige rejsendes Vidnesbyrd er tilstrækkelig godtgjort, at der paa flere Steder i Afrika lever Dværgfolk, og efter at saadanne Væsener endog i den nyeste Tid ere blevne fremviste i Evropa.

Det nordligst boende af de hidtil bekendte Dværgfolk er *Dokoerne* i den sydlige Del af Abyssinien. I Følge de Efterretninger, Hartmann har samlet om dette Folk og som bekræfte Meddelelser hos tidligere rejsende, ere Dokoerne smaa Mennesker med en Gennemsnitshøjde af $1{,}_{40-50}$ M., meget magre, af mørk, gulbrun Farve, med kort, stærkt kruset Haar og meget hæslige Ansigtstræk. De holde til i deres Hjemlands tætte Skove, gaa nøgne og bygge smaa, kuppelformede Hytter, der dækkes med Skind, Blade eller Straa. De skildres som særdeles duelige Jægere, der paa Jagten anvende saavel Buer og forgiftede Pile som Faldgruber og Fælder, men som forøvrigt søge deres Føde blandt alle mulige Dyr, især Krybdyr, Græshopper, Termiter og Larver, ligesom de indsamle Frugter. I Skoven strejfe de om fra det ene Sted til det andet, samlede i smaa Flokke under Ledelse af en Høvding. Til Naboerne er deres Forhold ikke videre godt; de betragtes som et meget uhyggeligt Folkefærd og staa i Ry for at være ondskabsfulde og drilagtige ***.

* Herodot, II 29.
** Petermanns Mittheilungen 17. Gotha 1871. S. 142.
*** Hartmann, Die Nigritier. Berlin 1876. I. S. 496.

Det næste Dværgfolk har man truffet i Nærheden af den øvre Nil. Under sit Ophold hos Monbuttukongen Munsa (1870) saa Schweinfurth for første Gang nogle Individer af det Dværgfolk, om hvilket Rygtet havde fortalt mange vidunderlige Ting. Hverken Schweinfurth eller Emin Pascha, der senere har truffet Repræsentanter for dette Folk, har besøgt det i dets Hjem. Af de Dværge, Schweinfurth traf, erfarede han, at de tilhørte et Folk, der boede omtrent 4 Dagsrejser SØ. for Munsas Residens. De kaldte sig selv *Akkaer*, men havde af Niam-Niamfolkene faaet Navnet *Tiki-Tiki*. En Del af Folket hører under Monbuttuernes Herredømme og falder i et større Antal forskellige Smaastammer, regerede hver af sin Høvding. Schweinfurth nævner $1,_{50}$ M. som den største Højde for de Akkaer, han har set. To af ham maalte Individer havde en Højde af $1,_{23}$ og $1,_{34}$ M., hvad der ogsaa stemmer med Emin Paschas og Junkers Maalinger. Farven er lys kaffebrun, omtrent som svagt brændt Kaffe. Det forholdsvis store Hoved sidder paa en tynd Hals. Ansigtet er meget stærkt prognatisk, Kæbepartiet næsten snudeformet, med svagt udviklet Hage og en dyb Indsænkning ved Næseroden. Haaret er uldagtigt med et brunligt Skær og har de samme Egenskab som Buskmændenes at filtres sammen i stærk spiraldrejede Lokker, mellem hvilke Haarbunden bliver synlig. Legemets Bygning udmærker sig ikke ved Skønhed. Overkroppen er meget langstrakt med store Skulderblade og paafaldende lange Arme, Maven hængende og Ryggen stærkt svajet. Ekstremiteterne kantede Led og de store, plumpe Knæ forøge ikke Indtrykket af Skønhed. Om Akkaernes Levevis har Schweinfurth ikke erfaret noget nærmere udover det, at de ere dygtige Jægere, der i denne Egenskab gøre Monbuttuerne gode Tjenester *.

Noget mere indgaaende ere de Oplysninger, som Stanley meddeler om de Dværgfolk, han traf paa længere mod Syd i Skovene ved Ituri mellem Kongo og Albert Nyansa. Han omtaler dem under Navnene Vambuttier, Batvaer, Baliaer; efter Dr. Stuhlmanns Forskninger kalde de sig selv *Ew-we*. Virchow beskriver to Individer af denne Stamme, som ere bragte til Evropa, ganske i Overensstemmelse med Schweinfurths Skildring af Akkaerne **. Sandsynligvis ere Akkaer og Ew-we nær beslægtede Folk, hvis de da ikke er

* Schweinfurth, Im Herzen von Afrika. Leipzig 1874. II. S. 136 fg.

** Correspondenz-Blatt. 1893. S. 115.

identiske. De sidste leve spredte mellem andre Stammer i Skoven, opslaa deres Lejre med de lave, aflange Huse udenom de agerdyrkende Folks Boliger, men i flere Miles Afstand fra dem. En større Rydning i Skoven kan være omgivet af 8, 10 til 12 af disse Dværgfolks Bosteder, der efter Stanleys Skøn kunne indeslutte 2000—2500 Sjæle. Ligesom Akkaerne er Ew-we udelukkende Jægere, der med deres Buer og forgiftede Pile angribe selv det største Vildt eller grave Faldgruber for det. Med de nærboende agerdyrkende Folk staa de i Bytteforbindelser og sælge til dem Kød, Honning og de farlige, hurtig virkende Giftarter, som de forstaa at tilvirke, mod Bananer, Tobak og Vaaben. Tillige gøre de Tjeneste hos deres mere velvoksne Naboer som Spejdere og Hjælpetropper, og uagtet deres Besværlighed og Paatrængenhed, deres Udpresninger og Tyveri, holde Naboerne dog gode Miner med disse Dværge, da de ingenlunde ere ufarlige Fjender paa Grund af deres giftige Pile *.

Paa ganske lignende Maade skildres de Dværgfolk Syd for Kongo, som først Pogge og Wissmann stødte paa, og som senere ere blevne undersøgte af Wolf. De kaldes *Batuaer* og leve i Flokke eller Smaastammer forskellige Steder mellem Kassai og Tanganika, hvor man har truffet dem ved Lubilasch, Lomami og Tschuapa. Desuden mødte Wolf i Bakubahøvdingen Lukengos Rige en Flok af disse Væsener, der strejfede om i Urskoven hinsides Luehlo. Han skildrer dem som Mennesker med en Gennemsnitshøjde af $1,_{40}$—$1,_{44}$ M., men uden noget andet paafaldende Træk i deres Udseende end deres Lidenhed. Der er intet i deres Ydre, der tyder paa, at de ere et degenereret Folk. Hudfarven er mørkebrun, men dog lysere end Bakubaernes, mellem hvilke de leve. Hos de ublandede Familier er Sproget forskelligt fra de omboende Folks, saavel fra Bakubaernes som Balubaernes. Batuaerne ere i stadig Bevægelse fra det ene Sted til det andet, byggende deres bikubeformede Græshytter i Skoven snart her snart der, efter som Jagten kræver det. Jagt er deres eneste Erhverv og drives med stor Lidenskab. Den korte Bue med de smaa Pile forstaa Jægerne at bruge med stor Dygtighed mod Vildsvin, Antiloper og andet mindre Vildt, medens de med deres Fælder og Faldgruber søge at gøre sig til Herrer over Urskovens Storvildt, Elefanten og Bøflen. Batuaernes eneste Berørings-

* Stanley, I det mørkeste Afrika. Kristiania. II. S. 92.

punkt med de omboende Bakubafolk ere de Markeder, som til be
stemte Tider finde Sted paa neutral Grund mellem de nærmest ve
hinanden liggende Bopladser, og paa hvilke Batuaerne ombytte dere
tørrede Kød med Agerdyrkningsprodukter og andre Nødvendigheds
artikler fra de agerdyrkende Folk i Nærheden *.

Længere imod Vest, i Ashangolandet mellem Gabun og Kong
bo *Obongoerne*, et Dværgfolk, der har en vis Interesse for disse Folk
Historie. Det var det første, som drog Dværge fra Æventyrets ne
i Realitetens Verden, efter at Du Chaillu havde truffet en Flok a
dem blandt Ashangoerne. De levede spredt imellem dette Foll
og vare overordentlig sky; kun med største Besvær kunde D
Chaillu nærme sig til dem. Med en enkelt Undtagelse lykkede
det ham kun at maale Kvinder, hvis Højde varierede mellem 1,
og $1{,}_{52}$ M.; en ung Mand naaede ikke mere end $1{,}_{37}$ M. Ikke alen
ved Størrelsen, men ogsaa ved Farven adskille de sig fra Ashang
erne. Farven er smudsig gul, Ansigtets Træk — den lave, smal
Pande, den flade Næse, de tykke Læber og Øjnene med det fo
vildede Blik — mindede Du Chaillu om Buskmændene og d
samme var Tilfældet med det korte, krusede Hovedhaar, der voks
i smaa Totter. Benene ere noget korte i Forhold til Kroppen, m
forøvrigt frembyder deres Legemsbygning intet usædvanligt.

Ligesom de øvrige Dværgfolk vandre Obongoerne omkring f
Sted til Sted indenfor et bestemt Omraade, følgende Vildtet. Fc
uden i Ashangolandet siges de at leve blandt andre Folk længe
imod Øst. Ashangoerne have dem gerne i Nærheden af de
Landsbyer, da de ere dygtige Jægere og Fiskere, der borttuske c
Vildt, de ikke selv fortære, til deres Naboer mod Bananer, Jæ
redskaber og Kogekar, som de trænge til. Selv dyrke de ing
Planter, men spise Rødder, Bær og Nødder. Ogsaa om dem f
tælles der, at de opstille Fælder og lave Faldgruber i saadant An
i Skoven, i hvilken de opslaa deres tarvelige Hytter, at den
vanskelig at passere **.

Det vil fremgaa af denne Oversigt, at der i Mellem- og S
afrika lever spredt en Række af Dværgfolk, der ere forbundne
udprægede Træk i Udseende og Levevis. Paa intet Omraade
gøre de den eneste Befolkning. De ere flygtige Væsener, Sk

* Wissmann, Wolf, Francois, Mueller, Im Inneren Afrikas. Leipzig 1888. S.

** Du Chaillu, A Journey to Ashango-Land. London 1867. S. 269.

mennesker, der leve imellem Stammer af fremmed Rod, for hvem de gøre sig nyttige. Udmærkede Jægere ere de alle, men deres Erhverv fører det med sig, at de aldrig falde til Ro paa eet Sted. Bestandig skifte de Lejrplads i Skoven og leve i de usleste Smaahytter. Intet Folk er vistnok i den Grad som de blottet for Ejendele og for Evne til at selv at forarbejde de nødvendige Redskaber. De forstaa hverken at tildanne Sten eller Metal; selv deres sirlige og kunstfærdige Pile faa de fra deres Naboer*. Alene i Tilberedningen af Gift synes nogle af dem at have Færdighed.

Det synes at fremgaa af alt, hvad der hidtil foreligger, at Dværgfolkene ere indbyrdes beslægtede, og det er næppe Tvivl underkastet, at de høre til samme Race som Buskmændene. De Træk, som ere ejendommelige for disse — det store Hoved, Haarets Vækst, Legemets Bygning, Hudfarven — genfindes hos alle de Dværgfolk, af hvilke der findes omhyggelige Iagttagelser. Efter al Sandsynlighed ere de alle Rester af et Folk, som tidligere har beboet en stor Del af Afrika og maaske har været denne Verdensdels Urbeboere, men som er blevet sprængt fra hinanden ved kraftigere Folks Fremtrængen. Dværgfolkenes Splittelse og Isolation, deres Levevis og ringe aandelige og legemlige Kraft har forhindret Udviklingen og i Aarhundreder holdt dem tilbage paa det lave Standpunkt, de indtage i Forhold til deres Omgivelser.

* Virchow, Anf. St. S. 116.

Fig. 13. Dakkarøgere. (Efter Fritsch og Wood.)

BANTUFOLK.

MED Undtagelse af de to foran omhandlede Folk, Hottentotter og Buskmænd, er hele Sydafrika indtil over Ækvator — sandsynligvis til henimod den femte nordlige Breddegrad — beboet af Stammer, som tilhøre en og samme Folkegruppe. De sydøstlige Kystfolk, der bo NØ. for Hottentotternes Gebet, kaldes sædvanlig *Kaffer*, et Navn Portugiserne i 16de Aarhundrede laante fra Araberne, der kaldte dem, som andre anderledes troende, *Kafir* ɔ: vantro. Fra denne længst og bedst kendte Folkestamme er Benævnelsen Kaffer ofte bleven overført paa alle Sydafrikanere, men med Urette. Navnet er efter sin Oprindelse ikke af større etnografisk Værd end Grækernes »Barbarer«, som Fællesbetegnelse for alle fremmede Folk. Intet af Folkene bruger det om sig selv. I den etnografiske Systematik anvendes Kaffernavnet imidlertid paa Grund af den Hævd, det har vundet for de sydøstligste Kystfolk og de med dem nær beslægtede Stammer, om hvilke det oprindelig er blevet anvendt. Hele Folkegruppen kaldes derimod *A-bantu*, et Navn, der genfindes i næsten alle Sydafrikaneres Sprog. Ligesom mange af de tidligere

omhandlede Folk (Innuit, Tlinkit o. s. v.) betegne Bantufolkene sig selv med dette Navn (Plur. af *umu-ntu*) som »Menneskene«, de egentlige Mennesker, i Modsætning til Folk af fremmed Rod.

Med Undtagelse af den sydlige Afdeling af Bantufolkene, hvis etniske Slægtskab maa betragtes som fuldt belyst, er Kendskabet til de øvrige Stammer af denne Gruppe, særlig til alle de centralafrikanske Folk, endnu højst mangelfuldt. Etnografien bevæger sig her paa jomfruelig Jordbund. Livingstone traadte enkelte Stier hen over den, men det er dog først de sidste to Aartiers Ekspeditioner, som have aabnet Vejen ind i denne Del af det mørke Fastland. Efter Camerons og Stanleys Tog fra det indiske til det atlantiske Hav er Ekspedition paa Ekspedition trængt frem ad forskellige Veje i Afrikas Indre; men de have sædvanlig været saa optagne af de nye Landomraaders Udforskning i rent geografisk Henseende, at der kun har været liden Tid til indgaaende etnografiske Iagttagelser. Man savner endnu i lige Grad nøjagtige Angivelser af Grænserne for de enkelte Folkestammers Udbredelse og Undersøgelser af deres Sprog og Slægtskab. Foreløbig maa man nøjes med at opstille disse naturlige Grupper, der maaske ere uden nogen virkelig etnisk Betydning, men som i alt Fald have det Værd, at de give Rammer for Oversigten over de talrige Folk. Idet vi her følge Gerlands Inddeling i: I) en sydlig, II) en central og III) en nordlig Gruppe*, maa det fremhæves, at der mellem disse ikke lader sig drage skarpe Grænser. Medens der er en tydelig Forskel mellem syd- og mellemafrikanske Bantufolk, er Grænsen mellem de enkelte Stammer indenfor Hoved-Grupperne ofte ganske vilkaarlig. En Undtagelse gør, som omtalt, den sydlige, der er den længst og bedst kendte.

Som allerede fremhævet, ere Bantufolkene ikke Afrikas oprindelige Indbyggere, men ere efterhaanden rykkede frem fra NØ. og have fortrængt Hottentotter og Buskmænd. Den Lighed mellem Kafferne og Bedschafolkene i Nordøstafrika, som Hartmann har peget paa, har været forskellige Forskere paafaldende. Som Negrenes nærmeste Slægtninge, siger Fr. Müller, sade de sandsynligvis Øst for disses Omraade og stode derfor tidlig i venskabelig eller fjendtlig Forbindelse med de fra Asien indtrængende Stammer af Middelhavsracen, særlig Hamiterne. Meget i Kaffernes legemlige og aande-

* Atlas der Völkerkunde. Gotha 1892.

lige Typus lader sig kun forklare ved Antagelsen af et inderligt Samkvem mellem bægge Racer og Folk. Kaffernes og Be-chuanernes fysiske Typus afviger i Farve og Ansigtsdannelse betydelig fra Negrenes og nærmer sig Middelhavsracens (f. Ex. Fig. 16), og i Sproget findes mange Enkeltheder, som nærme sig saa meget til hamitisk og semitisk, at man maa tænke paa et i gammel Tid stedfundet Laan. Det er derfor en mer end sandsynlig Antagelse, at Kafferracen ved en i meget gammel Tid stedfunden Blanding med hamitiske Stammer har udskilt sig af Negerracen og faaet sin nuværende Typus *.

I. Den sydlige Gruppe **.

Denne omfatter tre forskellige Folkestammer, nemlig: 1 *Kafferne* mod Ø., 2 *Be-chuanerne* i Midten og 3 *Ova-hereroerne* mod Vest.

1. *Kafferne* bebo et Omraade langs Afrikas sydøstlige Kyst, hvis Sydgrænse dannes af den store Fiskeflod i det østlige Kapland. Vestgrænsen løber langs Katlambakæden; mod Nord findes ingen bestemt, naturlig Begrænsning. Kafferfolkene leve her indtil Zambesis mellemste Løb blandede ind imellem Folk af anden Stamme, som de til Dels have underlagt sig.

Kafferne bestaa af fire Hovedfolk: *Ama-xosaer* *** i den nordøstlige Del af Kaplandet, *Ama-tembuer* og *Ama-mpondoer* i Kaffraria og Natal, og *Ama-zuluer* i det saakaldte Zululand. Hvert Folk er atter spaltet i en stor Mængde Smaastammer. For Ama-xosaernes Vedkommende ere disse opstaaede ved Spaltninger af Høvdingefamilier, for Zuluernes ved Undertvingelse og Sammensmeltning med en stor Del Smaastammer,

* Fr. Müller, Allg. Ethnogr. S. 129.

** Andersson, Reisen in Südwest-Afrika. Übers. v. Lotze. Leipzig 1857. I—II. — Burchell, Travels in the interior of South-Africa. London 1822. — Döhne, Das Kafferland und seine Bewohner. Berlin 1844. — Fritsch, Die Eingeborenen Süd-Afrikas. Breslau 1872. — Gardiner, Narrative of a journey to the Zulu country. London 1836. — Hahn, Die Ova-herero (Zeitschr. d. Gesellsch. f. Erdkunde. Berlin 1869. IV). — Haarhoff, Die Bantu-Stämme Süd-Afrikas Leipzig 1890. — Holub, Sieben Jahre in Süd-Afrika. — Samme, Die Ma-atabele (Zeitschr. f. Ethnol. XXV. S. 178). — Kropf, Das Volk der Xosa-Kaffern. Berlin 1889. — Lichtenstein, Reisen im südlichen Afrika. Berlin 1811. — Livingstone, Missionary travels and researches in South Africa. London 1857. — Macdonald, Manners, customs, superstitions and religions of South African tribes (Journ. anthr. inst. Gr. Brit. XIX. S. 264, XX. S. 113). — Merensky, Beiträge z. Kenntniss Süd-Afrikas. Berlin 1875. — Wangemann, Die Berliner Mission im Zulu-Lande. Berlin 1875.

*** *Ama* er Pluralispræfikset. Det sammensættes med Navnet paa en eller anden mytisk Stammehøvding, f. Ex. Xosa.

ve antaget Erobrernes Sprog og Skikke. Tilskyndede af det Held, som Zulugen Tschaka havde med at samle sine Landsmænd til et Rige under sit Herre-:, søgte flere af hans Høvdinge at efterligne ham. En af dem, Um-Salekazi, isendtes med en Hær af Zuluer mod Nord, vendte ikke tilbage, men gjorde sig igig og satte sig fast i det frugtbare Matabeleland. Ved Tilslutning af de rungne Folk, især af Bechuanstammer, opstode *Matabelerne*, der ved deres ud- Røvertog beherske hele Landet mellem Limpopo og Zambesis mellemste Løb, ie mod V. af Bamangwatoernes, mod Ø. af Maschonaernes Territorier. Beslægned Zuluerne ere endvidere *Ama-tongaerne* ved Delagoabugten og de mægtige *wazier* Vest for disse i det indre.

Til Kafferne høre ligeledes de saakaldte *Ama-fenguer* (Fingoe), et Folk, dannet orening af Resterne af en stor Del forskellige Smaastammer, der bleve oprevne

Fig. 14. Ama-mpondo. Fig. 15. Ama-zulu.
Kaffer. (Efter Fritsch.)

Zuluhøvdingen Tschakas blodige Erobringer og drevne mod SØ., hvor de faldt iderne paa Ama-xosaerne. De bleve disses Slaver, indtil Kolonialkrigen med nderne gav dem Lejlighed til at udvandre under den engelske Regerings Belse. Nu leve de, stærkt paavirkede af Evropæerne, i en Række Smaakolonier, e dem anviste ved Port Elisabeth, Grahamstown og flere andre Steder i den syd-)el af Kapkolonien, hvor de trives vel og ere tiltagne stærkt i Antal.

Foruden de her nævnte Folk maa endvidere henregnes til Kafferne en Del ner længere mod Nord. Det Eksempel, Matabelerne have givet, er blevet efterfulgt dre. Kafferne og især Zuluerne have vist sig i Besiddelse af en mærkelig Evne iografiske Nydannelser. Saa langt mod Nord som til Ækvator lever en Række rfolk, der saa godt som alle ere opstaaede ved Udspaltninger af en Kafferstamme, m Erobrere herske over de fredelige Agerdyrkere i Egnene mellem de store Søer ysten. Deres Historie er næsten altid den samme. En eller anden dygtig og gisk Høvding samler en Bande omkring sig, sætter sig med denne fast blandt

mindre kraftige og fredeligere Folk og bliver deres Herre. Under Erobrernes Ledelse paa talrige Krigstog mod Naboerne smelte de forskellige, indbyrdes fremmede Elementer i Aarenes Løb sammen og danne en ny Stamme. Disse stærkt blandede Stammer, hvis Herskere direkte eller indirekte ere Zuluer, have været det ækvatoriale Afrikas Svøbe. I Forening med arabiske Slavejægere have de hærget Egnene om Søerne og bragt den største Forvirring i de politiske og etnografiske Forhold. Rejsende, som kort Tid efter hinanden ere dragne igennem disse Egne, have fundet alle Forhold ganske forandrede. De sydligste af disse Folk, der ere umiddelbart af Zulurod, beherske Gazalandet. Nord for dem husere *Landins* paa højre Bred af Zambesis nedre Løb. Paa Nyassasøens vestlige Bred have *Mavitierne* eller *Masituerne*, en Zulustamme blandet med mange Elementer Nord fra, som en af Tschakas Anførere førte mod Nord, slaaet sig ned og holde Manganjerne i Underkuelse. En Gren af Masituerne er atter det mest bekendte af alle disse Erobrerfolk, *Watutaerne*, der i de sidste Aartier have øvet den største Indflydelse paa Forholdene i Ækvatorialafrika. De bleve skilte fra Masituerne paa et Røvertog mod Nord efter Bytte og Kvæg og rykkede paa egen Haand under stadige Kampe med de bosiddende Folk mod Nord. Deres Røvertog have strakt sig lige til Bredden af Viktoria Nyanza, og efter at have slaaet sig ned i Ngomba ere de under Høvdingen Mirambo — bekendt fra sit Møde med Stanley — blevne en Skræk for alle nærmere og fjærnere boende Folk og indtage nu en Herskerstilling i disse Dele af Afrika. En Udspaltning af Watutaerne ere atter *Waheherne*, der have sat sig fast i Bjærglandet mellem Ugogo og Nyassasøen og derfra beherske de omliggende Landstrækninger. Ligesom Masituerne og Watutaerne ere de meget stærkt blandede med fremmede Folkeelementer.

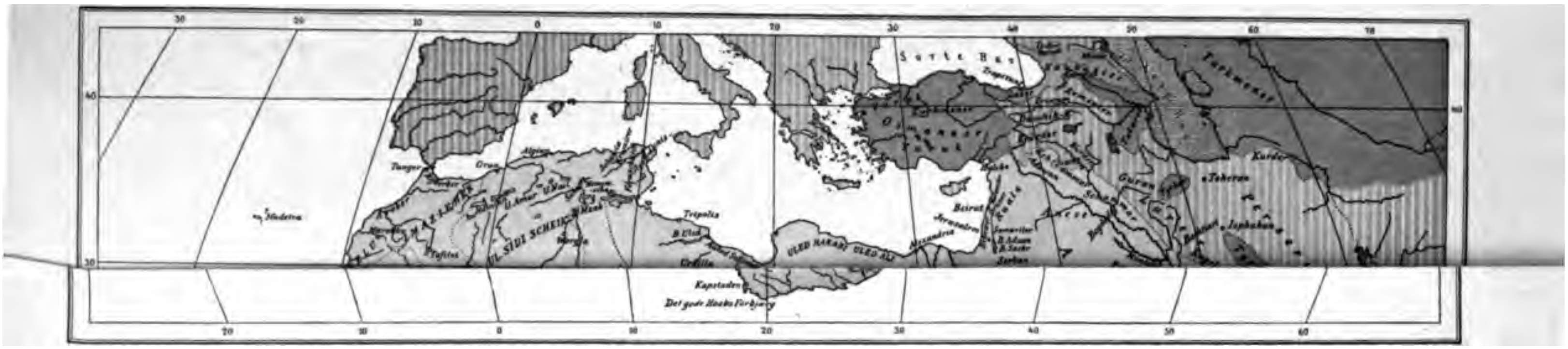

Fig. 16. Be-chuaner. Ba-mantatisi. (Efter Fritsch.)

2. Nærbeslægtede med Kafferne saavel fysisk som etnologisk ere *Bechuanerne*, »de, der ligne hverandre«, saaledes som de meget betegnende kalde sig selv. Blandt ingen af Bantufolkene er det nationale Baand, Følelsen af at høre sammen til en Enhed, saa udpræget som hos denne Folkestamme trods det vide Omraade, over hvilket den er udbredt. Be-chuanerne bebo, om end overordentlig spredt, Sydafrikas Indre mellem Kalahariørkenen i Vest og Katlambakæden i Øst, mod Syd begrænsede af Oranjefloden, mod Nord af Zambesi.

Folkestammen falder i to Grene, en østlig og en vestlig, der atter hver især omfatter en stor Del, tilsammen 23 Folk. I Modsætning til Zuluerne have disse Folk ikke Navn efter Høvdinge,

P. G. PHILIPSENS FORLAG.

Hottentotter og Buskmænd. — Bantufolk. — Sudan-negre. — Hamiter. — Made-gasser. — Semiter. — Tyrkisk-tatariske Folk. — Kavkasus-folk. — Indo-Evropæere.

FOLKEKORT OVER AFRIKA OG VESTASIEN.

(EFTER GERLAND: ATLAS DER VÖLKERKUNDE).

F. HENDRIKSENS REPR. ATL.

THIELES BOGTRYKKERI.

men efter visse Dyr, der have national Betydning for dem. En Stamme bruger aldrig det Dyr til Føde, hvis Navn den bærer, men siger, at den har Afsky eller Frygt for at dræbe det.

Den østligste Gren, der efter det mægtigste og gennem sine Kampe med Boerne og Englænderne mest bekendte Folk kaldes *Basutoerne*, omfatter fra Syd til Nord følgende 11 Folk: *Ba-suto*, *Ba-tau* (Løvefolket), *Ba-puti*, *Ba-kolokue*, *Ba-phiring* (Ulvefolket), *Li-khoya*, *Ba-pugeni*, *Ba-mapela*, *Ba-tloung* (Elefantfolket), *Ba-peri* og *Ba-tsetse* (Tsetsefolket). Den vestlige Gren, der bor ved Grænsen af Kalahari, omfatter foruden enkelte splittede Stammer som f. Eks. *Ba-mantatisi* (Fig. 16) følgende Folk: *Ba-tlapi* (Fiskefolk), *Ba-rolong*, *Ba-matlaru*, *Ba-meri*, *Ba-wanketsi*, *Ba-khatla*

Fig. 17. Ba-wanketsi. Fig. 18. Ba-kuena.
Bechuanerkvinder. (Efter Fritsch.)

(Abefolket), *Ba-kuena* (Krokodillefolket), *Ba-mangvato*, *Ba-kaa*, *Ba-tauana*, *Makololo*, af Oprindelse et Basutofolk, *Ba-lala* eller *Ba-kalahari*, hvilke sidste bestaa af yderst forarmede, dybt sunkne Folk af forskellige Stammer.

Det betydeligste af alle disse Folk er Basutoerne. Fra en ringe Begyndelse have de hævet sig til Sydafrikas største Magt næst efter Zuluerne og have været farlige Modstandere for de evropæiske Kolonister. Oprindelig ere Basutoerne Horder af Bakuenaer, som af Matabelehøvdingen Um-Salekazi bleve sprængte fra Hovedstammen og drevne op i Bjærgene. Her samlede den kraftige, energiske Høvding Moshesh (1831) de splittede Horder til eet Folk, som efterhaanden styrkedes i Tal og Kraft ved Tilgang af forskellige Kafferstammer, der under Zuluherskernes idelige Erobringstog bleve fordrevne fra deres oprindelige Hjemsteder. Ved Optagelsen af disse Elementer have Basutoerne i forbavsende kort Tid udviklet sig til et Folk af respektindgydende Størrelse. I 1879 talte de ca. 127000 Individer. Ved dristige Røvertog i Naboernes Land kom de i Besiddelse af store Kvæghjorde, som i Forening med de vidtstrakte

Landstrækninger, der holdes under Kultur af deres Hakker, have gjort dem til et velstaaende, kraftigt Folk, der er i Stand til at hævde sin Position overfor Evropæerne, og som synes at have al Udsigt til engang at blive det indre Sydafrikas Hovedfolk.

Ved en af de Spaltninger i Stammer og Folk, som er saa almindelig i Sydafrika, er Bechuanernes andet Hovedfolk, *Mokololoerne*, opstaaet. De ere oprindelig Basutoer, der under den tapre, kloge Høvding Sebituane ere dragne imod Nord. Livingstone, der har skildret Sebituanes Historie, omtaler ham som den største Kriger udenfor Kaplandet, men i Modsætning til de fleste sydafrikanske Despoter som en Mand, der viste stor Omsigt, Fasthed og Sindighed i sin Optræden og ved sin Venlighed og Nedladenhed forstod at vinde sig mange Venner. Under utallige Besværligheder, under hvilke han og hans Folk flere Gange vare Undergangen nær, arbejdede han sig stadig mod Nord, indtil han i Landet mellem Zambesi og Tschaba fandt sit nye Hjem. I disse sumpede Egne grundede Sebituane sit Herredømme, hvis Grænser det ved heldige Krige mod Naboerne lykkedes ham at udvide mere og mere. Ved sin Død 1851, da han stod paa Højdepunktet af sin Magt, herskede han over et Rige paa ca. 2000 □ M., der strakte sig fra Zambesi mod Syd til op imod Lundarigets Grænser i Nord. Allerede under hans Efterfølger, Sekeletu, begyndte dette vidtstrakte Rige imidlertid at gaa sin Opløsning i Møde. Svækkede af Feber imellem de udstrakte Sumpe og sønderrevne af indbyrdes Stridigheder vare Makololoerne i Længden ude af Stand til at styre de mange Gange talrigere Folk, der havde adlydt Sebituanes Scepter. Rundt omkring i Riget fandt det ene Oprør Sted efter det andet, og da endelig Marutserne rejste sig mod Makololoerne, var det forbi med deres Herredømme. Under de Kampe, ved hvilke Marutsehøvdingen Sepopo grundede Marutse-Mabundariget, bleve Makololoerne fuldstændig knuste, og Resterne af dem, der havde søgt Tilflugt hos Vest-Bamangvatoerne, bleve forræderisk nedhuggede af disses Høvding Letschuatabele.

3. Den vestligste Stamme af de sydlige Bantufolk danne *Ovahereroerne* »det glade Folk«, der bebor Afrikas Vestkyst mellem $19^1/_2$ og $22^1/_2$ Gr. Dette krigerske, kraftige Hyrdefolk, der har lidt meget i Kampen med Namahottentotterne, kaldes med det koloniale Navn *Damaraer*. Tidligere levede længere mod Øst inde i Landet en anden Gren af denne Folkestamme *Ova-mbantieru*, der nu er ganske opreven. Tæt op til Ova-hereroerne Øst for Kystbjærgene bo de saakaldte *Bjærgdamaraer* (*Haukoin* »rette Mennesker«, som de med et Hottentotnavn kalde sig selv), hvis etnologiske Stilling er ret gaadefuld. De ere hverken Damaraer eller Hottentotter. Nogle Forskere have anset dem for at være Landets Urindvaanere, der ere blevne fortrængte af Ovahereroerne. Herfor findes imidlertid intet Bevis. Fritsch fremsætter derimod den Formodning, som synes mere sandsynlig, at Bjærgdamaraerne overhovedet slet ikke have nogen national Originalitet, men ere et Konglomerat af mange forskellige Stammer; de bleve under de idelige

ɔlkeforskydninger trængte ud til Grænsen af Ørkenen, men vare ke i Stand til at leve der.

Nord for Ovahereroerne indtil Kunenes øvre Løb bo *Ova-mpoerne*, r ere splittede i et Antal mindre Stammer. De danne Overgangen den centralafrikanske Gruppe, idet de, i Modsætning til de sydikanske Hyrder, ere et overvejende agerdyrkende Folk.

Imellem alle de sydafrikanske Bantufolk findes store Ligheder :e alene i Udseende, men i Institutioner, i Sæder og Skikke og ıdelig Struktur. En særlig Behandling af hver af de tre Folkemmer vilde i mange Henseender indeholde Gentagelser. I det gende ville de derfor blive behandlede under eet. Skildringen i første Linje omfatte Kafferne, der ere mest typiske for hele uppen, og som tillige ved deres i flere Retninger ejendommelige lvikling fortjene størst Opmærksomhed.

Næsten i lige saa høj Grad som Polynesierne have Kafferne været Genstand for skellige Forfatteres Entusiasme paa Grund af deres Skønhed. Der er fremkommet . stærke Udtalelser som den, at Kafferne ligne Statuer, der ere blevne levende, som enhver Kunstner med Glæde vilde benytte som Model ved Studiet af klassiske gemsformer. De Illusioner, som disse Lovtaler have vakt, ere imidlertid blevne gelig tilintetgjorte ved den særdeles omhyggelige, paa Grundlag af et stort Materiale etagne Undersøgelse, som skyldes Fritsch. Overfor de Kendsgerninger, som Afdninger og Maalinger afgive, maa Tonen nedstemmes betydelig, om det end ikke n nægtes, at Kafferne gennemgaaende ere særdeles vel byggede Folk.

I Følge Fritsch er Mandens Gennemsnitshøjde 1,71 M., hvilket er lidt højere d Tydskernes Middeltal (1,68). Enkelte Slægter blive endog betydelig højere. itsch omtaler en Høvdingefamilie, hvis Medlemmer havde en gennemsnitlig Højde 1,83 M. I Forhold til Højden er Kroppen slank, næsten for slank, hvad der yldes Brystkassens stejle, næsten lodrette Sidelinje og Hofternes ringe Fremring. Skuldrene ere vel temmelig brede, men Fritsch gør opmærksom paa, at r mangler alt, hvad der hedder Taille, den ejendommelige, noget trekantede Form Kroppen, som er karakteristisk for Evropæerne. Kafferens Krop tager til i Bredde lt efter lidt op imod Skuldrene. Benene ere i Reglen rykkede noget bagtil, saales at Bækkenet er lidt bøjet, Underlivet noget hvælvet og Ryggen svejet over enderne. Medens Overarm og Laar ere ret kraftige, ere Underarme og Lægge, som s mange andre Naturfolk, forholdsvis svagt udviklede. Hænder og Fødder ere ıalle og magre, men Lemmernes Muskulatur antager, naar Kafferne leve under dnede Forhold og med regelmæssigt Arbejde, allerede i den første Generation kraftere Former. Blandt Natal-Zuluer og Fingoer, der leve som Lastdragere i Port isabeth, træffer man ikke sjældent saadanne atletiske Skikkelser, som nogle Forskere ve betragtet som typiske for Kafferne i det hele.

Hudfarven er mørkebrun med forskellige Afskygninger i lysere og mørkere Toner. ndertiden nærmer den sig stærkt til sort, undertiden træffes Nuancer med et rødligt tær, hvad der dog mulig kun er en Virkning af den røde Okker, med hvilken afferne pleje at bemale sig. En kraftig, dyb Hudfarve er Tegn paa en normal, sund

Konstitution og betragtes af Folket selv som smuk. Huden er altid, selv ved hø Lufttemperatur, kølig at føle paa; dens Uddunstninger have en gennemtrængende, fo evropæiske Næser ganske utaalelig Lugt. Det uldne, meget tætte og kraftige Hovedhaa har ligesom Skægget en Tilbøjelighed til at sammenfiltres i uregelmæssige Totter, de omgive Hovedet som en tyk Paryk. Behaaringen paa Legemet er derimod meg sparsom.

Kvindernes Legemsbygning er i langt højere Grad end Mændenes præget i individuelle Forskelligheder og staar i almindelig Udvikling tilbage for det stærk Køns. I den første Ungdom ere Formerne fulde og ret kraftige, men i Reglen do temmelig plumpe og klodsede. Det varer imidlertid ikke længe, før det besværlig Liv, Kvinderne føre, og det haarde Arbejde, der hviler paa dem, gør Ende pa Blomstringstiden og forvandler de of ganske nette Piger til disse klodse Matroner med de lange, sækformed hængende Bryster, der efter vore E greber ere saa hæslige.

Fig. 10 Matabelekvinde (Efter Fritsch.)

Hovedskallen er dolikocefal, und tiden mesocefal, meget høj og med stæ massiv Knokkelbygning. Panden er b og hvælvet, Baghovedet stærkt fre trædende og Ansigtet i det hele holdsvis bredt, men med ret regelmæs Træk. Næsen er bredere end Evropæer Ryggen kortere og fladere, Spidsen rundet og Fløjene brede med st Næsebor. Medens Kindbenene ikke særlig stærkt udviklede, er dette derim Tilfældet med Kæberne. Hele Mu partiet, særlig Underkæben, er kraft og massivt, saaledes at det bliver pr natisk, om end ingenlunde i den Gr som hos Negerne, og Tænderne ere ik i nogen paafaldende Grad rettede frema Munden er stor med opsvulmende Læber, i Reglen ere disse dog ikke særlig tyk og have aldrig det frastødende Udseende som de egentlige Negres.

Kafferen er en praktisk Mand. Drejer det sig om hans materielle Fordel, lægg han megen Forstandighed for Dagen og er f. Eks. en meget dreven og forslag Købmand. Hvad der gaar ud derover, bekymrer han sig ikke om. Han lever Natu folkenes sorgløse Liv uden at tænke paa Dagen imorgen; en munter, omgængelig gæstfri Mand, der holder meget af at ryge en Pibe Dakka og drikke et Krus Øl de i Selskab med gode Venner. Men under den godmodige Overflade slumre stæ Lidenskaber, som undertiden komme til Udbrud i et hensynsløst Raseri, under hvilk Kafferen ikke viger tilbage for nogen som helst Voldsgerning. Han er dog ikke nog hævngerrigt Gemyt. Naar Lidenskaberne have raset ud, er Vreden ogsaa forbi. denne Henseende adskille Sydafrikanerne sig fra de fleste af de eksotiske Folk, so ere behandlede i det foregaaende. Det centrale i Kaffernes Liv er i Følge Frits deres Kvæg, hvilken er Kafferens Ideal, den Genstand, for hvilken han sværmer,

som med Forkærlighed besynges i hans Sange.«* Alle hans Bestræbelser gaa ud paa at erhverve denne værdifulde Ejendom, for hvilken han nærer et lignende stille Sværmeri som Hottentotten. Han er ikke nøjeregnende med Hensyn til de Midler, der anvendes for at naa Maalet. Kan han ikke faa fat i Kvæget paa anden Maade, sker det ved Rov eller, hvad der er særdeles almindeligt, ved Tyveri. »Tilbøjeligheden til paa denne Maade at forøge sin Bestand, anser Kafferen for en berettiget Ejendommelighed i sin nationale Karakter, og de sørgeligste Erfaringer have ikke kunnet bringe ham bort fra denne fromme Tro.« Kvægtyveriet er næsten blevet en Samfundsinstitution, medens Tilbøjeligheden til Tyveri i andre Retninger er mindre udpræget. Haand i Haand med Begærligheden gaar en udpræget Sparsommelighed og husholderisk Sans, der ofte udarter til Gnieri. Er det lykkedes en Kaffer at samle en ordentlig Kvægflok, skal der stærke Ønsker til, for at han skal skille sig af med et eneste Stykke, selv om det er for at erhverve en saa nyttig Genstand som en Kone.

I Modsætning til den almindelige Dom, som altid har tilkendt Kafferne et stort personligt, næsten heltemæssigt Mod, fremhæver Fritsch, at denne Dyd saa langt fra er en fremtrædende Egenskab hos dem, at Frygten for at miste den surt erhvervede Ejendom snarere giver dem et lille Stænk af Fejghed. Medens de have vist sig udmærkede til at gaa paa i sluttet Trop og just igennem Masseangreb have tilkæmpet sig Sejr, hører man yderst sjældent berettet om Episoder, hvor den enkelte har vist sin personlige Tapperhed, sit Mod og Koldblodighed. I det hele er det sjældnere, at Kafferne møde en Fjende, som de ikke ere meget overlegne i Styrke, i aaben Mark. I Reglen føre de kun Krig fra Baghold eller ved natlige Overfald. Derimod ere de ikke bange for at prale og gennem et uforskammet Væsen give deres overdrevne Selvfølelse Udtryk, hvad der dog ikke forhindrer dem i at tigge overalt, hvor de kunne komme til, og om alt, hvad der tiltrækker sig deres Begærlighed.

Bantusprogene, der ere udgaaede fra eet, nu forsvundet Ursprog, og som staa i omtrent samme Forhold til hverandre som de indogermanske Sprog, ere karakteristiske Repræsentanter for de saakaldte agglutinerende Sprog. I disse finder der ingen Forandring af Roden Sted under Bøjningen, men denne foregaar ved Tilhæftning af visse Partikler, som have en mere selvstændig Karakter end i Bøjningssprogene. Til Karakteristik af disse ejendommelige, formrige Sprog anføres her efter Fr. Müller kun nogle enkelte Træk, idet der henvises dels til samme Forfatters udførligere Behandling, dels til Bleeks Fremstilling og til O. Jespersens dybtgaaende Undersøgelse**.

Sprogets Lyd-Inventarium er righoldigt. Det omfatter 5 Vokaler, a, i, u, e og o, og 24 Konsonanter, nemlig foruden vore sædvanlige ch, ng, tsch, dsch, sch, ny og ts. Alle disse Konsonanter forekomme imidlertid ikke i det samme Sprog. Derimod findes der enkelte Dialekter, som have endnu tre ejendommelige Lyd, der ligne Hottentotternes Smæklyd.

Formerne ere i Almindelighed velklingende. Sædvanlig have de en Vokal i Udlyden; Ophobning af Konsonanter, som gør et Sprog raat og umelodisk, findes ikke i Bantusprogene.

* Die Eingeborenen Süd-Afrikas. S. 50.

** Fr. Müller, Grundriss der Sprachwissenschaft. I Abt. 2. S. 238. — Bleek i Fritsch, Die Eingeborenen Südafrikas. Breslau 1872. S. 237. — O. Jespersen, Om Fremskridt i Sproget. Kbhvn. 1892.

Sprogets Elementer falde i to Kategorier. nemlig dels saadanne, der betegne konkrete Forestillinger, dels saadanne, der udtrykke almindelige Forhold. Ved de sidstes Forbindelse med de første dannes Ordene.

Principet, hvorefter Orddannelsen finder Sted, er Præfigeringen. Bøjningsendelsen følger ikke som i vore Sprog efter Stammen, men sættes foran. F. Eks. *in-komo* Ko, *izin-komo* Køer, *um-fana* Dreng, *aba-fana* Drenge, *ili-zwi* Ord, *ama-zwi* Ord (Plur). Derfor retter ogsaa Tillægsordet sig ikke efter Hovedordet i Endelsen, men i Forstavelsen, f. Eks. *um-fana om-kulu* den store Dreng (i Stedet for *um-fana a-um-kulu* Drengen, hvilken en stor), *ili-zwi elikulu* det store Ord (i Stedet for *ili-zwi a-ili-kulu* Ordet, hvilket et stort).

Verberne ere ejendommelige paa Grund af deres talrige Former, der udtrykke Handlingens forskellige Modifikation ikke blot med Hensyn til Subjektet, men ogsaa med Hensyn til Objektet. Saaledes danner man af *bona*, »at se«, den kausative Form *bon-isa*, at foraarsage at se = at vise, den reciproke Form *bon-ana*, at se hinanden, den passive Form *bonwa*, at blive set. Ved Forbindelse af de formdannende Stavelser opstaa en Mængde sammensatte Dannelser, f. Eks. *bonisisa*, at vise tydelig, *bonisana*, at vise sig gensidig, *boniswa*, foraarsage at blive set, *bonisiswa*, foraarsage at blive set tydelig.

Modifikationerne strække sig ogsaa til de af Verberne afledte Substantiver. Saaledes er f. Eks. *um-boni* en, der ser, *um-bonisi* en Opsynsmand, *isi-bono* noget, der frembyder sig for Synet, en Genstand, *isi-boniso* en Vision. *

I Sydafrikas varme Klima er der al Grund til at være luftig klædt. Kafferne følge i denne Henseende Hottentotternes Eksempel. Hos nogle Stammer er »Dragten« endog saa diminutiv som muligt. Et lille Læderfutteral eller en Kapsel af en udhulet Græskarskal, anbragt paa sit rette Sted, tilfredsstiller ganske Xosaernes Anstændighedsfølelse, og mere behøves ikke. Det Læderbælte, som hyppig bæres om Livet, er en ren Prydelse, der bliver besat med Glasperler og blanke Knapper. Zuluerne, der ikke kende det nævnte Surrogat for et Figenblad, benytte derimod Bæltet til Anbringelse af to tykke Duske af langhaaret Skind, der hænge ned fortil og bagtil som et Slags Skørt. Folk med Prætentioner paa Tapperhed og Jægerduelighed lave deres Skørt af Halerne paa de Vildkatte, Løver og Leoparder, som de have nedlagt. Er det koldt, indhyller man Overkroppen i en Skindkappe, den saakaldte Karos, der i Almindelighed sys af Kohuder. Kun Høvdingen eller saadanne Personer, som han særlig vil hædre, have Prærogativ paa at bære en Kappe af Leopardskind. Om Natten tjener Karosen til Sengetæppe. Fødderne ere ubedækkede. Kun i Krig og under særlige Forhold anlægges Sandaler af garvet Skind.

* Fr. Müller, Allg. Ethnogr. S. 199.

Ogsaa Kvinderne bære i daarligt Vejr en Skindkappe, men ne er sædvanlig kortere end Mændenes og broderet med Borter 'erler og Messingknapper. Saalænge Kvinderne ere ganske unge, ;krænker Dragten sig til et kort, frynset Skørt, men naar de ere voksne og især efter at de ere gifte, bliver mere fuldkommen og bestaar da af et 'et Skind, der som et Skørt bindes om :t og naar ned til henimod Fødderne. uden bedækkes Barmen med et Skindlæde eller med et Smykke af lange, le og brogede Perlerækker, der bindes mt for yderligere at forlænge Brysterne. Bryder Kafferen sig ikke meget om sin gt, lægger han saa meget desto større ʒt paa at tilfredsstille sin Forfængelighed :tning af Pynt. Ved alle festlige Lejlig- er, hvor det gælder at fremtræde i den ste Puds, bliver Kroppen indsmurt med Okker, blandet med Fedt, og Kvindernes igter dekoreres med sorte og hvide ber. Ogsaa det korte, uldne Haar faar Andel af den røde Pomade, og det ser ud, som det var oversaaet med smaa, : Kugler. Omkring paa Kroppen an- ges en Mængde Smykker, som forøvrigt : ved deres Form frembyde noget mær- gt. Størst Værdi som Prydelser have de e Elfenbensarmringe, som Høvdinge og emme Mænd bære om Overarmen som ilags Værdighedstegn. Det mest yndede eriale til alle Slags Smykker er kulørte er, som Kafferne tilhandle sig fra Evropa i store Masser anbringe paa sig, sædvanlig simpelthen optrukne Snore, afvekslende med smaa Amuletter, Dyretænder eller re Jagttrofæer (Fig. 20). Saadanne Snore slynges om Halsen pryde Bryst, Arme og Ben sammen med Ringe af Messingtraad, ɪrtotter og Haler af forskellige Dyr samt Fuglefjer. Hertil kommer nu en hel Del Smaasager som Synaale, et Jærn, hvormed man

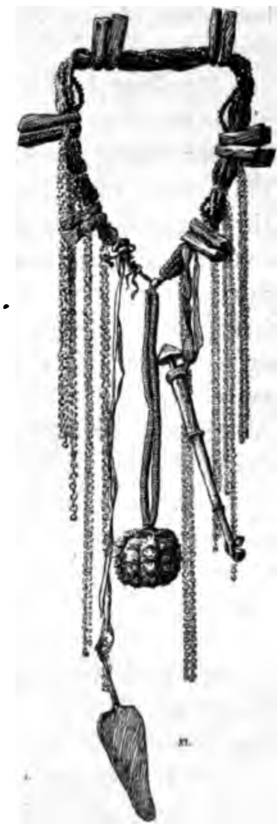

Fig. 20. Halsbaand af Perler og Jærnkæder med vedhængende Svedskraber og Synaal. 1/4.

renser sig for Sved og Smuds, Piber og Snusbeholdere, der b
om Halsen eller ved Bæltet i Forbindelse med Smykkerne. Ga
imponerende tager en Zuluhøvding sig ud i sin fantastiske, '
ningsfulde Krigsdragt med den rige Dusk af hvide Strudsfjei
Skulderfjerene af den blaa Trane paa Hovedet og de ta
hængende, hvide Skindstrimler og Haler om Bryst og Arm(
under Knæene.

De fleste Kafferfolk holde deres Hovedhaar kort skaaret, l
imod de unge Zuluer lade det vokse og ved Indsmøring
Gummi danne kunstige Frisurer efter Mode og Lune, ikke
Fijianernes store Parykker. Dette varer dog kun, indtil d
Høvdingen faa Tilladelse til at indtræde i Mændenes Rækker.
anlægge de som Tegn paa deres Værdighed Haarringen, alle Zu
Stolthed. For at danne den blive Haarene i en Krans oml
Issen indflettede med Senetraad og indsmurte med Gummi,
og Kulpulver. Paa denne Maade dannes en haard, fast Ring,
saavel det indre som de ydre Omgivelser blive barberede me
Assegai. Haarringen trænger til megen og omhyggelig Pleje
der fordres megen Tid og Taalmodighed til at holde den vec
Ved Haarenes Vækst løftes den i Vejret over Hovedbundei
kommer i Uorden. ligesom Haarene i Ringen vokse ud og tr
til at fjærnes. Da der nu ikke findes professionelle Barberer,
Mændene gensidig vise hverandre den Tjeneste at holde Haarri
i Orden, og man ser derfor meget ofte et Par Mænd i Færd
at arrangere hinandens Frisurer (Fig. 21). Anlæggelsen af I
ringen er afhængig af Høvdingens Vilje, og et helt Regiment I
ofte beordret til paa engang at anlægge Ringen.

Som allerede foran omtalt ligne alle Sydafrikaneres ·H
hverandre. Kaffernes ere kun i Bygningsmaaden forskellig(
Hottentotternes. Man finder ogsaa hos dem den lave, halvk
formede Hytte, der mere end noget andet ligner en gammel
Bikube (Fig. 23). Skelettet til den bestaar af lange, bøjelige Stæ
der med den ene Ende stikkes ned i en Kreds i Jorden og
den anden fæstes til en Række Støtter i Midten af Hytten. M(
Stængerne bindes der mindre Spær for at give Skelettet Fas
og dette dækkes derefter med forskellige Lag Sivgræs, der
ledes bindes fast. Indvendig blive Væggene for yderligere Tæ
Skyld overstrøgne med forskjellig farvet Ler, saaledes at det

:r en for Luft og Fugtighed uigennemtrængelig Væg. Om
ten er der naturligvis ikke Tale. Den eneste Aabning, som
; paa Hytten, er en ca. 1 M. h. 64 Ctm. br. Dør, der kan
:s med en Skærm af flettede Trærødder og Lianer. Igennem

Fig. 21. Haarringen plejes.

maa Lys og Luft bane sig Vej til det indre og Røgen slippe
Hverken det sidste eller det første lykkes. Røg er der nok
ys og frisk Luft ere overmaade sparsomme, saa meget mere som
stadig holdes brændende paa det runde, fordybede Arnested
:tens Midte, og der desuden ofte opstilles en Skærm indvendig
øren for at holde Vinden borte fra Baalet. Beboerne synes
at befinde sig vel i denne yderst slette Atmosfære, og det

samme er Tilfældet med de Myriader af Væggetøj, Kakerlakker
andet Utøj, der i lige Grad snylte i Hytten og paa dens Beboere

Den Mangel paa Fantasi, som viser sig hos Kafferne paa alle Omraader, gi
ogsaa Frembringelserne af deres Haandværk et stærkt Præg af Nøgternhed. De G
stande, der omgive Folket i det daglige Liv, ere forarbejdede med megen Omhu, n
uden synderlig Kunstfærdighed. Hverken ved Form eller Dekoration vække de no
særlig Interesse. Blandt Husgeraadet indtage Lerkarrene, der dels bruges som Kogel
dels til Opbevaring af Vand og Øl, den vigtigste Plads. I Størrelse variere de i
ubetydelig, hvorimod Formerne have et meget ensartet Præg. Det er det store, ru
bugede, nedadtil udvidede Kar, uden Fod og uden Hals, som bestandig gaar ig
kun med ubetydelige Forandringer i Enkelthederne. Karrene forfærdiges med H
derne uden Anvendelse af Drejeskive, hvorfor de ogsaa mangle meget i Retning
Regelmæssighed og Elegance. Ved Siden af Lerkarrene finder man jævnlig d
almindelige Træspand til Mælk, undertiden tillige nogle store, massive Trækar,
benyttes til Opbevaring og Servering af Øl ved festlige Lejligheder. Tildannelsen
disse Stykker, der skæres ud af en massiv Træblok, kræver den største Udholdenh
og Taalmodighed. Saaledes er baade det mindre Kar tillige med sit Fodstykke (t
højre i Fig. 22) og det større Kar (tilvenstre i samme Figur) udskaaret af een Blo
Bægge Stykkerne ere prydede med Stregeornamenter i kraftigt Relief, dels parall
løbende Længdefurer, dels Felter fyldte med Streger i forskellig Retning. Paa d
ene Stykke er der i det tæt sluttende Laag udskaaret to Hanke. I et vel udsty
Hus slutter sig til disse større Kar en stor Del mindre, flade Skaale, der benyttes
Spiseskaale, samt forskellige Træskeer. De største af disse, der ofte ere dannede
en Kalebas, gøre Tjeneste som Øsekar til flydende Varer; de store, flade Træsk
benyttes til Uddeling af Maden fra Spisekarrene, medens de mindre Skeer ere
egentlige Spiseskeer. Disse blive i Reglen prydede med indbrændte Ornamenter
udskaarne i forskellige Former. Almindelig yndet er det at bruge Giraffen som Mot
dens lange Hals og Ben gør den udmærket skikket til at anvendes som Haandtag
Fig. 22). Af vekslende Former ere ligeledes de buede Træskamler, som Kaffe
ligesom visse Sydhavsfolk skyder ind under Nakken om Natten for at skaane Frisur
medens han strækker sig paa sin Sovemaatte og dækker sig med en Karos. En I
fortræffelige, vandtætte Kurve af flettet Græs, forskellige Græskarflasker, den st
Lædersæk, der tjener til Opbevaring af Mælken, og en flad Sten, paa hvilken Kor
knuses med en mindre, rund Sten, fuldstændiggør Husgeraadet.

Paa samme Maade som hos Hottentotterne ere flere Kafferhyt
byggede sammen til en Landsby (Kraal). Hvor det er muligt, læg

* Ganske forskellige fra Kaffernes og de øvrige sydafrikanske Hytter ere Bech
nernes Huse, der ligne de mellemafrikanske Folks Boliger. Huset bestaar af en
ca. 2 M. h. Væg af Fletværk og Ler, og et spidst Tag af Sivgræs, der i Mid
hviler paa en Pille og rager ud over Væggen. Det nærmer sig til Jorden i omt
halv Mandshøjde og bæres her af en Række Støtter, saaledes at der dannes
skyggefuld Gang udenom Husvæggen. Undertiden opføres mellem disse ydre St
en lav Lervæg ca 1/2 M. h., hvorved Gangen halvt lukkes. Omkring Huset pla
en Tjørnehæk, der holdes i Mandshøjde, saaledes at en Bechuanerlandsby ligne
fuldstændig Labyrint.

Fig. 22. Husgeraad (Trækar, Nakkeskamler og Skeer) fra Kaffer og Bechuaner. $^{1}/_{8}$.

samme er Tilfældet med de Myriader af Væggetøj, Kakerlakker og andet Utøj, der i lige Grad snylte i Hytten og paa dens Beboere*.

Den Mangel paa Fantasi, som viser sig hos Kafferne paa alle Omraader, giver ogsaa Frembringelserne af deres Haandværk et stærkt Præg af Nøgternhed. De Genstande, der omgive Folket i det daglige Liv, ere forarbejdede med megen Omhu, men uden synderlig Kunstfærdighed. Hverken ved Form eller Dekoration vække de nogen særlig Interesse. Blandt Husgeraadet indtage Lerkarrene, der dels bruges som Kogekar, dels til Opbevaring af Vand og Øl, den vigtigste Plads. I Størrelse variere de ikke ubetydeligt, hvorimod Formerne have et meget ensartet Præg. Det er det store, rundbugede, nedadtil udvidede Kar, uden Fod og uden Hals, som bestandig gaar igen, kun med ubetydelige Forandringer i Enkelthederne. Karrene forfærdiges med Hænderne uden Anvendelse af Drejeskive, hvorfor de ogsaa mangle meget i Retning af Regelmæssighed og Elegance. Ved Siden af Lerkarrene finder man jævnlig den almindelige Træspand til Mælk, undertiden tillige nogle store, massive Trækar, der benyttes til Opbevaring og Servering af Øl ved festlige Lejligheder. Tildannelsen af disse Stykker, der skæres ud af en massiv Træblok, kræver den største Udholdenhed og Taalmodighed. Saaledes er baade det mindre Kar tillige med sit Fodstykke (tilhøire i Fig. 22) og det større Kar (tilvenstre i samme Figur) udskaaret af een Blok. Begge Stykkerne ere prydede med Stregeornamenter i kraftigt Relief, dels parallelt løbende Længdefurer, dels Felter fyldte med Streger i forskellig Retning. Paa det ene Stykke er der i det tæt sluttende Laag udskaaret to Hanke. I et vel udstyret Hus slutter sig til disse større Kar en stor Del mindre, flade Skaale, der benyttes til Spiseskaale, samt forskellige Træskeer. De største af disse, der ofte ere dannede af en Kalebas, gøre Tjeneste som Øsekar til flydende Varer; de store, flade Træskeer benyttes til Uddeling af Maden fra Spisekarrene, medens de mindre Skeer ere de egentlige Spiseskeer. Disse blive i Reglen prydede med indbrændte Ornamenter og udskaarne i forskellige Former. Almindelig yndet er det at bruge Giraffen som Motiv, dens lange Hals og Ben gør den udmærket skikket til at anvendes som Haandtag (se Fig. [illegible]). Af vekslende Former ere ligeledes de buede Træskamler, som Kafferen [illegible] Nakkestøtte skyder ind under Nakken om Natten for at skaane Frisuren, medens han strækker sig paa sin Sovemaatte og dækker sig med en Karos. En Del [illegible], [illegible] Kurve af flettet Græs, forskellige Græskarflasker, den store [illegible], der tjener til Opbevaring af Mælken, og en flad Sten, paa hvilken Kornet [illegible] med en mindre, rund Sten, fuldstændiggør Husgeraadet.

Paa samme Maade som hos Hottentotterne ere flere Kafferhytter bygggede sammen til en Landsby (Kraal). Hvor det er muligt, lægges

* [illegible] forskellige fra Kaffernes og de øvrige sydafrikanske Hytter ere Bechuanernes Huse, der ligne de mellemafrikanske Folks Boliger. Huset bestaar af en lav, [illegible] Væg af Flettværk og Ler, og et spidst Tag af Sivgræs, der i Midten [illegible] paa en Pille og raget ud over Væggen. Det nærmer sig til Jorden i omtrent [illegible] Brøndhaand og bæres her af en Række Støtter, saaledes at der dannes en [illegible] rundt omkring Husvæggen. Undertiden opføres mellem disse ydre Støtter [illegible], hvorved Gangen halvt lukkes. Omkring Huset plantes [illegible] holdes i Mandshøide, saaledes at en Bechuanerlandsby ligner en

Fig. 22. Husgeraad (Trækar, Nakkeskamler og Skeer) fra Kaffer og Bechuaner. $^1/_8$.

Under disse Forhold er det naturligt, at det holder haardt for Kafferen at formindske sin Hjord med et eneste Stykke. Kun ved højtidelige Lejligheder bringer Menigmand det over sit Hjærte at slagte et Dyr. Oksen gør udmærket Nytte som Last- og Ridedyr, Køerne bruges som Malkekvæg. Ligesom al anden Omsorg for Kvæget er ogsaa Malkningen Mændene forbeholdt. Kafferkøerne have samme Egenskab som Hottentotkvæget kun at give meget lidt Mælk og endda først, efter at Kalven er begyndt at drikke. Det af Naturen sparsomme Forraad formindskes paa denne Maade yderligere for Ejeren.

Det er gaaet Kafferne som saa mange andre Hyrde- og Nomadefolk. Hvor stor en Rolle end Kvæget spiller i deres Liv, har det dog ikke været i Stand til at skabe dem en tilstrækkelig betrygget Eksistens. De ere blevne Agerdyrkere, og Udbyttet af Jordens Dyrkning har lige saa stor Betydning for den daglige Økonomi som Mælken. Agerbruget er imidlertid ingenlunde den hæderlige Beskæftigelse som Opdrætningen af Kvæget; det er en Virksomhed, som det ligger under en Mands Værdighed at hengive sig til. Han kan hjælpe til ved den første Rydning af et Stykke Jord, hvor der er meget Krat at fjærne, men det er ogsaa det yderste, han nedlader sig til. Resten er Kvindernes Sag. Og vanskeligt og besværligt er deres Arbejde ofte ved Dyrkningen. Den uregelmæssige Fordeling af Nedslaget til Aarets forskellige Tider medfører mange Vanskeligheder, der maa overvindes. Kun de Marker, som kunne anlægges ved Foden af en Bakke eller i Nærheden af et Vandløb, hvor Fugtigheden kan holde sig i nogen Tid, lønner det sig at dyrke. Med en lille Træspade eller en Jærnhakke roder man Jorden op i nogle Tommers Dybde, Sædekornet nedlægges deri, og Ukrudtet tillige med Asken af det afbrændte Krat tjener til at gøde Jorden; den naturlige Gødning henligger derimod ubenyttet. Er det besværlige Arbejde med at bearbejde og tilsaa den haarde, lerede Jord til Ende, venter der Kvinderne et endnu drøjere Hverv. Saasnart Majsen og den Hirseart, det saakaldte Kafferkorn, hvormed Marken er tilsaaet, er begyndt at spire, eller der er kommet unge Skud i de Plantager, hvor der dyrkes Sukkerrør, forskellige Sorter Bønner og Græskar, foruden Dakka og Tobak, er der Fjender nok, som sammensværge sig mod Høsten. Kvæget holder af at bryde igennem Hækkene om Agrene, Fugle, Aber, Elefanter og ikke mindst Græshopper melde sig fra Tid til

anden for at faa en Andel af det modnende Korn. Overfor disse stadige Angreb er der for Kvinderne ikke andet at gøre end at agere Fugleskræmsel. Enten tilbringe de deres Dag paa en Forhøjning midt i Marken, beskæftigede med at skrige og klappe i Hænderne eller med at ryste det Net af Snore, som er udspændt over Marken, eller ogsaa maa de vedblive at vandre omkring den for at skræmme de store Dyr bort. I Januar falder sædvanlig Høsten. Efter at Afgrøden er bragt i Hus, bliver den tørret og aftærsket, naturligvis ligeledes af Kvinderne, hvorefter den opbevares i de store, underjordiske Forraadskamre. I et Hjørne af Kvægfolden er der gravet en stor Grube med en snæver Aabning af Form som en Flaskehals, og denne er dækket med en flad Sten, over hvilken der stampes et Lag Gødning paa et Par Fods Tykkelse. Derved opnaar man ikke alene at beskytte Forraadene mod Angreb af Termiter og Orme, som ere farlige Fjender, men ogsaa efter Kaffernes Mening at forbedre Kornets Smag, idet Gødningsvandet siver ned og gennemtrænger Forraadene. Den Bismag, som fremkommer paa denne Maade, tiltaler i høj Grad de indfødtes Ganer.

Et ikke uvæsentligt Bidrag til Kaffernes og Bechuanernes Underhold leverer Udbyttet af Jagten. For denne Sport have mange Stammer en sand Lidenskab, og saavel Terrænet som Landets Rigdom paa Vildt, der især i tidligere Tid var meget betydelig, giver dem god Lejlighed til at øve den. Hvad enten Jagten gælder Storvildt — Elefanter, Rhinoceros og Bøfler etc. — eller det mindre Vildt — Antiloper, Elsdyr, Zebraer o. s. v. — foretages den som Regel af et større Parti Jægere i Fællesskab. Kun paa denne Maade kunne Kafferne med deres forholdsvis svage Vaaben faa Bugt med Elefanten. I og for sig er den lille Assegai et virkningsløst Vaaben mod de store Tykhuder, og det lykkes kun Jægerne at faa Bugt med dem ved fra Baghold at overdænge dem med Spyd, indtil de ligne Pindsvin og styrte paa Grund af det store Blodtab. Den Fare, som er forbunden med at angribe de vældige Dyr, lønnes rigelig ved det Festmaaltid, som det gode Bytte giver Anledning til.

Paa Stepperne, hvor det er vanskeligt at snige sig bag paa Vildtet, benytte Kafferne i stor Udstrækning Faldgruber. Paa de Stier, Dyrene pleje at følge, graver man Gruber, som dækkes af Grene og Jord og i Bunden forsynes med spidse Pæle, paa hvilke Dyrene spiddes, naar de styrte ned. Den største Udvikling naa

disse Gruber i de saakaldte *Hopo*, en stor, aaben Grube, der
beregnet paa at rumme mange Dyr. Til denne slutte sig
Rækker af Palisader, der, begyndende ved Randen af Grube
strække sig langt ud i Terrænet, idet Afstanden imellem dem b
standig bliver større. De danne saaledes en stor Tragt, genne
hvilken Dyrene ledes hen til Faldgruben. De forsamlede Jæger
Bestræbelser gaa ud paa at omringe de græssende Hjorde og dri
dem hen mod Palisaderækkernes Aabning. Lykkes det, trænges
først langsomt, senere hurtigere og hurtigere af Jægernes høje Sk
og saarende Assegaier hen mod den skæbnesvangre Grube, so
efterhaanden fyldes af det lemlæstede, ynkelig brølende Vildt.

Levnetsmidlerne afveksle efter de forskellige Aarstider. O
Sommeren (fra December til Marts), naar Køerne kælve, er Mælke
den vigtigste Føde, senere hen lever man hovedsagelig af Kor
Mælken hældes paa store Sække af Oksehud, hvor den bliver ryste
og bearbejdet med Fødderne, indtil den er sur. Først da nyde
den. Hirsen tilberedes ved Kogning, hvorefter den males paa e
flad Sten til en Slags tyk Grød. Paa lignende Maade bærer ma
sig ad med Majsen, efter at den er afskallet og knust i store Træ
mortere; dog spiser man ogsaa de unge Kolber kogte eller risted
i varm Aske. Mere end alt andet ere Kødspiser efterstræbte, ikk
mindst fordi de ere en usædvanlig Delikatesse. Høvdingen og han
nærmeste Omgivelser ere de eneste, som til Stadighed hengive si
til denne Nydelse. Det hører til en Kafferhøvdings daglige Morge
fornøjelser at lade Kvæget drive frem for sig og udpege de Stykke
som det behager ham at lade slagte til Dagens Forbrug. De
jævne Mand smager derimod sjældent Kød, i alt Fald af tamm
Dyr. Dør der et Stykke Kvæg i Hjorden, spises det ganske vi
med stort Velbehag, men ellers er det kun, naar en Razzia ind pa
Naboens Territorium har bragt et rigt Udbytte, eller naar der afholde
en Fest, at Kafferen kan hengive sig til Nydelsen af Oksekød. Me
saa sker det ogsaa til Gavns. Er først et Kreatur slagtet, bliv
det ogsaa fortæret, om ikke med Hud og Haar, saa dog med In
volde og Knogler, hvis Marv nydes med særlig Forkærlighed. De
værre for Deltagerne varer det ikke længe, før Herligheden er forl
Den Kunst at være maadeholden i sin Nydelse for at kunne u
strække den over et længere Tidsrum forstaar Kafferen ikke. H

propper blot saa meget i sig paa een Gang, som han paa nogen Maade er i Stand til.

Den samme Mangel paa Maadehold er fremtrædende i Kaffernes øvrige Nydelser. Det forsikres af saa paalidelige Mænd som Kropf, at der tidligere selv ved festlige Lejligheder almindelig blev drukket Mælk, og at det var et Privilegium for de gamle Mænd at maatte drikke Øl. Nu er Forholdet anderledes. Bollen med Hirseøllet, der ser ud som tynd Linsesuppe og har en frisk, syrlig Smag, er nu uundværlig i ethvert festligt Lag, og Øllet gør sin Virkning. Saalænge det kun har gæret i kort Tid, er det ikke synderlig stærkt, og en Mand kan paa en Festaften drikke betydelige Kvantiteter deraf, før Rusen bliver besværlig. Men jo længere Øllet gærer, desto mere berusende virker det. Høvdingene drikke til alle Tider paa Dagen. Naar de ikke inspicere Kvæghjordene eller ere paa Krigstog, tilbringe de den største Del af deres Tid foran Hytten med det udskaarne Ølkar (Fig. 22) ved Siden og Piben, den uadskillelige Ledsager, i Munden. Det lader sig ikke nægte, at mangen brun Majestæt har en udpræget Tilbøjelighed til at kigge for dybt i Ølbollen og maa sove mangen en ærlig Rus ud. Denne Vane sætter i Tidens Løb synlige Spor i det ydre ved en stærk Forøgelse af Legemets Omfang. Flere af de bekendte Kafferhøvdinge ere paa Grund af megen Drik blevne sande Fedtbjærge.

Ingen Nydelse kan dog lignes ved en kraftig Pris og en stor Pibe Tobak. Uden sin Snustobaksdaase og sin Pibe er Kafferen en misfornøjet Mand. Den første har mangfoldige forskellige Former. Snart laves den af et Stykke Ben, snart af Horn, Træ eller, hvad der er mest yndet, af en lille Kalabas, der prydes med indbrændte Ornamenter og Perler. Meget i Mode ere ogsaa Daaser i Form af et Dyr, der dannes af Bindevævet under friskslagtede Dyrs Hud og formes over en Lermodel, som fjærnes, naar Vævet er blevet tørt og haardt (Fig. 24). Almindelig Tobak er ikke stærk nok til Snus; men efter at være reven mellem to Sten faar den en Tilsætning af Aske og skarpe, ristede og knuste Aloeblade, hvorved saavel dens Virkning som — hvad der ikke er uvæsentligt — dens Kvantitet forøges meget betydelig. Nu er det ikke saa, at en Kaffer ligesom en Evropæer kan tage sig en Pris, samtidig med at han besørger andre Ting. Dertil er Snusningen ligesom Røgningen en altfor alvorlig Handling, der kræver den paagældendes udelte Opmærk-

somhed. Er han en nogenlunde velstaaende Mand, bærer han i s
Haar eller Øre en lille Ske af Ben eller Elfenben med et forholdsvi
rummeligt Blad. Naar det højtidelige Øjeblik kommer, fylder Ka
feren Skeen med Tobak, og medens han med Fingeren holder de
ene Næsebor til, fører han Skeen op i de
andet og snuser med al Kraft og mege
Larm hele dens Indhold op. Man skulde
tro, at en kraftig Nysen fulgte paa den
Proces. Men deri bestaar Nydelsen ik
Det, der tilstræbes, er at fremkalde
salte Taarer; i stride Strømme bryde

Fig. 24. Dakkapibe; Beholdere og Skeer til Snus. 1/4

frem fra deres Kilder, og Kafferen nyder med Velbehag der
frie Løb ned over de brune Kinder.

Næst efter Snustobaksdaasen er Piben Kafferens mest skatte
Genstand. Nu til Dags er den korte Træpibe af evropæisk For
indlagt med Ornamenter af Bly, mest almindelig til den stær
Tobak, som røges. Kafferens Nationalpibe er derimod Vandpibe
som er bestemt for den vilde Hamp, Dakka. Som Fig. 24 vis
bestaar den af et Antilopehorn, der ved et kort Rør er forbun

med et Hoved af Ler eller Sten. Under Røgningen fyldes Hornet med Vand, Røgeren sætter sin Mund mod den brede, aabne Ende af Hornet, presser den Del af Aabningen, han ikke helt kan lukke for, mod sin Kind for at holde Luften ude og suger med al Kraft Røgen gennem Vandet. I Reglen foregaar Dakkarøgningen i Selskab (Fig. 13). To eller flere Personer sætte sig paa Hug lige over for hinanden. Den ene tager et forsvarligt Drag af Piben, hvorved han fylder Lungerne med Røg, og forhindrer den fra at slippe ud ved at fylde Munden med Vand. Han lader saa Piben gaa videre og søger saa længe som muligt at holde Røgen tilbage. Lykkes det ikke længere, udstødes den sammen med Vandet i Munden gennem et lille Rør, og det er en yndet selskabelig Fornøjelse ved denne Lejlighed at tegne Figurer i Sandet. Paa Fig. 13 er den ene af Røgerne f. Eks. beskæftiget med at tegne en Kraal. I bedste Tilfælde fremkalder Indaandingen af den stærke Røg voldsomme Hosteanfald, men ved hyppig Brug af Dakka faar den en lignende Virkning som Opium, idet den bevirker en Slags Bedøvelse, der kan gaa over til fuldstændig Bevidstløshed. I saa Tilfælde paahviler det de andre Deltagere i Røgningen at vække den paagældende til Bevidsthed, hvad der sker under mange ublide Stød og Knubs og Overhældninger med Vand. Paa den nævnte Afbildning (Fig. 13) er tillige fremstillet en sand Fattigmandspibe, vistnok det mest primitive Røgeapparat i Verden. Det bestaar nemlig ikke af andet end en Bunke Ler, i hvilken der foroven er kradset et Hul, der gør Tjeneste som Pibehoved, medens Røret dannes af en Kanal i Lervæggen. Røgeren maa, som det vil ses, ligge paa Maven for at kunne hengive sig til Nydelsen af denne meget ubekvemme Pibe.

Kun i een Retning præstere Kafferne noget særlig dygtigt som Haandværkere: de ere udmærkede Smede. Fremgangsmaaden ved Forarbejdelsen af Jærnet er imidlertid overmaade simpel, og de Instrumenter, som komme til Anvendelse, meget primitive. De egentlige Kaffer forstaa ikke den Kunst at smelte Jærnet ud af Malmen, men faa deres Metal tilført fra det indre, hvor Bechuanerne udvinde Raamaterialet af Myremalm. Den Blæsebælg, Kafferne anvende ved deres Smedearbejder, ligner den, der bruges i den største Del af Afrika. Den bestaar af to Skindsække, der ere aabne i den ene Ende, hvor de ere indrettede til at bevæges op og ned ved Hjælp af to Træstokke, og i den anden ere forbundne med to Kohorn med afskaarne

Spidser*. For at forhindre disse i at svides udmunde de i en cylinder, som føres ind i Ilden. Ved at bevæge Stokkene o| ned aabnes og lukkes Bælgene skiftevis, og Luftstrømmen lede: i Ilden, der derved bliver stærk nok til at gløde Jærnet. S Smedningen sker med en flad eller kegleformet Sten paa en s Sten som Ambolt, et Arbejde, som kun et Individ med en ufølsom Hud som en Afrikaner kan udholde. Ved langvarig I ring blive Genstandene meget bløde og saa smidige, at man f.

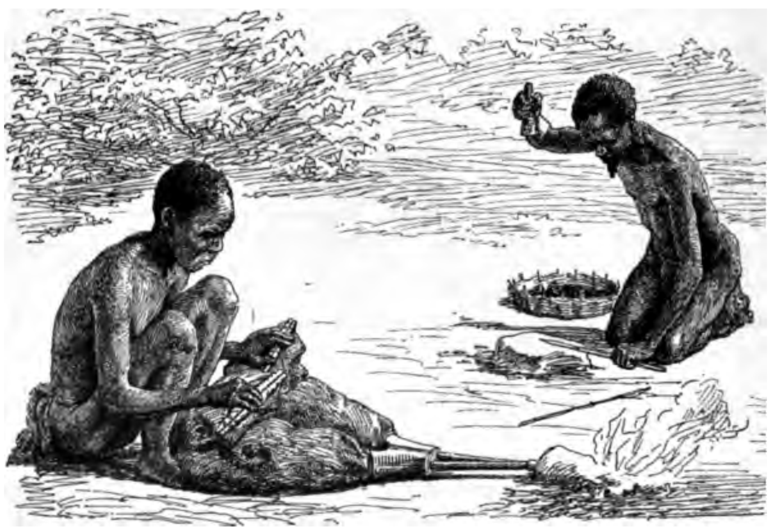

Fig. 25. Kaffersmede. (Til Dels efter Wood.)

skal kunne rulle et tyndt Spydblad sammen, uden at det knæk Tillige faar Metallet et tyndt, sort Overtræk, der gør det lidet n tageligt for Rust.

Hos et saa krigersk Folk som Kafferne bliver Jærnet først og fremmest an til Vaaben. Ogsaa disse frembyde kun faa og simple Former. De oprindelige I vaaben ere Spyd og Skjold. Spydet, der med et kolonialt Navn kaldes *Assegai* to Hovedformer (Fig. 27). Den ene er et let Kastevaaben, bestaaende af et o 1,50 M. langt, tyndt og forneden tilspidset Skaft af Assegaitræets Ved og et 3 Ctm. langt Jærnblad, fastholdt til Skaftet ved en Omvinding med Skind. Spid:

* Blæsebælgen paa Fig. 25, som er tegnet efter et Stykke i Nationalm etnografiske Samling, har i Stedet for Kohornene 2 Jærnrør.

snart bladformet, snart tungeformet med en kortere eller længere Hals, der er klemt ind i Skaftet. Langs Midten løber en Ribbe, der deler Bladet i to Halvdele, den ene konveks, den anden konkav. Hver Kriger er forsynet med et Bundt af disse Spyd. Skal det udslynges, sættes det i en svingende Bevægelse for at forøge Virkningen og kastes i en Bue mod Maalet. Kafferen er ikke nogen stor Mester i at træffe sit Maal og slynger næppe Spydet længere end i en Afstand af 60 Skridt. Springende fra den ene Side til den anden kaster han Spyd paa Spyd mod Modstanderen saa hurtig, han formaar. Egentlig farligt er Vaabnet kun ved Anvendelse i store Masser og under gunstige lokale Forhold, hvor Fjenderne kunne overdænges med en Regn af Spyd, som de vanskelig kunne undgaa eller dække sig imod.

Fig. 26. Høvdingestav. 1/10.

Erkendelsen af den almindelige Assegais ringe Virkning i Kampen førte Zuluerne til den anden Hovedform af Spydet. En af de store Høvdinge, Tschaka, der organiserede Zuluerne til en respektindgydende Hær, indsaa, at Overvægten i Kampen beroede paa det samlede Masseangreb, men følte tillige Umuligheden af at foretage et saadant med en Armé, der var bevæbnet med Kastevaaben. Han omdannede derfor det lette Spyd til det svære Stødvaaben, der har gjort Zuluerne saa frygtede i Sydafrika. Spidsen beholdt i alt væsentligt sin Form, men blev til et langt, kraftigt Blad, medens Skaftet blev omdannet til en kort, tung Stage som Skaftet paa en Lanse (Fig. 27). Med dette Vaaben i Haanden tilkæmpede Zuluerne sig Herredømmet over den største Del af de omboende Folk. Men ogsaa ved mere fredelige Sysler maa Assegaien gøre Tjeneste. Enten Kafferen skal slagte et Stykke Kvæg eller tildanne et Spydskaft, enten han skal udskære Træsager eller have sin Hovedbund barberet, anvender han Assegaien. Den bruges med Forkærlighed som Kniv, uagtet dette Redskab ingenlunde er ukendt.

Som Dækvaaben anvendes Skjoldet. Zuluerne danne det af Oksehud, hvis Farve og Skattering veksler efter den Hærafdeling, Ejeren tilhører. Skjoldet gør altsaa Tjeneste som en Slags Uniform. Langs Midten løber et Ornament, bestaaende af to Rækker firkantede Udsnit, gennem hvilke der er trukket Skindstrimler af en Farve, der er forskellig fra den benyttede Huds (Fig. 30). Paa Bagsiden er der i Skjoldets Længdeakse til Støtte anbragt en lang Stok, der foroven er omvunden med Skind. En Zulukrigers Skjold maa være saa stort, at det dækker ham i staaende Stilling indtil Øjnene. Der udkræves derfor en ikke ringe Mængde Oksehuder til at forsyne en hel Hær med saadanne Skjolde, da der kun kan skæres to af samme Hud. I de store Militærkraaler tilfaldt Huden af alle slagtede eller døde Kreaturer Høvdingen og anvendtes udelukkende til Skjolde.

Foruden de nævnte Vaaben maa endnu omtales Kastekøllen, den saakaldte *Kiri* (i Kolonialsproget *knob-kerri*), som Kafferne anvende lige saavel som Hottentotterne paa Jagten. Sædvanlig er Køllen af tungt Træ med et kort Skaft og et lille Hoved; de værdifuldeste laves af Rhinoceroshorn (Fig. 27). Anvendt som Slagvaaben er Kirien uden synderlig Virkning, men gør god Nytte paa Jagten, naar den med stor Behændighed og Sikkerhed kastes efter mindre Vildt. De længere Former af disse Køller gøre Tjeneste som en Slags Ceremonivaaben, idet det strider mod Etiketten at bringe Spydet med ind i en fornemmere Mands Hus. Man fremtræder derfor med en halvlang Kølle i Haanden, og denne antager hos Høvdinge meget ofte Form af en lang Stok, der udskæres paa forskellig Maade. Om Stokken Fig. 26 er der snoet en Slange.

Hos Bechuanerne kommer til disse Vaaben endnu Stridsøksen (Fig. 27). Formen af denne er meget forskellig. Snart er Bladet kort og bredt med en halvmaaneformet Æg, snart meget slankt med en lang Hals. I bægge Tilfælde ender det i en Spids, der stikkes igennem Hovedet paa en kort, let Kølle, der tjener som Skaft. I en kraftig og behændig Mands Haand er Øksen ingenlunde noget daarligt Vaaben, men har dog ikke, som Zuluernes Assegai, været i Stand til at skaffe Bechuanerne særlig Respekt som Krigere.

Vi følge Kafferen paa hans Vej gennem Livet og betragte de Stadier, som ere af Betydning i dette simple Levnedsløb. Kort efter at han har set denne Verdens Lys, hænder der Kafferen noget, som i Reglen kun indtræffer paa de afgørende Vendepunkter i hans Liv: han bliver vasket. En eller anden anset Kone eller Shaman vasker Barnet med Vand, i hvilket der er kogt visse Urter, for at befri det for Urenlighed og medfødte Sygdomsspirer og bevare det mod Anfægtelser af onde Aander. Vandet alene kan dog ikke udrette dette. Der maa kraftigere Midler til. Derfor gaar Faderen til Kvægkraalen og rykker en Tot Haar ud af Halen paa en Ko og sammenfletter den til en Slags Amulet, der hænges om Barnets Hals. Koen og dens Afkom bliver senere bevaret i Familien, saaledes at man ikke kan sælge den eller paa anden Maade skille sig af med den.

Efter at Barnet i et Par Aar er slæbt omkring paa Moderens Ryg, begynder det at løbe omkring og faar samtidig sin første, diminutive Dragt. Det varer ikke mange Aar, før Pigebarnet maa begynde at hjælpe sin Moder, og tidlig bliver hun fortrolig med det Slid og Slæb, som venter hende i Livet. Saasnart Drengene ere blevne saa gamle, at Faderen overhovedet tager nogen Notits af dem, maa ogsaa de deltage i de forefaldende Arbejder og hjælpe til med at passe og malke Kvæget og udføre lignende mandlige Arbejder. I Tide faa de Øjet aabnet for en Kaffers sande Bestemmelse i Livet og tilegne sig med en beundringsværdig Lethed Overbevisningen om at være Skabningens ypperste, der ikke kan nedlade sig til noget i det daglige Liv, som kræver Anstrengelse. At spise og sove, fægte og fange Fugle ere de Beskæftigelser, som Drengene fordrive Tiden med. Endog det virksomme Tilsyn med Kvæget vokse de snart fra. De store Drenge overlade det til de mindre og føre selv kun et Overtilsyn dermed. Noget alvorligt Arbejde eller blot en Haandsrækning til Moder og Søster i deres Gerning falder det ingen Dreng ind at yde. Vilde han prøve derpaa,

:r ingen Grænse for den Foragt, med hvilken alle jævnaldrende
r vilde behandle ham.
:en den Tid kommer, da Drengen bliver Mand, og da han maa
taste sig den nationale Ceremoni, Omskærelsen. Betydningen
ıne Akt, der er en af de store Mærkepæle i Kafferens Liv, idet
etegner Overgangen til den voksne Alder, understreges for den
e ved de særegne Forhold, under hvilke den foretages. Om-
sen udføres altid paa et større Antal Drenge paa een Gang.
:t Tidspunkt, der fastsættes af Høvdingen, samles den mandlige
ım fra flere nærliggende Landsbyer og føres under Ledelse af
dre Mand til et fjærnt liggende Sted, hvor der bygges en
Hytte for dem, og hvorhen Forældrene sende det Kvæg, hvis
skal tjene de unge Mennesker til Underhold under deres Fra-
e fra Hjemmet. Indtil Omskærelsen har fundet Sted og
er begyndt at læges, have de unge Mennesker ikke For-
se med nogen fremmed. De betragtes som et lille Samfund
r, og som en Tilkendegivelse heraf bemale de Legemet med
.er. Saasnart de ere helbredede, drage de omkring fra Kraal
ıal i et fantastisk Kostume med en Slags Maske for Over-
:t og opføre om Natten mange Danse under stærk Tilstrømning
;e, levelystne Kvinder. Ved saadanne Lejligheder gaar det
ke til efter en strengere Morals Bud. De unge Mænd kunne
ıe Tid gøre omtrent alt, hvad de ville, baade i den ene og
ıden Retning.
er gaar ofte et Par Maaneder hen, inden de nyomskaarne
ıdskrevne. Efter at have befriet sig for den hvide Skorpe i
ermeste Flod, blive de salvede med Fedt, og alt, hvad der
ogen Maade har været i Berøring med den omskaarnes Le-
— alle Klædningsstykker, Husgeraad, Danseprydelser o. l. —
samlet i den Hytte, i hvilken de unge Mænd have levet, og
stikkes i Brand. Det er, som alt var blevet besmittet af
Berøring. I stor Procession, ledsagede af alle Mænd, vende
ge hjem til deres respektive Kraaler, hvor de blive modtagne
:t stort Festmaaltid og mange gode Gaver af Vaaben, Perler
æg. Mellem de unge Mænd, som ere blevne omskaarne paa
: Tid, vedbliver der at bestaa et Slags Broderskab, og er der
t dem en Høvdingesøn, udgøre de øvrige i Krigen hans
lle Livgarde. Det maa dog tilføjes, at Omskærelsen ikke

foretages hos alle Kafferstammer, hos Zuluerne er den endog forbudt ved Lov.

Ogsaa for Kvindernes Vedkommende markeres Overgangen fra Barn til Jomfru paa særegen Maade. Man træffer imidlertid ligesaa lidt her som noget andet Sted i Sydafrika de pinefulde Ceremonier, som i andre Verdensdele ledsage Pubertetens Indtrædelse. Der er overhovedet ikke Tale om egentlige Ceremonier ved denne Lejlighed, men kun om en Forberedelse til det Liv, som venter Kvinderne. Saaledes hos Bechuanerne, hvor de unge Piger paa samme Maade som de vordende Mænd blive førte ud i Skoven og i største Ensomhed, afsondrede fra al mandligt Selskab, leve en Tid under en ældre Matrones Opsigt. Her lære de en Hustrus Pligter grundig at kende, hvilket vil sige, at de maa slide og slæbe fra Morgen til Aften og lære at finde sig i Mishandling uden at kny. Kafferne tage Sagen mindre alvorlig. De benytte Lejligheden til at holde en Fest. Den unge Piges Fader er Vært, hele Nabolaget Gæster, og selv om Manden er en fattig Husmand med en eneste Ko, maa den ofres ved denne Lejlighed. Saa snart den er fortæret, er Festen forbi. Er det derimod en velhavende Mand, som foranstalter den, kan den

Fig. 27. Spyd, Stridsøkser, Kastekøller og Kniv fra Kaffer og Bechuaner. 1/8.

strække sig over Uger. Den obligate Underholdning ved denne som ved andre højtidelige Lejligheder er først og fremmest et stort Festmaaltid, dernæst Oksevæddeløb og Dans, og det kan ikke nægtes, at Dyden græder ved disse Fester. Den, der har mindst Glæde af det hele, er selve Festens Dronning, der hele Tiden sidder indespærret i en Hytte sammen med nogle faa Veninder. Hun maa trøste sig med Bevidstheden om, at hun nu er voksen og giftefærdig.

Selv om nu en Yngling er optagen i Mændenes Samfund og nyder en Mands Rettigheder, mangler der ham dog een Ting for at vinde fuld Anseelse: han maa have en Kone. Man kan gaa forskellige Veje for at indtræde i Ægtestanden. Den simpleste Maade at arrangere Sagen paa er den, at den unge Ægteskabskandidat selv henvender sig til den udkaarnes Slægtninge med sit Ønske og gør de nødvendige Aftaler med dem. Men denne Maade anvendes sjældnere, fordi den unge Mand i Reglen maa betale sine selvstændige Ønsker med et Par Stykker Kvæg mere end sædvanligt. Langt almindeligere, især blandt Menigmand, er det, at Faderen frier for sin Søn, og drejer det sig om Standspersoners Giftermaal, er det Pigens Fader, der sætter Sagen i Bevægelse og søger at finde et passende Parti for sin Datter. Indledningen sker med stor Forsigtighed for ikke at kompromittere nogen. Manden, der søger sig en Svigersøn, føler sig paa forskellig Maade — ved Henlæggelse af Gaver og Udsendelse af hemmelige Sendebud — for hos den udvalgtes Familie med Hensyn til dens Stilling til Partiet. Er den tilbøjelig til at gaa ind derpaa, begynde de vanskelige Forhandlinger om Morgengaven, ɔ: Købesummen for Bruden, og disse føres fra bægge Sider med al den fidtede Prokuratorsnedighed, som Kafferne ere i Besiddelse af. Den vordende Svigersøn søger at slippe for saa godt Køb som muligt, medens Brudens Fader bestræber sig for at bringe saa meget ud af Partiet, som han er i Stand til. Til Datterens Tilbøjelighed eller Mishag tages der ikke Hensyn. Hun betragtes som et godt Handelsobjekt for Faderen, et Middel til at forøge Kvægets Mangfoldighed, som det gælder at udnytte paa bedste Maade. En Mand af tarvelig Herkomst kan ikke opnaa mere end 6—7 Stykker Kvæg for sin Datter, og er hun lidet tiltalende af Udseende, maa han endog give hende paa Kredit eller i alt Fald paa Afbetaling for at faa hende forsørget.

Høvdingedøtre betales derimod med 20—30 eller endnu flere Kreaturer og ere saaledes en dyr Luksus for en Ægtemand, især da ingen Standsperson nøjes med een Hustru. Man forstaar, at der i den kvægelskende Kaffers Bryst kæmpes en haard Kamp mellem de stridende Tilbøjeligheder i Retning af Kvæg og Kvinder. Karakteristisk for de dybe Rødder, Sansen for en rig Kvægbestand har slaaet hos disse Folk, er det, at Kvinderne selv anse sig for forurettede, naar de bortgiftes for nogle faa Okser. Jo dyrere de sælges, desto mere føle de deres eget Værd, og den, der gives bort uden Købesum, betragtes som en Skøge.

Sædvanlig er det Faderen, som maa udrede Betalingen for Sønnens første Giftermaal. Drejer det sig derimod om en Høvdings »store Hustru«, maa hele Stammen i Fællesskab udrede Summen. Under hele Ægteskabet spiller Købesummen en ikke ringe Rolle. Det er ikke ualmindeligt, at intrigante Slægtninge ogsaa efter Afslutningen af Ægteskabet søge at bevæge Konen til under Paaskud af slet Behandling at vende hjem til det fædrene Hus, og lykkes det, maa Manden for at faa hende tilbage føje endnu et Par Kreaturer til den oprindelige Købesum. En saadan Fremgangsmaade benyttes jævnlig, hvor Ægtemanden er i Restance med Betalingen af Morgengaven og det kniber med at faa ham til at betale. Paa den anden Side forhindrer Købesummen en altfor stor Løshed i Ægteskabet. Teoretisk kan en Mand skille sig fra sin Hustru, naar som helst han har Lyst; i Praksis sker det imidlertid sjældent, da det er vanskeligt at faa Købesummen tilbage, og man nødig giver Slip baade paa denne og Konen, da man derved mister sin Arbejdskraft. Endelig er Morgengaven en Beskyttelse for Hustruen ogsaa i den Forstand, at hele Familien, som har faaet Del i den, er forpligtet til at understøtte Konen og hævde hende i hendes Ret overfor Manden og tillige til at bidrage til hendes og Børnenes Underhold, naar hun er bleven Enke.

Ere endelig langt om længe alle Forhandlinger bragte til en heldig Afslutning, kan Brylluppet finde Sted. Af Faderen og de nærmeste Slægtninge bliver Bruden udstyret med Perler, Tæpper og Maatter, med Lerkar og Økse. foruden med to Okser. Den ene af disse er bestemt til at slagtes og dens Hud til at tjene til Klæder, den anden bliver i Live, og af dens Haledusk tages de Haar, der bruges som Amuletter for Børnene. Er Pigen meget velhavende,

bringer hun endnu nogle Stykker Malkekvæg med. Ledsaget af et ıalvt Dusin Mænd og 2—3 gamle Koner kommer den vordende 3rud til Brudgommens Kraal og maa der underkaste sig den ube- ıagelige Ceremoni at lade sine legemlige Fortrin og Mangler beskue ıg kritisere først af de forsamlede Mænd og derpaa af Kvinderne. 'alder denne Mønstring ikke gunstig ud, hænder det, at Brudgommen ıægter at tage hende. Vinder hun derimod Bifald, slagtes den med- ıragte Okse, og Kødet sendes til Bruden og hendes nærmeste 3lægtninge. Naturligvis gaar Bryllupshøjtideligheden ikke til Ende, ıden at Kvægholdet spiller en Rolle deri. Det er meget karak- eristisk for dette Folk af Kvægopdrættere, at den eneste egentlige 3ryllupsceremoni bestaar i, at Bruden føres højtidelig ind i Kvæg- olden og kaster et Spyd i Møddingen som Tegn paa, at hun fra ıu af ogsaa har Del i denne Herlighed. Forøvrigt fejres Brylluppet ned megen Spisning og megen Dans. Jo mere velhavende Brud- ;ommen er, desto flere Mennesker indbyder han til Festen og lesto længere varer den. Før alt, som forefindes, er spist og lrukket op, rejser ingen hjem. Skik og Brug kræver dog, at 3ryllupsgæsterne selv bringe enten en Sæk Mel eller nogle Køer ned, for at det ikke skal skorte paa Mælk og Kød. Een Ting lemmer man ikke under Festen, Udredelsen af Købesummen. rudens Familie drager ikke bort, før den har faaet enten den ele Erstatning for Tabet af Datterens Arbejdskraft, som er bleven etinget, eller i alt Fald saa stor en Del af denne Sum, som det Brudgommens Familie muligt at præstere.

Det Liv, som den unge Kone gaar ind til, er ikke videre steligt. Der venter hende meget Arbejde, liden Hensyntagen fra andens Side, store Bryderier af Medhustruerne. Der er ikke Spor Sentimentalitet i et Kafferægteskab. For Manden er det en mpel Kapitalanbringelse, og det gælder om at faa sine Renter ud denne Forretning ved at faa Hustruen til at præstere saa meget ırbejde og føde saa mange Børn som muligt. Alt det besværlige ırbejde i Hus og paa Mark paahviler Kvinderne; det er derfor ntet Under, at de allerede ere gamle Koner, naar de ere midt i Tyverne. Manden er deres Herre og Hoved, som de maa lystre ubetinget, men egentlig slet Behandling bliver dem ikke til Del. Det vilde stride mod Mandens egen Interesse; thi Konen vilde da løbe hjem til sine Slægtninge, og han vilde miste en Arbejdskraft,

som er uundværlig. Sker det, maa han, for at faa Konen tilbage, betale et Par Køer. Hvis hun ikke vil følge med hjem, kan Manden fordre sin Købesum tilbage, med mindre der er Børn i Ægteskabet, hvilke altid betragtes som Valuta for den erlagte Sum. Der gives dog ogsaa Tilfælde, hvor en driftig Ægtemand kan gøre sig Haab om at opnaa en Fordel ved Hjælp af sin Kone. Bliver hun syg eller viser hun sig at være ufrugtbar, kan Manden sende hende hjem til Forældrene og forlange sin Købesum tilbage. Herpaa indlader Faderen sig dog i Reglen ikke, men anstiller nogle Ofringer til Aanderne for Datterens Helbredelse og sender hende tilbage ledsaget af nogle Stykker Kvæg, idet han udtaler den Formening, at der nu ikke mere er noget i Vejen. Undertiden mener Ægtemanden det samme, men mærker han, at der kan bringes endnu mere ud af Svigerfaderen, gentager han Eksperimentet, indtil en længere Forhandling har bragt et tilfredsstillende Resultat.

Et Forhold, som meget bidrager til Kvindernes underordnede Stilling i Samfundet, er her som saa hyppig det udstrakte Flerkoneri. Hos Zuluerne begunstiges dette ved den strenge Værnepligt, som Mændene ere underkastede. Kun med Høvdingens Samtykke kunne de gifte sig, og denne Tilladelse erhverves først efter mange og lange Tjenesteaar. Antallet af ledige Kvinder er derfor saa stort, at alle kunne faa saa mange Koner, de ønske. Som sædvanlig retter Antallet sig efter vedkommendes Formuesomstændigheder. Rige Folk have fra fire til otte Koner, Høvdinge 25 eller endnu flere. En af dem — ikke altid just den første — kaldes »den store Hustru«. Hun har den afgørende Stemme blandt Konerne, hendes Sønner ere Hovedarvinger og i Høvdingefamilier Tronfølgere. Blandt de andre Hustruer, der staa lavere i Rang, er der to, som komme nærmest efter den store Kone, nemlig Hustruerne til højre og venstre Haand, hvis »Huse« erstatte den store Hustrus i Tilfælde af, at denne skulde dø. Kvindernes lange Diegivning — indtil 2—3 Aar efter et Barns Fødsel —, under hvilken intet Samliv maa finde Sted, deres tidlig indtrædende Sterilitet og ikke mindst Ønsket om at anses for en rig og mægtig Mand ere de vigtigste Aarsager til Flerkoneriet. Ikke sjældent er det den første Kone, der opfordrer Manden til at tage sig en Medhustru, enten fordi den Tid er kommen, da hun vil trække sig tilbage til sin ældste Søn, eller fordi ogsaa hun føler sig hædret ved at tilhøre

en rig og anset Mand, der har Raad til at holde mange Koner, endelig fordi hun ønsker sig en Medhjælp til Arbejdet og en Støtte, hvis hun bliver syg og svag.

De Vanskeligheder for det fredelige Familieliv, som i Reglen følge af Flerkoneriet, formindskes hos Kafferne noget ved den gennemførte Adskillelse af Hustruerne. Hver Kone har sin egen Hytte, i hvilken hun fører sin Husholdning sammen med sine Børn, og Manden bor skiftevis hos hver af dem. Imidlertid undgaas skarpe Sammenstød mellem de konkurrerende Kvinder ingenlunde ved denne Indretning. Konerne kalde sig vel Søstre indbyrdes, men Forholdet er dog ikke mere søsterligt, end at de jævnlig skændes og slaas saa galt, at Manden maa ud og holde Justits mellem dem med sin Stok. Mest gaar det ud over de yngste og kønneste Koner, som ere Genstand for de gamles Skinsyge og blive slet behandlede af dem. Men een Ting ere alle Koner enige om, nemlig at bedrage deres Mænd. De holde sig Elskere blandt Kraalens yngre Mænd og føle sig ringeagtede, naar ingen vil give sig af med dem. Forholdet gør man sig ikke megen Ulejlighed for at skjule. Opdager Manden det, giver han Konen og Elskeren en Dragt Prygl og søger forøvrig at gøre en Forretning ud af Forholdet ved at sende Konen hjem til sine Forældre og forlanger sin Købesum tilbage, hvilket dog hyppig mislykkes. Selv holder Ægtemanden sig saa mange Konkubiner ved Siden af sine Hustruer, som han har Lyst til.

Fig. 28. Zulu med sine Koner.

Udviklingen af et virkeligt Familieliv hindres i høj Grad ved den Skik, at Svigerforældre og Svigerbørn ikke maa se hverandre. Det samme ejendommelige Forhold have vi truffet hos Australiere (I S. 29) og Melanesiere (I S. 184); det findes hos amerikanske og asiatiske Folk og er udbredt over hele Afrika, men intet Steds mere

udpræget end hos Kafferne. En Kone maa ikke være sammen med sin Svigerfader og hans mandlige Slægtninge i opadstigende Linje, ikke en Gang se dem eller udtale deres Navn, saaledes at hun er tvungen til at danne nye Ord for at undgaa de farlige Stavelser i deres Navne. Paa samme Maade frygter en Mand Synet af sin Svigermoder og gaar langt bort fra hendes Vej, naar de mødes, ligesom det er ham forbudt at nævne hendes Navn *. Efter al Sandsynlighed er det her ligesom i Sydhavet Frygten for Blodskam, der har fremkaldt denne mærkelige Skik. Ved denne Forbrydelse nedkalder man de afdødes Aander over sig; derfor er man yderst ængstelig for at paadrage sig endog et Skin af Forsyndelse i denne Retning.

I Kaffernes Samfundsforfatning er det patriarkalske Elements Overvægt det mest karakteristiske Træk. Samfundet er delt i et System af større og mindre Kredse, og hver af disse udgør ligesom een Familie, hvis Overhoved hersker over Medlemmerne som en Fader over sine Børn. Selv staar han igen under et andet Overhoved for en større Kreds. Den største Familie danner Stammen med Kongen, *Ukumkani*, i Spidsen. Hans Værdighed gaar i Arv til den ældste Søn af den store Hustru. Har hun ingen mandlige Efterkommere, overtager den afdøde Høvdings nærmeste Broder af samme Hus (ɔ: den store Hustrus) Regeringen. Er ogsaa han død, blive de mandlige Efterkommere af hans store Hustru Arvinger. Først i det Tilfælde, at der heller ikke i denne Linje eksisterer mandligt Afkom, gaar Høvdingeværdigheden i Arv til Afkommet af Hustruen til højre eller venstre Haand.

Under Kongen staar atter en stor Del Høvdinge i aftagende Rækkefølge. De fleste ere yngre Sønner af den store Hustrus Hus og deres Afkom. Enhver af den regerende Høvdings Brødre af samme Hus bliver under Broderens Overhøjhed Høvding for en mindre Kreds. Da hver af disse Høvdinge have saavel en stor Hustru som nogle, der ere lavere i Rang, opstaar der en stor Mængde Kredse med forskellig social Stilling. Hos Amaxosaerne er der endog sket en ligefrem Spaltning i et stort Antal Understammer med en Høvding (*Inkosi*) i Spidsen for hver af dem. Skønt naturligvis alle de lavere Høvdinge erkende Kongens Overhøjhed, have de dog ikke ringe Chance for at vinde Magt og Indflydelse. Er en Høvding i Besiddelse af den fornødne Dygtighed, kan han arbejde sin Kreds eller Stamme op til samme Højde som Moderstammen. Til en Høvding med et godt Navn sker der Tilstrømning fra alle Sider af Elementer, der ere misfornøjede andet

* Andree, Ethnographische Parallelen und Vergleiche. Stuttgart 1878. S. 160.

teds og ønske at tjene under ham, og som alle bidrage til at forøje hans Magt og Anseelse. Paa den anden Side ligger der heri n Fare for Høvdingen. Hvis han handler for despotisk og uretærdigt, eller hvis han skuffer Forventningerne og Lykken gaar ham nod, smelter Antallet af hans Tilhængere ind igen. Paa denne laade lægges der en virksom Dæmper paa mangen Høvdings altfor lespotiske Tilbøjeligheder, idet han ved at give efter for dem staar Fare for at undergrave sin egen Magt. Indenfor sin egen Familie an han let skabe sig en Modstander, der støttet paa et misornøjet Parti kan gøre Ende paa hans Herredømme. Saaledes er let oftere sket.

I Følge Døhnes Vidnesbyrd er en Høvdings Forhold til sine Jndersaatter ligesom en Faders til sine Børn. Han betragter sig gsaa selv som saadan, tager Del i hver enkelt Families Ve og Vel, og Folket vender sig til ham som til en Fader. Mangler en lusstand det nødvendige til Livets Underhold, gaar man til Høvlingen for at bede ham om et Stykke Kvæg til at malke eller slagte. Kan Høvdingen ikke opfylde det fremsatte Ønske, er det Skik og Brug, at den fattige bliver i Høvdingens Kraal, indtil han har noget at pise hjemme. Ligeledes giver Høvdingen sine Folk rigelig Andel i let Bytte, der gøres, og sørger i Reglen for sine Undersaatter paa en laade, der ikke staar i noget Forhold til de Tjenester, der ydes ham.

I denne patriarkalske Ordning blev der hos Amazuluerne paa flere Maader gjort odgreb ved Dannelsen af det Rige, som det lykkedes en enkelt kraftig og hensynsløs løvding at grundlægge. Ved Aarhundredets Begyndelse vare Zuluerne en lille, anselig Stamme, der boede indeklemt mellem de tre langt større og kraftigere Kaffertammer. Ved Aar 1820 skabtes deres Storhed af Høvdingen Tschaka. Han var en rænseløs Despot, men tillige et Stykke af en Feltherre og Organisator i stor Stil, og ike helt med Urette er han bleven kaldet »Sydafrikas Napoleon«. Tschakas Formaal ar at danne en stor, sydafrikansk Stat, der skulde omfatte alle Kaffer. Saa langt naede han vel ikke, men det lykkedes ham at gøre sit Folk til Sydafrikas mægtigste g mest frygtede Magt, der ved hans Død herskede over 40 større og mindre Stammer. amtidig havde han skabt en Organisation, der skulde give hans Værk den fornødne asthed. Først og fremmest krævedes hertil en Hær, som stod over de almindelige, st sammenløbne Hobe, der udgjorde Kaffernes Krigsmagt, og han blev Skaberen af n berømte og berygtede Zuluhær. Grundlaget for denne var en almindelig Værnegt. Alle vaabendygtige Mænd maatte gøre Tjeneste som Soldater en vis Tid af deres r. De bleve inddelte i Regimenter paa 2000 Mand, der fik en Slags Uniform, idet er Hærafdeling havde en særlig Farve i sine Skjolde, ligesom der ogsaa var Forlligheder i den øvrige Udrustning. Tschaka lærte denne Hær at sejre. Han saa, at med Kaffernes sædvanlige Kampmaade, der væsentligst bestod i Anvendelsen Kastevaaben, var ingen Ledelse mulig og Resultatet yderst usikkert. Han omformede

derfor Zuluernes Bevæbning og skabte en helt ny Angrebsmaade. Ved at give sine Folk den tunge, bredbladede Lanse i Haanden som Stødvaaben i Stedet for den lette Assegai forvandlede han Angrebet fra en spredt Fægtning paa længere Afstand til en Kamp paa nært Hold. Tschakas Taktik bestod i Masseangrebet, i en Storm af en tæt sluttet Falanks, der gik Modstanderen ind paa Livet. De andre Stammer, der vare vante til at bruge det lette Kastespyd som deres eneste Vaaben, kunde ikke staa imod i denne Nærkamp. Og Tschaka forlangte Sejren af sine Folk. Hans Erobringspolitik var overhovedet kun mulig, naar det gik fra Sejr til Sejr. Derfor taalte han ingen Vaklen. Intet kunde redde den Mand, der havde vist Fejghed. Døden var ham vis, og ofte bleve hele Regimenter nedhuggede efter Krigsrettens Dom paa Grund af Mangel paa Tapperhed. Landet blev omdannet til en eneste Lejrplads. Den patriarkalske Kraal blev ombyttet med den befæstede Lejr, hvor ingen Familie holdt til Huse. Overalt laa der Garnisoner, i hvilke det var Soldaterne forbudt at gifte sig. Først naar Mændene vare blevne til Aars, ophævedes Forbudet mod Ægteskab; men det skete undertiden, at et helt Regiment som Belønning for udvist Tapperhed fik Lov til at gifte sig paa een Gang.

Fig. 29. Zulukriger. (Efter Fritsch.)

Ligesom i de moderne Stater var dengang hos Kafferne Militarismen Tidens Løsen. Med den fulgte Despotiet. De Høvdinge, som tidligere havde øvet en væsentlig Indflydelse paa Ledelsen af Regeringen, mistede al Magt. Kun to af Høvdingerne *(Indunaerne)*, der udgjorde Tschakas Raadgivere, bevarede noget af deres Indflydelse ved at anspore ham til det blodige Tyranni, i hvilket han gav sin Rovdyrnatur Luft. Som en anden Kaligula rasede han mod sine indbildte Fjender og lod Hundreder og atter Hundreder af Mennesker hugge ned i et rent Lune. Videst drev han sit Barbari efter sin Moders Død. Ikke alene fandt der i 14 Dage et almindeligt Myrderi Sted omkring i Landet, men der blev udstedt en Forordning, i Følge hvilken alle Mødre, som i Løbet af et Aar fødte et Barn, skulde dræbes tillige med deres Mænd og bringes som Ofre til den afdøde — en Forordning, som virkelig blev gennemført.

1828 blev Tschaka myrdet af sin Broder Dingan, der fortsatte hans blod-dryppende Regimente og endog i sin Mistænksomhed gik saa vidt, at han lod sine Hustruer myrde, saa snart de bleve frugtsommelige, for at de ikke skulde føde Børn, der kunde blive hans Medbejlere. Dingan blev atter dræbt af sin Broder Panda, der efter et Liv betegnet ved Massehenrettelser for at holde Frygten oppe blev indviklet i Stridigheder med sin Søn, den i nyere Tid bekendte Uketschwayo, og tvungen til at tage ham til Medregent. Efter at Uketschwayo 1872 var bleven Enehersker, udviklede han yderligere den af Forgængerne skabte Hærorganisation, saaledes at han, da Krigen med Englænderne udbrød i 1879, formaaede at tilføje dem et alvorligt Nederlag, før det lykkedes dem at tage ham til Fange. Som det vil erindres, viste det sig imidlertid, at Uketschwayos Autoritet i Landet var saa stor, at Englænderne bleve nødte til at indsætte ham i hans gamle Værdighed for at bringe ordnede Tilstande til Veje igen.

Vi vende tilbage til de øvrige Kaffere, hos hvem den oprindelige ıtriarkalske Samfundsordning er bevaret i sine Hovedtræk. Under 'er af Underhøvdingene *(Inkosi)* staa atter Forstanderne for de indre Distrikter, de saakaldte *Amapakati*, der sædvanlig ere Over-ıveder for de' fornemste Familier i Stammen. Hver Landsby og 'er Kraal styres af en saadan Amapakati. Han repræsenterer Høv-ngen overfor Undersaatterne og udøver sin Autoritet i hans Navn.

Fig. 30. Zuluhøvding med sit Følge.

andsbyforstanderen afgør alle mindre Stridigheder, paadømmer lager over Legemsbeskadigelser og mindre Ejendomskrænkelser, igesom alle større Sager, der skulle føres frem for Høvdingen, gaa gennem ham. Tillige danne Amapakatierne tilsammen Høvdingens laad, der har en vigtig Stemme ved Afgørelsen af alle indre An-ggender. Skønt den besluttende Myndighed udelukkende er hos løvdingen, er det sjældent, at han handler mod Amapakatiernes aad for ikke at skabe Misstemning eller endog udsætte sig for ıben Opstand. I alle Sager vedrørende de ydre Forhold ligger rimod selve Afgørelsen hos Raadet, der desuden sammenkaldes i ıvert vigtigere Anliggende. Under sædvanlige Forhold opholder

kun en Del af Amapakatierne sig skiftevis i Høvdingens Kraal at staa ham bi i Regerings- og Retssager. De udgøre da h Hofstat, der skal give hans Fremtræden Glans; til Gengæld l de som Høvdingens Gæster, der af den forekommende Vært bl forsynede med alt fornødent, endog med kvindeligt Selskab. H dingen er just ikke meget nøjeregnende med Hensyn til de Mid han anvender, for at opfylde denne Del af sin Gæstfrihedspli Han sender simpelt hen et Antal unge Mænd ud i Omegnen for gribe alle de ugifte Kvinder, de kunne faa fat paa, og slæbe d hjem til Høvdingekraalen, hvor de maa tjene som Konkubiner Gæsterne nogle Dage. Senere blive de sendte bort for at g Plads for andre Kvinder.

En af Raaderne vælges af de andre til Leder, og i de Egenskab tilkommer der ham Asylret. Lykkes det en Forbry at naa til hans Bolig, har han her et Fristed, som ingen kan kræn Den ledende Amapakati har Ret til at gaa i Forbøn for ham, Skik og Brug kræver, at han gør det. Naar Sagen atter tages fr er Resultatet sædvanlig, at Straffen bliver nedsat, og selv den de dømte slipper med en Bøde af Kvæg.

Saalænge Amapakatierne opholde sig hos Høvdingen, danne i Forening med ham Retten. Saavel Undersøgelsen af Sagen s Domsafsigelsen er i dens Haand, og den tager sig enhver Rets meget alvorlig. Retten sættes i Kvægfolden, hvor dens Medlem enten tage Plads paa Møddingen eller ligge henstrakte paa Ma henad Jorden *. Af Distriktsforstanderen henvises alle større Sa som ligge udenfor hans Jurisdiktion, til den overordnede Ret, for denne føres der en Proces for at komme til Bunds i Sag Dette er ingenlunde nogen let Sag. Saavel Anklageren som anklagede, der ere mødte frem med deres Vidner, underkastes Krydsforhør, men der hører en Kaffers hele Snuhed og processu Behændighed til at skære igennem det ofte solide Spind af Lø med hvilket Sagen omgives af den anklagede, og komme paa S

* Hos Bechuanerne spiller en særegen Hytte, *Khotla*, samme Rolle som K folden hos Kafferne. Den er Midtpunktet for Stammens offentlige Liv. Her oph der sig i Reglen en af Høvdingens Følge for at kunne give ham Underretning indtrufne Begivenheder. Her foregaa Retsforhandlingerne og afsiges Domme, og Aftenen er Khotlaen Forsamlingssted for en stor Mængde Folk alle Vegne fra, samles om Høvdingen som Midtpunkt.

efter Sandheden. I Begyndelsen er den anklagede naturligvis hvidere end det hvideste Lam og forsømmer ingen Udvej for at sno sig ud af Vanskelighederne. Men efterhaanden indvikler han sig i saa mange Modsigelser, eller Beviserne for hans Skyld blive saa overvældende, at han føler Sagen er tabt. Saa skynder han sig med at tilstaa, men anbefaler sig samtidig til Høvdingens Mildhed med Ord som disse: »Ja, Fader, hvad skal jeg sige, gør Mennesket altid, hvad der er rigtigt? Gives der en eneste Dag, paa hvilken han ikke gør Uret? Kongen vil vide, hvad han har at gøre.«

En Retssag er ofte blandt Kafferne endnu langvarigere end i Evropa. Efter at nemlig den meget lange Undersøgelse er afsluttet, begynder Voteringen i Sagen. Den ældste af Raaderne tager først Ordet og siger sin Mening om den, og efter ham den ene efter den anden af de øvrige Dommere. Men denne Meningstilkendegivelse foregaar med en saadan Sendrægtighed, at det kan vare Uger, ja Maaneder, inden Dommerne have sagt alt, hvad de have paa Hjærte om Sagen. Nogen stor Veltalenhed udfoldes der just ikke ved denne Lejlighed. Ytringerne falde i afbrudte Sætninger med Pavser paa Minutters Længde. Til sidst bliver Resultatet meddelt Høvdingen, som saa afsiger Dommen.

Høvdingen »har ingen Øjne«, som det hedder, hvilket vil sige, at Retsforfølgningen altid maa foregaa efter privat Initiativ. Der skelnes mellem civile Sager, der kunne afgøres af Amapakatien i første Instans, og kriminelle Sager, der henhøre under Høvdingens Forum. Til de første regnes alle Forbrydelser mod Ejendommen, hvortil ogsaa Ægteskabsbrud hører, til de sidste Forræderi og Forbrydelser mod Person, Mord, grov Legemsbeskadigelse og Mishandling, Røveri o. l. Krænkelse af en Høvdings Hustru og fremfor alt Hekseri, som er den alvorligste Forbrydelse af alle, straffes ubarmhjærtig og summarisk med en pinefuld Død og Konfiskation af Ejendom. Men forøvrigt ere alle Straffe Formuesstraffe, varierende efter Forbrydelsens Størrelse fra et eller nogle faa Stykker Kvæg til fuldstændig Inddragelse af den skyldiges og hans Slægtninges Ejendom, den saakaldte »Opædning«. Karakteristisk for den praktiske Form, Kaffernes Æresbegreb har antaget, er det, at de ogsaa have vurderet et Mord i Penge, medens det hos de fleste andre Folk kun kan sones med Blod. Med nogle Stykker Kvæg kan man

købe sig fri for Følgerne af sin blodige Handling, hvad enten d
er foretagen med Overlæg eller uforsætlig.

Forskellen mellem kriminelle og civile Sager fremtræder kl
i Fordelingen og Anvendelsen af Bøderne. I de første tilfal
Bøderne Høvdingen i Henhold til den Betragtning, at alle Und
saatter ere hans Ejendom, og de udgøre en af hans vigtigste I
tægter. Den skadelidte faar ingen Andel i Bøden, med min
Høvdingen finder sin Regning ved at fordele Udbyttet for at st
og forøge sin Popularitet. I civile Sager kan den skadelidte derim
gøre Fordring paa hele Erstatningen med Fradrag af Retsomk
ningerne. I begge Arter af Sager er Familien solidarisk ansva
overfor Høvdingen.

Vi skulle ikke her nærmere omtale Kaffernes Danse og musikalske Præstatio
som ikke ere synderlig forskellige fra de øvrige afrikanske Folks, der senere ville b
skildrede. Foruden *Gubo*'en (Fig. 11), som ogsaa er Kaffernes Yndlingsinstrum
finder man saavel hos dem som hos Bechuanerne et Instrument, som er meget udb
blandt Bantufolkene. Det kaldes *Sansa* og bestaar af en Række Jærn- eller l
tangenter af forskellig Længde, der befæstes paa et firkantet Brædt, saaledes at
kan klimbres paa de fritstaaende Ender. Enten holdes Instrumentet inden i
Græskarskal for at forstærke Lyden eller anbringes paa en saadan som Resonansb
(Fig. 31).

Kafferen er Materialist til Fingerspidserne. Hans Tanker træ
kun sjældent udover det daglige Livs snævre Kreds, og atter
atter kredse de om Midtpunktet i hans Tilværelse, det kære Kv
Hans Fantasi udtømmer sig paa den samme Genstand som h
Tanker. Paa Spekulationer over Tilværelsens Gaader indlader l
sig ikke, og selv de tarveligste ideale Forestillinger ere ham fr
mede. Det kan vistnok siges, at intet Folk paa et lignende Kul
trin er saa lidet udviklet paa religiøst Omraade som Kafferne.
have i saa ringe Grad udformet deres Ideer om den oversansel
Verden, at man undertiden har frakendt dem al Religion. Gan
vist mangle Kafferne alt, hvad der kunde kaldes religiøst Syst
og Ideen om en Guddom som et højeste, personligt Væsen er
Bantufolk fremmed, men i denne Henseende ere de ikke forskell
fra de fleste andre Naturfolk. Derimod finder man hos dem ligne
animistiske Forestillinger som hos australske og amerikanske F

Særlig er det de afdødes Aander, *Imi-shologu*, *Ama-hl*
Ama-tonga, der ere Genstand for Kultus, fordi de fra det fjæ
baade kunne skade og gavne Menneskene. I deres Vrede ku

Aanderne slaa et Menneske med Sygdom og Død, medens de paa den anden Side, naar man sikrer sig deres Velvilje, give Mennesket, hvad han ønsker, Sundhed, Korn og fremfor alt Kvæg Kafferne have visse ubestemte Forestillinger om, at Livet fortsættes efter Døden under lignende Former som her paa Jorden, men hvor den døde gaar hen og lever sit nye Liv, har man ikke dannet sig nogen Ide om. Det er en almindelig Tro, at Aanderne vise sig for Menneskene i Skikkelse af et eller andet Dyr. Mægtige Folk gaa igen som Krokodiller, Flodheste eller andre Kæmpedyr,

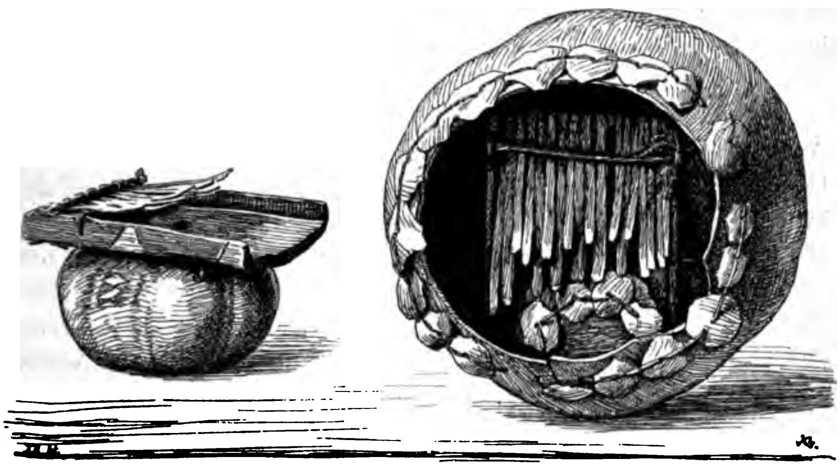

Fig. 31. Sansa. 1/8.

Menigmand i Reglen som Slanger, og overfor disse Dyr vises der stor Respekt.

Skønt Ofringerne sædvanlig gælde alle Aander i Forening, haaber den enkelte dog især paa Hjælp af sine nærmeste Forfædre. »Tænk paa os der, hvor Du gaar hen. Du har faaet en høj Stilling. Hjælp os til at blive lykkelige«, beder Zuluen ved en af sine nærmeste Slægtninges Død. Børnene ære deres afdøde Fader mere end nogen anden; thi ham og hans Kærlighed til sine Børn kende de bedst. De mindes hans Godhed for dem, medens han levede, og haabe paa, at han ogsaa efter Døden vil behandle dem paa samme Maade som forhen, idet de ræsonnere som saa, at de ikke kunne vide, hvorfor han egentlig skulde bekymre sig

om andre end dem. De tidligere afdøde kende de ikke engang Navn. Foruden disse personlige og Familieskytsaander har hv Sted eller hver Stamme en eller anden Aand, som er Genstand dens særlige Kultus. Paa Grund af den Stilling, de store Høvdir indtage, er det naturligt, at man efter deres Død fortrinsvis h vender sig til dem. De ere i levende Live Indbegrebet af Majestæt og Herlighed, alle gode Tings Givere, og betragtes næs som højere Væsener. Intet Under derfor, at det er en af dem, især den sidst afdøde, som efter Døden anses for at være i St til fortrinsvis at kunne yde kraftig Hjælp. Han betragtes som Rep sentant for Forfædrene, saalænge til der kommer en ny Høvdi hvis Berømmelse overstraaler hans; saa fordunkles han af nye Stjærne.

Blandt alle disse Aner og Aander er ingen mægtigere end Aand, der blandt Zuluerne dyrkes under Navnet *Umkulunk* Han er den ældste af alle Forfædrene, Nationens fælles Stamfa hvis Oprindelse taber sig i Tidernes Mørke. Umkulunkulu frem af Urstammen, forklarer Zuluen, men spekulerer ikke videre denne Urstammes Art og Oprindelse. Den betegner for Kaffe Skabningens Begyndelse, bag hvilken alt er Mørke. Som det fø Menneske staar Umkulunkulu i Spidsen for alle Forfædrenes Aan og betragtes som en Nationalheros, en viis Høvding, til hvem henfører Oprindelsen til Lovene og Grundlæggelsen af alle soc Institutioner. Han lærte Menneskene at fordele Arbejdet mel Kønnene. »Mændene skulle bygge Hytter og fælde Træer, fo der kan blive plantet Korn. Mændene skulle anskaffe en Hal forsyne den med Greb og give Kvinderne den, at de kunne gr Kvinderne skulle, naar de grave, tage Sæd i deres Hænder og den, og den vil vokse. Kvinderne maa male Malt, samle Bræn i Krattet og koge Maden, de maa koge for Mændene o. s. v.« L ledes gav Umkulunkulu Menneskene Læger til at behandle S dommene og Troldmænd. Han gav dem Lægemidler til at brede de Sygdomme, som Aanderne fremkaldte. »Naar et Menne er sygt og angrebet af en *Itongo* (Aand), skulle I dræbe en C og vise Itongoen Ære. Mennesket, som er angrebet af Itong vil da atter blive sundt.« *

* Haarhoff, Anf. St. S. 45.

Umkulunkulu svarer saaledes til de Stammeheroer, der, som vi have set, hos forskellige Folk optræde som Menneskenes Velgørere. Kun i et eneste af de Sagn, der ere knyttede til Umkulunkulu, tilskrives der ham Funktioner af guddommelig Natur, idet det er ham, som sendte Menneskene Døden. Zuluerne have en meget karakteristisk Fortælling om, hvorledes dette gik til. Umkulunkulu sendte, fortælle de, Kamæleonen som Sendebud til Menneskene. »Gaa Kamæleon, gaa og sig: Menneskene maa ikke dø.« Kamæleonen gik. Den gik langsomt, og som den gik, aad den af Frugten af et Træ, der hedder *Ubukwebozane*. Da Kamæleonen allerede havde været en Stund borte, sendte Umkulunkulu et Firben efter den. Firbenet løb og skyndte sig meget; thi Umkulunkulu havde sagt: »Firben, naar Du er ankommen, saa sig: Menneskene skulle dø.« Saa gik Firbenet og sagde: »Jeg forkynder Jer, at man har sagt: Menneskene skulle dø.« Firbenet kom tilbage til Umkulunkulu, før Kamæleonen havde naaet sit Bestemmelsessted, Kamæleonen, der var udsendt først og skulde forkynde: Menneskene maa ikke dø. Endelig kom den og udraabte: »Menneskene maa ikke dø.« Men Menneskene svarede: »O, vi have hørt Firbenets Ord, det har forkyndt os det Ord: 'Man har sagt: Menneskene skulle dø.' Vi kunne ikke høre dit Ord. Efter Firbenets Ord ville Menneskene dø.« *

Trods den Betydning, Sagnet tillægger Umkulunkulu, er det karakteristisk for Zuluernes Tankegang, at der i det praktiske Liv vises ham ringe Respekt, og at han ikke er Genstand for nogen Kultus. Ræsonnementet er det, at man kun dyrker dem, man har set med sine Øjne, og hvis Liv og Død ere kendte. For at blive hædret efter sin Død er det nødvendigt at have Efterkommere. Umkulunkulu havde ingen Søn, der kunde vise ham Ærefrygt. Hvert Hus havde sine egne Forbindelser. Der gaves ingen, som sagde: »Jeg for min Del er af Umkulunkulus Hus«. Derfor fik han ingen Kultus.* Overhovedet ere de fleste Forestillinger vedrørende dette Væsen dunkle og ubestemte. Man træffer hos Zuluerne selv en rigtig Erkendelse af deres Mangel paa Evne til at gøre Rede for deres Ideer og deres Ulyst til at vinde en Forstaaelse af Tingenes Væsen. Saaledes udtalte en Zuluskeptiker: »Der gives

* Anf. St. S. 45.

** Tylor, Die Anfänge der Kultur. Leipzig 1873. II. S. 313.

ikke blandt os sorte, ikke engang blandt Høvdingene, nogen, som kan udrede Sagnet om Umkulunkulu, saaledes at Sandheden deraf bliver klar og andre Mennesker kunne forstaa, hvad der i Virkeligheden er Sandhed i Sagen. Vor Kundskab driver os ikke til at søge at finde Sagens Rødder. Vi gøre slet ikke Forsøg paa at se dem. Naar man kun tænker den ringeste Smule derover, opgiver man det snart og gaar over til det, man ser med sine Øjne, og man erkender ikke engang den sande Tilstand af det, man ser.«

Hos nogle af de sydafrikanske Folk, vistnok mest udpræget hos Basutoerne, er megen Overtro knyttet til Naturen. Man betragter saaledes med Sky et eller andet Bjærg, som antages at være Tilholdsted for Aanderne *(Badimo)*, og det Krat, som findes der, maa ikke borthugges eller afbrændes. Der gives Bjærge, som ere saa farlige for Menneskene, at deres Top aldrig maa bestiges. Der findes ogsaa hellige Kilder og Floder, som man maa vade hurtig igennem uden at se sig tilbage, da man ellers ser Aanderne. Nogle Basutoer have tillige hellige Træer, i hvilke Badimo lever, ligesom der overalt findes Stene og Stenhobe, for hvilke der næres en overtroisk Frygt. Ingen gaar forbi en saadan Stenhob uden at kaste en Sten derpaa.

Til disse meget ubestemte Ideer indskrænke Bantufolkenes religiøse Forestillinger sig. Gaar det Mennesket godt, skænkes der ikke Aandeverdenen synderlig Opmærksomhed; først naar Ulykke eller Modgang rammer Kafferen, henvender han sig til Aanderne og søger at besværge dem. Hans egen Virksomhed er imidlertid ikke tilstrækkelig i denne Henseende. Han maa tage sin Tilflugt til Shamanerne, som alene ere i Stand til at beherske de fjendtlige Magter. Hos alle Bantufolk udøve disse Mellemmænd mellem Menneskene og den oversanselige Verden — *Isi-ntonga* hos Xosaerne, *Isi-nyanga* hos Zuluerne — en meget frygtet og meget indflydelsesrig Virksomhed. De danne en særegen Kaste, til hvilken ingen faar Adgang uden efter en lang Prøvetid. Ved Faste og Ensomhed, ved Danse og anstrængende Legemsøvelser maa Novicens Nerver bringes i en saadan Ophidselse, at han bliver modtagelig for Hallucinationer. I denne Tilstand antages det, at han staar under Aandernes Indflydelse og har vundet den overnaturlige Kraft, som gør ham skikket til at udføre en *Isi-ntongas* Funktioner.

Der findes forskellige Klasser af disse Shamaner, ringere og højere, hver med sit særegne Virksomhedsomraade. Nogle virke nærmest som Præster. De give sig af med at tilberede Amuletter, der skulle sikre mod Hekseri, afvende Ulykker og Sygdom og vinde Høvdingens Gunst. Til denne Gruppe hører den Isi-ntonga, hvis

Pligt det er før en Krig at bringe det store Offer, der skal gøre Krigerne sejrrige og usaarlige. Som i de fleste andre Tilfælde bestaar Ofret i en Okse. De forsamlede Krigere styrte sig over Dyret og afskære, medens det endnu er i Live, et af dets Forben, som bliver brændt til Aske, og denne bliver derefter af Shamanerne indgneden i Indsnit i Krigernes Hud for at beskytte dem mod Fare. Først naar dette er sket, bliver Dyret dræbt og fortæret af Forsamlingen. Bliver Krigeren, trods Anvendelsen af dette Tryllemiddel, saaret eller dræbt, betragtes det som Vidnesbyrd om, at han har paadraget sig Aandernes Vrede. Lider hele Hæren derimod et Nederlag, anses det for givet, at Fjendens Tryllemiddel har været stærkere end ens eget, en Overbevisning, for hvilken den uheldige Isi-ntonga ikke sjældent maa bøde med Livet.

Det er overhovedet ikke uden Fare at indlade sig med de højere Magter og bedrage sine Medmennesker. Mest udsat er den Klasse af Shamaner, som give sig af med at frembringe Regn. Har der i længere Tid hersket Tørke, og Folket sukker efter Væde, sender Høvdingen en Okse til Regnmageren, for at han skal bringe den som Offer til Aanderne og samle Skyerne. Medens Shamanen lever højt paa Oksen, søger han at trække Tiden ud med al Slags Hokuspokus for at vente paa, at Himlen skal forbarme sig. Varer det længe, har han mange Haande Udflugter paa rede Haand. Snart er det ikke den rigtige Okse, han har faaet, snart er det denne eller hin Mand, som ved sit Hekseri holder Skyerne borte, og som med sit Liv eller med sine Okser maa bøde for denne Beskyldning. Har Shamanen imidlertid udtømt hele sit Forraad af Udflugter og Undskyldninger, og vedbliver den glødende Sol at brænde den fortørrede Jordbund ligesaa ubarmhjærtig som før, sker det ikke saa sjældent, at Folket taber Taalmodigheden og bringer Regndoktoren selv som Offer. Han bliver da bunden paa Hænder og Fødder og kastet i den nærmeste Flod.

Den vigtigste og talrigste Klasse af Isi-ntongaer er dog hos Kafferne som overalt, hvor Shamanismen blomstrer, Doktorerne. Om end skønt de forstaa at tilberede visse Lægemidler, anvende de dem kun i ringe Udstrækning ved Helbredelse af Sygdomme. Hovedvægten i Kuren lægges paa Besværgelsen. Dels kommer det an paa at finde Sygdommens Aarsag, dels paa at drive den ud. At Sygdom ligesom alt andet ondt skyldes Besættelse og Hekseri,

er man ikke i Tvivl om. Alt, hvad der hører til Legemet, f. Eks afskaarne Negle og Haar, kan af ildesindede Personer bruges til a paaføre Sygdom. Den tilkaldte Doktor søger ved Klumper af Ko gødning at lindre Smerten i det syge Sted samtidig med, at ha puster og stønner, ruller med Øjnene, suger og ælter paa Legeme indtil han tilsidst fremviser en eller anden Genstand, der angive som Sygdommens Aarsag. Indtræder der ingen Bedring i Patienter Tilstand og har heller ikke den Doktor, hvis Hverv det er at op dage de anvendte Tryllemidler, Held med sig til at helbrede de syge, vender man sig til den vigtigste og farligste Klasse : Isi-ntongaer, den, der giver sig af med »at lugte«, hvilken Persc der ved sit Hekseri er Skyld i Sygdommen. I den Anledning bliv Landsbyens Beboere paa Inkosiens Befaling samlede, og Doktore kryber da omkring for at lugte, hvem der er Heks eller Heks mester. Under disse Forhold er det ikke godt at være Fjende me Shamanen saa lidt som at være en rig Mand. I Almindelighed det dem, Shamanen lugter paa saalænge, at han bliver overbevi om deres Skyld. Vil den udpegede ikke tilstaa sin Brøde, ell kan han, som naturligt er, ikke paavise de anvendte Tryllemidl underkaster man ham den mest barbariske Tortur for at brin Sandheden frem.

Afrika har sin Inkvisition, der ikke giver den middelalderli evropæiske noget efter i Grusomhed. Fra alle Kanter af den Verdensdel lyde Beretningerne om de utallige Ofre, som Troen p Hekseri og Trolddom og Frygten for disse Onder kræve. Selv c Tylors Paastand, at Hekseprocesserne i Vestafrika have kostet fle Menneskeliv end Slavehandelen, vistnok er overdreven, er det de sikkert, at Frygten for Trolddom ikke er en mindre Svøbe f Afrika end Slavejagterne. Gennem alle Samfund har denne Ulykl bredt sig. Ingen er sikker paa Liv og Ejendom. Og som overa bliver naturligvis Troen paa Hekseri udbyttet af Høvdinge og Sha maner for Tilfredsstillelse af egoistiske Formaal, Hævngerrighed o Begærlighed. Kafferhøvdingene have ikke været de mindst virl somme til at skaffe sig af med ubekvemme Modstandere eller mi liebige Individer gennem en Hekseproces, og de Pinsler, der an vendes for at fremkalde en Tilstaaelse af Skyld, ere fuldt jævnby dige med dem, den grusomste evropæiske Inkvisition udklækked En almindelig Fremgangsmaade er det saaledes at binde de

anklagede paa Hænder og Fødder, udstrække ham paa Jorden og knuse en Termitrede paa hans Legeme. Ved at overhældes med Vand blive Insekterne tirrede til det yderste, myldre ud over den ulykkeliges Legeme, ind i Næse, Øjne og Øren og bide ham paa det frygteligste. Eller man lægger den anklagede over korte Pæle, der ere nedrammede i Jorden, og tænder en sagte Ild under ham for langsomt at riste ham. Faar man heller ikke paa denne Maade noget ud af ham om Hekseriet, anbringes glødende Sten rundt omkring paa hans Legeme, indtil han dør. Saa har man naaet sit Maal. Den skyldiges Ejendom bliver konfiskeret, og den tjenstivrige Doktor faar sin Del af Byttet. Der forekommer dog ogsaa Tilfælde, hvor Høvdingen ønsker at skaane den anklagede, og Shamanen søger da at komme hans Hukommelse til Hjælp og at lede ham til den ønskede Angivelse af Tryllemidlerne. Har han ved Isi-ntongaens Hjælp skaffet disse til Veje, bliver han frigiven, men maa betale en klækkelig Bøde til Høvdingen som Drabsmand. Man forstaar, hvilken frygtelig Magt i Samfundet Isi-ntongaen faar gennem denne rodfæstede Tro paa Hekseri, og hvor let en Høvding, der vil benytte Shamanerne som Haandlangere, kan bruge Hekseprocessen til Fremme af politiske Formaal og til sin egen Berigelse. Mangen ubelejlig Modstander er paa denne Maade ryddet af Vejen, og mangen velhavende Mands Kvæg har efter Hekseprocessen forøget Høvdingens Hjord. Ofte er det allerede forud bekendt, hvem der vil blive udpeget som den skyldige.

Af langt uskyldigere Art ere de saakaldte Slangedoktorer, hvis specielle Hverv det er at helbrede Bid af Slanger. Denne Klasse Shamaner søger ikke Aarsagen til de Sygdomme, de kaldes til at helbrede, i Hekseri. Deres Anseelse beror paa, at de selv ere uimodtagelige for Gift, idet de maa underkaste sig den ikke ufarlige Kur efterhaanden at nyde saa megen Slangegift, at de saa at sige blive gennemsyrede deraf og kunne udsætte sig for endog meget giftige Slangers Bid uden at lide Skade deraf. Uagtet al Slags Hokuspokus ogsaa spiller en vigtig Rolle i disse Doktorers Kure, synes de dog at have Kendskab til visse Midler, som ere virksomme mod Slangebid. Endog Kolonisterne anvende dem undertiden.

Har nu trods alle Doktorers Anstrængelse, trods Medicin og Besværgelse Sygdommen faaet Bugt med Kafferen, og alt tyder paa, at Døden er ham vis, bliver han bragt ud i det frie for der

at udaande sit sidste Suk. Man tror, at der bringes Ulykke, Sygdom og Død over Huset, hvis der indtræffer et Dødsfald inden Døre. Sker denne Ulykke, maa Huset nedrives og opbrændes, og Familien bygger sig en anden Bolig. For at undgaa dette, var det i ældre Tid almindeligt, at gamle, syge Folk bleve slæbte udenfor Hytten til den nærmeste Slugt, hvor de overlodes til deres Skæbne. Man vil saa vidt muligt undgaa at røre ved et Lig, da Berøringen bringer Ulykke og besmitter. Efter hvert Dødsfald ere de nærmeste Slægtninge en vis Tid urene og kunne kun renses ved at ofre et Stykke Kvæg. Nu til Dags blive alle Lig sammensnørede med Remme og begravede i Jorden. Høvdingen bliver begravet, halvt siddende halvt liggende, i en flad, højst 1 M. dyb Grav i Kvægkraalen tilligemed alt, hvad han har benyttet i levende Live, og det Hus, han har beboet, bliver jævnet med Jorden. Undertiden faar den afdøde et Følge — nogle af sine Hustruer eller undergivne — med i Graven. Alle Beboere af Stedet flygte efter Dødsfaldet bort med Undtagelse af en eller to Mænd, som paatage sig Bevogtningen af Graven i et Aar eller endog længere Tid. Meget søgt er denne Bestilling ikke. I den Tid, Vogterne leve ved Graven, maa de ikke have Forbindelse med deres Familie. De ere henviste til at leve et ensomt Liv i Frygt for Aanderne. Deres eneste Trøst i denne Tid er en Del af den afdødes Kvæg, som bliver efterladt til deres Underhold. Naar man overhovedet faar Folk til at overtage dette lidet tiltalende Hverv, sker det i Forventning om den Belønning, som kommer bagefter og som er anselig nok. De fordums Vogtere blive højt hædrede og ansete i Stammen. De faa meget Kvæg og høje Stillinger, og i ti Aar ere de fuldstændig fritagne for Straf, hvilken Forbrydelse de saa end begaa. Høvdingens Grav bliver et Asyl for dem, der anklages for Hekseri.

II. Den centrale Gruppe*.

Grænsen mellem den sydlige og centrale Gruppe af Bantufolkene danner Zambesi, der tillige er Skellet mellem det tropiske og tempererede Sydafrika. Forskel i Klima og Jordbund medfører

* Barret, L'Afrique occidental. Paris 1888. — Barthel, Völkerbewegungen auf der Südhälfte des afrikanischen Kontinents (Mitth. d. Ver. f. Erdk. zu Leipzig 1893). — Bastian, Die Loango Küste (Verh. d. Berl. Gesel. f. Erdk. XIII. 125). — Burton,

her store Forskelligheder mellem Folkene. »Agerbruget fortrænger i den største Del af det indre Afrika Kvægavlen, idet Tsetsefluen sætter en endnu bestemtere Grænse for dette Erhverv end Klimaet. Hvilken Forskel mellem en Kafferfyrste, hvis højeste Opgave det er at have Opsyn med og holde sammen paa Kvæghjorde paa indtil 10,000 Stykker, og en Muata Jamvo, der møjsommelig lader et Par Okser, som ere ham forærede af Evropæere, pleje som Kostbarheder. Hvilken Forskel i Levevis mellem Bamangwatoerne Syd for Zambesi, der halvt leve af Mælk, og Manganjaerne Nord for Floden, der overhovedet ikke nyde Mælk. Imidlertid er dette kun et enkelt Træk. Det varmere Klima og den som Regel frugtbarere Jordbund skabe tilsammen gunstigere Betingelser for Agerbruget, der frembringer Bomuld og tropiske Frugter, mod Øst endog Ris. I alle Erhvervsgrene, som staa i Forbindelse med Baadfart og Fiskeri, er Centralafrikanernes Overlegenhed over deres Syd for Zambesi levende Brødre, der næsten gennemgaaende udmærke sig ved Vandskræk, ubestridelig. Men de ere ogsaa videre fremskredne i alle Erhvervsgrene, som man kunde sammenfatte som Haandværk, hvortil vel deres fredeligere Natur kan have bidraget. Noget af deres Overlegenhed kan føres tilbage til den paa alle Hjælpekilder rigere Natur, men mest virksom er vel disse Kulturers uforstyrrede Tilstand, idet de have ligget fjærnt fra alle saavel fredelige som voldsomme Paavirkninger.« *

Som forhen fremhævet have alle Forsøg paa at gruppere de centralafrikanske Folk kun et foreløbigt Værd. Der vides endnu

Two trips to Gorilla land and the cataracts of the Congo. I—II. London 1876. — Du Chaillu, Explorations and adventures in equatorial Africa. London 1861. — Samme, A journey to Ashango land. London 1867. — De Compiègne, L'Afrique équatorial. Paris 1876. — Guiral, Le Congo français. Paris 1889. — Livingstone, Missionary travels and researches in South-Africa. London 1857. — Samme, Narrative of an expedition to the Zambesi and its tributaries. London 1865. — Samme, The last journals. London 1874. — Serpa Pinto, How I crossed Africa. London 1881. — Pogge, Im Reiche des Muata Jamvo. Berlin 1880. — Réclus, Nouvelle géographie universelle. XIII. Paris 1888. — Schütt, Reisen im südwestlichen Becken des Congo. Berlin 1881. — Stanley, Gennem det mørke Fastland. I—II. Kristiania 1878. — Samme, I det mørkeste Afrika. I—II. Kristiania. — Wissmann, Wolf, François, Müller, Im Inneren Afrikas. Leipzig 1888. — Wissmann, Unter deutscher Flagge qwer durch Afrika. Berlin 1889. — Samme, Meine zweite Durchquerung Äquatorial Afrikas. Frankfurt 1890.

* Ratzel, Völkerkunde. Leipzig 1885. I. S. 367.

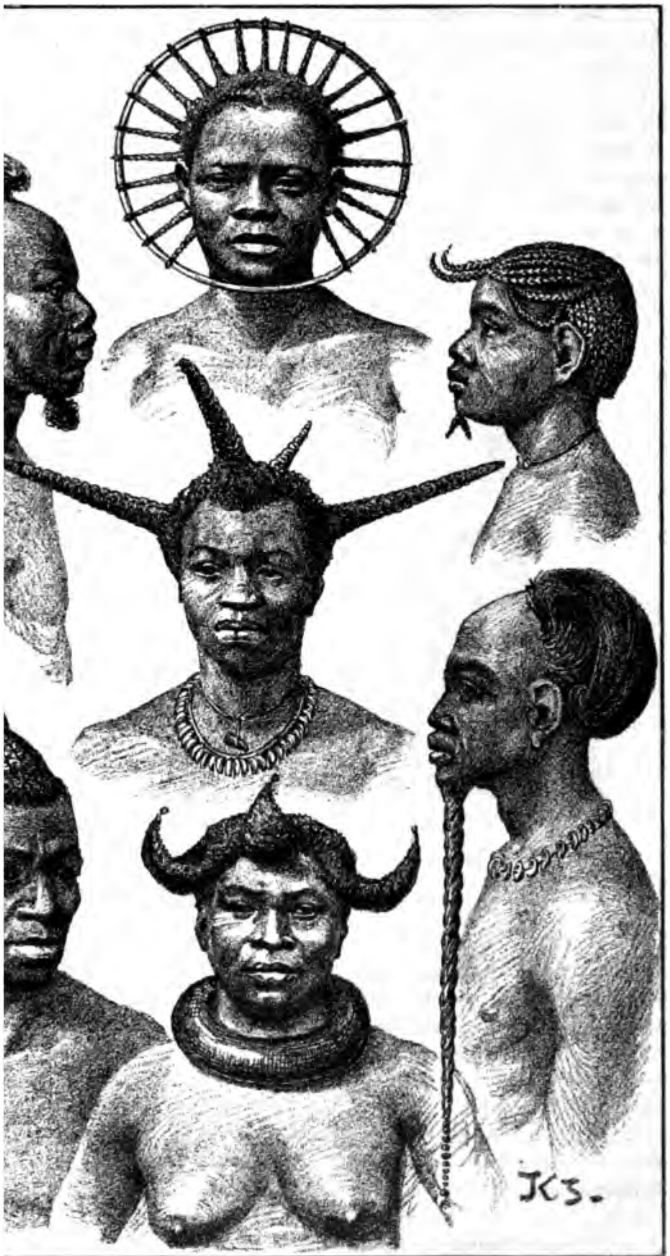
lidet om disse Folk, som endnu for to Decennier siden vare saa godt som ukendte, og særlig er det sproglige Materiale, som foreligger, saa sparsomt, at det indbyrdes Slægtskab ikke med nogenlunde Sikkerhed lader sig udrede. For Oversigtens Skyld inddeles de her i fem større Grupper efter den lokale Fordeling.

1. *Zambesigruppen.* Da Livingstone 1852 for første Gang naaede Zambesis mellemste Løb, herskede, som foran (S. 50) omtalt, *Makololoerne* over et stort Rige i disse Egne. Paa dets Ruiner grundede Marutsehøvdingen Sepopo et af de største Riger i Centralafrika, *Marutse-Mabundariget*, som han beherskede med det grusomste Despoti. I Aaret 1876 blev Sepopo fordrevet og døde paa Flugten. Hans Efterfølger, H'Wana-Wena, tvang Mabundarigets Dronning til at frasige sig Regeringen og ophævede dette Rige, der blev gjort til en Provins af Marutseriget. Efter Holubs Meddelelse bebo ikke mindre end 18 større Stammer, der atter dele sig i 83 Understammer, det nuværende Marutserige. De fleste af disse ere virkelige Undersaatter, hvis Stilling ikke er synderlig forskellig fra Slavers. Kun omtrent en Fjerdedel, særlig af de østlige Folk, staa som tributpligtige i et noget fjærnere Forhold til Riget. Hovedfolket er *Marutserne*, der bebo de frugtbare, tæt bebyggede Dale i Barotselandet paa begge Sider af Zambesis øvre Løb. Deres nærmeste Naboer ere *Mabundaerne*, tidligere det andet Herskerfolk. Blandt de øvrige Stammer nævnes her kun *Masupia*, *Batoka*, *Masarwa* og *Makalaka*, de sidste et oprindelig Syd fra kommet Folk, af hvilket en Gren er Matabelernes Undersaatter.

Nord og Øst for *Marutserne* bo deres bitre Fjender, de krigerske, grusomme *Maschukulumbe*, hos hvem Hyrdelivet har Overvægten over Agerbruget. Syd for Marutselandet leve de fredsommelige, tyvagtige *Bayeye* (Mennesker), der mulig ere Rester af en Vest fra indvandret Stamme. I Udseende og Sprog have de megen Lighed med Ovahereroer og Ovampoer. Tidligere vare Bayeyerne udbredte over store Landstrækninger N. og NØ. for Ngamisøen og havde talrige Kvæghjorde. Efter at være undertvungne af Bamangwatoerne, der kalde dem *Bakoba* (Slaver), og berøvede alt deres Kvæg, leve de som Agerdyrkere og Fiskere paa et indskrænket Omraade i de sumpede Egne, der N. for Ngamisøen strække sig henimod Tschobe.

Øst for Marutseriget ere de fredelige, agerdyrkende *Manganjaer* Hovedfolket i en lille Gruppe af Folk, der bebo Nyassasøens Opland. *Manganjaerne*, af hvilke *Marawi*, *Matschewa*, *Matumbuka* og *Marimba* udgøre Understammer, bebo Nyassasøens vestlige Bred og Shiredalen med dens Opland. Beslægtede med Manganjaerne og ligesom disse vansirede ved den store Ring i Læben (Pelele) ere *Banyai*, der bo paa Zambesis sydlige Bred fra Makalakaernes Gebet til henimod Tete og som ligeledes ere delte i en Mængde Smaastammer.

Øst for Nyassasøen mellem Zambesi og Rovuma bo en Del agerdyrkende Folk, der danne Overgangen til Suahiligruppen, men som forøvrigt ere meget lidt kendte. Blandt disse fremhæves *Makuaerne* og de med dem beslægtede *Lomwer* og *Medoer*, der have lidt meget ved forskellige Zulustammers Slavejagt og Røvertog. Ligeledes ere Makuaerne blevne stærkt undertrykkede af de indvandrede *Yaoer (Adjawaer)*, en med Masituerne beslægtet Stamme af Zulorod, der fra at være taalt af Makuaerne gjorde sig til Herrer over det Territorium Øst for Nyassasøen, som var blevet dem overladt. Til de største Folk i denne Gruppe høre *Makonda* og *Maviha* ved nedre Rovuma, hos hvem Læberingen er i almindelig Brug (Fig. 33).

ig. 32. Haarsætninger hos forskellige centralafrikanske Folk.
(Efter Livingstone, Stanley og Holub.)

2. *Suahiligruppen*, der danner den anden Afdeling af de centrale Bantufolk, har sit Navn efter Suahilierne, der bebo hele Zansibarkysten lige til Somalilandet. Suahilierne omfatte Folk af forskellig Herkomst. Oprindelig vare de kun en lille Stamme, hvis Sprog er blevet udbredt til alle Kystfolkene og senere til det indre. Saavel i Udseende som Sprog ere Suahilierne stærkt paavirkede af Araberne; de ere et livligt, virksomt Handelsfolk, der ikke alene har hele Kysthandelen i sin Haand, men som tillige har anlagt faste Handelspladser dybt ind i Afrikas Indre lige til Ujiji. Sproget Ki-suahili er derfor det videst udbredte af alle sydafrikanske Sprog og tillige et af de mest udviklede. Til Suahilierne høre en stor Mængde Stammer, der tale Dialekter af samme Sprog. De største blandt disse ere *Wanikaer* og *Wapokomoer* længst mod Nord, *Wasaramoer* i Landskabet Usaramo*, *Wakutuer* og S. f. dem *Wagindoer*. I Bjærglandene længere mod V. bo *Wasagaraerne*, et svagt, stilfærdigt Folk, der af Frygt for alle disse Egnes Svøbe, Slavehandlerne, har trukket sig op i Bjærgene i Landskabet Usagara ved den store Karavanvej til det indre. De leve her et halvt nomadisk Liv.

Fig. 33. Maviha med Læbesmykke. (Efter Reclus.)

3. *Søgruppen* omfatter Folkene i Egnene om de store Søer. V. for Usagara breder Ugogo sig, tæt befolket af de agerdyrkende *Wagogoer*, hvis sydlige Naboer er det tidligere omtalte Zulufolk Waheherne. Vest for dem er Hovedfolket *Wanyamwesierne*, der bebo det frugtbare, folkerige Unyamwezi. Tidligere var deres Rige et af de største i Afrika, medens det nu er opløst i en Mængde Smaastater, i hvilke Araberne have grundet talrige Handelskolonier og fra disse føre stadige Krige med Landets oprindelige Indbyggere. Landet Nord og Vest for Ukerewesøen, mellem denne og Mwutan, hører til de store Riger Uganda, Unyoro og Karagwe. De agerdyrkende Indbyggere i disse Stater, *Wagandaer*, *Wanyoroer*, *Wanyamboer*, *Wakaiya* og *Wakiusa*, ere ægte Bantufolk, der i Udseende staa Wanyamwesierne nær. Imellem dem bor der imidlertid et Hyrdefolk af ganske anden Rod og af ganske forskelligt Udseende, *Wahumaerne*. Saa vidt det fremgaar af de sparsomme Oplysninger, som foreligge om disse Folk, ere de oprindelig Gallaer, der som Erobrere ere trængte ind blandt de ældre, bosiddende Folk og have opkastet sig til Herrer over dem. Saavel den fra Stanleys Rejse bekendte Ugandahøvding *Mtesa* som de øvrige herskende Høvdinge i denne Del af Ækvatorialafrika høre til Wahumaerne.

Ved den sydlige Del af Tanganyikasøen er *Wafipaerne* Hovedfolket. Syd for dem bo *Babembaerne*, hvis Rige strækker sig mod Øst til Nyassa, mod Vest til Bangweolosøens Bred. De have til Dels fortrængt de buskmandslignende, upaalidelige

* I de østafrikanske Sprog betegne Præfikserne *U*, *Wa* og *M* henholdsvis Landskabet, Beboerne og det enkelte Individ. I Landskabet *Usaramo* bo *Wasaramoerne*, blandt hvilke den enkelte kaldes *Msaramo*.

Babisaer fra disse Egne. Nu bo disse Folk ved Bangweolosøens sydlige Bred og ere paa flere Steder trængte ind paa Manganjaernes Omraade. Ogsaa fra Egnene Vest for Bangweolosøen ere Babisaerne blevne fordrevne af *Bausierne*, som ere trængte frem fra Syd mod Nord.

Babembaerne herske nu over en Del af det saakaldte *Kasembes Rige*, en tidligere mægtig Stat mellem Lualaba og Luapula, hvis største Del nu hører til *Msiris Rige (Garangaja)*, der fører Supremati over alle Stammer ved Øvre Kongo. Folkene i Msiris Rige, der kaldes *Bayeke*, ere af samme Oprindelse som Wanyamwesierne. Nord for dette Rige bo *Waruaerne*, en mægtig Nation, der beherskes af Kassongo (Kassongos Rige). Det naar mod Øst til Tanganyika, mod Vest til Lomami. Endelig maa i disse Egne endnu nævnes *Marunguerne* ved Sydenden af Tanganyika. Omkring Øvre Kongo sidde de menneskeædende *Manyemaer*, der beherskes af Araberne og for en stor Del ere Slaver af dem. Nord for dem bo de lidet kendte *Wareggaer*.

Fig. 34. Kissamakvinde. (Efter Reclus.)

4. *Lundagruppen*. Nord for Marutseriget breder Muata Jamvos vidtstrakte Rige, *Lunda*, sig. Mod Vest naar det henimod Kuango, mod Øst dannes Grænsen af Kassongos og Kasembes Riger ved Meru- og Bangweolosøen; Nordgrænsen falder mellem 8 og 5° s. Br. — et Areal omtrent af Størrelse som Tydskland. Hovedfolket ere de fredelige, agerdyrkende *Kalundaer*, der herske over de talrige andre Folk, som bebo Riget. Mod Vest have de snu og energiske *Kiokoer* Syd fra skudt sig op i Lundariget. Tidligere have de boet paa Højsletterne mellem Kuanzas og Kuandos Kilder og have allerede fortrængt Kalundaerne fra forskellige Egne. Ved deres store Dygtighed som Handelsmænd have Kiokoerne skaffet sig en betydelig Indflydelse over deres Nabofolk. Den største Del af Vestafrikas Handel er i deres Haand, ligesom de paa enkelte industrielle Omraader (f. Eks. som Smede) høre til de bedste i Centralafrika. Kiokoerne strække sig mod Vest til Kukumbifloden, en af Kuangos Bifloder. Vest for denne Flod bo Kiokoernes Konkurrenter som Handelsmænd, de driftige *Bangalaer*, der oprindelig ere Kalundaer, udvandrede fra Lunda, da Muata Jamvos Rige for ca. 300 Aar siden blev stiftet. De ere nu stærkt blandede med de i Kuangodalen boende vilde, tyvagtige *Tupender*, af hvilke en Del er bleven sprængt mod NØ. henimod Kassai. Syd for Bangalaerne lever det lille, røveriske, af stadige Krige sønderslidte Folk *Minungo*. Det er i sproglig Henseende beslægtet med *Masongoerne*, *Holloerne* og *Bondoerne*, med hvem det danner en Gruppe *M'Bundu*. Til denne høre ogsaa *Bananoerne* S. for Kuanza, der er Hovedfolket i den sydlige Afdeling af Bundugruppen, hvorimod de Folk, *Libolloer* og *Kissamaer*, som bo ved nedre Kuanza imellem Bundufolkene, ere forskellige fra dem i sproglig Henseende. Saavel overfor de evropæiske Kolonister som overfor de omboende Folk have de hævdet deres Uafhængighed.

Zambesis Kildegebet er Hovedsædet for tre Folk, der ere tributpligtige til *Marutseriget*. Syd og Øst for Bihé bo de i mange Smaastammer splittede, bomuldsdyrkende

Ganguellaer; Øst for dem de sproglig beslægtede *Luchazer* og længere mod Syd ved øvre Kuando de ligeledes beslægtede *Amboellaer.*

Nord for Bangalaerne leve *Maschinsche*, som tale en Dialekt, der næppe er forskellig fra Kiokoernes, hvem de ogsaa ligne i Sæder og Skikke. Deres nordlige Naboer ere *Mayakallaerne*, der sædvanlig kaldes Muntu Kiamvo (Kiamvos Folk). Deres Høvding bærer forøvrigt ogsaa Navnet Mueno Puto Kassango.

Fig. 35. Ung Baluba.

Nord for Lundariget, bredende sig fra Kassai i Vest til henimod Tanganyika i Øst, lever den største af de hidtil kendte Folkestammer i det ækvatoriale Afrika, *Balubaerne*. Den vestlige Gren af dette Folk, der er bedst kendt ved Pogges og Wissmanns gentagne Besøg og Anlæget af Kongostationen Luluaburg, kalder sig *Baschilange* eller *Tuschilange*, Navne, som under de i nyere Tid førte indre Stridigheder opstode ved Fordrejelsen af de to Skældsord, Baschilambua = Hundefolk og Baschilambembele = Moskitofolk. De have Sagn om at være indvandrede fra SØ. under Anførsel af deres Høvdinge Kataua og Kapuku Muluba og ere uden Tvivl nær beslægtede med Lundafolkene. Nordgrænsen for deres Land er Lulua ved 6° s. Br. Under deres Fremtrængen til Kassai have Balubaerne sprængt *Baketerne* fra hinanden. En Del af dem bor nu ved Lulua tæt ved dennes Indløb i Kassai, en anden Del Syd for Balubaerne. Den nordlige Gren er som en Kile skudt ind imellem Balubaerne og *Bakubaerne*, et Folk, der er indvandret fra NØ. og hvis Land er begrænset af Sankuru i Nord og Øst, af Kassai i Vest og Lulua i Syd. Øst for dem brede de intelligente, arbejdsomme *Bassongoer* sig fra Lubi over Lomami til henimod Kongo stadig med Balubaerne som sydlige Naboer. Hvor langt de naa mod Nord, er ukendt. Sandsynligvis ere de samme Folk som *Bassongo Mino*, der bebo begge Sankurus Bredder ved dens Udløb i Kassai indtil 23 Længdegrad. Øst for Bassongoerne leve de yderst vilde *Batetelaer*, henimod Kongo og ved selve Kongos Bredder lige overfor Manyemaerne bo *Wakusuerne*, der rimeligvis ere beslægtede med Folkene Øst for Floden.

5. *Kongogruppen.* Det indre af det Land-omraade, som omsluttes af Kongos Bue, er endnu yderst lidet kendt. De tætte, udstrakte Skove gøre enhver Ekspedition vanskelig; hidtil er det kun Bredderne af selve Kongo og et Par af dens Bifloder, som ere undersøgte, og kun til de Folk, som bo her, haves der noget Kendskab, og selv dette meget mangelfuldt. Om de indfødtes Karakter, Sæder, Skikke og Industri vid[illegible] langt mindre end om Folkene ved Kassai og dens Bifloder. Ved øvre Kongo, v[illegible] Aruwimis Udløb i Hovedfloden bo *Basokoerne*, rimeligvis beslægtede med Bassongoer[illegible]

Kassaigebetet og ligesom disse bekendte for deres dygtige Jærnindustri. Længere nod V. ere *Bangalaerne*, »Flodens Børn«, Hovedfolket paa bægge Kongos Bredder, :t talrigt, tappert og meget krigersk Folk, der fra de sumpede Egne i Hjørnet mellem :bangi og Kongo ere vandrede over paa Flodens venstre Bred, hvor de have udbredt ig langs Lulangas nedre Løb. Paa Ubangis højre Bred bo de talrige *Bubangier*, et lriftigt Handels- og Industrifolk. Beslægtede med dette ere *Bayanzierne* paa Kongos 'enstre Bred. De ere Hovedfolket i Bolobo og Tschumbiri mellem Floden og Leopold-øen efter at være indvandrede fra Nord og at have trængt de ældre Indbyggere *Batende* ilbage mod Nord langs Floden. Længere mod Vest brede *Batekerne* sig dels ved ›vre Alima, dels paa bægge Kongos Bredder ved Lefenifloden over et Territorium, ler ikke er synderlig mindre end Bubangiernes. Ogsaa de ere driftige Handelsfolk og

Fig. 36—37. Kvinder fra Mellemkongo.

herske paa det Omraade, de bebo, Passagen ad Kongo. Deres Fjender Bubangierne ıa betale en Afgift for Tilladelsen til at sejle ned ad Floden.

Hovedfolket ved nedre Kongo Vest for Batekerne er *Basundierne*, et kraftigt, energisk ›lk, der fra sine talrige Byer ved Kongos Katarakter har ydet Evropæerne en heftig odstand. Ved Flodens Munding bo *Bakongoerne*, der ere beslægtede med *Bafioterne* Loango (mellem nedre Kongo og Kuilu) og ligesom disse og de Syd for Floden ›ende *Mussorongoer* og *Muschikongoer* bo paa det Omraade, der indtil Slutningen det 17de Aarh. udgjorde en Provins af det store Kongerige Kongo.

Folkene i Kystlandet mellem Kongo og Ogowe lade sig ikke adskille fra Kongo-·lkene. Befolkningen i disse Egne er for største Delen kommen fra Øst. Vandring r fulgt paa Vandring, hvorved det ene Folk efter det andet fra det indre er blevet kudt ud imod Kysten. Enten har det udryddet et der tidligere boende Folk eller ıar i alt Fald blandet sig med det, saaledes at det i sin oprindelige Skikkelse er gaaet til Grunde. Resten af en stor Mængde forskellige Folk bo i Ogowes Flodgebet og mellem denne Flod og Kysten. Men uagtet Flertallet af dem til højst forskellig Tid er kommet til deres nuværende Boliger, findes der dog mellem dem en stor Lighed

saavel med Hensyn til Udseende som til Karakter og Sæder, hvilket tyder paa e oprindeligt Slægtskab.

Nord for Kuilu bor det lille Folk *Mayombe*, hvis nordlige Naboer ere de stærk blandede *Bavilier* og *Balumboer* ved Kysten, til hvilke *Bayakaerne* i det indre af Kyst bjærgene slutte sig. I det indre Højland, hvor saavel Ogowe som de mindre Floder der løbe til Kysten, have deres Kilder, leve *Ashangoerne* og de beslægtede *Askiraer* mellem hvilke det tidligere (S. 42) omtalte Dværgfolk, *Obongoerne*, har sine Boliger Kystegnene nærmest Ogowes Munding bebos af *Kammaerne* og *Ngoverne*, der hør til Mpongwegruppen. Hovedfolket i denne var engang *Mpongwerne* i Gabun, o skønt dette Folk nu har mistet sin nationale Ejendommelighed ved Blanding me Folk, der ere udvandrede fra det indre, tales og forstaas deres Sprog dog paa en st Del af Kysten. Nær ved Mpongwerne staa *Iningaer* og *Galoaer* ved nedre Ogow og *Mbengaer* paa Øen Corisco og langs Kysten Nord for Gabun til Duallalande Fra Mpongwerne adskilles en Gruppe af Folk i det indre henimod Ubangi, hvilke de mest bekendte ere *Okandaer, Okotaer, Adumaer* og *Ondumbaer*. De udgø en selvstændig Sproggruppe. Forskellige fra dem og fra alle andre Folk paa Kyst i sproglig Henseende ere *Akelle* eller *Bakalai* i Skovene Syd for Ogowe, der presse af Fanfolket nylig ere indvandrede til disse Egne og have skudt den ældre Befolkni til Side.

For Øjeblikket er det næppe muligt at give en almindel Skildring af de i det foregaaende omhandlede Folk. Det meg ufuldstændige Materiale, som foreligger, og selve Folkenes Forsk lighed vilde gøre en saadan Skildring lidet værdifuld. Ligesaa li lader der sig fremdrage et enkelt Folk, hos hvilket der er fore saa mange af Gruppens karakteristiske Træk, at det kan betrag som typisk for denne. I det følgende vil der blive givet en k Skizze af to af de Folk, som i den nyeste Tid have tildraget mest Opmærksomhed, nemlig *Balubaerne* og *Bakubaerne* i Kass gebetet. Disse to Nabofolk ere ikke forbundne ved noget Slæ skabsbaand og frembyde saavel med Hensyn til Oprindelse som Sprog og Udvikling store Modsætninger, men de synes at høre de ejendommeligste Folk i Centralafrika. Dels dette, dels den O stændighed, at de bægge og særlig Balubaerne maa regnes til største Folkestammer i hele det ækvatoriale Afrika giver dem særlig Interesse. Gennem Wissmanns og Wolfs Undersøgels ere de blevne de bedst kendte Folk i det indre af det mørk Fastland, om end vor Kundskab ogsaa for deres Vedkommend paa adskillige Punkter er mangelfuld.

Som allerede fremhævet, have Balubaerne Sagn om at væ indvandrede fra SØ, medens Bakubaerne have bevaret Erindringe om at være trængt frem til Kassai fra NØ. De fortælle, at de

Stamme, der nu er den herskende blandt Bakubaerne, *Bena-Bussonge*, for flere Generationer siden boede paa den venstre Luluabred sammen med en anden mægtigere Bakubastamme, og at hin ved et Bedrag kom i Besiddelse af Overherredømmet over denne. Sandsynligvis tilhøre Balubaer og Bakubaer to forskellige Folkestammer, som mødes i Egnene om Kassai.

Bedst udviklede i legemlig Henseende ere Bakubaerne. Wolf kalder dem sande Typer paa vilde Naturmennesker, saaledes som man plejer at forestille sig disse.

De ere over Middelstørrelse — Mændenes Gennemsnitsstørrelse er 1,70 M. Kvindernes 1,60 M. — kraftig byggede, med brede Skuldre, stærkt udviklet Muskulatur og store Hænder og Fødder. Det velformede Hoved er mere brakycefalt end dolikocefalt. Næsen er ofte velformet og den blandt Negerne saa almindelige prognate Form træffes sjældent hos Bakubaerne. Især blandt Kvinderne finder man ofte Ansigter, som efter europæiske Begreber maa kaldes smukke og vel formede, og her som hos flere af Folkene i Afrikas Indre forekomme af og til hos Mændene Træk, som ere fuldstændig semitiske. Hudens Grundfarve ligner mørk Bronze, men forandres hyppig ved Anvendelse af Farvestoffer til en rødligbrun Tone. Ved en pludselig Forskrækkelse eller under Paavirkning af Kulde og Sult bliver Hudfarven ganske graa, medens den efter et rigeligt Maaltid faar en mørkere Tone — det er Afrikanernes Maade at rødme paa. Hudfarvens Foranderlighed viser sig ogsaa stærkt hos Børn, idet nyfødte ere ganske lyserøde, men lidt efter lidt blive mørkere. Tidspunktet, naar dette sker, er forskelligt ved Kysten og inde i Landet.

For disse Folks Udseende er Tatoveringen af den største Betydning. Der findes i Afrika ikke noget Folk, som anvender denne ejendommelige Udsmykning i saa høj Grad som Balubaerne. Medens Bakubamændene kun anbringe Grupper af tre korte Linjer i Tindingerne og Kvinderne smykke Bryst og Hals med Punkter og trekantede Figurer, er Balubaernes Legeme ofte dækket af et rigt, kunstfærdig udført Mønster af bølgeformede Linjer og Arabesker, koncentriske Kredse og Spiraler, Streger og aabne Vinkler (Fig. 38). Wissmann fremhæver, at der hersker bestemte Moder for Tatoveringen. Hos ældre Folk ere de lodrette Linjer, aabne Vinkler og Mæandre de almindeligste Elementer i Mønstret, medens yngre og midaldrende Folk paa 25—45 Aar fortrinsvis ere prydede med Arabesker og de yngste efter Bangalaskik nøjes med nogle faa Ornamenter paa Panden. Ligeledes er der Forskelligheder mellem de østlige og vestlige Balubaer. Fremgangsmaaden, som anvendes ved Tatoveringen, giver næppe Sydhavsfolkenes noget efter i Smertefuldhed, om den end udføres paa en anden Maade. I Stedet for at blive indprikket i Huden skæres Mønstret ind, og i Saaret strøs der pulveriseret Trækul for at faa Linjerne til at træde saa skarpt frem

som muligt. Man underkaster sig imidlertid de Lidelser, som ere forbundne med Tatoveringen, fordi der er knyttet den Overtro til den, at den er nødvendig for at fjærne alt det Blod fra Kroppen, som volder Sygdom. Skikken synes dog i Begreb med at uddø; i det mindste bemærkede Wissmann, at Børnene i Reglen ikke vare tatoverede.

Foruden ved Tatovering søge Balubaer og Bakubaer at forskønne deres Ydre ved en kunstig Tildannelse af Tænderne. Enten files de øvre og nedre Skæretænder spidse, hvad der hos de østlige Balubaer er almindelig Skik, eller ogsaa bliver som hos Bakubaerne ved Pubertetens Indtrædelse de to øverste Skæretænder slaaede ud, en Operation, der opretholdes som Nationalskik trods dens Smertefuldhed, da Manglen af de to Tænder er et Stammemærke. Enkelte Steder kommer hertil en kunstig Hovedform. Mødrene begynde snart efter et Barns Fødsel at presse den endnu bløde Hovedskal med Haanden, saaledes at den lidt efter lidt bliver ganske flad foroven, medens den skyder langt ud bag til.

Fig. 38. Kalamba Mukenge. (Efter Wissmann).

Hottentotternes og de sydlige Bantufolks Skinddragter mangle ganske i Centralafrika. Naar man kommer over Zambesi, forsvinder den i Sydafrika uundværlige Karos og erstattes af indførte Bomuldsstoffer eller selvvævede Bast- og Græstøjer. Hos Folkene om Kassai indskrænker Beklædningen sig til et folderigt Skørt om Lændern[e], sædvanlig vævet af Vinpalmens Bladtrævler, ofte udsyet med st[or] Omhu og farvet med sorte, gule og røde Farver (Fig. 35 og 39).

Intet Steds i Verden, end ikke i Melanesien, har man anven[dt] den Omhu og Opfindsomhed paa at tilvejebringe de mest barok[ke] Haarsætninger som i Central- og Sydafrika. Her er der udfoldet [en]

som ellers ofte savnes i de afrikanske Folks Frembringelser.
2 er der givet nogle Eksempler paa disse Chignoner og
er, disse Klowntoppe og kræmmerhuslignende Spidser, disse
rmede Glorier og papillotagtige Totter, disse Efterligninger af
n og Lammehaler, i hvilke Bantufolkene arrangere deres
Frisørkunsten har her fejret Triumfer, som kunde gøre selv
otidens mest drevne Haarkunstnere misundelige. De vestlige
: i Kalamba Mukenges Rige, der ere Hamprøgere, have
et paa dette som paa mange
Omraader og skære nu
ganske kort eller rage det
medens deres Stamme-
ængere mod Øst intet lade
it ønske i Retning af barok
ning. François beskriver
des: »Nogle havde Haarene
snoede paa flere Steder
det, havde trukket hule
ker paa dem og for Enden
et dem med en Læder-
. Tre eller flere saadanne
faldt ned over Ansigtet.
are 2—3 tykke Haarduske
e Haarstrenge, der lignede
aktusplanter; mange flet-
overingsknive, Pilespidser,
ind og smaa Kalabasser
iret, prydede det med Fjer

Fig. 39. Vævet og udsyet Stof af Vinpalmens Bladtrævler. 1/10

ia Hatte i Form af vore Cylindre, men saa smaa, at de vilde
idet en hensigtsmæssigere Anvendelse som Lampehætter«.
ler lignende, yderst elegant flettede Smaahatte (Fig. 40) hos
rne, anbragte meget koket paa den Haartot, Mændene lade
ia Baghovedet.

ige Egne i det indre af Afrika høre til de tættest befolkede i
Verdensdel. Hyppig ligge Landsbyerne ganske tæt ved hver-
Kalambas Rige er der i Reglen kun en halv Times Marsch
dem og længere mod Øst, i Kaloschernes Land mellem
g Lubilasch, omtales det, at Sletten er oversaaet med

Landsbyer, saa langt Øjet rækker. Mange af disse ere ret anselige. Det er ikke sjældent at træffe Landsbyer paa 3—400 Hytter og henimod 1000 Indbyggere. I Følge Wissmanns Optælling havde Balubahøvdingen Kalambas Residens, Mukenge, endog 800 Hytter. Dog var den først i de allersidste Aar bleven saa stor. Efter at Kalamba havde ledsaget Pogge og Wissmann til Nyangwe paa deres første Rejse, fik han den Ide at ville grunde en ligesaa stor Residens som den, han havde set hos Araberne, og tvang derfor de omboende Høvdinge til at opgive deres Landsbyer og med deres undergivne flytte til Mukenge.

Landsbyernes Anlæg og Husenes Form synes at være ensartet i hele Kongobækkenet lige til Manyema i Øst. Medens den runde eller kegleformede Hytte ellers er den sædvanlige Form for Boligen i Centralafrika, bliver i Kongoegnene det firkantede Hus med skraat affaldende Tag, der ligesom Væggene er flettet af Straa og Palmeblade, almindeligt. Husene ere gennemgaaende meget sirlig byggede, med et enkelt, sjældnere to Rum i det indre, og en lav, firkantet Dør. De almindelige Hytter ere sædvanlig 3—4 M. l. 2 M. br. Imellem dem ligge Huse af mere solid Bygning. Høvdingens Bolig er saaledes ofte opført af Ler og af ret anselige Dimensioner. Kalambas »Palads« i Mukenge er f. Eks. 20 M. langt og 6 Meter højt. Det ligger omgivet af talrige mindre Hytter af lignende Art, der huse hans nærmeste Slægtninge og hans talrige Hustruer. I Reglen er der midt i Landsbyen en aaben Plads, paa hvilken der er plantet Oliepalmer, og under disse saavel som i den aabne Hal, der udgør Stedets eneste offentlige Bygning, samles Mændene for i Fællesskab at røge en Pibe og drøfte Dagens Begivenheder. Til bægge Sider af Pladsen løber en eller flere meget brede Gader, langs hvilke Hytterne ere byggede

Fig. 40. Hat flettet af Plantetrævler. 1/4

:entralafrikanske Byer blive ved dette Anlæg meget langstrakte; yderst sjældent finder man Hytterne byggede i en Firkant.

I hele Ækvatorialafrika er Agerbruget Indbyggernes væsent- : Erhverv. Den frugtbare Jord giver sin Grøde uden nogen Anstrengelse fra Agerdyrkernes Side. Mændene rydde Urskoven t indvinde nye Arealer til Dyrkning, og hvert Aar indtages et Stykke af Skoven, saaledes at alle Landsbyer ere omgivne af akte Plantager. Selve Arbejdet paa Markerne er derimod dernes Sag. Med Slavernes Hjælp afbrænde de det tørre Græs uske for at gøde Jorden og oprode Overfladen med en Hakke. :edes er det dem, som to, undertiden tre Gange om Aaret ;e den gode Høst. Ved Begyndelsen af Regntiden planter Bønner, som i tre—fire Maaneder ere færdige til at høstes, og at Rankerne ere opbrændte og Marken ophakket paany, tilsaas med Hvede og Maniok. I den nyeste Tid, efter Kalambas g hos Araberne dyrke Balubaerne ogsaa Ris. Manioken stødes el og koges til en tyk Grød, der er Befolkningens Yndlings- . I Stedet for Maniok dyrke Bakubaerne Majs, og den Grød, koges af denne Plante, og som tilsættes rigelig med Palmeolie ;ydres med rødt Peber, er hos dem det vigtigste Næringsmiddel. p og Tobak, store Pisangfrugter og Jordnødder, der ristede ıen med Sukkerrør nydes som Dessert Morgen og Aften, ere efter de vigtigste Nytteplanter Genstand for Kultur, og hos ›aerne kommer hertil end videre Vinpalmen, hvis Bast leverer rialet til de vævede Stoffer og Maatter, og af hvis Stamme der :s den højt skattede Vin. Udvindingen er yderst simpel. Paa Sted, hvor Palmebladet er forbundet med Stammen, bores der ul i denne lige ind til Midten, og deri indsættes smaa Rør, em hvilke Saften kan dryppe ud. Palmen kan tappes 8—10 hvert Aar uden at tage anden Skade end i det højeste at noget af sin Krone. Saa længe Vinen er ganske frisk, er den mende, en let og forfriskende Drik; men efter et Par Dages ıb indtræder Gæringen, og Vinen faar da en skarp, syrlig Smag ırker meget berusende. Det er just dette, som Bakubaerne :. En god Rus er for dem en af Livets største Nydelser, og ıægte sig intet i denne Retning. I den Bakubalandsby, hvor [opholdt sig, herskede der daglig ved Middagstid almindelig ɩkenskab. Derimod ere Balubaerne meget ædruelige Folk.

Medlemmerne af Hamprøgernes Sekt maa aldeles ikke drikke Vin, og selv det tynde Hirseøl, de drikke, nydes med stort Maadehold.

I Modsætning til Agerbruget er Kvægavlen i Kassaigebetet som i de fleste Egne af Centralafrika lidet udviklet. Hornkvæg findes aldeles ikke og var endog hos Bakubaerne i den Grad ukendt, at de ansaa den evropæiske Ekspeditions Ridetyre for tæmmede Bøfler. De østlige Balubaer opdrætte Svin og i enkelte Egne Faar; hos de vestlige Stammer i Kassaigebetet ere derimod Geder, Høns og Hunde de eneste Husdyr.

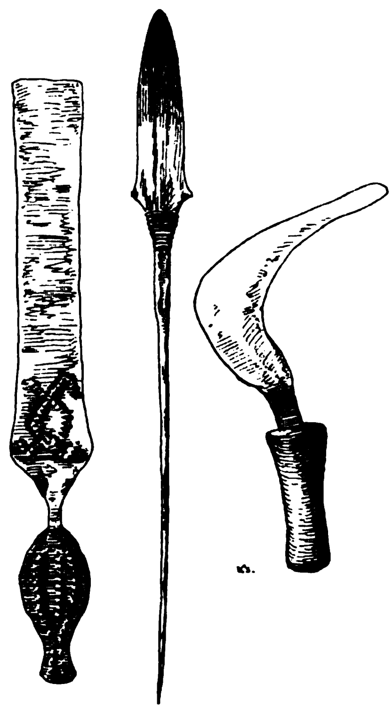

Fig. 41. Tatoveringsredskab og Barberknive. 1/3.

Mændene give sig som sædvanlig kun af med det, der morer dem. Medens de overlade til Kvinderne at besørge alt Markarbejde, gaa de selv paa Jagt og Fiskeri. Hvor der i Floden kan dannes et afspærret Bassin, fanger man Fisk ved at kaste de stødte Blade af en Akasieart i Vandet, hvorved Fiskene blive bedøvede og flyde op paa Overfladen, saaledes at de kunne gribes med Hænderne. Naar denne Fangstmaade ikke kan anvendes, fisker man med smaa Kroge. Den kæreste Sport er ogsaa her Jagten. Storvildtet, Bøflen og Vildsvinet, jages dels med Bue og Spyd, dels fanges det ligesom Syd for Zambesi i Faldgruber, der graves i den græsklædte Slette til en Dybde af 2—3 M. Ofte er der i Bunden af dem anbragt spidse Pæle for at spidde Vildtet, naar det styrter ned. Det værdifuldeste Bytte er naturligvis Elefanten, men denne er i flere Egne af Centralafrika aftaget stærkt paa Grund af den hensynsløse Jagt efter Elfenben; i Balubaernes Land er den endog helt udryddet efter Indførelsen af Skydevaaben. Handelen med Elfenben er i Reglen Monopol for Høvdingerne, og enkelte af dem

›m Bakubahøvdingen Lukengo gøre deres Ejendomsret gældende l alle de Elefanttænder, som findes i deres Land.

Der findes i Centralafrika en ganske ejendommelig materiel .ultur, hvis Tyngdepunkt ligger i Egnene omkring Kongo og dens ›døstligste Bifloder, og som synes at staa i nær Forbindelse med den dvikling, der er foregaaet hos Niam-Niamer og Monbuttuer. Det r meget forbavsende hos Folk, hvis almindelige Kulturstandpunkt :ke er synderligt højt, at træffe en Udvikling af Industrien, som enkelte Retninger er højere end hos noget andet Folk i Afrika denfor Ægypten. Folkene i Kongobækkenet staa gennemgaaende ıngt tilbage for Kaffer og adskillige Sudanfolk i aandelig Kultur; ıange af dem ere sande Typer paa barbariske Vildmænd. Men verken Negeren eller Kafferen er i Besiddelse af den tekniske ›ygtighed, der præger Kongofolkenes Industri i flere Retninger. ›en Udvikling, som er foregaaet paa dette Omraade, er ikke et nkelt Folks Værk. Skønt den maaske hos Bakubaerne og Bas›ngoerne naar sit Højdepunkt, have dog de allerfleste af Kongo›lkene taget Del i den. Det vil derfor være naturligt her at ehandle Kongofolkenes Industri under eet, saa meget mere som et foreliggende Materiale ikke endnu er saa vel oplyst, at det er ıuligt med Sikkerhed at udskille lokale Grupper.

En af de Industrigrene, som har den største Betydning for le de her omhandlede Folk, er Væveriet. Medens Balubaerne :ke paa dette Omraade præstere noget særlig dygtigt, staa Baku›aerne i denne Retning højest af alle Kongofolkene. De vævede toffer, der dels benyttes til Beklædning i Landet selv dels tjene ›m Handelsgenstand, fabrikeres paa en Væverstol af den mest rimitive Form. Som Fig. 42 viser, bestaar den af to foroven affelformede Stænger, i hvilke Kæden, der er dannet af udspal:de Blade af Vinpalmen, hænger, udspændt mellem to Tværbomme. 'ed to bevægelige Stokke, der gøre Tjeneste som Skafterne paa n mere udviklet Væv, skilles Traadene i Kæden fra hverandre, ›aledes at en bred Trænaal, der svarer til Skytten, kan føres gennem med Isletten. De grovere Stoffer væves af Mændene, de inere af Kvinderne, og det er i Særdeleshed disse sidste, der have 'ærdi paa Grund af det kunstfærdige Arbejde, som er anvendt ›aa dem. Først farves de røde med en Substans, der udvindes af ›ulveriseret Rødtræ, hvorefter de broderes i smagfulde Mønstre af

geometriske Linjer, blandt hvilke rhombiske Figurer og Zigzaglinjer ere de mest fremtrædende (Fig. 39). De sorte, gule og blaafarvede Traade skæres kort af og danne plyschagtige Striber. Uagtet Mønstret er udført med stor Regelmæssighed, tilvejebringes det ganske paa fri Haand uden nogen Fortegning.

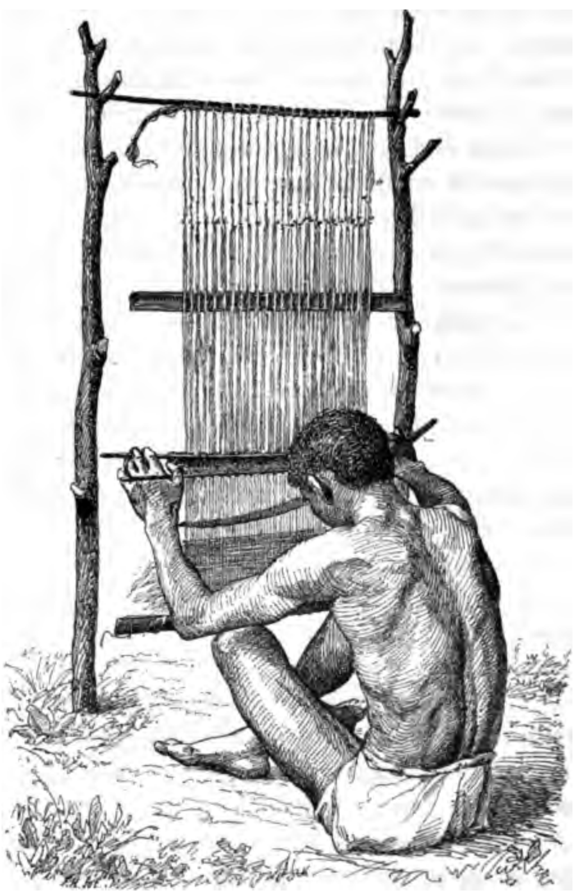

Fig. 42. Væv. 1/17.

Man træffer de samme Mønstre paa de talrige udskaarne Træsager, som udføres i disse Egne (Fig. 43). De mange større og mindre Æsker til Opbevaring af forskellige Smaating — Kavris, Perler og Farvestoffer — de karakteristiske Piber og de sirlige Drikkebægere ere dækkede med Mønstre, dannede af geometriske Linjer i forskellig Sammensætning. De brede sig til Bladene paa de usædvanlig lange Aarer, der ere helt dækkede med et kraftig udført, dekorativt Snitværk. Ved Siden heraf forekomme ogsaa Forsøg paa en plastisk Udformning af Genstandene, saaledes som ved det afbildede Drikkebæger, der er formet som et Hoved, og i hvilket den naturalistiske Gengivelse af Negertypen er meget vellykket.

Højest af alt Haandværk staar Behandlingen af Metallerne og da især Smedekunsten. I denne Retning indtager Kongofolkene

ikke alene den første Plads i Afrika, men høre overhovedet til de videst fremskredne blandt de eksotiske Folk. Efter at de indfødte ere traadte i Forbindelse med Europæerne, er Messing blevet en søgt Handelsartikel. Det indføres dels i Form af Stænger og Traad,

Fig. 43. Udskaarne Træsager. 1/5

dels som de almindelige, velbekendte Møbelsøm med runde Hoveder. Snart anvendes Messing i den tilfældige Skikkelse, i hvilken det kommer de indfødte i Hænde — i flere Egne er saaledes Messingsøm den mest yndede Prydelse paa alle Brugsgenstande — snart smeltes det og forarbejdes til forskellige Prydelser af national Form. De øvrige Metaller, som anvendes, Kobber og Jærn, forstaa Kongo-

folkene derimod ikke alene at behandle, men ogsaa at frer af Malmen. Raamaterialet, af hvilket Jærnet udvindes, fi Egnene om Øvre Kassai og dens Bifloder i Form af Myremɛ

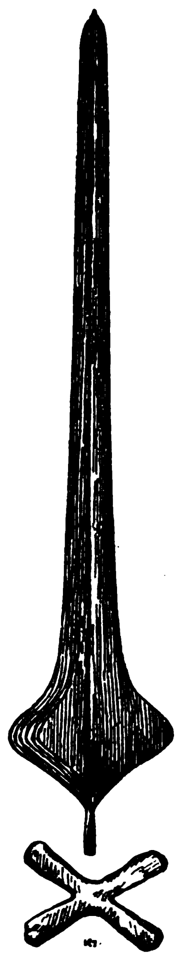

Fig. 44.
Jærn og Kobber som Handelsvarer. 1/15.

udsmeltes i en Smelteovn af Ler, der er 2-høj og ligner en opad til indsnævret Sk Malmen bliver hældt ind ovenfra og i tc runde Aabninger paa Siderne, gennem hvi Luftstrøm føres ind i Ovnen, lægges Træk Det udvundne Metal og Slaggerne tages ud g en Aabning forneden. I Kongoegnene ga meget Raajærn i Handelen tildannet i Fc kolossale Spydblade, der ikke synes at have Hensigt end at give Raastoffet et mere t kende Udseende (Fig. 44). Saavidt vides, ı Jærnet i denne Form fra de arabiske Kolı Nyangwe og tjener som Betalingsmiddel. I højere Grad end Jærnet er Kobberet Gensta Handel, da dets Forekomst er mindre uc En stor Del kommer fra de metalrige Bjærg Sankuru, meget fra den sydlige Del af l hvorfra det udsendes i Form af et Andre (Fig. 44).

I Landsbyen findes en rund Hytte med Tag, i hvilken Smedene arbejde med deres simple Værktøj. Foruden en Blæsebælg ganske ligner den under Fig. 25 afbildede, de øvrige Apparater af en lille Ambolt a eller Jærn og et tungt, kileformet Jærnstykk tjener som Hammer, medens Tængerne ere da af Ribberne i et Palmeblad.

I Modsætning til den Ensartethed, dı sig gældende mellem alle Frembringelser sydafrikanske Bantufolks Jærnindustri, er de faldende, hvor stor Mangfoldighed og Afvı der findes i Formerne fra Centralafrika. Dette gælder ikke Omraadet som Helhed, men, som det synes, ogsaa de enkel kaliteter. I hvilken Udstrækning det sidste er Tilfældet, kɛ ikke for Øjeblikket bestemt afgøres. De Samlinger, som fo

fra Kongoegnene, lade endnu meget tilbage at ønske med Hensyn til en paalidelig Lokalitetsbestemmelse af de enkelte Stykker. Disse ere erhvervede paa de evropæiske Stationer eller paa Ekspeditioner op ad Floderne, hvor flere forskellige Stammers Frembringelser kunne være blandede sammen. Saa meget kan dog allerede siges, dels at ikke alle Formers Forskellighed beror paa lokale Ejendommeligheder, men at der paa eet Sted benyttes forskellige Typer af samme Redskab, dels at Formernes Udbredelse er overmaade stærkt begrænset. I Lokaliteter, der ligge tæt ved Siden af hinanden, møder man de forskelligste Typer. Tager man den overordentlige Stabilitet i Betragtning, som den engang frembragte Form har hos alle Folk paa et lavere Kulturtrin, kan denne Formrigdom i Centralafrika kun forstaas som Resultat af en lang Fortrolighed med Behandlingen af Jærnet. En lang Udvikling maa være forløben, inden den store Omdannelse af Former efterhaanden har funden Sted. Sandsynligvis maa man søge saa langt tilbage som til det gamle Ægypten for at finde Forklaringen paa denne udviklede Jærnindustri i Centralafrika. Som det senere vil ses, kan der ikke være nogen Tvivl om, at Kongofolkenes Metalindustri staar i nøje Forbindelse med Monbuttuernes ved øvre Uelle, og forskellige Forhold tyde paa, at den gammelægyptiske Indflydelse, om end gennem flere Mellemled, har strakt sig op til disse Egne. Rimeligvis er Kendskabet til Behandlingen og Udvindingen af Metallerne herfra i en meget tidlig Tid bleven forplantet til Centralafrika, mulig allerede samtidig med at disse Egne fik deres nuværende Befolkning.

Det er fortrinsvis Vaabnene, de mest værdifulde Ejendele, der have været Genstand for Udviklingen, og ganske særlig gælder det Kongofolkenes Yndlingsvaaben, den lange Kniv*. I Fig. 46 er der fremstillet enkelte Hovedtyper af dette Vaaben. Bladet er snart enægget snart tveægget, sædvanlig tyndt og meget bredt. Undertiden antager det saa usædvanlige Former som paa den store Dolk fra Stanley Falls, paa hvilken Klingens øverste Del danner et særligt Parti af trekantet Form. Æggene ere jævnlig stærkt svungne og flammede, undertiden som paa de ejendommelige, enæggede Huggevaaben fra Mellem-Kongo endog saa stærkt, at Bladet faar Udseende af at ende i en Segl. Paa flere Former ender Klingen stumpt eller med en halvrund Afslutning, saaledes at Vaabnet kun kan anvendes til Hug, ikke til Stød. Ofte er Bladet prydet med Bundter af fordybede Linjer, der løbe parallelt med Æggene, jævnlig kun paa Bladets ene Halvdel, eller med stregefyldte Baand langs Midten. Paa nogle Stykker bringes der desuden Afveksling i Overfladen ved at lade en Del af den uafpudset,

* Se Ekhoff, Om en samling af etnografiske föremål, hemförda af svenska Kongo-farare. Ymer VI, S. 308.

Fig. 45. Harpun og Spyd. 1/12.

saaledes at den viser sig sort. Undertiden
Kniven sig i Form og Størrelse til Sværd (f. El
i Midten af Fig. 46). Den mest udpræged
eller Sabelform, den brede Krumkniv (nederst
i Fig. 46) er efter sigende ikke Kampvaab
gør Tjeneste som Bøddelsværd.

Det andet Hovedvaaben er Spydet. O
frembyder en Mængde forskellige Former, om
Følge sin Beskaffenhed ikke kan være Gensta
saa vilkaarlig Omformning som Kniven. Snart
smal, spids, lancetformet, snart breder den
tungt, stærkt Blad med svungne Ægge, ofte
forneden (Fig. 45). Skaftet er hyppig helt e
omvundet med smalle Metalbaand eller med K
Jærntraad og ender ofte i en Dopsko af For
solid, kantet Spids, der ogsaa i Nødstilfælde
Tjeneste som Vaaben.

Ved Siden af disse to Vaaben er Bue og
Den første er af haardt Træ, undertiden riflet o
stærkt tilspidset mod Enderne. Pilenes Skaft
Rør dels af Træ, Spidserne i Reglen af Ja
lancetformede med Skaftdølle, snart trekanted
bagebøjede Flige, Modhager og Skafttunge. I
Mangfoldighed forekommer hos Bakubaerne.
ner et saa stort Antal Typer som 50.

Endnu skal kun nævnes Stridsøksen, de
mer i Egnene om øvre Kongo, ved Kassai o
floder, og som ligeledes hører til de fortrinlig
bringelser af Jærnindustrien i disse Egne. Blad
undertiden om visse Former af Bronzealderens
med en buet Æg og fremspringende Rande l
terne. Ofte er Bladet gennembrudt i Mønster e
med et Ornament, sædvanlig en Baandfletning
med Kobber i Jærnet. Skaftet er ikke sjældent
med Metalbaand. Højest udviklet er Tekni
Økseformer fra Kassai, af hvilke et Stykke
øverst i Fig. 47. Bladet er nemlig her dannet
Jærnstænger, der i den ene Ende ere forenede
dede sammen til en bred, stærkt svajet Æg;
terste Stang bærer et Menneskehoved hamret
tallet. Skaftet er helt belagt med Kobber.

I Modsætning til de fleste an
kanske Folk, som ere i Besiddelse a
præget merkantilt Talent, ere Ba
daarlige Handelsmænd. De blive derf
bedragne af Bangalaerne og de snu

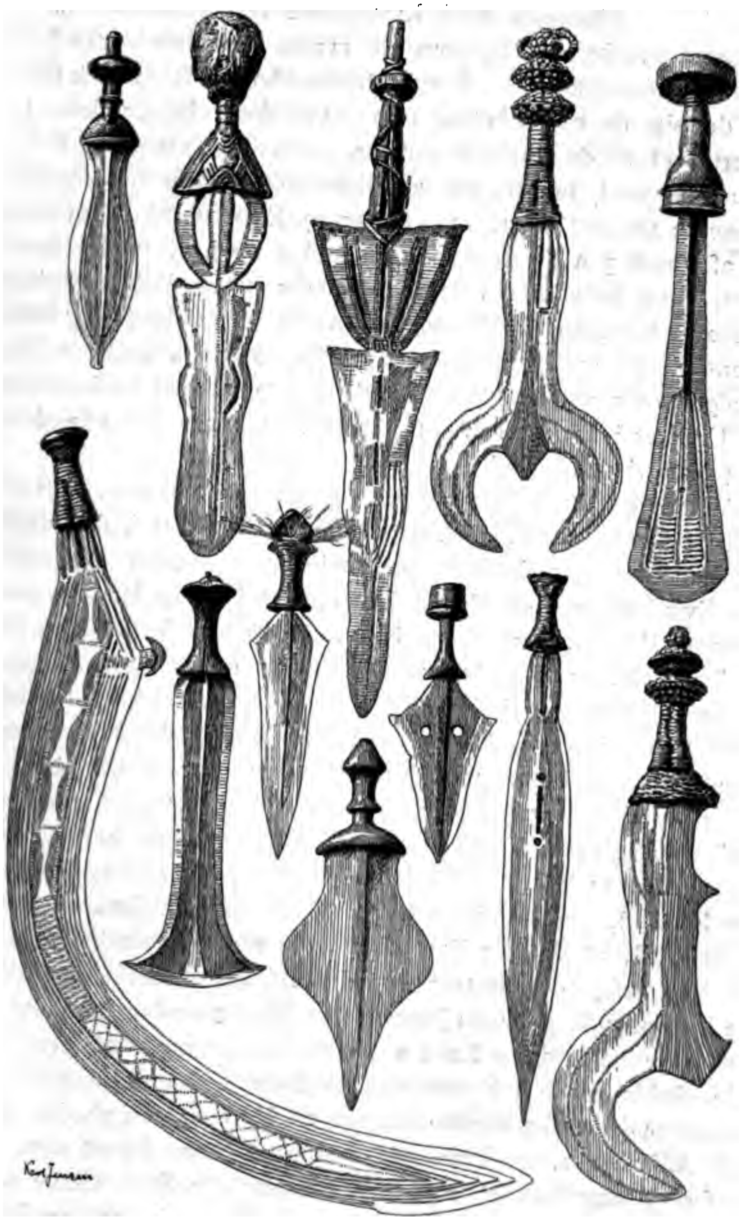

Fig. 46. Knive. $^{1}/_{8}$.

i hvis Hænder Handelen med Kystegnene er. I tidligere Tid var Elfenbenet Balubaernes ligesom de øvrige centralafrikanske Folks vigtigste Udførselsartikel. For Elefanttænder og Kautschuk tilbyttede de sig de nye Skatte, som Kystfolkene bragte dem. Da imidlertid et af de første Resultater, som den vigtigste af Herlighederne, Geværet, bragte, var, at Elefanterne bleve udryddede, have Balubaerne maattet se sig om efter en ny Eksportartikel, der kunde være af Værdi paa de fremmede Markeder, og have fundet den — i deres egne Kvinder. I store Mængder gives Balubakvinderne som Slaver i Betaling for Geværer og Krudt, Bomuldstøjer og Perler, der ere blevne uundværlige for de tidligere saa afsondrede Folk, og Salget foregaar endog i en Grad, som truer med at frembringe store Ulykker i Landet selv. Paa Pogges Tid var der allerede en følelig Mangel paa Kvinder.

Anderledes stille Forholdene sig hos Bakubaerne. De ere dygtige og energiske Handelsmænd, der til bestemte Tider afholde store Markeder, paa hvilken Omsætningen er meget livlig. Der sidde Kvinderne og falbyde Produkterne fra Hus og Mark, vævede Stoffer og Maatter, Lervarer og Kurve, Rødtræ og Jordnødder, Majs og Hirse, Bananer og Ananas, Palmeolie og Palmevin, medens Mændenes Branche er Gederne og Hønsene. For Elfenbenshandelen er der forbeholdt et særligt Marked, til hvilket der bringes store Forraad, som ombyttes med Nabofolkene mod Slaver, Kobber og Messing, Perler, Kavris og evropæiske Tøjer, der af Karavanerne fra de portugisiske Kolonier paa Vestkysten føres hertil. Som foran omtalt, er Elfenbenshandelen et Monopol for Høvdingen, og dette Forhold, som er almindeligt i hele Centralafrika, er en af Grundene til, at det for Evropæerne har været forbundet med saa store Vanskeligheder at trænge ind i Afrikas Indre. Saavel den store Lundahøvding, Muata Jamvo, som Bakubahøvdingen, Lukengo, have længe holdt deres Land afspærret for fremmede af Frygt for, at de skulde træde i Forbindelse med de østligere boende Folk og disse saaledes faa direkte Adgang til Kystens Herligheder. Det var jo Elfenbenet, de fremmede Købmænd kom for at søge, og den fordelagtige Handel med dette værdifulde Stof maatte ikke slippe ud af Høvdingenes Haand. De opkøbte de østligere Folks Elfenben og solgte det med stor Fortjeneste paa de Markeder, som afholdtes i Nærheden af den vestlige Grænse for deres Land.

Som Omsætningsmiddel har Lukengo i sit Rige indført Kavris, ırogede Perler, Kobber og Messing og har givet hver af disse Ar- ikler en bestemt Værdi. Wolf sammenligner Kavris med vore Kobberpenge, Perler med vort Sølv, Messing og Kobber med Guld. De sidstnævnte Metaller bruges kun ved Afslutning af større For- retninger som Køb af Slaver og Elfenben. Hundrede Perler svare i Værdi til Tusinde Kavris. Som Eksempel paa Priserne i det indre Afrika kan anføres, at en Mais- kolbe og en Maniokrod koster 1 Kavris, en Flaske Palmevin 5, en Høne 20—30, en Ged 800—1000 og en Slave 2—5000 Kavris.

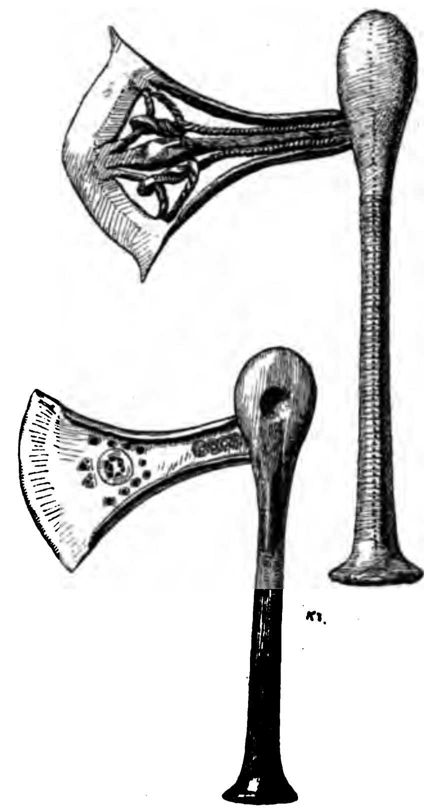

Fig. 47. Økser. 1/6.

I social og politisk Udvikling gør der sig store Forskelligheder gældende mellem de centralafri- kanske Folk i Syd og Nord. Hos alle Stammer omkring selve Kongofloden synes der, saa vidt man er i Stand til at bedømme Forholdene, at herske en lignende politisk Splittelse som hos Fol- ene i det ækvatoriale Kystland. fter Du Chaillus Meddelelse be- agte alle Stammer, der bære rskellige Navne, sig som for- tellige Folk, selv om de ogsaa le samme Sprog. Hver Stamme : delt i en stor Mængde ind- yrdes uafhængige Klasser, der fte leve i forbitret Fjendskab. Regeringsformen er fuldstændig patriarkalsk. Hver Landsby har it eget Overhoved og er end videre delt i Afdelinger, af hvilke iver regeres af sin ældste og i Forening med ham bebor en ærlig Del af Landsbyen. De Byer, der høre til samme Klan, have desuden et fælles Overhoved, Klanhøvdingen, men videre findes intet Baand. Høvdinge med en virkelig Autoritet og endnu mere

despotiske Regenter, som ellers ere saa almindelige i Afrika, ere ukendte her. En Høvding kan end ikke eksekvere en Dødsdom uden at denne er fældet af en Forsamling af ældste.

Anderledes stille Forholdene sig hos de sydligere og østligere boende Folk i Centralafrika. Man træffer hos dem den samme Tendens til at danne store Riger, som er saa udpræget hos den sydlige Gruppe af Bantufolkene. Da Portugiserne i Slutningen af det 15de Aarhundrede kom til de nuværende Provinser Kongo og Angola, fandt de hele Egnen om Flodens Munding og en stor Del af det store Højland mod Syd beherskede af en Konge, der residerede i den nuværende By San Salvador. Alle Høvdinge i Omegnen betalte ham regelmæssig Tribut. Det var det gamle Kongorige, der blev omstyrtet af de vilde *Djaggaer*, som i det 16de Aarhundrede anrettede saa store Ødelæggelser i det indre Afrika*. Længere mod Syd, i Egnene om Kassais og dens Bifloders øvre Løb, tilhører det politiske Overherredømme Lundaerne, hvis mægtige Konge, Muata Jamvo, hersker med uindskrænket Magt over Stammer, der ere spredte over et Omraade saa stort som Frankrig. Vest for Bangweolosøen strækker der sig et andet Rige, regeret af Høvdinge Msiri, der tillige hersker over den største Del af det tidligere mægtige Muata Kasembes Rige mellem Bangweolosøen og Tanganyika, en Stat, som indtil Slutningen af forrige Aarhundrede synes at have haft Overherredømmet over alle de omgivende Smaariger. Længer mod Nord, hvor de forskellige Flodarme løbe sammen for at danne Kongo, hviler Kassongos Haand tungt paa Folkene. Udenfor Kongobækkenet, hos de østligere Afdelinger af Ækvatorialfolkene, er der opstaaet større Riger af samme Art som de nævnte. Her skal kun mindes om de mægtige Stater i Unyoro og Uganda ved Ukerewesøen.

De Riger, som af energiske Høvdinge ere grundede blandt Balubaer og Bakubaer, ere af moderne Oprindelse. Det er de to

* Efter Beskrivelsen synes disse frygtelige Horder at have været beslægtede med Zuluerne eller med Folkene i det nordøstlige Afrika. De siges at være komne fra en eller anden Egn i den østlige Del af Kontinentet. Sandsynligvis ere de oprindelig brudt frem som en lille Horde af dristige Krigere, til hvilken de urolige Stammer i det indre Afrika, der altid have vist sig at være tilbøjelige til at gaa paa Æventyr, have sluttet sig. Som en Lavine voksede Djaggaernes Hær, efterhaanden som den drog frem, indtil den, da den naaede Vestafrika under sin Anfører Zimbo, var bleven tilstrækkelig stor til at gøre sig til Herre i Kongoriget og paatvinge dets Beboere sine Sæder og Institutioner.

Høvdinge, som regerede under Wissmanns Grundlæggelse af Luluaburg (1884), Balubahøvdingen Kalamba Mukenge og Bakubahøvdingen Lukengo, som havde gjort sig til Eneherskere ved at underkaste sig Nabohøvdingene. Kalambas Herredømme skriver sig fra 1870. Indtil da havde Balubaerne afvist al Forbindelse med fremmede; ingen Købmand maatte trænge ind i Landet. For Naboerne stode de som afskrækkende, vilde Kannibaler. Efter at imidlertid Kalamba ved et Tilfælde var bleven bekendt med Geværet, skete et fuldstændigt Omslag i hans Holdning overfor de fremmede. Døren blev aabnet paa vid Gab for Købmændene fra Kysten, for at disse kunde bringe alle de attraaede Herligheder, først og fremmest Geværer og Ammunition. Med denne Foranstaltning var imidlertid en Del af Balubaerne utilfredse og dannede en Opposition mod den nye Tid. De gamles Forbund, der holdt paa den tidligere Tingenes Tilstand, og de unge, der vilde aabne Landet for de fremmede, stode skarpt overfor hinanden som to fjendtlige Partier. Tilsidst udbrød en Borgerkrig, der truede med at ødelægge Landet. Under denne bleve de konservative overvundne, de aller fleste Mænd og Kvinder nedhugne og den lille Rest, som blev tilbage, dreven ud af Landet. Kalamba, som havde støttet de unges Parti, benyttede Lejligheden til at fæstne og udvide sin Magt. Ved Hjælp af de unge, som endnu vare varme af Sejren, underkastede han sig Nabohøvdingene og gjorde dem skatskyldige til sit Rige, som han gav det velklingende Navn *Lubuku* ɔ: Venskabets Land.

Hverken hans eller Lukengos Rige er dog saa udstrakt og især langtfra saa solidt som Lundariget. Forholdene kunne hurtig veksle. Da Wissmann første Gang var Kalambas Gæst, havde han en jævnbyrdig Modstander i en Nabohøvdlng, der vedblev at hævde sin Uafhængighed overfor ham. Ved det andet Besøg (1884) var det imidlertid lykkedes Kalamba at overvinde sin Rival og føre ham til Hovedstaden Mukenge. Men rundt omkring i Riget gøre de tributpligtige stadige Forsøg paa at nægte Betalingen af Skatten, og Kalamba er nødt til idelig at drage omkring for at udpresse Tributen. Undertiden maa han ligefrem paaføre sine Undersaatter Krig for at faa dem til at adlyde. Hans Politik er forøvrigt den ofte anvendte, at føre de Høvdinge, hvis Holdning volde Vanskeligheder, til Mukenge og beholde dem der som Gidsler paa Freden blandt deres Tilhængere. Ikke desto mindre ere saavel i »Ven-

skabets Land« som i Lukengos Rige de Stammer, der bo i de fjærneste Udkanter af Riget, saa godt som uafhængige. Lukengo sender vel sine Sønner og Nevøer derhen som en Slags Statholdere, men de ere ude af Stand til at hævde deres Avtoritet. Tributen bestaar af Slaver, Elfenben, Gummi og Levnetsmidler. Kun sjælden er den af stor Værdi. I Reglen medfører Karavanen nogle Kurve Kautschuk og 1—2 Kvinder, der enten optages i Kalambas Harem eller sælges som Slavinder til Kystkøbmændene.

Af de to Riger, som her omhandles, er Kalambas langt det interessanteste. Lukengo er en Despot af den Art, af hvilke der findes Hundreder i større eller mindre Format i Afrika. For ham har det været Formaalet ved blodige Handlinger og stræng Hævdelse af sin Myndighed at omgive sig med Despotens Nimbus og gøre sit Navn frygtet. Kalamba har været en Reformator. Hans Herredømme frembyder det store Særsyn blandt eksotiske Folk at betegne ét Brud med Traditionen. Yderst faa Steder er man i Stand til at konstatere sociale og politiske Nydannelser. Ganske vist er det ikke sjældent, at det politiske Tyngdepunkt forrykkes, ved at en enkelt Mand bliver Skaberen af et nyt Rige, men de Ideer, som blive de ledende i Styrelsen af dette, afvige ikke fra det sædvanlige Skema. I Mukenge efterfulgtes Kalambas Sejr over de gamles Parti af en social og religiøs Revolution. Navnet »Venskabets Land« var ikke et tomt Ord; det var en Fredens og Humanitetens Æra, som Kalamba tilsigtede at gennemføre.

Allerede før 1870 havde der blandt Balubaerne dannet sig en religiøs Sekt af en meget mærkelig Beskaffenhed Dens Tilhængere havde ingen Dogmer, overhovedet ingen bestemt formede religiøse Ideer. De forenedes i det ene: at røge Hamp *(Riamba)*. Røgningen blev fejret som en Ceremoni, den var den eneste Kultus. Kalamba og hans Søster hørte til denne Sekt, og saa snart de havde overvundet deres Modstandere, blev Hamprøgningen gennemført med Magt som Folkets Kultus. Kalamba indsaa det nyttige i at have en Statsreligion, der kunde forene alle Balubaer og virke dæmpende paa deres vilde Lidenskaber. Alle Fetischer, som han kunde faa fat paa, bleve opbrændte, og hver Gang en Høvding var bleven overvunden, maatte han udlevere sine Gudebilleder, som derefter bleve brændte. Ligeledes blev alle Hekseprocesser og al Trolddom afskaffet. I Stedet for de forskellige Magter, der

dtil havde sat Balubaernes som saa mange andre Afrikaneres æle i Bevægelse, skulde der for Fremriden kun være een: Riamba. en blev erklæret for det eneste Beskyttelses- og Tryllemiddel mod e Ulykker. Nøgne og med glatragede Hoveder samles *Beni-'amba*, Hampsønnerne, om Natten under den frie Himmel for i ellesskab at hengive sig til deres Kultus. Under stadig Hosten Spytten røges den ene Pibe af den farlige Substans efter den den. Paa nogle virker den i høj Grad eksalterende, paa andre ıvende indtil Bevidstløshed. De fleste bereder den en tidlig Død Tæring.

Foruden at være en Kultus er Hamprøgningen tillige et edens og Venskabets Symbol. Ved den sammenknyttes alle ambasønnerne med Venskabets Baand. Ingen maa bære Vaaben Landsbyen; alle ere forpligtede til at holde Fred indbyrdes og at vise hverandre Gæstfrihed, saa længe det er fornødent. I verensstemmelse med denne Fredens og Humanitetens Aand har ılamba udøvet sit Herredømme med megen Mildhed. Hans Søster ngula Meta har den afgørende Indflydelse saavel paa den ydre m paa den indre Politik og uden hendes Medvirkning bliver der ke truffet nogen Afgørelse af Betydning. Tværtimod hvad der ers er Tilfældet hos Bantufolk og Negre, hvor den Regel uden ıdtagelse gælder, at Kvinderne maa tie i Forsamlingen, selv n det tillades dem at deltage i Raadslagningen, træder Sangula eta jævnlig op og holder kraftige Taler til Mændene. Endog naar igerne staa overfor Fjenden, er hun ikke bange for at træde ube-ebnet frem foran Rækkerne for ved en af sine kraftige Taler at ore sine egne Landsmænds Kampiver og forhaane Fjenden. Hun , som det synes, den eneste Kvinde, der har Lov til at udtale g offentlig. I øvrigt har enhver Mand Ret til at give sin Mening Kende i alle Statsanliggender, og man lægger ikke Baand paa sine dtalelser ligeoverfor Kalamba, der er yderst godmodig, og hvis ilje efterhaanden er bleven slappet. Han er langsom til at fatte Beslutning, og hverken er han i Stand til at tugte de Mænd, r træde hans Anseelse for nær, eller til at beskytte de svagere sine Undersaatter mod de mægtigeres Overgreb.

Hamprøgningen, som er et Fredens og Venskabets Symbol, r forener Menneskene, er imidlertid tillige en Straf. Efter at ılamba har gennemført den nye Kultus, ere alle de ældre Straffe

for Smaaforbrydelser blevne afskaffede*. Blandt disse var ingen almindeligere end at lade Forbryderen drikke Gift. Man vilde derved fremkalde en Gudsdom, idet man troede, at den uskyldig anklagede kastede Drikken op, uden at den voldte ham nogen Skade. I Stedet for denne Straf indførte Kalamba Hamprøgningen. Er nogen anklaget for Tyveri, maa han røge Hamp i Overværelse af en stor Forsamling og bagefter holde alle Deltagerne skadesløse. Sædvanlig sker det ved at betale en Ged, som bliver fordelt mellem de tilstedeværende. Ejer den anklagede ingen saadan, maa han betale med Salt. I Tilfælde af Ægteskabsbrud maa den anklagede røge Hamp, saa længe Kalamba bestemmer det. Falder han bevidstløs om, er han hjemfalden til Forsamlingens Mishandling. Der bliver strøet Peber i hans Øjne, trukket et smalt Baand gennem Næseskillevæggen paa ham eller øvet Pinsler af lignende Art. I andre Tilfælde, hvor den skyldige bliver dømt til at røge Hamp, betegner selve Bevidstløsheden Straffens Fuldbyrdelse. Saasnart Vedkommende er kommen til sig selv igen, anbringes en Plet Ler paa hans Pande og Bryst til Tegn paa, at han har opnaaet Tilgivelse for sin Forbrydelse og atter er optaget i Vennernes Kreds. For et Drab betales en Slaves Værdi til den dræbtes Slægtninge; Morderen derimod bliver brændt. Med bundne Hænder og Fødder bliver han lagt paa et lavt Træstillads, og paa alle Sider af ham antændes et Baal.

En Mands Ærgærrighed bestaar i at holde mange Koner og Slaver; efter Antallet af dem regnes hans Rigdom. Det staar ham frit for at tage saa mange Hustruer, han er i Stand til at betale for. Bakubaerne gøre dog her en bestemt Forskel mellem Landet

* Kalamba afskaffede ogsaa den hos alle Centralafrikanere almindelige Skik blande Blod som Tegn paa uopløseligt Venskab. Sandsynligvis er det ogsaa ham, der har gjort Ende paa Kannibalismen. Indtil 1870 vare Balubaerne hos de Stammer, der boede længere mod Vest, berygtede som vilde Menneskeædere, medens der ikke findes Spor af denne Skik længere. Hos de østlige og sydlige boende Baluba skal den derimod endnu herske. Forøvrigt er det vanskeligt at konstatere, i hvilken Udstrækning Kannibalismen øves i Centralafrika. Beskyldninger mod Naboerne for at være Kannibaler ere meget almindelige, men de bekræftes ikke altid og anvendes undertiden i politiske Øjemed for at forhindre fremmede Handelsmænd fra at sætte sig i Forbindelse med de konkurrerende Naboer. Imidlertid er det sikkert, at Menneskeæderiet er almindeligt baade i Manyema og hos forskellige Stammer ved øvre Kongo, om det end i Regien holdes hemmeligt.

e Døtre og de indførte Slavinder. En Mukuba (Sing. af Bakuba) ı kun tage een retmæssig Hustru fra sin egen Stamme. Saaledes temtes det i Følge Traditionen af den første Lukengo til Tak hans Hustrus Opofrelse, der havde skaffet ham Eneherredømmet :r Bakubaerne. En Mands øvrige Hustruer maa ikke tilhøre mmen, men tages blandt Slavinder. Kun Lukengo og de øvrige este Høvdinge gøre en Undtagelse herfra. For dem ere alle dersaatter kun Slaver, og det staar dem frit for at anlægge et stort Harem, som det lyster dem. De ere i saa Henseende

Fig. 48. Musikinstrumenter (Tromme, Rangle, Elfenbenshorn og Guitar). $^1/_{10}$.

e nøjsomme. En af Høvdingene skammede sig over kun at have Koner. Hos Balubaerne gælder den Regel ikke, at kun den ene stru maa tages af Stammen; men hvad enten Konerne ere frie r Slavinder, er der altid en af dem, der har Avtoritet over andre.

Til de Reformer, Kalamba har indført, hører ogsaa Afskaffelsen Købesummen for Bruden. Det er ligefrem bleven forbudt at 'e Betaling for en Kone. Den unge Ægtemand overlader i en ; Tid sine Svigerforældre Udbyttet af sin Jagt, men det er alt. os Bakubaerne saavel som hos de Balubaer, der ikke have underıstet sig Kalambas Herredømme, bestaar den sædvanlige Skik, at

Manden køber sin Brud af Forældrene for en Sum, der svarer til hans Formuesvilkaar. I Lukengos Rige vekslede den fra 500—1000 Kavris. Ægteskabet kommer dog sædvanlig ikke i Stand uden Pigens Vilje. Tager hun imod Tilbudet, ere alle Formaliteter iagttagne. Naar Festmaaltidet er indtaget og i alt Fald en Del af Købesummen udredet, drager Bruden til sit nye Hjem, hvor hun enten straks finder en Kvinde, der indtager samme Stilling som hun selv, eller i hvert Fald meget snart maa finde sig i at dele Mandens Tilbøjelighed med en anden. Husets Herre besørger sin Del af Arbejdet, Konen sin. Paa Udflugter og Rejser, hvad enten det gælder Handel eller Krig, ledsager et vist Antal af Hustruerne deres Mand for at bære Kogekarrene og sørge for Tilberedningen af Maden — undertiden ogsaa for at skaffe Levnetsmidler. Forholdet mellem Ægtefællerne er for saa vidt ganske godt, som Manden ikke mishandler sin Kone, men dog ikke mere ømt, end at han med koldt Blod sælger Hustru og Børn, hvis han mangler Krudt, eller en eller anden værdifuld Genstand, f. Eks. et Gevær, drager hans Hjærte. Det samme sker med Slaverne. Paa Markederne drives en livlig Handel med denne levende Vare, og fra Tid til anden foretages en Razzia blandt de omboende Folk for at tilfredsstille Efterspørgslen. Fra Mukenge sælges Slaverne dels til Bakubaerne for Elfenben dels til de vestligere boende Folk, Kioker og Bangalaer, for Kattun og Krudt. En kraftig Slave har paa Torvet i Mukenge en Værdi af 16 Meter Kattun eller $2^1/_2$ Pd. Krudt. De, der blive solgte til Kysten, faa den værste Lod, ikke just fordi der bliver krævet formeget Arbejde af dem, men de stærke Overgange i Klimaet bereder dem sædvanlig en tidlig Død.

Er Dagens Arbejde til Ende, eller skal der fejres en eller anden usædvanlig Begivenhed, er Musik og Dans den almindelige Adspredelse. Blandt de musikalske Instrumenter er Trommen et af de vigtigste, idet den ikke alene tjener til Ledsagelse af Dansen men tillige af Bakubaerne anvendes som et Slags Telegrafapparat. De have udviklet et Trommesprog, et Signalsystem, ved Hjælp af hvilket der gives Meddelelser fra en By til en anden. Kun Høvdingen har Ret til at bruge denne Signaltromme, der snart lyder for at samle Landsbyernes Befolkning til Krig, snart for at give dem en eller anden Meddelelse. Til Signalisering væsentlig for at kalde Krigerne sammen, tjene ogsaa de Elfenbenshorn, som ere saa

almindelige i Kongoegnen. Som egentlige Musikinstrumenter kunne de ikke benyttes. Den musikalske Underholdning foregaar ved Hjælp af et Strengeinstrument, en Mellemting mellem en Mandolin og en Guitar. Et Antal bøjede Stave, der ere befæstede til den i den ene Ende aabne Resonansbund, danner Halsen, fra hvilken fine Strenge af Bast, Græs, Rotang eller af Vinpalmens Bladribber ere udspændte. Instrumentet, der bruges til at ledsage Sang, har ret tiltalende Toner, men en bestemt Melodi lader der sig ikke frembringe paa det.

Dansen er som hos de fleste af de Folk, der ere omhandlede i det foregaaende, en Samling heftige Bevægelser, der have til Formaal at fremkalde saa stor Eksaltation som muligt. Wolf skildrer Lukengos Dans paa følgende Maade: Han hævede sig afvekslende paa Taaspidserne, gjorde derpaa med Spydet i Haanden mægtige Udfald tilhøjre og tilvenstre eller sprang højt op i Luften, hvorved de mange Kobberringe om hans Arme og Ankler sloge klirrende mod hverandre og mange Kavris fløj fra hans Skørt. Bestandig voldsommere bleve hans Bevægelser, og vildere og vildere skrege de begejstrede Tilskuere, saa at Trommeslagerne havde Vanskelighed ved at gøre sig gældende trods de største Kraftanstrængelser. Nu blev Lukengo roligere, gik paa Taaspidserne og vuggede sit mægtige Legeme frem og tilbage for snart igen at fare hen over den frie Plads i rasende Spring. Og alt dette blev foretaget i en glødende Middagssol af en Mand, der vejede over 200 Pund og havde i det mindste 30 Pund Klæder, Smykker og Vaaben paa. Udmattet standsede han nogle Minuter og lænede sig mod to Slaver. Saa begyndte en ny Dans, i hvilken Lukengo var Fordanser for alle tilstedeværende. Bag ham kom hans Høvdinge, ordnede efter Rangen, Ministre og Krigere, den ene bag den anden, alle efterlignende Lukengos voldsomme Bevægelser, Spring og Hop. I en Række for sig dansede Kvinderne, Koner og Piger, hvis Bevægelser vare forskellige fra Mændenes og bestode i, at de dansende vuggede sig snart paa den ene, snart paa den anden Fod og udviklede en forbavsende Smidighed i Hofterne; samtidig holdt de den venstre Haand med udspredte Fingre op over Hovedet og den højre Haand lige ned*.

Kendskabet til de centralafrikanske Folk er endnu saa lidet indgaaende, at der om deres religiøse Forestillinger kun vides overmaade lidet sikkert. Det maa dog antages, at de ikke ere synderlig afvigende fra den Tro paa Aander i forskellige Skikkelser, som findes hos Negrene, og som i det følgende vil blive nærmere behandlet. Det vrimler i Centralafrika af Gudebilleder, de saakaldte *Fetischer*, i hvilke Aanderne fra Tid til anden antages at tage Sæde, og som derfor ere Genstand for Dyrkelse. Fig. 48 fremstiller en lille Samling af saadanne Fetischer fra Nedre Kongo og Loangokysten. Før Kalambas Regering vare de hamprøgende Balubaer lige saa

* Anf. St. S. 249.

hengivne til Fetischdyrkelsen som deres Naboer. Efter at den nye Kultus er bleven indført blandt dem, synes kun een af deres gamle Ideer at være forbleven levende, nemlig Troen paa de døde Tilbagevenden til Livet. Man er overbevist om, at de afdøde komme tilbage og gribe ind i de efterlevendes Liv enten som gode eller som onde Væsner alt efter de Egenskaber, de have haft her i Livet. Pogge og Wissmann bleve saaledes ved deres første Besøg betragtede som to Balubahøvdinge, Kassongo og Kabassu-Babu, der vare døde nogle Aar i Forvejen, og som man nu troede vendte tilbage i Skikkelse af hvide Mænd efter at være nedstegne i Aandevandet ɔ: Havet. Man gav derfor de rejsende alle de Ejendele tilbage, som de to Høvdinge havde haft før Døden.

Døden anses altid for at være en Følge af Forhekselse. Naar en anset Person dør, maa hele hans Familie røge Hamp paa Forsamlingspladsen i Landsbyen i Kalambas Nærværelse, som det synes for at befri sig for Fortryllelsen. De døde lægger man ikke stor Vægt paa at beskytte. De blive indhyllede i Tøjer og nedlagte i Grave, der ere saa flade (15—30 Ctm. dybe), at Hundene hyppig kradse Ligene op og fortære dem. Med langt større Omhu behandles de døde af Bakubaerne, idet de blive anbragte i et udhulet Rum ved Siden af den $1^1/_2$—2 M. dybe Grav, sandsynligvis enten, for at de døde ikke umiddelbart skulle føle Trykket af Jorden, eller for at beskytte dem mod Rovdyr. Ingen Begravelse foregaar her, uden at der finder Menneskeofringer Sted. Ved en almindelig Mukubas Død skal i det mindste een Slave eller Slavinde følge sin Herre over i den anden Verden, og Antallet stiger med den afdødes og hans Families Stand og Formue. Størst er Nedslagtningen ved den øverste Høvdings Død. I tre Maaneder bliver Liget liggende ubegravet, og i den Tid ofres daglig Slaver til Ære for den afdøde. Den sidste lægges i Graven med sin Herre. Da noget lignende, om end i mindre Maalestok, gentager sig hver Gang en af Høvdingens Slægtninge dør, er Forbruget af Ofre saa betydeligt, at det vilde formindske Antallet af Slaver stærkt, hvis man udelukkende holdt sig til dem. For at undgaa dette har den nuværende Lukengo bestemt, at enhver, som gør sig skyldig i den ringeste Forsyndelse mod Høvdingens Person eller Ejendom, skal mærkes som eventuelt Offer. Sværdet hænger i et Haar over hans

Fig. 49. Fetischer fra Kongo og Loango. 1/4.

Hoved. Han færdes frit omkring, indtil han en skønne Dag, naar der er indtruffet et Dødsfald i Høvdingens talrige Familie, pludselig bliver overfalden og hugget ned.

III. Den nordlige Gruppe.*

Omraadet mellem Ogowe og Kamerun hører endnu til de mindst bekendte i Centralafrika. Det Indre af disse Egne er ikke blevet betraadt af nogen evropæisk Fod, og om de Folkestammer, der leve der, haves ingen Oplysning. Kun de Folk, der ere trængte frem til Kysten, ere komne i Berøring med Evropæerne, men heller ikke om disse foreligger der saa paalidelige Iagttagelser, at der lader sig foretage en Undersøgelse af deres indbyrdes Slægtskab eller af deres etnografiske Stilling overhovedet. Kun saa meget synes at staa fast, at de alle høre til Bantufolkene; men foreløbig er det rent geografiske Forhold, som have bevirket, at de ere blevne samlede til en særlig Gruppe. Højst sandsynligt ville kommende Undersøgelser sprænge denne Ramme.

Blandt de nordlige Bantufolk ere de nordligst boende *Duallaerne* i Kamerungebetet, der allerede nu gennem Handelen med Evropæerne have mistet største Delen af deres Originalitet og ere blevne halvt evropæiserede. Beslægtede med dem, men dog i flere Retninger forskellige i Kultur, Sæder og Skikke, ere de nærboende *Bakwirier*, der indtage hele Omraadet mellem Kamerunbjærgene og Kamerunflodens højre Bred, samt forskellige mindre Stammer, om hvilke der vides meget lidt.

Det største og interessanteste Folk paa dette Omraade er *Fanerne, Pahouins*, som de kaldes af Franskmændene. Deres Optræden her er forholdsvis ny. For 50 Aar siden vare de saa godt som ukendte ved Gabun. Kun enkelte Bander havde indtaget en Forpoststilling i Nærheden af Kysten. Siden den Tid have de ustanselig skudt sig frem fra det Indre, vandrende fra Nordøst mod Sydvest og Vest og drivende de tidligere Indbyggere i disse Egne foran sig. Kysten med alle dens evropæiske Skatte, Geværer, Krudt, Rom osv., lokker dem til stadig Fremrykning og allerede have de sat sig fast paa enkelte Punkter i Nærheden af de evropæiske Stationer. Ved Ogowes øvre Løb har en Fanstamme, *Osyebaerne*, drevet den tidligere Befolkning over Floden og sat sig fast paa dens højre Bred, medens Hovedfolket nu strækker sig Øst for Gabun og langt ind i det ukendte Indre med Ogowe som Sydgrænse. I den nyeste Tid har man truffet deres Forposter saa langt mod Nord som i det syd-

* Barret, L'Afrique occidentale. Paris 1888. — Barthel, Völkerbewegungen auf der Südhälfte des afrikanischen Kontinents (Mitth. d. Ver. f. Erdkunde zu Leipzig 1893. S. 68. — Burton, Two trips to Gorilla land and the cataracts of the Congo. I—II. London 1876. — Du Chaillu, Explorations and adventures in Equatorial Africa. London 1861. — De Compiègne, L'Afrique équatoriale. Paris 1876.

Kamerungebet. Fanerne ere uden Tvivl Fremtidens Herskerfolk i hele Ogowe-
itoriet.

At Hovedmassen af Fanerne endnu lever i det ukendte Indre, er aabenbart.
ır de egentlig have deres Hjem, er derimod et uløst Problem. Schweinfurth og
r ham Compiègne, Lenz og flere andre Forskere have villet knytte dem sammen
l Niam-Niamfolket ved Uelleflodens Kilder gennem en Række Fællestræk i Ud-
ıde, Vaaben og Redskaber, Sæder og Skikke. Efter deres Mening ligne de to
: hinanden i fysisk Henseende, i Hudfarve, Ansigtstræk, Vækst og Holdning.
esom Fanerne tilfile Niam-Niamerne Tænderne i Spidsen og flette deres lange Haar
naa Piske. Dragten bestaar hos bægge Folk af Baststykker, ligesom man an-
der de samme Farver for at bemale Legemet. Ligeledes hersker der Lighed
lem bægge i Forkærligheden for Anvendelsen af bestemte blaa Perler og Kavris
Prydelser. Det er endvidere, som det synes, en Hund af samme Race, der led-
er Fanjægeren og Niam-Niamen paa Jagt, og Krigerne betjene sig af lignende
:tevaaben, forsynede med flere skarpe Blade. De opføre de samme Danse ved
dmaane og ere lige ivrige Kannibaler, hvis Begærlighed efter Menneskekød endog
er dem til at fortære Folk af deres egen Stamme.

Trods disse Analogier lader der sig dog ikke drage nogen Slutning om et
gtskab mellem de to nævnte Folk. Naar man undertiden har været tilbøjelig til
etragte Fanerne som en Gren af Niam-Niamerne, der har skilt sig ud fra Moder-
et og er vandret mod Vest, synes en saadan Antagelse at være uforenelig med den
ıdsgerning, at de første ere et Bantufolk, medens de sidste høre til Sudannegrene.
ogene sætter et bestemt Skel mellem dem. Overensstemmelserne tyde vel paa, at der
fundet en Paavirkning Sted fra Niam-Niamer paa Fanerne, om de end ikke, efter
ıan har lært Folkene ved Mellemkongo at kende, kunne tillægges saa stor Betydning
ı paa Schweinfurths og de øvrige foran nævnte Forskeres Tid. Adskillige af de
ırte Paralleler mellem de to Folk kunne ogsaa drages med Folkene i Kongo-
:kenet, om hvilke det er utvivlsomt, at de have modtaget en stærk Paavirkning
Niam-Niamer og Monbuttuer. Det ligger derfor nær at antage, at Fanerne have
ltaget adskillige af de Kulturelementer, som de have tilfælles med Niam-Niamerne,
indirekte Vej gennem Folkene ved Mellem-Kongo, og at de i Virkeligheden ere
mest beslægtede med dem. Mulig er Løsningen af Spørgsmaalet om Fanernes
indelse at søge i Egnene om Ubangi.

Alene ved deres Udseende adskille Fanerne sig stærkt fra de Folk ved Ogowe,
lem hvilke de bo. De ere høje og slanke, ofte magre Folk med faste, kraftige
:kler, betydelig lysere end de øvrige Vestafrikanere. Huden er som Regel choko-
:farvet; sjældent træffer man blandt dem Negrenes dybe, brune Lød. Ogsaa Haaret
orskelligt, finere og mindre uldent; det hænger baade hos Mænd og Kvinder i tykke
ker næsten til Skuldrene og flettes i smaa Fletninger, der gennemtrækkes med
ıbertraad. I Ansigtstræk ligne Fanerne lige saa lidt de vestafrikanske Bantufolk
i Vækst og Hudfarve. Efter Burtons vistnok noget overdrevne Udtryk, ere
:kkene endog hos nogle Individer saa »kavkasiske«, at disse, hvis de vare noget
re, kunde gaa og gælde for Evropæere. Udtrykket er vildt og frastødende;
ert Glimt af Mildhed og Barmhjærtighed er udelukket af dette faste og haarde,
et stirrende Blik. Munden er stor med ikke særlig tykke Læber; men Kæbepar-
er stærkt prognatisk, saaledes at Ansigtet undertiden faar et abeagtigt Udtryk.
spidst tilfilede Tænder give Munden et vist rovdyragtigt Tilsnit. Kvinderne, hvem

alle Arbejder i Hus og paa Marken paahvile, blive straks efter den første Ungdom plumpe og ugratiøse, men bevare noget af den samme arrogante, selvsikre Holdning, som udmærker Mændene.

Indtil det tiende Aar gaa Børnene ganske nøgne. Først efter den Tid anlægge de det korte Lændeskørt af flettet Bast eller de Lapper af Abeskind, der, ophængte ved en Snor om Livet, gøre Tjeneste som »Klædedragt«. Den yderste Elegance bestaar i at pynte Bæltet bagtil med en Slags Vifte af Figentræets Bark, der er farvet i et Afkog af Sandeltræ. Denne Prydelse, der bæres oven over Lænderne og dingler frem og tilbage ved hver Bevægelse, giver sin Ejermand Udseende af en Paafugl, der slaar Hjul. Hos nogle Stammer er Tatovering i Brug, men anvendes ikke meget af Mænd og altid kun paa Skuldrene. Hos Kvinderne er den derimod mere almindelig, men indskrænker sig dog sædvanlig til nogle lige og krummede Linjer og enkelte med Punkter fyldte Firkanter paa Bryst og Arm. Den synes aldrig at være gennemført med saa stor Fuldstændighed og Kunstfærdighed som hos Balubaerne.

Med Hensyn til Udsmykning af Legemet overgaar forøvrigt næppe noget afrikansk Folk Fanerne. Foruden at bemale Kroppen med røde, gule og hvide Farver, behænges den overalt med Kæder og Ringe. Om Halsen og Livet lægges Snore med Glas- og Porcellænsperler, med Kavris og Frøkapsler, og om Arme, Lægge og Ankler besværes Kvinderne med fingertykke, hule Messingringe. En velhavende Fan i Festpaaklædning bærer paa sig Smykker til en Vægt af 15—45 Pund, og man træffer Kvinder, som ere saa belæssede med Smykker, at de vanskelig ere i Stand til at gaa. Mest Omhu anvendes dog maaske paa Haaret, især for Mændenes Vedkommende. Dels gennemflettes det med Kobbertraad, dels trækkes der Perler paa de enkelte Haar, saa de stritte ud til alle Sider som Straaler. Undertiden bliver Haaret skaaret ganske kort med Undtagelse af en Stribe langs Midten fra Pande til Nakke, der faar Lov til at vokse som en Kam. Snart faar Haarsætningen Form af Horn eller opstaaende Totter, snart holdes den kort og pyntes med Papegøjefjer. Har en Fan Skæg, hvad der ingenlunde er almindeligt, bliver heller ikke det forsømt, men de tynde Tjavser flettes til smaa Piske, eller der trækkes Perler paa dem paa samme Maade som paa Haaret. Een Prydelse er imidlertid med al denne Udpynt-

ning af Legemet fuldstændig ukendt, nemlig Renlighed. En Kvinde kan anvende stor Umage paa at pudse alle sine mange Messing- og Kobberringe for at faa dem til at skinne dygtig, men det falder hende ikke ind at lade Kroppen nyde godt af alle hendes Anstrengelser.

Under Fanernes Fremrykning i stadig Kamp med andre Folkestammer, undertiden ogsaa indbyrdes, have de anlagt deres Landsbyer fortrinsvis med Forsvaret for Øje. Paa kløftede, vanskelig tilgængelige Bjærgsider eller paa Skrænterne langs en eller anden Flod have de søgt de Steder, hvor en Fjende vanskeligst kan iværksætte et Overfald. Landsbyens Anlæg er det sædvanlige i det vestlige Centralafrika: To Rækker Hytter overskyggede af Bananer og Palmer, liggende paa bægge Sider af en bred Gade og med Byens offentlige Bygninger — en eller to større aabne Hytter, der tjene til Forsamlingshuse *(Palaverhuse*)* for Mændene — i Midten. Husene ere firkantede. I hvert Hjørne bærer en stærk Stolpe det fremskydende Tag, der er dannet af Bananblade og Græs, og hvorpaa der lægges tunge Stammer, for at det ikke skal blive ført bort af Vinden. Væggene ere dannede af store Barkstykker afvekslende med den ru og glatte Side vendende udad, hvorved de faa et ejendommeligt Udseende. De glatte Stykker ere hyppig prydede med indskaarne Linjer som Dekoration. Vinduer ere en ukendt Luksus; den eneste Ventilation, som finder Sted, foregaar gennem den lave Dør, hvorfor Luften i det indre er yderst slet. Til højre for Indgangen have Mændene deres Plads, til venstre Kvinderne og Børnene. Her findes ogsaa Baalet, paa hvilket der med Stumper af Termittuer og Træ underholdes en stadig ulmende og stærkt osende Ild. Paa Væggene hænge Vaaben og Net, medens Bohavet er repræsenteret af nogle Koge- og Vandkar, nogle Sovemaatter og Kasser. Spredt mellem dem træffer man Forraad af Ibentræ, Elfenben, Gummi og Palmeolje opstablede.

I tidligere Tid have Fanfolkene sandsynligvis udelukkende været Jægere, og under deres Vandring mod Vest har Vildtet i de Egne, de kom igennem, givet dem deres Underhold. I Vestafrika, hvor Fanerne have slaaet sig ned i længere Tid paa samme Sted og ere komne under Paavirkning af den tidligere bosiddende Be-

* Af det spanske *Palabra* = Ord.

folkning have de lært at dyrke forskellige Planter. I første Ræ
staar Bananen paa Grund af dens alsidige Nytte, og næst efter
følge Maniok, forskellige Palmer, Yams og Batater foruden Tob
der er et uundværligt Stimulationsmiddel. Dyrkningen af Jor
er dog yderst primitiv og bestaar ligesom forskellige andre cent
afrikanske Folks Agerbrug i at rydde en Plet i Skoven, opbræn
det afhuggede som Gødning og saa Sæden i den saaledes tilbere
Jord. Fiskefangst er overladt til Kvinder og Børn. Mændenes
staar alene til Jagten. I de vildsomme Skove, hvor det ikke s
deles talrige Vildt er godt beskyttet, er Jægerens Arbejde anstr
gende og giver ofte et beskedent Udbytte. Var man henvist
det Bytte, den enkelte Jæger kunde nedlægge, vilde Hunge
sandsynligvis være en endnu hyppigere Gæst, end den nu er;
sædvanlig slaar en større Skare Mænd eller en hel Bys Befolkni
sig sammen for at jage paa lignende Maade som Bechuanerne.
synes ikke at kende Sydafrikanernes store Vildtfælder, men
danne af solide Pæle og Lianer en *cul de sac,* i hvilken Vildtet m
stort Spektakel bliver drevet ind for saa at falde for Jægern
Bøsser, Spyd eller smaa, forgiftede Pile. Lykkes det ved en saad
Razzia at jage en Elefant ind i Fælden, er Jubelen stor. Ikke ale
afgiver Kødet af en saadan Kolos rigelig Føde for adskillige Da
men Elfenbenet er den Nøgle, der lukker op for Herlighedern
den evropæiske Købmands Pakhus. At nedlægge en Elefant
imidlertid intet ringe Arbejde for Jægere, der ikke ere udruste
med kraftigere Vaaben end Fanerne. Gaar Jagten særlig ud p
disse Dyr, bygges der af Bambus og Træstammer en stor, cirkelru
Indhegning, til hvilken der kun er Adgang paa eet Sted. H
imod dette blive Dyrene drevne ved en forsigtig Klapjagt og lo
kede ind i Indhegningen ved en Madding af en forsvarlig Bun
Bananblade. Kommer Elefanten først ind i Fælden, taber d
fuldstændig Sans og Samling. Skønt den med Lethed kun
knuse den hele Opstilling og lige saa let slippe ud af den Aabnin
ad hvilken den er kommen ind, bliver den ved at gaa rundt i In
hegningen. Et Par Dage lade Jægerne det fangne Dyr forblive
Fælden for ved Sult og ved Hjælp af forgiftet Vand at svæk
dets Modstandskraft. Naar det endelig antages at være blevet t
strækkelig medtaget til at kunne dræbes, samle Jægerne sig und
stor Larm i Træerne rundt omkring Fælden og overdænge d

forvirrede Dyr med Spyd og Geværsalver, indtil det styrter. Naturligvis kan en Begivenhed som Fangsten af en Elefant lige saa lidt som nogen anden i Afrika gaa af uden at ledsages af en Fetischdoktors Hokuspokus. Det er ham, som antages at have Fortjenesten af at fastholde Dyret i Fælden ved sin lokkende Trommemusik og som naturligvis til Løn for sin værdifulde Bistand har Ret til at faa en Part af Byttet. Snabelen og en af Stødtænderne tilfalde ham.

En trofast og udmærket Hjælper har Jægeren i sin Hund, et lille, magert, shakallignende Dyr, der er lige saa modigt som forsultent. Henvist til selv at skaffe sig sin Føde, hvor den kan finde den, strejfer den omkring i Landsbyen og forgriber sig jævnligt paa det Vildt, den selv har været med til at nedlægge. Af Oprindelse hører den hjemme i Centralafrika og har ledsaget Fanerne paa deres Vandringer mod Vest. Sandsynligvis er den i Familie med Niam-Niamfolkets Hund.

Hvor omflakkende og besværlig Fanfolkets Tilværelse end har været, har der dog hos dem udviklet sig en ikke ganske ringe Industri. Især ere de som alle andre centralafrikanske Folk dygtige Smede. Jærnet findes i ret betydelig Mængde i deres Land. De samle den Malm, som findes paa Jordens Overflade, og udsmelte den ved Hjælp af Brænde paa et stort Baal. Ligeledes forstaa de, om end med noget Besvær, at hærde Jærnet ved Glødning og Hamring. Forsynet med en lille Ambolt, en Hammer, der bestaar af et Stykke Jærn af Form som en afstumpet Kegle uden Haandtag, og en Blæsebælg af samme Art som de almindelige afrikanske (Fig. 25) forarbejder Smeden sine Vaaben og Redskaber. Dage og Uger anvender den omhyggelige Arbejder paa at lave en Kniv og Maaneder paa at forarbejde et Vaaben. Hensynet til Tiden eksisterer ikke for ham.

Foruden Spydet, hvis Blad er forsynet med skarpe Modhager, ere Øksen, den lange Kniv og Kastekniven Fanernes vigtigste Vaaben (Fig. 50). Den lille, lidet farlige Stridsøkse er forsynet med et fladt Blad af Form som en spidsnakket Kile, undertiden prydet med indridsede Ornamenter og indsat i et let krummet Skaft af haardt Træ. Kniven har en Længde af omtrent en Meter med et i Spidsen stærkt sammentrukket Blad og en lille, flad Grebtunge, der er indsat i et kort Træfæste. Skeden er sædvanlig beviklet med Slangehud.

Det ejendommeligste af disse Vaaben er den korte Kniv, der staar i Forbindelse med den Kastekniv, som er udbredt over en stor Del af Centralafrika. Fig. 51, der hidrører fra Bakomberne ved Ubangi, viser et Eksemplar af dette ejendommelige

Vaaben, der er forsynet med en eller flere fremspringende Klinger, alle i samme Plan. Ved at udslynges horizontalt hvirvles Vaabnet om sin Akse og tilføjer, hvor det rammer, dybe Saar med sine skarpe Spidser. I Enkelthederne afviger Fanernes Kniv fra dette Kastevaaben, idet et Par af Klingerne ere smeltede sammen til et bredt Blad, der ligner et Fuglenæb. Derved gøres Kniven mindre skikket til at kastes,

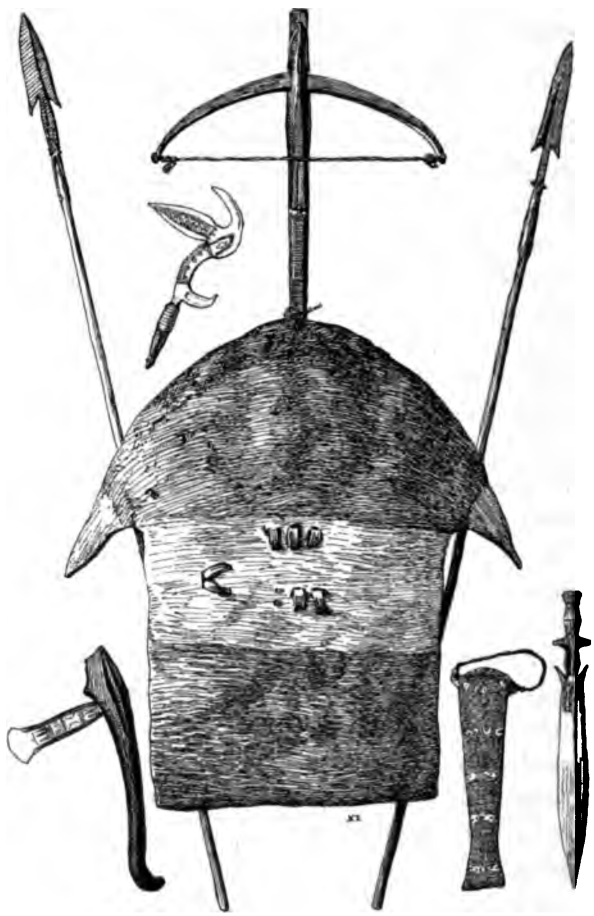

Fig. 50. Fanvaaben. $^1/_{12}$.

om den end anvendes som Kastevaaben paa kort Afstand. Sædvanlig benyttes den som Huggevaaben i Nærkamp.

Af mindre Betydning ved Siden af Spyd, Økse og Kniv er Buen, i alt Fald som Krigsvaaben. Mærkeligt er det i Fanernes Haand at træffe et Vaaben, som ellers ikke forekommer i Afrika, nemlig Flitsbuen. At de paa en eller anden Maade have faaet den fra Evropæerne, er vel utvivlsomt, men derfor er det ikke mindre overraskende at træffe den hos et Folk, der først i den allernyeste Tid er trængt frem

as Indre. Hvorledes Flitsbuen er naaet ind til dem, medens den ikke ;en af Kyststammerne, lader sig ikke forklare. Sandsynligvis er en n af de gamle portugisiske Kolonier paa Kysten ved et rent Tilfælde i Hænde og blevet efterlignet af dem. Skaftet paa Flitsbuen er langt elve Buen saa stram, at den kun kan spændes med Fødderne. De n udskydes fra denne Bue, og benyttes til Jagt, have en Jærnspids, de kun af en kort, tynd Bambuspind, der er tilspidset i den ene Ende, trods sin Skrøbelighed er et farligt Projektil, idet det er dyppet i en er saa stærk, at den medfører Døden, saa snart den kommer i den ıg med Blodet. Hvilken Plante der benyttes til denne Gift, er det ikke ɔæerne at skaffe sig Oplysning om.

ʼar tjener det svære, brede Skjold, der er skaaret af Elefanthud og er ydelse. Saa vel dette som Spyd og Kniv er dog stærkt i Færd med ·, efterhaanden som Flint- nder mere og mere Ud- ıdt de Faner, der bo nær- :en, hører allerede nu en til en Mands allerførste sartikler. Derimod har et virksomt Værn imod Fjende i de spidse, for- af hvilke enhver Mand Kurv fuld med sig i under Flugten at plante paa Fjendens Vej og be- :en til at forfølge.

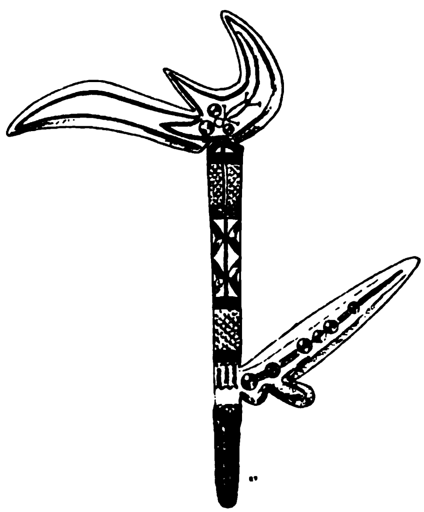

Fig. 51. Kastekniv fra Ubangi. 1/7.

e ere stadig under Under deres lange, Vandringer have rske Egenskaber ud- saa stærkt, at Krig til deres daglige Liv. ;tammerne føre de idelige Fejder, sædvanlig af yderst Aarsager. Ved Adgangene til Landsbyen holde be- ænd Vagt, og enhver fremmed betragtes som en Fjende. ɜre dog sjældent synderlig blodige. Efter at to—tre faldne og deres Lig bortslæbte for at blive spiste, frelse nerater sig ved Flugten, og det overvundne Parti slutter ıt betale nogle Faar og Geder. Overfor Evropæerne, rne ofte ved deres Røvertog have tvunget til væbnet have de kæmpet med stor Forbitrelse og Heltemod og ke ufarlig Modstand fra deres Baghold i Nærheden af

Den Vildskab, som er et saa fremtrædende Træk i Fanernes Karakter, faar frit Løb overfor de Fanger, som gøres i Krigen, og som pines med en lignende opfindsom Grusomhed som hos Indianerne. Til sidst blive de fortærede ligesom alle, der ere blevne dræbte i Krigen, og som det er lykkedes Sejrherrerne at slæbe med. I deres Kannibalisme ligne Fanerne ganske Kongofolkene, blandt hvilke Menneskeæderiet er almindeligt. Hos de omboende Folk er deres Ry som de argeste Kannibaler rodfæstet; ingen af Naboerne tør nærme sig til deres Territorium af Frygt for den Skæbne, der venter dem. Imidlertid ere ikke alle de Gyseligheder, der fortælles, i lige høj Grad paalidelige. Du Chaillu's haarrejsende Fortællinger om Fanernes Kannibalisme, efter hvilke man maa faa det Indtryk, at Menneskekød er en staaende Ret paa Spisesedlen, kunne ikke tages for den bogstavelige Sandhed. Ingen senere rejsende har fundet Bekræftelse paa hans uhyggelige Meddelelse om, at Fanerne ligefrem købe deres Nabostammers døde for at spise dem, lige saa lidt som de have set de Hobe af Menneskeknogler og Kranier i Landsbyerne eller været Vidne til den ugenerte Partering af Medmennesker, som have gjort et saa frygteligt Indtryk paa den nævnte fantasirige, forøvrigt saa fortjenstfulde rejsende. Saa meget er imidlertid sikkert, at Kannibalismen hos de Fanstammer, der ere fjærnede fra Kysten, drives i ret stor Udstrækning. Hovedmotivet synes at være Tilfredsstillelse af Hævnfølelsen, der faar sit Udslag i Fortæringen af Krigsfanger. Denne foregaar i al Hemmelighed, næsten som en religiøs Ceremoni, i en Hytte udenfor Landsbyen, til hvilken kun Mænd have Adgang. Kvinder og Børn ere overhovedet udelukkede fra at deltage i disse Maaltider. Se[lv] om Menneskeæderiet er udsprunget af det nævnte Motiv, er d[et] dog drevet videre, i alt Fald hos enkelte Fanstammer. Det er nemlig godtgjort, at ogsaa andre Personer end Krigsfanger ere blevne fortærede, at man endog har taget til Takke med Lig, der ere blevne opgravede paa Kirkegaarden, saaledes at Kannibalismen enten synes at have fundet Sted af Sult eller for at tilfredsstille en raffineret Smag. Hos de Stammer, der ere rykkede frem mod Kysten, taber Kannibalismen sig efterhaanden og er gaaet fuldstændig af Brug i de Egne, der ligge nærmest ved de evropæiske Kolonier.

Det siges, at en Fan tidligere kun havde een Kone, som glimrede ved sin Kyskhed. Nu er Polygamiet derimod lige saa almindeligt hos dem som blandt alle andre Bantufolk. Konen betragtes som en nyttig Genstand og holdes derfor i temmelig høj Pris af Forældrene, som søge at gøre det mest mulige ud af hende i Retning af Elfenben eller Kobber- og Messingringe og Perler. Skønheden er ikke saa afgørende for Vurderingen som Muskelstyrken; thi Konen maa arbejde haardt. Foruden at være overlæsset med Arbejde bliver hun slet behandlet, og hendes Ryg viser jævnlig Striber efter den kraftig svungne Flodhestehuds Pisk. Det er ikke underligt, om Hustruen ved Mandens Død ikke føler nogen Sorg i sit Hjærte og maa dryppe sig med Citronsyre eller bankes med en

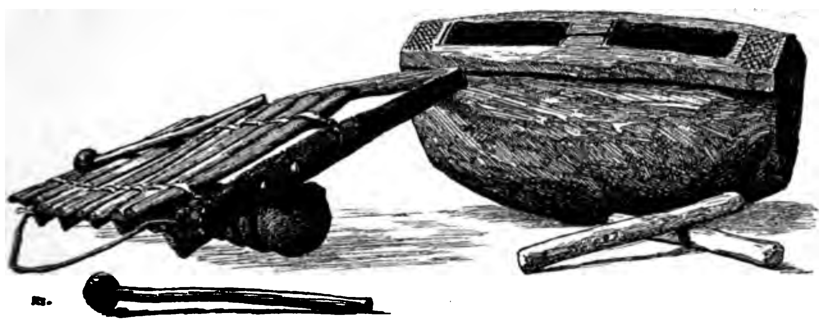

Fig. 52. Tromme og Marimba*. 1/5.

skarp Bambusstok for at vise den i Øjet. Efter en vis Sørgetid gaar hun i Arv til en af den afdødes nærmeste Slægtninge.

De Oplysninger, der foreligge om Fanernes religiøse Ideer, have ikke stort Værd, da de kun skyldes Iagttagelser, der ere gjorte under korte Besøg. Det omtales, at et ondt Væsen, *Agnama*, spiller en stor Rolle i deres Fantasi, og at det er Troen paa de afdødes Aander, som behersker deres Ideer om en Oververden. Hjærneskallerne af Forfædrene, malede med rødt og omhyggelig bevarede i en Kiste, antages at beskytte Stammen mod Ondskab af fremmede. Enkelte Træk tyde paa, at man tænker sig Til-

* Marimbaen, som er i Brug i hele Central- og Vestafrika, bestaar af en Række flade Træstykker, udspændt i en Ramme. Under hver er der anbragt en hul Græskarskal som Resonansbund. Instrumentet spilles med de to Træstokke, paa hvilke der er anbragt en Klump Gummi.

værelsen efter Døden under højere Former end Jordelivet. Saaledes fortalte en Høvding en Missionær, at deres Forfædres Aander nu havde slaaet sig ned i de hvide Mænds Legemer. En stor Tillid sætte Fanerne til de talrige Fetischer og Amuletter, som Shamanerne (*ugan*) lave til dem. I særlig høj Pris staa de Amuletter, som ere tilstrækkelig kraftige til at beskytte deres Besidder i Kampen. Den værdifuldeste af disse bestaar i en Jærnkæde med store Led, der bæres over den ene Skulder, og næst efter den kommer en lille Pose af Dyreskind, indeholdende forskellige mærkelige Ingredienser saasom tørrede Abehaler, Indvolde, Kløer, Konkylier og Fjer. Andre beskytte mod Sygdomme, der i Overensstemmelse med den sædvanlige Tankegang paa dette Omraade udelukkende tilskrives Hævn eller Ondskab. Den syge antages stedse at være et Offer for en Fortryllelse eller for en Forgiftning.

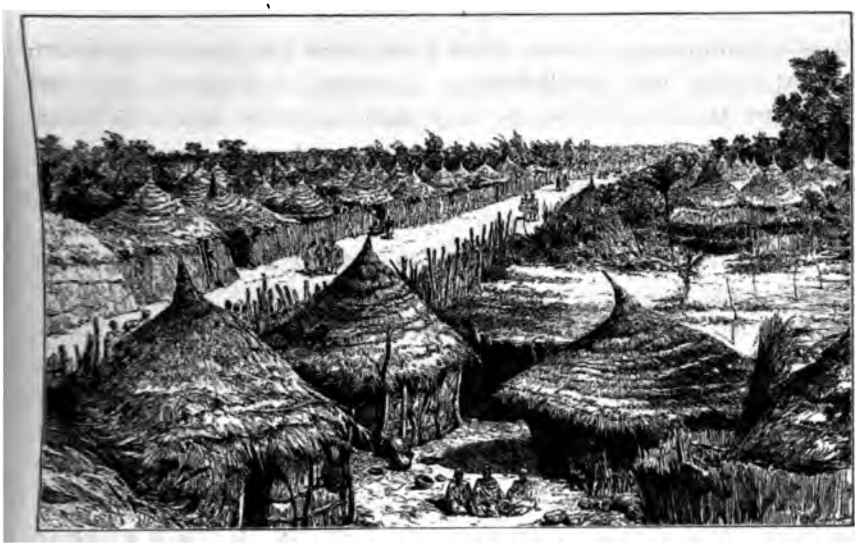

Fig. 53. En Landsby i Vestafrika. (Efter Le Tour du monde 1889.)

NEGRE.*

BILED ES SUDAN, »de sortes Land«, kalde Araberne det Bælte, som strækker sig tværs igennem Afrika fra Atlanterhavet i Vest til Grænserne af Sennaar og Abyssinien i Øst. Her er Negrenes

* **Barth**, Reisen und Entdeckungen in Nord- und Central-Afrika. I—V. Gotha 1856. — **Berenger-Féraud**, Les peuplades de la Sénégambie. Paris 1879. — **Bouche**, La côte des esclaves et le Dahomey. Paris 1885. — **Bowdich**, Voyage dans le pays d'Aschantie. Paris 1819. — **Burton**, A mission to Gelele, king of Dahomey. I—II. London 1864. — **Cruickshank**, Eighteen years on the gold coast of Africa. I—II. London 1853. — **Ellis**, The Tshi-speaking peoples of the gold coast of West Africa. London 1887. — **Forbes**, Dahomey and the Dahomans. London 1851. — **Hartmann**, Die Nigritier. I. Berlin 1876. — Samme, Die Völker Afrikas. Leipzig 1879. — Samme, Die Nilländer. Leipzig 1884. — **Monrad**, Bidrag til en Skildring af Guinea-Kysten. Kjøbenhavn 1822. — **Noris**, Mémoires du regne de Bossa-Abadée, roi de Dahomé. Trad. par Wadstrom. Paris 1790. — **Nachtigall**, Sahara und Sudan. I—III. Berlin und Leipzig 1879—89. — **Mungo Park**, Travels in the interior districts of Africa. London 1799. — **Raffénel**, Voyage dans l'Afrique occidentale. Paris 1846. — **Rohlfs**, Quer durch Africa. I—II. Leipzig 1874—75. — **Schweinfurth**, Im Herzen von Africa. Leipzig 1874. — Samme, Artes Africanæ. Leipzig 1875. — **Tautain**, Les castes des Mandingues. Revue d'Ethnographie. III. — **Waitz**, Anthrop. d. Naturvölker. II. Leipzig 1860.

Hjem. Nordgrænsen dannes af en Linje, som kan drages fra Senegals Munding over Timbuktu og Tsadsøen til Egnene om den øvre Nil. Mod Syd lader der sig ikke fastsætte nogen Grænse. Egnene ere her endnu for ubekendte til, at der kan drages nogen Skillelinje mellem Negre og Bantufolk. Sandsynligvis vil dette heller ikke senere kunne gøres, idet der uden Tvivl er foregaaet saa stærke Blandinger, at Overgangen mellem de to Racer her er ganske jævn.

I Sudan er Negeren den oprindelige Beboer; men han er ikke forbleven i uforstyrret Besiddelse af sine Fædres Jord. Fra Nord og Øst ere fremmede Folk over de vidtstrakte Stepper langs Sydranden af Sahara trængte ind i »de sortes Land« og have sat sig fast der. I en tidlig Tid ere Folk af en lys Farve (Berber) i talrig Mængde brudt ind over de nordligste Egne af Sudan som Erobrere og have opkastet sig til Herskere over Negrene. Gennem arabiske Forfattere lader denne Bevægelse sig forfølge tilbage til det gamle Rige *Ghanata* ved Nigerens nordvestlige Hjørne, hvor der allerede før Muhammeds Tid skal have hersket 22 Sultaner. Overalt i det nordlige Sudan — især i Hausa og Sonrhay — have Sværme af Berber slaaet sig ned og have ikke været uden Indflydelse paa Negertypen i disse Egne, der desuden ogsaa i Fulberne have faaet tilført et nyt Folkeelement. Mindst ere Negrene prægede af fremmed Paavirkning i det sydvestlige Sudan, paa Guineakysten og i de store Riger indenfor denne. Ogsaa mod Øst ere Folk af fremmed Rod, Berabra, trængte ind over Negrenes Omraade, saaledes at der ligeledes her har fundet Blandinger Sted, som gøre Overgangen mellem de nubiske Folk og Negrene umærkelig. Paa den anden Side er der paa det af Berberne beboede Omraade i det sydlige Sahara foregaaet en stærk Tilførsel af Negerelementer dels gennem Slavehandelen dels ved Indvandring af Folk, der kom som Købmænd el. lign.

Der skal paa dette Sted kun mindes om, at Negrene, som bekendt, efter Amerikas Opdagelse ufrivillig ere komne til at udgøre et ikke uvigtigt Folkeelement i den nye Verden. Foruden i de Forenede Stater og paa de vestindiske Øer leve de i stort Antal i Landene paa Sydamerikas Østkyst, særlig i Guyana og Brasilien. I Mellemamerika og Stillehavsstaterne i Sydamerika spille de en langt ringere Rolle.

Sudannegrene inddeles naturlig i 3 Hovedgrupper, I en *vestlig*, omfattende Folkene mellem Vestkysten og Nigeren; II en *central*, strækkende sig fra Hausastaterne i Vest til Wadai og Darfur i Øst og endelig III en *østlig*, hvortil Folkene omkring den øvre Nil høre.

I. En Oversigt over de Negerfolk, som høre til den *vestlige* Gruppe, tager hensigtsmæssigst sit Udgangspunkt fra Landene Nord for Biafrabugten, der mod Øst grænse til de Egne, hvor Bantufolkene have deres yderste Forposter mod Nord.

I Kalabar leve *Efik*, hvis Sprog er nær beslægtet med Ewe-Sprogene, medens *Iboerne*, hvis Sprog tales fra Gammel Kalabar til langt ind i Yoruba, er den største Folkestamme i Nigerdeltaet. De talrige Folk, som høre dertil, tale et stort Antal Dialekter, der ere saa forskellige indbyrdes, at Folkene kun med største Vanske-

Fig. 54—55. Negre fra Guineakysten.

lighed kunne gøre sig forstaaelige for hverandre. Højere oppe ad Niger, mellem Deltaet og Benue og langs denne Flods venstre Bred bo *Igarraerne*, hvorimod *Nuperne* ere Hovedfolket Nord for Benue paa bægge Nigerens Bredder. Det vidtstrakte Landskab Yoruba mellem Beninbugten og Dahome beboes af en stor Del Folk, der alle tale Dialekter af samme Sprog og ligesom Landet og Sproget kaldes *Yoruba*. De dannede i forrige Aarhundrede et mægtigt Rige, der holdt Dahomeerne i Afhængighed. Yorubaerne ere beslægtede med *Ewe-Stammen* paa Slavekysten mellem Voltafloden og Lagos og i Landet indenfor denne. Her har det mægtigste Folk i Stammen, *Dahomeerne*, der ere trængte erobrende frem fra det indre, grundet et Rige, som har vokset sig mægtigt ved Slavehandelen og behersker de smaa Folk, *Anfu*, *Aulo* o. s. v. paa Kysten. Gennem den Handel med Slaver, som tidligere blev dreven efter en stor Maalestok, er der bleven tilført Befolkningen mange fremmede Elementer. Det samme er Tilfældet paa den Vest for Voltafloden liggende Guldkyst. De østligst boende Folk paa denne Kyststrækning *(Akra, Adempe)* tale det med Dahomesproget beslægtede *Ga*, medens de øvrige høre til den saakaldte *Tshi-Gruppe*. Det største Folk

indenfor denne er *Aschantierne*, der ligesom Dahomeerne ere trængte frem fra Nord og i Slutningen af det 17de Aarh. have grundet et stort Rige indenfor Kysten. Til dem slutte sig *Fanti*, *[illegible]*, *[illegible]* og *[illegible]* langs selve Kysten. Den østlige Del af Elfenbenskysten tilhører *[illegible]*, medens den vestlige er beboet af *Greboerne*, der høre til *[illegible]*, de kraftige, energiske, frihedselskende Søfolk paa Peberkysten. Befolkningen i Republiken Liberia og til Dels paa Sierra Leone Kysten er sammensat af en stor Mængde indbyrdes forskellige Folkeelementer, idet de som bekendt for største Delen ere befolkede med frigivne Slaver fra Amerika. Det eneste Folk paa denne Kyststrækning, som er nogenlunde ublandet, er de flittige og intelligente *[illegible]*, der høre til Mandingoerne og de faa Rester af *Bullomfolket*, som endnu findes Syd for Freetown.

Følger man Kysten fra Sierra Leone mod Nord, betræder man Senegambien og finder her en stor Del smaa Folk, af hvilke Hovedmassen tilhører samme Stamme. De sydligste af disse ere *Scher*[illegible] og de indenfor Kysten boende [illegible]. Nord for dem, omkring Rio Nuñez, bo [illegible] og *[illegible]* og mellem denne Flod og Rio Grande *[illegible]* og *Landu*[illegible]. Paa Casamanzas venstre Bred bo [illegible], der i tidligere Tid havde deres Hjem paa Gambias sydlige Bred, hvorfra de ere blevne fortrængte af de [illegible] *[illegible]*. Paa Casamanzas [illegible] Bred mod Gambia ere *Felupperne* [illegible], medens *[illegible]* bebo Bissagoøerne og en lille Kyststrækning ved St. Domingofloden som Naboer til *Biafraerne*. Det største Folk i hele denne Stamme er [illegible], der bo mellem Senegal og Gambia [illegible] af Senegambias [illegible] Folk *[illegible]* eller [illegible]. De have ligesom *Sererne* [illegible] Folk paa Afrikas Vestkyst og [illegible] tidligere Tid at have [illegible] Sprog staar [illegible] mellem de øvrige vest[illegible] i [illegible] til noget mindre [illegible] Negersprog.

[illegible] Senegambien [illegible] indenfor Guineakysten har der [illegible] indre have udbredt sig [illegible] Øst [illegible], der selv [illegible] tidligere været langt [illegible] Bernerriget [illegible] Sudanien af Sahara. [illegible] tidligere Tid [illegible] Folk. [illegible]

edte i Senegambien og ved øvre Niger, blandede med Mandingoerne og i
:d af dem. Som driftige Handelsmænd strejfe de vidt om i Vestafrika. I
· vare *Mandingoerne* eller *Mande* Vestafrikas mægtigste Folk. I det 13de
e grundede de paa Ruinerne af Ganata Riget *Melli*, hvorfra de i deres
tid udstrakte deres Herredømme over alle Egne om øvre Niger indtil hin-
ay. Selv efter at dette Rige var gaaet til Grunde, bevaredes Erindringen
let Navn, som i Senegambien er almindeligt for Mandingoerne, *Melinké*,
lene«, og dette Navn har faaet Betydningen »adelig«, »fri«. Nu til Dags
;oerne tættest i Højlandet ved Gambias øvre Løb, men have herfra dels
re dels som Missionærer for Islam udbredt sig mod Nord i Senegals Flod-
: de komme i Berøring med Joloferne og mod Syd til Egnene i Landet
.eone Kysten. Nær beslægtede
ngoerne i sproglig Henseende
'aer og *Susuer* i det indre og
om i forrige Aarhundrede er
ı til Kysten ud for Liberia.
lingoernes Herredømme hyppig
: fremmede *Fulber*, som have
sig store Strækninger af det
ler tidligere hørte under Melli.
›m Mandingoerne have ogsaa
: i det vestlige Centralafrika
Storhedstid og have afløst
Melli som Sudans mægtigste
Efter at have mistet deres
hed overfor Mandingoerne lyk-
Sonrhayerne i den Periode, i
i Melli indtraadte et Forfald, at
›g tilsidst ganske omstyrte dette
er den intelligente og kraftige
:uhammed Askia (fra 1492)
get ved Nigeren til Sudans
amtidig med, at muhammedansk
redtes stærkt. Sonrhays po-
hed varede kun ca. 100 Aar,
Rige ligesom dets Forgænger
'ed indre Opløsning og tilsidst faldt som Bytte for Fulberne. Men skønt Sonr-
litiske Magt nu er til Ende, udgøre de dog endnu et talrigt og indflydelsesrigt
Sprog tales fra Timbuktu og Landskabet Asuad til herimod Sokotofloden.
)et vestlige Folk i den *centrale* Gruppe af Negre er *Hausaerne*, der have
Skæbne som Sonrhayerne. Ogsaa deres politiske Selvstændighed er bleven
af Fulberne, der fra det 14de Aarh. have slaaet sig ned i deres Land og
en af dette Aarhundrede tilrev sig Magten. Efter Sproget at dømme have
tidligere været vidt udbredt. De danne Hovedmassen af Befolkningen i
ter, som bære deres Navn, ligesom ogsaa Berberriget Air tidligere var i
ldelse. Deres Sprog tales endnu almindelig her og forstaaes og bruges
:lssprog i de smaa Riger, der ligge Syd for det nuværende Fulberrige, de
ægte Hausastater, og paa Nigerens højre Bred i Borgu og Yoruba.

Fig. 57. Hausamand.

Øst for Haussa indtil Tsadsøen ere *Kanurierne* Hovedfolket i Staten Bornu. Handel, Slavejagter, Krig og fredelig Indvandring have tilført dem en stor Del fremmede Elementer, og Folket er ligeledes med forskellige Negerstammer stærkt blandet med Fulber, Berber og Arabere. Til samme Stamme som Kanurierne høre *Kanembuer* i Kanem NØ. for Tsadsøen. Ved stærk Blanding med Tibbuer og Dasaer fra Centralsaharas østligste Oaser er Kanuriers og Kanembuers Sprog blevet saa stærkt paavirket af disse Folks Tungemaal, at nogle Forskere have villet henføre Tibbuerne til Negrene og anseet dem for nærbeslægtede med Folkene i Bornu, medens der, som det synes, kun er foregaaet en Blanding mellem de to Folk. Bornus Glansperiode falder i det 13de Aarh., efter at Riget ved Indførelsen af Islam havde faaet et stærkt Opsving og heldige Erobringer havde udvidet dets Grænser over store Omraader af Mellemafrika, mod Nord endog saa vidt som over Dele af Fezzan. Efter at Riget i den første Del af dette Aarhundrede var bragt til Undergangens Rand af Fulberne, lykkedes det en Araber at undertrykke Oprørerne og grunde et nyt Dynasti i Bornu.

Ligesom Kanurierne har ogsaa Befolkningen i Bagirmi, *Barmaga* (*Baharmi, Bagrimi*), optaget mange fremmede Elementer i sig, dels som overalt i Sudan fra Fulberne, dels fra Araberne og endelig fra de mange smaa, lidet kendte Folk af forskellig Stamme (*Sokoro, Gaberi, Nyilim, Manga, Mandara* o. s. v.), der bo Syd for Bagirmi og Bornu. I det lidet kendte Wadai, Centralsudans største Rige, ere *Mabaerne*, ligeledes en stærkt blandet Befolkning, det herskende Folk, hvis Sprog i alt Fald som Handelssprog er udbredt blandt de mindre Folk (*Tama, Massalit, Fulala* o. s. v.), som have bevaret en vis Uafhængighed af Sultanen af Wadai. Forøvrigt udgøre saakaldte arabiske Stammer, i hvilke dog Berberblodet er det overvejende, et vigtigt Element i Befolkningen, og dette er af endnu større Betydning i den østligste af Sudanstaterne *Darfur*, hvis oprindelige Folk, *Furerne* eller *Kondjaraerne*, er blevet stærkt blandet med Stammer af fremmed Rod, der ere indvandrede fra Nilegnene.

III. Den *østlige* Gruppe af Negre omfatter hovedsagelig Folkene omkring den øvre Nil og ved Kongos nordlige Bifloder. I det Landskab, der gennemstrømmes af Uelles og Bahr el Ghasals Bifloder, ere de mægtige, krigerske, for deres vidt drevne Kannibalisme berygtede *Niam-Niamer* Hovedfolket. I deres eget Sprog hedde de *Sandeh*, men kaldes af deres Nabofolk snart *Babangera*, snart *Makaraka*. Det sidste er dog kun Navnet paa den østligste Stamme, som hører til Niam-Niamerne. Paa deres Omraade leve forskellige fremmede Folk, som ere undertvungne af dem og have blandet sig med dem.

Omkring den hvide Nil har en Mængde store og interessante Folk deres Hjem. Længst mod Nord bor *Schillukerne*, hvis Antal Schweinfurth anslaar til omtrent 1 Million, og syd for dem *Nuer* paa begge Bredder af Giraffefloden, og paa den hvide Nils vestlige Bred. Det andet Hovedfolk i disse Egne er de ligeledes talrige *Dinkaer* paa begge Flodbredder mellem 12 og 6° n. Br. De falde i talrige mindre Stammer, *Aruan, Angwaeh, Kitsch, Eliab, Bor, Tuitsch* o. s. v. Syd for de sidstnævnte Stammers Land strækker sig det Omraade, der er beboet af den tredje Hovedgruppe i Nilegnene, *Bari*, til hvilken *Lattukastammen* øst for Floden høre. Vest for Barierne leve *Niam-Bararne*, der nærmest slutte sig til vestligere boende Folk, og længere mod Syd *Schulierne*, hvis Sprog er beslægtet med Schillukernes og som sandsynligvis ere en Gren af dette Folk, der har skilt sig ud fra Hovedstammen. Vest for Nilen, Nord og Øst for det af Niam-Niamer og Monbuttuer beboede Omraade, findes en Mængde mindre Folk, af hvilke de vigtigste ere, *Momfuerne*, Monbuttuernes

iboer, *Madierne* ved Asuafloden og Nord for dem *Munduer* og *Abukayaer*. Længere od Nordøst *Mittuer*, hvis Sprog er beslægtet med *Bongoernes*. Disse, der ogsaa ldes *Dor*, ere Hovedfolket i Egnene mellem Dembos og Djurs Bifloder, strækkende g over et Omraade af mere end to Længde- og to Breddegrader.

Har man i Reglen overdrevet sine Lovtaler over Kafferens Skønhed, har ganske et Modsatte været Tilfældet overfor Negeren. Han er bleven berygtet for sin læslighed og sit frastødende Udvortes, i lige Grad Genstand for Evropæernes Afsky g Spot. Det lader sig ikke benægte, at Negrene i Almindelighed fjærne sig saare angt fra evropæiske Skønhedsidealer, og at der er Folk iblandt dem, som komme Karikaturen betænkelig nær. Men det maa dog fremhæves, dels at den Negertype, iom er gaaet over i den almindelige Bevidsthed gennem mere eller mindre uheldige Afbildninger, er en ekstrem Form, som kun forekommer forholdsvis sjældent og tilmed under ugunstige Forhold, dels at der indenfor Sudannegrenes Omraade forekommer en Mængde Variationer i Typen, saaledes at det er særdeles vanskeligt at fastholde de fælles Træk. En almindelig Karakteristik maa derfor gives med stor Varsomhed og med det stadige Forbehold, at der findes mange Folk, som ikke rammes af den. Man kan kun søge at fremhæve de hyppigst forekommende og mest ejendommelige Træk hos Racen som Helhed, uden at de just alle ere forenede hos samme Folk.

Fig, 58. Schuli-Høvding.

Negeren er gennemgaaende kraftig g muskuløst bygget, en Egenskab, der om bekendt i Aarhundreder har kostet Tusinder og atter Tusinder af Mennesker eres Frihed. Højden varierer meget hos e forskellige Folk, men veksler i Almindelighed mellem 5—5 1/2 og 6 Fod. De Maalinger, Wolf foretog i Togolandet, ste en Legemshøjde hos forskellige vestafrikanske Folk mellem 1,58 og 1,79 M. for ldvoksne Mænd. Knokkelbygningen er massiv og plump, Halsen i Almindelighed ort og tyk og Nakken stærkt udviklet. En temmelig flad Brystkasse og en ikke nderlig stor Skulderbredde er vel almindeligst hos Flertallet af Folkene, men ofte e dog bægge brede og kraftig udviklede. Overarmen er i Reglen muskuløs, hvormod Underarmen er spinklere og uforholdsmæssig lang. Gennemgaaende er Laaret det fyldigt og Læggen svagt udviklet. Den meget plumpe Fod har en flad Saal — vad man kalder en Platfod — og sædvanlig en lang og bred Hæl.

Kvindernes Bygning er i den tidlige Ungdom ofte ret sirlig, men som hos alle Naturfolk ældes Konerne hurtig og faa efter den første Fødsel de lange, sækformede Bryster, som ogsaa findes almindelig hos de sydafrikanske Folk.

Hudens Farve varierer i en Mængde Nuancer fra gul- og rødbrun til sort, men den dybt sorte Farve, som sædvanlig tænkes som uadskillelig fra en Neger, forekommer

kun hos et Mindretal af Folk. Ligesom hos Kafferne er Huden fløjlsagtig og kølig at føle paa. Den samme Egenskab, som udmærker de sydafrikanske Folks Hud, nemlig den gennemtrængende, højst ubehagelige Lugt, findes ogsaa hos Sudannegrene og gør ethvert Ophold i deres Nærhed til en Lidelse for evropæiske Næser.

Ogsaa Kraniets Bygning er svær og plump. Hovedskallen er dolikocefal, Panden lav og tilbagefaldende, Kindbenene meget fremstaaende og Kæbepartiet stærkt fremskudt (prognatisk). De smaa, skraatstillede Øjne ere sorte og Hornhinden hyppig gullig. Den flade Næse, der er stærkt indtrykket ved Roden, har meget brede Fløje og store, fremadvendte Næsebor. Munden er stor og bred, hyppigst med tykke, opsvulmede Læber af smudsig rød eller sortagtig Farve, mellem hvilke en Række skinnende hvide Tænder, der ere rettede fremad, komme til Syne. Tilsammen danne disse store, plumpe Træk et meget uskønt Hele, hvis Hæslighed yderligere fremhæves ved det raa, brutale Udtryk, som sædvanlig præger det. Atter her bekræfte Undtagelserne Reglen. Man finder i Sudan Folk, som ingenlunde ere frastødende for vore Skønhedsbegreber og i hvis Udtryk der er en Godmodighed og Intelligens, der virker meget tiltalende.

Fig. 59. Sudanneger.

De forskellige Naturfolks Karakter og Temperament have i Reglen været Genstand for højst forskellige Bedømmelser. Personlige Sympatier og Antipatier, Fordomme og forudfattede Meninger have hyppig ikke mindre end de Forskelligheder, der findes mellem de enkelte Stammer eller Folk indenfor en Gruppe og de Forhold, under hvilke Iagttagelserne ere gjorte, øvet Indflydelse paa den almindelige Opfattelse af et Folks psykiske Egenskaber. Overfor intet Naturfolk gælder dette i højere Grad end overfor Negrene. Det er som om Skyggen af deres tusindaarige Slaveri stadig hviler over dem og i Forening med den Modbydelighed, som deres Udseende og Raahed vækker hos Evropæerne, har fremkaldt den lidet velvillige Bedømmelse, for hvilken de sædvanlig have været Genstand. Gennemgaaende er det Negerens uheldige Egenskaber, som fremdrages stærkest, om end Dommen ikke altid er saa ubarmhjærtig som den, Pogge afsiger i følgende Udtryk: »Negeren er fejg, doven, utilforladelig, løgnagtig, udsvævende, letsindig, snu og overtroisk. Han lyver, stjæler og bedrager, hvor han kan. Han lever kun for Øjeblikket og tænker ikke paa Fremtiden«. At en saadan Dom er ensidig og uretfærdig, altfor meget præget af den Fortrydelse over Negerens slette Egenskaber, som den rejsende mest lider under, er udenfor al Tvivl. Man skulde efter den tro, at Negrene gjorde en Undtagelse fra den almindelige Regel, at intet Folk er sammensat af lutter slette Egenskaber. En almindeligere Karakteristik af Negerens sjælelige Ejendommeligheder møder imidlertid den samme Vanskelighed som en sammenfattende Skildring af hans legemlige Træk, nemlig den store Forskel, som findes mellem de enkelte Folk. En Karakteristik, som passer paa alle Folk,

›r sig derfor ikke give. Der kan kun fremhæves en Række Træk, som ere fælles en stor Del af Folkene i Sudan. Vi benytte paa dette Sted Fr. Müllers træffende rakteristik af Negrene*, der i al sin Korthed giver et tilfredsstillende Billede af ›ens sjælelige Egenskaber.

Negerens Karakter ligner i meget det uudviklede Barns; den udmærker sig ved b Modtagelighed og pludselige og heftig virkende Impulser. Negeren er i det hele sanseligt Menneske, hos hvem Fantasien har Overvægten. Grundtrækket i hans ›akter er en stor Munterhed, men han kan ogsaa let, gennem pludselig indvirkende ›re Aarsager, drives over i den modsatte Stemning, som han da ganske ligger ›der for.

Af Negerens utøjlede Fantasi udspringer fremfor alt hans Pyntesyge og For-›ngelighed, der overalt kommer til Udbrud, saavel som hans Hang til larmende Op-›in og Danse. I denne Stemning er han i Stand til at glemme alle Sorger og ›idelser, og at forsone sig med sin Tilværelse, hvor haard den end er.

Alt ydre Væsen, særlig uægte Flitter, forfejler aldrig at gøre et dybt Indtryk ›a Negeren. Overfor den, der forstaar at imponere ham paa denne Maade, lægger ›n stor Underdanighed for Dagen. Paa den anden Side forleder hans Hang til Praleri ›g hans Stolthed overfor Ligemænd og undergivne ham til en anmassende Opførsel. ›ver Neger tror at have Ret til at lade sig betjene af andre. Selv den største Betler ›gger Beslag paa den første den bedste Dreng, han møder, og en Dreng, der er ›t Par Tommer større end en anden, mener at have Ret til at befale over ham.

Negeren lever ligesom Barnet i Øjeblikket. Han tænker hverken over Fortid ›ler Fremtid. Helst tilbringer han Dagen i Driveri under indholdsløs Passiar og ›ng sammen med ligesindede og kun Sult og sanselige Lidenskaber ere stærke nok ›l at vække ham og drive ham ud af hans Ro.

Den ringe aandelige Energi, som Negeren er i Besiddelse af, har en vis naturlig ›odmodighed til Følge. Overfor sine Stammefrænder og Gæstevenner har han altid ›aaben Haand og et aabent Hjærte. Han deler alt, hvad han har, med dem i den ›rudsætning, at disse ville gøre det samme overfor ham. Denne Letsindighed og ›lbøjelighed til Kommunisme er af stor Skade for Udviklingen af Sansen for Ejendom, ›hverv og Arbejde og faar til Gengæld stadig ny Næring ved Mangelen paa Energi ›Arbejdslyst. — Saalænge Negeren ikke ved at vænnes til regelmæssigt Arbejde ›Lyst til Erhverv er beskyttet mod den Nød, der plejer at være den sædvanlige ›lge af slet Husholdning, vil der stadig være en væsentlig Hindring for at han kan ›des for højere Kultur.

Saa godmodig og venlig Negeren er overfor sin Ven, saa hensynsløs og grusom hans Handlemaade overfor en Fjende. Imidlertid er hos ham som hos alle Sangvinikere ›eden og Raseriet til Ende, naar Offeret er tilintetgjort. Han plejer aldrig at hen-›ve sig til de oprørende Grusomheder, som andre Racer, f. Eks. Malajerne og Ameri-›nerne, øve overfor deres Fjender. Kun religiøs Fanatisme er i Stand til for et ›jeblik at forvirre hans Sanser og forlede ham til raffineret Grusomhed.

Vende vi os til den etnografiske Skildring af Sudanfolkene, er der Anledning til stærkt at fremhæve, at de ikke med Hensyn til Kultur udgøre nogen Enhed. Der er ikke hos dem som hos de sydlige

* Allgemeine Ethnographie, Wien 1879. S. 151.

Bantufolk foregaaet en ensartet Udvikling, der har ført til store, gennemgaaende Ligheder i Kulturstandpunkt. Man finder derfor ikke i Sudan som i Sydafrika et enkelt Folk, hos hvem Gruppens typiske Egenskaber ere komne til fuld Udfoldelse. Ligesom Negertypen varierer indenfor vide Grænser, findes der indenfor Samfundet store Forskelligheder ligefra yderst primitive, uudviklede Former til Stater, der ere stærkt prægede af muhamedansk Kultur. De etnografiske Forhold frembyde saaledes et broget Billede, og søger man at samle Enkelthederne i en almindelig Skildring, kan denne kun dvæle ved saadanne Træk, som oftere genfindes hos forskellige Folk, saaledes som det har været Tilfældet ved Behandlingen af Negrenes fysiske og psykiske Egenskaber.

Store Omraader af Sudan ere beherskede af Islam, og denne Religion har ligesom Kristendommen klædt Folkene paa. Hvor den er naaet hen i Afrika, ere Negrene blevne iførte en lignende Dragt, som andre afrikanske Muhamedanere. Enten slynges *Ferdahen*, et stort Stykke Bomuldstøj, i maleriske Folder omkring Legemet, eller Kroppen klædes i den saakaldte *Tobe*, en lang Skjorte med meget vide Ærmer (Fig. 60). Undertiden møder man ogsaa i Sudan, om end sjældent, det specielt nordafrikanske Klædningsstykke, Burnusen. En Turban, et Bomuldstørklæde, en Straahat eller en Fez dækker Hovedet og paa Fødderne bæres Sko eller Sandaler. Stofferne i Dragten ere forskellige efter Bærerens sociale Rang. Menigmand nøjes med Bomuldstøjer af indenlandsk eller fremmed Tilvirkning, hvorimod velhavende eller fyrstelige Personer klæde sig i pragtfulde og kostbare Silkestoffer, der for største Delen indføres fra Asien.

Men selv mange af de Negerfolk, der leve uden Paavirkning af Islam, ere mere paaklædte end Bantufolkene og de fleste andre Folk under lignende klimatiske Forhold, og det uagtet hverken Temperaturen eller Aarstidernes Vekslen opfordrer dertil. Der er i denne Henseende en Forskel mellem østlige og vestlige Egne i Sudan, som finder sin naturlige Forklaring deri, at de vestlig boende Folk i højere Grad end de østlige have været i Berøring med fremmede. Man finder derfor, at jo længere man kommer mod Vest, desto mere tiltager Klædedragten. Hos Folkene omkring den øvre Nil foretrækkes endnu mest den rent paradisiske Tilstand. Mænd og unge Piger vandre sædvanlig om, som de ere udrustede

urens Haand,
højeste dæk-
ɜn bageste Del
:met med en
ndlap. Gifte
anlægge der-
: kort Hofte-
Skind, besat
'rynser eller
ed Jærnperler.
· vesterpaa er
ingen mindre
Inde i Huset
n vel sædvan-
t enkelt Klæd-
ɛke, et Stykke
trækkes mel-
ene og fast-
r og bag til
om Livet, og
:jde i fri Luft,
:ver uhindret
ɪe af Lem-
bruges den
)ragt. Uden
t bæres der-
edvanlig en
en Overklæd-
Vestafrika,
ɪa Guinea-
.vende bægge
n saakaldte
omtrent 2 M.
)r. Tøjstykke,
.ket de dra-
)aa forskellig
ɔnart hænges
Skulderen,

Fig. 60. Mandingodragt. 1/10.

saaledes at den ene Arm er fri, snart indhylles hele Overk
deri, med mindre man staar overfor en Mand, hvem man sk
Ærbødighed. I saa Fald hører det til almindelig Høflig
blotte sig til Bæltestedet. Kvinderne bære ofte flere a
Draperier over hverandre ved højtidelige Lejligheder, et som
et andet, som dækker Brystet indtil under Armen, medens e
bruges som Hovedklæde og falder ned over Skuldrene. At
ogsaa kan bruges paa anden Maade viser Fig. 61, hvor et s
Klædningsstykke er bundet om Live
bære Barnet i, en ligesaa almindelig
for en Negerinde at anbringe sit Ba
som for en Grønlænderinde at stik
ned i Amauten. Til Beskyttelse m
altfor brændende Sol tjene hyppig
Straahatte med kolossale Skygger D
er det ikke tilladt alle og enhver at
Parasoller. De ere forbeholdte Ra
soner, undertiden alene Kongen s
Udmærkelsestegn og noget lignende
Guineakysten Tilfældet med Sandale
at disse naa længere ned i Rangforord
end Parasollen, idet de bruges af F
derne for Landsbyerne *(Kaboceerne)*.
tralsudan bære derimod alle med Und
af de allerfattigste Lædersandaler.

Fig. 61. Negerinde fra Guineakysten.

I Almindelighed er det mere N
Forfængelighed og Pyntesyge end
Anstændighedsfølelse, som bevæge
til at trække Klæder paa Kroppen.
naragtige Forkærlighed for fremmedartede, opsigtsvækkende
ningsstykker, som de ikke have Anelse om at anvende, er b
nok. Mangen en udslidt Uniform og mangen en trekante
som var bleven umulig i Evropa, har endt sin bevægede Til
paa en Negerkonges sorte Krop. Den afrikanske Majestæt
serende omkring i en gloende Uniformskjole, knappet i l
og med Skøderne dinglende paa Maven, er en ligesaa st
Figur i Rejseskildringer fra Afrika som den uforskammede
kellner i Turistoplevelser fra Evropa. Den samme Pyntesy

it Udslag i den Mængde Smykker, der anbringes paa Kroppen.)gsaa her ere Glasperler den mest udbredte Prydelse og en af de igtigste evropæiske Handelsartikler De samles til Kæder og tinge om Hals, Arme og Midie, varierende i Størrelse, Form og 'arve efter den lokale Mode, der i det mørke Fastland hersker ned ligesaa tyrannisk Magt som i Evropa. Blandt alle Perlerne re de gamle venetianske Glasperler, de saakaldte *Aggriperler* (Se I.). 147) i højest Kurs. De betales med store Summer, fordi der er nyttet den Overtro til dem, at Slanger have frembragt dem. Ved iiden af Perler er Elfenben, Guld og Sølv af mindre Betydning om Materiale til Smykker. Flere Steder er det et Privilegium for løvdinge og Sultaner at anvende dem.

De frygtelige, store Læbeskiver, med hvilke forskellige Folk i entralafrika »forskønne« deres Ydre, findes hverken i Centralsudan

Fig. 62. Bongosmykker.

ler i Vestafrika. Hos Folkene omkring øvre Nil optræde de dernod igen og i Forbindelse med Prydelser, der i endnu højere irad vansire Ansigtet. Efter at en Bongokvinde er bleven gift, udides efterhaanden det allerede tidligere borede Hul i hendes Underæbe saa stærkt, at der kan indsættes en Træklods af ret anselige)imensioner i det, hvorved Underlæben kommer til at springe rem foran Overlæben. Endnu videre er Anvendelsen af Læbemykker drevet hos de Syd for Bongoerne boende Mittuer, der ikke ılot gennembore Underlæben, men ogsaa Overlæben for der at indsætte en Skive af Horn eller Elfenben af indtil 3 Ctm. Gennemsnit. Ikke tilfreds med Gennemboringen af Læberne, indsætte Bongokvinderne smaa Kobberringe i Hullerne i Mundvigene eller gennembore Næsefløjene for at anbringe Stykker af grove Græsstraa som Pigge deri (Fig. 62), foruden at der langs hele Randen af Øret hænger en Række af smaa Kobberringe. Og saa fordrer Moden endda, at enhver større Hudfold, som danner sig, skal gennemstikkes, for at

der kan anbringes en Kobberring i den som Klemme. De andre Sudanesere ere mindre barbariske i deres Udsmykning af Legemet. Hist og her forsmaa Kvinderne ikke at hænge en Ring i Næsen, at farve Øjenlaagene violette og Neglene gule. Særdeles almindeligt er det at male Ansigt og Krop rød og grøn, eller med udskaarne Stempler at trykke sig farvede Figurer omkring paa Legemet. I flere Egne kommer til denne Bemaling af Legemet en Tatovering, ikke som Polynesiernes dannet ved Indprikning, men som Australiernes og Melanesiernes bestaaende af Indsnit i Huden, i hvilke der indgnides et Farvestof, saaledes at de lineære Figurer og Dyrebilleder, der udgøre Mønstret, træde frem som Ar. I Følge Bouche ere disse Figurer ikke rene Ornamenter, men Tegn paa vedkommendes nationale eller sociale Stilling. Mere individuel er Behandlingen af Haaret. I denne gør der sig vel ogsaa visse lokale Moder gældende, men den enkeltes Fantasi har her et vidt Spillerum. Snart skæres den hele Haarvækst ganske kort, snart rages kun en mindre Del Nakken, Issen, den ene eller den anden Side, og det resterende Haar arrangeres i lignende monstrøse Figurer som dem, der ere afbildede i Fig. 52.

De [illegible] ved Kysten ere meget renlige saavel med [illegible] af deres Mad. I det mindste [illegible] Havet, ind[illegible] Huden med Træv[illegible] Mindre renligt [illegible] bemale sig, men ligesom [illegible] af Landet indsmøre sig [illegible] denne Foranstaltning [illegible] Stoffer bevare Huden blød [illegible] og Solens altfor [illegible]

[illegible] Muhamedan[illegible] fra den civiliserede [illegible] Timbuktu o.s.v. [illegible] flade Tage og [illegible] fra Sidemurene. [illegible] Tegl hvile [illegible] Tagets Træ[illegible] blandet

ed Grus, Hakkelse og Kogødning. Vinduer mangle enten fuldendig eller ere indskrænkede til nogle yderst beskedne Lysaabnger. Velhavende Familier have flere saadanne Huse af forskellig ørrelse byggede sammen om et eller flere Gaardsrum. Men selv store Byer som Timbuktu og Kuka (Hovedstaden i Bornu) findes :d Siden af Lerhusene Straahytter af samme Form som de, der lgøre Negrenes sædvanlige Boliger overalt i Sudan (Fig. 53). Hovedpen er den samme som i Syd- og Centralafrika, den runde Bikube *rogul)*. De lave Sidevægge, der sædvanlig ere byggede af Stolper, ed Indskud af flettet Straa, sjældnere af Jord og Ler, bære det ɔje, spidse Tag, der er dækket med Palmeblade, Straa eller Græs. ældent er det som hos Mandingoerne at træffe Sidemure af Sten. gsaa i denne Art Bygninger ere Vinduer en ukendt Luksus, og ı Døren. der tillige fungerer som Skorsten, er meget lille og saa v, at Beboerne maa krybe igennem den, er det indre ganske ørkt. Røgen fra Baalet, der sædvanlig er tændt i Hytten, selv n man ikke laver Mad derinde, hjælper ikke til at forbedre Lyset. ytternes ringe Størrelse (sædv. 3—4 M. i Gennemsnit) gøre dem kikkede til Beboelse for mange Mennesker. Hver Familie, som ı ikke er fuldstændig forarmet, ejer derfor flere Huse. Antallet tter sig efter de paagældendes Kaar og Familiens Størrelse. Hver ft Kvinde bebor en Hytte sammen med sine Børn, og de øvrige ıse Slaverne eller tjene til Økonomibrug. Som det er almindeligt Afrika, omslutter en Tjørnehæk eller anden Indhegning de samenhørende Hytter, som saaledes danne et afsluttet Hele.

I de Egne, der staa i Forbindelse med Middelhavslandene, have adskillige uriske og evropæiske Industrigenstande fundet Vej til de velhavende Folks Huse. lers er Husgeraadet sparsomt, selv hvor den indenlandske Industri er ret udviklet. chtigal fremhæver stærkt den Tomhed og Uhygge, der findes i Lerhusene i Kuka. lmindelige Negerhytter kender man intet til Sengesteder. En Maatte paa Gulvet er paa en lav Jordbænk i Siden af Hytten gør Tjeneste som Madras, og det aperi, der om Dagen fungerer som Klædning, tjener om Natten som Dække. eller ikke Stole ere i almindelig Brug. Konger og fornemme Folk sidde undertiden a en Rørbænk, et Tæppe eller et Hynde, af hvilke de bedste laves i Hausa. Paa uineakysten nyder Husfaderen den Forret at sidde paa en lille Træstol (Fig. 63) og adanne forekomme ogsaa hos enkelte Nilstammer. Menigmand sidder derimod paa lug paa en Maatte eller paa den blotte Jord. I nogenlunde velstaaende Huse mangle ldrig forskellige Kogekar af Ler og Beholdere til Vand. I Bornu findes altid det tore Vandkar lige udenfor Husets Dør paa et Sted, hvor der er Skygge og Lufttræk. ɛr Huset forsynet med en stor Træmorter til at støde Majsen i, er dette Tegn paa

megen Velstand; ellers knuser man simpelt hen Kornet mellem to Sten. Uund ere derimod de mangfoldige Kalabasser, der finde Anvendelse paa mange for Maader.

Husene ere næsten altid samlede i større eller mindre L byer, hvis snævre, krumme Gyder egentlig ikke ere andet end s Stier mellem de Hække, der omgive de sammenhørende Paa eet Sted i Byen er der en aaben Plads, der tjener til Ma her findes det saakaldte Palaverhus, i hvilke alle offentlige l linger foretages. Den Usikkerhed, som hersker i mangfoldige af Sudan, gør det nødvendigt at beskytte Landsbyen mod f lige Angreb. Man finder derfor jævnlig Byerne omgivne a

Fig. 63. Stole fra Guineakysten og øvre Nil. 1/8.

Mur eller en Vold med Porte, sjældnere, som hos Mandinge dækkede af Pallisader, ligesom ogsaa de Stier, der føre til gøres saa faa og snævre som muligt. Ved Siden af disse L byer, der ligne de større Kaffer- og Bechuanbyer, findes der lertid i Sudan store Byer — og ikke faa — til hvilke der i Sy Centralafrika ikke kendes noget Sidestykke. *Kumassi* og *A* Hovedstæderne i Aschanti og Dahome, *Sansandig* ved Niger, *buktu* paa Grænsen af Ørkenen, *Sokoto, Kano* og *Kuka*. Hovedb i Hausa og Bornu, for blot at nævne nogle enkelte, ere St der i Indbyggerantal dels staa ved Siden af dels overgaa Danr Provinsbyer. Barth anslaar Timbuktus faste Befolkning til ca. 1: hvortil kommer 5000 Fremmede og til en lignende Størrelse Bowdich Kumassis Befolkning før Englændernes Erobring

Sansandig har 30—40,000 Indbyggere, Kuka ca. 50—60,000 efter Nachtigals Opgivelse. Foruden denne By findes der i Bornu adskillige andre med henimod en halv Snes Tusinde Indbyggere. Da Husene med ganske enkelte Undtagelser kun have een Etage, og betydelige Gaardsrum strække sig mellem Bygningerne, faa Byerne en ret anselig Udstrækning.

Hovedstaden Kuka bestaar af to Dele, en østlig og en vestlig, der ere adskilte ved et mellemliggende Anlæg med uregelmæssige Grupper af Hytter paa henved en halv Fjerdingvejs Længde. Bægge Staddele ere omgivne med svære Mure og forsynede med Porte. Størst er Vestbyen, der danner omtrent en Firkant med en Side paa noget over en Fjerdingvejs Længde. I alle fire Mure er der Porte, forbundne ved to brede Hovedgader, som gennemskære Byen, og af hvilke den ene udvider sig til et Torv, der daglig er Skuepladsen for et bevæget Handelsliv. Ogsaa paa andre Steder i Byen findes der mindre Torve; men i det hele ere de Kvarterer, der ligge udenfor Hovedgaderne, opfyldte af snævre Gyder med uanselige Lerhuse og Straahytter. Medens den østlige By er den plebejiske Staddel, der er overladt Folket og de fremmede, er den vestlige Del Beaumondens By med Scheikens udstrakte Hus og den dertil knyttede Moske som Midtpunkt. Paa bægge Sider af Hovedgaden, der i den største Del af sin Længde er udvidet til en bred Plads, ligge Stormændenes Huse og de, forøvrigt ikke videre anselige Bygninger, der huse Regentens talrige Slægt. I Hovedgaderne, *Dendal,* som ere Midtpunktet for det aandelige Liv, rører der sig Dagen igennem et broget Liv. Veststadens Dendal faar sit Præg af den livlige Handel, som der finder Sted, medens i Øststaden »Paladset« er den Magnet, som tiltrækker alle Elementer med aristokratiske eller snobbede Fornemmelser. Udenfor Hovedgaderne er der liden Færdsel, og mange Steder træffes ubeboede Pladser, forfaldne Huse og store Affaldsdynger. Med Renligheden i Byen staar det smaat til, og Sundhedstilstanden vilde uden Tvivl være yderst slet, hvis ikke Skarer af Aadselgribbe havde etableret et virksomt Renovationsvæsen.

Ligesom i Centralafrika er ogsaa i Sudan Agerdyrkning Negerens vigtigste Erhverv. Afset fra enkelte Egne, hvor Jordbundens Beskaffenhed gør al Dyrkning umulig, eller hvor Befolkningen ved Berøring med Evropæerne er bleven for demoraliseret til at bestille noget, henter Negeren sine væsentligste Fødemidler fra Jorden. Store Anstrengelser kræves der ikke for at bringe Udbytte ud af denne. Den yppige Natur giver sine Gaver i Overflod uden at stille Mennesket store Vanskeligheder at overvinde. Ligesom i Sydafrika rejse de største sig fra Rydningen af Grunden. Denne bliver i Sudan nødvendig hyppigere end man vilde tænke i Evropa, da der ofte maa indtages ny Agerjord, fordi den gamle ikke længer kan yde tilstrækkeligt Udbytte, da den ikke gødes Paa de store Sletter, hvor Græsset vokser meterhøjt, bliver det simpelthen afbrændt. I Skovegnene maa derimod de store Træer fældes med

Øksen og i lang Tid henligge for at tørres i den brændende Sol, før de opbrændes. Men naar først dette vanskelige Arbejde er udført, lægger selve Dyrkningen ikke megen Beslag paa Negerens Kræfter. Den er ganske vist heller ikke meget intensiv eller meget omhyggelig, og hvor andre Beskæftigelser (Kvægavl, Handel og Industri) optage Mændene, overlade de Arbejdet med Jorden til Kvinder og Børn.

Mange eller sammensatte Agerdyrkningsredskaber er Negeren ikke i Besiddelse af. Den nordafrikanske Plov naar ikke ned i Sudan og vilde mange Steder være uanvendelig i det tætte Net af Rødder. som gennemvæver Jorden. En kort Hakke eller et spadeformet Jærnredskab paa et kroget Skaft (Fig. 64) er det eneste Hjælpemiddel i Negerens Haand til at opkradse Markens Overflade; mere behøves ikke for at faa Sæden til at gro. To Gange om Aaret giver den sin Afgrøde, hvis da ikke forinden en Sværm Baviane eller de utallige Fugle, der lure pa at mætte sig af det spirende Kor forinden har ødelagt Høsten. Vagtposter af Slaver og Børn, der ve at skrige, fløjte, slaa paa Tromm og i det hele gøre saa megen Lar som muligt, fungere som Fugl skræmsler, har Vanskelighed n med at holde de ubudne Gæster borte. Selv efter at Avlen bragt under Tag i de Forraadshuse, som findes i alle Negerland byer, er den udsat for Fordærvelse af alle de Mus og Rotter, Bil og Larver, Myrer og Termiter, som nu engang høre til de tropis k Egnes Plager. For at beskytte Kornet mod disse Dyrs Angre ere Forraadshusene i Reglen byggede paa Pæle, en Foranstaltni g som ogsaa af Hensyn til Jordbundens Fugtighed sædvanlig er n d vendig. De vigtigste Kornsorter, som dyrkes i Sudan, er den s a kaldte Durra eller Negerhirse *(Sorghum)* og en Hirseart, Du h *(Penicillaria).* Ved Siden af dem dyrkes, alt efter Jordbund

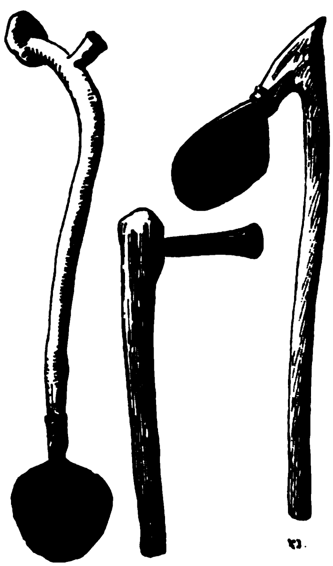

Fig. 64. Agerdyrkningsredskaber. 1/7.

Beskaffenhed, Majs, den fra Amerika indførte Maniok, Batater, en Mængde Græskararter, Vinpalmen, Olietræet og i Vestafrika Ris. Ligeledes indtager Dyrkningen af Tobak og Bomuld en betydelig Plads i visse Egnes Agerbrug.

Ved Siden af Agerbruget er Kvægavlen af ringe Betydning hos Negrene i Sudan. Der findes dog ogsaa her udprægede Hyrdefolk. I Vestafrika ere Mandingoerne overvejende et kvægavlende Folk, og ved Nilen træffer man Stammer, hos hvem Kvæget spiller samme Rolle som i Sydafrika. En Dinka giver ikke en Kaffer noget efter i sin Kærlighed til Hornkvæget, der ofte er ham mere end Kone og Børn og al anden Ejendom. Han synger Sange til Ære for sin Yndlingsko, og styrter et af de Dyr, som Ejeren sætter mest Pris paa, binder han sig en Snor om Livet som Tegn paa sin dybtfølte Sorg. Med visse store, smukt byggede, graa Tyre drives der mange Steder en Art religiøs Kultus. Man tilstudser deres Hale og forhindrer dem fra at forplante sig, og ved deres Død hersker der almindelig Sorg. Kun Okser er det tilladt at slagte, og dette sker endda sjældent nok. Vil man have Kød, tager man en Ged; dem vises der ingen Skaansel. Undtages imidlertid disse enkelte Hyrdefolk, er Kvægavlen for Negerne gennemgaaende en Bibeskæftigelse. Faar og Geder ere de almindeligste Husdyr, hvorimod Hornkvæget, der holdes for Mælkens Skyld, er mindre udbredt i alt Fald i de Egne, i hvilke de kvægavlende Fulber ikke have øvet deres Indflydelse. Store Mængder af Fjerkræ og — udenfor de muhamedanske Lande — Svin fuldstændiggøre Husdyrholdet. Hvor Araberne have indført Hesten, trives den godt, især i Centralsudan, men dens Udbredelse er langt fra almindelig. I de fleste Egne af Vestafrika har den indtil den nyeste Tid været overmaade sjælden. Endnu mindre give Negrene sig af med at opdrætte Kameler. Hvor disse Dyr overhovedet benyttes, indføres de fra Ørkenstammerne.

Medens Fiskeriet i hele Sydafrika spiller en meget ringe Rolle, drives det paa Kysterne af Vestafrika og Guinea i stor Udstrækning af den fattige Befolkning. Sjældent anvendes Krog. Sædvanlig fiskes der med et Net, hvis Anvendelse er ret ejendommelig. Det er cirkelrundt og forsynet med Blylodder eller Sten langs Randen. I Midten er der fastgjort en Line, som Fiskeren holder med den ene Haand, medens han med den anden kaster Nettet saaledes, at

det spredes ud paa Vandfladen og ved Loddernes Vægt let synker til Bunds. Fiskene, der befinde sig nedenunder, blive hildede i Maskerne og kunne ikke slippe fri, naar Nettet atter hales op. Der kræves baade stor Færdighed og en kraftig Arm for at slynge et saadant Kastenet paa den rette Maade, og et Par Baade hjælpe altid hinanden med at bjærge det. I Smaabugter, der kunne afspærres fra den aabne Sø, fanger man ofte Fisk ved at udstrø visse narkotiske Urter paa Overfladen, hvorved Vandet forgiftes, saaledes at Fiskene komme bedøvede op til Overfladen og kunne fanges med Hænderne.

Ved Kysterne udgør tørret Fisk den største Del af Føden og det samme er Tilfældet i Egnene om Tsadsøen. Ellers ere Negrene overvejende Vegetarianere, om just ikke udelukkende af Tilbøjelighed. De holde sædvanlig meget af Kød og spise det med god Appetit, naar som helst Lejligheden tilbyder sig, selv om det er mere end halvt raaddent. De ere i det hele taget ikke Kostforagtere, naar der kun er Udsigt til et ordentligt Fraadseri. Hos de fleste Sudanesere er Husdyrenes Antal for ringe til at kunne tillade et dagligt Forbrug af Kød, og hos de egentlige Hyrdefolk, hvor Kvæget er til Stede i rigelig Mængde, omfattes det med for varme Følelser, til at man nænner at slagte et af de større Dyr. Deres Kød spises kun ved højtidelige Lejligheder, eller naar et Stykke Hornkvæg dør af Sygdom. Ellers nøjes man med Mælken og med Smaakvæget. Selv i de mere civiliserede Stater som f. Eks. Bornu, hvor de velhavende Folk jævnlig spise Kød, er det sjældnere, at der slagtes andet end Faar og Geder. Gennemgaaende hidrører det animalske Element i Negrenes Føde fra Udbyttet af Jagten eller fra Hønsegaardens Beboere.

Planteføden er meget ensartet. Morgen og Aften er det den samme Slags Grød eller de samme stuvede Bønner, som staa paa Spisesedlen. Sædvanlig er det en eller anden Melspise, tilberedt af Sorghum, Duchu eller Majs, som er Nationalret. Melet, der som omtalt frembringes ved at støde Kornet i en Morter eller knuse det paa en flad Sten, tilberedes i Reglen som en Slags Grød; mindre hyppig bages det med en Tilsætning af Palmeolie til Brød eller en Slags Pandekage. For at bøde paa Grødens flove Smag spises den med en stærkt krydret Sauce, i hvilken Peber og Salt ere de vigtigste Ingredienser. Det sidstnævnte Krydderi frembringes

af Jorden eller ved Fordampning af Havvand og udgør en af de vigtigste Handelsartikler i Sudan. Hvor det mangler eller hvor man vanskelig kan tilhandle sig det, bruges forskellige Surrogater, som udvindes af Natron eller Planteaske.

Den Dahomekonge, som forbød Drukkenskab mellem sine Undersaatter og holdt sig en Drukkenbolt, hvem han stadig tyllede med Rom og udstillede til Skræk og Advarsel for sit Folk, er en sjælden Negerkonge. Hvor Islam er trængt igennem, ere Vand og sur Mælk de eneste Drikke, som ere tilladte, og Flertallet af Folket holder sig til dem. Men selv fremragende Muhamedanere, der ikke just ere brændende i Troen, falde let for Fristelsen til at smage paa de forbudne stærke Drikke. Og udenfor de muhamedanske Lande ere Negrene fra Høvdingen til Slaven ligesaa begærlige efter berusende Drikke som nogen Kafferkonge. I Sudan drikker Negeren sig sin Rus i de hjemlige Produkter, Hirseøl og Palmevin, med mindre han er saa lykkelig at komme i Besiddelse af en Flaske af de græsselige, fuselholdige Substanser, som under Navn af Brændevin og Rom indføres fra Evropa. Dem foretrækker han for alt andet, thi den solide Rus, de i Løbet af kort Tid fremkalde, er for ham Toppunktet af Lyksalighed. Som det lykkelige Øjeblikkets Barn, han er, har han hurtig glemt, hvilke Lidelser der sidste Gang fulgte ovenpaa Lyksalighedstilstanden. Hans Opvaagnen var frygtelig. — Mere uskyldig er Brugen af Tobak, uagtet denne meget stærke, nikotinholdige Stimulans ofte nydes til Overmaal. Bliver imidlertid Piben saa stor som hos Barierne, hvor Hovedet er af Størrelse som et Par af vore almindelige Porcellænspibehoveder, er det nødvendigt at træffe Foranstaltninger til at sikre mod Forgiftning. Mundstykket er derfor dannet af et udhulet Træstykke, som er fyldt med Hamp, i hvilken Røgen afsætter Nikotinen (Fig. 65). I de mere civiliserede Egne i Centralsudan ere Guronødder en meget yndet Stimulans for velhavende Folk. Kærnen af de kastaniestore Nødder, med hvilke der drives en levende og indbringende Handel,

Fig. 65. Baripibe. 1/8.

have en lignende oplivende og appetitvækkende Virkning som Te og Kaffe.

I Modsætning til mange andre Folk paa et lignende Kulturtrin, der spise hele Dagen, holder Negeren bestemte Maaltider. Et af dem indtages om Morgenen, et andet — Hovedmaaltidet — om Aftenen efter Solnedgang. Til de Tider spiser han ogsaa forsvarlig, hvis Forraadene tillade det. Tro imod sit Princip ikke at bekymre sig om den Dag imorgen, fortærer Negeren saa meget som det i Øjeblikket paa nogen Maade er muligt, saaledes at Forraadene aldrig strække til fra den ene Høst til den anden. Tider, hvor Hungersnød hærger Befolkningen, ere under disse Forhold uundgaaelige, og hos visse Folk følge Anarkiet i Hungerens Kølvand. Saaledes hos Barierne. Udbyttet af den anden Høst, der falder i November, er allerede ved Nytaarstid fortæret. Da begynde de onde Tider. »Efter den første Høst ere de endnu gæstfri og ødsle, men efter den anden Høst og under denne er det Krigenes og Røveriernes Tid, som varer et Par Maaneder. Efter tre Maaneders Forløb er den sidste Durra opspist, og den før saa stolte og flotte Bari strejfer sultende, betlende og stjælende omkring. Den, der før spiste saa meget, selv halvmodent Korn, at han gik omkring med en stadig Kolik, magrer nu af til et rent Skelet. Mange saavel voksne som Børn dø af Sult, mange blive dræbte og kastede i Floden, Mødre styrte deres egne Børn i den, fordi de ikke længer ere i Stand til at holde Livet i dem. Man hører da ikke om andet end om Rov og Indbrud, Tyveri og Mord. Kun Næveretten gælder. Sulten gør ondt, sige de, og før de dø af Sult, vove de alt«.*

Skønt Negrene ingenlunde mangle Fantasi, kommer denne dog aldrig frem i deres Industri. Alle Frembringelser af deres Haandværk have et ligesaa simpelt og nøgternt Præg som Kafferens. Den Formrigdom og ejendommelige dekorative Sans, som udmærke de centralafrikanske Folks Frembringelser, findes der intet Sidestykke til i Sudan. Ornamentiken er enten en ligefrem Efterligning af Motiver. der ere hentede fra de nordafrikanske Folk, eller bestaar kun af de simpleste lineære Elementer eller Farvemodsætninger. Anderledes forholder det sig med det rent haandværksmæssige; i denne Retning udfoldes en ikke ringe Dygtighed. Paa flere Steder i Sudan er der udviklet en ret betydelig Industri, og Negrene have ofte vist sig som behændige Efterlignere af evropæiske Arbejder og Arbejdsmetoder. De have drevet det til selv at fabrikere Krudt og reparere Geværer og Geværlaase, at lave Sæbe og støbe Lys.

Hos de fleste Sudanesere er Haandværket overvejende Husflid, der især drives af Kvinder. Alene Jærnindustrien gør en Undtagelse herfra. Under de mere udviklede Samfundsforhold i Centralsudan (i Hausa og Bornu) drives visse Industrigrene fagmæssig i større Stil, skønt dog ogsaa her de fineste Arbejder udføres

* Hartmann, Die Völker Afrikas, S. 149.

i Hjemmet, da de ere for kostbare til at komme i Handelen. Dette er saaledes Tilfældet med de fineste vævede Overdragter, Tober. Saavel i disse Stater som i Vestafrika er Væveriet en vigtig Industri. Væven er liggende, men forøvrigt af en lignende simpel Konstruktion som den i Fig. 42 afbildede. Kæden er overmaade smal, saaledes at der kun kan væves ganske smalle Striber, fra 4—5 Ctm. til en Haands Bredde, der sammensyes til større Tøjer. Som Materiale

Fig. 66. Udskaarne Elfenbenssager. 1/2.

anvendes fortrinsvis Bomuld, og Tøjerne ere bekendte for deres Finhed og Holdbarhed. Størst Ry nyde Stofferne fra Hausa, der i Staterne længere mod Øst udgøre en søgt Handelsartikel; men forøvrigt findes der rundt om i Sudan smaa lokale Fabrikationscentrer, hvis vævede og farvede Produkter ere meget søgte af de omboende Folk.

Langt tilbage for Tekstilindustrien staa Læderarbejderne, der vel frembringes i stort Antal, men af hvilke kun Hausa med sine af flerfarvet Skind sammensatte Hynder og Puder frembringer noget, der hæver sig over det tarvelige Gennemsnit. Pottemagerkunsten

staar derimod overalt lavt. Hverken i Former, Dekoration eller Glasur er der noget som helst, der giver de sudanesiske Lerkar et særligt Præg.

En af de vigtigste sudanesiske Industrier er Forarbejdelsen af Metaller. Jærnmalm er ikke ualmindelig i Sudan, men ikke alle Folk forstaa at udsmelte Metallet. Hvor Udvindingen sker, anvendes den samme primitive Fremgangsmaade, som er omtalt foran. Malmen, blandet med Lag af Trækul, lægges i en Grube i Jorden og smeltes saalænge, indtil der fremkommer nogenlunde rent Raajærn. Enkelte Steder bygger man af Ler høje Smelteovne. Ved Handel udbredes Raajærnet til de Folk, som ikke selv kunne forskaffe sig det og ligesom i Kongoegnene holder man af til Handelsbrug at give Jærnet en eller anden simpel Form, som en Spade, et Kniv- eller Spydblad, samtidig med at det ogsaa forhandles i Plader og Traad. Hos de fleste Folk findes dygtige Smede, om de end ikke kunne maale sig med deres Lavsfæller i Centralafrika. Der forekommer ikke i Sudan Sidestykker til de højt udviklede, kunstfærdige Former, som karakteriserer Kongofolkenes Jærnarbejder. Alt er solidt, hensigtsmæssigt og nøgternt. Medens Kobber, der kun findes paa enkelte Steder, er af ringere praktisk Betydning for Negrene, er derimod Sølv og Guld højt skattede til Smykkesager. Det første indføres udelukkende i Form af Mønter; Guldet forekommer derimod ikke saa sjældent baade gediegent og i Sandaflejringer, af hvilke det lader sig udvaske. I Vestafrika og paa Guineakysten har fra gammel Tid den rigeste Udvinding af Guldstøv fundet Sted. Her have ogsaa de indfødte opnaaet den største Færdighed i Behandlingen af det ædle Metal. De Kæder og Armbaand og de Smaafigurer, som Guldsmedene i Aschanti udføre, kunne med Hensyn til Arbejdets Finhed staa ved Siden af mange evropæiske Guldsmedearbejder.

Smedekunsten er det eneste Haandværk, som kun drives af Fagfolk. I Sudan ligesom hos Bantufolkene danne Smedene en egen Stand og indtage altid en Særstilling i Samfundet. Sjældent er Smedehaandværket og dets Udøvere, som hos Faner og Fulber, hædret og æret. I Reglen ere Smedene dybt foragtede og staa udenfor Samfundet som en fuldstændig Pariaklasse. Typisk i denne Henseende ere Forholdene i Tibesti, der vel ikke hører med til Sudan, men hvor de Vilkaar, Smedene leve under, ere ganske de

samme som i »de sortes Land«. At kalde en Mand for en Smed er en Fornærmelse, der kun kan afvadskes med Blod; thi Smeden er en fuldstændig foragtelig Person. Ingen giver en Smed sin Datter til Hustru, ingen lader sin Søn lære hans Haandværk, lige saa lidt som nogen indlader sig i venskabeligt Forhold til en saadan Paria. Haandværksdygtigheden gaar derfor i Arv fra Fader til Søn, og da Børnene kun gifte sig indenfor Lavsfællernes Kreds, bliver denne ren og ublandet. Der er opstaaet en Kaste, ligesaa snævert begrænset og ligesaa meget henvist til sig selv som nogen anden Kaste i Verden. Men det er gaaet med de afrikanske Smede som med Zigeunerne, med hvem de have meget tilfælles i Henseende til sociale Vilkaar. Hvor foragtet og afskyede de end ere, nærer Befolkningen dog en vis Frygt for dem, fordi de anses for at være i Besiddelse af hemmelighedsfulde Kræfter, som de kunne bruge for eller imod deres Medmennesker. Derfor vover ingen at fornærme dem eller bære Vaaben mod dem.

I Wadai er Smedenes sociale Undtagelsesstilling maaske endnu mere udpræget end i Tibesti. Ogsaa her udgøre de en foragtet, for største Delen omvankende Kaste, der ikke maa gifte sig med fremmede, og med hvem ingen fremmed vil have nogen Forbindelse. De danne en Slags Stat i Staten med en egen Sultan, der vel er en Skyggekonge uden virkelig Magt, men dog en højt anset Mand, beklædt med en Sultans Emblemer, der staar i det intimeste Forhold til den virkelige Hersker. Han har Adgang til Sultanens Harem, varetager et saa betroet Hverv som at rage hans Hoved og den mindre hyggelige, men ikke mindre betroede Funktion at blinde alle Sultanens Brødre og Fætre ved dennes Regeringstiltrædelse. Under denne Mands Jurisdiktion staa alle Smede i Landet; til ham aflevere de alle de Spader, Økser, Knive, Spyd og Kæder, der betales i Skat til Landets Hersker; med andre Avtoriteter have de intet at gøre. Smedesultanen faar for sin Part en Fjerdedel af den indkomne Skat. Nachtigal, der er den vigtigste Kilde til Kundskab om disse Forhold, har ligesaa lidt her som andre Steder i det indre Afrika kunnet opspore Grunden til Smedenes Særstilling. Man har her at gøre med en gammel Fordom, hvis Oprindelse ligger langt tilbage i Tiden, og som hører til de Kulturfænomener, der trods deres Besynderlighed synes at være Menneskehedens Fælleseje og ligesom andre Skikke af lignende Art, f. Eks. *la*

couvade (I. S. 497), synes at være fremgaaede af en fælles, almindelig Ide. Man finder ikke alene i Afrika Overtroen knyttet til Smedene, men ligesaa vel i Asien og Evropa. Den sidste Repræsentant for den Mystik, som i tidligere Tid har omgivet Vulkans Sønner i vor Verdensdel, er den berømte Smed i Gretna Green, der lige indtil 1856 fungerede i en af de Funktioner, der i forskellige Verdensdele beklædes af hans Lavsfæller, nemlig som en Slags Fripræst, der afslutter Ægteskaber. Den Anskuelse er vidt udbredt, at ligesom Smeden kan svejse Jærnet sammen, kan han ogsaa knytte Mennesker til hinanden. Hos Timannerne i Nordvestafrika sker dette ganske korporligt, idet Mand og Kone ligefrem blive smeddede sammen med en Jærnring om Haandleddet.*

Negerens bedste Beskæftigelse er dog Handel. Hans urolige Natur og Rejselyst, hans Nysgerrighed og Snakkesalighed faar ved Handelen den største Tilfredsstillelse. Det kommer ham ikke altid saa nøje an paa, hvad han handler med. En Negerkøbmand kan rejse langvejs med det jammerligste Kram for at omsætte det med Varer, der ikke ere en Smule mere værd. Det er Handelen som Handel, der tiltaler og tilfredsstiller hans Sjakkernatur. At købslaa og saavidt muligt snyde den, han handler med, er Negerens største Fornøjelse. Som Handelsmand kommer hele hans Snuhed og Behændighed rigtig til Udfoldelse. »Evropæeren bliver fem Gange snydt af en Guineaneger, før denne engang er den bedragne. Han gennemskuer den hvide Mand hurtigere end denne gennemskuer ham, benytter sig af hans Svaghed og Vaklen og bedrager ham i to Tilfælde af tre«.** Naturligvis gives der Undtagelser. Ashantierne omtales f. Eks. som meget træge Handelsmænd, der kun handle saa meget, som er nødvendigt for deres eget Forbrug, men ikke give sig af med Mellemhandel.

I alle Byer afholdes der Markeder til bestemte Tider og disse ere et af de vigtigste Midtpunkter for Negerens Liv. Paa Markedet foregaar al Handel. Daglige Udsalg eller Basarer ere en ukendt Ting udenfor det muhamedanske Afrika. Selv i store Byer er der udenfor Torvedage ringe eller ingen Lejlighed til at forsyne sig. Paa Torvet finder man til Gengæld enhver Artikel, man har Brug for. Bedst forsynede ere de Markeder, som afholdes i de store Handelsstæder, i Abome og Sansanding, i Timbuktu og Kuka — for blot at nævne nogle enkelte. Paa det ugentlige Marked, som hver Mandag afholdes i den sidstnævnte By, fandt Nachtigal alle

* Andree, Ethnographische Parallelen und Vergleiche. Stuttgart 1878. S. 159.
** Waitz, Anf. St. S. 226.

mulige Produkter fra nær og fjærn. Fra alle Sider i Omegnen strømmer Folk sammen til denne Forlystelse, hver Købmand med sine Varer. Forhandlerne af de forskellige Artikler have deres bestemte Pladser paa Torvet. Paa eet Sted sælges Brænde og Foder, paa et andet Heste og Kvæg, Korn og Frugter; hist finder man Kurve og Lædervarer, fine og simple, her Bomuldstøjer, Træ- og Jærnsager. Paa en central Plads har Marskandiseren opslaaet sin Bod med alle mulige Kuriositeter fra tre forskellige Verdensdele, værdifulde Sager ved Siden af fuldstændigt Rageri, medens de fremmede Handlere fra Kanem have deres Stade paa en anden Side af Markedspladsen, hvorfra de forhandle deres tørrede Fisk, deres Hornkvæg og Bomuld. En hel Side af Torvet er forbeholdt Slavehandlerne. I store, aabne Boder ere deres Varer udstillede, snart lænkede, snart frie. Alle Aldre og bægge Køn ere repræsenterede her, smaa Børn og gamle, rynkede, skindmagre Kællinger, unge, kraftige Mænd og blomstrende Kvinder ved Siden af Oldingen, der endnu er i Stand til at udføre en Smule Arbejde i Huset. Der findes noget for enhver Smag og enhver Pung. Fra tidlig Morgen til efter Solens Nedgang bølger Mængden op og ned paa Torvet. Nachtigal anslaar dens Størrelse til henimod 10,000. Men skønt det kun er de lavere Folkeklasser, for største Delen Tjenere og Slaver, som købslaa paa Torvet, og Trængselen altid er stor, gaar det hele dog meget fredeligt til. Kun sjældent behøver det tilstedeværende Markedspoliti at skride ind. En væsentlig Aarsag til den gode Orden maa imidlertid søges i den vel regulerede Mellemhandel. Alle større Omsætninger — af Kameler, Heste, Slaver o. l. — foregaar gennem en fast ansat Forhandler, og alle andre Varer sælges gennem Mæglere. Paa den Maade undgaas en altfor stor Sammenstimlen omkring Boderne, hvor det ellers næppe vilde være muligt at gøre Indkøb.

Fig. 67. Købmand fra Joruba. (Efter Reclus.)

Hos de mindst udviklede Folk i Sudan er Handelen en Tuskhandel. Den mest primitive Form skal denne have hos Folk ved Nigeren, idet den foregaar uden nogen personlig Forhandling. Sælgeren lægger sine Varer paa et bestemt Sted og trækker sig

derefter tilbage, hvorpaa Køberen kommer frem og lægger ved Siden af saa meget, som han vil give for Varerne. Ogsaa han trækker sig straks tilbage, afventende om hans Tilbud bliver modtaget, i hvilket Tilfælde Sælgeren fjærner sig med den betalte Pris. Er denne ikke tilfreds med det gjorte Tilbud, maa Køberen enten lægge noget til eller tage sine Varer igen. Saa primitive Forhold ere dog ganske enestaaende. Hvor der drives Handel, gives der sædvanlig en bestemt Værdimaaler. Blandt Folkene ved den hvide Nils øvre Løb cirkulerer paa lignende Maade som i Kongo Jærn i Form af Spader og Spydspidser som Byttemiddel. Andre Steder i Sudan træde Bomuldstriber af bestemt Størrelse eller forarbejdede Tober i Metallets Sted. I de allerfleste Egne er dog Kauris det mest almindelige Betalingsmiddel.

Denne lille Konkylie *(Cypræa moneta)*, der paa dansk kaldes Snogepande og er vel kendt fra vore Husarers Ridetøj, har allerede fra gammel Tid været udbredt i forskellige Verdensegne som Skillemønt. I Indien, i Siam og paa Fillippinerne var Kauris i Brug endnu i det 17de Aarh., og paa det sidstnævnte Sted anvendes den til Dels endnu den Dag idag. Størst Udbredelse har den dog fundet i Afrika, hvor den omtales som Betalingsmiddel af arabiske Geografer allerede i 14de Aarh. De smaa Konkylier opfiskes i størst Mængde ved Malediverne og bringes til Zanzibar, der er Midtpunktet for Handelen med Kauris. Derpaa forsendes de til Vestkysten for fra Nigerens Munding at spredes over hele det vestlige og centrale Sudan. Paa de fleste Handelspladser findes de i vore Dage som Skillemønt, og ofte er Kauris det eneste brugelige Betalingsmiddel. Stor Værdi har denne Konkylie ikke og dens Værd er stadig synkende. Paa Forbes Tid (1851) udgjorde i Dahome 2000 Stykker »et Hoved«, hvilket omtrent svarede til en Værdi af 1 Dollars, medens der i 1885 i Følge Bouches Oplysning gik 8000 paa en Dollars. Et bekvemt Betalingsmiddel var Kaurismuslingen just ikke. Den var hverken hurtig at optælle, selv om den blev trukken paa Snore af en vis Længde, eller let at transportere. Til at bære en Sum af 50 Dollars behøvedes 5 kraftige Mænd. I Centralsudan mødes Kauris med en virkelig Mønt, nemlig den østerrigske Maria-Theresiathaler fra Slutningen af forrige Aarhundrede, som fra Ægypten langs Nilen har banet sig Vej til Sudan. Befolkningen her har i den Grad vænnet sig til denne gamle Mønt, at man

endnu den Dag idag i Østerrig præger Thalere med Aarstallet 1780 og Dronningens Billede, der kun ere bestemte til at udføres til Afrika. I Sennaar, Abyssinien, Darfur, Kordofan, Bornu og til Dels Hausa er Maria-Theresiathaleren saa godt som den eneste gangbare Mønt og har næsten fuldstændig fortrængt den spanske Søjlepjaster fra Karl den IV's Tid, som tidligere var i Omløb. Men ogsaa her benyttes Kauris som Skillemønt. Der gaar 4000 Stykker paa en Thaler.

Det er ofte blevet fremhævet som en af Negrenes bedste Egenskaber, at der mellem Forældre og Børn i Reglen bestaar et særdeles godt Forhold. Er det Baand, der omslynger Familien, end ikke altid solidt nok til at forhindre, at Børnene ligesom andre af Familiens Medlemmer kunne sælges af dens Overhoved, eller at en Vanskabning, undertiden ogsaa et Par Tvillinger, blive ombragte, er det dog sikkert, at Forældrene, især Mødrene, lægger stor Kærlighed til deres Børn for Dagen og at disse paa deres Side vise stor Hengivenhed for Forældrene. Fra deres spæde Alder blive de oplærte til at vise Pietet mod deres nærmeste og til at indordne sig under det meget udpræget patriarkalske Familieliv, hvor Faderens Vilje er den ene bestemmende. Udenfor de muhamedanske Negerstater i Central- og Vestsudan, hvor Børnene i en tarvelig Elementarskole faa den allernødvendigste Korankundskab og nogle Bønner indpræntede, er der ikke Tale om Børneopdragelse. Samfundet har ikke noget med denne Virksomhed at gøre og Familien lægger ikke stor Vægt derpaa ud over Indskærpelsen af Lydighedsprincipet. I deres spæde Alder bæres Børnene omkring paa Moderens Ryg overalt, hvor hun gaar hen, og vokser op i hendes og Sladresøstrenes Selskab, der just ikke udmærker sig ved udsøgt Tone. Faderen giver sig ikke meget af med dem, før det Tidspunkt kommer, da Drengen kan begynde at hjælpe ham med Arbejdet, hvad enten dette bestaar i at dyrke Jorden, at røgte Kvæget eller at fiske. I det hele tilbringe Børnene den første Del af deres Liv med at lægge en solid Grundvold for den Dovenskab, der hænger saa fast ved dem i Resten af deres Levedage. Lignende Ceremonier, som oftere ere omhandlede i det foregaaende, betegne Overgangen fra Barn til voksen. Som sædvanlig i Afrika

indtager Omskærelsen, der undertiden ogsaa foretages paa Pigebørnene, en vigtig Plads i disse Ceremonier.

Blufærdighed og Kyskhed ere i og for sig ukendte Begreber blandt Negrene. Naar unge, ugifte Piger, f. Eks. paa Guldkysten, ikke hengive sig til det ubundne Liv, som ellers er almindeligt blandt den sudanesiske Ungdom, skyldes det udelukkende den Interesse, Familien har i dem. Pigen er en af dens Værdier og ikke den mindste, hvorfor hun maa holdes under Opsigt af Slægtninge. Bevarer hun ikke sin Kyskhed, er hun intet værd som Handelsgenstand. Men at Dyden kun beror paa Nødvendigheden og ikke i og for sig anses for noget værdifuldt, viser sig paa en karakteristisk Maade derved, at naar Familien først har sikret sig Købesummen for Datteren, bryder den sig ikke mere om, hvorledes hun lever. Den Straf, en Forfører idømmes, er derfor enten den at ægte Pigen paa de sædvanlige Vilkaar eller i hvert Fald at betale en Bøde, der svarer til Størrelsen af Købesummen.

Uagtet en Pige ikke bliver bortgiftet, før hun er bleven voksen, er det dog ret almindeligt, at hun bliver lovet bort allerede som Barn, ja endog før hun er kommen til Verden. I saa Fald betragtes hun fra sin første Levedag som den Mands Hustru, til hvem hun er lovet. Man ser derfor ikke sjældent ganske unge Piger gifte med gamle Mænd. Men lige saa lidt i dette som i noget andet Tilfælde gives hun bort for intet. Hvem der ønsker sig en Hustru, maa betale for hende. Paa Guldkysten veksler Priserne fra 16—17 Kr. til ca. 130 Kroner i vore Penge, en Sum, som i Reglen bliver betalt i Tøjer, Krudt, Brændevin eller andre Varer, sjældnere i rede Penge. Er Manden saa fattig, at han ikke er i Stand til at betale noget for sin Kone, eller i det højeste kun kan præstere et Par Flasker Rom som Gave til Familien, lever han sædvanlig i Svigerforældrenes Hus for med sit Arbejde at give Erstatning for Købesummen. Romantiske Følelser spille ikke nogen Rolle i Sudan, om de end lige saa lidt der som andre Steder ere ukendte. Blandt de Eksempler paa afrikansk Erotik, Cruickshank har samlet fra Guldkysten*, anføre vi her eet som Vidnesbyrd om, at det ikke alene er i Evropa, at Kærlighed driver Folk i Døden, om end Formen, hvorunder det sker i Afrika, ligger vor Tankegang fjærnt.

* Anf. St. II. S. 207 fg.

Den unge *Adju Amissa*, den smukkeste Pige i Egnen, havde vakt en ung Mands Lidenskab; men Familien vilde ikke høre Tale om et Ægteskab, da de ventede et bedre Parti for deres Datter end den fattige unge Mand. Afslaget gjorde et saa dybt Indtryk paa den forsmaaede Bejler, at Livet blev ham uudholdeligt og han besluttede at dø. Hans Lidenskab, yderligere hidset ved Afslaget, gjorde ham imidlertid den Tanke utaalelig, at den elskede efter hans Død skulde tilfalde en anden, og han vilde derfor dø paa en saadan Maade, at hun maatte følge ham i Døden. Blandt Fantierne hersker den Lov, at naar en begaar Selvmord »paa en andens Hoved« som det hedder, ɔ: gør en anden ansvarlig for sin Død, rammer Gengældelsen denne. Den unge Mand skød sig derfor efter at have erklæret, at hans elskede var Aarsag i hans Død, og hans Familie fordrede Pigens Liv som Sonoffer. Hvor store Anstrengelser dennes paarørende end gjorde sig for at undgaa Gengældelse, blev Hævnerne dog fast ved deres Forsæt. Alle Tilbud om at løskøbe Pigen vare forgæves; kun det ene, hendes Død, blev fordret. Loven var ubønhørlig, og efter nogle Dages Forberedelse maatte den ulykkelige Pige ved et Bøsseskud gøre Ende paa sit Liv.

Fig. 68. Kvinde af Nupefolket. (Efter Reclus.)

En Følge af Ægteskabets merkantile Karakter og af Familiens patriarkalske Natur er den, at unge Mennesker ikke selv tage Initiativet til deres Forbindelse. Der spørges ikke engang om den unge Piges Vilje, men paa den anden Side øves der heller ikke nogen Tvang imod hende, undtagen i de Tilfælde, hvor hun er lovet bort fra Barndommen af. Men modsætter hun sig et Parti, som Forældrene ønske, mister hun Retten til Beskyttelse og Underhold i Familien og maa forlade Huset. Giftermaalet finder sædvanlig Sted, saa snart Pigen er 14—15 Aar gammel. Hvor Muhamedanismen hersker, afsluttes Ægteskabet selvfølgelig i Overens-

stemmelse med denne Religions Forskrifter, ellers foregaar Giftemaalet uden Ceremonier. Ægtemanden udbetaler Købesummen f
Konen, og denne føres derefter i sin bedste Stads til hans Hus.

I Sudan gælder det maaske endnu mere end i nogen ande
Egn af Afrika, at Manden er Kvindens Herre. Efter at Konen
betalt med en vis Sum Penge, betragtes hun fuldstændig so
Mandens Ejendom og er hans Vilkaarlighed underkastet. Den B
handling, der bliver hende til Del, er just ikke skaansom; hun fa
paa alle Maader at føle, at hun er et underordnet Væsen, der k
har at lystre sin Mands Vilje, selv om denne er aldrig saa brut
Det hænder ikke sjældent, at en Mand laaner sin Kone ud for
Tid mod en passende Erstatning, eller tvinger hende til at indla
sig med andre Mænd for at sikre sin fornærmede Ægtefælle d
Bøde, der tilkommer ham af Boleren. Utroskab fra Konens Si
anses som et Indgreb i Mandens Ejendomsret, der kun kan son
ved Bøder. En fri Mand er ude af Stand til at begaa Ægteskab
brud, da ingen ejer ham. Det er overhovedet ikke den morals
Side af denne Sag, som straffes. Straffen er en Hævn over Kræ
kelse af Ejendom og den benyttes som et velkomment Paaskud
at tilfredsstille Havesyge.

Som sædvanlig er det Kvinderne, der maa besørge alt Arbej
medens Mændene pleje deres Magelighed. Derfor nøjes en Ma
kun med een Hustru, naar Forholdene gøre det absolut nødvendi
har han Raad dertil, køber han sig flere Koner til at arbejde
sig, og Flerkoneriet begunstiges desuden ved de sædvanlige F
hold, den lange Diegivning og Kvindernes tidlige Afblomstri
Store Høvdinge eller Konger holde Haremer paa over hundre
Hustruer, af hvilke een, enten den første eller den fornemste, in
tager den øverste Plads. Hos velhavende Folk fuldstændiggør
den kvindelige Husstand af Slavinderne, der tillige ere Mande
Konkubiner, og de gammeltestamentlige Fortællinger om Sara o
Hagar, Lea og Zilpah faa ikke sjældent Realitet i den mørk
Verdensdel. Det anses nemlig for en stor Skam at være ude
Børn. For at bøde herpaa og afværge den Tilsidesættelse f
Mandens Side, som er en Følge deraf, giver Hustruen selv si
Herre en Slavinde til Konkubine, og de Børn, denne føder, betragte
som Hustruens eget Afkom. Skinsyge fra Hustruens Side er ove
hovedet ukendt, og ligesom i Sydafrika sker det ret jævnligt

Sudan, at Hustruen opfordrer sin Mand til at tage sig en anden Hustru eller købe en Slavinde til Konkubine. Hun faar derved en Hjælp til sit Arbejde, og hendes Selvfølelse stiger ved at tilhøre en Mand, der har Raad til at anskaffe en vidtløftig Husstand.

Derimod ere Mændene ingenlunde fri for Skinsyge — hvad de forøvrigt heller ingen Grund have til. I Egnene om øvre Senegal og Gambia, især hos Mandingoerne, har man for at straffe Utroskab fra Hustruernes Side og for at holde Justits mellem dem indstiftet det hemmelige Selskab, som kaldes *Mumbo Jumbo.* De fleste Mænd ere Medlemmer af denne Institution, hvis Hensigt er at holde opsætsige og utro Hustruer i Ave ved Hjælp af en mystisk Person. Enten er det den fornærmede Ægtemand selv eller en af hans Venner, der under en sælsom Forklædning optræder som Mumbo Jumbo. Naar denne ved visse Skrig anmelder sit Besøg, maa alle Kvinder ved Aftenstide forsamle sig paa Torvet. De indfinde sig just ikke med stor Glæde; thi ingen ved, hvem Afstraffelsen denne Gang gælder, og faa ere de, som have en ren Samvittighed. Efter at Kvinderne under stor Spænding have tilbragt Tiden indtil Midnat med Sang og Dans, stadig iagttaget af den mystiske Mumbo, udpeger han den skyldige. Medens et Lettelsens Suk efterfulgt af lydelige Glædesudbrud undslipper Medsøstrene, som denne Gang ere blevne fri, bliver den ulykkelige greben, bunden til en Pæl og gennempisket af Mumbo Jumbo, der, efter at Afstraffelsen er fuldbyrdet, atter forsvinder i Skoven.

Trods Hustruens fuldstændige Afhængighed af Manden er hun dog forholdsvis let i Stand til at opløse Ægteskabet. Ligesom Manden uden nævneværdig Grund kan forstøde sin Hustru, har denne Ret til at forlade ham, naar hun bliver altfor slet behandlet eller er udsat for grov Forsømmelse. I dette Tilfælde behøver hun ikke at betale Købesummen tilbage, hvad der derimod maa ske, hvis Konen uden gyldig Grund opløser Ægteskabet. Tillige maa hun betale Manden en vis Sum for Børnene, skønt de efter de gældende Retsbegreber tilhøre hende. Denne Opfattelse, at Børnene ere Moderens Ejendom, er i Sudan ført ud i sine yderste Konsekvenser, saaledes at en Moder kan sætte sine Børn i Pant til deres egen Fader for Gæld. Dette sker, naar hun opløser Ægteskabet uden at være i Stand til at betale, hvad hun bliver skyldig. Børnene maa da tjene Faderen, indtil hele Summen med 50 pCt. Rente er betalt. Det hænder ikke sjældent, at Børn hele deres Liv blive Panter i deres egen Faders Hus og efter hans Død gaa over til hans Slægtninge. Har en forladt Hustru ikke i tre Aar hørt noget om sin Mand, staar det hende frit for at gifte sig paany, men mærkeligt nok tilhøre Børnene af dette andet Ægteskab den første Mand og kunne pantsættes af ham.

Hustruens Stilling i Ægteskabet staar i Forbindelse med
miliens udprægede patriarkalske Karakter. Familieoverhovedet
blandt Negrene suverænt, hans Myndighed over Familiens M
lemmer ikke mindre absolut end over Konen. Hos Tshifolk
paa Guineakysten findes endnu Spor af en ældre Klaninddel
Blandt alle de Folk, der høre til Stammen, findes Medlemme
12 gamle Klaner, fra hvilke efter Sagnet hele Stammen nedstamr
Hver Klan har som Totem et eller andet Dyr eller Plante — L
pard, Hund, Papegøje, Platan o. s. v. — som er hellig for den,
hvis Kød den ikke maa spise, rimeligvis fordi der er knyttet
sædvanlige Tro til dette Totem, at Familien virkelig nedstam
fra det paagældende Dyr. Imidlertid synes denne Klanindde
at være uden Betydning i det praktiske Liv og kun at være bev
som en Reminiscens fra ældre Tid paa Grund af den Dyredyrke
der er forbunden dermed. Her som overalt i Vestafrika er
Overhovederne for de forskellige Familier, der ere i Besiddels
al Autoritet, og som efter Forgodtbefindende kunne disponere c
deres Afkom og Slægtninge. Overhovedet betragtes som Besky
af Familieinteresserne, der ere solidariske. Ganske vist sker
at en Familiechef kan forfølge sine private Interesser saa frækt
der bliver gjort Revolution imod ham, og at han ligefrem bl
afsat, hvorefter et andet Medlem af Familien »sættes paa Fami
stolen«. Men saadanne Tilfælde ere sjældne. I Almindelighed
der ingen, som vover at sætte sig op mod den retmæssige Fami
chefs Autoritet. Alle bøje sig for hans Afgørelser og adlyde h
selv om Familiens Interesser efter hans Opfattelse kræve, at
eller anden af dens Medlemmer skal pantsættes eller sælges.
dybt er Slaveriet rodfæstet hos Negrene, at Familiechefen har
til at forandre det Livegenskab, i hvilke alle Slægtninge fak
befinde sig overfor ham, til aktivt Slaveri hos en fremmed He
I saa Tilfælde handles der dog efter en fælles Beslutning tage
et Familieraad, hvor Nødvendigheden af at foretage et saa v
gaaende Skridt bliver fremsat og diskuteret.

Den tvingende Aarsag til en saa beklagelig Handling er
af ti Tilfælde Gæld, som er vokset Familien over Hovedet, og
hvilken den ikke paa anden Maade kan rede sig ud. Før
imidlertid kommer saa vidt, at et af Familiens Medlemmer
opofres, er der i Reglen gaaet en hel Række Pantsætninger fo

Hyppig er det selve Ægteskabet, som giver Anledning saavel til Stiftelsen af et Gældsforhold som til Pantsætning og Slaveri, og paa Guldkysten, hvor Pantsætningsinstitutionen fortrinsvis blomstrer, faar en Mand let baade sin egen Kone og sine Børn som Panter. Forudsætningen for dette saare ejendommelige Forhold er en særlig Form af Ægteskabet, under hvilken Hustruen ikke, saaledes som det er almindeligt, købes og bliver Mandens lovlige Ejendom, men vedbliver at tilhøre sin egen Familie. I saa Tilfælde betaler Manden kun denne en Morgengave, der skal betales tilbage til ham eller hans Slægtninge ved Konens Død eller i Tilfælde af Skilsmisse. Er Ægtemanden velhavende, Konens Familie derimod, hvad der er Regel i saadanne Forhold, mindre vel situeret, kommer den sidste meget let i Gæld til den første. En af de evindelige Processer kræver Midler til Bestikkelse af Retten, en Bode skal betales eller en Fetischmands Graadighed tilfredsstilles for at afværge en eller anden Ulykke; den talrige Husstand skal underholdes eller en Ligfærd fejres paa standsmæssig Maade, kort sagt, der stilles paa Guldkysten som alle andre Steder i Verden Krav nok til en Mands Pengepung. Er denne ikke tilstrækkelig vel fyldt, maa der bødes derpaa ved Laan, og med den Letsindighed, der ligger i Negerens Natur, gør han sig ingen Betænkeligheder ved at rejse Penge paa denne Maade. Hvad er naturligere, end at han henvender sig til sin Svigersøn, til hvem han allerede er i Gæld for Morgengaven, om et Laan? Men lige saa naturligt er det, at Svigersønnen ikke uden videre betror sin nye Slægtning Penge uden Sikkerhed. Familien har ingen andre Aktiver end den Datter, der allerede er Laangiverens Hustru, at stille som Sikkerhed, hvorfor hun pantsættes til sin egen Mand for Laanet. Er Forholdet først begyndt at udvikle sig paa denne Maade, vokser Lavinen hurtig. Næste Gang, der skal rejses Laan, er det et af Børnene, der jo tilhøre Moderen og dennes Familie, der pantsættes til sin egen Fader. Det ender da ofte med, at Konen og alle Børnene ere hans Panter, der kun kunne indløses ved Udredelse af hele Laanet med 50 pCt. Rente, en Sum, som den fattige, forgældede Familie i Reglen er ude af Stand til nogen Sinde at betale. Det sidste Skridt, Falliten om man vil, er da det, at der foregaar et lovformeligt Salg, ved hvilket Kone og Børn gaa over i Mandens Eje som hans retmæssige Slaver. Er Manden rig, er der intet i Vejen for, at han kan drive

mange Laaneforretninger af denne Art paa samme Tid og ende med at se sig omgiven af en stor Kreds af Slaver og Klienter, Maalet for enhver Negers Ærgerrighed.

Som bekendt gaar Slaveri og Slavehandel i Afrika tilbage til den graa Oldtid. Det var fra det indre af denne Verdensdel, at Ægypterne, Grækerne og Romerne fik en stor Del af deres Slaver. Endnu i vore Dage er Slaveriet en vigtig Institution i den mørke Verdensdel, ikke alene hos de hedenske Folk, men ogsaa hos dem, der gennem Islam have modtaget en vis ydre Kultur. Som bekendt tillader denne Religion sine Bekendere at gøre deres Medmennesker til Slaver. Det udviklede Flerkoneri og Nødvendigheden for de mægtige af at bevogte deres store Harem har endog hos de muhamedanske Folk ført til en af de afskyeligste Former for Slaveriet. Eunukvæsenet. I de centralsudanesiske Stater ere disse Halvmænd de værdifuldeste af alle Slaver, der betales med store Summer; ofte ere de tillige indflydelsesrige Folk, der sidde inde med betydelige Statsembeder. Foruden Eunukerne er der i Sudan to Arter af Slaver, forskellige saavel i Oprindelse som i Kaar. Den ene ere de Fanger, som ere blevne tagne i Krigen eller bortslæbte fra deres Hjem paa de Razziaer, som foretages med det udtrykkelige Formaal at gøre Slaver. Ganske vist ere de Tider forbi, da Kongen af Dahome aarlig foretog den store Slavejagt for at fylde sin Statskasse ved Salg af Udbyttet til driftige oversøiske Eksportører, og da i det hele taget saa mange Negerkonger levede i Velstand af den indbringende Menneskehandel. Vel forsynes de muhamedanske Lande i Asien mere fra Kyst- og Kongoegnene end fra Sudan, men ikke desto mindre er Handelen med Slaver her endnu tilstrækkelig livlig til at kunne gøre Jagten efter Mennesker lønnende. Ikke alene fra Dahome, men fra Bornu og flere af de andre sudanesiske Stater foretages der aarlig større eller mindre Razziaer efter den værdifulde Vare. Slaver, der skaffes paa denne Maade, sælges paa Torvene som andre Varer og eksporteres til fjærne Egne, nu som tidligere lænkede til hverandre i en lang Række med Stokke fra Hals til Hals. Det er ligeledes denne Klasse Slaver, som anvendes til Menneskeofringer, hvor saadanne finde Sted, og som i det hele altid behandles haardt og hensynsløst.

Den anden Klasse af Slaver, hvis Lod er ulige lettere, omfatter Personer, som tilhøre Stammen. Grunden til deres Afhængighed

altid Gæld. Ikke alene kan, som foran omtalt, en Pant-
ıa over til Slaveri, men en Skyldner maa, naar han ikke
til at betale sin Gæld, staa inde for den med sin Person.
kunne Forældre sælge deres egne Børn, hvad der ingen-
jældent, og naar der indtræffer Hungersnød, er der stedse
der sælge sig selv til velhavende Folk, der ere i Stand
:holde dem.
rn af Slaver
skabes der
denfor hver
en Trælle-
vel ikke i
naar den
: Klasse af
ı dog er ret
tset fra den
;hed, som
ən med Ud-
at maatte
Herre over
en Verden,
blive solgt
med Slave-
aar Herren
'enge eller
formindske
nd, er Hus-
Lod som
nlunde sær-
:lsesværdig.

Fig. 69. Fornem Mand fra Hausa.

afhænger deres Behandling af Herrens Karakter og
n sædvanlig leve de i hans Hus som Medlemmer af hans
; dele hans Maaltider og Fornøjelser. De kvindelige
e hans Konkubiner, de mandlige hans Tjenere, under-
Venner og fortrolige. Det hænder ikke saa sjældent,
ə bliver gift med en af Husets Døtre. Ofte fordrer man
ən kun et vist nærmere bestemt Arbejde, saaledes at han
at arbejde for sig selv. Han erhverver sig da selvstændig

Ejendom og holder Slaver, hvis han har Raad dertil. I Senegambie er denne Form af Slaveri gaaet over til et rent Klientforhold, id. Slaverne undertiden slet ikke bebo Herrens Hus, men befolke sæ lige Landsbyer med egne Høvdinge. De betale kun en bester Afgift til Herren og ere forpligtede til at præstere et vist Hove arbejde.

Bortset fra dette særlige Forhold ophører den sudanesisl Slaves fuldstændige Afhængighed af Herren dog intet Øjeblik, hv stor en Mand han end er i Sammenligning med sine ligestilled Han er ganske retløs og aldrig sikker, hvis han har en lunefu Herre. I Dag kan han være dennes fortrolige, imorgen bliv han maaske pisket, faar Næse og Øren skaaret af, bliver sol eller ofret ved en Begravelsesfest, hvis han har forsyndet s eller vakt sin Herres Vrede. Paa den anden Side er Herr ansvarlig for alle Slavens Handlinger, for den Gæld han stifter de Tab han forvolder andre enten med eller mod sin Vilje. Slav er ikke ansvarlig overfor andre end Herren, men paa den Maa er en ondskabsfuld Slave ogsaa i Stand til at volde sin He mange Vanskeligheder.

Forskellen mellem frie og ufrie betegner den største Modsæ ning i Negersamfundet og genfindes hos alle sudanesiske Fol I Forhold til den ere de øvrige sociale Forskelligheder af ringe Betydning. Indenfor de frie Mænds Klasse er Standsforskellen Reglen lidet udpræget selv i Samfund, hvor talrige Landsby- o Distriktshøvdinge danne et ret anseligt Aristokrati. Den størst Undtagelse herfra gøre de senegambiske Folk, hos hvilke ma træffer et fuldt udviklet Kastesystem. Forbudet mod et Individ Overgang fra en Klasse til en anden og mod Ægteskab mellem d forskellige Klasser er her ligesaa absolut som i Indien. Faderen Kaste er bestemmende for Sønnen, selv om denne maaske aldri har øvet Faderens Haandværk. Hos Mandingoerne udgøre Smedene der som omtalt ellers ofte danne en ren Pariakaste i Afrika, de første Klasse. Her ere de højt ansete Mænd, af hvilke en elle flere opholde sig i Høvdingens Nærhed dels som Selskabsbrødr og Drikkekammerater dels for at udføre betroede Hverv. T Smedenes Haandværk hører ikke alene alt Arbejde vedrørende Ud vinding og Behandling af Jærnet, men tillige visse Læder- og Tra arbejder foruden saadanne Smaabestillinger som at lave Lerkar o

Piber, at arrangere Ægteskaber og foretage Omskærelser. Disse Bibestillinger ere ofte i den Grad blevne Hovedvirksomheder, at mangfoldige Smede aldrig have lært eller udøve den Profession, der tilfalder deres Klasse. Blandt de øvrige Kaster skal her kun fremhæves den, der omfatter de omvandrende Sangere *(Grjoterne)*. Noget synderlig hæderligt Kompagni ere disse bedrøvelige Trubadurer ikke. Deres Maal er at snylte sig gennem Verden, og de ere ikke videre kræsne i Valget af de Midler, de anvende. I et saare burlesk Kostume drage de omkring fra Landsby til Landsby med deres trestrengede Guitar, med deres Trommer og Horn, musicere, synge og fortælle Historier. Hvor de mene at kunne fortjene noget, ere de altid til Stede. Skal der være Bryllup et Sted, eller skal der fejres en eller anden glædelig Begivenhed, er der straks en Grjot ved Haanden med et Digt, som naturligvis maa belønnes. Helst søge disse omvandrende Sangere at skaffe sig Adgang til en eller anden Høvdings Omgivelser og stræbe at vinde hans Bevaagenhed ved at prise ham og hans Forfædre i Digte, der strømmer over af den fadeste og indholdsløseste Smiger. Uagtet Grjoterne ere foragtede af alle hæderlige Folk paa Grund af deres organiserede Tiggeri og deres Løgnagtighed, ere de dog frygtede og udøve en ikke helt ringe Indflydelse, sandsynligvis paa Grund af den Overtro, som knytter sig til dem. Enhver stræber efter at staa sig godt med dem og de benyttes jævnlig af Høvdinge som Spioner.

Udenfor de fire Kaster staa Agerdyrkerne, der udgøre Befolkningens store Masse, og Fiskerne. De danne vel Korporationer, i hvilke Virksomheden gaa i Arv fra Fader til Søn ligesom indenfor Kasterne, men de ere forskellige fra disse derved, at Individet ikke strengt fastholdes i sin Klasse, men ved Ægteskab kan gaa over til en anden.

De bevægede Forhold, som i Aarhundreder have hersket i i Sudan, have øvet en gennemgribende Indflydelse paa de politiske Tilstande. Ved Krige, Erobringer og Folkeforskydninger ere store Riger opstaaede og gaaede til Grunde. Vestafrikas Historie er, som det allerede er antydet foran, en uafladelig Flytning af Magtcentret fra eet Folk til et andet, fra Soninker til Mandingoer, fra disse til Sonrhay og Fulber. Ethvert af disse Folk har til Tider været det mægtigste og toneangivende i Vestsudan, og har øvet

en ikke ringe Indflydelse paa større eller mindre Kredse af fremmed Folkeslag. De urolige Forhold begunstigede meget Udviklinge af det personlige Herredømme. Den stadig truende Fare for Vold-handlinger fra mægtigere Naboer havde til Følge, at man sluttede sig sammen om en Høvding, som ved sine personlige Egenskaber indgød Tillid og som var i Besiddelse af tilstrækkelig krigersk Dygtighed til at bringe Sejren hjem. En Mand med Kraft og Energi kunde i Sudan, ligesom Tilfældet var hos Bantufolkene, l- skabe sig en Magtstilling, der naaede ud over hans egen Leveti d. Rundt omkring se vi det Forhold gentage sig, at en Stammehøv-ding er bleven Skaber af et Dynasti, og at dettes Herredømme har faaet et stærkt autokratisk Tilsnit. Hvor Islam var bleven den herskende Religion, begunstigedes denne Udvikling end yderligere. Gennem hele Sudan træffer man en Række af større og mindre muhamedanske Negerriger med en tilsyneladende absolut og ganske despotisk Regeringsform eller i alt Fald med et udpræget Oligarki.

I mange af disse mer eller mindre autokratiske Riger træffes imidlertid endnu Spor af en ældre, mere patriarkalsk Samfunds-form, som staar i Forbindelse med de sociale Organisationer, der ere herskende i Sydafrika, og ved Siden af dem findes Folk, hos hvilke de patriarkalske Forhold ere saa stærkt overvejende, at Re-geringsformen mere ligner et konstitutionelt Monarki end et absolut Kongedømme. Vi betragte kort enkelte af de mest karakteristiske Typer af Negerstater.

I saa godt som alle sudanesiske Samfund, hvor despotiske de end ere regerede, er Landsbyen den politiske Enhed. Den danner et hele for sig, styret af en Høvding og i Reglen af et Raad af Tillidsmænd. Landsbyhøvdingen staar atter under en anden, større Høvding, der styrer en By eller et Distrikt, og som altid over sig har en endnu højere Autoritet, der indsættes af Kongen. Mest ud-præget træffer man den patriarkalske Regeringsform med Lands-byen som Centrum hos Krufolket paa Guineakysten. I de talrige smaa Republiker, i hvilke Landet er inddelt, er Jorden Fællesejen-dom. Den, der dyrker et Stykke Mark, faar Ejendomsret til den for sig og sine Efterkommere, saalænge de bruge det, dog uden at kunne sælge det, og saasnart de ophøre med Dyrkningen, falder Jorden tilbage til Fællesskabet. I Spidsen for hver Familie staar en Patron, der repræsenterer sin Kreds udadtil. Da Krumænderne

søge den største Del af deres Erhverv ved at tage Hyre som Matroser paa evropæiske Skibe, bestaar den vigtigste Side af Patronens Virksomhed i at varetage de unge Familiemedlemmers Interesser overfor Skibskaptajnerne og forhandle med dem, ligesom de hjemvendende betale ham deres erhvervede Rigdomme, for at han kan fordele dem mellem de enkelte Individer. Men trods den store Indflydelse, Patronen er i Besiddelse af, er det dog ikke ham, som regerer. Alle Familieoverhovederne danne tilsammen et Raad, der drøfter de Forholdsregler, som skulle tages, og vaage over deres Udførelse. Den egentlige Afgørelse af vigtige Beslutninger tilkommer imidlertid her som flere andre Steder i Afrika en almindelig Folkeforsamling *(Palaver)*, der træffende er bleven sammenlignet med Oldtidens Ting. Formanden for Raadet, der tillige er Fetischmændenes Høvding, er Præsident i dette republikanske Samfund. Han betragtes som nøje knyttet til Folkets Velvære, næsten som ansvarlig derfor. Er Afgrøden rig, Handelen blomstrende og Samfundet i det hele lykkeligt, regnes det ham til Fortjeneste, medens han paa den anden Side faar Skyld for alle de Ulykker, der indtræffe, og risikerer at blive afsat, hvis det gaar alt for galt.

Fig. 70. Makarakahøvding (efter Fotografi af R. Buchta).

Der findes blandt de andre Stammer paa Guineakysten adskillige Overgangsformer mellem lignende patriarkalske og republikanske Tilstande som hos Krufolkene og udpræget monarkiske, mer eller mindre despotisk regerede Stater. Men ogsaa her er Landsbyen et vigtigt Led i hele Regeringssystemet. Dens Anliggender styres

af en Høvding, *Kabocer**, i Forbindelse med et Raad af ældste, og det er ofte denne Høvding, der er den egentlig styrende Myndighed. Vel findes der i Staten et Overhoved, en Konge om man vil, som regerer absolut og despotisk nok over sine nærmeste Omgivelser, men hvis Autoritet ikke rækker synderlig langt ud i Landet. Det er vanskeligt at betegne denne Regeringsform med et enkelt Ord. Den er, som Cruickshank siger, ikke Despoti, ikke konstitutionel Monarki, ikke Oligarki, heller ikke Republik, men noget af alt dette. Høvdingens Individualitet og Rigdom er afgørende for den Indflydelse, han vinder, men denne er jævnlig ikke større, end at mange af Distrikterne paa Kysten kunne glæde sig ved et ikke ringe Maal af politisk Frihed. De have en Regeringsform, der nærmest er republikansk, idet de arvelige Kabocerer, der udgøre en Slags Patricierfamilier i Distriktet, tilsammen danne et Raad, der styrer det Omraade, de repræsentere, næsten ganske uafhængigt af den fjærnt boende Stammehøvding og med Tilslutning af den Folkeforsamling *(Palaver)*, hvis Stemme giver den formelle Sanktion af den tagne Beslutning.

Selv i Stater, hvor Styrelsen er stærkt centraliseret og Regeringsmyndigheden mere despotisk, have de lavere Høvdinge bevaret en ikke ringe Indflydelse. Typisk i denne Henseende er Ashanti, hvis politiske System nærmest maa betegnes som et Oligarki. De forskellige Klasser af Høvdinge øve deres Autoritet i videre og snævrere Kredse og ere atter afhængige af nogle enkelte Dignitarer, der staa umiddelbart under Kongen. Denne er atter i sine Afgørelser bunden af dem. Lavest i Rangen ere som sædvanlig Landsbyforstanderne, af hvilke 5—6 ere forenede under en Høvding, der atter er afhængig af Høvdingene for de syv Distrikter, i hvilke Landet er inddelt. Tre af disse udgøre Rigets Stordignitarer, hvis Indflydelse paa Regeringen er meget betydelig. Men ogsaa her gentager det samme Forhold sig som i andre Regeringer paa Guineakysten, i Nærheden af Residensen ere de lavere Høvdinge afhængige nok af Kongen, medens Distriktshøvdingene i de fjærnere Distrikter kunne glæde sig ved et stort Maal af Frihed. Enhver Høvding har sin egen Domstol, der paadømmer alle Forbrydelser, som forefalde, men Befolkningen har, i alt Fald formelt, en vis

* Af port. *Cabeceira* (den fornemste, Familieoverhovedet).

Garanti for en altfor stor Vilkaarlighed fra denne Autoritets Side dels derved, at kun Kongen kan fælde Dødsdommen over frie Mænd, dels ved at enhver Sag kan appelleres fra en lavere Domstol til den højeste i Riget, der er sammensat af Kongen og alle Høvdingene. I Virkeligheden er dog denne Garanti for Liv og Ejendom ikke meget værd, da Kongen har Ret til at tage Undersaatternes Liv, hvornaar han vil. Hvor despotisk end Kongen sædvanlig optræder, er han dog ingenlunde absolut i sin Magt. Han kan hverken erklære Krig eller slutte Fred, lige saa lidt som han alene kan afslutte nogen Traktat, der vedrører hele Folkets Interesser. I alle saadanne Forhold have Distriktshøvdingene en afgørende Stemme med. De danne i alt Fald efter Loven et Raad, der i Forening med Kongen regerer Stammen. Men det maa indrømmes, at under det nuværende Dynasti har deres Indflydelse paa Ledelsen af Landets almindelige Politik ikke været synderlig stor. Det er »Ashanti Pindsvinet« *(Ashanti Kotoko)*, der regerer Landet med absolut Myndighed. Dette »Pindsvin« svarer nogenlunde til, hvad man i Evropa vilde kalde et Statsraad, sammensat som det er af Kongen, hans Moder, de tre øverste Distriktshøvdinge, den øverste Krigshøvding og enkelte af de mægtigste Høvdinge omkring Hovedstaden Kumassi. Dette snævrere Raad er den egentlige Regeringsmyndighed, hvis Autoritet er saa stor, at ingen af de Høvdinge, som have Sæde i det store Raad, vove at gøre nogen anden Opfattelse gældende end den, som vides at være herskende i Statsraadet. Ikke for intet bærer dette Navnet Pindsvinet; ingen krænker det uden at stikke sig paa det.

Den Rest af Indflydelse paa Regeringen, som i alt Fald efter Loven er tildelt de lavere Høvdinge, hvor ringe den saa end i Virkeligheden er bleven, er ganske forsvundet i det nærliggende Kongerige Dahome. Ingen Stat i Sudan regeres mere absolut end denne; intet Steds har den Nimbus, som omgiver en Negerkonge, større Glans end her. Dahome er Typen for alle de mindre, despotisk regerede Negerriger i Sudan. Alle de Ejendommeligheder, som karakterisere disse, ere i Dahome samlede og førte ud i deres yderste Konsekvens. Kongen af Dahome kan med Rette gøre Ludvig den XIV's Valgsprog til sit: »l'état c'est moi«. Hans Vilje er den højeste og eneste Lov. Selv om han end sædvanlig regerer i Overensstemmelse med Skik og Brug, kan han dog give

sine Luner frie Tøjler. Ingen af Undersaatterne, maaske med Un tagelse af de mest ansete Fetischmænd og de to øverste, ha nærmest staaende Høvdinge tør vove at ytre en Mening om politisl Forhold overfor Kongen. Selv den blideste Kritik vilde nedkal den strengeste Straf over den, der vovede at fremsætte den. Overf Kongen ere Undersaatterne Slaver. Al Ejendom tilhører ham. Hv en Mand besidder, ejer han kun med Kongens stiltiende Samtykk Hvor naar denne behager at udstrække sin Haand efter en Und saats Ejendom, kan han tilegne sig den, uden at Ejermanden t vove at kny.

Den Ydmyghed og Underdanighed, med hvilken Negrene b tragte deres Høvdinge, bliver i Dahome til en næsten overtro Ærefrygt. Kongen er mere en Halvgud end en Hersker. Der ingen Grænse for det Slavesind, der lægges for Dagen overfor ha »Mit Liv er intet, det tilhører Kongen, ikke mig; hvis det behag ham at tage det, er jeg villig til at underkaste mig«*. Aarhundred Overgreb og Tyranni have ikke været i Stand til at udrydde den Tankegang hos Befolkningen. Den har som alle andre Negerf et Talent til at lyde og til i Tavshed at underkaste sig en Autorit der formaar at svinge Svøben kraftig over den.

Underdanigheden faar sit krasse Udtryk i et Ceremoniel, der antager gan ekscentriske Former. Kun enkelte Træk skulle her anføres for at karakterisere A af Ydmygheden. Enhver, der fremstiller sig for Kongen, ligegyldig hvilken R han har, maa kaste sig til Jorden for ham, overdænge sig med Støv og Snavs sørge for, at saa meget som muligt af dette kan blive siddende paa Læber og Kin for at vidne om den fuldkomne Ydmyghed. Krybende paa alle fire eller bugte sig frem som en Slange langs Jorden nærmer Undersaatten sig sin Herre. Viser sig en Sveddraabe paa den kongelige Pande, straks bortviskes den af en omhygg Slave, og nyser han, berøre alle de tilstedeværende Jorden med deres Pande og ud en Hilsen. Størst Sensation vække det, naar Majestæten drikker. Ærefrygten Herskeren forbyder alle at være Tilskuere ved en saa dagligdags Handling af ophøjede Væsen, men da det ikke kan undgaas, at Kongen ved Festerne drikk Befolkningens Nærværelse, ere et Par Kvinder altid til Rede med et Stykke Tøj, udspændes som en Skærm for ham, medens et Par andre dække ham med Parasol for fuldstændig at skjule ham for profane Blikke. Publikum, der vender Ryggen skyder, ringer og klapper samtidig i Hænderne for at tilkendegive deres Deltagels den glædelige Begivenhed. Servilismen overfor Autoriteten drives saa vidt, at s om Kongen ikke viser sig, men lader sig repræsentere af sin Stok, baaren af Slave, kaste alle Undersaatter sig til Jorden for den og modtage den med de sam Ceremonier som Majestæten selv. Ligeledes ere alle Kvinder i Kongens Tjen ligefra hans Hustruer til Slavinderne unddragne profane Blikke. Vise de sig ude

* Noris, Anf. St. S. 22.

uset, ledsages de af en Slave med en Klokke, hvis advarende Ringning indeholder ıabud til alle Mænd, der befinde sig paa Vejen, om hurtigst mulig at flygte bort.

Uagtet alle Undersaatter overfor Kongen ere Slaver, er det dog ıngtfra, at de alle ere lige. Der findes en ikke saa kort Trinrække ·a de øverste Høvdinge, der staa Tronen nærmest, gennem Distrikts-, ly- og Landsbyhøvdinge til Folkets store Masse, og enhver af dem ordrer af sine undergivne den samme Respekt og Ærbødighed, om han selv maa vise sine overordnede. Alle Høvdinge (Kabocerer) ıdnævnes af Kongen. I denne udprægede Militærstat bliver Armeens)rganisation bestemmende for den civile Befolkning. Bægge ere lelte i en højre og en venstre Fløj, der benævnes efter sin Plads oran Kongens Sæde, og hver Fløj har en Række af Høvdinge med ›estemt Rang. Forholdene blive imidlertid mere komplicerede lerved, at Hæren bestaar af en kvindelig Halvdel, der hverken er nindre eller mindre anset end den mandlige, hvorfor der bliver en Række kvindelige Høvdinge, der svare til de mandlige. De to ıøjeste mandlige Høvdinge, *Mingan* og *Meu*. indtage en lignende Stilling som evropæiske Ministre. Den første er den øverste Militær-ıøvding, Fører for den højre Fløj og tillige Retfærdighedens Haand-ıæver i Landet. Karakteristisk for dette barbariske Land er det, ıt den højeste Dignitar i Landet tillige er den øverste Skarpretter og fører Hæderstitlen *Men-wu-to* »Manddræberen«. Hans Kollega, Meu, Føreren af den venstre Fløj, har en mindre uappetitlig Be-stilling. Han er Lederen af de udenrigske Anliggender, særlig af ılt vedrørende Handelen og Modtagelsen af fremmede, men er tillige den, der modtager Skatterne og Tributen. Hvor despotisk Kongen end er anlagt, ere disse to Mænd dog ikke uden Indflydelse paa hans Handlinger, og paa eet Punkt er der lagt en ikke ringe Myndighed i deres Haand, idet det er dem, der udvælge Kongen. Tronen er nemlig kun arvelig i en bestemt Familie, ikke for en bestemt Person, og endskønt den ældste Søn i Reglen vælges til Faderens Efterfølger, staar det dog de nævnte Høvdinge frit for at kaare en af de yngre Sønner, hvis han forekommer dem mere skikket til Værdigheden.

Som Symbol paa deres Rang faa alle Høvdinge en Parasol, en Stol og en Pibe; men med denne Æresbevisning maa de nøjes. Bestemte Indtægter bliver der ikke anvist dem. Da de imidlertid ikke alene selv skulle leve, men tillige optræde med en vis Pomp og »give Kongen at spise«, som det hedder, ɔ: udrede visse Afgifter til ham, ere de nødte til at skaffe sig Indtægter ved en systematisk Udpres-

ning af deres undergivne gennem »Gaver« og Bøder. De følge i denne H
det Eksempel, som bliver givet dem fra oven. Tidligere afholdtes hvert Aa
Slavejagt, hvis Udbytte fyldte Kongens Kasse. Men efter at denne Indtægt
bleven væsentlig formindsket ved den oversøiske Slavehandels Ophør, er
vendigt paa anden Maade at skaffe Midler til at hævde Stillingen og afholde
Fester med tilhørende Gaveuddelinger, der ere nødvendige for at holde Folk
Lune. Hjælpekilderne ere ikke ringe. Først presses der paa lovlig eller
teret Maade saa meget som muligt ud af Undersaatterne gennem Skatter. A
Vare betales der Afgift til Kongen (Vejkauris), og rundt omkring paa Veje
Skatteopkræverne, »Vejens Herrer« som Edderkopper i deres Spind for at
Kongens Part af Landets Produkter og fremmede Handelsvarer, som b
Markederne. Desuden gennemføres Principet om Kongen som eneste Besid
Ejendom i Landet til den yderste Konsekvens. Til enhver Tid kan han
hvad han lyster enten ved at l
Ejendommen paa en ganske løs
eller ved simpelt hen at sende en
sine Folk ud for at udplyndre Under
Overfor de hvide, der opholde sig
er Tyveriet ligefrem sat i Syste
eksisterer en Bande Funktionær
kaldes og virkelig ere »Kongens T
som under et eller andet Paasku
ind i de hvides Huse for under L
Domstolenes Beskyttelse at stjæ
denne hæderlige Institution optræd
aabenlyst og forsvares med det
ment, at da Kongen har Mon
Tyveri, ere Undersaatterne mindre
til at indlade sig paa dette Foreta
ikke at komme til at konkurrere n
Herre. Paa denne Maade modvirk
Tyverier ved denne Statsinstitution
saadanne sociale Tilstande er det
følge, at alt Fremskridt er umulig
vil anstrenge sig med at indtage ny Jord til Dyrkning eller med at skaffe
Hjælpekilder gennem Industrien, naar han bestandig er udsat for at vække
Appetit og blive berøvet sine Ejendele, saa snart det lyster Majestæten. Tidl
det endog saa langt fra, at højere Vedkommende opmuntrede Handel og In
disse tværtimod bleve modarbejdede eller dog betragtede med Mistillid som h
Undersaatternes Lyst til Deltagelse i Slavejagterne.

Fig. 71. Ung Mand fra Wadai.

I Dahome har den sudanesiske Absolutisme naaet sit
punkt. Mellem dette Regeringssystem og de aristokratisk-mon
Statsformer ligge Flertallet af Negrenes politiske Institutioner.
hvor Islam er trængt igennem, har den understøttet det autol
Princips Fremvækst paa de ældre Regeringsformers Bek
Saaledes f. Eks. i Bornu. Af den tidligere aristokratiske For

under hvilken Regenten faktisk var indskrænket i sin Magt af en stor Del mægtige Dignitarer, er nu kun Raadsforsamlingen *(Nokena)* tilbage som en Skygge. Dels Repræsentanterne for de forskellige Befolkningselementer i Riget (Kanurier, Kanembuer, Arabere o. s. v.)

Fig. 72. Pansret Rytter fra Bagirmi. (Efter Ratzel, Völkerkunde III.)

dels et Antal Krigshøvdinge have tillige med Sheikens Brødre og Sønner Sæde i denne Forsamling. Men i Virkeligheden er den uden nogen Betydning. De gamle Høvdinge, der tidligere indtoge vigtige Stillinger og stode højt i Rang og Magt, have mistet al Indflydelse under det nuværende muhamedanske Dynasti. Lykkes det dem at indvirke paa Shejkens Handlinger, skyldes det deres

rent personlige Forhold til ham. Fyrstens Villie er alene afgørende i alle Forhold. Han hersker absolut, kun indskrænket af Koranens Bud, og fordrer af sine Undersaatter en lignende slavisk Underdanighed som den sorte Majestæt i Dahome. Overfor de Mænd, der i Følge deres Stilling ere kaldede til at være hans Trones Støtter, viser Shejken en smaalig Mistillid, der har ført til, at alle vigtigere Hofembeder ere komne i Hænderne paa Slaver. Paa dem mener han at kunne stole mere end paa sine Slægtninge eller de større Høvdinge. Overfor de første, særlig overfor de nærmest arveberettigede, Brødre og Sønner, deler han den Mistænksomhed, som — ganske vist ikke helt uden Grund — er saa almindelig blandt sudanesiske Fyrster. I Bornu er man vel ikke gaaet saa vidt som i det nærliggende Wadai, hvor endnu den nye Regents Brødre faa det ene Øje stukket ud; man søger der kun at sikre sig mod deres ærgerrige Aspirationer ved at gøre dem til Høvdinge over de fjærnest liggende Distrikter i Landet, hvor deres Magtlyst kan faa tilstrækkelig Tilfredsstillelse i en Regering ganske efter deres Luner. Ingen lægger dem Hindringer i Vejen.

Arveretten til alle disse smaa og store sudanesiske Troner følger i Almindelighed de samme Regler, som ere gældende paa det privatretlige Omraade. Børnene tilhøre, som det fremgaar af Pantsætningsforholdene, Moderen og dennes Familie, indtil den første ved Køb bliver Mandens Slave. Arvegangen bliver derfor den samme som i alle de Samfund, der ere omhandlede i det foregaaende, i hvilke Kvindelinjen er den herskende. En Mands nærmeste Slægtning er hans sammødrene Broder, eller hvis en saadan ikke findes, hans ældste Søsters ældste mandlige Barn. Dette er hans Arving. Først i det Tilfælde, at der ingen Nevøer findes, arver Sønnen. Hvad der gælder om Ejendom, gælder ogsaa om Titler og Værdighed. Med ganske enkelte Undtagelser, hvor Arvegangen er fra Fader til Søn, er det Broder, som arver Broder, eller Søstersøn, der efterfølger Morbroder baade i Stillingen som Landsbyhøvding og i den højeste Værdighed som Stammens Hersker.

Den naturlige Følge af Islams Fremtrængen i Afrika har været, at de gamle, traditionelle Retssædvaner, der ellers i Sudan og Senegambien træde i Stedet for Love, ere blevne fortrængte af Koranens Bud. Overalt i de muhamedanske Lande er Koranen bleven Rettesnoren for Retfærdigheden, hvad enten selve Retten som Institution er paavirket af arabiske Forbilleder, eller det er den sædvanlige afrikanske Domstol, for hvilken Sagen føres. Hvor Despotiet har naaet sin største Udvikling, f. Eks. i Dahome, repræsenterer Kongen i sin Person i den Grad den bestaaende Retstilstand, at der ved hans Død indtræder et fuldstændigt Anarki

ligesom paa Hawai*. Naar Autoriteten falder bort, styrter den hele Retsorden sammen. Under mere patriarkalske Samfundsformer danner Høvdingen i Forening med de ældste Retten *(Palaver)*. Dennes Retfærdighed kan man just ikke berømme. Mange Steder gaar det som paa Guldkysten, at Dommerne ligefrem ere til Fals. Hvem der vil vinde sin Sag, maa først sikre sig Dommerne ved rigelige Gaver, ellers opnaar han intet. Den, som kan bestikke de fleste af Rettens Medlemmer, er sikker paa, at Sagen gaar efter hans Ønske. I ni af ti Tilfælde er derfor en rig Mand sikker paa at vinde sin Sag overfor en mindre velhavende, hvor uretfærdig den saa end er. Kun naar bægge Parter ere saa fattige, at de overhovedet aldeles intet kunne betale — hvad der ikke saa sjældent hænder — er der Mulighed for, at Sagen faar det Udfald, som Retfærdigheden kræver.

Trods de Vanskeligheder og den Bekostning, der er forbundet med at skaffe sig sin Ret, ere Negrene dog i højeste Grad processyge og slæbe hverandre for Retten for ganske ubetydelige Forseelser. Hvad enten Sagen er af civilretlig eller kriminel Natur, er den altid Genstand for en Proces for Retten. I alle Retsforhandlinger spille Krydsforhør af Vidner og Renselseseder en vigtig Rolle. Der gives forskellige Arter af Eder. Snart sværges der ved Fetischen i den Tro, at Menederen vil blive ramt af de overnaturlige Magters Straf, snart ved Høvdingen eller ved en af Folkets store Ulykkesdage, hvormed der forbindes den Mening, at Respekten for denne Person eller denne Begivenhed er i den Grad forpligtigende, at en Usandhed sætter Menederen udenfor Samfundet som Nationens Fjende, der er hjemfalden til den strengeste Straf. Endnu almindeligere som Bevismidler ere dog Gudsdomme. Den anklagedes Skyld eller Uskyld skal bevises ved, at han tømmer en Skaal med en Drik, der er tilberedt af Præsten, idet man er overbevist om, at Drikken vil forvandle sig til Gift for den skyldige. Det er unødvendigt at sige, at Gudsdommene mere end noget andet bidrage til at gøre Retstilstandene usikre. Afgørelsen af Skyld og Uskyld kommer til at hvile i Præstens Haand, og det er selvfølgeligt, at denne, der er ligesaa samvittighedsløs i Sudan som alle andre Steder i Afrika, ikke lader dette Middel ubenyttet til at berige sig. For den, der betaler godt, bliver Drikken til Vand, for de andre forvandler den sig til Gift. Selv den, der ved sig fuldstændig uskyldig, vover ikke at undlade at stemme Fetischmanden gunstig for sin Sag ved Gaver, og med Tvivl sætter han Bægeret til Læberne af Frygt for, at Modparten mulig har betalt mere end han, eller at Fetischmanden maaske har en personlig Interesse i hans Død.

Der er allerede i det foregaaende omhandlet saa mange enkelte Retsforhold, at disse ikke her skulle yderligere omtales. Efter de gældende Retssædvaner idømmes korporlige Straffe for alle svære

* Se 1ste Del S. 103.

Forbrydelser som grove Tyverier, Mord og Ægteskabsbrud,
denne Art Straffe betyde for frie Mænd Døden under en eller anc
Form. Det er kun Slaver, som straffes med Lemlæstelser eller m
den frygtelige, af Flodhestehud flettede Pisk, der sønderflænger d
ulykkeliges Ryg. Alle mindre Forbrydelser straffes derimod m
Bøder, og takket være den Pengegriskhed, som er lige stor h
Høvdinge og Undersaatter, kunne saare mange af de Forbrydels
der efter Loven rammes af haardere Straffe, sones ved Bøder. I
gives i Virkeligheden ikke mange Forbrydelser, for hvilke en Ma
ikke kan købe sig fri med Penge. Selv et Mord, som de efterleven
Slægtninge ere forpligtede til at hævne, sones hyppig ved Betali
af Blodpenge, højere eller lavere efter den dræbtes Stilling. K
den, der ingen Penge har, maa bøde med sin Krop. I de fle
Tilfælde er dog Forpligtelsen til Blodhævn ufravigelig saavel i
hedenske som i de muhamedanske Lande, i hvilke den opretholc
ved Koranens Bud om den retfærdige Gengældelse. Overalt ra
Blodhævnsfejderne fra Slægt til Slægt, nærede ved den Opfatte
af Slægtens Solidaritet, der tillader, at man til Offer udser c
første den bedste af Morderens Slægt, som man møder.

Hos flere Negerfolk i Senegambien og paa Guineakysten er
foregaaet en ejendommelig Udvikling af denne Solidaritetsfølelse, i
den er bleven udvidet fra Familien i snævrere Forstand til Famil
i videre Betydning ɔ: til Stammen eller Folket og udstrakt til
gælde Ansvarlighed i ethvert juridisk Forhold. Den vanskel
Forbindelse mellem forskellige Folk og Vejens Usikkerhed paa
Tid, da enhver, der begav sig udenfor sin Landsby, kunde risik
at blive opsnappet og solgt til en Slavehandler, har ført til, at m
har søgt at skaffe sig sin Ret eller sit Tilgodehavende ad indirel
Vej. En Kreditor, der i en fremmed Stamme har en Skyldner,
hvem han ikke kan faa sin Betaling, opsnapper simpelt hen c
første den bedste af Skyldnerens Byfolk eller Landsmænd, der ik
har noget som helst med Gældsfordringen at gøre, og holder h
fast, indtil Fordringen er bleven fyldestgjort. Sker dette ikke inc
en vis Tid, bliver han solgt som Slave. Den opsnappede e
dennes Familie maa saa henvende sig med sin Fordring til c
oprindelige Debitor og dennes Familie og tvinge den til Betali
For saa vidt er dette System, der paa Guldkysten kaldes *Panjari*
simpelt nok. Men under urolige og lovløse Tilstande, som ere

ndelige, bliver det meget indviklet og udarter til en ligefrem
neskejagt, idet man, naar man ikke kan faa fat paa Skyldneren
griber ganske uskyldige Mennesker, der ikke engang ere
dnerens Landsmænd, og holder dem fangne, idet man henviser
til at skaffe sig Regres hos disse. Kan den panjaredes Familie
faa fat i en Mand af den rette Stamme eller By, panjarer den
videre en fremmed, og dette fortsættes videre og videre,
l den rette Debitor rammes saa føleligt, at han gaar ind paa
ɜtale. Men før dette sker, kan ofte en hel Række af Mennesker,
ıldeles intet have med Sagen at gøre, være blevne opsnappede
oldte som Livegne, og det ender sjældent, uden at en eller
ere blevne solgte som Slaver.*

Der var en Tid, da en Neger med et Gevær i Haanden nær-
var en komisk Figur. Han fyldte Løbet paa den gamle, i
pa udrangerede Muskedonner, som en driftig Handelsmand
e solgt ham til en ublu Pris, med meget Krudt, for at det
ʒ skulde knalde. Naar han saa, holdende Geværet ved Hoften
den at sigte, havde fyret løs, og Vaabnet ikke var eksploderet
vad der jævnlig skete — eller han ikke af Frygt havde kastet
ra sig, gjorde han nogle Spring i Luften og forsvandt bag en
eller en Busk for at lade paany. Disse Dage ere nu næsten
Vegne forbi. Negeren har faaet bedre Vaaben og har lært at
e dem. Han er vel ikke nogen god Skytte, men han har dog
hanti og ved Kongo vist, at han kan bruge sit nye Vaaben.
:t af en evropæisk eller evropæisk uddannet Haand, bliver
en ret dygtig Soldat, men overladt til sig selv er han som
ıtander i Reglen ikke meget værd. Overfor et Angreb af en
ɪrganiseret og vel bevæbnet evropæisk Styrke, selv om den er
:, kan en Negerhorde ikke holde Stand. Dertil er den for
:iplineret. Undtages enkelte Stater, i hvilke der findes en
lig Hærorganisation, mangler sædvanlig ethvert Begreb om
edelse og Taktik. Selv om det derfor ikke skorter paa Mod

* I flere Egne af Central- og Vestafrika ere hemmelige Selskaber vidt udbredte
.ve en ikke ringe Magt. Om deres Organisation og Virkemaade vides ikke
, da Forsyndelser mod den Pligt til Hemmeligholdelse af alt Selskabet ved-
le, som paahviler Medlemmerne, straffes paa det strengeste. I Vestafrika synes
landt Mandingoerne udbredte *Purraselskab* at være det talrigste og mest ind-
ıesrige, idet det fungerer som en Slags hemmeligt Politi og hemmelig Ret, der
:r Tyveri, Trolddom og andre Forbrydelser.

Fig. 73. Spyd fra Sudan 1/7.

og Tapperhed, varer det dog ikke
Negerhæren vakler og hurtig opløs
en ilsom Flugt.

I tidligere Tid, da Jagten ef
hærgede Afrika værre end nogen F
Freden sjælden af lang Varighed
Negerkonge drømte om Krig for a
at forøge sine Indkomster ved Salg
og Slaver og selv om end ikke alle
som Kongerne i Dahome, havde
jagten i System og gjort den saa
en Eksistensbetingelse, var man c
beredt til Overfald paa Naboerne,
følte sig stærk nok dertil. Efte
oversøiske Slavehandel er ophørt, e
aftagne i Antal, men Lysten til
Overfald paa Naboen, til Udvidelse
toriet og Indkassering af Tribut er c
stor hos enhver Negerhøvding, de
stærkere end de nærmest boende
Ingen er derfor sikker paa Freden.

Skønt Geværet i den sidste Menne
vundet en overordentlig stor Udbredelse i
det dog ikke endnu ganske fortrængt de
Vaaben. Jo længere man kommer ind i c
bort fra den evropæiske Handelssfære, des
bliver Anvendelsen af Spydet og Køllen, Bu
Øksen og Kniven, som fra gammel Tid h
her. Hovedvaabnet var overalt Spydet, de
nyttes selv paa Omraader, hvor Skydevaab
mindelig Brug f. Eks. paa Vestkysten. F
yderst forskellige, betingede af Vaabnets A
Kast eller Stød. Fig. 73 gengiver nogle
dommeligste Spydformer. Fra Egnen om
Vestkysten hidrøre saaledes de karakteristiske
smeddede Vaaben med det svære Skaft, der
med Leopardskind og delvis beslaaet med Læ
tierne bruge de lette, tynde Assegaier me
Blad, i hvis Ægge der er skaaret skarpe Mo
Barierne ved øvre Nil er Spydet med det
lange, slanke Blad med den skarpe Midtribbe ej
for Bongoerne de uhyggelige Lanser, der i

ger· ere forsynede med en Mængde Spidser, der ere vendte i forskellige Ret- for at gøre Saaret saa ødelæggende som muligt.
iom Supplement til Spydet i Kampen paa fjærnere Hold føre adskillige Folk i sudan Bue og Pil, og Virkningen af dette Vaaben forøges ved, at Pilespidserne

Fig. 74. Sudanesiske Sværd og Knive. 1/6.

orgiftede med Saften af en Euforbia. I Nærkampen kommer derimod en forskellige Vaaben til Anvendelse. Af mindst Virkning er Nilfolkenes Kølle, t, tung Stav af en haard Træsort; et kraftigere Vaaben er derimod Stridsøksen, nder om Bechuanernes Vaaben af samme Art, idet den bestaar af et Skaft, der · i Tykkelse henimod den ene Ende, gennem hvilken der er stukket et Jærnblad.

Almindeligere end dette Vaaben og af større Betydning i Kampen er Sværdet o
Kniven, af hvilke Fig. 74 gengiver forskellige Former. Fra Ashanti hidrører de
krumme, enæggede Sværd, hvis brede Klinge med den konkave Æg er gennembrud
i Zigzagmønstre og hvis udskaarne Træfæste er belagt med tynde Guldblade. De
lange, tveæggede Kniv med Metalfæste, der ender i en kegleformet Knap, og Sked
af presset Læder er ligesom den korte Kniv længst tilvenstre fra Mandingoern
medens det svagt krummede Sværd i den malede Læderskede stammer fra Egnen o
Liberia.

Til Krigsudstyret kommer endnu paa nogle Steder den saakaldte Trumbasc
eller Kulbeda, et Kastevaaben af samme Konstruktion som det, der er afbildet f
Ubangi (Fig. 51), helt af Jærn og forsynet med flere skarpe Blade. Man træff
dette Vaaben hos forskellige Folk Syd for Tsadsøen, i Bornu, Adamaua og Bagirn
og hos Niam-Niamerne, hvorfra det strækker sig ned til Folkene i Kongobækkene
Vaabnet anvendtes oprindelig til Kast, udslynget i horizontal Stilling, saaledes at d
hvirvler rundt om sin Akse. Uagtet det er et farligt Kampvaaben, har det dog ikk
stor Betydning som Kastevaaben, idet Jærnets Kostbarhed og Vaabnets udmærked
Forarbejdning er Aarsag til, at man nødig anvender det efter sin oprindelige Besten
melse og i Stedet for bruger det som Hugvaaben paa lignende Maade som de krumm
sabellignende Vaaben, der findes hos Folkene i Kongoegnene.

Dækvaabnene ere forholdsvis sparsomme. Hos de østlige Sudanesere er Skjold
det vigtigste, enten skaaret af Næshornets eller Elefantens Hud eller som hos Nian
Niamer flettet af Rotang i Mønstre. Hist og her træffer man Brystpanseret i Bru
og i Bagirmi bliver saavel Rytter som Hest klædt i en Rustning af vateret, stukk
Bomuldstøj, der skal beskytte mod Pileskud og Lansestød (Fig. 72).

En sædvanlig afrikansk Hær er en uordnet Hob. Paa Hø
dingens Opbud drage de vaabenføre Mænd ud i smaa Hobe –
pyntede og bemalede paa den mest groteske Maade — uden noge
Anførsel. Mundforraadet, der medføres, er kun ringe. Man lev
af, hvad der falder for, og viger ikke tilbage for at plyndre sir
Venner, naar der ikke gives andet. En venskabelig sindet Hæ
Gennemmarsch gennem en Stammes Territorium er derfor ofte lig
saa ødelæggende som en fjendtlig. Kommer det til Sammenst
med Fjenden, kæmper den enkelte i Reglen med stort Mod c
Hidsighed. Under frygtelige Brøl og Hyl, og medens Hornene c
Trommerne lyde, styrte bægge Parter sig mod hinanden og sl
løs af bedste Evne. Det mangler ikke paa Ophidselse og Vildsk
under disse Sammenstød. Men Kampen er hverken blodig ell
langvarig. Udholdenhed og Standhaftighed gaa ikke Haand i Haa
med Lidenskaben. Det Parti, der har lidt det største Tab, trækk
sig snart tilbage.

Noget anderledes er Forholdet i de større Stater, i Ashan
Dahome, Bornu o. s. v., der kunne rykke i Marken med Hære p

henimod en halv Snes Tusinde Mand. Der er selvfølgelig en strammere Organisation nødvendig, og Hærene ere her inddelte i større eller mindre Korps, der føres af Høvdinge og Underhøvdinge. Hvor der findes Rytteri, hvad der er Tilfældet hos adskillige sudanesiske Folk, danner dette Hærens Kærne. I Dahome er det derimod det berømte Amazonekorps, der udgør Elitetropperne. Det rekruteres alene fra Landet selv, hovedsagelig af unge Piger paa 15—19 Aar, da disse udmærke sig ved størst Mod og Brutalitet. Amazonerne maa ikke gifte sig. Det er deres Stolthed at have skiftet Køn. »Vi ere Mænd, ikke Kvinder«, sige de. Nogle af dem blive dog udtagne af Hæren for at forøge Kongens store Harem. Skulde en eller anden gøre Brud paa den Kyskhedspligt, der paahviler hende og over hvis Overholdelse en Skare Eunuker vaage, bliver hun straffet paa Livet. Ligesom den mandlige Del af Hæren er Amazonekorpset inddelt i Regimenter og Batailloner, og deres Anførere svare i Værdighed ganske til deres mandlige Krigskammerater. De kvindelige Tropper kunne ogsaa med Rette gøre Fordring paa at jævnstilles med den øvrige Del af Hæren. I Tapperhed og krigersk Dygtighed staar en Amazone ikke tilbage for nogen Mand. Bevæbnede med et Gevær og en stor Kniv have de kvindelige Soldater med sand Dødsforagt gaaet i Spidsen under farlige Angreb og kæmpet som vilde Dyr.

Med disse Tropper bliver Krigsførelsen anderledes end med de almindelige Negerbander. Her haandhæves Disciplinen med Strenghed, og der taales ingen Fejghed. I Stedet for de sædvanlige Smaatræfninger føre Ashantierne store Slag i aaben Mark, i hvilke der under Høvdingenes Ledelse kæmpes i sluttede Afdelinger. Hver Høvding har sine egne Melodier, der spilles paa Hornene (Fig. 75) og tjene som Signaler i Krigen. Soldaterne ved derfor bestandig selv midt i Kampen, hvor deres Anfører befinder sig, om han avancerer eller retirerer, saaledes at der bringes en vis Enhed i Troppekorpsets Bevægelser. Den øverste Feltherre indtager en sikker Position bag Hæren for ikke at være udsat for nogen Fare, og har der, omgivet af de højst staaende Høvdinge og disses Følge, den Opgave med Sværdhug at drive de flygtende tilbage i Kampen. Disse have intet Valg. Tøve de med at gaa frem, blive de uden Barmhjertighed stødte ned. Fejghed straffes saavel her som i Dahome med Døden. Det er derfor intet Under, at en

saadan Armé hyppigt bringer Sejren hjem i Kampen mod si
sorte Modstandere, og at de endog have kunnet tilføje evropæis
Hære Nederlag.

Som altid hos barbariske Folk er Nederlaget frygteligt for d
overvundne. Skaansel overfor Modstanderne er en ukendt Føle
hos Negeren. De saarede blive stødte n
og de faldnes Lig mishandlede i den T
at man ogsaa efter Døden kan plage d
dræbte. I Dahome og paa Guldkyst
fører man de dræbtes Hoveder med s
den værdifuldeste Trofæ. De fangne bo
føres for at ofres eller sælges som Slav
Fjendens Land bliver hærget, Byerne u
plyndrede og sædvanlig afbrændte.

Fig. 75. Udskaaret Signalhorn af Elfenben. Fra Guineakysten. 1/18.

Derimod er Kannibalismen i Vestafri
og Sudan langtfra en saa almindelig u
bredt Skik som i det ækvatoriale Afril
Selv hos et saa bloddryppende Folk sc
Dahomeerne, der i Tusindvis ofre Mennesk
ved deres Fester, synes der, i alt Fald
dette Aarhundrede, ikke at have func
nogen Fortæring af Ofrene Sted. De T
fælde, om hvilke der foreligger Beretnir
maa betragtes som Undtagelser. Det samı
er Tilfældet med Ashantierne, om hvil
det meddeles, at Fetischmændene und
tiden udskære Hjærtet paa nogle af
dræbte Fjender og give det til de Mæı
som endnu ikke have dræbt en Fjende,
at ikke deres Kraft og Mod skal kues
de faldnes Aander. Større Udbredelse l
Kannibalismen hos Folkene om Nigere
Delta, der af Hævngerrighed fortære deres dræbte Fjender
pryde Templerne med deres Hjærneskaller.* Menneskeæderiet syı
hos disse Folk at have naaet en Udstrækning, som der kun l
Niam-Niamerne findes noget tilsvarende til. De slutte sig i den

* R. Andree: Die Anthropophagie. Leipzig 1887. S. 24.

Kr. Dahmann Eneografien. P. G. Philipsens Forlag

KABYLERE

om i saa mange andre Henseender til deres sydligere boende
ìaboer i Kongobækkenet. Medens andre menneskeædende Folk i
lfrika søge at skjule deres Begærlighed efter Menneskekød for
·emmede, vedkende Niam-Niamerne sig aabenlyst deres Lidenskab
ɪr denne Spise og prale endog dermed. Ikke alene spise de alle
'anger og dræbte Fjender, som de kunne bemægtige sig, lige meget
vilken Alder de have, men ogsaa saadanne Mennesker, som dø en

Fig. 76—77. Mand og Kvinde af Niam-Niamfolket. (Efter Reclus.)

.udselig Død og som ere uden Slægtninge, maa tjene til Tilfreds-
illelse af deres kannibalske Lidenskab. Ofrenes Tænder bæres
ɪm Halsbaand og med deres Hoveder udsmykkes Pælene omkring
.usene.

Som bekendt fandt Islam i Afrika den gunstigste Jordbund.
'ed Ild og Sværd, ved en snart lidenskabelig fanatisk, snart stille
g sejg, altid med største Energi dreven Propaganda udbredtes
luhammeds Lære over store Dele af den mørke Verdensdel. I hele
et nordlige og nordøstlige Afrika, i alle centralsudanesiske Stater
ɜornu, Baghirmi, Wadai, Darfur), i Hausastaterne og hos Hoved-

massen af Senegambiens Folk, Jolofer, Soninker, Mandingoer o. s. v., er den nu den herskende Religion. Derfra er den trængt ind i Ashanti og Dahome og overalt, hvor de fanatiske Fulber have grundlagt deres Herredømme, have de skabt Centrer for Udbredelsen af Islam. Den arabiske Læres sejrrige Fremgang blandt Sudans mørke Beboere og forøvrigt ogsaa blandt Nordafrikas Berberfolk er let forklarlig. Den melder sig ikke til Lægmanden med en vidtløftig Ballast af mer eller mindre uforstaaelige Dogmer. Den taler jævne Ord til ham gennem jævne Købmænd eller Missionærer, som i Reglen ikke staa synderlig over deres vordende Proselyter i Kultur. Den muhammedanske Missionær er ikke som den kristne et Væsen, der tilkendegiver sig som hørende til en anden Race og ikke kan stige ned til samme Niveau som sin Menighed. I sit Udseende er han en ægte Afrikaner, han føler sig som en af de andre, lever i samme Fattigdom som de og er ikke i sit aandelige Liv adskilt fra dem ved nogen Kløft. Han gifter sig ind i det Folk, han lever iblandt, giver det sine Døtre og tager sine Hustruer iblandt det. Og i den Lære, han forkynder, er der intet, som er vanskeligt at tilegne sig. Koranens Hoveddogme: »Der er ingen Gud uden Gud og Muhammed er Guds Sendebud« kan opfattes af selv en lidet udviklet Intelligens, og det er let for Negerens Fantasi at komme i Bevægelse ved Udsigten til at vinde det Paradis, Muhammed har stillet i Udsigt som Løn for Troskab mod Koranens Forskrifter. I selve disse er der intet, der kræver et Brud med indgroede, kære Sædvaner, eller som strider stærkt mod bestaaende Institutioner. Læren stiller overhovedet ikke saa strenge Fordringer, at deres Overholdelse falder vanskelig. Den er højst liberal i sin Moral paa visse Punkter, som Negeren sætter Pris paa. Det tillader en Mand at tage flere Hustruer, og det forbydes ham ikke at holde Slaver, to Goder, som de kvindekære, arbejdssky Negre nødig ville lade sig berøve.

Denne Modtagelighed for Koranens Lære hos Folkets store Masse fandt Genklang hos de styrende, om end af andre Grunde. Med en Smule Behændighed og Snuhed kunde Islam fortræffelig benyttes til Fremme af politiske Formaal. Koranens kraftige Opfordring til ved alle Midler og ved alle Lejligheder at udbrede den sande Lære lod sig med Lethed benytte af en ærgerrig Høvding eller en magtlysten Stamme som Paaskud til Udvidelse af egen

Magt og Indflydelse. Under Raab om Hedningernes Omvendelse til Profetens ene saliggørende Lære har den ene muhammedanske Stamme efter den anden styrtet sig over sine Naboer og under Religionens Banner udbredt sit Herredømme langt over sine egne Grænser. Nogle af disse Naboer have været kloge nok til hurtig at forstaa de politiske Fordele, der vare forbundne med Omvendelsen, og have, som f. Ex. Bambaraerne i Vestafrika, antaget Islam for at kunne benytte den som Paaskud for deres Indfald paa fremmed Territorium.

En saa udmærket Kender af afrikanske Sæder som R. Hartmann tager ikke i Betænkning at erklære, at han anser Islam for en Religion, der trods sine grove logiske Vildfarelser foreløbig passer bedre som Overgangstro for den afrikanske Fetischtilbeder end Kristendommen*. Waitz og Rohlfs fælde en lignende Dom**. Islams kulturhistoriske Mission i Afrika er ubestridelig. Hvor den er trængt igennem, har alle de Kulturelementer, som ere blevne knyttede til den, øvet deres Indflydelse, saavel i politisk Henseende som ved at hæve Befolkningens Kulturniveau. Menneskeofringer ere ophørte, den gamle, barbariske Kultus er forsvunden, den groveste Overtro er slaaet ned og Fetischmændenes Indflydelse tilintetgjort. Paa det sociale Omraade har Islam øvet sin Virkning gennem Indførelse af mildere Straffe og bedre ordnede Retsforhold i Overensstemmelse med Koranens Bud. Men ganske vist er Fremskridtet paa disse Omraader langt mere gennemgribende end i religiøs Henseende. Dogmet om Guds Enhed og om Muhammeds profetiske Sendelse er foruden en forandret Forestilling om Livet efter Døden ofte det eneste af Islams Indhold, som Negrene have tilegnet sig.

Vende vi os til de hedenske Negre, maa vi skænke Folkene paa Guineakysten en særlig Opmærksomhed, dels fordi der foreligger de bedste Oplysninger om deres religiøse Ideer, dels fordi disse kunne betragtes som typiske for de vestafrikanske Folk overhovedet. Man har, som bekendt, givet Negrenes Religion et særeget Navn, Fetischisme. Da Portugiserne først gjorde Bekendtskab med Vestafrikanerne, betegnede de med Ordet *feitiço*. Trolddom, Amulet, alle de Ting, som vare Genstand for Negrenes Kultus, fordi de mente, at det var selve de materielle Ting, som dyrkedes.

* Die Völker Afrikas S. 207.

** Anthr. d. Nat. II. S. 252. Ausland 1870. S. 485.

Dette er Oprindelsen til Navnet Fetischisme, der er blevet brugt soı almindelig Betegnelse for en særegen, lav Form af religiøs Opfattels En nærmere Undersøgelse af Negrenes Religion vil dog vise, at d i dette Navn ligger en Miskendelse af Religionens sande Karakte

Medens i Følge den animistiske Opfattelse Tingene ligeso Menneskene ere levende, besjælede af deres eget særegne Liv princip, Sjælen, er det karakteristiske for Fetischismen, saaledes so den fremtræder hos Negrene, at den betragter visse materiel Genstande, Billeder eller Naturprodukter, som Bolig for Aande der enten for en Tid eller for bestandig ere knyttede til Tingeı og udøve deres Indflydelse gennem dem*. Men uklar og uudvikl som Negerens Tankegang er, skelner han hyppig ikke imelle selve Aanden og den sanselige Genstand, i hvilken den h slaaet sig ned; særdeles ofte bliver Aand og Genstand et hel en Fetisch. Denne bliver saaledes dels selv en Gud af lave Art, der er i Besiddelse af overnaturlige Kræfter, dels kun Gudebillede, en Amulet eller hellig Genstand, der tjener so Opholdssted for et højere, mystisk Væsen.

Uagtet denne Tro er vidt udbredt blandt Negrene, er der Religion dog paa ingen Maade væsentlig forskellig fra de øvri Naturfolks Forestillinger om det overnaturlige Element i Tilværelse For det første vil det erindres, at en lignende Dyrkelse af materiel Genstande, som Negrene hengive sig til, er udbredt blandt saa mange Naturfolk. Korvaren, i hvilken Papuaen paa Ny Guin søger at lokke den afdødes Aand til at tage Ophold, og »Mec cinen«, der af Indianeren betragtes som Sædet for en ukendt magi Kraft, ere Fetischer, der ikke ere væsensforskellige fra Negeren Det samme er Tilfældet med de utallige Amuletter, som bær næsten overalt. Men det maa indrømmes, at Dyrkelsen af Fetisc erne i Afrika baade er mere udbredt end hos nogen anden Folk stamme og fremtræder under de grelleste Former, hvorfor de ogsaa har tildraget sig Opmærksomheden i særlig Grad. Dernæ viser en nærmere Betragtning af Negrenes Religion, at den fetisch stiske Opfattelse langtfra er eneherskende. Ved Siden af den træf man Animismen, Troen paa Naturens Levendegørelse, fuldt u viklet under de samme Former som i Sydhavet og Amerika. D

* Tylor, Anfänge der Cultur. II. S. 144.

er derfor ikke nogen Grund til at give Negrenes Religion et særeget Navn; der fremkaldes derved kun Forestillinger om en Kløft mellem den og andre Religionsformer, som ikke eksisterer.

Man genfinder imidlertid ikke hos Negeren Indianerens eller Polynesierens rige Mytologi, overhovedet kendes kun faa fast formede Gudeskikkelser, der tilmed ikke alle ere oprindelige. Det vrimler med Aander af forskellig Magt og Rang. Ellis, der under sit lange Ophold paa Guldkysten er trængt dybere ind i Forstaaelsen af Negrenes Religion end nogen anden, skelner mellem fire forskellige Klasser af Aander. En Gruppe dyrkes af en hel Stamme, en anden af et vist Distrikt eller en By, en tredje af enkelte Familier, medens den fjerde dannes af de individuelle Skytsguder.

Paa Guldkysten har der fra de ældste Tider, fra hvilke der foreligger Efterretninger, været to Guder, der ere blevne almindelig dyrkede blandt alle Stammer. De sydlige Folks Hovedgud er *Bobowissi*. Herren over Torden og Lynild, der tænkes at residere paa et bestemt Bjærg. Hans Skikkelse er højst respektindgydende, idet han er ikke mindre end 12 Fod høj. Af Farve er han sort med Haar som en Mulat og bærer stedse i sin højre Haand et Sværd. Naar der gives ham de nødvendige Ofre — i tidligere Tid Mennesker, senere Faar — er han en Ven og Beskytter af sine Dyrkere, og særlig holder han sin Haand over alle, som ere paa Rejse. Men bliver han vred, slynger han Storme og Regnskyl over Menneskene. Han er ogsaa i den Forstand Hovedgud, at han er Herre over de lokale Guder, alle de mindre Aander, som bo i Skove og paa Bjærge, i Floder og i Havet, og gennem dem griber han direkte ind i Tilværelsen. Den Aand, der bor i Floden *Abumeksu*. er hans Hustru og dyrkes ligeledes som Guddom, om end kun for en enkelt Egn.

Samme Stilling, som Bobowissi indtager hos de sydlige Folk paa Guineakysten, har *Tando* hos de nordlige, især hos Ashantierne, hvis særlige Skyts- og Stammegud han er. I Modsætning til sin sydlige Kollega er *Tando*, der bor i Floden af samme Navn, en mod Menneskene fjendtlig sindet Guddom, der viser sin Vrede ved Storme og Sygdomme. Under Krigen hjælper han ofte sine Tilhængere ved at omskabe sig til et Barn, der lader sig fange af Fjenden for lettere at kunne ødelægge hans By. Med Ashantiernes politiske Tilbagegang har imidlertid ogsaa denne Guddom tabt

Terræn, idet enhver Stamme, som er bleven befriet for deres Herredømme, har opgivet Dyrkelsen af Tando og antaget Bobowissi som deres Skytsgud.

De Aarhundreder, i hvilke Negrene paa Guineakysten have været i Berøring med Evropæerne, have ikke været uden Indflydelse paa deres religiøse Forestillinger, dertil have Forbindelserne været for stadige. De hvide Mænd vare i Besiddelse af altfor mange Herligheder, til at ikke Negrene skulde føle deres Overlegenhed stærkt. De have hørt dunkle Fortællinger om en mægtig Gud, som var den hvide Mands Ven, og overbeviste om, at han var Kilden til disses Overlegenhed, have de optaget den fremmede Guddom blandt deres egne for at faa Del i de Goder, han uddelte. De kaldte ham *Nana-Nyankupon*. Men hvad de paa en Tid, da der endnu ingen Mission var paa Kysten, fik at vide om Evropæernes Gud, var ikke meget. De hørte, at han boede i Himlen, og i denne fik ogsaa Nyankupon sin Bolig, ligesom han naturligvis blev udstyret med menneskelig Skikkelse i Lighed med Negrenes andre Hovedguder. Det gik imidlertid med denne Negerguddom paa samme Maade som med Indianernes store Aand*, og som det er gaaet overalt, hvor en religiøs Forestilling er bleven reven ud af sin organiske Sammenhæng med en fremmed Religion og indført i et Naturfolks forvirrede Idekreds: den nye Gud er bleven optagen uden nogen Forstaaelse og indordnet i Rækken af de allerede eksisterende Guddomme. Ligesom den store Aand hos Indianerne indtog *Nana-Nyankupon* en ganske isoleret Stilling i Negerens Fantasiverden. I Modsætning til de andre Guder havde han intet særligt Præsteskab; han antoges at leve altfor fjærnt fra Verden til at bekymre sig om Menneskenes Ve og Vel og blandede sig kun lidet i deres Anliggender. Den nye Guddom var derfor yderst sjældent Genstand for nogen Dyrkelse. Kun naar store Ulykker indtraf, anraabte Negrene ham og spurgte, hvad de havde gjort ham; men det var alt. Ikke desto mindre har den evropæiske Indflydelse dog haft til Følge, at Nyankupon hos nogle Folk paa en vis Maade er bleven stillet i Spidsen for den hele Gudeverden, idet adskillige af de Egenskaber, der tillagdes Bobowissi, ere blevne overførte paa ham, og han betragtes ofte som Herre over alle de

* jfr. 1ste Del S. 319.

mindre Guder, hvilke han styrer gennem Bobowissi. Det antages saaledes undertiden, at denne Guddom kun er Nyankupons Redskab, naar han sender Uvejr, Smaakopper, Hungersnød ned over Menneskene. Der er med Hensyn til denne Guddom sket en stærk Sammenblanding af oprindelige og tilførte Forestillinger, som ikke nu i det enkelte lade sig udrede.

I langt højere Grad end de nævnte Stammeguder er det den store Hærskare af lokale Guddomme og Beskyttere af snevrere Samfundskredse eller enkelte Individer, som lægge Beslag paa Negrenes Tanker og spille en Rolle i deres Kultus. De gribe ganske anderledes direkte ind i Menneskenes Skæbne end de store Guder og paatrænge sig stadig deres Opmærksomhed paa en Maade, som ikke lader sig afvise. For Negeren er hele Naturen, hele den materielle Verden besjælet; hvorhen han vender sig, træffer han en Aand. Højest blandt alle disse overnaturlige Magter ere de Guddomme, der antages at besjæle selve Naturen. Det er i Havet og Søerne, i Floder og Bække, i de hemmelighedsfulde, mørke Skove, at de Aander leve, som dyrkes af større eller mindre Distrikter eller enkelte Egne. Sjældent er det vistnok Naturens Majestæt, som imponerer Negeren saa meget, at den sætter hans Fantasi i Bevægelse. Meget mere er det voldsomme Naturbegivenheder eller Ulykkestilfælde — Oversvømmelser, Skibbrud, Drukning o. l. — som gøre Naturfænomenerne til lokale Guddomme, der ere skadelige og fjendtlige mod Menneskene. Kun i enkelte Egne have de Goder, der bydes Menneskene af Naturen, fremkaldt Forestillinger om Aander, der understøtte Menneskets Virksomhed og ere det gunstig stemte. Det er som sædvanlig hos primitive Folk Frygten for det overnaturliges skadelige Indflydelse, der fortrinsvis har fremkaldt Dyrkelsen af denne eller hin Aand. Til Gengæld for sin Kultus og sine Ofringer forlanger Negeren en positiv Understøttelse af de lokale Guder og venter ikke alene, at de beskytte ham, men at de ogsaa hævne den Uret, der øves mod ham af enhver, der ikke staar i samme Forhold til det overnaturlige Væsen som han selv. Ligesom i den græske Herotid tage Guderne Del i Menneskenes Kampe. Før en Krig bringes der store Ofringer til de Magter, paa hvis Hjælp man mest forlader sig, og man er overbevist om, at de have ligesaa levende Interesse af Kampens Udfald som Folket selv og derfor af al Magt understøtte deres Yndlinge.

Blive disse besejrede, tvivler man ikke om, at Grunden udelukkende er at søge i en Overmagt hos Modpartiets Gud.

De Guddomme, der hidtil ere omtalte, ere alle udsprungne af selve Naturen. De ere en Levendegørelse af et eller andet Naturfænomen, og det er i Reglen til selve dette, at man henvender sig med sin Kultus; kun sjældent er et Billede Symbol paa Guddommen. Anderledes med den talrige Skare af lavere Aander, der ikke have deres Rod i et bestemt Naturfænomen. De tænkes legemliggjorte under en Mængde forskellige Former. Til denne Klasse af overnaturlige Væsner høre dels alle de, der ere Skytsaander for snevrere Kredse, for de militære Korpser, i hvilke Bybefolkningen er inddelt o. l., og alle disse forskellige Skytsaander udnævnes af de lokale Guder. Disse udpege gennem Præsterne en eller anden Genstand *(Fetisch. Wong, Oricha)*, i hvilken Skytsaanden opholder sig. »Guddommen antages vel ikke at være absolut og uigenkaldelig knyttet til Genstanden, men har sædvanlig sit Sæde i den. Saaledes ere de materielle Genstande i Bykompagniernes Besiddelse ikke Symboler paa Guder, der bo andet Steds. Enhver er det virkelige Tilholdssted for en iboende Gud«*. Hyppig er denne Wong et Dyr, der paa Grund af sine farlige Egenskaber har gjort Indtryk paa Folket. Et Sted er det en Leopard, et andet en Hyæne, et tredie en Krokodille eller en Abe. Ligesom blandt Indianerne spiller ogsaa i Afrika Slangen en vigtig Rolle som Tilholdssted for Aander. Saavel paa Guineakysten som hos Mandingoer og Folk ved øvre Nil er det enten den almindelige, ikke giftige Python eller den yderst farlige Brilleslange, som Aanderne med Forkærlighed udvælge sig til Opholdssted. Ogsaa store Træer kunne tjene som Boliger for Aander. Naar det imidlertid ofte er fremhævet, at hver Landsby har en saadan Fetisch, benægtes dette af Ellis, som gør gældende, at Hensigten med disse Træer i Virkeligheden kun er den at skygge for Markedets Skytsgud, der er anbragt i en Indhegning og jævnlig beskyttet af et Tag. Aanden fjærner sig ikke fra Skygen af sit Træ, men beskytter fra dette Sted sine trofaste. Kun naar Træet omstyrtes, er man overbevist om, at Aanden har forladt Byen og fremtidig vil unddrage den sin Beskyttelse. Sædvanlig har en saadan Skytsgud valgt sig en Figur

* Ellis Anf. St. S. 80.

Træ eller Ler til sit Hylster (Fig. 78), men den kan meget godt være ærkelig beskeden i sine Fordringer og slaa sig ned i en Kalabas, en Jærngryde, i hvilken der er en Blanding af Ler og Blod, i en lump Ler med nogle Fjer i; kort sagt i de mærkeligste Genstande, æsten finder paa at udvælge. De Guddomme, der særlig dyrkes enkelte Familier, opbevares af Overhovedet og gaar i Arv til fterkommerne, indtil de engang vise sig for uvirksomme, saaledes det anses for nødvendigt at ıskaffe sig en ny Skytsaand.

Fig. 78. Fetischer fra Vestafrika. 1/10.

Antallet af disse Aander er over-·dentlig stort. Hver Livsvirksom-ɛd, hver Begivenhed, hvert Fore-ıgende kræver sin Skytsaand, for : Negeren kan føle sig beskyttet den farefulde Natur, som om-iver ham. Denne er et Værn ıod Sygdom, hin mod Tørke; en tjener til at frembringe Regn, n anden sikrer en god Høst og n tredie fylder Hav og Floder med 'isk og jage disse ind i Fiskerens let*. Der gives ikke den Ting, ɔm ikke har sin egen Skytsaand. ʼet gælder kun om bestandig at aakalde den rigtige. Men i denne lenseende er Risikoen for Fejl-ıgelse ikke saa stor, da man un kan sætte sig i Forbindelse med Aanderne gennem Shamanerne.

Kun de laveste Skytsaander i Rang, de rent personlige, *Suhman,* kunne ·hverves og dyrkes uden en Præsts Mellemkomst. De bestaa i en eller anden ube-'delig Ting, et plumpt udskaaret Træstykke, et Brudstykke af en Sten, lidt Bark ller en Smule Jord, der sammenæltes med Rom, og som ved Paakaldelse og efter om Ofringer antages at blive Bolig for en Aand, der øver sin beskyttende Ind-ydelse. Det er disse Genstande, som i alleregentligste Forstand ere Fetischer, idet landen og den Genstand, den har taget Ophold i, for Negerens Forestilling ere meltede sammen til et hele. En hvislende Lyd fremkalder Overbevisningen om, at n Aand har slaaet sig ned i Genstanden. Suhmanens særlige Egenskab er Evnen til ıt volde den Persons Død, hvem Ejeren ønsker at fjærne, og den er derfor frygtet

* Globus LXV. 1894. S. 135.

af andre. Men skønt den er en virksom Beskytter af Ejermandens Liv og Ejendom er den dog ikke tilstrækkelig til at sikre ham. Dels kunne de højere Guder vær fjendtlig stemte og maa forsones, dels yde de ogsaa et større Værn mod Farer en Suhmanen og maa derfor ikke forsømmes med Ofringer. Naar der er indtruffet noge større Ulykke, er det kun dem, der kunne hjælpe.

Til samme Kategori som Suhmanen høre ogsaa alle de talrige Amuletter, so Negeren bærer paa sig, og som beskytter ham mod Ulykkestilfælde og Saar, so holde Tyve og Fjender fjærnt eller bortlede den Mands Opmærksomhed, fra hvilke man vil stjæle. Det er disse og de nys nævnte Kultusgenstande, som alene bør be tegnes som Fetischer, for saa vidt derved forstaas Genstande, som i sig have en over naturlig Kraft. Saavidt vides, opfatter Negeren ikke disse Amuletter som Sæde for e Aand, men behandler dem i sine uklare Forestillinger som virkelige Tryllemidler og e i denne Henseende i Overensstemmelse med sine Racefæller paa et noget højer religiøst Udviklingstrin; thi de Læderkapsler med Koransprog, med hvilke den muham medanske Neger behænger sig, ere ikke væsensforskellige fra Hedningernes Dyreklø Tænder, Klove, Træ-, Sten- og Benstumper, der antages at beskytte ham mod d onde Magter.

Naar saaledes hele den levende og livløse Verden er befolket med Aander, e det ikke forunderligt, at det samme er Tilfældet med Mennesket. I dette lever de efter Negerens Mening en Aand, *Kra*, der nærmest maa betegnes som Sjælen, me som dog ikke synes ganske at stemme overens med Naturfolkenes almindelige Forstillinger om dette Væsen. For saa vidt har Kraen Lighed med Sjælen efter d primitive Opfattelse, som den tænkes som en i Mennesket levende selvstændig Indvidualitet, der under Søvn og Sygdom forlader Legemet og oplever de Æventyr, c for Mennesket fremstille sig som Drømme. Men den er forskellig fra Sjælen derv at det efter Menneskets Død ikke er hans *Kra*, men hans egen Personlighed i Fo af en Skygge, der fortsætter sit Liv hinsides Graven*. Kraen er en Slags Skytsaa der lever i selve Mennesket, og som saa længe den staar i Forbindelse med d maa holdes i godt Lune ved Ofringer. Ved Døden opløses enhver Forbindelse Kraen lever videre paa egen Haand i Form af en *Sisa*, der nærmest svarer til, h vi kalde et Spøgelse. For dette Væsen ere forskellige Muligheder aabne. Det l for det første blive i Huset og forurolige og plage de levende med Ulykker og Sy dom, hvis de nødvendige Dødsofre skulde blive forsømte. Herfra kan den dog Shamanerne fordrives til *Sisalandet*, Aandernes Opholdssted paa Voltaflodens Bredde Dernæst har den Mulighed for at lade sig føde paany og leve en anden Tilværels som Kra, og i dette Tilfælde bliver altid den fattige i sit nye Liv en rig Mand. Den kan ogsaa slippe ind i en levende Person, medens dennes Kra temporært er borte, og forvolde Sygdom. Mange Sisaer foretrække dog i Stedet for at blive Menneske igen at tage Ophold i et eller andet vildt Dyr og plage de Mennesker, som have været onde mod den Person, den i Livet var knyttet til. Et Sted er det en Krokodille, et andet en Slange, et tredje en Hyæne, som antages for at være Bolig for en

* Skyggen af den døde hedder *Srahman* og gaar til *Srahmanadzi*, »Aandelandet«, der ganske ligner denne Verden med Bjærge, Floder, Skove o. s. v.; men ligger i Underverdenen. Naar det er lyst paa Jorden, er det mørkt i Srahmanadzi og omvendt. Paa Guineakysten tror man, at en gammel Mand bliver ung igen, en ung Mand Dreng og Drengen et spædt Barn. Andre Steder tror man, at Menneskene leve i den ander Verden i samme Kaar og i samme Tilstand som her.

saadan Aand, og som af den Grund anses for hellig og ukrænkelig. For at værge sig mod Kraens og Sisaens Ondskab søger Negeren vel at forsone dem ved Ofringer og Ceremonier; men Kultus af disse Væsener er dog i Sudan af langt ringere Betydning end hos de sydafrikanske Folk.

Som bekendt er der hos de eksotiske Folk viden om i Verden, under Indflydelse af deres Opfattelse af Livet hinsides Graven som en umiddelbar Fortsættelse af dette, opstaaet den Skik at ofre Mennesker ved Begravelsen. Dette er vel begrundet i hele den primitive Livsbetragtning. Naar en Mand af Stand forlader denne Verden for at drage til Aandelandet, vilde det vidne om Mangel paa Omsorg for hans Velbefindende i den nye Tilværelse, om de efterlevende ikke forsynede ham med et Følge, der ogsaa hinsides Graven kunde være til Tjeneste, og ved Ofringer af Slaver og Kvinder sørgede for, at Aanderne af den store Mands daglige Omgivelser fremdeles kunde tjene ham. Vi have fundet denne Skik saavel i Sydhavet som i Amerika, selv hos Folk, der i flere Retninger stod højt, f. Eks. Inkaerne. Hos de afrikanske Folk forekomme Menneskeofringer paa Graven i ringere Antal hos Bantuerne, hos Negrene derimod i et Omfang, som ikke kendes noget andet Sted. Antallet retter sig efter den afdødes Rang og Rigdom. I ethvert Tilfælde maa en Rangspersons Yndlingshustru og hans mest betroede Slaver ledsage ham i Graven. Men i Ashanti og Dahome, hvor Menneskeofringerne have naaet deres største Omfang, nøjes man ikke hermed. Særlig hvis det er en Høvding, en Konge eller en Person af det kongelige Hus, der skal stedes til Jorden, udarte Ofringerne til de mest barbariske Myrderier; thi enhver Person af Rang maa i den anden Verden optræde med et anseligt Følge. Ved en Sørgefest, der afholdtes for de 136 i Kampen mod Englænderne faldne Ashantihøvdinge, fik saaledes hver af disse et Følge af ikke mindre end 30 udvalgte Folk med sig. Er det en Konge, der skal begraves, ledsages han af et helt Hof. Det er ingenlunde ualmindeligt, at der ved en Ashantikonges Død dræbes henimod et Par Hundrede Personer, og i Dahome maa en Skare af Kvinder og Slaver, Eu-

Fig. 79. Tromme fra øvre Nil. 1/10.

nuker, Sangere, Trommeslagere, Soldater o. l. — ialt henimod 50
Personer — danne en passende Garde for Majestæten i den ande
Verden. Den største Ofring, som kendes, er vistnok den, som fand
Sted 1816 ved Gravfesten for Ashantikongens Moder, *Tutu Kwamin*
idet der ved denne Lejlighed dræbtes omtrent 3000 Menneske
Hver By i Landet maatte stille 10, hver af de 5 Hovedbye
100 Ofre.

Vare nu Menneskeofringerne begrænsede til selve Begravelse
vilde de endda ikke være et saadant Samfundsonde, som de n
ere. Men hos flere Negerfolk og ganske særlig i Vestafrikas størst
Stater har Ideen om at skaffe den døde et passende Følge i de
anden Verden faaet en Udvikling, der kræver en stadig Fornyels
af Ofringerne. Man ræsonnerer nemlig som saa, at naar Ofrene
Sjæle ved Gravfesten kunne gøre Nytte i den anden Verden, ma
man ogsaa senere kunne forøge den afdødes Følge ved at send
ham nye Sjæle. Denne Forestilling, der er opstaaet ved en Blandin
af Frygt og Hengivenhed for den døde, ligger til Grund for de
uhyggelige Skik aarlig paa en bestemt Dag at fejre en Fest
Erindring om den døde Konge, ved hvilken hans Hofstat i d
anden Verden forøges med et vist Antal Personer. I Dahome h
een Del af disse den Ære ved den aarlige »store Skik« at bli
ekspederet til den anden Verden af Majestætens egen Haand,
anden Part af hans to Ministre, Mingan og Meu. Heller ik
hermed ere dog Ofringerne til Ende, idet Kongen anser d
for nødvendigt at staa i stadig Rapport til sine Forfædr
Der kan ikke indtræffe den ubetydeligste Begivenhed, ude
at det maa meddeles Fædrene hinsides. Har Kongen opfunde
nogle Forbedringer ved Konstruktionen af en Tromme, har ha
modtaget Besøg af en hvid Mand, er han rejst fra et Sted til e
andet eller har foretaget en anden vigtig Handling, straks maa en
Mand eller Kvinde sendes af Sted med det glædelige Budskab ti
til den anden Verden. Hænder det saa, at Kongen ved Afsendelsen
af denne Stafet glemmer et eller andet, maa der straks følge en
anden efter, »ligesom Efterskriften i et Brev«. Burton anslaar Talle
paa de Mennesker, der ofres ved disse Lejligheder, til gennemsnitlig
500 om Aaret. Naturligvis ere ikke alle Ofrene Dahomefolk
i saa Fald vilde Nationen snart dø ud. Kvinder, Forbrydere o
Slaver udgøre vel en Del af de dræbte, men Hovedmassen e

Krigsfanger, der opspares for at anvendes paa denne Maade. *I* ældre Tid bleve de fortærede, en Skik, der nu ganske er forsvunden.

I Sammenligning med det Antal Mennesker, der ofres ved Begravelsen og Dødsfesterne, ere Ofringerne til Guderne ikke særlig betydelige. Anledningerne til at bringe dem ere vel ikke faa, men hver Gang er det kun enkelte Individer, der ombringes. Før Udbrudet af en Krig, som Takofre efter en Sejr, under Misvækst og Epidemier — kort sagt ved hver Lejlighed, hvor det gælder at sikre sig Gudernes Hjælp og Bistand i særlig Grad, ere de sædvanlige Ofre af Fugle, Faar og Okser ikke tilstrækkelige. Guderne maa have Menneskeblod som Vidnesbyrd om Alvoren i den ofrendes Bestræbelser for at vinde de høje Magters Gunst. Antallet af Ofre er dog altid forholdsvis beskedent, rettende sig efter Gudens Magt. I Ashanti maa de lokale Guder nøjes med et enkelt eller et Par Individer, hvorimod der ved usædvanlige Lejligheder ofres 14 Slaver og Krigsfanger til Tando.

Medens Gravofringerne besørges af den paagældendes Slægt, ere Præsterne ved Menneskeofringerne som ved alle andre Ofre til Guderne Mellemmænd mellem den jordiske og overjordiske Verden. Vi kunne være ganske korte i Omtalen af denne Bande Svindlere, da den ikke i nogen væsentlig Henseende adskiller sig fra Shamanerne hos Bantufolkene og de foran omhandlede Folk i Sydhavet og Amerika. Kun for saa vidt frembyder denne hæderlige Stand i Sudan nogen Ejendommelighed, som ogsaa Kvinder kunne optages i den. For at blive delagtig i de Mysterier og den Kundskab til Kultus, som gaar i Arv fra Generation til Generation indenfor Præstestanden, maa Aspiranten gennemgaa en fleraarig Prøvetid, under hvilken han eller hun lidt efter lidt indvies i alle de Hokuspokus, som fordres for at kunne gøre Fyldest i Stillingen. En integrerende Del af denne Indvielse bestaar i Dansen, der er en af Præsternes Hovedbeskæftigelser, og under hvilken de som deres Kaldsfæller i andre Dele af Verden arbejde sig op til den Ekstase, der er fornøden for at kunne træde i Forbindelse med Omverdenen. Medens Mændene efter Optagelsen i Præstestanden have Tilladelse til at gifte sig, er dette ikke Tilfældet med de kvindelige Præster. De leve dog ingenlunde som vestalske Jomfruer. Af alle løsagtige Negerkvinder ere Præstinderne sædvanlig de løs-

agtigste, idet de i stor Udstrækning benytte sig af det Privilegium de have til at kunne udvælge sig til Elsker hvilken som helst Mand, de ville, ligegyldig om han er gift eller ugift, under Paaskud af at Guden vil det saa. Det er ingenlunde sjældent, at en Præstinde optræder med en hel Skare af Elskere, som ikke tør svigte den mægtige Kvinde af Frygt for hendes Hævn.

Ved deres Forbindelse med Guddomme af de højere Klasser, der alene gennem dem staar i Forbindelse med Menneskene, indtage Præsterne en mægtig og indflydelsesrig Stilling. Blandt Sudanfolkene er det ikke som hos Kafferne Regnmagerne, der ere de mest fremtrædende i Præstestanden. De ærværdige Mænd og Kvinder virke fortrinsvis i to Retninger, dels som Sandsigere dels som Troldmænd, der paaføre Sygdom eller opdage Hekseri. Frygten for dette og Overbevisningen om, at Forhekselse er Aarsagen til al Sygdom, er ikke mindre rodfæstet hos Negrene end hos noget andet Naturfolk. Selv om det end er overdrevet, naar man har ment, at Hekseforfølgelserne i Vestafrika have krævet lige saa mange Ofre af Menneskeliv som Slavehandelen, er det dog vist, at Hekseprocesserne her florere i langt højere Grad end i noget evropæisk Land i Middelalderen. Et enkelt Dødsfald kan medføre en hel Families Undergang. Paa den ene Side tror man gennem Præsten at kunne paaføre sin Fjende Sygdom og Død; men dette er en farlig Sag. Opdages det, gaar det ikke ud over Præsten, der kun betragtes som et Redskab i Guddommens Haand, men over den, der har opfordret ham til at volde Ulykken. Døden er naturligvis Gerningsmanden vis, og hele hans Familie bliver solgt som Slaver. Men paa den anden Side kan dels enhver, der ejer en Suhman, volde en andens Død, dels gives der Folk, som ved deres hemmelighedsfulde Kunster og Forbindelse med onde Aander kunne virke Død og Fordærvelse. Dem er det Samfundets Sag at forfølge og ve den ulykkelige, paa hvem Mistanken falder. Han maa underkaste sig en Gudsdom af samme Art som den, der anvendes under Retsforhandlingerne for at bevise den mistænktes Uskyldighed. Kan han ikke uden Skade tømme det Bæger, Præsten rækker ham, og hvis Sammensætning denne er Herre over, er hans Skæbne beseglet.

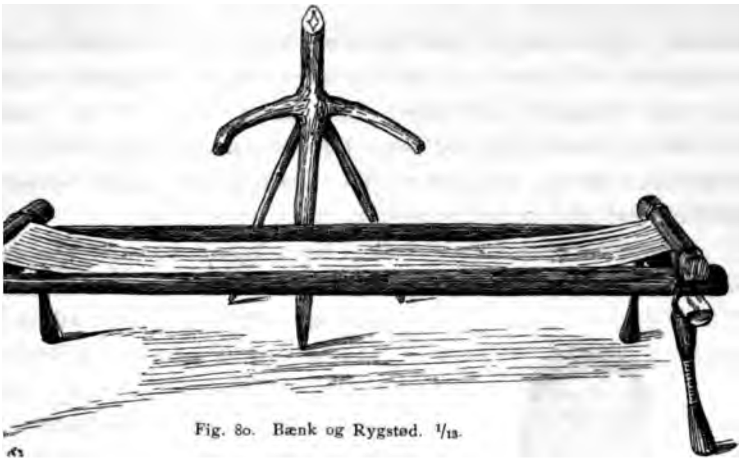

Fig. 80. Bænk og Rygstød. 1/13.

MONBUTTUER *.

ɪᴛ Negrene den Dag idag bebo hele det udstrakte Territo-
ım, som er deres ældgamle Hjem, ere de dog ikke Sudans
Befolkning. I »de sortes Land« lever der foruden dem to
lige Folk, der saavel i Udseende som i Sæder og Skikke
saa meget fra de egentlige Nigritiere, at de maa udsondres
n som særegne Grupper. Det ene af disse Folk er *Fulberne*
'ulaherne, der fra Vestafrika have udbredt sig over det cen-
g til Dels østlige Sudan. Det andet er *Monbuttuerne* ved
ɔdens Kilder, et Folk, der kun enkelte Gange er bleven be-
f evropæiske rejsende, — først af Schweinfurth, senere af
og Emin Pascha — idet Adgangen til deres Land Nord fra
'en spærret ved Mahdistopstanden. Bægge de nævnte Folks
;iske Stilling, saavel til hinanden indbyrdes som til de øvrige
ske Folk, ere endnu ret uklar. Vi komme senere ved Be-
ıgen af Fulberne tilbage til dette Spørgsmaal. Her skal det
ntales, at saavel Schweinfurth som Hartmann anse det for
nligst, at der findes et Slægtskab mellem Fulber og Mon-

R. Hartmann, Die Nigritier. I. Berlin 1876. — Samme, Die Nilländer.
1884. — Schweinfurth, Im Herzen von Africa. Leipzig 1874. — Samme,
ıbuttu (Zeitschr. f. Ethnol. V. S. 1). — Samme, Artes africanæ. Leipzig 1875.

buttuer, og at bægge disse Folk ere knyttede til Bedschagruppen. Nilegnene. »I Ydre ere Monbuttuerne mere Fulaher, Bedscha- Afer og Somalier end noget som helst andet« *, og forskellig Skikke og Frembringelser pege ligeledes mod Øst og Nord. I Mon- buttuernes Sprog, som forøvrigt er lidet kendt, fandt Schweinfurt en Del Ord af paaviselig nubisk-libysk Oprindelse.

Monbuttuernes Land, hvis Udstrækning kun er omtrent 25 Kvadratmil, ligger mellem 3 og 4 Gr. n. B., Syd for Niam-Niam- folkets Territorium, fra hvilket det e adskilt ved et udstrakt Vildnis. Den tropiske Natur udfolder sig her med den største Yppighed. Lave Højde- drag, dækkede med endeløse Banan- plantninger, afveksle med Dalstrøg, der gennemstrømmes af Tusinder af Bække og Smaafloder. Urskove af pragtfulde Oliepalmer, der her naa et Omfang som intet andet Sted i Nil- egnene, strække sig langs Bredderne af disse Vandløb, der danne et Net saa tæt, at Schweinfurth sammenligner Landet med en stor Svamp.

Fig. 81. Monbuttukvinde. (Efter Reclus.)

Den nævnte rejsende anslaar Monbuttuernes Antal til omtrent 1 Million; Befolkningen er altsaa meget talrig i Forhold til Landets Stør- relse. Monbuttuerne ere middelstore og vel- byggede, slanke og ikke videre muskuløse. Ansigtet er langagtigt med en bred, buet Næse, der saavel ved sin Længde som ved sin Krumning afviger fra Nigritiernes sædvanlige Form og giver Ansigtet et Præg, der efter Schweinfurths Mening minder om den semitiske Typus. Hos Mændene er Skægvæksten stærkere udviklet end sædvanlig hos centralafrikanske Folk, ligesom Haaret er længere end almindeligt hos disse. Mon- buttuernes største Ejendommelighed er dog deres lyse Hudfarve, der sammenlignes med Farven af let brændt Kaffe og betegnes som lysere end de fleste andre afrikanske Folks. Hyppig er Hudfarven endnu lysere og sammen hermed bliver Haaret lyseblond og antager en uren, med graat blandet Farve, der nærmest ligner Hamp. Sand- synligvis skyldes denne Ejendommelighed en sygelig Tilstand, der imidlertid synes at være ret udbredt, idet Schweinfurth anslaar Antallet af blonde Individer til henimod 5 pCt. af Befolkningen.

* Hartmann, Nigritier. I. S. 472.

Medens de øvrige Folk i Sudan enten benytte Stoffer, der ere vævede af Bomuld eller Græs, eller bruge Skind til deres Klæder, forarbejde Monbuttuerne deres Dragt af Figentræets Bast ved en lignende Udblødnings- og Udbankningsproces som den, der anvendes i Sydhavet ved Tilvirkningen af Tapa (se I. S. 65), og som ogsaa forekommer hos sydligere boende Folk i Østafrika. Det stive, grove, med Rødtræ farvede Stof bæres af Mændene fra Knæ til Bryst, ordnet i stærkt posede Folder og sammenholdt om Livet ved et Bælte. Hvor Legemet ikke er bedækket, kommer den røde Farve — en Blanding af Rødtræ og Fedt — med hvilken hele Kroppen er oversmurt, til Syne. Kvinderne, som gaa helt nøgne, kun med et Stykke Bananblad eller en lille Tøjlap fæstet til Bæltet, foretrække som Sminke en sort Plantesaft for den røde Farve og male sig med den Stjærner, Kors og mangfoldige mærkelige Figurer over hele Kroppen. Det er Kvindernes Ærgerrighed at overgaa hverandre i Opfindsomhed paa dette Omraade. I Modsætning til denne Udsmykning lægges der mindre Vægt paa at forene de Rækker af Punkter, der tatoveres paa Bryst og Ryg, til Mønstre. Lige saa megen Omhu som paa Bemalingen af Legemet anvendes der paa Opsætningen af Haaret, der som saa hyppig i Centralafrika er meget ekstravagant. Saavel Mænd som Kvinder flette Haaret paa Isse og Baghoved over et Rørstel til en lang, cylindrisk Chignon. I denne stikke Kvinderne Naale og Kamme, hvorimod Mændene paa Toppen anbringe en firkantet Straahat, prydet med store Duske af ildrøde Papegøjefjer.

Ligeledes i deres Bygningskonst indtage Monbuttuerne en ejendommelig Stilling i Centralafrika. Typen for det almindelige Beboelseshus er vel ikke forskellig fra de Bygningsformer, som hyppig forekomme i det indre af Afrika. Det er det firkantede Hus med de lave Vægge og det store, fremspringende Tag, der anvendes af Monbuttuerne som af saa mange andre Folk længere mod Vest. Desto mere ejendommelige ere de store Haller, hvis kunstfærdige Konstruktion mere end noget andet vidner om Monbuttuernes højt udviklede tekniske Dygtighed. Det er højst overraskende i Afrikas Indre at træffe Bygninger, hvis Form i en saa paafaldende Grad ligne moderne Banegaardshaller. Den Bygning, i hvilken Kong Munsa paa Schweinfurths Tid afholdt sine Festligheder, havde en Længde af 50 M., en Bredde af 20 M. og en Højde af 18 M. og dannede

et Rum, der var aabent til bægge Sider. Tre Rækker Støtter bare
mægtige, spidsbuede Tag, der naaede omtrent lige ned til Jor
Ribber og Sparrer vare dannede af Midtribberne af Vinpalm
Blade, et fortrinligt Materiale, som paa engang giver Bygnin
Lethed og Soliditet, saaledes at den er i Stand til at mod
Tropernes Storme.

Hverken i disse Haller eller i de almindelige Hytter er Gulvet, der besta
faststampet Ler, bestemt til Siddeplads. I Modsætning til de allerfleste afrika
Folk sidde Monbuttuerne aldrig paa Jorden. Kvinderne have Sæde paa smaa, r
Træstole, 30—40 Ctm. h., der ere udskaarne af en Træblok (Fig. 82). Mæn
sidde derimod paa lave Bænke (Fig. 80), 1,50 M
hvis Stel er sammenbundet af Vinpalmens Bladri
og hvis Sæde er flettet af Rotang. Bag Bænken
bringes et Rygstød, til hvilket man vælger et St
af et ungt Træ med fire Grene, saaledes at d
kunne anvendes som Ben, de andre som Stolearm

Fig. 82. Kvindestol. 1/7.

De fleste Landsbyer i Landet ligg
Lavningerne langs Vandløbene. Rundt
hver Hytte er der anlagt en lille Majsha
I nogen Afstand findes Bananplantage
og Markerne med Maniok, Batater, Ja
Sukkerrør, Tobak o. s. v., som i den fru
bare Jordbund give et fortrinligt Udby
uden at kræve synderligt Arbejde. Og
med Hensyn til de Planter, som dyrkes, indtage Monbuttue
en Særstilling mellem de sudanesiske Folk. De almindelige a
kanske Kornsorter (Sorghum og Penicillaria) avles ikke i Land
det er Bananen, som først og fremmest er Genstand for Dyrkni
og som tørret, revet til Mel og kogt til en Slags Grød, dan
Grundlaget for Ernæringen. I anden Række tjene de øvrige, ov
for nævnte Planter og talrige, vildt voksende Frugter og Kno
vækster til Føde.

Mændene give sig ikke af med at dyrke Jorden. For saa v
de overhovedet bestille noget, gaa de paa Jagt eller føre Krig.
Hunde og Høns ere de eneste Husdyr, som holdes, og Geder k
kan faas ved Røveri hos Naboerne, ere Monbuttuerne henviste
at skaffe sig det nødvendige Kød ved Jagt. Skønt Landet ikke
saa rigt paa Vildt som mange andre centralafrikanske Egne, n
lægges der dog saa mange Elefanter, Bøfler, Vildsvin og Antiloper,

Udbyttet er stort nok til at dække Forbruget af Kød, saa meget mere som det opbevares i tørret Tilstand til Tider, da Jagten giver ringere Udbytte. Men uagtet der saaledes findes Vildt nok, er der dog faa Steder i Afrika, hvor Menneskekød spiller en saadan Rolle i den huslige Økonomi som hos Monbuttuerne. Det er ikke her som f. Eks. paa Fiji en Delikatesse, som nydes ved festlige Lejligheder eller spises ved Ofringer, men det er blevet en Del af den sædvanlige Føde, der synes uundværlig. Paa Krigs- og Røvertog mod de talrige Stammer, som omgive Monbuttuerne, skaffe de sig store Forraad af Menneskekød. For Kongen serveres denne Spise daglig, og andre nyde den saa ofte, der gives Lejlighed dertil. Men skønt Kannibalismen altsaa er noget ganske sædvanligt, saa man skulde antage, at Folket var sløvet overfor den, nære Monbuttuerne dog den samme Sky som saa mange andre menneskeædende Folk for at lade fremmede være Vidner til deres Maaltider. Medens Schweinfurth opholdt sig hos Kong Munsa, blev al Kannibalisme drevet i den største Hemmelighedsfuldhed, og den rejsende blev selv kun et Par Gange ganske tilfældig Øjenvidne til denne Skik. De Ideer og Forestillinger, som andre Steder hyppigst have affødt Kannibalismen, (se I. S. 196), kunne ikke paavises hos Monbuttuerne. Der synes ikke at være nogen som helst Ceremoni forbunden med Nydelsen af Menneskekød. Saaledes som Skikken nu udøves, er Formaalet med den kun en Tilfredsstillelse af en rent materiel Trang, og der er intet, som tyder paa, at Forholdet engang har været anderledes.

Det bekræfter sig imidlertid her, hvad der allerede er fremhævet i det foregaaende, at Kannibalismen er uafhængig af det almindelige Kulturtrin. Den er ingenlunde Udtryk for et særlig raat og barbarisk Standpunkt. Ofte ere Kannibaler deres ikke menneskeædende Naboer overlegne i Kultur. Ligesom dette er Tilfældet med Maorier, Fijianer og Azteker, gælder det om Monbuttuerne; de høre til de intelligenteste og i flere Henseender mest udviklede af de afrikanske Folk. De ere i Besiddelse af en sund Dømmekraft, ere forstandige og fornuftige i deres Opfattelse og Besvarelse af de Spørgsmaal, som rettes til dem. Deres Samfund er saa vel ordnet, og har saa faste Institutioner som noget andet Neger- og Banturige, der er grundet uden fremmed Indflydelse, og med Hensyn til Indu-

stri staa de i flere Retninger paa Højde med de mest fremskredne Kongofolk.

Dette gælder foruden Bygningskunsten fortrinsvis om Jærnindustrien. Hverken med Hensyn til Udvindingen af Metallet eller i de Redskaber, som anvendes, er der dog noget, der stiller Monbuttuerne over andre Sudanfolk; bægge ere ligesaa primitive som de øvrige afrikanske, der flere Gange ere omtalte i det foregaaende. Men den Anvendelse, Smeden forstaar at gøre af sit Værktøj, fortjener stor Anerkendelse. Med Mejslen former han Genstanden og udhamrer derefter Æggen med en Sten paa en Jærnambolt. Saaledes smedes de seglformede Knive med den skarpe Midtribbe langs det krumme Blad (Fig. 83), en Slags Sabel, der minder om gammelægyptiske Former, og som ere Monbuttuernes ejendommeligste Vaaben. Paa samme primitive Maade forarbejdes de fortræffelige skarpe Spydblade og de fine Pilespidser med deres Mangfoldighed af tornformede Modhager, der ere vredne til forskellige Sider. Af Jærn tilvirkes ogsaa de sirlige Kæder, der bæres som Prydelser, og som med Hensyn til Arbejdets Finhed kunne taale Sammenligning med vore bedste Staalkæder. Ved Siden af Jærnet benytte Monbuttuerne i stor Udstrækning Kobberet, der forarbejdes til Smykkeringe og Beslag paa Vaaben og forskellige Brugsgenstande.

Fig. 83. Knive. 1/10.

I de Træskærerarbejder, som Monbuttuerne udføre i stor Mængde, lægges der vel en ikke ringe Dygtighed for Dagen i Behandlingen af det haarde Træ, men hverken i Form eller Ornamentik overgaa dog disse Arbejder hvad der frembringes af andre Folk i Afrika. Derimod staa Monbuttuerne højt som Pottemagere. Deres Hjælpemidler er ikke større end de andre Afrikaneres; alle Kar ere formede med Hænderne uden Anvendelse af Drejeskive. Desto mere overrasker det fortræffelige Arbejde og den store Rigdom paa Former, ofte sammensatte, kunstige og barokke, ved hvilke Monbuttuernes Lerkar indtage en Særstilling i den afrikanske Keramik. Fig. 84 gengiver to af disse Kar efter Schweinfurths Artes Africanæ.

Om Monbuttuernes Regeringsform og hele Organisation kunne vi indskrænke os til faa Bemærkninger. Samfundet synes at have været særdeles vel ordnet og sluttede sig paa alle væsentlige Punkter til Rækken af de despotisk regerede Stater i Centralafrika. De udpræget monarkiske Negerstater, som ere skildrede i det foregaaende, kunne gælde som Type for Monbutturiget. Paa Schweinfurth

furths Tid (1870) var dette delt mellem to Høvdinge. I den østlige Del herskede Degberra, i den vestlige hans Nevø Munsa, hvis Fader tidligere havde behersket hele Landet. Indenfor det snævre Omraade, til hvilket han var bleven henvist, udøvede imidlertid Munsa sin Autoritet med stor Energi ved Hjælp af et betydeligt Antal Embedsmænd og Distriktsforstandere. Til deres vigtigste Forretninger hørte det at vaage over Opretholdelsen af det Monopol paa al Elfenbenshandel og inddrive de Skatter paa Afgrøden, som Munsa havde paalagt. Saavel hans Brødre, der regerede som Underhøvdinge, som de mindre Høvdinge vare ganske afhængige af ham. I sin Livsførelse var Kannibalmajestæten en Type paa en ægte afrikansk Despot. Den Brask og Bram, som ingen Negerhøvding kan undvære, ledsagede bestandig hans Optræden. Naar som helst han viste sig, var han, foruden af en Livgarde, omgivet af en Skare Drabanter, der skulde vaage over hans Liv, og til Hoffet hørte foruden fem højtstaaende Høvdinge, der ledede hele Hofholdningen, en Skare Musikanter, Hornblæsere, Paukeslagere og Folk med store Jærnklokker, som i Spidsen for den kongelige Procession gjorde saa megen Larm som muligt, medens Sangere og Dansere, Gøglere og Hofnarre, der saavel i Udseende som i Optræden mindede om deres middelalderlige Kolleger, tjente til almindelig Underholdning ved festlige Lejligheder.

Fig. 84. Lerkar. (Efter Schweinfurth.)

Munsas stærke Haand hviler ikke mere over Monbuttuerne. Siden han faldt for en Fjendes Kugle, har Landet været opløst af indre Stridigheder, og under de arabiske Slavehandleres Hærgninger gaar Folket sin Undergang i Møde.

Fig. [illegible]

FULBER*.

I [illegible] Henseende danne *Fulberne* eller Fulaherne en bestemt Modsætning til Mandingerne. Medens disse udgøre en lille, isoleret Folkestamme i det [illegible] Sudan, afsondret fra de omboende Folk, med hvilke de ingen Blandinger have indgaaet, ere hine spredte over hele Sudan fra Senegambien i Vest til Darfur i Øst, blandede mellem en Befolkning af ganske anden Race. Ved dette Forhold danne Fulberne en Undtagelse fra den almindelige etnografiske Regel, at ethvert Folk i Løbet af sin Udvikling slaar Rødder i en bestemt Jordbund og hævder et bestemt Omraade som sit. Fulberne have intetsteds deres eget Territorium, paa hvilket de leve rene og ublandede, og hvor de i Virkeligheden høre hjemme. I saa godt som hver eneste Negerstat i Sudan ere de filtrede ind i den sorte

* Barth, Reisen und Entdeckungen in Nord- und Centralafrika. IV. Gotha 1858. — Caillié, Journal d'un voyage à Temboctou et à Jenné. Paris 1830. — Crozal, Les Peuls. Paris 1883. — Eichthal, Histoire et origine des Foulahs. Paris 1841. — Fleuriot de Langle, Croisières à la Côte d'Afrique. Le Tour du monde 1872. I. p. 305. — Hartmann, Die Nigritier. I. Berlin 1876. — Rohlfs, Quer durch Afrika. I—II. Leipzig 1874—75. — Waitz, Anthropologie der Naturvölker. II. Leipzig 1860. p. 447.

Befolkning, og have tilkæmpet sig større og mindre Enklaver i Negrenes oprindelige Hjem.

Dette sudanesiske Zigøjnerfolk kalder sig selv *Fulbe* (Sing. *Pullo*) »de lysebrune eller røde«, men gaar blandt Mandingoerne under Navnet *Fulaher*; i Hausa hedde de *Fellani*, i Bornu *Fellataer*. Mindst blandede og talrigst ere de i Futa-Toro, Bondu og Futa-Djallon, hvor de udgøre den største Del af Befolkningen. Herfra have de udbredt sig saavel mod Vest som mod Øst og overalt, hvor de ere komne hen, have de, trods deres ringe Antal, vidst at opkaste sig til Herskere.

Først i det sidste Aarhundrede have disse Folk faaet en Historie. Indtil da levede de spredte hist og her over et uhyre Omraade som et taalt, men intetsteds uafhængigt Element. Pludselig traadte de fra Skyggen frem i fuldt Dagslys og bleve fra at være oversete Nomader kraftige Herskere. I mindre Maalestok gentager sig hos dette Folk Arabernes Bevægelse, for saa vidt religiøs Propaganda blandet med Attraa efter verdsligt Herredømme har været Nerven i deres Udbredelse. I Slutningen af det attende Aarhundrede satte Fulberne sig fast i Futa-Djallon og begyndte gennem omfattende Erobringer at spille en Rolle i Vestafrika. Under Anførsel af den fanatiske Høvding *Othman Dan Fodio*, der optraadte som Profet for Islam, tilintetgjorde Fulberne ved Aarhundredskiftet først de svage Rester af Mandingoriget Melli og af Sonrhay, hvorefter de grundede Riget Massima ved øvre Niger og de store Riger Sokoto og Gando i Hausalandene. Senere ere disse Erobringer blevne fortsatte i stor Stil i Slutningen af Halvtredserne, da den ærgerrige, fanatiske *Hadj Omar* efter ødelæggende Kampe grundlagde Rigerne Karta ved øvre Senegal og Segu ved øvre Niger, hvilke dog atter gik til Grunde ved Herskerens Død. Mod Syd og Øst har Fulbernes Indflydelse derimod været i stadig Stigen. I Nupe, Adamaua og flere Steder i Syden have de opkastet sig til Herskere, og mod Øst have Fulber lige siden Slutningen af forrige Aarhundrede gjort sig stærkt gældende i Bornu og Baghirmi og i nyere Tid i Wadai og Darfur. Smaa Skarer ere endog trængte saa langt frem som til Kordofan og Sennaar, hvor de dog ganske forsvinde i Befolkningen. Naar Fulberne have vundet en saa overordentlig vid Udbredelse, skyldes dette ikke alene deres Erobringer, men ogsaa deres mærkelige Evne til at bore sig frem og gøre sig gældende overalt, hvor de komme hen. Som Nomader have de udbredt sig over Sudan, drivende deres Kvæghjorder fra det ene Folks Territorium til det andet. Overalt have de slaaet sig ned og dannet Kolonier, først som stille og fredelige Indvandrere, der passede deres Kvæg; senere, naar de have vokset sig stærke og ladet Landets Børn føle deres Overlegenhed, have de erklæret sig uafhængige, og have endt med at opkaste sig til Herskere.

Som omtalt have Fulberne overalt, hvor de ere komne frem, blandet sig stærkt med Negrene, og mange Steder, hvor deres Antal har været ringe, har Negertypen vundet Sejr, saaledes at Fulberne vanskelig kunne skelnes fra den omboende Befolkning. Sandsynligvis træffer man nu intetsteds Fulbetypen ren og ublandet. Men selv gennem Krydsninger have Fulberne paa de Steder, hvor de hævde sig som selvstændigt Folkeelement, bevaret en bestemt, karakteristisk Typus, som adskiller dem

kunnet give en Løsning af Spørgsmaalet, dertil er det Grundlag, paa hvilket de , for løst og utilstrækkeligt. Derimod er det, som foran bemærket, sandsynligt, ılbernes saavel som Monbuttuernes Oprindelse maa søges i Nilegnene, og at der ar et gammelt Slægtskab mellem disse to Folk. Saavel Waitz som Hartmann og Müller, hvis Anskuelser om Afrikas Etnografi ellers paa mange Punkter ere vidt ellige, ere enige om at knytte Fulberne til Folk i det nordøstlige Afrika. Den ıævnte forener dem med sin saakaldte Nubarace — ɔ: Berabraerne i Nubien, med e der er forenet enkelte sydligere boende Folk — som han utvivlsomt ganske med e udskiller som en særegen Race fra de øvrige Folk i Nilegnene. Hartmann Fulberne for beslægtede med den saakaldte Bedschagruppe, der omfatter alle ımitiske Folk omkring Nilen tillige med Monbuttuerne. Efter hans Opfattelse : disse Folk — Bedschaer, Monbuttuer og Fulber — en gammel Gruppe, der er n sprængt fra hinanden dels af Berber dels af ægte Nigritier. Til Støtte for e Opfattelse kan det anføres, at Fulberne have bevaret Traditioner om at være ıdrede fra østligere Egne som en Følge af store Krige og først i de sidste Aarreder at have foretaget den historisk bekendte Bevægelse fra Vest mod Øst. ernes Vandringer vilde altsaa paa denne Maade ligne Arabernes Indvandring i afrika, der efter at være foregaaet fra Øst til Vest saa langt som til Marokko har sig i modsat Retning. Fulberne synes fra østligere Egne at være naaet til lerne af Senegal i Vest og have atter derfra erobrende udbredt sig mod Øst.

Ad sproglig Vej har man ikke kunnet naa til noget Resultat med Hensyn til ernes Oprindelse. Undersøgelsen af Dialekterne har vist, at der i dem findes or Mængde Ord, der ere optagne fra de omgivende Folks Sprog og et meget eligt arabisk Element, især omfattende alt, hvad der vedrører religiøse og sociale old tilligemed Kalendervæsen. Selve Grundelementet i Sproget er det derimod lykkedes at klassificere. Det indtager en isoleret Plads blandt de afrikanske ; og bekræfter saaledes yderligere Opfattelsen af Fulberne som en fra Negerne ellig Folkegruppe.

Fulberne ere et udpræget Hyrde- og Nomadefolk. I denne seende adskille de sig afgjort fra Negrene. Ganske vist findes ogsaa blandt disse Folk, f. Eks. Mandingoer og Dinkaer, der l sand Lidenskab drive Kvægavl, men de ere, som omtalt, kun Negeren er gennemgaaende Agerdyrker. Dyrkningen af Jorden Grundlaget for hans Eksistens og selv om han er i Besiddelse Kvæghjorde, ere disse sædvanlig lidet talrige og øve ikke nogen entlig Indflydelse paa hans Levevis. Hos Fulberne er Forholdet vendt. Selv om Agerbruget langtfra er uden Betydning, er det ligesom hos Kafferne Kvæget og Omsorgen for det, der er det trale i deres Liv. Det er overhovedet de store Kvæghjorde, have gjort det muligt for Fulberne at bevare saa meget af deres vstændighed som Folk midt imellem fremmede Stammer. Som nader have de kunnet flakke om fra Sted til Sted i Afrikas re og isolere sig fra deres Omgivelser, hvad der næppe havde

været muligt med det forholdsvis ringe Antal, i hvilket de sædvanlig ere optraadte, hvis de som overvejende Agerdyrkere havde været tvungne til at søge sig faste Bopæle. Dem have de først faaet efter at være blevne Herrer i et Land.

Fig. 87. Fulber af blandet Race. (Efter Le Tour du monde. 1889. I.)

I Modsætning til Negrene, hos hvilke det mindre Kvæg, Faar og Geder, spiller Hovedrollen, danner hos Fulberne Hornkvæget Stammen i Hjorden. Hvor der overhovedet findes større Hornkvæg i Sudan, er det som oftest Fulberne, der have bragt det. Det udgør Folkets største Rigdom og er Genstand for den yderste Omsorg. Fulberne hænge ved deres Pukkelokser med en lignende rørende Kærlighed som Kafferen og Hottentotten ved sit Kvæg. »Koen er paa Grund af de Velgerninger, den bringer, alle andre Skabninger overlegen«, siger Fulahen. Gennem lange Tiders Erfaringer har han tilegnet sig et beundringsværdigt Kendskab til Dyrenes Vaner og Fornødenheder. Fulbernes Hornkvæg er ikke blot det talrigste, men tillige det bedst plejede i hele Sudan. Der skiftes Opholdssted til forskellige Aarstider efter Kvægets Fornødenheder, og man skyr ingen Opofrelse for at fremme dets Velfærd. Selv det særdeles kostbare Salt giver man til Okserne for at fede dem. Fulbernes Overlegenhed som Kvægopdrættere er ogsaa almindelig

nerkendt af Negrene, som flere Steder i Vestafrika udelukkende
etro Omsorgen for Kvæghjordene til dem.

Skønt Fulberne saaledes først og fremmest ere Kvægopdrættere,
r det dog langt fra, at de nære den blandt Hyrder ikke usædvanlige
'oragt for Dyrkningen af Jorden. Hvor Fulberne have faaet faste
loliger, saa vel mod Øst som mod Vest i Sudan, er Agerbruget
n almindelig og anset Virksomhed. Det er ikke her som saa ofte
Kvinderne, der besørge Dyrkningen af Jorden, fordi dette er en for
lændene uværdig Beskæftigelse. Hvor Slaveholdet er stort, f. Eks.
Hausastaterne, er det vel fornemlig de ufri, der udføre det egent-
ige Arbejde paa Marken, men de frie Mænd sætte en Ære i at
ede Arbejderne og vaage over deres Udførelse. I Futastaterne er
let kun frie Mænd, som besørge Markarbejdet, og selv Høvdinge
nse det for foreneligt med deres Værdighed at vaage over, at der
liver arbejdet forsvarligt. Ligeledes føre de Opsyn med, at Jorden
irkelig bliver dyrket. Forsømmer en Mand sin Mark flere Aar i
ræk, kan Høvdingen disponere over den til Fordel for en anden.
kønt Fulberne uden Tvivl først ere blevne Agerdyrkere under
ıavirkning af deres nigritiske Naboer, overgaa de dog langt deres
æremestre. De anvende i det hele taget en Omhu og en Energi
ıa Behandlingen af Jorden, som er Negrene ganske fremmed. Ud-
'ttet, der bringes ud af Jorden, er derfor ogsaa ret betydeligt.
det mindste to Gange om Aaret give de vel gennemhakkede
arker deres Afgrøde af Majs og Hirse, Ris, Bomuld og Tobak.
en det gælder her som overalt i Sudan at være paa sin Post for
værne Afgrøden mod de mange Fjender, der gerne ville gøre
g til gode af den. Især er det Skarer af Fugle, som anrette
delæggelse og maa holdes borte ved Vagthold og Skræmme-
idler af samme Art, som anvendes af Bantuer og Negre (se
. 63, 154).

Ligeledes som Haandværkere ere Fulberne uden Tvivl Negrenes
ærlinge, men ogsaa paa dette Omraade har deres Intelligens
ævet dem over deres mørke Naboer. De forstaa at udsmelte
ærn af Malmen og smedde det til Agerdyrkningsredskaber og
'aaben, ligesom de udføre fortræffelige Smykkesager i Guld og
Sølv. Den betydeligste Industri er Væveriet, og de Bomuldstøjer,
som væves af Mændene rundt omkring i Fulbelandsbyerne, ere
søgte Handelsartikler i Sudan. Det samme gælder Læderarbejderne,

der ere berømte ligesaa meget ved den omhyggelige Garvning, Huderne blive underkastede, som ved deres holdbare og tiltalende Farver. Endelig omtales Pottemagerarbejderne som fortrinlige, uagtet Tilvirkningen af dem ikke kræver andre Hjælpemidler end dem, der staa til Raadighed for enhver Negerpottemager.

I Modsætning til de i religiøs Henseende ikke stærkt bevægede Negre, som uden Lidenskab have antaget Islam, hvor Propagandaen for denne Religion er naaet hen, ere Fulberne gennemgaaende fanatiske Tilhængere af Profetens Lære og have udfoldet en glødende Energi for dens Udbredelse i Sudan. I Følge Traditionen gaar Fulbernes Omvendelse til Islam tilbage til selve Muhammeds Dage; men hvor smigrende denne Tradition end er for den nationale Forfængelighed, der paa enhver Maade søger at knytte en gammel Forbindelse med Araberne, mangler den dog ganske historisk Kærne. Saa meget er imidlertid sikkert, at Muhammeds Lære meget tidlig — rimeligvis i det 13de Aarh. — er bleven prædiket for Fulberne. En arabisk Forfatter beretter om et religiøst Selskab til Udbredelse af Troen, der allerede paa denne Tid var dannet blandt Folket. Ligesaa sikkert er det imidlertid, at hvor ivrig Propagandaen end er bleven dreven, var Islam dog ikke ved Slutningen af forrige Aarhundrede trængt fuldstændig igennem hos alle Fulber. Det er først under de store Erobringer i Begyndelsen af dette Aarhundrede, for hvilke Udbredelsen af Muhammeds Lære tjente som Paaskud, at det gamle Hedenskab blev overvundet, skønt der endnu hos de Stammer af Racen, der staa lavest i Kultur, eller som have levet længst fjærnet fra Begivenhedernes Skueplads, er bevaret megen gammel Overtro. Den religiøse Oplysning er hos disse Stammer ikke synderlig forskellig fra Forholdene i andre muhammedanske Egne i Sudan. Trods al Fanatisme indskrænker Religiøsiteten sig til den regelmæssige Gentagelse af de foreskrevne arabiske Bønner og til Overholdelsen af de muhammedanske Ceremonier, uden at der findes nogen Forstaaelse af dem og noget nøjere Kendskab til den Lære, hvis Hovedsætninger Folket har tilegnet sig. En Mængde Amuletter antages efter gammel hedensk Skik at være det virksomste Middel til at beskytte mod alle Slags Ulykker. Anderledes forholder det sig derimod i de bedst organiserede Fulbestater, hvor Omvendelsen er sket i gammel Tid. De lære alle at læse og skrive arabisk, og et ret indgaaende Kendskab

til Koranen er almindeligt selv blandt Befolkningens brede Lag. Den religiøse Følelse er her varm og kraftig og har øvet en dyb Indflydelse paa Folkets Handlinger og Tænkemaade. Den har gjort Fulberne til et strængt og mørkt Folk, der har vendt sig bort fra Livets Glæder.

Som gode Muselmaner overholde de samvittighedsfuldt Koranens Forbud mod Nydelsen af spirituøse Drikke og have sat strenge Straffe for Spil. Endog ganske uskyldige Fornøjelser som Dans og Musik, for hvilke alle sudanesiske Folk nære en stærk Lidenskab, have Fulberne ikke fundet stemmende med Profetens Lære og have forbudt dem overalt i deres Landsbyer. Som det er at vente, har denne strenge og mørke Religiøsitet avlet megen Fanatisme. Selv om Fulberne ikke i religiøs Ufordragelighed have naaet deres store Forbillede, Araberne, have de dog mange Steder tilegnet sig en god Del af disses Had til anderledes troende. Fanatismen ytrer sig i lige Grad overfor Hedninger og Kristne, der ikke faa Lov til at betræde nogen af de rettroendes Landsbyer, men den gør sig ikke gældende overalt med samme Styrke. Medens den i Futa-Djallon, Fulbernes nationale og religiøse Centrum, fremtræder i hele sin afskrækkende Lidenskabelighed, ere Stammerne længere mod Vest langt mindre intolerante. Jo længere man kommer mod Øst, desto mere vokser ogsaa Fanatismen, hvad der i og for sig ikke er forunderligt. Fulberne leve her i en stadig og virksom Propaganda, og den religiøse Lidenskab, som hidses af Kampen og ved Hedningernes Nærhed, har bevaret hele sin Voldsomhed. Hvor stærk Uviljen og Intolerancen overfor anderledes troende end er, har den imidlertid aldrig faaet sit Udslag i saadanne Grusomheder, som i Reglen have ledsaget Arabernes Propaganda. Bortset fra de store Erobringstog, hvor Religionen kun var et Skærmbræt for politiske Formaal, er Fulbernes Udbredelse af Islam foregaaet paa fredelig Maade. I de Lande, hvor de have sat sig fast, have de grundlagt Skoler, i hvilke Børnene lære at læse Koranen og blive underviste i Profetens Lære. I Futaprovinserne findes i hver Landsby en Skole, i hvilken Eleverne samles med Læreren Morgen og Aften, indtil deres Koranundervisning er fuldendt. Efterhaanden som Fulberne have udvidet deres Herredømme i Sudan, er der blevet dannet ignende Centrer for Udbredelse af Profetens Lære. Gennem disse er atter den politiske Magt vokset. Saa snart der er vundet en

Menighed, dannes en lille Koloni, som ved Medlemmernes utrættelige Missioneren hurtig vokser, indtil den er stærk nok til at gøre sig til Herre over Landets oprindelige Befolkning.

Religiøsiteten har ikke alene været Drivfjedren i de store Erobringer, Fulberne have foretaget for at udbrede deres Tro, men har ogsaa givet deres indre politiske Organisation et særeget Præg. I Hausastaterne har Regeringen som en Følge af Erobringen en fuldstændig despotisk Form. Det store Rige, som i Begyndelsen af Aarhundredet blev grundlagt her, er delt i to Sultanater, Gando og Sokoto, der til Trods for deres militære Svaghed have overlevet alle de Rystelser, de have været underkastede. Sultanen regerer her som uindskrænket Hersker ved Hjælp af sine Guvernører og et Antal høje Embedsmænd. Anderledes ere Forholdene i Futastaterne, hvor Fulberne i det hele have udviklet sig selvstændigst og ejendommeligst. Der hersker her en Blanding af Monarki og Oligarki med et stærkt teokratisk Præg. I Futa-Toro er det oligarkiske Element det mest overvejende. Den øverste Høvding, som kaldes *Almami* — en Fordrejelse af *El emir Moumenin* »de troendes Fyrste« — er baade det verdslige og religiøse Overhoved og vælges af de forskellige Familier eller Stammer, af hvilke Folket bestaar. Hver Stamme udvælger en Kandidat til Værdigheden, men den endelige Afgørelse af Valget tilfalder et Raad paa fem Personer. Hos dette ligger Magtens Tyngdepunkt, idet det ikke alene udgør den højeste Domstol, men ingenlunde er bange for at irettesætte Almamien og under visse Omstændigheder endog afsætte ham og dømme ham til Døden.

Endnu mere udpræget republikansk var Regeringsformen tidligere i Futa-Djallon. Her udøvede et Raad paa 13 Mand, valgt af de mest velhavende og ansete Familier den øverste Myndighed saavel i politiske som religiøse Anliggender. Den Hensynsløshed, med hvilken de udøvede deres Suverænitet, og den Misbrug, de gjorde af Magten for at tilfredsstille deres Begærlighed, gjorde imidlertid Ende paa deres Herredømme. De mægtigste Høvdinge saa ikke alene deres vigtigste Interesser, men ogsaa deres Liv og Sikkerhed truet. En af dem rejste et Oprør, bemægtigede sig Raadet, som han lod hugge ned, sammenkaldte en almindelig Folkeforsamling, i hvilken Krigerne vare i Majoritet, og lod sig udnævne til Almami. Den ældre Statsform forsvandt dog ikke ganske

med denne Revolution. Raadet blev genoprettet af Usurpatoren og fungerer bestandig ved Siden af Herskeren, der maa underkaste sig dets Afgørelser i alle vigtige Spørgsmaal, særlig med Hensyn til Afgørelsen af Krig og Fred.

Den Tilladelse til at holde Slaver, som Koranen giver sine Tilhængere, have Fulberne benyttet i lige saa stor Udstrækning som noget andet Folk i Afrika. Slaveriet er Grundvolden for Samfundet, og frie og ufrie ere skilte ved en Kløft, som ikke kan udfyldes. Ligesom hos Negrene tilhøre Slaverne to forskellige Kategorier, Krigsfangerne og Hustrællene, forskellige saavel i social Stilling som i Vilkaar. I tidligere Tid var Ønsket om at skaffe sig Slaver en medvirkende Aarsag til Fulbernes mange Krige. Ad denne Vej rekruteredes Slavestanden bestandig og voksede i flere Stater saa stærkt, at den i Antal overgik de frie Mænd. Vel bleve disse Krige førte med den største Ubarmhjærtighed og Skaanselsløshed, men Fulberne have, saa vidt vides, aldrig gjort sig skyldige i de Grusomheder, som udøvedes under Menneskejagten af de Folk, der vare Bærere af Slavehandelen. I det hele taget var det kun enkelte Fulbehøvdinge, som paa Slavehandelens Tid tog Del i denne smudsige Forretning. Karakteristisk nok synes ogsaa Fulbeelementet ganske at mangle blandt de mange forskellige afrikanske Folk, der som Slaver ere bragte til den nye Verden.

Krigsfangernes Skæbne er ingenlunde blid. Under deres fuldkomne retløse Tilstand ere de ganske afhængige af deres Herres Luner. Det er dem hverken tilladt at stifte Familie eller at erhverve Ejendom, og de kunne sælges, saa snart det behager Herren. Værst ere de Mænd stillede, som tilfalde en fattig Mand eller en omvandrende Købmand. Til deres Lidelser og stadige Slid kommer sædvanlig slet Ernæring, idet de ere henviste til at leve af de sparsomme Rester, som falde fra deres Herres Bord.

Langt bedre er den anden Kategori af Trælle, Husslaverne, stillet. De anvendes ved Dyrkningen af Jorden og bo samlede i særlige Landsbyer *(Rundé)*, hver Familie i sit eget Hus og med sit lille Jordstykke. To Dage om Ugen er overladt Slaven til Dyrkning af hans Jord, hvis Udbytte helt og holdent tilfalder ham. Naar Slaven er bleven 18—19 Aar, giver Herren ham en Kone og fastsætter den Fæsteafgift, han skal erlægge. Undertiden bliver Slaven saa velhavende, at han selv holder Slaver; der gives endog

dem, der i Velstand kunne konkurrere med deres Herrer. Truede ikke den Skæbne TræHis Trællen at blive solgt i Tilfælde af slet Opførsel, vilde hans Kaar ikke være forskellige fra en evropæisk Livegens i tidligere Aarhundreder. Hver rig Ejendomsbesidder har paa sit Gods en eller flere Landsbyer med mandlige og kvindelige Trælle, der leve under Opsyn af en Foged, hvis Hverv det er at lede Agerdyrkningsarbejderne og sørge for Opbevaringen af Krigsforraad og Vaaben. Ved Herrens Død og ved visse religiøse Fester frigives i Reglen flere af Slaverne, som dog ikke forlade Stedet, men vedblive at staa i Afhængighedsforhold til deres tidligere Herre eller dennes Familie.

Sandsynligvis er det et Udtryk for den samme forholdsvis humane Aand, der gaar igennem Behandlingen af Husslaverne, at ogsaa Kvinden indtager en mere agtet Stilling i Familien, end det ellers er almindeligt i Sudan. Hun er ikke underkastet den nedværdigende Behandling, som ellers ofte gør hende til en Slave af Manden. Ikke alene have Kvinderne ofte Indflydelse paa Mændenes Handlinger, men der gives dem en Frihed til at omgaas fremmede Mænd, som den muhammedanske Kvinde ellers kun yderst sjældent nyder. I Følge almindelig Skik og Brug holder nemlig den gifte Kone sig en Ven, der indtager samme Stilling som i tidligere Tid den italienske Cibisbeo, idet han er sin Venindes stadige Ledsager og Selskab. Manden ser med Ro paa dette Forhold, fordi han stoler paa, at Venskabsforholdet ikke antager en erotisk Karakter, en Tillid, som Hustruerne efter sigende kun sjældent skuffe.

Fig. 88. Bedende Muhammedanere.

DE HAMITISKE FOLK.

BETRÆDER man den uhyre Ørken, som fra Atlanterhavet strækker sig tværs igennem Nordafrika til det røde Hav, møder man vel endnu længst imod Syd, langs Randen af Sudan, spredte Negerstammer. Men Negeren er ingen Ørkenboer. Hovedmassen af den Befolkning, som er spredt over Saharas udstrakte Sandflader og nøgne Fjælde, er i Udseende, Sprogbygning og Folkekarakter vidt forskellig fra Nigritierne. Kun i Grænsegebetet mellem de to Racer vidner Beboernes Udseende om, at der er foregaaet stærke Blandinger imellem dem. Fra ældgammel Tid have *Berberne* haft deres Hjem i Ørkenen saavel som i Kystlandene langs Middelhavet.

Vender man sig fra Negerfolkene om øvre Nil mod Øst til den nordøstafrikanske Halvø eller mod Nord til Egnene mellem Nilen og det røde Hav, finder man her lignende Forhold som i

Nordafrika. Ogsaa her spores Negrenes Indflydelse paa Befolkningens Udseende ud over deres egentlige Omraade. Saa snart man imidlertid er naaet ud over Grænsedistrikterne, møder man Folk af ganske forskelligt Præg. Beboerne af disse Egne ere af lysere Hudfarve end Sudaneserne, deres hele Typus afviger stærkt fra Negrenes og nærmer sig til de semitiske Folks, deres Levevis og Institutioner ere forskellige fra de nigritiske, og det samme er Tilfældet med deres Sprogbygning, der paa flere Punkter slutter sig til den semitiske. Et enkelt Folk, Abyssinierne, har endog i ældre Tid talt et Sprog *(Gez)*, hvis Slægtskab med sydarabiske Dialekter *(himjarisk)* er utvivlsomt.

Indbyrdes ere alle disse Folk i det nordøstlige Afrika beslægtede og udgøre forskellige Familier og Stammer af samme Folkegruppe. Tidligere kaldtes denne sædvanlig den *ætiopiske*, et Navn, der imidlertid er lidet heldigt, da Benævnelsen *Ætioper* hos forskellige Forskere bruges paa meget forskellig Maade. Snart har man kun kaldt Befolkningen i det gamle Rige Meroë med dette Navn, snart alle Nordøstafrikanere; undertiden er det blevet begrænset til kun at omfatte Abyssinierne, undertiden er det blevet udstrakt til alle Afrikanere. Der synes derfor ikke at være nogen Grund til at fastholde denne Benævnelse som Samlingsnavn for Nordøstafrikanerne. Langt mere tilfredsstillende er det af Hartmann foreslaaede Navn *Bedschagruppen*, hentet fra det største og mest udbredte Folk i disse Egne, *Bedschaerne*, der saavel i fysisk Henseende som i Kultur ere mest typiske for hele Gruppen. I det følgende vil dette Navn blive benyttet om alle Nordøstafrikanerne med Undtagelse af Ægypterne, der efter Lepsius og Fr. Müllers Undersøgelser i sproglig Henseende danne en særlig Gruppe ved Siden af Bedschaer og Berbere.

En Undersøgelse af Bedschafolkenes, Ægypternes og Berbernes Sprog gør det klart, at disse Grupper tilsammen atter udgøre en større Helhed. Vi kunne ikke paa dette Sted fremlægge de sproglige Ejendommeligheder, til dels af meget speciel Art, som paa den ene Side vise disse Sprogs indbyrdes Slægtskab og paa den anden Side den store Forskel, som findes mellem dem og Negersprogene. Idet vi henvise til Lepsius Behandling af dette Emne *, skal her

* Nubische Grammatik. Berlin 1880.

kun anføres, at medens de nigritiske Sprog danne deres Former ved Præfikser, ere de her omhandlede Sprog Suffikssprog; de første kende intet grammatisk Køn, medens dette er bestemt adskilt i de sidste ligesom i de semitiske og ariske Sprog, og til disse Ejendommeligheder slutter sig en Række af lige saa udprægede Forskelligheder i Lyd- og Formlære. I grammatisk Henseende frembyde Berber- og Bedschasprogene paa vigtige Punkter saa store Ligheder med den semitiske Sproggruppe — i Dannelsen af Femininum ved et præ- eller suffigeret *t* og af Kausativ ved *s*, i Overensstemmelse i Suffikser og Præfikser ved Dannelsen af Tiderne, i Personalpronominer o. s. v. — at man er nødt til at antage et nærmere Slægtskab mellem bægge. Paa den anden Side findes der store Uligheder, navnlig en stor Forskellighed i Ordforraadet, og dette gælder ikke alene om de nyere nord- og nordøstafrikanske Sprog, men ogsaa om det ægyptiske. Selv om ogsaa denne eller hin Enkelthed imod al Sandsynlighed kan skyldes et Laan, er det dog umuligt at antage, at den vidtgaaende Overensstemmelse i grammatiske Elementer skulde bero paa Laan fra de nordafrikanske Folks Side hos Semiterne, tilmed da de vidtudbredte Berbersprog allerede før enhver Berøring med Semiterne maa have faaet deres ejendommelige Karakter *. Der synes derfor at have bestaaet et oprindeligt Slægtskab mellem de semitiske og nordafrikanske Folk; men paa den anden Side ere de sproglige Forskelligheder imellem dem saa store, at de sidste ikke umiddelbart kunne henføres til den semitiske Gruppe. Man har derfor udskilt dem som en særlig Folkegruppe, der med et fra Genesis hentet Navn er bleven kaldet den *hamitiske*. Indenfor denne falde Sprogene i tre Stammer, betegnede af Lepsius og Fr. Müller som: den *libyske* (Berbersprogene), den *ægyptiske* og den *ætiopiske* (kuschitiske) **, for hvilken sidste der her, som nævnt, bruges Benævnelsen Bedschasprogene.

Til de sproglige Forhold, der sætte Skel mellem de hamitiske Folk og Negrene og forene dem til een Folkegruppe, svare de fysiske. Den Tilnærmelse til Negertypen, som særlig findes hos adskillige Bedschafolk, maa opfattes som Vidnesbyrd om Blandinger mellem de to Racer paa et Omraade, hvor de grænse til hinanden.

* Nöldeke, Die semitischen Sprachen. Leipzig 1887. S. 8. — Renan, Histoire général et système comparé des langues semitiques. Paris 1855. I. S. 76 fg.

** Lepsius, Anf. St. S. xv. — Fr. Müller, Allg. Ethnogr. Wien 1879. S. 500.

Saadanne Blandinger kendes fra andre Omraader — man erindre kun alle de Krydsninger, der have fundet Sted i Amerika mellem Indianere, Evropæere og Negre — og intet er i og for sig naturligere, end at der paa Grænsegebetet mellem to Folkegrupper eller Racer opstaa Blandinger, som betegne Overgangen fra den ene til den anden. Betragter man de egentlige Bedschaer, der ere de mest typiske af alle Nordøstafrikanerne, er der intet andet end Farven, der minder om Negeren *. Men deraf lader deres afrikanske Oprindelse, som Hartmann er traadt saa stærkt i Skranken for (se S. 9), sig ikke udlede. Saavel i Indien som i Sydarabien træffes Folk af ligesaa mørk Hudfarve. Ansigtsdannelse og Legemsbygning vise hos nogle Stammer Spor af, at der er tilført dem Negerblod, og at dette virkelig skyldes en Blanding, fremgaar af, at det væsentlig er hos de vestlige Bedschaer, altsaa hos dem, der bo nærmest ved Negrene, at de nigritiske Træk i Farve og Typus forekomme, medens disse mangle hos de mange østlige Stammer, der leve fjærnere. Det Vidnesbyrd mod disse Folks nigritiske Oprindelse, som ligger heri, støttes ved en Række antropologiske Ejendommeligheder, der pege bort fra Afrika og mod Asien. Saaledes er Haaret typisk forskelligt fra Negrenes, langt og kruset og sædvanlig opsat i store, opstaaende Kroner (Fig. 91 og 92), og det samme er Tilfældet med Kraniedannelsen, idet Bedschaerne ere mesocefale, medens Negrene ere Dolikocefaler. Ligeledes bærer Ansigts- og Legemsformen en asiatisk og ikke en afrikansk Races Præg. Det høje og smalle Ansigt, den smalle og lange, stærkt fremtrædende Næse, den fuldkomment orthognatiske Bygning af Kæbepartiet, de smalle og fine Læber, de lidet fremspringende Kæbeben, den lange og ranke Hals, den slanke og høje Skikkelse med smukke Forhold og vel dannede Lemmer, ere lutter Træk, som paa afrikansk Jordbund kun findes hos Berberne og allermindst hos Nigritierne **.

Hamiternes Typus henvise dem til den Race, som Blumenbach kaldte den kavkasiske, og som snart er bleven kaldet den hvide, snart, i nyere Tid, af tyske Etnografer (Fr. Müller, Peschel o. fl.) Middelhavsracen (I. S. XXVI). Forholdet mellem de tre Grupper — den ariske, den semitiske og den hamitiske — som høre til der

* Virchow i Zeitschr. f. Ethnol. X (403).
** Virchow, Anf. St. (404).

nævnte Race, er det kun delvist muligt at udrede. Der lader sig ikke paavise et Ursprog, af hvilke de ariske og semitiske Sprog have udviklet sig; derimod synes et saadant at have ligget til Grund for de sidstnævnte og de hamitiske Sprog. Mulig har det fælles Hjem for bægge disse Folkegrupper været i Vestasien, hvorfra Hamiterne i en fjærn Fortid ere indvandrede til Nilegnene og Nordafrika, Ægypterne rimeligvis sidst, da de bo længst imod Nord og ved den Landtange, over hvilken Indvandringen maa have fundet Sted, og over hvilken der atter og atter er foregaaet mindre Vandringer af Semiter. Aartusinder efter Hamiternes og Semiternes Adskillelse mødtes de igen, men denne Gang paa Nordafrikas Grund. Da Araberne under Profetens Fane foretog deres store Vandring mod Vest, traf de atter deres oprindelige Stammefrænder Hamiterne, sloge sig ned imellem dem, især i Middelhavets Kystlande og smeltede sammen med dem. Paa Grund af sin ringere Størrelse maatte det semitiske Element bukke under for det hamitiske, men det forsvandt ikke uden at efterlade sig dybe Spor saa vel i Folkenes Udseende som i deres Kultur.

I. Bedschafolk *.

De nordøstafrikanske Folk falde i fire Hovedstammer: 1) omfattende *Somalier, Gallaer, Danakil* o. fl.; 2) *Abyssiniere*; 3) *Bedschaer*; 4) *Nubier*.

1. Den nordøstafrikanske Halvø og de nærmest tilgrænsende Egne fra Kilimandjaro i Syd til Abyssiniens Grænser og Massaua i Nord ere beboede af een Folkefamilie, i hvilken Somalier, Gallaer og Danakil ere Hovedfolkene. Det største Omraade indtages af Somalierne, der siden Begyndelsen af det 16de Aarhundrede have udbredt sig bestandig videre mod Vest, trængende deres Naboer Gallaerne fra Kysten ind i det indre. Somalilandet, der omtrent er af Størrelse som Frankrig, strækker sig nu fra 12 Gr. n. Br. til omkring Ækvator. Kystlandene her vare allerede bekendte for Oldtidens Folk. Paa Faraonernes Tid fandt en livlig Handel Sted mellem disse Egne og Ægypten, og paa mange Steder i Landet findes endnu Ruiner af for-

*) Hartmann, Die Nigritier. Berlin 1876. — Samme, Die Nilländer. Leipzig 1884. — Samme, Abyssinien. Leipzig 1883. — Samme, Die Bedjah (Zeitschr. f. Ethnol. XI. S. 117). — Munzinger, Ostafrikanische Studien. Schaffhausen 1864. — Paulitsche, Ethnographie Nordost-Afrikas. Berlin 1893. — Samme, Harrar. Leipzig 1888. — Révoil, La vallée du Darror. Paris 1882 — Rüppell, Reisen in Abyssinien. Frankfurth 1840. — Thomson, Through Masai Land. London 1885. — Virchow, Zeitschr. f. Ethnol. X. (533). — Waitz, Anthr. d. Naturv. II. S. 475.

skellige Bygningsværker fra Oldtiden (Befæstninger, Grave, Brønde o. l.), paa, at der tidligere har hersket en højere Kultur i disse Egne.

Som alle ægte Muhammedanere søge ogsaa Somalierne deres Oprindelse det røde Hav. Skønt denne Paastand ligesaa lidt kan anerkendes for deres de øvrige nord- og nordøstafrikanske Folks Vedkommende, der fremsætte d Prætensioner paa at nedstamme fra Islams forjættede Land, er det dog aabe der til forskellige Tider har fundet en levende Forbindelse Sted mellem A de ligeoverfor liggende Kystlande. Mange Arabere have slaaet sig ned blan lierne og have samtidig med at øve en betydelig Indflydelse som Missionærer nisatorer paa forskellige sociale og politiske Omraader umiskendelig paav fysiske Typus. Der træffes iblan lierne ikke faa Familier med udpr biske Ansigtstræk.

Fig. 89. Ung Somali. (Efter Révoil.)

Folket falder i forskellige Gru benævnes efter deres sagnagtige St Den nordligste er *Der* eller *Idur*. I af Landet bo Efterkommerne af Sta *Darrud*, der helst kalde sig *Ha* Nordøstkysten er *Midschertin* det tal tillige i Kultur mest fremskredne Fo sydlige Gruppe ere de to store Stamm egnene, *Hawija* og *Sab*, Hovedfolken af disse Folk er delt i mange Under der atter falde i talrige større o Klaner.

Somalierne ere dels fast bosidde hvis vigtigste Erhverv er Agerbrug, madiserende Kvæghyrder, der leve Be sædvanlige Liv. Det er disse sid især have skabt Somaliernes slette Ry skabelige, forræderiske og grusom stalte de idelige Overfald paa deres Naboer, under hvilke der myrdes og ubarmhjærtig, og som fanatiske Muselmaner behandle de enhver fremmed, der deres Land, som en Fjende. Mindre barbariske ere de stolte og frihedselsk boere af Byerne, blandt hvilke der træffes ikke faa, som ere i Besiddelse Kultur.

Nær beslægtede med Somalierne ere deres nordlige Naboer, der selv *Afer*, ɔ: de omstrejfende, Vandrerne, men sædvanlig benævnes med det arabi *Danakil*. Delte i en Mængde Smaastammer og Klaner have de slaaet sig ne Abyssinien og Havkysten fra *Adulis*- til *Tadschurabugten*. Ogsaa de have den sion at nedstamme fra Araberne, uagtet Indblandingen af arabiske Element lunde er særlig betydelig. I Udseende og Hudfarve slutte de sig til Bed Som Navnet angiver, ere *Aferne* nomadiske Kvæghyrder. Deres vandfattige bare Land opfordrer ikke til Agerbrug. Splittede i en Mængde uafhængige der bære Navn efter Høvdingene, drage de omkring med deres Hjorder, men dog i »Sletteboere« og »Beduiner«. De første opslaa deres med Skind og dækkede Telte i frugtbare Landstrækninger, medens de sidste ere henvis tarveligere, bjærgfulde og øde Egne. Desuden er hele Karavantransporten m

ɡ Schoa i deres Haand, og de have paa denne Rute drevet en livlig Slave-
ed Kysten er Fiskeri Hovederhvervet. Aferne ere ligesaa stridslystne og
ligesaa urolige og vilde som Somalierne og leve som de i stadige indbyrdes
blodige Overfald. I Fanatisme for Profetens Lære staa de ikke tilbage for
ʒe Naboer.

liernes vestlige Naboer ere *Gallaerne*, der selv kalde sig *Ilm-Orma*, ɔ: tapre
:t store Omraade, de bebo, strækker sig fra Abyssiniens Grænser til hen-
:we, mod Øst begrænset af Somaliernes Land. Som Navnet Gallaer, der
vandrere, antyder, er Fol-
·e Tider kommet til sit
)mraade, og det bevarer
.t nedstamme fra Wolal,
det store Vand. Nogle
ıve heri set en Erindring
ıes Indvandring fra Ara-
det røde Hav, hvilken
R. Hartmann absolut af-
han peger paa den hvide
erewesøen som »det store
'ter hans Anskuelse have
ænge boet i Egnen om
o, hvorfra de saa sent
ıingen af 15de Aarh. ere
.revne ved Jordskælv og
Udbrud, Naturrevolutio-
geledes satte Djaggaerne
əvægelse paa deres Frem-
d Vest.

Fig. 90. Somalikvinde (efter Révoil).

.e ere delte i tre Hoved-
Den ene af disse, som
)a og dettes sydlige og
Naboländе, kaldes *Metja*
na. Hovedfolket i den
llaerne, bestaaende af 11
der fra Schoas Grænser
en Kile ned imellem sydligere Folk. Den anden Gruppe, som har sit
ɪar, kaldes *Barantuma*, og omfatter en stor Mængde Folk og Stammer,
ɛe *Ittuer* og *Arussi-Gallaer* ere de mest bekendte. I Modsætning til disse
, der sammenfattes under Benævnelsen de *nordlige Gallaer*, danner den
ıpe de *sydlige Gallaer*. Blandt disse ere *Boranaerne* mellem 5 Gr. n. Br.
: det største Folk, overhovedet den mægtigste Gallastamme efter Wolloerne.
ʒe Folk i samme Gruppe skal kun nævnes *Rendile* og *Aroosa*.

alene de geografiske Forhold og den stærke Blanding med Negerelementer,
ındet Sted blandt de sydlige Gallaer, har givet Typen et stærkt nigritisk
ogsaa selve Folkenes Levevis sætter Skel mellem den nordlige og sydlige
ledens Folkene i den første drive saavel Agerdyrkning som Kvægavl, ere
delukkende Hyrder, der i den Grad have indsuget Nomadens Forkærlighed
, ubundne, omflakkende Liv, at de hellere lide Sult end paatage sig et

legemligt Arbejde; dette er efter deres Mening nedværdigende for frie Mænd. Des større Tilbøjelighed have de for at føre Krig, og de udfolde i denne stort Mod megen Grusomhed. Trods deres krigerske Egenskaber er det dog ikke lykkedes de at holde Stand mod deres Arvefjender, Somalierne, der, som omtalt, have fortræ dem fra store Strækninger af deres tidligere Omraade. Hovedmassen af Gallaer er endnu Hedninger, der anraabe *Waka* om Sejr og god Høst; en Del af de no lige Stammer have dog antaget Islam og ere ligesaa fanatiske Muselmaner som Som lier og Afer.

Som allerede omtalt (S. 96) ere de nomadiserende *Wahumaer* *, der behers Egnene om Ukerewesøens nordvestlige Hjørne, hvor de have undertvunget Folken Karagwe, Uganda og Unyoro, Gallaer, og det samme synes at være Tilfældet m *Watusierne* paa Søens sydlige Bred og *Wabonierne* ved Havkysten.

Til samme Gruppe, som de i det foregaaende omhandlede Folk, i sproglig H seende nær beslægtede med Gallaerne, høre de Folk mellem 2 Gr. n. og 4 Gr. Bredde, hvem Kyststammerne have givet Navnet *Wamasai* og *Wakuafi*, men som s kalde sig *Orloikob*. I ydre ligne de Somalierne. Paa de udstrakte Stepper mell Kenia og Kilimandjaro vandre Masaierne om med deres store Hjorde af Okser, Ge og fedthalede Faar, og indtil de allersidste Aar, da de ere blevne decimerede af c ved Kvægpest foraarsagede Hungersnød, har dette vilde, brutale Røverfolk, »Afri Hunner«, hvert Aar fra disse Egne hjemsøgt de omliggende Folk og Lande med de Razziaer for at røve Kvæg. I deres Krigsførelse, der i mange Henseender minde Zuluernes, ere de uimodstaaelige for deres Modstandere. Naar de storme fre sluttede Kolonner, dækkede af de store Skjolde og med de svære Spyd fældede, l ingen Negerhær staa for deres voldsomme Angreb. Ogsaa i deres stramme milit Organisation minde Masaierne om Sydafrikas største Krigerfolk. I Ungdommen p hviler der dem en almindelig Værnepligt. Fra tiaars Alderen maa Drengene g Tjeneste som Vaabendragere for Krigerne, indtil de i en Alder af 14 Aar selv bl Krigere, *Ilmoran*. I denne Egenskab er det dem forbudt at indgaa Ægteskab. leve i store staaende Lejre, der ere oprettede til Værn for Stammens Boplads. F med 25 Aars Alderen ophører den almindelige Værnepligt. Krigerne kunne da g sig og grunde en egen Husstand.

Ejendommelig for Masaierne er deres Hyænekultus, der sandsynligvis sta Forbindelse med en Sjæledyrkelse, idet der hersker den Tro, at Mennesker ku forvandles til Hyæner. Medens Mordet af et Menneske kan sones med Bø kan Drabet af en Hyæne kun hævnes med Blod. Dermed staar det ogsaa i For delse, at de døde slæbes ud i Skoven, hvor de dækkes med Grene og overlades Hyænerne.

2. Stærkere end hos noget af de i det foregaaende omhandlede Folk har arabiske Element gjort sig gældende hos Befolkningen i det ætiopiske Bjærgl Abyssinien *(Habesch)*. I en meget tidlig Tid har der her fundet en Indvandring S fra Sydarabien, og denne synes at være bleven langsomt fortsat gennem en læng Periode.

Hovedfolket i Abyssinien ere *Agauerne*, der synes at være Landets Urindvaan Man har ment at kunne paavise deres Navn paa ægyptiske Monumenter *(Wawa)*; synes i Ptolemæer- og Kejsertiden at have haft livlige Handelsforbindelser med Æg ten og dengang at have strakt sig saa langt imod Nord som op i Nubien. Fra de

* Forstavelsen *Wa* betyder Folk. Enkelttal dannes ved Præfikset *Ma*.

tidlige Tid og fra Forbindelserne med det gamle Ægypten synes det, at Agauerne have bevaret Dyrkelsen af Nilen og til Dels af dens Biflod Takazze.

Nær beslægtede med Agauerne i sproglig Henseende ere *Falaschaerne*, de saakaldte abyssinske Jøder. Selv paastaa de vel at stamme fra Jerusalem, men hverken i Ydre eller i Sprog adskille de sig fra Agauerne. De have ikke Spor af Kendskab til Hebraisk. Derimod have de i gammel Tid optaget adskillige jødiske Elementer i deres Gudstjeneste. Efter Hartmanns Mening hidrøre de fra den fordærvede Jødedom, som af Arabere fra Jemen er bragt til Abyssinien. Overfor de kristne bevare de en vis Reserverthed og bo f. Eks. ligesom Muhammedanerne i egne Landsbyer eller i særlige Kvarterer i Byerne, beskæftigede med Agerdyrkning, Kvægavl og Industri, og øve især det i Abyssinien foragtede Smedehaandværk. Engang have de været i Besiddelse af en ret betydelig politisk Magt og grundede i det 10de Aarh. et Dynasti, som skal have regeret i 400 Aar.

Fig. 91. Marea.

Til Agauerne høre ligeledes *Kømanterne* eller *Kamanterne* i Bjærgegnene om Hovedstaden Gondar, hos hvem der ogsaa findes Rester af jødisk Tro, *Bogos* el. *Bilen, Beduan* og *Marea* NV. for Massaua og *Schoho* eller *Saho* S. for denne By.

Foruden disse Folk, som i sproglig Henseende ere beslægtede, bor der imidlertid i Abyssinien, i Provinserne Tigre og Amhara, Stammer, der tale Sprog af semitisk Rod, det saakaldte *Gez*. Det er disse Folk, som ere blevne Landets Herskere. Ligefra Oldtiden til vore Dage har der fundet en livlig Forbindelse Sted tværs over det røde Hav mellem Abyssinien og Arabien, og fra det sidstnævnte Land er der foregaaet en stadig Indvandring, som har øvet en betydelig Indflydelse paa Befolkningen i de to nævnte Provinser. Grundstammen i denne er af Agaurod, men Blandingerne med semitiske Elementer have været saa indgribende, at et semitisk Sprog, beslægtet med den sabæiske (himjariske) Dialekt i Sydarabien, tidligere var det herskende i disse Egne og endnu gennem sine Døtresprog er det. I det gamle Rige *Aksum*, der blomstrede i Tigre fra 4—7 Aarh. og blev omstyrtet af Falaschaerne, var, som det fremgaar af forskellige Indskrifter, Gez eller Ætiopisk det herskende Sprog. Hvor naar det er gaaet til Grunde som Folkesprog, vides ikke. Nöldeke* mener, at der er hengaaet mere end 1000 Aar, siden det er forstummet paa Folkets Læber, medens det vedblivende bruges i Kirken og i Literaturen, ɔ: i de talrige Oversættelser fra Arabisk og Koptisk, som foretages til kirkeligt Brug. De Sprog, som den Dag idag tales i Tigre, ere Dialekter, som ere yngre Dannelser af det gamle Gezsprog med Indblanding af mange Agau- og Gallaord. Den ene Dialekt kaldes *Tigre*, den anden *Tigrinja*.

Mindre stærk synes Blandingen med Semiter at have været i *Amhara*. Det Sprog, som tales af Befolkningen der, er langt fjærnere beslægtet med semitiske Sprog end

* Die semitischen Sprachen. Leipzig 1887. S. 57.

Gez. Det er ikke som Tigredialekterne afledt af det gammelætiopiske, men synes være en Sidegren af dette, hvis Oprindelse endnu er uforklaret. Saavel i Sprog so i Typus er Befolkningen i Amhara stærkt paavirket af Gallaerne, som siden Ov styrtningen af det abyssinske Rige i store Skarer have slaaet sig ned i Landet, isæ i Schoa.

I Oldtiden og den tidlige Middelalder var Abyssinien Sædet for en Kultur, d stod betydelig over de nærmest liggende Landes. Allerede paa Ptolemæernes Tid v der i Tigre opstaaet Riget Aksum, hvis Blomstring skyldtes de Kulturelementer, d tilførtes af græske Kolonister, uden Tvivl ogsaa under Indflydelse af indvandrede S bæere fra Sydarabien. Obelisker, Indskrifter og Ruiner af Bygninger ere bevarede ve det nuværende Aksum som Vidnesbyrd om denne Kultur. I nyere Tid har det p litiske Tyngdepunkt ligget i Schoa, hvor der herskede et ældgammelt Dynasti, de udledte sin Herkomst fra Kong Menilek, efter Sagnet Dronningen af Sabas Sø med Kong Salomon, og som lige til 1833 sad paa Tronen i Gondar i Amhara. I d sidste to Aarhundreder vare de salomoniske Kongers Magt dog kun et rent Skygge herredømme, idet det var Statholderne *(Ras)* i de forskellige Provinser, som styrede Landet. Søndersplittet af indre Stridigheder befandt Riget sig i en fuldkommen Opløsningstilstand, indtil det lykkedes en energisk og dumdristig Mand, Kasa, atter at forene det splittede Rige, hvorefter han lod sig krone til Kejser *(Negus Negest)* under Navnet Theodor II. Ved sit grusomme og despotiske Regimente fremkaldte denne mærkværdige Mand, »en sælsom Blanding af Krigerhelt, vis Regent og tøjlesløst Bestie«, et Sammenstød med Englænderne, der som bekendt endte med Hovedstadens Magdalas Erobring og Kejserens Død.

Trods Theodors i flere Henseender prisværdige og energiske Bestræbelser lykkedes det ham dog ikke at bøde paa den dybe Korruption, der havde bredt sig til næsten alle Klasser af Befolkningen. Synes end forskellige rejsendes Skildringer af Abyssinierne som en Bande Svindlere, Tyve og Røvere overdrevne, er det dog sikkert, at de ere et i moralsk Henseende meget fordærvet Folk. Det værste Rygte have de Kristne, hvorimod Muhammedanerne fremhæves som forholdsvis paalidelige. I det fjerde Aarhundrede (356) blev Kristendommen i den Skikkelse, i hvilken ogsaa Kopterne havde antaget den, den monofysitiske, indført i Aksum, og har senere været den officielle Religion i Landet, stærkt blandet med hedenske, jødiske og muhammedanske Elementer. I sin nuværende Form bestaar den kun i ydre Ceremonier og en vidt dreven Helgen- og Billeddyrkelse. Ved Siden af den blomstrer Overtroen frodig. Religionen bæres frem af et mægtigt Præsteskab med *Abunaen*, den øverste Biskop, der indsættes af den koptiske Patriark i Aleksandria, i Spidsen. Tidligere husede de abyssinske Klostre ligesom de tilsvarende Institutioner i det middelalderlige Evropa en Mængde flittige Beboere, hvis taalmodige Arbejde de mange ældre, sirlig skrevne og med Initialer og Illustrationer prydede Haandskrifter skyldes. Men ogsaa her har Korruptionen bredt sig, og Munke og Nonner ere ligesaa berygtede for deres Dovenskab og Usædelighed som Præsterne.

3. Den Del af de store østafrikanske Stepper og Ørkener, som fra Nubiens Grænser strækker sig til det røde Hav, er beboet af de talrige og kraftige *Bedschaer*. Mod Nord naar deres Omraade til Grænsen af Øvreægypten, mod Syd til Abyssiniens Bjærge. Bedschaerne ere ofte blevne kaldede rene Arabere, men med lige saa liden Ret som alle de øvrige Folk i Nordøstafrika. Ganske vist er der ogsaa foregaaet en Indvandring af Arabere til Nubien, men denne har ikke været af den Art, at den hel kunde forandre Befolkningens Sammensætning. En Masseindvandring, saaledes som

a, synes ikke at have fundet Sted til disse Egne. Paa de arabiske Erobringers ler ingen Indvandring til Nubien, som endnu 600 Aar efter Ægyptens Fald fornod Araberne, og efter at Landet var erobret i det 13de Aarh., vare de store ɔphørte. En Masseindvandring maatte da være sket i en tidlig Tid; men en ɔaaviselig. Senere er det kun mindre Skarer, som ere satte over det røde ka. Selv om imidlertid ikke Folkets Sammensætning er forandret, have ıerne i flere Retninger modtaget en meget stærk Paavirkning af syro-arahvis hele Levevis ligner deres egen. Ikke alene er et fordærvet Arabisk d Ord af det oprindelige Sprog, det almindeligste Talesprog; men hele Organisation og de religiøse Forhold ere støbte i samme Former som Selve Beduinlivet kan derimod ikke betragtes som udsprungen af arabisk ːts Natur har tvunget Folkene ind Levevis. Det er dels de lokale e aabne, vidtstrakte Landskaber, e ere udsatte for Eksistensvanskealle Arter af Farer, dels den uopıp imod en raa, sparsom og mod Virksomhed ugunstig Natur og ·rs røverske Lyster, og endelig en med at pleje og formere Husfremkalde Ligheden i Levevis *. ˌgste Stammer af Bedschaerne ere: Nord *Ababde* i Øvreægypten og Nubien og Syd for dem de egent*er*, *Bischarin*, der synes at have folket i det kristelige Middelalders'il dem slutte sig Folkene i Taka, ː de mest bekendte ere de talrige ɪg *Habab* i Provinsens nordøstlige *ra*, *Hadendoa* og *Homram* Ø. for videre den store Stamme *Schukuar* paa Bar-el-Asreks østlige Bred paa denne Flods vestlige Bred saa langt op som til Fasokl, *Hassaniye*, en ;tig Stamme, og deres sydlige Naboer *Kababisch* i Bajudasteppens vestlige arfurs Østgrænse, endelig *Baggara* ved den hvide Nil mellem 11 og 14 Gr. Kordofan.

Fig. 92. Bedscha. (Beni Amir.)

ıubiens, Sennaars, Takas og Kordofans Byer leve Bedschaer, som drive erdyrkning og Industri, men alle de øvrige Stammer ere udprægede No-ł deres store Hjorde af Kameler, Zebuer, Faar og Geder drage de om Græsgang til den anden og opslaa deres Teltlejre, *Duar*, omkring Brønderne, altid parate til røverske Overfald, naar Lejlighed gives. Hævn-Troløshed og Grusomhed ere fremherskende Egenskaber hos dem. Ligeıberne styres hver Lejr af en Scheik. Hos flere Stammer danne Jægerne sse, der er afsondret fra de øvrige i Stammen. Blandt disse ere de besaakaldte Agagir, Sværdjægerne, der alene bevæbnede med et Sværd,

mann, Die Nigritier. I. S. 370.

snart til Hest snart til Fods jage Antiloper og al Slags Storvildt, Bøfler, Giraffer, Elefanter og Næshorn.

Til Bedschaerne maa endnu henregnes *Fundjefolket* i Høj-Sennaar. Den stærke Blanding med nigritiske Elementer, som har fundet Sted, har haft stor Indflydelse paa dette Folks Typus, som nærmer sig meget til Negrenes. Den høje, brede Pande, den lige eller kun let krummede Næse, den smalle Hage og de forholdsvis tynde Læber adskille Fundjerne fra Negrene og betegne dem som et Overgangsfolk mellem Bedschaer og Nigritiere. I det 16de Aarh. brød Fundjerne frem fra Sennaars Bjærge, omstyrtede det kristelige Rige Aloa og grundlagde Riget Sennaar, der hurtig bredte sig fra Nubiens til Abyssiniens Grænser og bestod, indtil det 1821 blev omstyrtet af Ægypterne. Til Fundjerne høre *Berun* el. *Burun*, *Ingassana* og *Hammedsch* *.

4. Beboerne af Nubien *(Beled-el-Barabra)*, der omfatter de ufrugtbare Egne langs Nilen fra Assuan til henimod Kartum, kalde sig selv *Barabra* el. *Berabra* (Sing. *Berberi*). De ville ved dette Navn adskille sig fra deres Stammefrænder, *Nubaerne* i Kordofan, og der er god Grund for dem til at tage Afstand fra disse Folk, idet de tidligere laa nærmest for Slavehandlernes Razziaer og leverede det største Procentantal af Slaver, saaledes at Navnet Nubaer blev en almindelig Betegnelse for Slaver, der var indfangede i Nilegnene. Nær beslægtet med Berabraerne er Befolkningen i Dongola, der taler en Dialekt af Sproget i Nedre Nubien, og ligeledes danne Berabraerne Grundstammen i den med Bedschaer, Fundje og Arabere blandede Befolkning i Nedre Sennaar.

Saavel i fysisk Typus som i Sprogform slutte de egentlige Berabraer sig til de øvrige Folk i Nilegnene, særlig til deres Naboer Bedschaerne, om de end af alle Nilfolk staa Negrene nærmest paa Grund af deres mørke Hudfarve, som tyder paa stærke Blandinger med nigritisk Blod. Endnu mere er dette Tilfældet med de sydlige Nubafolk, *Nubanegrene* i Kordofan, hvis Sprog er nær beslægtet med Berabraerne, men som i fysisk Henseende ere fuldstændige Negre. Som Lepsius har søgt at paavise **, ere Nubaerne sandsynligvis af indreafrikansk Oprindelse, men blandet saa intensivt med et indvandret hamitisk Folk, at dettes Sprog paa Grund af Indvandrernes større intellektuelle Dygtighed er bleven det herskende, medens det hamitiske Element fysisk er gaaet under i det oprindelige Negerfolk. Til de sydlige Nubasprog høre *Tumale*- og *Koldaschi*-Dialekterne i det sydlige Kordofan.

II. Ægyptere ***.

De *Retuer*, der i Nilens Delta udviklede sig til Verdens ældste Kulturfolk og skabte en Oldtidskultur, som blomstrede i Aartusinder, vare Forfædre til den Befolkning, der endnu i vore Dage lever i Ægypten. I Tidens Løb er denne dog undergaaet mange Blandinger. Fra den tidlige Oldtid øvede Ægypten en stor Tiltrækning paa nær boende asiatiske Folk, som fra Tid til anden brød ind over Landets Grænser og satte sig fast der. Den ældste Indvandring, om hvilken der vides noget, førte de saakaldte *Hyksos*, et semitisk Hyrdefolk, til Ægypten, hvor de herskede som Erobrere i 500 Aar. Medens Persernes Herredømme i Ægypten (efter 525 f. Kr.) ikke har

* En Særstilling indtage *Barea* og de med dem beslægtede *Kunama* i det nordlige abyssinske Højland, idet de i sproglig Henseende adskille sig stærkt fra Bedschaerne.

** Nubische Grammatik. Berlin 1880. S. LXXIX.

*** Hartmanns Værker, se S. 229 Not. Desuden Samme, Untersuchungen über die Völkerschaften Nordost Afrikas. (Zeitschr. f. Ethnol. I—II.)

lt synlige Spor i Befolkningen, var dette derimod Tilfældet med det græske ıt, som under Ptolemæerne bredte sig i Nedreægypten. Mere end nogen anden dring øvede dog den arabiske Strøm under Profetens sejrrige Banner sin genbende Indflydelse paa Land og Folk. Der tilførtes herved Landet et Folkeeleder var tilstrækkelig talrigt og kraftigt til at omstyrte de sidste Rester af Ægyp-ldgamle Civilisation og gennemsyre Landet med arabisk Kultur. I intet af dafrikanske Lande fandt Islam saa fast Fod og omformede i den Grad Samsom i Ægypten, der Middelalderen igennem blev Hovedsædet for den arabiske .

Den stærke Tilførsel af fremmede Folkeelementer, hvortil endnu maa føjes de iiske og nigritiske, der skyldes den sidste Erobring af Landet og Forbindelsen legrene, har øvet sin store Indflydelse paa Ægypternes Typus. Mærkelig nok gamle Retustamme ikke ganske kvalt af de fremmede Folk. I den ægyptiske efolkning, *Fellaherne*, træder endnu Forfædrenes Typus, som den kendes fra de lægyptiske Monumenter, ofte tydelig frem og viser Folkets Oprindelse. Endnu re er dette maaske Tilfældet med *Kopterne*, hvem det er lykkedes at hævde isolerede Stilling overfor de arabiske Indvandrere og at bevare deres kristne on trods alle Angreb fra de muhammedanske Erobreres Side. Deres Sprog, der let gammelægyptiske nær, har derimod forlængst maattet vige for det arabiske olkesprog og bruges kun ved Gudstjenesten og i den religiøse Literatur. Kophave fortrinsvis deres Sæde i Mellem- og Øvreægyptens Byer; kun nogle lidet Menigheder leve i Nedreægypten.

III. Berbere*.

Fra Atlanterhavet til den libyske Ørken, fra Middelhavets Kytil Sahara bor fra den tidligste Oldtid en og samme Folkepe, *Berberne*. Medens der imellem Bedschafolkene findes store kelligheder saavel i Udseende som i Sprog, er dette ikke Tilet med Berberne. En mærkelig Ensartethed præger tværtimod disse Folk, der ere spredte over et Omraade større end Halvı af Evropa. I Særdeleshed er Sprogenes store Lighed paafal-

* Barth, Reisen und Entdeckungen in Nord- und Central-Afrika. V. Gotha 1858. — , Algier og Sahara. København 1893. — Samme, Huleboerne i Syd Tunis. . 1895. — Carette, Etudes sur la Kabilie proprement dite (Exploration scientile l'Algérie. IV). Paris 1849. — Charvériat, A travers la Kabylie. Paris 1889. umas, Mæurs et coutumes de l'Algérie. Paris 1855. — Duveyrier, Les Touareg d. Paris 1864. — Hanoteau et Letourneux, La Kabylie et les coutumes Kabyles. 872—73. — Hartmann, Die Nigritier. I. Berlin 1876. — Quedenfeldt, Eing und Verbreitung der Berberbevölkerung in Marokko (Zeitschr. f. Ethnol. XXI). — Reclus, Nouvelle géographie universelle. XI. Paris 1886. — Renan, iété Bèrbère (Revue des deux mondes. Vol. 107. Paris 1873. S. 138). — Quer durch Afrika. I. Leipzig 1874. — Villot, Mæurs, coutumes et institules indigènes de l'Algérie. Alger 1888.

dende. Mellem alle de Berbersprog, der tales fra Oasen Siva til Vest Atlas, ere Forskellighederne ikke større end de, der findes mellem de enkelte germanske eller romanske Sprog indbyrdes. Selv Folk, der bo saa fjærnt fra hinanden som Tuaregerne i Sahara og Kabylerne i Algier lære hurtig at gøre sig forstaaelige for hinanden.

Mere end nogen af de øvrige afrikanske Folkegrupper ere Berberne blevne blandede med fremmede Folkeelementer. Nordafrikas Historie har været for bevæget til, at man der kan vente at finde en ren Befolkning. Fra den tidlige Oldtid have forskellige Folk, Fønikere, Grækere og Romere, slaaet sig ned paa Afrikas Nordkyst og grundlagt deres Kolonier. I Hundredevis finder man i Tunis, Algier og Marokko, lige til Grænsen af Sahara, Ruiner af Romernes Byer og Militærstationer. I Provinsen Konstantine vise endog Ruinerne, at Byerne i Oldtiden have været talrigere og mere udstrakte end de nuværende. Den Indflydelse, som Kolonisterne havde paa Befolkningens Sammensætning kan imidlertid ikke vurderes saa højt, som man paa Forhaand skulde tro. Den Blanding, der foregik mellem Kolonister og Berbere, har væsentlig været indskrænket til Byerne og det nærmeste Distrikt og har saaledes kun været af Betydning for Kystbefolkningens Sammensætning, hvorimod Berberne i Ørkenen, der ere skilte fra hinanden ved lange Afstande, ere blevne upaavirkede af Kolonisationen. Vandalerne, der paa Folkevandringens Tid grundede deres kortvarige Herredømme i Nordafrika, have haft endnu mindre Betydning end Romerne; sikre Spor af dem lader sig næppe paavise i Befolkningen. Anderledes gik det, da Araberne i Midten af det 7de Aarhundrede udbredte deres Herredømme over Ægypten og Magreb. Der fandt da en Indvandring af fremmede Folkeelementer og en Udbredelse af fremmed Kultur Sted, som gav Nordafrikas Folk et nyt Præg.

Opflammede af glødende Begejstring for at føre den hellige Krig ud over Verden brøde Profetens Tilhængere faa Aar efter hans Død ind over Sueztangen. Arabere og Syrere, alle de Folk, som fra Mesopotamien til det indiske Hav hørte under Kalifens Herredømme, stillede deres Kontingent til de Hære, som omstyrtede Grækernes Magt i Ægypten. Bybeboere og Bønder, men fortrinsvis Beduiner fra Vestasien var det, som med Kvæg og Ejendele, ledsagede af Koner og Børn, søgte Lykken i fremmede Egne. Det var ikke alene den fanatiske Overbevisning, at »der er ingen Gud uden Gud og Muhammed er Guds Sendebud«, men fuldt saa meget Begærligheden efter at vinde Bytte og gøre Erobringer, der gav de vilde Skarers Sværd Kraft og gjorde deres Fremstormen uimodstaaelig. Som et Uvejr rasede de hen over Nordafrika, bortvejrende de gamle Riger i Ægypten og Magreb; men efter at Erobringerne vare til Ende, slog en stor Del af Indvandrerne sig ned i de nye Lande. Byerne langs Kysten og især i Ægypten øvede sin Tiltrækning paa nogle af dem, medens andre, delte i Smaagrupper, fortsatte deres gamle Nomadeliv fra Ørkenen og Steppen. I Begyndelsen var det nye Folkeelement kun ringe i Forhold til Berberne; men i Tidens Løb voksede det stærkt ved Indvandring af nye Skarer fra Asien, ikke blot fra Arabien, der var for folkefattigt til at levere hele Kontingentet af Indvandrere, men fra alle de Egne i Vestasien, der stode under Arabernes Herredømme.

Det er bekendt, at de brogede, uciviliserede Skarer, som for første Gang betraadte Afrikas Jord, ikke vedbleve at være Vildmænd og Barbarer. Araberne kom ikke saaledes som senere Hunnerne og Mongolerne som en Græshoppesværm, der kun efterlader sig de nøgne Straa i den Egn, over hvilken den er gaaet hen. Efter at

:t de bestaaende Riger, bleve Erobrerne Bærere af en ny Kultur, og
:v Ægypten et af Hovedcentrerne for en Kunst og Videnskabelighed, som
: for nogen samtidig Aandsvirksomhed. Det er dog ikke herved, at Araberne
og den Dag idag udføre — deres Kulturmission blandt de uciviliserede
I denne var Religionen Drivfjederen. I Begyndelsen bleve Hedningerne
Ild og Sværd til Profetens Lære, og Kristendommen, der var udbredt
e Del af Afrikas Kystlande, blev udryddet til sidste Rest. Paa denne
vendelse fulgte den stille Propaganda, der er bleven af afgørende Be-
: nordafrikanske Folks
:r allerede i det fore-
:vet de Ejendommelig-
ı, der have lettet denne
trængen i Afrika. Hos
den hurtig en gunstig
; de arabiske Kolonier
onærer ud blandt de
overalt grundlæggende
Ied stor Klogskab for-
til alle Tider forstaaet
olitiske Forhold til Op-
s Formaal, og de have
ad vidst at vække den
lumrer hos den uoplyste
som i alle Lande, saa-
omvendte jævnlig ere
af samme hellige Iver
af Læren, som Lærerne
endskabet til Koranen
smaat nok til. Nogle
gmer og moralske Lære-
Reglen alt, hvad Fol-
: kendte til Islam. Men
t vægtige Ballast bleve de i Reglen trofaste Tilhængere af Allah og
ı udsendte.

Fig. 93. Araber fra Nordafrika.

:rberne banede i Tidens Løb den nye Lære sig Vej fra Folk til Folk,
alle Samfund. Men den kom ikke alene. I Følge med Religionen
ıltur, arabiske Skikke og Institutioner. Det kunde ikke være anderledes.
ere er ikke alene Religion, men tillige Politik. Foruden at afgive Nor-
:ligiøse Tro drager Koranen tillige Grundlinjerne for det verdslige Liv.
Rettesnoren, efter hvilken det borgerlige Liv leves. De fleste Steder
ıvor den nye Lære blev indført, blev Samfundet lidt efter lidt omstøbt
Koranen krævede, samtidig med at den nye Kultur virkede befrugtende
Handel og gav det aandelige Liv nye Impulser. I Tidens Løb har
: af Nordafrikas Befolkning, ikke alene Beduinerne, men ogsaa de fast
k faaet den arabiske Kulturs Stempel paa sig. Kun enkelte have endnu
sentlige af deres oprindelige Kultur, og disse faa en særlig Interesse
da det er hos dem, at der maa søges Oplysning om Berbernes gamle
er det de samme Livsformer og Institutioner, som med ringe Afvi-

gelser findes hos Hovedmassen af Folkene fra det arabiske Hav til Atlan
Intet vidner stærkere om den dybt indgribende Betydning, denne Kultur har l
den Omstændighed, at arabisk Skrift og Sprog i stor Udstrækning har fortrængt
Skriftsprog og de nationale Dialekter. Gennem Skolerne, hvor Børnene lære
Koranen paa Arabisk, da den hellige Bog ikke maa oversættes, er Kendskabe
bisk Sprog trængt ud i vide Kredse, og det livlige Handelssamkvem med K
paa lange Rejser har gjort Sproget levende. Der gives vel muhammedansk
Nordafrika, for hvem Arabisk ikke er synderlig mere end Latin for Katol
Sprog, paa hvilket de have lært at fremsige deres Bønner, men disse ere fo
faa. Hos overmaad
Folk bruges det arabis
med Forkærlighed i S
met med fremmede S
og hyppigt er det son
Talesprog traadt i St
den oprindelige Diale

Fig. 94. Araber fra Nordafrika.

Den store Udbre
arabisk Kultur i N
har ført til ganske ov
Forestillinger om den
fiske Betydning af det
Folkeelement. Den
staaelse er almindelig,
afrikas Befolkning fo
Delen er arabisk.
været tilbøjelig til at
blande Enhed i Reli
Kultur med Enhed i
overalt, hvor man i N
traf Muselmaner, me
at have Arabere for
i alt Fald en Befoll
hvilken det arabiske
er det overvejende.
Nordafrikas Befolknin
vist er sparsom, vilde det dog være ganske uforstaaeligt, at de ligesaa spar
folkede Lande i Vestasien skulde have været i Stand til at tilføre Middelha
lige Kystlande et saa stort nyt Folkeelement, at det væsentlig skulde have
Befolkningens Karakter. Dette er heller ikke Tilfældet. Den arabiske Ind
hvor livlig den end har været, har ikke fortrængt de oprindelige Folk. Det va
sagelig Berbere, som i det 8de Aarhundrede under arabisk Anførsel erobrede Sp
det er den Dag idag ligesom i Oldtiden Berbere, der danne Hovedmassen af
Befolkning. Araberne udgøre kun et forholdsvis ringe Folkeelement. Der gi
Nordafrika en stor Mængde Beduinstammer, som paastaa at være ægte Arabe
kunne føre deres Stamtræ tilbage i lige Linje til Profetens Landsmænd. Hvor st
end saadanne Stamtræer have for de paagældende Folk selv, ere de dog ud
etnografisk Betydning. Enhver Muselmans Bestræbelse gaar nemlig ud paa
gøre sin arabiske Herkomst, om muligt endog paa at bevise, at han er Scher

kommer af Profeten) for derved at blive forlenet med den Autoritet og Værdighed, som et saadant Udspring giver i de troendes Øjne. Man gør derfor rettest i at nære Mistillid til alle disse Stamtræer, som altfor let kunne bringes i Stand. Det sande Forhold er det, at der lige fra den arabiske Indvandrings Tid er foregaaet en Blanding mellem Arabere og Berbere, som paa de fleste Steder gør det umuligt at skelne mellem disse to Elementer. Allerede de første Indvandrere toge sig Hustruer af Landets Døtre, og siden er denne Sammensmeltning stadig bleven fortsat. En saadan laa i og for sig nær, idet der hos Berberne fra gammel Tid ved Siden af den fast bosiddende Befolkning fandtes en stor Del nomadiserende Stammer, der i Natur og Levevis lignede de indvandrede Arabere saare meget. Og Sammensmeltningen blev yderligere begunstiget ved Berbernes ivrige Tilslutning til Arabernes Kultur, Politik og Religion. Det turde derfor være tvivlsomt, om der nu til Dags noget Steds i Nordafrika findes rene, ublandede Araberstammer. Hovedmassen af de saakaldte Arabere er uden al Tvivl stærkt tilsat med Berberblod. Hos nogle er Berberelementet, hos andre Araberblodet det overvejende. Mest ublandede have Berberne holdt sig i Marokko, i Algiers Bjærgegne og dybt inde i Ørkenen, hvor de mange Steder staa skarpt overfor de saakaldte Arabere. Det er hos disse Folk og da først og fremmest hos *Tuaregerne* i Hjærtet af Sahara, til Dels ogsaa hos *Kabylerne* i Atlasbjærgene, at man finder de oprindelige, for Berberne ejendommelige Institutioner renest bevarede. Det er derfor dem, der i det følgende ville være Genstand for Betragtning. De nordafrikanske Beduiner ligne i alle væsentlige Træk Beduinerne i Arabiens Ørkener.

Ørkenen mellem Bornu og Oasen Fezzan tilhører *Tedaerne* eller *Tibbuerne*. De ere stærkt blandede med Negrene og synes at danne et Mellemled mellem disse og Berberne. Tibbuerne tale et Sprog, som er beslægtet med Kanuriernes i Bornu, hvorfor de ogsaa af flere Forskere ere blevne henførte til Negrene. Deres etnografiske Stilling er endnu ret tvivlsom. De falde i to Grupper, nemlig *Tedaerne* i Bjærglandet Tibesti og *Dasaerne* længere mod Syd i Borku, Kanem og Bar el Ghazal.

Vest for Tibbuerne bo *Tuaregerne*. Deres Hjem er det egentlige Centralsahara fra de sydligste Oaser i Algier til Grænsen af Sudan. Navnet Tuareger (Enk. *Targi*), »de forladte« ɔ: af Gud, have de faaet af Araberne paa Grund af den Modstand, de efter Sigende længe have gjort mod Indførelsen af Islam. Det er nu almindelig optaget af Evropæerne. Selv kalder Folket sig *Imoscharh*, »de frie«, »de uafhængige«. De deles i 4 store politiske Grupper, der tale Dialekter af det samme Sprog, *Ta-Mascheq* og ere adskilte ved store Ørkenstrækninger. Mod NØ. bebor Gruppen *Asdscher* det nordlige Tasiliplateau. Vest for denne leve *Ahaggarerne* i Bjærgene af samme Navn, medens *Kel Aïr* eller *Kel Owi* bebo Bjærgoasen Aïr mod SØ. Endelig har den fjerde Gruppe, *Auelimmiderne*, sat sig fast mod SV. i det dels bjærgfulde dels ørkenagtige Terræn, der strækker sig hen mod Timbuktu og Nigerens mellemste Løb. De to førstnævnte Grupper kaldes de nordlige, de to sidste de sydlige Tuareger.

Ved umaadelige Ørkenstrækninger ere Tuaregerne adskilte fra de vestligste Berberstammer, de for deres Kvinders Skønhed berømte *Uled Delim*, der i to Grupper, en østlig og en vestlig, græsse deres Hjorder i det vestlige Saharas Oaser til henimod Atlanterhavet. I den sydlige Del af dette Omraade ere Berberne stærkt blandede med Negerblod, især er dette Tilfældet med Stammerne *Trarsa*, *Brakna* og *Duaisch*.

I Marokko, hvor, som omtalt, Berberstammerne — *Imazirher*, som de ved en Forvanskning af Navnet Imoscharh kaldes — leve afsondrede fra de Arabisk talende Nomadestammer, i hvilke Berberelementet sandsynligvis ogsaa er det overvejende,

falde de i 3 Hovedgrupper. Den nordligste er *Rif-Berberne (Kebaïl)*, som bebor det bjærgfulde Kystland ud imod Middelhavet. Den midterste Gruppe, hvis Sæde er det centrale Marokko, Syd for Byerne Fez og Meknes indtil Oasen Tafilet og Draaflodens øvre Løb, kaldes *Breber*. Den sydlige Gruppe danne endelig de talrige *Schløh* eller *Schluh*, der leve i den vestlige Del af Høj Atlas og i Egnene Nord for disse Bjærge langs Atlanterhavet indtil henimod Mogador. Hertil slutter sig end videre Befolkningen i Tafilet, Tuat og de talrige andre Oaser i det sydlige og sydøstlige Marokko, hvis Hovedmasse er Scheluer, men med en stærk Tilsætning af arabiske og nigritiske Elementer, med hvilke der har fundet en Mængde Blandinger Sted. I Tuat kommer tillige hertil et ikke ubetydeligt tuaregisk Element.

Fig. [illegible] Marokkaner.

Til Berberne hørte ogsaa den nu fuldstændig uddøde Befolkning paa de kanariske Øer, *Guancherne*, af hvis Sprog enkelte Rester ere opbevarede.

Blandt de saakaldte arabiske Stammer i Marokko er den bekendteste *Beni-Hassan* i Egnen om Tetuan, berygtet for sine Røverier. Fra Grænsen af Marokko gennem den sydlige Del af Provinsen Oran i Algier breder sig den store Stamme *Uled Sidi Schaik*, det mest ansete af alle de arabiske Folk i Nordafrika, da det helt bestaar af Marabuter (religiøs Adel). Af de øvrige Stammer betragtes det derfor som Aristokratiet blandt Araberne. Blandt de mere end Tusinde forskellige Smaastammer, der bebo Algier, skal her kun nævnes enkelte af de mest bekendte. [illegible] *Harar*, *Hammamer* og Stammerne [illegible] Provinsen Algier, leve de røverske [illegible] det vestlige Djebel Amur og paa [illegible] hos hvilke der hersker den mærkelige [illegible] i Byerne i det sydlige Algier [illegible] Først naar den unge Pige har [illegible] som Brud, vender hun tilbage [illegible]. *Haimmer* og *Larbaerne* [illegible] Prov. Konstantine.

[illegible] Bjergmassiv, som kaldes [illegible]. Djurdjurabjærgene [illegible] Maalsætning til det SØ.

derfor beliggende Bjærglandskab, Lillekabylien. Bægge Landskaber have fra Oldtiden været Tilflugtssted for talrige Berberstammer, der ved Arabernes Erobringer og nye Folks Indvandringer ere blevne fortrængte fra Sletterne. De kaldes sædvanlig med Fællesnavnet *Kabyler*, under hvilket de ogsaa ere blevne bekendte i Evropa. Navnet

Fig. 96. Mzabit. (Efter Bruun.)

·r imidlertid uden etnografisk Betydning, da det kun er det arabiske Ord *kabila*, en ›tamme, og denne Benævnelse bruges i de forskellige, af Araberne eller Arabisk alende Folk beboede Lande om en stor Del Stammer, der ikke staa i noget Slægt-kabsforhold til hverandre. Selv kalde Folkene sig ligesom de marokkanske Berbere *'mazigher* eller *Amzigh*, »frie Mænd«. Blandt de mere end Hundrede Stammer, som ›ebo Kabyliens Bjærge, ere følgende de største og mest bekendte: Først og fremmest *Zuaua* paa Djurdjurabjærgenes nordlige Affald, hvis Navn undertiden er blevet brugt

som Fællesnavn om alle de kabyliske Bjærgstammer. Det er derfra blevet overført paa de indfødte Soldater i fransk Tjeneste, Zuaverne. Til Zuaua høre forskellige mindre Stammer, blandt hvilke to, *Aït-Fraucen* og *Aït-Iraten* * ere de mest bekendte. Vest for disse Stammer bo *Geschtulaerne*, i hvilke man har villet finde Efterkommere af Oldtidens Gætuler. Nord for dem leve de dygtige Vaabensmede *Flissaerne*, der ligesom deres Naboer *Isserne* tidligere rejste det ene Oprør mod Franskmændene efter det andet. Sydligere bo Stammerne *Zarfaua*, *Bu-Daud*, *Beni-Mansur*, *Amraua*, der har modtaget en stærk Tilstrømning af fremmede Elementer, *Beni-Aïdel*, de industrielle *Beni-Abbes*, *Beni-Sliman*, *Beni-Urtilan* o. fl.

Et af de ejendommeligste og største Folk i Algier ere *Mzabiterne (Beni Mzab)*, der bebo Højsletten Syd for Laghuat (Fig. 96). Forenede til et Forbund have de indtil 1882 i de vel befæstede Landsbyer i Mzaboaserne forstaaet at hævde deres Uafhængighed mod Naboerne og de indtrængende Franskmænd. De adskille sig fra de øvrige Muselmaner i Nordafrika ved at tilhøre en særegen religiøs Sekt, der ellers kun har sine Tilhængere blandt Wahabiterne i Arabien, og ere for deres Tros Skyld ofte blevne forfulgte af Araberne. Som Handels- og Industrifolk indtage de den første Plads blandt alle indfødte Folk i Algier.

I Intelligens, Energi og industriel Dygtighed staar Befolkningen af Auresbjærgene tilbage saavel for Mzabiter som for Kabyler. Den betegnes ligeledes med et Fællesnavn, *Schawia* (Faarehyrder), men omfatter et stort Antal forskellige Stammer. Blandt disse findes nogle, som i deres Navn, *Rumaniya*, saavel som ved de Mindesmærker, der ere tilbage i deres Land, have bevaret Erindringen om, at Romerne engang have haft en vigtig Koloni i disse Egne. Nær beslægtet med *Schawia* ere de Stammer, *Nememscha* og *Hanencha*, som fra den sydøstlige Del af Provinsen Konstantine strække sig over paa tunesisk Grund.

I Tunis er den oprindelige Berberbefolkning, Efterkommerne af Oldtidens Gætuler og Numider, bleven saa stærkt blandet med arabiserede Elementer, at der ikke lader sig sætte noget Skel mellem de to Grupper af Folk. Mindst blandede ere Berberne paa Øen Djerba og Befolkningen i Duirat- og Matmatabjærgene, der ligesom den store Stamme *Urghamma* paa Grænsen af Tripolis taler en Berberdialekt. Blandt de øvrige Folk er Sproget udelukkende Arabisk. Kystbjærgene i den nordvestlige Del af Tunis ere Tilholdsstedet for *Krumirerne*, en Gruppe af 4 Stammer, der atter ere delt i en stor Mængde Smaastammer. Nord for Bugten ved *Tunis* bo *Tarabelsierne* og længere mod Syd, Vest for Gafsa, den store Stamme *Hamamma*, der var Hovedet for det ene af de to Forbund, i hvilke den tunesiske Befolkning før Franskmændenes Okkupation var delt. I Spidsen for det andet stod *Beni Zid*, Syd for Gabes.

Karakteristisk for Berberstammerne i Matmatabjærgene i det sydlige Tunis er deres underjordiske Boliger. De leve i Huler, som ere anlagte i det faste Ler og Mergel, hvoraf Jordbunden bestaar. Fig. 97 gengiver en Profil af en saadan Bolig laant fra D. Bruuns Bog om disse Huleboere **. En stor, firkantet, foroven aaben Fordybning med lodrette Vægge af ca. 10 M. Højde og af ligesaa stort Tværmaal danne en Gaardsplads, der staar i Forbindelse med Terrænet oven over ved en lang, underjordisk Gang af noget over Mandshøjde. Rundt om Gaarden ligge en Del aflange

* *Aït* er Berbernes Betegnelse for en Stamme. Det arabiske *Beni* (Sønner, Enkt. *Ben*) bruges sædvanlig om Folk af Berberrod, det tilsvarende *Uled* eller *Aulad* om Stammer af formodet arabisk Oprindelse.

** Huleboerne i Tunis. København 1895.

um (ca. 8 M. l. og halvt saa brede), der ligeledes ere gravede ned i Bakken og be-
·ttes af den eller de Familier, som eje Anlæget. Nogle gøre Tjeneste som Bolig,
dre som Køkken, atter andre tjene til Forraadskamre eller Stalde for Kvæget (Heste,
:sler og Faar). En indeslutter sædvanlig en Cisterne, til hvilken Vandet føres ned
:nnem en Ledning fra Jordens Overflade. Bygningernes Anlæg er overalt det samme.
·uun sammenligner Udseendet af et Terræn, i hvilket en saadan Landsby af Hule-
›liger er anlagt, med en endevendt stor Sandgrav.

I Tripolis Befolkning genfindes de samme to Elementer blandede som i de øvrige
›rdafrikanske Stater. Af de oprindelige Indbyggere, der sandsynligvis ere Efterkom-
ere af de gamle *Libyer*, ere ogsaa her de, der bo i Bjærgegnene blevne mindst blan-
:de med Araberne. I Gurian-, Yefren- og Nefusabjærgene Syd for Byen Tripolis tale
ıdnu nogle Folk Berbersproget, men forøvrigt har Arabisk længst fortrængt den op-
ndelige Dialekt. Ligesom i Tunis leve nogle af Folkene Syd for Tripolis i Huler.
om sædvanlig bo de arabiske Stammer paa Sletterne, hvor de drage omkring med
eres Hjorde. Syd for den store Syrte færdes den mægtigste Stamme *Aulad Soliman* (*A.*
liman), af hvilken en mindre Del findes hinsides Ørkenen paa Nordsiden af Tsadsøen.

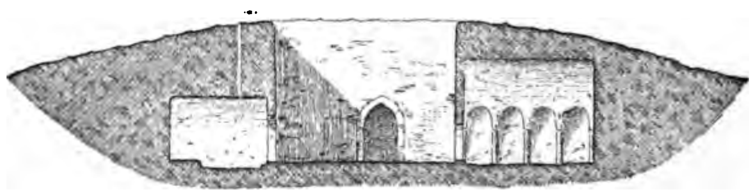

Fig. 97. Tværsnit af et underjordisk Hus i Matmatabjærgene. (Efter Bruun.)

landt de øvrige Stammer ere følgende de største: *Aulad Khris* i Zellaoasen, *Urfilla*
· for A. Soliman, *A. Bu Seïf*, *Uerchefana* og *Bu Adjela*. Efter Erobringen af Algier
g Tunis ere mange Stammer herfra søgte over paa tripolitansk Territorium for ikke
: leve under de vantros Herredømme.

De nordafrikanske Folk, som i Begyndelsen af det 8de Aarhundrede erobrede
panien, vare, som omtalt, for største Delen Berbere, og selv Anføreren, Tarek, var
ı Berber fra en af Nefusastammerne i Tripolis. Det Navn, under hvilket de
re bekendte i Historien, *Maurer*, bruges ikke om noget enkelt nordafrikansk
olk, hvorimod det anvendes paa Bybefolkningen i hele Magreb. Som alle Nord-
frikanere med Prætensioner kalde Maurerne sig selv Arabere, men tilhøre i Virkelig-
eden ligesaa lidt dette som noget andet Folk. Alle de forskellige Nationer, som fra
·omernes Dage til den franske Erobring have haft faste Forbindelser paa Middel-
avets Sydkyst, have afgivet deres Element til Befolkningen. Oprindelig af Berberrod
r den bleven tilsat med Romere, Vandaler, Arabere, Italienere, Grækere, Spaniere og
e fra Spanien fordrevne Maurer, Franskmænd og Jøder — et Sammensurium af alle
ıulige Folkeelementer fra Middelhavets Kyster. Kun Sproget sætter en arabisk Eti-
ette paa denne Befolkning.

I Ydre have Berberne stor Lighed med hverandre, og den stærke Blanding med
rabere har øvet en betydelig Indflydelse paa adskillige Folks Udseende. Gennem-
ıaende ere Berberfolkene noget over Middelhøjde (165—166 Ctm.), — Tuaregerne
ıdog jævnlig meget høje — kraftig byggede, slanke, af stor Legemsstyrke, behændige

og udholdende. Legemet er vel bygget, senefuldt og muskelstærkt; meget sjældent træffer man blandt Mændene fede Folk. Hænder og Fødder ere forholdsvis smaa og vel formede. Ansigtstrækkene ere udpræget »kavkasiske«, hvor Folket ikke er blandet med nigritiske Elementer. Ikke sjældent nærmer Typen sig stærkt Sydevropæernes, hyppig Semiternes. Ansigtet er langagtigt, temmelig spidst nedadtil og i Reglen meget udtryksfuldt, men oftest haardt og strengt. Panden er høj og falder brat tilbage foroven, Øjnene ere dybt sorte og spillende, Næsen hyppigst kort, snart lige, snart krummet med fyldige Fløje. Den temmelig store Mund kar kødfulde, men ikke opsvulmede Læber, Hagen er afrundet. Farven veksler fra Italienernes og Spaniernes lysbrunlige Lød til rødgul, rødbrun og sortebrun. Haar og Skæg ere sorte og let krusede, forskellige fra Negrenes saavel i Vækst som Finhed.

Fig. 98. Berberkvinde fra Tunis.

Hos mange Berberfolk, særlig hos Stammerne i det vestlige Sahara, udmærke Kvinderne sig ved stor Skønhed. De ere ikke særdeles høje, men slankt og fint byggede med dybe, sorte Øjne og lange Øjenhaar, skarp, fin Næse og blændende hvide Tænder. Skønheden varer imidlertid ikke længe, som overalt i Østerlandene. Kvinderne blive tidlig gamle og udvikle sig da jævnlig til ganske uformelige Fedtklumper; der lægges stor Vægt paa svulmende Former, da det anses for skønt, at en ældre Matrone er saa fyldig som vel muligt.

I forskellige Egne, hovedsagelig i Rifbjærgene i Marokko og Auresbjærgene i Algier, forekommer der hyppig Individer, der afvige fra den her skildrede Type ved at have blondt eller rødligt Haar og blaa Øjne. Mange af dem siges til Forveksling at ligne nordtyske Bønder. Om dette Fænomen er der skrevet og diskuteret meget, uden at man med det ringe antropologiske Kendskab, som endnu haves til Nordafrikas Folk, har været i Stand til at give nogen fuldt tilfredsstillende Forklaring deraf. Snart ere de lyshaarede Folk i Magreb blevne betragtede som Efterkommere af Vandalerne eller af galliske Soldater i romersk Tjeneste, der have ligget i Garnison i disse Bjærgegne, snart har man søgt deres Forfædre hos et andet nordisk Folk, der i en fjærn Fortid gennem Vestevropa skulde være vandret ind i Nordafrika og der have opført Dysserne og de øvrige megalitiske Monumenter. Ganske bortset fra den sidste Hypotese, som af arkæologiske Grunde maa forkastes, taler den Omstændighed mod at henføre de blonde Folk til indvandrede Stammer, særlig til Vandalerne, at disse have opholdt sig kort Tid i Landet og kun til Dels i de samme Egne, hvor den blonde Type forekommer — f. Eks. i Rifbjærgene — samt at de forøvrigt hverken i Sprog eller Sæder have efterladt sig noget Spor. Snarere synes de Forskere at have truffet det rette, som hævde, at saadanne blonde Individer kunne forekomme hos ellers mørkhaarede Folk, der leve i høje Bjærge, selv under sydlige Breddegrader. Denne Betragtning synes ogsaa at støttes ved den Omstændighed, at det ingenlunde er hele Stammer eller Familier, men kun enkelte Individer, hos hvilke denne Ejendommelig-

findes, om det end maa indrømmes, at disse Individer i de nævnte Egne ere ıldende talrige. Nogen Statistik foreligger selvfølgelig ikke, men der nævnes, at oldet mellem lyse og mørke Folk er som 1 til 18.

Af Berbernes Karakter og moralske Egenskaber lader der sig ikke give en al elig Karakteristik, dertil ere de talrige Folk for forskelligartede. Heller ikke igger der endnu tilstrækkeligt Materiale til en saadan; selv om de Folk, der bedst undersøgte, ere Opfattelserne ganske modstridende. Medens Duveyrier, den erkede Undersøger af Centralsahara, maaske skildrer Tuaregerne i et for flatterende have andre gjort dem til en Bande grusomme og fejge Banditter paa Grund af det bad, de undertiden have anstillet paa Ekspeditioner, der forsøgte at trænge ind i Land. Men bortset fra, at Tuaregerne som saa mange andre barbariske Folk have de samme moralske Fornemmelser overfor fremmede som overfor deres egne smænd og behandle deres Fjender efter andre Grundsætninger end deres Venner, man ikke gøre hele Folket ansvarlig for Grusomheder, der ere øvede af en enkelt me. Tuaregerne ere i Virkeligheden i Besiddelse af mange store Egenskaber. s Tapperhed, deres Frihedskærlighed og Had til al Undertrykkelse er bleven til rdsprog i Sahara. Saavel i Forsvaret af deres Gæster og af de Personer, der givet sig ind under deres Beskyttelse, som i Overholdelse af indgaaede Løfter orpligtelser udvise de stor Samvittighedsfuldhed. Indbyrdes stole de fast paa ındre. Misbrug af Tillid er næsten ukendt blandt dem. Den samme Mand, som r en halv Maaned for at overfalde og plyndre en Fjende, kan man betro Varer enge og trygt stole paa, at de blive afleverede paa deres Bestemmelsessted, ligedet er en Æressag for en Tuareg at betale sin Gæld tilbage, saa snart det er muligt. Til disse Dyder slutter sig en høj Grad af Nøjsomhed og Taalmodighed, esignation og Fasthed i Ulykken, Egenskaber, uden hvilke Tuaregerne ikke vilde e eksistere midt i den golde Ørken.

Men Kampen for Tilværelsen, der er saa haard for dem selv, har gjort dem le overfor andres Lidelser, krigerske, voldsomme og byttelystne. Blandt Naboerne Tuaregerne et meget slet Rygte som uforbederlige Røvere og med Rette. En Del af deres Eksistens er afhængig af det heldige Udfald af deres Strejftog. ets Beliggenhed gør Tuaregerne til Herrer over Hovedkaravanvejene mellem landene og Sudan, og de vaage med Skinsyge over, at ingen fremmed uden Tilse betræder deres Omraade. De Karavaner, som betale Tribut, rejse sikkert r Tuaregernes Beskyttelse; de øvrige, saavel som alle andre fremmede, der vove nd over deres Grænser uden at have sikret sig den nødvendige Beskyttelse, blive lrede og ilde behandlede. Saavel overfor Franskmændene som overfor byttelystne er have de værget deres Land med alle Midler og undertiden gjort sig skyldige erfald, der have været ledsagede af et skaanselsløst Myrderi.

I det følgende vil der blive givet en Skildring af Tuaregerne og Kabylerne, der nest typiske for de to Hovedgrupper af Berbere, de nomadiserende og agerende.

1. Tuareger.

Medens Berberne i Kystlandenes Bjærge og Oaser for største en have antaget det maleriske arabiske Kostume, er dette ikke ældet med Tuaregerne. De bære den samme Dragt, som de e baaret i Aarhundreder. Principet for Klædedragten er ganske

Nægen.

mulig

der

saa få

Hud

Bæreren

med K

Ansigtet

fra ham.

Næse

Det vin

saaledes at

Sløret

overordentlig Nytte ved at beskytte Øjnene mod Solens intensive Lys, Næsen og Munden mod det fine, glødende Sand og Støv og forhindre det fra at trænge ned i Lungerne. Sandsynligvis er det rent hygiejniske Hensyn, som have fremkaldt Brugen af Sløret. Beduinerne i Arabien, som færdes paa lange Rejser i Ørkenen, anvende en lignende Beskyttelse mod Sandet. Hos Tuaregerne er Brugen af dette Klædningsstykke saa indgroet, at der synes at knytte sig visse Anstændighedshensyn til det. De kunne ikke bevæges til at aflægge det selv paa Steder, hvor hygiejniske Hensyn ikke kræve dets Bibeholdelse. Hvad enten de sove eller spise, fjærnes Klædet ikke fra Ansigtet, og det er yderst vanskeligt at faa en Tuaregs Træk at se. At der skulde være religiøse Ideer forbundne med Brugen af dette Klædningsstykke, saaledes som det er blevet formodet, er lidet sandsynligt. Naar Kvinderne ikke efter muhammedansk Skik bære Slør, beror det sandsynligvis paa, at de ikke foretage lange Rejser, og hygiejniske Hensyn saaledes i ringere Grad gøre sig gældende for deres Vedkommende. Hensynet til Islams Forskrifter vilde næppe alene bevæge dem til at tilhylle deres Ansigt, da de i det hele ikke ere meget samvittighedsfulde i Overholdelsen af Profetens Lov. Fornemme Folk bære et sort eller mørkeblaat Ansigtsklæde, lavere stillede et hvidt, hvad der har givet Anledning til den i Nordafrika almindelige Benævnelse hvide og sorte Tuareger. Denne er altsaa ikke begrundet i Hudens Farve, hvis Hvidhed staar i omvendt Forhold til Slørets, men i Samfundsforholdene.

Dragten bestaar forøvrigt af en lang Bluse, der naar til Knæene og sammenholdes med et Bælte om Livet, og et Par meget vide Benklæder, bægge Klædningsstykker af blaat, sjældnere af hvidt Bomuldstøj fra Hausalandene. Hertil bæres undertiden en Kappe ligeledes af Bomuldstøj. Tyksaalede Sandaler af Kamelhud beskytte Fødderne mod den ophedede og stenede Jordbund.

I god Overensstemmelse med den Tarvelighed, som udmærker Tuaregernes Klædedragt, er ogsaa det ringe Antal Smykker, som anvendes. Nogle Finger- og Armringe af Sølv eller Glas ere de simple Prydelser, som Kvinderne bære. Saa snart den unge Mand er bleven gammel nok til at bære Vaaben, anlægger han Mændenes eneste Smykke, en bred Ring af en grøn Stenart, Serpentin, som skydes op paa den højre Arm og aldrig fjærnes fra det Sted, hvor den en Gang er anbragt. Den siges at give Armen mere Styrke til at uddele

Sabelhug og gør undertiden i Nærkamp Tjeneste som Vaaben, idet den med et velrettet Slag kan knuse Modstandernes Tinding. Samme Blanding af Nytte- og Skønhedshensyn gør sig ogsaa gældende ved den mærkelige Skik at farve de Partier af Legemet, som ere synlige. Man kan med Sandhed kalde Tuaregerne for Blaamænd, idet Mændene oversmøre Hænder, Arme og Ansigt med pulveriseret Indigo, medens Kvinderne farve Ansigtet med Okker, saaledes at de første blive blaa, de sidste gule. Samtidig med at de ved denne Proces tro at forhøje den naturlige Skønhed, mene de, at den gør Huden mindre modtagelig for Kulde og Varme. Af samme Grund vadske Tuaregerne sig aldrig. Vel er Vandet i Ørkenen sparsomt, men der kunde dog nok være Raad til at anvende et Par Draaber af den kostbare Vædske til Rensning, hvis Tuaregerne ikke nærede en sand Afsky for at lade en Draabe Vand komme i Berøring med Legemet, ligesom for at vadske Klæderne. Selv de Tvætninger, som Religionen foreskriver, foretages kun med Sand. Følgerne af denne Mangel paa Renlighed er det unødvendigt nærmere at udvikle. Ligesom Araberne rage Tuaregerne hele Hovedet, men i Stedet for at skaane den Tot, som hine bevare, for at Englen paa Dommedag kan have noget at tage fat i, naar han skal føre den troende fra Jorden op til Himlen, efterlade de fra Pande til Nakke en Kam, som tjener til at fastgøre Sløret.

Tarvelighed eller ligefrem Fattigdom præger paa alle Omraader disse Ørkenboeres Liv. Den Jordbund, de bebo, giver dem ikke Adgang til Livets Goder; med Besvær og under store Savn skaffe de sig overhovedet det nødtørftige til deres Eksistens. Som alle Ørkenboere ere Tuaregerne hovedsagelig Nomader. Ganske vist udgøre de Hovedelementet i de saharitiske Byers stærkt blandede Befolkning; men det er egentlig kun Asdscherstammerne, som have vist nogen Tendens til at søge sig faste Boliger og drive Agerbrug. Den største Del af Tuaregerne ere henviste til Hyrdelivet, og det er dette, som giver disse Folk deres ejendommelige Præg. Hvor Vandet og Græsgangene ere rigelige, have de Lejrpladser, som kunne kaldes faste, eller som de i alt Fald oftere vende tilbage til. Her bebor Adelen Telte af samme Form som Arabernes (Fig. 100), men meget mindre, dækkede med Huder eller med vævede Overtræk af Kamelhaar eller Uld, medens de livegne leve i elendige Hytter af Fletværk med Tage af Straa, der yde en

ganske utilstrækkelig Beskyttelse mod Klimaet. Er Stammen paa Vandring, er det alene de rige og adelige, som kampere under Tag, medens den store Masse overnatter i fri Luft, hvor kun Bagagen kan yde en Smule Beskyttelse mod Vinden. Undtages de store Oaser omkring Byerne — om Rhadames, Rhat o. s. v. — som forøvrigt ikke ere i Stand til at ernære Befolkningen, er det dyrkede Areal paa det af Tuaregerne beboede Omraade yderst ringe. Omkring de livegnes Huse paa de faste Bopladser er der ofte en lille

Fig. 100. Arabertelt fra Algier.

Have, i hvilken der dyrkes nogle Grønsager, men hertil indskrænker Agerbruget sig sædvanlig. Tuaregerne kende hverken Plov eller Trækdyr. Hakken er det eneste Redskab, som bruges ved Jordarbejdet. Den ringe Udvikling af Agerbruget beror dog ikke udelukkende paa Jordbundens Karakter. Paa mange Steder vilde den med omhyggeligere Behandling kunne yde større Udbytte. Men, som Duveyrier fremhæver, kræver dels Pasningen af Hjorden dels Omflytningerne til de forskellige Græsgange og de lange Rejser, som ere nødvendige for Handelens Skyld, saa megen Tid, at der ikke bliver megen Lejlighed til at dyrke Jorden. Flere Stammer ere udmærkede Kamelopdrættere. Deres Ridekameler, *Mehari*, ere af en ædlere Race end den almindelige Dromedar og berømte i Nordafrika for deres Hurtighed og Udholdenhed. Uden

dem vilde Tuaregerne næppe være i Stand til at foretage deres Langfarter. Heste, der ikke egne sig til Rejser i Ørkenen, have de kun sjældent. Faar og Geder udgøre Hovedbestanddelen af Hjorden.

Udbyttet af Hjorden alene er dog ikke i Stand til at sikre Tuaregernes Eksistens; dertil er Antallet af Husdyr for ringe. Overhovedet er Landet ikke i Stand til at ernære Beboerne. I de to tarvelige Maaltider, Tuaregerne daglig nyde, spille Korn, tilberedt paa forskellig Maade, Dadler, Figner, Mælk og til dels Grønsager Hovedrollen. Kød nydes sjældent, og kun naar det gælder at modtage en Gæst paa passende Maade, slagtes en Ged, et Faar, eller, hvis Værten er meget velhavende og Gæsten fornem, en ung Kamel. I det daglige Liv er Tuaregen yderst nøjsom. Lever han paa sin egen Lomme, spiser han hvad der tilbyder sig, undtagen Fugle og Fisk, som det er forbudt at nyde; men han fortærer ikke mere end det lige er nødvendigt for at opholde Livet, og ikke sjældent maa han lige[illegible] Hungerbæltet [illegible] Mave. Spiser han [illegible] paa en andens Bekostning, [illegible] er da lige [illegible]

[illegible]

[illegible] yderst [illegible] De fleste [illegible] Maaltid, maa ind- [illegible] Den [illegible] Kobbekamelen [illegible] Frem- [illegible] Fremmedrejsen af [illegible] Smerne [illegible]

ansete Haandværkere og overhovedet de mest respekterede Individer i Stammen næst efter Adelen, uagtet deres Arbejde væsentlig er indskrænket til at udbedre Vaabnene; selv ere de ude af Stand til at frembringe nye. Næst efter dem er det kun Garverne og Sadelmagerne, som have nogen større Betydning for Stammen, hvorimod de andre Haandværk — Pottemageri, Kurvefletning og Forarbejdelse af plumpe Træsager til Brug i det daglige Liv — staa paa et lidet udviklet Trin. For at skaffe sig de Nødvendighedsartikler, som udkræves, og da især de nødvendige Fødemidler, udfolde Tuaregerne en stor Virksomhed som Handelsmænd og Karavaneførere og ere Herrer over Handelen mellem Centralsudan og Kystlandene, dels umiddelbart, for saa vidt de besørge Omsætningen paa de forskellige Markeder eller Transporten, dels middelbart, idet Karavanerne ikke kunne passere gennem deres Land uden at betale Afgifter, med mindre de ville udsætte sig for at blive udplyndrede og nedhuggede.

Før Islams Tilhængere udbredte orientalske Sæder over Nordafrika, synes Berberkvinderne, maaske under Paavirkning af Kristendommen, som i Oldtiden havde slaaet Rod her, at have indtaget en anset Stilling i Samfundet, og skønt Berberne paa mange Omraader ere blevne paavirkede af Araberne, og mange sociale Forhold ere omstøbte i arabiske Former, er der dog i Betragtningen af Kvinden bevaret meget af de gamle Traditioner. Den forholdsvis betydelige Selvstændighed, som Kvinderne hos adskillige Berberfolk og i Særdeleshed hos Tuaregerne kunne glæde sig ved den Dag i Dag, danner en velgørende Modsætning til det Slaveri, de arabiske Kvinder ere underkastede. For Araberen er Kvinden Elskerinden, der saa længe hun er ung og smuk er Genstand for Mandens Attraa, men som, saa snart den korte Blomstringstid er forbi, væsentlig er en nyttig Tjenestekvinde, der ikke har nogen selvstændig Vilje og ikke nyder nogen Agtelse. Hos Tuaregerne derimod er Kvinden Mandens Lige i social Henseende, hans Overmand i Kundskab. Hun kan frit disponere over sin Haand. Den' Myndighed til at bortgive eller sælge Datteren, som Forældrene ellers have hos Folk paa et lignende Kulturtrin, eksisterer ikke her. I det højeste gribe de ind, naar det gælder at forhindre en Mesalliance. Indgaar en Kvinde et Ægteskab, hvilket sædvanlig sker omkring Tyveaarsalderen, bliver hun i væsentlige Henseender sin Mands jævnbyrdige,

hvilket ogsaa faar sit Udtryk deri, at hun i Modsætning til andr østerlandske Kvinder spiser sammen med sin Ægtefælle. Skøn Koranen tillader sine Tilhængere at have fire Hustruer, lever Tua regen sædvanlig i Monogami, fordi en Hustru i Reglen ikke taaler en Medbejlerinde ved sin Side. For saa vidt er Kvinden ubetinget den mest begunstigede Part i Ægteskabet, som hun bevarer sit Særeje uden at bidrage til Familiens Udgifter. Hun forvalter selv sine Midler og forstaar ofte at gøre dem saa frugtbringende, at hun bliver mere velhavende end sin Mand. I de rige, adelige Familier, hvor der holdes Slaver, besørge disse alt Arbejde i Huset, som ellers plejer at tilfalde Hustruen; ikke engang Maden tilbereder hun. Den rigelige Tid, som Kvinderne derved faa til Raadighed, anvende de dels til Børnenes Opdragelse, dels til Haandarbejder og Adspredelser. Til disse høre i første Række Sang til Akkompagnement af den enstrengede Violin *(rebaza)* og visse literære Sysler. Færdighed i at læse og skrive det nationale Skriftsprog er saaledes væsentligst bevaret blandt Kvinderne.

Det maa ogsaa betragtes som Udtryk for den Respekt, Kvinderne nyde, at de endog som Hustruer kunne træde i intimt Venskabsforhold til en Mand, uden at nogen tager Forargelse deraf. Efter Duveyriers Fremstilling er der i dette Forhold ikke lidet, der lyder som en Genklang fra den evropæiske Riddertids Romantik. Naar Veninden paa sin Vens Slør broderer Vers til hans Hæder eller skriver Ønsker for hans Lykke paa Skjoldet, og Vennen i Klippen indridser sin Venindes Navn og i Sange priser hendes Dyder, er dette Udtryk for en Beundring og et Sværmeri paa Afstand, som minder om Forholdet mellem Ridderen og hans Dame. At dømme efter den Ro, med hvilken Ægtemændene, der ellers ikke taale nogen Utroskab, af deres Hustruer, finde sig i dette Forhold, synes det at være ligesaa sjældent her som blandt Fulberne, at det mister sin platoniske Karakter. »Ven og Veninde«, siger Tuaregen, »ere for Hjærtet og for Øjnene, men ikke for Lejet«.

De her skildrede Tilstande gælde dog kun for Overklassen. Det tuaregiske Samfund er i udpræget Grad aristokratisk. Den Opløsning i ganske smaa sociale Enheder, som danner Grundlaget for Berbersamfundet overalt, hvor det ikke er blevet helt omformet ved fremmed Indflydelse, er vel ogsaa ejendommelig for Tuaregerne, men den historiske Udvikling har fremkaldt en stærk Ulighed Samfundet. Indenfor hvert af de fire store Forbund, i hvilke Tua regerne ere delte (S. 241), findes en Mængde Stammer, der falde to forskellige Grupper, adskilte fra hinanden ved en uoverstige lig Kløft. Den ene er Herskerne, Adelen, *Ihaggarerne*, son

kaldes *, den anden de beherskede, livegne, *Imrhad.* Alene
første ere i Besiddelse af politiske Rettigheder og Autoritet
Stammen. For et Par Hundrede Aar siden herskede en Fa-
ilie af gejstlig Adel, *Imanan*, saavel over Asdscher- som
haggar-Forbundene og dens Overhoved, *Amanokal* ɔ: Sultan, var
ı Slags Konge for bægge. Efter at denne Families Magt var
leven brudt, tilfaldt den øverste Autoritet indenfor hvert af For-
undene arvelige Scheiker *(Amghar)*, hvis Myndighed ganske beror
aa deres personlige Indflydelse, og som ikke danne noget fast
indeled mellem Stammerne. Hver af disse udgør i alt væsentligt
t politisk Hele, hvis Interesser varetages af et Raad. For at sikre
ig mod ungdommelig Letsindighed i de Afgørelser, som denne
ıstitution træffer, er det en ufravigelig Regel, at kun Mænd
ver 40 Aar have Adgang til Raadet. Saa længe en Tuareg ikke
ar naaet denne ærværdige Alder, maa han finde sig i at være et
ngt, politisk umyndigt Menneske.

For Adelsmanden er Arbejdet en Nedværdigelse. Hans Sag
r det at besørge Polititjeneste paa Stammens Territorium, beskytte
e Karavaner, som betale Afgift og udplyndre de andre, at passe
aa Fjenderne og gøre Razziaer ind paa deres Territorium. Denne
oble, men ikke synderlig produktive Tilværelse holder stadig
haggarerne i Bevægelse. Sjældent ere de længe ad Gangen
jemme. Deres Nærværelse kræves snart her snart der, og de
hyre Afstande, de have at gennemrejse, lægge Beslag paa deres
id. De kunne derfor ikke føre Tilsyn med Hjordene hjemme,
ıen maa overlade det til de livegne. I Reglen leve de paa andres
ıng. I Høstens Tid holde de til i Nærheden af de store Oaser,
ıis Købmænd de beskytte og modtage Afgift af. Er den Aars-
l kommen, da Karavanerne pleje at rejse, samles Adelsmændene
Nærheden af deres Ruter for at leve saa længe af den Tribut,
r betales dem. Den øvrige Tid maa de livegne underholde dem.

Oprindelsen til Livegenskabet er af forskellig Art; der maa
elnes mellem de sorte og de hvide *Imrhad.* De første ere sim-
t hen frigivne Negerslaver, som ikke ere vendte tilbage til deres
dreland, men ere forblevne i deres tidligere Herrers Nærhed og

* Hos Ahaggarerne ere alle de adelige Stammer Spaltninger af en eneste
ıme, fremkomne ved Befolkningens Vækst og Nødvendigheden af at leve spredt
· et stort Areal for at sikre Hjordenes Eksistens.

i Afhængighed af dem. De hvide Imrhad ere derimod Tuare ligesom Ihaggarerne, men tilhører enten Stammer, som i ældre ere blevne undertvungne, eller Familier, der have været for sva

[illegible]

[illegible] at værge sig selv i urolige Tider og derfor have søgt Besl[illegible] hos Adelen. Denne har benyttet sin Magtstilling saa godt, [illegible] gjort de Negre fuldkommen retsløse. De kunne gan[illegible] sælges saaledes som Slaverne, men de arves eller skæn[illegible] [illegible] hører alt, hvad de eje, d

Herre, som kan berøve dem det, naar han vil; men faktisk gøres der kun sjældent Brug af denne Ret. Det ligger i Adelens egen Interesse, at de livegne ere velhavende, for at den hos dem kan finde materiel Bistand, naar den trænger dertil. Ihaggarerne ved, at den ikke vil blive nægtet dem. Imidlertid siges de at benytte sig med en vis Diskretion af denne Støtte for ikke at gøre de livegne modløse ved et for dybt Greb i deres Lomme. Adskillige *Imrhad* have samlet sig stor Velstand og eje større Hjorde og talrigere Slaver end deres Herrer; men de have ikke opnaaet den uden at arbejde haardt. Jorden er fattig og Anlæget af den tarvelige Have lykkes først efter et anstrengt Arbejde. Desuden kræver Omsorgen for deres egne og deres Herrers Hjorde, som i lige Grad paahvile de livegne, den største Paapasselighed og stadige Vandringer fra en Græsgang til en anden. Forøvrigt deltage de livegne ogsaa i Krigene og have ofte udvist den største Energi og Tapperhed. De ere ligesaa stolte af at være Tuareger som Adelen og have samme nationale Uafhængighedsfølelse som den.

Dette er selvfølgelig ikke Tilfældet med den tredje Samfundsklasse, Slaverne. Hovedmassen af disse er Negre, saavel Mænd som Kvinder, der tilføres fra Sudan og sælges til Adelen, undertiden ogsaa til de livegne, for at udføre alt det grovere Arbejde i Huset. De blive i Reglen humant behandlede og betragtes [illegible] som Medlemmer af Familien, hvem der skyldes visse Hensyn, [illegible] den Fare truer dem stadig at blive solgt, hvis Herren er utilfreds med dem.

Udenfor de her nævnte Samfundsklasser staa de saakaldte Marabuter, hvis Virksomhed er af stor Betydning for Samfundet. Hos Tuaregerne udgøre de en særlig Klasse af Adelen, der har gjort Afkald paa al politisk Indflydelse for udelukkende at varetage Folkets religiøse og aandelige Interesser. I denne Retning udøve de en stor Autoritet saavel i det offentlige som i det private Liv, idet de paa engang ere Præster, Dommere og Lærere. I Modsætning til deres arabiske Kolleger, som have faste Opholdsteder, hvor deres Klienter søge dem, ere de tuaregiske Marabuter i Reglen paa Vandring fra Sted til Sted. De lære Børnene at læse og skrive Arabisk og undervise dem i Koranen; for de voksne skulle de ved deres Liv tjene som Forbilleder i god muhammedansk Moral, og i Kraft af den Myndighed, de have som højt hædrede

Mænd, bilægge de Stridigheder saavel mellem Mand og Mand som mellem de forskellige Stammer indbyrdes.

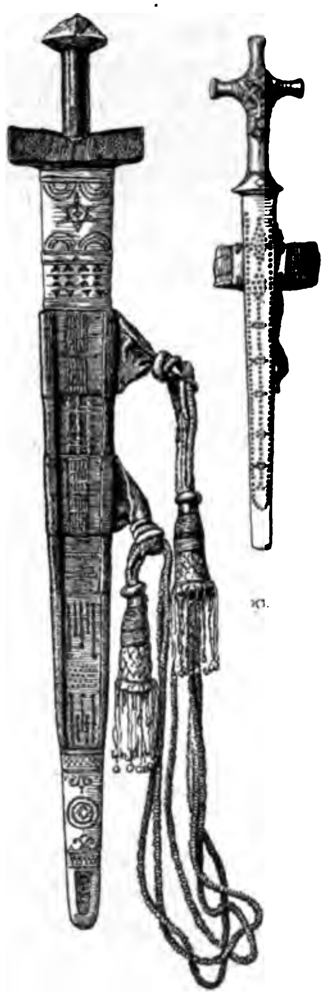

Fig. 103. Sværd og Dolk. 1/8.

Den egentlige retshaandhævende Myndighed er dog ikke hos dem, men hos Stammehøvdingene. Videre end til Idømmelse af Bøder og Bastonade strækker Samfundets Straffemidler sig imidlertid ikke, idet større Forbrydelser, der under mere civiliserede Forhold vilde medføre Fængsel eller Dødsstraf, overlades til privat Retsforfølgelse. Gengældelsesprincipet er Grundlaget for Tuaregernes Retshaandhævelse. Øje for Øje og Tand for Tand lyder det her som overalt i Østerlandene, og Forbryderen er hjemfalden til den forurettede Families Hævn, hvis han ikke med Blodpenge soner sin Skyld.

Er der nu indtruffen en af disse Begivenheder, der i og for sig ere ubetydelige, men for krigslystne Folk tilstrækkelige til at fremkalde et fjendtligt Forhold til en fremmed Stamme, er man ikke længe om at gribe til Vaaben. Dog afholdes der sædvanlig først en højtidelig Sammenkomst af Delegerede fra bægge Partier, ikke just fordi man er besjælet af nogen stor Iver efter at søge en fredelig Udgang af Konflikten, men fordi alle i lige Grad ere opsatte paa at vise deres Veltalenhed og at spise sig til Gavns mæt i de rigelige Maaltider, som gaa forud for og afslutte enhver saadan Sammenkomst *(Mia'ad)*. En Kamel og adskillige Faar blive altid slagtede ved denne højtidelige Lejlighed. Det hænder vel, at en saadan Forsamling efterfølges af en anden, og at Lidenskaberne imidlertid ere blevne afdæmpede, eller at en Marabuts Mellemkomst har været i Stand til at afvende Krigen. Men Reglen er dog den, at Forhandlingerne ende uden Resultat, og at der begynder en af disse evindelige Fejder, der føres med Overfald fra Baghold, men som forøvrigt sjældent ere synderlig blodige. I modsat Tilfælde vilde den sparsomme Befolkning snart være helt opreven. Kampen føres hyppigst fra Kamelryg, og Vaabnenes Beskaffenhed medfører, at Modstanderne maa tæt ind paa Livet af hinanden.

Bevæbningen bestaar af det brede, tveæggede Sværd, hvis Klinge er smeddet i
ıgen eller Birmingham, men hvis korsformede Fæste og Læderskede ere Produkter
en indenlandske Industri. Til Sværdet slutter sig Dolken, der aldrig aflægges,
bestandig bæres langs den venstre Underarm i en Bøjle om Haandleddet, saa-
s at Fæstet let kan gribes af Haanden. Det tredie Hovedvaaben er Lansen med
korte, svære Træskaft og den ualmindelig (indtil 3 M.) lange Jærnspids, der er
ynet med Modhager. Mindre Betydning have det lettere Kastespyd og Buen, der
mest i Brug hos de sydlige Stammer og især føres af de livegne. Som Dæk-
ben benyttes et rundt Skjold af Antilopehud. Først i den allerseneste Tid have
ıregerne faaet Skydevaaben, men disse have ikke endnu fortrængt den gamle Be-
ɔning.

I deres Virksomhed for at udbrede Kundskab i Læsning og
rivning have Marabuterne en fortrinlig Støtte i Kvinderne. Mæn-
ne ere sædvanlig for optagne af deres Færd udadtil og for lidet
:mme til at erhverve sig Færdighed i at læse og skrive det nationale
riftsprog. Blandt Adelen er der endog adskillige Mænd, som ere
nske blottede for Kundskab i denne Retning, eller som kun
nne læse og skrive saa meget Arabisk, som er nødvendigt for
res Handelsforetagender, medens det er sjældent at træffe Kvinder
denne Samfundsklasse, som ikke ere fortrolige med deres eget
riftsprog *. Da Mødrene atter undervise deres Børn, er paa denne
ıade det gamle Skriftsprog, *Tefinagh*, som i Oldtiden brugtes af
: Berbere i Nordafrika, men som ellers har maattet vige for det
ıbiske Skriftsprog, bleven bevaret i Ørkenen til vore Dage.

Som omstaaende Afbildning, der er taget af Duveyriers Værk, viser, bestaar
tuaregiske Alfabet af 23 Tegn, af hvilke enkelte have en, sikkert ganske til-
lig, Lighed med de ældste nordiske Runer. Skriften anbringes vilkaarlig enten i
:ette eller i vandrette Linjer. Snart skal den læses fra neden opad, snart fra
stre til højre, snart fra højre til venstre, saaledes at den allerede af den Grund er
ıkelig at tyde. Kun Indskrifter paa faste og rørlige Genstande eller kortere Med-
:lser ere opbevarede ved disse Tegn. Til Nedskrivning af en Literatur er Skriften
: benyttet.

Hvorfra dette gamle Berberalfabet, der kun kendes fra de nordafrikanske Kyst-
le og Sahara, egentlig stammer, er ikke fuldt oplyst. Paa Klipper i Algier og
ıan har man fundet en Række gamle Indskrifter med dette Alfabet, der antages at
tilbage til Tiden før Kristi Fødsel, og som sædvanlig sættes i Forbindelse med
ske Indskrifter. Efter al Sandsynlighed er det Karthagernes Bogstavrække, som
:r til Grund for Berberalfabetet. At flere Tegn er identiske i begge Alfabeter,
tvivlsomt; men der synes i Berberskriften at være et Element til Stede, som ikke
f punisk Oprindelse, og som har voldet de lærde stor Vanskelighed, da det ikke

* I Asdscherstammen f. Eks. kunne næsten alle Kvinder læse og skrive,
:ns næppe en Tredjedel af Mændene have erhvervet sig denne Fuldkommenhed.

lader sig bestemme ved noget af de hidtil kendte semitiske Alfabeter. Brinton formoder, at det er af ægyptisk Oprindelse, og mener, at den puniske Skrift og Berberalfabetet ere udgaaede fra en og samme Kilde og saaledes ere Søstre *.

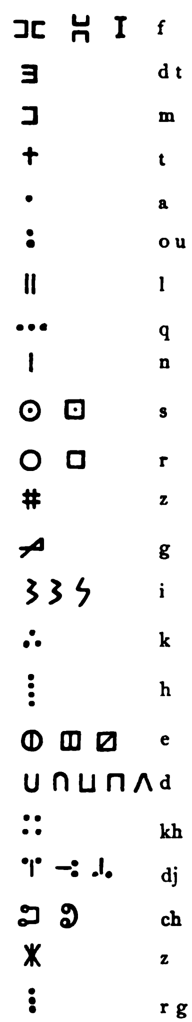

Fig. 104. Tuaregalfabetet. (Efter Duveyrier.)

Ikke for intet have Araberne kaldt disse Folk Tuareger, »de (af Gud) forladte«. I Virkeligheden ere de fleste temmelig ligegyldige for Profetens Forskrifter. De ere nærmest kun af Navn Muselmaner. De Ceremonier, de Bønner, Faster, Afvadskninger, Almisser o. l., som Koranen fordrer af de troende, forsømmes hyppig. Ikke engang Pilgrimsrejserne til Mekka, som spille en saa stor Rolle i andre Muhammedaneres Liv, have nogen Betydning for Tuaregerne. Marabuterne alene iagttage de religiøse Handlinger; men der findes hverken Moskeer eller bestemte Bedesteder. Tuaregernes kølige Forhold til Islam er forøvrigt en Arv fra deres Forfædre, der længe modsatte sig Indførelsen af den nye Religion og Gang efter Gang vendte sig bort fra den efter at have antaget den. Arabiske Skribenter fortælle, at visse Tuaregstammer tre Gange have antaget og atter forkastet Muhammeds Lære. Forud for Arabernes Indvandring i Nordafrika synes Kristendommen at være trængt ud i Ørkenen, men den byzantinske Kirkes Lære er næppe naaet synderlig dybere end Islam den Dag idag. Mulig skyldes, som omtalt, den ansete Stilling, Kvinderne indtage, en kristelig Indflydelse, og fra denne hidrører maaske ogsaa den almindelige Brug af Korset som Led i Udsmykningen af Person og Ejendele, men andre og dybere indgribende Minder om denne gamle religiøse Paavirkning er det næppe muligt at paavise. Den har ikke været stærk nok til at svække den gamle, udbredte Overtro, som endnu er levende hos Folket. Det er især de afdødes Aander, for hvilke der næres Rædsel. Man undgaar saa vidt muligt at mindes den døde. Den Lejrplads, paa

* Brinton, The Alphabets of the Berbers. Philadelphia 1894.

hvilken et Lig er begravet, forlades af Stammen, og man søger saa hurtig som muligt at glemme Dødsfaldet ved aldrig at tale om en afdød eller blot nævne hans Navn. Sønnen opkaldes derfor aldrig efter Faderen, saaledes som det er Skik blandt Araberne.

For at beskytte sig mod Fare og mod onde Aander bære Tuaregerne en stor Mængde Amuletter. Hals og Bryst ere behængte med smaa Læderkapsler, der indeslutte Vers af Koranen og danne hele Halsbaand. Jo flere, man bærer, desto sikrere er man paa at undgaa alt ondt og opnaa Held og Lykke.

2. Kabylere.

Tuaregen er Typen paa Berbernomaden, hvis Levevis og Sæder ere gaaede i Arv fra de førislamitiske Hyrdefolk i Nordafrika. Hos Stammerne i Kabylerbjærgene er den anden Side af Berbernes oprindelige Levevis, den fast bosiddende, agerdyrkende Befolknings, bevaret. Tilbagetrukne i deres Bjærge have Kabylerne levet uberørte af de Bevægelser, som ere gaaede hen over Algier. Romere, Vandaler og Grækere have efter hverandre sat sig fast i Nordafrika, uden at deres Ophold har efterladt noget Spor i Befolkningen af Kabylerbjærgene, og selv den arabiske Indvandring har været af temmelig ringe Betydning. Araberne have aldrig undertvunget de frihedselskende Bjærgboere eller i nogen stor Udstrækning blandet sig med dem. Vel ere Kabylerne Tilhængere af Profetens Lære, men denne har ikke hos dem øvet en saa gennemgribende Indflydelse paa Sæder og Institutioner som hos deres Brødre i Tell og Tunis. Under Islams Fane have de fortsat deres gamle Levevis, værnet om gamle Sæder, Skikke og Samfundsformer, ligesom de blandt alle Nordafrikas Folk vistnok have bevaret Berbertypen renest. Kabylerne ere endnu den Dag idag nogenlunde ublandede Efterkommere af de gamle Numidere, Kong Jugurthas Undersaatter. Saavel i antropologisk som etnografisk Henseende have de derfor en stor Interesse.

Kabylerbjærgenes Befolkning er meget talrig *. Alene Storkabylien har omtrent en halv Million Indbyggere. Var hele Algier ligesaa tæt befolket, vilde det rumme mere end 40 Millioner Mennesker. Rundt om paa Bjærgtoppe og Terrasser, hvis Beliggen-

* Om de enkelte Folk se S. 243 fg.

hed er gunstig for Forsvaret, ligge mere end 1500 Landsbyer (Fig. 105). De lave Bygninger ere opførte af Ler med graa Teglstens Tage og byggede saa tæt sammen som muligt, saaledes at der imellem dem kun levnes Rum til en Del snævre Gyder, der alle udmunde i en aaben Plads, Byens Midtpunkt. Her ligger sædvanlig en Moske og en større Bygning, en Slags Raadhus, i hvilken Folkeforsamlingerne afholdes. Der er imidlertid en bestemt Plan i denne tilsyneladende Forvirring af Huse. 3—4 Bygninger, der ere beboede af beslægtede Familier, ere samlede omkring et Gaardsrum, der af Hensyn til Forsvaret er omgivet med en Mur. Husene med deres fire, hvide Vægge, den lave Dør og de smaa Vinduer, der ere beregnede paa at lade saa lidt Lys og Solvarme som muligt slippe ind, gøre et yderst tarveligt Indtryk. I ingen Retning udmærke de sig ved Komfort. Det indre udgør et eneste Rum med to Afdelinger, den ene til Beboerne, den anden til Kvæget. Midt i det første er der i Jorden gravet et rundt Hul, der tjener som Ildsted. Skorsten er en ukendt Indretning. Røgen, der kun kan slippe ud ad Døren eller gennem Sprækkerne i Taget, forøger Mørket derinde. Langs Væggene er der anbragt murede Bænke, som om Natten ved Hjælp af et Par Maatter og Tæpper omdannes til Senge. En Kiste, der gemmer Familiens Klæder, nogle store Træta[l]lerkener, en Haandkværn, forskellige Lerkar til Husholdningsbrug og et Par Lamper, ligeledes af Ler, udgøre alt Bohavet. Men Huset tjener foruden til Beboelse tillige som Forraadsrum. Langs den ene Endevæg er der opstillet en Række kolossale Lerkar af Form som de romerske Amforaer, der bruges til at opbevare Korn, tørrede Figner, Druer o. l. De største ere Oliebeholdere, og deres Størrelse og Antal er Maalestokken for Familiens Velstand. I den ene Ende af Stuen er der indrettet en Stald til Kvæget, sædvanlig lidt lavere end den øvrige Gulvflade, saaledes at et Par Trin føre ned til den. Dette intime Samliv med Æsler, Geder og Faar har ved Vintertid den Fordel, at Huset sædvanlig er lunt, men det har just ikke forbedret Kabylernes Renlighedssans. Der gives næppe mere pjaltede, skidne og utøjbefængte Folk i Nordafrika end de.

I dette tæt befolkede, ufrugtbare Bjærgland er det Omraade, paa hvilket der kan dyrkes Korn, saare ringe. Som smalle Striber strække Kornmarkerne sig langs Floderne eller brede sig paa de snævre Bjærgterrasser, hvor Klipper, Skove og Frugthaver tillade

Fig. 105. Kabylerlandsby.

det. Ved Korndyrkning kan Kabyleren ikke skaffe sig sit Underhold. Hans vigtigste Erhverskilde er Frugtavlen, til hvilken Terrænet er vel skikket. Faa Agerbrugere overgaa Kabyleren i at udnytte Jorden. Hvor der er Mulighed for, at der kan trives en Vegetation, er Grunden taget under Kultur. Som Følge heraf er Jorden meget værdifuld. Hver Ejer har kun en lille Lod, og Udstykningen er dreven til den videst mulige Yderlighed. En Jordlod paa et Par Tønder Lands Størrelse udgør gennemsnitlig en Families Besiddelse; men ofte maa en Jordbruger lade sig nøje med at eje de Frugttræer, der vokse paa et Stykke Jord, medens Grunden, i hvilken de gro, tilhører en anden. Ja, det hænder ikke saa sjældent, at et og samme Træ har flere forskellige Ejere, idet hver for sin Part kun har et Par Grene. Videre kan man vel ikke godt drive Fordelingen af Jordens Goder. Denne er selvfølgelig ligesaa lidt til Fordel for Befolkningens Velstand som for dens indbyrdes Fred.

Foruden den ringe Udstrækning af det Omraade, der overhovedet kan dyrkes, er ogsaa den Vanskelighed, hvormed Dyrkningen foregaar, Skyld i det ringe Udbytte, Kornavlen giver. Flid og Arbejde i Marken skorter det ikke paa, men Redskaberne ere tarvelige. Den primitive Plov (Fig. 106) kan kun med stort Besvær bruges i den stenede Jordbund, og Hakken er ikke i Stand til at berede Marken tilstrækkelig, til at den kan give en ordentlig Høst. Produktionen er derfor ganske utilstrækkelig for Forbruget. Kabylerne frembringe selv næppe Halvdelen af det Korn, som fortæres, skønt det i stor Udstrækning blandes med Mel af Olden. De maa derfor søge ned paa Sletten og skaffe sig det nødvendige Supplement paa de arabiske Torve. Betalingen sker i Olie og Oliven, Figner og tørrede Druer, Vaaben og Redskaber, som ere ejendommelige for Bjærgfolkene. Kabyleren trænger derfor til Araberen i højere Grad end Araberen, der er

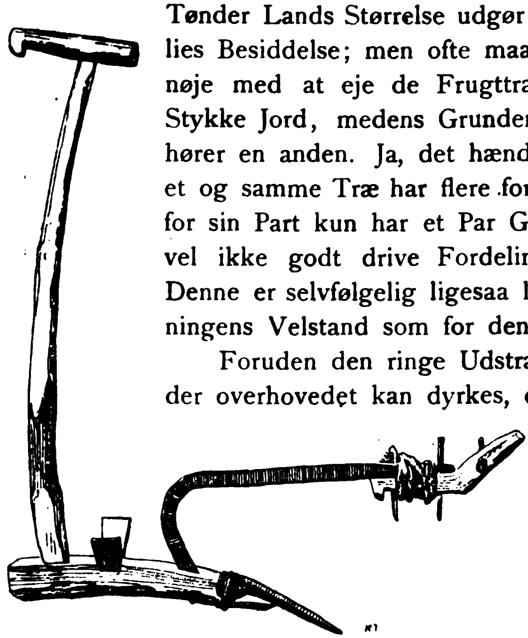

Fig. 106. Nordafrikansk Plov. 1/10

synet med alt væsentligt til Livets Ophold, til Kabyleren. Medens
n sidste er en stadig Gæst paa den førstes Marked, er det om-
ndte aldrig Tilfældet. Kabyleren maa lære at tale Arabisk, men
gen Araber taler Kabylisk.

Som omtalt er det Havedyrkningen, der gør det muligt for Kabylerne at leve i
res Bjærge. Imellem de store Egeskove, som dække Bjærgskraaningerne, er der
lagt talrige Plantninger af Olie- og Figentræer, mellem hvilke Vignerne brede sig.
lbyttet af Haverne er saa rigeligt, at det ikke alene er tilstrækkeligt til at dække
t egne Forbrug og til at benyttes som Betalingsmiddel for Korn, men endog er
nstand for en ret betydelig Eksport til fjærnere Egne. Fra Algier til Tunis, fra
iddelhavets Kyst til langt ind i Ørkenen finde Kabylerne Marked for deres Olie og
ugter. De vare længe de vigtigste Leverandører af disse Produkter, og mange af
m bleve velstaaende Folk derved.

Hvor stærk Jorden er udstykket, og hvor meget Arbejde der end anvendes paa
dyrke den, er den dog ikke i Stand til at ernære Befolkningen. Haandværket
sselsætter mangfoldige Hænder. Kabylerne ere i flere Retninger ligesaa dygtige
andværkere som Agerbrugere, og forskellige af deres Frembringelser tilvirkes i langt
rre Mængde end eget Forbrug kræver. Som i de fleste orientalske Lande er Væveriet
vigtig Industri, der udelukkende drives af Kvinderne som Husflid. I hvert Hus findes
Væv af meget simpel Konstruktion, og Kvinderne anvende al den Tid, der levnes
m fra de øvrige huslige Arbejder, til at forfærdige de uldne Stoffer, der bruges til
ædedragten. For Kvindernes Vedkommende bestaar denne af et Draperi af antik
rm, der over Skuldrene sammenholdes af et Spænde, medens Armene lades blottede,
af den saakaldte *Haik*, et stort Stykke Tøj, i hvilket hele Legemet kan indhylles
esom i et Shawl. Mændene bære en lang, ulden Bluse og ligesom de fleste nord-
ikanske Folk en vid Kappe *(Burnus)* med Hætte til at trække op over Hovedet.
sdyrholdet er ikke tilstrækkeligt til, at der i Landet selv kan frembringes al den
d, der bruges, og Kabylerne ere med Hensyn til deres Forsyning med denne Nød-
dighedsartikel afhængige af Araberne. Ved Siden af at arbejde for det hjemlige
rbrug drive flere Stammer en indbringende Udførsel af uldne Stoffer. Over hele
gier ere de Burnuser, som væves af Beni Abbes og Beni Urtilan, søgte paa Grund
deres fine, bløde og solide Stof.

I Tidens Løb har der udviklet sig en Deling af Arbejdet. Hver Stamme, som
ver Haandværk, har faaet sin Specialitet, og i Modsætning til Araberne anse Kaby-
ne alle Industrigrene for lige hæderlige. Hos Araberne er Smeden et lige saa for-
et Væsen som mange andre Steder i Afrika. Han er ikke engang hæderlig nok
at dræbes af en fri Mand. Beder under Kampen den overvundne sin Fjende om
ade ved at bevæge sine Arme, som om han smedede Jærn, befrir han sig derved
Dødsstødet, men er fra det Øjeblik en foragtet Mand. Ingen Araber, der har
spekt for sig selv, giver sig af med Smedehaandværket. Findes der i en arabisk
ndsby en Smed, er han sædvanlig en fremmed, ofte en Kabyler, og indtager en
get lav Stilling i Samfundet. Kun i Byerne trives Metalindustrien. Der søger
aberen hen for at købe sine Redskaber, Vaaben og Smykker. Anderledes forholder
t sig med Kabylerne. Den almindelige Respekt for Arbejdet, som findes hos dette
lk, har ogsaa givet Metalarbejderne en anset Stilling, og der kendes endog Eksempler
a, at den første Øvrighedsperson har været Smed. For Kabyleren er Smeden, der

forarbejder og istandsætter Agerdyrkningsredskaberne, en vigtig og paaskøn
Savnes han i Landsbyen, er man maaske nødt til at gaa en lang Vej for
Segl, sin Hakke, eller sit Plovjærn repareret, hvad der ikke alene er ul
tidsspildende, men kan være farligt, hvis Vejen gaar igennem eller i Nærh
fjendtlig Landsby. De almindelige Smede høre til den fattige Klasse. V
dene derimod ere i Reglen udgaaede fra de bedre stillede Klasser, af hvilk
og ere gennemgaaende velhavende Folk. Blandt de Stammer, som have gj
ningen af Vaaben til deres Specialitet, ere Flissaerne de mest bekendte. D

Fig. 107. Pandesmykke, Oreprydelser, Ringspænder og Armring. 1/3

der smede de lange, fortrinlige Sabler, som bære Stammens Navn (Fig.
elegante Vaaben med den slanke, enæggede, stærkt tilspidsede Klinge og M
der ender i et Dyrehoved, ere meget søgte blandt alle Kabylere. Mindre
er Fabrikationen af Ildvaaben, paa Grund af Vanskeligheden ved at skaffe til
godt Jærn. Den drives dog af enkelte Stammer, som endog skal have lært
Kanoner. En Stamme giver sig særlig af med at tilvirke Krudt, en anden
Omraade der findes meget Bly, med at støbe Kugler.

Ligeledes er det visse bestemte Stammer, som tilvirke de talrige Smy
store Pandesmykke, Ørelokkerne, de mange Ringspænder, med hvilke Dr
menholdes, og de mangfoldige, forskelligartede Haandledsringe forarbejdes en
eller af det saakaldte hvide Metal, en Blanding af Bly, Tin og Antimon. I
lægges røde Koraller, der slibes til ovale eller runde Perler, eller Fladen e

gule, grønne og blaa Farver. I Stedet for denne Dekoration træder et meget sirligt udført Filigranarbejde eller et plumpt graveret Bladværk. Trods den vel robuste Smag, som ofte præger de kabyliske Smykker, ere de dog jævnlig af en tiltalende Virkning, og Mangfoldigheden af Former, de simple, store Linjer og den brede Inddeling vidne om, at der er bygget paa gamle Traditioner. Om man dog, som nogle ville, kan søge Forbillederne saa langt tilbage som hos Karthagerne, er vel tvivlsomt. Af den Smag og Stil, der udvikledes paa hele det af Araberne beherskede Omraade, fra Persien til Spanien, ere de kabyliske Smykker i alt Fald ikke prægede.

Endnu skal kun nævnes en enkelt Industri, for hvilken Kabylerne tidligere vare berygtede, nemlig Fabrikationen af falske Mønter, der under det tyrkiske Herredømme dreves i stor Udstrækning af en enkelt Stamme, *Beni Yanni*. I deres utilgængelige Rede paa Toppen af et stejlt Bjærg sade disse driftige Folk og efterlignede alle Landes Møntsorter. Falsknerierne, der skete ved Hjælp af Afstøbninger, vare ganske vellykkede og i Stand til at skuffe ved første Øjekast. Kabylerne beskyttede denne Industri ligesaa ivrig som de vaagede over, at Mønterne ikke sattes i Cirkulation i deres eget Land. Det var visse Stammer, som gjorde det til deres Specialitet at bringe dem i Omløb trods den Fare, der var forbunden dermed. Tyrkerne kendte nemlig ikke Spøg paa dette Omraade. Den, der blev greben paa fersk Gerning i Færd med at udgive falske Penge, blev dræbt uden nogen Retsforfølgelse. Efter Franskmændenes Erobring af Algier er denne indbringende Industrigren ganske udryddet.

Omsætningen af alle Varer foregaar paa de Markeder, der afholdes regelmæssig. Hver Stamme har sin bestemte, ugentlige Torvedag. Paa et udyrket Terræn udenfor Byen, der tillige bruges som Begravelsesplads for de nærmest boende Stammer, og hvor der findes en lille Moske, holdes Markedet, der i Reglen er livlig besøgt af alle Omegnens Folk. Man kommer sammen ikke alene for at handle, men ligesaa meget for at høre og fortælle nyt. Indtrufne Begivenheder diskuteres og kommenteres her; ofte holdes der Ret paa Torvet, og saa vigtige Beslutninger som om Krig og Fred fattes paa dette Sted, ligesom alle Bestemmelser, der træffes af den offentlige Myndighed, først bekendtgøres her. Torvet spiller hos Kabylerne en lignende Rolle som Forum i det gamle Rom og Basaren i Orienten; det er Arnestedet for den offentlige Mening, paa een Gang Centrum for det materielle og politiske Liv.

Hvor mange Figner og Oliven Kabyleren end høster, hvor meget Oldenmel han end blander i det Korn, han køber, hvor flittig der end spindes og væves, smedes og laves Lerkar, er det dog altsammen utilstrækkeligt til at ernære Befolkningen. Der er for mange Munde. Den eneste Udvej, som staar Kabylerne aaben, hvis de da ikke ville udsætte sig for at omkomme af Hunger, er at udvandre. I store Skarer drage de bort fra Hjemmet. Naar Høstarbejderne begynde omkring i Algier, stige Kabylerne i Sværme ned fra Bjærgene for at tilbyde deres Arbejdskraft. De fleste af disse Folk have dog kun for en Tid forladt deres Landsby og vende tilbage efter Høsten. Men ved Siden af denne midlertidige Udvandring gaar der en jævn Strøm af Emigranter til Staterne i

Berberiet, først og fremmest til Algier, men ogsaa til Tunis og Marokko. Nogle indtræde som bekendt i den franske Hær og gøre Tjeneste som Zuaver eller Spahier, andre arbejde som Haandværkere eller som simple Landarbejdere. Man regner, at mere end 40,000 Kabylere ere tvungne til at leve fjærnt fra deres Fædreland. Deres store Drøm er at tjene sig saa meget sammen, at de kunne vende tilbage til deres Land og købe en Hytte, en Husmandslod og en Bøsse for at leve Resten af deres Liv mellem de Fjælde, til hvilke de føle sig saa stærkt knyttede.

Fig. 108. Kabylerkvinde.

Medens de tuaregiske Kvinder kunne glæde sig ved at nyde en ikke ringe Agtelse og adskillige Friheder, er dette ikke Tilfældet med deres kabyliske Søstre. Mulig har deres sociale Stilling tidligere været en lignende som hos andre Berberfolk og hos Beboerne af Ørkenen, og forskellige Forhold kunne tyde derpaa, men Koranens Lære har haft den Virkning, at deres Stilling nu i alle væsentlige Forhold ikke er synderlig forskellig fra de arabiske Kvinders. De leve ganske vist ikke saa udelukkede fra mandligt Selskab eller saa stadig indenfor Husets eller Teltets Vægge, som de muhammedanske Kvinder ellers gøre. Kabylerkvinden spiser f. Eks. sammen med sin Mand, selv om der er Gæster til Stede, og hun færdes frit omkring uden at dække sit Ansigt med det tætte Slør, bag hvilket den arabiske Kvinde skjuler sine Træk. Hun søger endog at stille sit Udseende i et saa fordelagtigt Lys som muligt ved en rig Anvendelse af Smykker. En og anden bærer ogsaa smaa Tatoveringer i Ansigtet og hyppigst er det Korsets Tegn, som man finder indprikket mellem Øjnene eller paa en af Næsefløjene. Sandsynligvis

ror Anvendelsen af dette Tegn paa en gammel Tradition, der
ar tilbage til Tiden før Arabernes Erobring, da Nordafrika var
istent.

I alle Forhold af Betydning ere Kabylerkvinderne derimod af-
engige af deres Fædres eller Mænds Vilje. Selvstændige Beslut-
nger tillades det dem ikke at fatte. I Følge en kabylisk Tale-
aade »spiser Faderen sin Datter« ɔ: Faderen lader sig sin Datter
etale. Ved Indgaaelsen af et Ægteskab spørges der ikke om
atterens Vilje. Faderen disponerer over hendes Haand og giver
en til den, som er i Stand til at betale den forlangte Sum. Prisen
r en Kone varierer fra 200—1000 Frcs., rettende sig efter Pigens
tand og Skønhed, saaledes at mange Døtre ere en Kilde til Vel-
and for Familien. Den Betaling, Manden maa erlægge for Konen
den at faa nogen Medgift med hende, giver ham imidlertid et
osolut Herredømme over hende. Meget betegnende i denne Hen-
ende er den Bryllupsceremoni, som skal findes hos flere Stammer,
Brudgommen lægger en Stok ved Siden af sin Brud for paa
nne Maade at tilkendegive sin suveræne Ret over hendes Person.
okken er dog kun et Symbol. Finder Manden paa at gøre prak-
sk Anvendelse af den, er det Konen tilladt at forlade ham uden
dere og rejse tilbage til sine Forældre. Skønt Kabylerne ere
uhammedanere, have de dog sjældent mere end een Kone eller i
Fald kun een ad Gangen. Adgangen til Skilsmisse er nemlig
ermaade let og benyttes i stor Udstrækning. Undtages de Til-
lde, hvor en Hustru forlader sin Mand paa Grund af slet Behand-
ig, er det ellers altid Manden, som tager Initiativet til Skilsmissen.
Mand kan uden nogen Formalitet skille sig af med sin Kone;
in er ikke forenet med ham, men købt af ham; derfor kan han
nde hende bort, naar han har Lyst, uden at hun paa sin Side
r Ret til at forlange Skilsmisse. Denne kan foregaa enten simpelt
n ved at Manden tre Gange udtaler: »Jeg forstøder Dig«, i
ilket Tilfælde Konen ikke maa indgaa et nyt Ægteskab uden
andens Tilladelse, eller ved at Manden samtidig med at forstøde
nde sætter en vis Sum paa hendes Hoved, saaledes at hun har
t til at gifte sig igen, saa snart den fastsatte Sum bliver be-
t Manden. Som juridisk Person er den fraskilte Kone ligesom
ken ligestillet med en Mand, idet hun kan afslutte Køb og Salg
d retslig Gyldighed og træffe selvstændige Dispositioner over

sine Midler. Er hun uden Eksistensmidler, sørger Stammen for hende enten ved at give hende Arbejde eller direkte Understøttelse.

Den stærke Friheds- og Uafhængighedsfølelse, som Gang efter Gang har rejst Kabylerne til Kamp mod Fremmedherredømmet, præger paa en mærkelig Maade alle deres sociale og politiske Institutioner. Det er ikke langt fra, at Kabylerne have realiseret de mest yderliggaaende demokratiske Utopier. Intet Steds i Afrika, ja næppe hos noget andet Folk i Verden, er den lokale Autonomi dreven saa vidt som her; intet Sted finder man Samfund, der regeres mere direkte af Folket selv end de smaa Republiker i Djurdjurabjærgene, hvor alle ere lige, hvor der hverken findes noget Dynasti eller noget arveligt Aristokrati. Man har undertiden sammenlignet Kabyliens politiske Forhold med Schweiz' eller de forenede Staters; men Sammenligningen halter meget stærkt, idet alle de smaa Kabylerrepubliker ikke som de schweiziske Kantoner eller de nordamerikanske Stater ere forenede til een Stat eller overhovedet have Institutioner, der ligne en Centralregering. Hver Republik er politisk uafhængig og kun til gensidigt Forsvar knyttet til andre Stater af samme Art.

I Kabylerbjærgene er Landsbyen Staten. Hver Landsby er en uafhængig Republik, i hvis Styrelse de mest demokratiske Grundsætninger ere gennemførte. Alle mandlige Indbyggere, rige og fattige, unge og gamle, ere »Borgere« i denne Stat og fuldstændig ligestillede. Saasnart en ung Mand er 15 Aar gammel og i Stand til at underkaste sig Rhamadanfasten, er han stemmeberettiget. Han deltager da med sine Medborgere i den almindelige Folkeforsamling, *Djemaa*, til hvis ugentlige Møder han under Straf af Bøder er forpligtet til at indfinde sig. Denne Forsamling er suveræn, Landsbyens eneste Autoritet, der i sig forener den lovgivende, administrative og dømmende Myndighed. Dens Indflydelse strækker sig til alle, selv de intimeste Forhold, og der gøres ofte stærke Indgreb i den personlige Frihed; men til Gengæld kræves der Enstemmighed ved alle vigtigere Beslutninger. Kan denne ikke efter gentagne Forsøg opnaas, have Marabuterne eller de Mænd, der paa Grund af deres Fortjenester af Samfundet nyde ualmindelig Respekt, den afgørende Stemme.

Da Folkeforsamlingen ikke er i Stand til at besørge de daglige Smaaforretninger, vælger den en Funktionær, en Slags Borge-

ester, ***Amin***, som sin Repræsentant. Hans Embedstid er for-
:ellig i de forskellige Landsbyer. Et Sted vælger man Aminen
ırlig, andre Steder hvert halve Aar. Da han er fuldstændig af-
engig af Djemaaen, bliver han afsat, saa snart hans Styrelse
ekker Mishag, men kan paa den anden Side genvælges, hvis han
ır vundet Tillid. Enhver kan opnaa denne Hæderspost, men da

Fig. 109. Væbnede Kabylere.

en ikke blot er ulønnet, men Aminen undertiden endog maa af-
olde Udgifter til det offentliges bedste af sin egen Lomme, kunne
Virkeligheden kun velhavende Folk aspirere til denne Stilling.
det hele taget gives der intet Samfund, som administreres billigere
:nd Kabylerlandsbyen. Foruden Aminen findes nemlig kun en
:neste Funktionær, den saakaldte *Ukil*, der er en Slags Forvalter
og Kasserer for Kommunens Moske; men da han ikke modtager
nogen Løn, har det offentlige overhovedet aldeles ingen Udgifter
til Regering, Repræsentation, Retsvæsen og Administration.

De nævnte Funktionærers Myndighed staar i Forhold til den Løn, de modtage. De ere kun Djemaaens Lemmer, gennem hvilke den virker og hvis Vilje de udføre, men uden selvstændig Autoritet. Aminen besørger de løbende Forretninger, proklamerer de fældede Domme, sørger for deres Fuldbyrdelse og er Landsbyens Anfører, naar dens vaabendygtige Mandskab drager i Krig, men med Undtagelse af nogle ubetydelige Politiforanstaltninger kan Aminen ikke træffe Afgørelse i noget Anliggende uden Djemaaens Sanktion. Saaledes foreskriver Loven. Noget andet er, at Forholdene i Praksis undertiden kunne stille sig anderledes. Der findes Kommuner, i hvilke Aminværdigheden i flere Generationer har været i en enkelt eller nogle faa Familiers Hænder, som ved deres Velstand og personlige Egenskaber ere blevne Førere med stor Indflydelse.

I den islamitiske Verden er den religiøse Tro og Lovgivningen sædvanlig uadskillelig forbundne. Koranen er ogsaa i verdslige Forhold den højeste Lovbog. Kabylerne ere imidlertid i denne som i saa mange andre Henseender slette Muselmaner, der ikke føle sig bundne ved Profetens Lov, men i deres Retspleje følge deres egen Lovbog, *Kanun*, der hviler paa en ældgammel Tradition. De almindeligste Straffe, som idømmes, ere Bøder efter en bestemt Tarif. For et Næveslag betales f. Eks. 5 Frcs. (2 *[illegible]*), men flyder der Blod af Slaget er Prisen 12 Frcs. 50 Ctm. At sigte med en Bøsse paa en Mand koster 50 Frcs., men saarer man ham med et Skud, slipper man ikke under 250 Frcs., og med samme Sum straffes ogsaa et simpelt Tyveri. Alle Bøder indgaa i Kommunens Kasse og anvendes dels til Indkøb af Krudt til fælles Forbrug dels til Understøttelse af de fattige. En Straf som Bastonade, der ellers er saa almindelig i andre muhammedanske Lande, kendes ikke i Djurdjurabjærgene, ligesaa lidt som Fængsel. Ikke engang en Forbryder kan man tænke sig Muligheden af at berøve Friheden. Den eneste Forbrydelse, der ikke kan sones med Bøder, er Mord. Samfundet anvender vel ikke Dødsstraffen og udtaler aldrig en Dødsdom. Morderen bliver dømt til Landflygtighed, hans Hus bliver nedrevet og hans Ejendom konfiskeret til Fordel for Kommunen. Selv er han overalt, hvor han opholder sig, hjemfalden til den myrdedes Familiers Hævn. Blodhævnen er her en ligesaa ufravigelig Pligt for de efterlevende som paa Korsika. Den Mand, der forsømmer denne Pligt, er Genstand for almindelig Foragt. Vendettaen er ikke mindre voldsom eller mindre udstrakt end den korsikanske. Blod maa sones med Blod. Kan man ikke ramme den skyldige, maa i Kraft af den Sammenholdsfølelse, som forbinder alle Medlemmer af en Familie, en af Slægten bøde for hans Forbrydelse med sit Liv. Et saadant Mord kræver imidlertid atter Blodhævn. Drages nu forskellige Landsbyer ind i Vendettaen, udarter denne til en af de uendelige Fejder, som i tidligere Tid rasede mellem alle disse krigerske Smaasamfund og ligesom paa den anden Side af Middelhavet skabte et arveligt Fjendskab mellem forskellige Familier og forskellige Landsbyer, der fortsattes Generationer igennem.

Den stærke Solidaritetsfølelse, paa hvilken Samfundet hviler, har i Forbindelse med de tarvelige Livsvilkaar medført, at alle Institutioner til gensidig Hjælp og Understøttelse ere udviklede i en mærkelig Grad. En Kommune i Djurdjurabjærgene ligner en Familie i stor Stil. Den kan være splittet i Partier, der modarbejde hinanden paa alle Maader, men Forpligtelsen til at vise sig ædel-

odig mod sine Medborgere og understøtte dem er saa absolut for
le, at den har samme Kraft som en Lov. Bygger en Mand sig
Hus, kan han paakalde Landsbyens Hjælp dertil, ligesom han
ın paaregne sine Naboers Assistance ved Markarbejder imod at
le Gengæld. Den, der undslaar sig for at yde den, ifalder en
øde. Ligeledes paahviler der
.ommunens Medlemmer et Slags
[overiarbejde, idet de ere for-
ligtede til at arbejde paa de
ɔrdlodder, som Ejeren selv er
.de af Stand til at dyrke. Især
r det dog overfor fattige og
ıjælpeløse, at Solidaritetsfølel-
en viser sig stærkest og faar
it smukkeste Udtryk. Den,
ler ikke kan ernære sig selv,
oliver underholdt af Kommu-
ıen, uden at der deri er noget
ıedværdigende for ham. Dels
ınvendes de fleste Bøder til
lette Formaal, dels sker der til
Tider Uddeling af Levnetsmid-
er til de fattige paa offentlig
Bekostning. Enhver Familie,
der vil slagte et Stykke Kvæg
:il sit private Forbrug, maa
ınderrette Aminen derom, for
ıt denne gennem Landsbyens
Udraaber kan lade bekendtgøre,
ıt alle syge og frugtsommelige
Kvinder kunne komme til Stede og faa deres Del deraf. Selv til
remmede strækker sig Kabylernes Forpligtelse til at yde Hjælp.
Bjærgegne er der paa de Steder, hvor Passagen plejer at være
anskelig, anlagt smaa Huse, i hvilke den vejfarende kan finde
[usly og et Forraad af Brænde til at koge sin Mad og varme sig
:d. Og naar den rejsende kommer til Landsbyen, faar han sin
el af de offentlige Goder og betragtes som Gæst, saa længe Op-
ldet varer. Gæstfrihedspligten respekteres i den Grad, at der

Fig. 110. Fattig Kabyler.

haves Eksempler paa, at fremmede fjærnt fra Algier og Marokko under Hungersnød have søgt til de kabyliske Landsbyer, hvor den fattige Befolkning har modtaget dem med den største Gæstfrihed og underholdt dem saaledes, at ingen Tigger er omkommen af Sult paa deres Grund.

En Institution af indgribende Betydning i dette Samfund, i hvilket den offentlige Myndighed er saa svag, er den saakaldte *Anaia*. Man forstaar derved en Beskyttelse, et Lejde, som en Person har tilsagt en anden, hvorved han har paataget sig en Æresforpligtelse, der skal respekteres af alle, og som har ligefrem Lovkraft. Den samme Myndighed til at udstede Pas og Lejdebreve, som Øvrigheden har i andre Samfund, har her enhver Mand og med samme Virkning. Anaia er den sikreste Garanti i dette Samfund. En eller anden Genstand, der tilhører Beskytteren, medgives den beskyttede som Legitimation, og han kan da færdes frit uden Fare for Fjenders Efterstræbelser saa langt, som Anaiaen gælder. Beskytterens sociale Stilling og Anseelse er afgørende for Rækkevidden af Beskyttelsen. Den almindelige Kabylers Anaia respekteres i hans Landsby og i Omegnen. Har han Bekendtskaber i en anden Landsby eller maaske i en anden Stamme, fornyes Beskyttelsen af hans Venner der. Ydes Anaiaen af en Marabut, gælder den saa at sige for hele Landet. Den, som rejser under en Marabuts Beskyttelse, faar denne fornyet overalt, hvor han kommer hen ved Henvendelse til den lokale Marabut. At krænke en Kabylers Anaia er den største Vanære, man kan tilføje ham. Ikke alene Beskytterens egen Ære, men hans Families, hans Landsbys, maaske endog hans Stammes Anseelse krænkes ved dette Brud, der maa hævnes. Ofte giver det Anledning til vidtløftige Fejder. Den, der bryder sin egen Landsbys eller Stammes Anaia, bliver dræbt, hans Ejendom konfiskeret og hans Hus nedrevet.

I et Samfund, der er sammensat af saa mange og saa smaa kommunale Enheder uden nogen Centralregering med Myndighed til at gøre sin Vilje gældende, ere stadige Krige uundgaaelige. Før Franskmændenes Erobring af Algier blussede Krigsfaklen uden Ophør i Djurdjurabjærgene. Ubetydelige Rivninger mellem Landsbyerne medførte, at Befolkningen straks greb til Vaaben. Hver Mand er forpligtet til at møde til Kampen. Saa snart en Yngling er 15 Aar gammel og har deltaget første Gang i Muhammedanernes

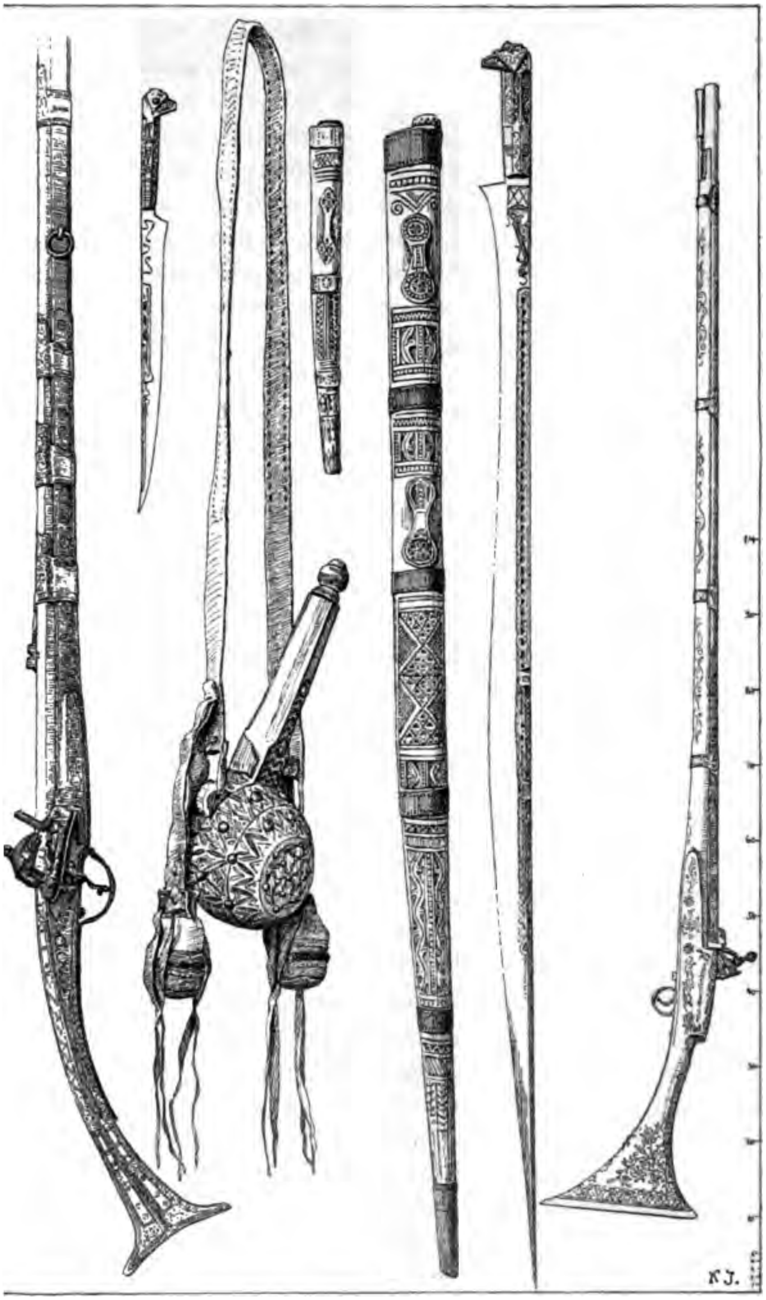

Fig. 111. Nordafrikanske Vaaben. Geværer, udskaaren Krudtbeholder og Sabel (Flissa). 1/8

store Faste under Ramadanfesten, fremstilles han for Djemaaen, hans Navn indskrives mellem Landsbyens Forsvarere, og hvis Faderen ikke har Raad til at købe en af de i hele Nordafrika almindelig brugte Bøsser med det lange, tynde Løb og den brede Kolbe (Fig. 111) til ham, anskaffes en saadan paa offentlig Bekostning. Med Bøssen paa Nakken maa han indtil sit 60de Aar stille, saa snart Landsbyens eller Stammens Velfærd kræver det. Krigenes Blodighed staar imidlertid i omvendt Forhold til deres Talrighed. I modsat Tilfælde vilde Bjærgboernes Antal ikke vokse saa stærkt, som det nu sker. Ophidselsen er ganske vist stor, og Kvinderne ere ikke de mindst virksomme saavel til at opildne deres Mænd som til at støbe Kugler og lave Patroner, til at bringe Ammunition og Levnetsmidler. De lokale Krige indskrænke sig sædvanlig til en Tirailørfægtning paa Afstand, under hvilken de kæmpende søge Dækning i alle de Ujævnheder, som Terrænet er saa rigt paa. Naar Skydningen har varet en Tid, trække bægge Parter sig tilbage medførende deres døde og saarede. Kun naar en Landsby overfaldes om Natten, bliver Kampen sædvanlig mere heftig og Tabene alvorligere. Erobringen af en Landsby giver dog sjældent Anledning til de Voldsomheder, som ellers ere almindelige selv i civiliserede Staters Krige. Man skaaner Marabuter, Kvinder og Børn, og Ophidselsen skal være meget stor, for at man skal forgribe sig paa de fangne og saarede.

Den samme Trang til at beskytte sig ved egen Hjælp, af hvilken Anaiaen er udsprungen, har affødt en Institution, der er af endnu større Rækkevidde og griber dybere ind i Samfundsforholdene end det personlige Lejde, nemlig den saakaldte *Sof.* Naar man har oversat dette Ord ved Parti, er dette for saa vidt urigtigt, som Sofen ikke er en Sammenslutning til Gennemførelse af bestemte religiøse, politiske eller økonomiske Ideer. Ingen tænker i Kabylerbjærgene paa sociale og politiske Reformer og endnu mindre paa at foretage Forandringer i Profetens ene saliggørende Lære. En Sof er en fri Forening til gensidig Hjælp i alle Livets Forhold, og saaledes kun en videre Udvikling af det Solidaritetsprincip, der bærer Familien og hele Samfundet. Den enkelte slutter sig til en Sof for at finde den Understøttelse og Beskyttelse for sine Interesser, som Samfundet ikke paa anden Maade yder ham. Hans Forhold til Sofen er dog ganske frit. Ingen er bunden til den

uppe, i hvilken han har ladet sig optage, længere end han selv
r Lyst til. Finder en Kabyler, at der ikke ydes hans Interesser
strækkelig Støtte, søger han simpelt hen til en anden Sof, der an-
ges at byde ham større Fordele. Der er ingen Skam i paa denne
aade at skifte Parti, og hvad mere er, det anses ikke engang for
nærende at lade sig købe ud af sin Sof af Modstanderne, hvilket
er ret hyppig i bevægede Tider. En Sof er altid i Bevægelse,
art vokser den, snart aftager den igen. Saa længe en Mand imid-
rtid er i Sofen, er dens Ære og Interesser det vigtigste for ham.
or dette Hensyn maa alle andre vige, selv om det gælder Familie
ler Retfærdighed. Kommer det an paa at forsvare et Medlem af
artiet, tager Kabyleren ikke i Betænkning at begaa Handlinger,
om han ellers vilde fordømme. For sin Broder i Sofen lyver han
g aflægger falsk Vidnesbyrd, naar det er nødvendigt for at redde
am ud af en Fare, hvilket imidlertid ikke forhindrer, at han kort
id derefter, naar han er gaaet over til en anden Sof, med samme
er og Lidenskab forsvarer sine tidligere Modstanderes Interesser.
aa den anden Side yder Sofen sine Medlemmer den videst mulige
eskyttelse. Den slaar aldrig Haanden af nogen, der hører til den.
re en Mands Interesser truede, trænger han til Understøttelse eller
ar han en Fornærmelse at hævne, faar han paa alle Maader Støtte
g Hjælp, materiel som moralsk, af Sofen, og omkommer han for
ine Partifællers Sag, blive hans Børn underholdte paa fælles Be-
ostning.

I hver Landsby er der sædvanlig to Partier. Sjældent ere de
f samme Størrelse, og det svageste, som er udsat for at bukke
nder for sine overlegne Modstandere, søger derfor Alliance med en
ler anden Sof i Nabolandsbyen. For at sikre sig saa meget som
uligt udstrækkes disse Alliancer fra Landsby til Landsby indenfor
ele Stammen og endog udenfor Stammens Territorium til de for-
undne Stammer; men Samholdsfølelsen indenfor Forbundet er
og stedse langt svagere end imellem Soferne i samme Landsby
ler samme Stamme. Især er dette Tilfældet, naar det gælder
dgreb med væbnet Arm i Sofernes indbyrdes Stridigheder, medens
jælpen er særdeles virksom, naar der f. Eks. skal vises Gæstfrihed
od et Parti, som for en Tid er blevet fordrevet fra sin Landsby.
or at have de nødvendige Midler til Raadighed i sine Foretagen-
er paaligner Sofen Medlemmerne en Afgift, og disse Midler be-

tragtes som hemmelige Fonds, der udelukkende ere stillede til Høvdingens Disposition, uden at der aflægges Regnskab for Anvendelsen, og uden at nogen spørger derom. Formaalene ere heller ikke altid af den Art, at de taale Dagens Lys. Intriger af alle Slags, Køb af Modstanderes Hjælp, Forræderi og Snigmord paa Fjender høre f. Eks. til de hæderlige Fortagender, som ret jævnlig fremmes for Medlemmernes Penge.

Høvdingene for Soferne faa paa denne Maade en betydelig Magt. Ved Siden af Marabuterne ere de de mest indflydelsesrige Mænd i Kabylerbjærgene, de eneste, som virkelig have nogen personlig Autoritet. De ere Mænd, der enten have udmærket sig ved Tapperhed i Krig eller have skaffet sig et Navn ved deres Dygtighed og Snildhed i Intrigen. I Almindelighed tilhøre de Familier, som ved Antal og Velstand indtage en fremragende Stilling. Rigdom er i Særdeleshed en nødvendig Betingelse for at kunne udfylde Hvervet, der kræver mange Udgifter. I alle Anliggender af nogen Betydning vender man sig til Høvdingen for Sofen og ikke til Aminen. Han maa høre paa alle Klager, beskæftige sig saavel med offentlige som med de mest private Anliggender, yde Hjælp, give Raad og stifte Fred mellem Medlemmerne, foruden at han maa udvise den mest udstrakte Gæstfrihed. Partihøvdingens Tid og Pung ere i lige Grad optagne af hans Hverv; men ikke desto mindre er denne Værdighed Maalet for enhver Kabylers Ærgerrighed, den eneste verdslige Stilling, der giver ham Lejlighed til at smage Magtens Sødme.

Sofen er saaledes det sociale Forbund, i hvilket den enkelte kan søge sig Allliancer til Fremme af sin Velfærd. Ved Siden af den og uafhængig af den bestaar der imidlertid en fast politisk Sammenslutning af alle de Landsbyer, som høre til en Stamme. I det kommunale Anarki, som hersker i Djurdjurabjærgene, er Stammen den eneste større Helhed. Overfor den have Landsbyerne visse Rettigheder og visse Forpligtelser. Stammen maa ikke blande sig i Kommunens indre Anliggender, med mindre der fattes Beslutninger, som ville skade Helheden. Den optræder som Mægler og Fredsstifter i de hyppige lokale Fejder og tilsikrer Kommunerne Beskyttelse for det Tilfælde, at de skulde blive angrebne udefra. Til Gengæld kræver den af Kommunerne fuldt Fællesskab udadtil i Angreb og Forsvar. Naar Stammen erklærer Krig, maa alle lokale

ꞏidigheder ophøre og Landsbyen møde med hele sit Opbud af ındskab. Overalt, hvor Stammens Ære er engageret, er Solidari-en ubrødelig. Enhver Kabyler er først og fremmest forpligtet at hævde sine Stammefrænders Ære og Interesser overfor Over-eb udefra, men ogsaa, saa vidt muligt, til at støtte dem i alle dre Anliggender. Ikke alene sker dette ved at udrede en vis fgift til Stammens fælles Formaal, til Vedligeholdelse af Veje, oskeer o. l., men ogsaa ved at hjælpe til med at føre tagne Be-ıtninger ud i Livet. Har f. Eks. Stammen besluttet at aabne nyt Marked, maa alle Medlemmerne søge dertil, selv om et det ligger langt bekvemmere for dem.

Er der Tale om at træffe Afgørelser af meget stor Række-dde, skal f. Eks. den hellige Krig proklameres eller et lignende ɔrt Foretagende sættes i Værk, afholdes der en almindelig Folke-rsamling i Stammen; men dette sker kun sjældent. Sædvanlig ır Stammen ikke nogen permanent Styrelse. Skal der fattes Be-utning om en eller anden Foranstaltning, vælge de forskellige Dje-aaer af deres Midte Delegerede til at deltage i en Raadslagning, en disses Mandater ere udløbne, saa snart en Afgørelse har fundet :ed. Ikke engang en Funktionær, der varetager de daglige For-tninger, er Stammen i Besiddelse af. Kun i Krigstilfælde ud-evne de Delegerede en Embedsmand, der i Stammen indtager en ʒnende Stilling som Aminen i Landsbyen, og som ogsaa kaldes *min-el-arch*, Stammens Amin. Hans væsentligste Opgave er at de Militæroperationerne og samtidig sørge for Hærens Proviante-ıg. Saa snart Krigen er forbi, ophører hans Funktionstid.

Overfor sin Stamme er Kabyleren Patriot. Han er stolt af at høre den, energisk i at fremme dens Velfærd. Men videre ud ækker Patriotismen sig ikke. De øvrige Stammer ere enten lige-ldige eller Fjender. Ikke desto mindre bestaar der mellem nogle Stammerne Forbund til fælles Forsvar, Sammenslutninger, i ilke Stammen indtager samme Stilling til Forbundet som Lands-en til Stammen. Forbindelsen er imidlertid meget løs og faar n Betydning i Tilfælde af større Angreb. Kun i et eneste Til-lde optræder Nationen som Helhed, nemlig naar den hellige Krig ɔklameres, men da er det egentlig ikke længere Kabyleren, men ıselmanen, som griber til Vaaben til Forsvar for sin Religion.

Fra den sociale Lighed, som hersker mellem alle Kabylere, gøre alene Marabuterne en Undtagelse. Det arabiske Ord *Marabut* betyder »knyttet til«, »forbundet med« (Gud) og betegner altsaa en Mand, der har helliget sit Liv til religiøse Betragtninger og alvorlige Studier. I Tidens Løb er imidlertid dette Navn bleven en ren Titel, der ikke alene tildeles for religiøse og literære Fortjenester, men gaar i Arv i flere Slægtled. Marabuterne ere blevne en Slags religiøs Adel, som for at forøge sin Prestige har tillagt sig en fremmed Herkomst. Som andre Muselmaner, der ville hæve sig over deres Landsmænd, er det fortrinsvis til Araberne, det udvalgte Folk, eller til Marokko, hvor Profetens Lære anses for at være bevaret særlig ren, at Marabuterne henføre deres Oprindelse. Det er vel sandsynligt, at nogle Marabutstammer virkelig, som de paastaa, ere Efterkommere af de første arabiske Missionærer, men der kan ikke være nogen Tvivl om, at Hovedmassen af dem ere Kabylere. Derfor taler ogsaa den Omstændighed, at der til alle Tider er opstaaet nye Marabuter. Hengiver en Mand sig til Studier og faar Ry for Hellighed, bliver han ofte fritagen for at føre Vaaben i Borgerkrigene og kommer derved til at indtage en Undtagelsesstilling i Samfundet. Hvis nu ogsaa hans Efterkommere i et Par Generationer lægge Vind paa Lærdom og Fromhed, blive de betragtede som Marabuter ligesom de andre. Der opstaar paa den Maade en ny Adelsslægt, der har samme Forrettigheder som de gamle, selv om dens Medlemmer senere ere meget langt fra at følge i Stamfaderens Fodspor.

Marabuterne ere saa talrige, at de udgøre et selvstændigt Element i Samfundet. Paa Grund af deres foregivne Herkomst betragte de sig som fornemmere end de øvrige Beboere af Djurdjurabjærgene og blande sig sædvanlig ikke mellem dem. I nogle Egne er deres Antal saa stort, at de have deres egne Landsbyer, i hvilke de leve adskilte fra den øvrige Befolkning, men sædvanlig bo de enten i selve Landsbyen eller umiddelbart ved den. Deres større eller mindre Kolonier kaldes *Zauïa.* Overalt, hvor Marabuterne leve, indtage de en Særstilling ikke alene paa Grund af den Respekt, med hvilken de behandles af Befolkningen, men ogsaa ved de Forrettigheder, de nyde, idet de ere fritagne for at betale Skat og for at bære Vaaben, undtagen i den hellige Krig. De leve tværtimod for største Delen af den Understøttelse, Samfundet

dem. Der findes iblandt Marabuterne Personer, som ved deres
'e, hellige Levned og deres Kundskaber fortjene Respekt, og
ıdflydelse paa Befolkningen er overordentlig stor, fordi man til-
r dem overnaturlige Kræfter. Men saadanne Mænd kunne ikke,
let ofte er sket, betragtes som typiske for Marabuterne. De
'ndtagelser. Hovedmassen udmærker sig ikke ved Dyder som
ævnte; den er omtrent lige saa uvidende som de øvrige Kaby-
ikke bedre Muselmaner end de, men mere doven og mere for-
sfuld. I Befolkningens Øjne er imidlertid Stillingens Prestige
:or, at den i al Fald til Dels dækker over personlige Skrøbe-
ler. Det er gaaet med Marabuterne som med Munkene i den
: Middelalder. Gennem Traditionen have de faaet en vis Ind-
se paa den store Hobs Handlinger, samtidig med at der næres
'agt for mange af de hellige Mænd som Personer.
Zauïaerne, Marabuternes Kolonier, ere byggede omkring en
ns Grav *(Kubba)*. Beskytterens større eller mindre Berøm-
er bestemmende for Stedets Ry. Foruden en Moske inde-
r Zauïaen en Skole og en Bygning, i hvilken rejsende mod-
Er Skytspatronen en berømt Helgen, udvise Marabuterne
Gæstfrihed overfor de mange Pilegrimme, som strømme til
bede ved hans Grav, idet disse ikke glemme at vise deres
æmlighed ved passende Gaver. Men i de øvrige Zauïaer er
riheden ikke overdreven stor. Gæsterne blive behandlede
ılunde efter deres Evne til at betale, og naar man ofte optager
: i ret stor Udstrækning, sker det nærmest for at have et
Paaskud til at appellere til de troendes Gavmildhed. Ved
bestaar Zauïaen hovedsagelig. Dels modtager den foruden
rejsendes Gaver Naturalydelser fra de nærboende Stammer og
en en Del af de Afgifter, som udredes til Moskeerne. Kaby-
have for saa vidt en Interesse af at støtte Zauïaerne som al
:visning er i Marabuternes Hænder. Den almindelige Kabyler
ar ganske vist hverken at læse eller skrive. Sædvanlig er det
Marabuternes Børn, som erhverve sig denne Færdighed. Ikke
mindre er det Befolkningen magtpaaliggende, at de Skoler,
ligge paa deres Territorium, ere ansete og blomstrende. Der
Blanding af Nationalforfængelighed og religiøs Interesse i
rgen for Skolerne. Disse have forskellige Afdelinger. Den
e er en Elementærskole, i hvilken Eleverne lære at læse og

skrive en Smule Arabisk og at fremsige nogle Vers af Koranen. Den anden Afdeling er en højere Undervisningsanstalt, i hvilken de Studerende (*Tolba*, Enkl. *Taleb*) ikke alene maa lære Koranen med dens Kommentarer, men tillige Grammatik, Jurisprudens, Verselære, Aritmetik og Astronomi, alt paa Arabisk. Kabylersproget er for lidet anset til at kunne benyttes ved Undervisningen. Synderlig aandsudviklende er denne Undervisning ikke. Tolbaernes Formaal er kun at lære alt ordret uden ad uden at glemme en Stavelse; deres Forstaaelse eller Reflektion stilles der ingen Fordringer til. Saa snart Studietiden er afsluttet, blive Tolbaerne Lærere i Elementærskolerne; kun ganske faa fortsætte deres Studier og tilegne sig de Kundskaber, som en arabisk Lærd overhovedet kan erhverve sig.

Før den franske Erobring af Algier vare Marabuterne de eneste, som varetoge de religiøse Interesser. Efter at Kabylerne vare besejrede trods de Løfter om Guds Bistand, Marabuterne havde givet, og især efter den store Opstand 1856, er deres Indflydelse aftagen meget stærkt, medens til Gengæld de religiøse Broderskaber, der omspænde hele Nordafrika lige fra Ægypten til Marokko, have vundet betydeligt Terræn. Dette skyldes ikke alene den ivrige religiøse Agitation, der er bleven dreven fra Broderskabernes Side, men fornemlig de politiske Maal, de have taget Sigte paa. Formaalet er Islams Udbredelse, men for at naa dette kræves der Kamp mod de vantro. Intet Under, at en Agitation, der har Befrielsen fra Fremmedherredømmet til sit egentlige Maal, har vundet Tilslutning hos de frihedselskende Kabylere. De talrige religiøse Ordener danne i Nordafrika en vel disciplineret Hær, der bliver saa meget farligere for de fremmede, som Organisationen er hemmelig. Ordensbrødrene danne et Slags Frimureri, og ere knyttede sammen ved den stærkeste Solidaritetsfølelse. I meget minde Broderskaberne om de katolske Munkeordener. I Spidsen for hvert af dem staar en *Kalif*, der er Repræsentant for Ordenens Stifter. Under ham fungerer en Række Distriktsforstandere, *Cheiker*, *Mokkademer*, der ere Brødrenes (*Khuan*) nærmeste foresatte. Ved at give Afkald paa verdslige Glæder og leve et tilbagetrukket Liv i Afholdenhed og Bøn mene Ordensbrødrene sikkert at vinde deres Sjæls Frelse. Men ofte er Hensynet til deres Families Eksistens til Hinder for ganske at forsage Verden, og de maa da nøjes med at

 leltage i Ordenens daglige fælles Bønner og Lovprisninger af Gud og Profeten. Ligesom Buddhisterne afholde de til bestemte Tider Bedetimer, under hvilke de 100, 200, indtil 3000 Gange maa gentage den samme Bøn. For imidlertid at fyldestgøre de Krav, som et Liv til Allahs og Profetens Ære stiller til dem, er der een væsentlig Ting, som ikke maa forsømmes, nemlig Propagandaen for den rette Tro. For at fremme den og de Formaal, som knytte sig til den, saa stærkt som muligt er det, at Muselmanen paatager sig de Forpligtelser, som Ordenen paalægger ham. Overfor denne har han ingen selvstændig Vilje. Passiv Lydighed mod Ordensreglerne og de overordnedes Befalinger er i de muhammedanske Broderskaber som i de katolske Munkeordener en ubrødelig Forpligtelse. Overfor den overordnede maa Khuanen skrifte sine Handlinger og sine Ord, samtidig med at han maa adlyde den overordnedes Bud, som om det udgik fra Gud selv.

Der ligger saaledes i Kalifens Haand en Magt, der er ligesaa stor som Jesuitergeneralens i Rom. Fra sit Telt i Ørkenen udsender han de Befalinger, som Tusinder af Ordensbrødre blindt adlyde, og som alle direkte eller indirekte modarbejde de fremmedes Ophold paa den Jord, der burde være Profetens Tilhængere forbeholdt. I tidligere Oprør i Algier have Ordenskaliferne haft en væsentlig Del. Den Tid kommer maaske atter, da Propagandaen mellem de i religiøs Henseende temmelig ligegyldige Kabylere har vakt tilstrækkelig Fanatisme til at berede Franskmændene alvorlige Vanskeligheder.

Fig. 112. En Hovahovdings Hus. (Efter Ratzel, Völkerkunde II.)

MADAGASKAR*.

DEN 60—150 Mile brede Mozambique Kanal, som adskiller Madagaskar fra Afrikas Fastland, er til Dels en etnografisk Grænse, idet Hovedelementet i den Befolkning, der lever paa den store Ø hinsides Kanalen, ikke er af afrikansk, men af asiatisk Oprindelse. Madagaskars ældste Bebyggelse er indhyllet i Mørke. Sandsynligvis har Øens første Beboere været af østafrikansk Oprindelse. Man har villet paavise Resterne af denne Urbefolkning i de saakaldte *Vazimbaer*, et halvt mytisk Folk, der boede i det indre af Øen, men blev fordrevet af de indvandrede *Hovaer*, der ere blevne det herskende Folk paa Madagaskar. Vazimbaerne bleve af Hovaerne hædrede som Forfædre, hvis Grave vare Genstand for Dyrkelse. Saa vidt vides findes der nu intet Spor tilbage af denne Urbefolkning, saaledes at dens etnografiske Stilling ikke med Sikkerhed lader sig bestemme. De Oplysninger, der foreligge om Vazimbaernes Udseende, gøre det sandsynligt, at de stamme fra

* Dahle, Madagaskar og dets Beboere. Kristiania 1876. — Ellis, History of Madagascar. I—II. London 1838. — Mullens, Origin and progress of the people of Madagaskar. (Journ. of the anthr. Inst. of Gr. Britain. V.) — Sibree, Madagascar and its people. London 1870.

Afrika, uden at det dog er muligt at knytte dem til noget bestemt Folk paa Kysten. Med de sydlige Bantufolk have de næppe været beslægtede, da de stærke Strømninger i Mozambiquekanalen forudsætte en ret betydelig Kyndighed i Sejlads, hvilket Kaffere og Bechuaner stedse have manglet. Snarere maatte man tænke paa Folk af suahelisk Oprindelse som Madagaskars første Beboere. Som det var at vente, have de afrikanske Indvandrere fortrinsvis sat sig fast paa Vestkysten af Madagaskar, i hvis Befolkning det afrikanske Præg er stærkest, og som ogsaa i senere Tid har været udsat for en ret betydelig Tilførsel af afrikansk Blod ved den livlige Slavehandel, som arabiske Købmænd have drevet paa Øen. De Folk, som nu give Madagaskar dens etnografiske Særstilling i Afrika, ere indvandrede fra Asien. Selv kalde de sig *Malagasi*, hvorefter Øen har faaet sit Navn. De falde i tre Hovedstammer: *Betsimisarakaerne* mod Øst, *Hovaerne* i Midten og *Sakalaverne* mod Vest, hvortil slutter sig et ikke ringe Antal mindre Stammer. Sproget, der tales over hele Øen i forskellige Dialekter, hæver det over enhver Tvivl, at disse Folk ere af malajisk Oprindelse. Fra de første madagassiske Ordsamlinger udkom for snart tre Hundrede Aar siden og indtil vore Dage, have sproglige Undersøgelser bestandig stærkere fastslaaet den Kendsgerning, at Madagassernes Sprog hører til den malayo-polynesiske Æt. Der er her ikke Tale om Laan i større eller mindre Udstrækning fra et fremmed Sprog eller om Indpodning af et indført Element paa en oprindelig Stamme, men om et Slægtskab i Ordforraad og grammatiske Former. Mindre udpræget er Overensstemmelsen med Malajerne i Udseende paa Grund af de Blandinger, som have fundet Sted. Medens Hovaerne have bevaret den malajiske Typus nogenlunde ren og i Udseende snart ere blevne sammenlignede med Batakker, snart med Javaneser eller Tagaler, findes der blandt de øvrige Folk større eller mindre Afvigelser herfra. Mod Øst og i Midten af Øen er den lyse, undertiden helt gullige Hudfarve og det glatte, grove Haar fremherskende, hvorimod Sakalaverne saavel ved den mørke Hudfarve som ved Ansigtstypus og ved Haarets Beskaffenhed, som omtalt, viser større Tilnærmelse til de østafrikanske Folk uden dog helt at ligne Bantufolkene. Mulig kan Forskellen i Udseende mellem de enkelte Folk forklares ved en Forskel i Tidspunktet for Indvandringen, saaledes at Hovaerne ere de sidst ankomne, en Antagelse,

som ogsaa støttes ved de Sagn, der ere bevarede om deres Udbredelse over Øen.

At Madagaskar er bleven befolket af saa langvejsfra kommende Folk som Malajerne, er ikke saa forunderligt, naar henses til denne Races store Sømandsdygtighed, der har ført den ud over Sydhavets vidtstrakte Flader, og til de i det indiske Hav herskende Monsuner. Men hvornaar denne Indvandring har fundet Sted, fra hvilken Ø den er udgaaet, hvorfor Søfarerne forlode deres Hjem, hvor de landede og hvor stort deres Antal var, ere Spørgsmaal, til hvis Besvarelse der ikke foreligger noget Materiale. Naar den store Kender af Malajerne, Crawfurth, har hævdet, at Udvandringen fra de indiske Øer maa være foregaaet i en tidlig Tid, før Indernes Indflydelse havde strakt sig til Malajerne omtrent ved Kristi Fødsels Tid, idet der mangler Sanskritord i det madagassiske Sprog, og andre Forskere have fundet større Lighed mellem dette og de polynesiske Sprog, der er en ældre Gren af den malajiske Æt, end med Sproget paa de indiske Øer, er dette Forhold, som endnu ikke kunne siges at være tilstrækkelig undersøgte. Selv om Crawfurths Iagttagelse skulde vise sig at være rigtig, vil den næppe kunne bruges som tidsbestemmende, da den indiske Indflydelse har været af højst forskellig Styrke og Udstrækning paa de forskellige Øer og paa mange af dem ikke har efterladt noget Spor i Sproget. Kun saa meget lader sig sige med nogen Sikkerhed, at den malajiske Indvandring har fundet Sted en rum Tid før Madagaskars Opdagelse i Begyndelsen af det 16de Aarh. Mullens formoder, støttet paa den arabiske Geograf Edrisi fra det 12te Aarh., at Hovaerne for omtrent 800 Aar siden have naaet Imerina, Plateauet i Midten af Øen, og deres Sagn fortælle, at de tidligere have boet i den sydøstlige Del af Øen, hvorfra de ere trængte mod Vest og ind i det indre. Meget gammel synes dog Befolkningen paa Madagaskar ikke at være, da der, saa vidt vides, aldrig er fundet Stensager paa Øen.

Den østligste af Hovedstammerne, [illegible] »de forenede«, bebor Østkysten af Madagaskar i hele dens Udstrækning, intet Steds, udenfor Byerne, i større [illegible] overalt spredt og [illegible] Samkvem med fremmede, som har [illegible] Forbindelse mellem det indre og Kysten gaar igennem Betsimi[illegible] [illegible] Blandinger til Følge, hvilket har præget sig [illegible] en Del forskellige Stammer; [illegible] Skovdistriktfolkene«, *Tankayerne* »det [illegible] flere andre.

Ogsaa det andet Hovedfolk, *Sakalaverne*, der bebor hele Vestkysten, er delt i en Mængde Smaastammer, der leve adskilte fra hverandre og i hyppig Krig. Efter deres Omraade plejer man at skelne mellem Nordsakalaver, Mellemsakalaver og Sydsakalaver. Skønt de bebo et rigt Land med store naturlige Hjælpekilder, er Sakalavernes Udviklingstrin temmelig ringe. De mellemste og sydlige Grupper ere overvejende Nomader og Fiskere og drive kun i ringe Grad Agerbrug. I forrige Aarhundrede var det Sakalaverne, som havde den politiske Overvægt paa Madagaskar, men de bleve da undertvungne af deres uforsonlige Fjender Hovaerne, med hvem de siden have ført stadige Smaafejder. Som allerede omtalt, ere Sakalaverne stærkt blandede med afrikanske Folk, og desuden have paa mange Steder de talrige Arabere, der for Slavehandelens Skyld have sat sig fast paa Vestkysten, øvet Indflydelse paa Befolkningens Udseende.

Den største og mægtigste Stamme paa Madagaskar er *Hovaerne*, som bebo hele den nordlige Del af Imerina i det indre af Øen. Siden Midten af forrige Aarhundrede har deres politiske Herredømme været i fuld Udvikling, og de have efterhaanden undertvunget en stor Del af de øvrige Folk saavel i Øst som i Vest. Syd for Imerina bo *Betsileoerne*, »de uovervindelige«, et fredeligt, agerdyrkende Folk, der synes at være nær beslægtet med Hovaerne, og endnu længere mod Syd *Ibaraerne*.

I Bedømmelsen af Madagassernes Karakter og moralske Egenskaber har der hersket en sjælden Overensstemmelse mellem de forskellige Iagttagere. Ganske vist have disses personlige Egenskaber og de forskellige Omraader, paa hvilke Iagttagelserne ere blevne anstillede, øvet deres Indflydelse paa det Billede, der er tegnet, men Hovedtonen deri er graat i graat. Der er kun sagt faa gode Ord om Madagasserne. Alle de uheldige og slette Egenskaber, som findes hos Naturfolkene, synes forenede hos dette Øfolk. Karakterløshed og Uvederhæftighed paa alle Omraader ere Grundtræk hos det. I en ualmindelig Grad synes Madagasserne at være blottede for ædlere Følelser. Ikke engang den mest elementære af alle, som genfindes selv hos de lavest staaende Folk, Forældrenes Kærlighed til deres Børn, har slaaet Rod hos dem. En Fader og en Moder kunde i ældre Tid, da Folkets Karakter ikke var paavirket af Kristendommens Lære, med koldt Blod udsætte, sælge eller myrde deres Børn for at skille sig af med dem. Barnemord var endog særdeles hyppigt, indtil der ad Lovgivningens Vej sattes en Skranke derfor. Og Børnenes Følelser overfor Forældrene vare ikke ømmere, end at en Mand uden at føle sig anfægtet i sin Samvittighed kunde eje sin egen Fader og Moder som Slaver. Medlidenhed og Medfølelse med andres Lidelser kender Madagasseren ligesaa lidt overfor sine nærmeste som overfor noget andet Menneske. I sin Hævn er han grusom og barbarisk, og de Straffe, Samfundet tidligere anvendte, før Kristendommen mildnede Sæderne, vare ligesaa umenneskelige som Middelalderens. Som Fjende er Madagasseren ubarmhjærtig, og de talrige Krige, der ere førte, mest som Røvertog eller for Hovaernes Vedkommende for at undertvinge Nabostammer, have været prægede af usædvanlig Raahed. En farlig Modstander er den madagassiske Kriger derimod ikke. Den Tapperhed, han undertiden er bleven berømt for, har han kun udvist, naar han har været paa den sikre Side. Overfor en Modstander, som indgød ham Respekt, er han en stor Kryster. At Madagasserne dele andre uciviliserede Folks Hang til Dovenskab og Lyst til at drive Tiden bort, og betragte Arbejdet som en Nedværdigelse for en fri Mand, er ligesaa lidt forbavsende, som at denne Egenskab er forbunden med den sædvanlige Ligegyldighed og Letsindighed. Denne fremtræder paa alle Omraader og først og fremmest

paa det seksuelle. Alle Missionærernes Bestræbelser for at indprænte deres Elever det sjette Bud ere blevne mødte med en absolut Mangel paa Forstaaelse. Mere end de ni Bud vil det vistnok aldrig lykkes at faa indført i Folkets moralske Bevidsthed, og dog vilde der her i ualmindelig Grad trænges til en Dæmper paa den grænseløse Usædelighed, hvis Følger have haft en dybt indgribende Indflydelse paa Nationens Sundhed. Til alle disse frastødende Egenskaber kommer som den ikke mindst hæslige en smudsig Gnieragtighed og Vindesyge, i Forbindelse med Mangel paa Ordholdenhed, hvor det gælder personlig Fordel. Der udfoldes ofte en forbavsende Kløgt i Forstillelse, Løgn og Bedrag og intet, ikke engang Erindringen om udviste Velgerninger, sætter Skranker herfor. Taknemlighed er en Følelse, som ikke kendes, og som er saare vanskelig at udtrykke, da Sproget mangler et Ord for den. Madagasseren er saa selvisk, at han ikke forstaar, at nogen kan handle af uegennyttige Bevæggrunde. En Velgerning tager sig for ham ud som et Forsøg paa Smiger, hvis Formaal er Udbytning.

Spørger man, om der slet intet Lys falder ind over dette mørke Billede, da synes der efter de foreliggende Skildringer dertil at maatte svares: saare lidet. Den Gæstfrihed, som nogle have berømmet og som virkelig ogsaa tager sig saaledes ud for den fremmede Evropæer, er efter en saa vederhæftig Mand som den norske Missionærs Dahles Vidnesbyrd, kun et Udtryk for Frygt. Der vises Gæstfrihed mod den, der rejser i Dronningens Ærinde eller under hendes Beskyttelse, og mod Stormændene, med hvilke Evropæerne ere ligestillede, fordi de have Krav paa denne Ydelse; den hører med til deres Rettigheder. Men overfor andre er det kun sjældent, at man ikke er betænkt paa egen Fordel. Det eneste forsonende Træk, som synes at blive tilbage hos Madagasserne, er deres Høflighed. Alle ere enige om at anerkende deres Venlighed og Forekommenhed i Omgang og deres behagelige Former, som dog kun iagttages, saa længe der ikke stilles for store Fordringer til deres Velvilje, og som ikke sjældent udarter til tom Smiger og Kryberi.

Efter at de gamle Guder i Aaret 1869 ved Dronning Ranovalona II's Regeringstiltrædelse ere blevne brændte og Kristendommen proklameret som Statsreligion paa Madagaskar, have Hovaerne gjort store Anstrengelser for at tilegne sig den evropæiske Civilisation, og skønt det saavel i religiøs som i politisk Henseende fortrinsvis er de ydre Former, som de have antaget, ere dog de gamle barbariske Tilstande i saare meget blevne forandrede, uden at det selvfølgelig er lykkedes helt at tilintetgøre dem, hverken hos det herskende Folk eller, endnu mindre, hos de øvrige Stammer paa Øen. De Fremskridt, som have fundet Sted, have ikke strakt sig til Landets Hovednæringsveje, Agerbrug og Kvægavl. I denne Henseende staa Madagasserne ikke over de Folk i Afrika, der ere behandlede i det foregaaende, og der er lidet at føje til det der fremsatte. Her som der oprodes Jorden med en Hakke, og skønt Markerne ofte overrisles, dyrkes de dog kun, saa længe de give en god Høst. Slaar denne fejl, indtages et nyt Stykke Jord til Dyrkning ved Rydning

F. HENDRIKSENS REPR. ATL. THIELES BOGTRYKKERI

KALI-DANSER FRA SYDINDIEN.

af Skoven. Ris og Sukkerrør ere Agerbrugets vigtigste Frembringelser baade som Ernæringsmidler og Udførselsartikler. Ved Siden af dem dyrkes, særlig i de vestlige Dele af Landet, Maniok og en stor Del af de Frugter og Rødder, som findes i Sydhavet (Batater, Jams, Taro o. s. v.). Uagtet der paa Øen holdes store Hjorde af Okser, Faar og Geder, er den animalske Del af Fødemidlerne af temmelig ringe Betydning. Derimod er Kvæget en vigtig Kilde til Velstand, idet saavel Slagtedyr som Huder høre til Øens betydeligste Udforselsartikler.

Den skarpe Adskillelse mellem de forskellige Samfundsklasser, som fra gammel Tid har bestaaet paa Madagaskar, er i det sidste Slægtled bleven meget udvisket. Folket er delt i tre Klasser, Adelen, de frie Mænd og Slaverne, mellem hvilke tidligere intet Ægteskab var muligt. Adelen *(Andriana)*, der er overmaade talrig og til hvilken ogsaa Regenten og hele hans Hus henregnes, deles i fire Hovedklasser med talrige Underafdelinger. Da Aristokratiet for største Delen nedstammer fra de mange Smaahøvdinge, der en Gang regerede over Provinserne i det indre og bleve afsatte af det nu herskende Dynasti, er Værdigheden arvelig og kan ikke meddeles af Herskeren.

Middelstanden, der egentlig alene fører Navnet *Hovaer*, hvilket siden er blevet anvendt paa hele Folket, danner Hovedmassen af Befolkningen. Ogsaa den er inddelt i forskellige Underklasser, der, som det synes, oprindelig have været forskellige Klaner, og som have bevaret Mærke af deres Udspring i Forpligtelsen til kun at maatte indgaa Ægteskab indbyrdes eller med de nærmest staaende Klasser, ikke med de fjærnere. Uafhængig af denne Klasseinddeling falde Hovaerne i to store Grupper, Soldaterne og Borgerne, der hver staa under særegne Høvdinge af forskellige Grader. De kunne ikke glæde sig ved noget stort Maal af Frihed, og de store Afgifter, især det betydelige Hoveriarbejde, som de ere pligtige til at udrede ikke alene til Regeringen, men ogsaa til Stormændene, tynger haardt paa dem.

Som Straf for visse Forbrydelser eller for Gæld kunde Hovaer miste deres Frihed. De bleve da tidligere solgte som Slaver og udgjorde tilligemed deres Efterkommere den første Klasse blandt de ufri Mænd. De to andre Arter af Slaver, som tilsammen udgøre den laveste Samfundsklasse, ere dels Krigsfanger, Efterkommere af

de undertrykte Stammer, dels Negre fra Mozambiquekysten, som indtil 1877, da Regeringen udstedte Forbud mod Slavehandel, indførtes i stort Antal. Den Følelse af Nedværdigelse ved Arbejdet, som ligger enhver fribaaren Hova i Blodet, gøre Slaverne til den egentlig arbejdende Klasse. Det er dem, der dyrke Marken og røgter Kvæget; men saavel det Maal af Frihed, de nyde, som overhovedet det patriarkalske Forhold, der findes imellem dem og deres Herrer, gør deres Tilværelse forholdsvis taalelig. Ikke sjældent gives der dem Lejlighed til Selverhverv, saaledes at der findes Slaver, som endog ere saa velhavende, at de atter kunne holde Trælle.

Overfor Regeringen var i ældre Tid alle Samfundsklasser lige retløse. Regeringsformen er et Despoti, om end under Former, der have faaet et vist konstitutionelt Præg. Regenten, der tidligere var omstraalet af en Nimbus, som gjorde ham til et næsten overmenneskeligt Væsen, var uindskrænket Herre over Undersaatternes Liv og Ejendom. Dette Forhold er nu forandret ved den Lovgivning, som har fundet Sted i de sidste Tiaar. Mærkeligt nok er Tronen arvelig baade paa Sværd- og Spindesiden. Regenten udpeger selv sin Efterfølger eller stiller Valget frit imellem 3—4 af sine Slægtninge, men Udnævnelsen af Herskeren tilfalder Adelen. Den Tendens til som Regent at foretrække en Kvinde for en Mand, der faktisk har gjort sig gældende i dette Aarhundrede, finder sin naturlige Forklaring i denne Adelens Valgret, idet Stormændene vente at kunne tilegne sig en storre Indflydelse under en Kvindes end under en Mands Regering. Efter at Madagaskar har faaet sin Førsteminister, har det været Skik, at denne ægter Dronningen, dog uden Ret til at arve Tronen efter sin Ægtefælles Død. Faktisk er det ham, som regerer, og i Reglen er Dronningen kun et Redskab i hans og hans Omgivelsers Hænder, uagtet han i sin Optræden udadtil iagttager de samme Hoefligheds- og Ydmyghedsformer som alle andre. Forsteministeren har vel ved sin Side en Del højtstaaende Embedsmænd, saavel militære som civile, der danne en Slags parlamentarisk Forsamling, men da de vælges af Dronningen, ɔ: af Førsteministeren selv, ere de ikke farlige for ham. Sædvanlig ere de uden nogen Indflydelse paa Regeringens Afgørelser og de fleste Sager blive dem ikke engang forelagte. Ministeren afgør alt i Forening med Dronningen.

ASIEN.

INDLEDNING.

ASIEN, den største af alle Verdensdele og sandsynligvis Menneskehedens første Hjem, har en Befolkning, der baade er talgere og mere forskelligartet end noget andet Kontinent. Tre ore Racer mødes her, den mongolske, den malajiske og Middelıvsracen, dækkende over gamle Folkeelementer af anden Rod legritoer, Dravidaer, Kolarer, Miaotse o. s. v.). Hver af disse Hovedcer omfatter en Del Grupper, Stammer og Folk, hvis Talrighed lægger Vidnesbyrd om Racernes Livskraft. Enkelte Folk (f. Eks. inesere og Hinduer) kunne endog glæde sig ved en større Frodighed d nogen anden Nation i Verden. Mulig har der været en Tid, Asiens Befolkning var endnu talrigere end i vore Dage. Mange lk ere i historisk Tid gaaede til Grunde, dels i Oldtiden — ssyrere, Babyloniere, Medere, Baktriere, Fønikere, Filistre, Lydere m. fl. — dels i Middelalderen under de store Folkevandringer, m Mongolerne have foretaget. Mange ere blevne førte bort fra res oprindelige Hjem ved de Udvandringer, som have fundet Sted Afrika og Evropa, og have i det fjærne grundet nye Riger og gt nye Former for det sociale Liv. Der skal ikke paa dette Sted ves en Fremstilling af de Vandringer, som ere udgaaede fra sien. For saa vidt disse overhovedet falde ind under Etnografiens ehandling, ville de blive omhandlede i Forbindelse med Skildringen de enkelte Folk. Her skal kun i korte Træk gives en Oversigt er Fordelingen af de større Grupper, som ville blive behandlede det følgende.

Vestasien i videre Forstand, regnet fra Middelhavet og det de Hav til Centralasiens Højland og Himalaya, er beboet af Folk,

der høre til samme Race. Blumenbach betegnede den som den hvide eller den kaukasiske, idet han mente at finde Racens Typus renest hos Folkene i Kaukasus Nyere Forskere have atter opgivet dette Navn paa Grund af de Misforstaaelser, det gav Anledning til, og med Fr. Müller og Peschel brugt Benævnelsen *Middelhavsracen (Mittelländer)*, der er valgt under Hensyn til, at Folkene, der høre til denne Race, have naaet deres højeste Kulturudvikling i Landene omkring Middelhavet. Bortset fra Baskere og Kaukasusfolk, der indtage en isoleret Stilling, falder Racen i tre større Grupper: den *hamitiske* i Nordafrikas Kystlande, den *semitiske* i Vestasien (Arabien, Syrien og Mesopotamien) og den *indoevropæiske* eller *ariske* i Indien og Iran. Medens det endnu ikke er lykkedes at paavise nogen Forbindelse mellem de semitiske og indoevropæiske Sprog, have Sprogsammenligninger fastslaaet, at der findes et nært Slægtskab imellem de semitiske og hamitiske Folks Sprog, der tyder paa, at disse Folk længe have levet sammen og gennemgaaet et langt Stykke af deres Sprogudvikling i Fællesskab. Paa den anden Side er det, siden Bopps sammenlignende Grammatik saa Lyset (1833—35), en afgjort Kendsgerning, at de ariske Folk i Asien ere beslægtede med Hovedmassen af Evropas Befolkning og med denne danne een Sproggruppe. Indenfor denne maa der imidlertid skelnes mellem en asiatisk og en evropæisk Gren. Denne Adskillelse gælder i antropologisk Henseende i endnu højere Grad end i etnografisk, idet de ariske Folk i Asien ere blevne stærkt blandede med fremmede Folkeelementer, for de iranske Folks Vedkommende med Arabere og Tyrker, for Hinduernes med den ældre Befolkning i Indien, Kolarer og Dravidaer. Det er naturligt, at der indenfor en Race, der er spredt over et saa vidtstrakt Omraade som den her omhandlede, og som har været Genstand for saa mange Tilsætninger af fremmede Folkeelementer, gør sig store Forskelligheder gældende i den fysiske Typus. Dog lader der sig fremhæve en Række Træk, der adskiller Folkene i denne Race fra de andre Folkeracer. Hudfarven er lys — lysest hos de nordiske Nationer, noget mørkere hos Folkene i Syd og Øst — det lokkede Haar er lige forskelligt fra Mongolernes grove, stride, hestehaarsagtige Haarvækst og fra Negrenes og Papuaernes Uldhaar, Skægvæksten er kraftig, Ansigtstrækkene regelmæssige, hyppig fine og ædle. Negrenes fladtrykte Næse, prognatiske Kæbeparti og tykke, opsvulmede

Læber og Mongolernes fremstaaende Kindben ere fremmede for Middelhavsracens Typus. Næsen er sædvanlig høj, ofte skarp. og Læberne smalle.

En fra disse Folk forskellig Typus frembyder den *dravidisk-kolariske* Befolkning i Indien, der engang beboede hele Halvøen, men af de ariske Erobrere bleve trængte tilbage til Dekans Bjærgland. Særlig Kolarerne nærme sig, hvor de have holdt sig renest, i flere Henseender til Negrene, men adskille sig dog bestemt fra disse ved det glatte Haar og det ortognatiske Kæbeparti.

Hovedmassen af Asiens Fastland Øst og Nord for det Omraade, der bebos af Middelhavsracen, er *Mongolernes* Hjem. Fra det store Ocean i Øst til Uralbjærgene, det kaspiske Hav og Himalaya i Vest, fra det nordlige Ishav til det indiske Ocean breder denne mægtige Race sig. De frugtbare Lavlande saa vel som de ørkenagtige Stepper, de øde Tundraer og Centralasiens vilde Højsletter have Mongolerne taget i Besiddelse. Ved sin store Udbredelse og sin overordentlige Talrighed, ikke mindre end ved sine Kulturers Ejendommelighed giver denne Race mere end nogen anden Asien dets etnografiske Præg. Fra Centralasien, hvor det maa antages, at Mongolerne oprindelig høre hjemme, have de udbredt sig dels imod Nord og Øst dels imod Syd, tidlig spaltende sig i to Hovedgrupper, mellem hvilke den forskellige Sprogbygning sætter Skel. Den nordlige Gruppe, hvis Sprog ere Flerstavelsessprog (agglutinerende), omfatter de uralaltaiske Folk, Japanesere og Koreanere, den sydlige, som taler Enstavelsessprog, Tibeto-Indo-Kineserne. I Modsætning til Middelhavsracen ere Mongolerne forholdsvis lidet udbredte udenfor Asien, skønt de, som bekendt, i Middelalderen gentagne Gange have væltet deres vilde Horder ind over store Dele af Evropa. Af disse Folkeskarer ere kun Tyrkerne — endda kun i ringe Antal — blevne tilbage paa Balkanhalvøen og Magyarerne i Ungarn, stærkt blandede med Nabofolk. Forøvrigt er det kun i det sydøstlige, østlige og nordlige Rusland, samt i den nordlige Del af den skandinaviske Halvø, at mongolske Folk have sat sig fast. Trods Racens Udbredelse over det uhyre Omraade, har den i sin fysiske Typus bevaret en mærkelig Ensartethed; Variationsgrænsen er langt snevrere end i nogen af de andre Hovedracer. Det er den samme lavstammede Vækst, den gullige Farve, det samme brede, flade Ansigt med de fremstaaende Kindben og de smaa, skraat stillede Øjne, det lange,

grove, glatte Hovedhaar og den ringe Skægvækst, som træffes gennemgaaende hos mongolske Folk.

Paa det Omraade, Mongolerne bebo i Asien, ere de saa godt som den eneste Befolkning. Kun længst imod NØ. lever en Del Folk, hvis Slægtskab med den gule Race synes at være tvivlsomt og som vistnok foreløbig rettest maa udsondres fra denne. Fr. Müller sammenfatter dem under Navnet *Hyperboræer*, med hvilket de sædvanlig betegnes.

Den Øverden, som afslutter Asien mod SØ., have *Malajerne* taget i Besiddelse. Sandsynligvis fra et Sted paa det sø. Asiens Fastland have de udbredt sig over de indiske Øer, hvor der synes at have været en ældre Befolkning af Papuarace, *Negritoerne*. Disse ere blevne fortrængte fra Kysterne til Bjærglandene i det indre, hvor der endnu findes Rester af dem *. Fra Øerne i det indiske Arkipelag have Malajerne fortsat deres Vandringer dels mod SØ. ud over Øerne i Sydhavet lige til Paaskeøen, dels mod SV. til Madagaskar. Racen omfatter saaledes to Hovedafdelinger, den ene Malajerne i snevrere Forstand, den anden Polynesierne. Af nogle Forskere ere Malajerne blevne knyttede til Mongolerne og tillige med Eskimoere og Indianere henførte til en Gruppe »mongollignende Folk«. Lignende Grunde, som tale imod at betragte Indianerne som Mongoler, gøre det utilraadeligt at henføre Malajerne umiddelbart til den store central- og østasiatiske Folkerace. Ganske vist findes der Ligheder i enkelte typiske Træk mellem dem, men paa den anden Side store Forskelligheder i Udseende f. Eks. i Øjets Form, foruden i Karakter, intellektuelle Egenskaber og Sprogform. Malajernes Forhold til Mongolerne synes rettest at maatte opfattes paa samme Maade som Amerikanernes (I, S. 218), som et Urtids Slægtskab før den fulde Udvikling af Racetypen.

Mellem de talrige Folk, der høre til disse Racer og Folkegrupper, findes der store Forskelligheder i Kultur. Ingen anden Verdensdel frembyder i kulturhistorisk Henseende et saa broget Billede som Asien. Mellem Veddaernes primitive Standpunkt og Indiens og Østasiens højt udviklede Kulturer — de højeste, som overhovedet ere naaede af noget Folk udenfor Evropa — ligger en Række af de mest forskelligartede Udviklingstrin, fastholdte gennem Aarhundreder i engang vundne Former, som ere tilpassede efter de givne

* Se I. S. 53.

ige Forhold. Og Nutidens Folk give, som bekendt, langtfra
dstændigt Billede af den Kulturudvikling, som er foregaaet i
. I den tidlige Oldtid, medens Barbariets Mørke hvilede over
ıa, tændtes Kulturens Lys i Orienten. I Hoanghos og Jangt-
ıgs Opland, paa Hindustans Sletter, ved Tigris' og Evfrats
er og i Egnene om Middelhavets Kyst opblomstrede de ældste
rer, som Historien kender udenfor Landet ved Nilens Delta.
disse gamle Kulturriger ere, alene med Undtagelse af det
ıtiske, sunkne i Grus, og kun de Monumenter, som de have
dt, give et — om end ufuldstændigt — Billede af deres
Karakter. Herfra spredtes Civilisationen videre til Evropas
I de ældste Tidsrum, om hvilke Historien beretter, gaar
rbevægelsen stadig fra Øst mod Vest, fra de gamle Kultur-
i Asien og Ægypten over Forasien til Sydevropa og derfra
mod Nord. Ved at tage denne Retning brød Strømmen
ndsynligvis ikke et nyt Løb, men fulgte kun det Leje, som
ldybet i en endnu fjærnere Fortid, til hvilken hverken Sagn
Historie naar hen. Ved Hjælp af de jordfundne Oldsager
:s ogsaa i de ældste Perioder af Menneskets Kulturudvikling
ene mellem Evropa og Asien. I den fjærne, forhistoriske Tid
de ældste historiske Perioder synes de Kulturelementer, der
ıanden tilegnedes og videre udvikledes af Vestens Folk, at
deres Oprindelse i Orienten. Fra hvilket Omraade i Asien
;elsen er udgaaet, lader sig derimod ikke paavise. Den evro-
ȝ forhistoriske Kulturs Spor kunne forfølges indenfor Verdens-
Grænser, men her udviskes de temmelig hurtig. Det yderst
mme og spredte Kendskab til Asiens forhistoriske Forhold,
ɔr·Øjeblikket haves, tillader ikke at forfølge Kulturbevægel-
hin fjærne Tid Skridt for Skridt tilbage til dens oprindelige
ıgspunkt. Man er henvist til at bygge paa Hypoteser og
ɔdninger.

'er mangler ikke i Asien Vidnesbyrd om en Urtid, i hvilken
'sket har valgt det nærmest liggende Materiale, Stenen, til
:edskaber. Men skønt alt tyder paa, at denne Verdensdel har
beboet i langt tidligere Tid end de øvrige, er der dog hidtil
emdraget yderst faa Rester fra de ældste Tidsrum af Menne-
Liv. Medens de Fund, der vise, at Mennesket allerede i den
rnære Tid færdedes ved Evropas Floder, ere meget talrige,

er det fornemlig i Indien og der fortrinsvis kun paa to Steder i den sydvestlige Del af Landet, at man har fundet Stenredskaber af lignende raa Typer som de evropæiske fra de franske og engelske Flodgruslag, liggende i ældgamle Aflejringer, de saakaldte Lateritlag *. De øvrige Stensager, som ere fremdragne fra forskellige Omraader i Asien, tilhøre alle den senere, neolitiske Tid. Fra Siberien til Indien, fra Palæstina til Kina og Japan og paa de indiske Øer er der fundet en Del Stensager, der vidne om, at der i Asien har været en Tid, i hvilken man endnu ikke kendte og anvendte Metaller. Det i Forhold til det uhyre Omraade ringe Antal, i hvilket Stensagerne foreligge, og Mangelen paa større samlede Fund tillade imidlertid ikke noget Skøn om den Tids Kultur, fra hvilken Stensagerne hidrore. Stenalderen i Asien er foreløbig en Rubrik uden Indhold. Kunde man drage en Slutning af de faa og simple Former, maatte det antages, at de Folk, der have tilvirket dem, ikke ere naaede ud over et temmelig primitivt Standpunkt. Mulig have de stenbyggede Grave i det vestlige Asien, der ligne de ældste evropæiske Stenkamre, deres Oprindelse i denne fjærne Tid, men en Afgørelse af dette Spørgsmaal vil først kunne træffes, naar der foreligger paalidelige Fund af Stensager fra disse Grave. Deres Bygningsmaade og Dyssernes Udbredelsesforhold overhovedet gør det overvejende sandsynligt, at der er en Forbindelse mellem de vestasiatiske dysseagtige Stengrave og de evropæiske **. Men i Asien er man vedbleven at benytte saadanne Grave i en Tid, da Metallerne forlængst vare kendte. De Stengrave, der ere paaviste i Kaukasus, Persien, Indien og Palæstina, have stedse indesluttet Metalsager, til Dels endog fra en temmelig sen Tid ***.

Det eneste Omraade i Asien, paa hvilket de fremdragne Oldsager hidtil have givet Stenalderen et noget fyldigere Præg, er Japan. Der er her gjort en Række Fund, i hvilke der mellem Dynger af Bloddyrskaller, der have været aabnede, er fundet Knogler,

* Se om disse Fund saa vel som i det hele om Sten- og Bronzesager fra Asiens forskellige Egne: Worsaae, Fra Sten- og Bronzealderen i den gamle og den nye Verden. Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1879. Her vil ogsaa hele den indtil Skriftets Fremkomst publicerede Litteratur om dette Spørgsmaal findes anført.

** S. Müller, Vor Oldtid. S. 67.

*** Congres of Norwich. S. 240. Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1869. S. 355 fg. Matériaux p. servir à l'hist. de l'homme. V, 134. VIII, 177 fg. Revue archéologique. III. sér., vol. XVI. Zeitschr. f. Ethnol. XIV (344).

Skaar af Lerkar og tilhugne Stenredskaber af meget primitiv Form og tarvelig Tilvirkning *. Fundene synes at hidrøre fra en Befolkning, der har ført et lignende primitivt Jæger- og Fiskerliv som den, der har opdynget Køkkenmøddingerne paa vore Kyster. Mulig hidrøre Dyngerne, som nogle Forskere have formodet, fra Ainoerne, der langt ned i Tiden have beboet de Egne, i hvilke Kulturlagene findes, men som siden det 12te Aarhundrede have været fuldstændig fordrevne fra Nippon **. Maaske ville Skaldyngerne vise sig at hidrøre fra en ældre Tid end de vel forarbejdede Stensager, som i stort Antal ere fundne paa Øen. I alt Fald synes der ikke at have været nogen Forbindelse mellem den Fiskerbefolkning, som har efterladt sig de store Opdyngninger, og det Folk, hvem de udviklede Stensager skyldes, idet ingen af disse sidste, saa vidt vides, ere fundne i en Skaldynge. Saavel det forholdsvis ret store Antal af Former, til Dels af anselig Størrelse, som den tekniske Dygtighed i Behandling af Materialet ved Slibning og Tilhugning tyder paa, at Stenalderen i Japan har haft en lang Varighed og har naaet en ret betydelig Udvikling — maaske det eneste Omraade i Asien, hvor dette har været Tilfældet ***.

* Morse, Shell mounds of Omori. Tokio 1879. Tijima og Sasaki, Ohadaira shell mounds at Hitachi. Tokio 1883. Afbildninger hos Worsaae, l. c. 269—71.

** Journ. anthr. inst. of Great Britain. X. S. 420.

*** De store Gravbygninger, der ere opførte af raa, utilhugne Sten med en lang Gang, og som saa paafaldende minde om Vest- og Nordevropas Jættestuer, synes i Japan ikke at have nogen Forbindelse med Stenalderen. De ere blevne opførte saa langt ned i Tiden som i det 8de Aarh., da de anseligste af dem tjente til Grave for Mikadoerne. Hertil svarer ogsaa Indholdet, idet man i Gravbygningerne har fundet Sager af forholdsvis sen Oprindelse, Jærnvaaben, Smykker og Redskaber af Jærn, Bronze, Guld, Sølv og Glas, ejendommelige Lerkar og de karakteristiske Lerfigurer, *Tsuchi Ningio*, der i Henhold til Mikadoen Suinins Dekret (97—30 f. Kr.) nedlagdes i Gravene i Stedet for de levende Mennesker, som tidligere havde ledsaget den døde. Desuden have Gravkamrene indesluttet store Sarkofager af Sten og Ler. Trods den Lighed, der findes mellem disse Grave og de evropæiske Jættestuer, er en Forbindelse imellem dem dog i højeste Grad usandsynlig. Alene den store Forskel i Tid og Rum taler derimod. Men, hvad der er Hovedsagen, alle Mellemled mangle. De vest- og nordevropæiske Jættestuer ere sildige Udviklinger, foregaaede paa de paagældende Omraader med Dyssen som Forudsætning (S. Müller, l. c. S. 68). Der forekommer ingen Gravbygning i det vestlige Asien, som ligner dem. De Stengrave i Indien, der ere Dyssernes yderste Forpost mod Ø., ere i Konstruktion ganske forskellige fra de japanske, og ere adskilte fra disse ved enorme Strækninger, i hvilke, saa vidt vides, intet Mindesmærke af denne Art forekommer. Ligheden mellem Japans og Evropas Gravbygninger synes at maatte opfattes som en Tilfældighed, et interessant Eksempel

Ligesom der er fremdraget Spor af en Stenalder i store Dele af Asien, saaledes mangler der heller ikke Vidnesbyrd om, at Jærnet, i alt Fald i visse Dele af denne Verdensdel, er kommet senere til almindelig Anvendelse end Kobberet. I Mesopotamien synes dette Metal indtil ned imod Aar 1000 forrtinsvis at have været Nyttemateriale i Forbindelse med Bronze og Sten, hvorimod Jærnet, som vel var kendt fra ældgammel Tid, kun anvendtes som Luksusmetal til Smykker o. l.* Fra de gamle Kulturriger ved Evfrat og Tigris er Kendskabet til Kobberet og Bronzen uden Tvivl meddelt til Landene N. og NØ. derfor, hvor der i Persien, i Sibirien og Kaukasuslandene er truffet Bronzesager til Dels i ret anseligt Antal og paa hvert Sted af ejendommelig Form, der viser, at der her er foregaaet en selvstændig Bearbejdelse af Metallet**. Fra det samme Kulturcentrum er muligvis den Bevægelse udgaaet, som tilsidst gjorde Ende paa Stenalderen i Evropa og med Kendskabet til Metallerne førte nye Kulturmomenter til Occidenten. Hvorvidt denne Bevægelse ogsaa har bredt sig i andre Retninger, er endnu et aabent Sporgsmaal. Om det første Kendskab til Metallet i Asiens sydlige og østlige Egne vides saare lidet. I Indien er der fremdraget en Del yderst primitive Kobbersager — simple Økser, sværd- og spydbladlignende Former — der i ingen Henseende minde om de nordligere Bronze- og Kobbersager. Men hidtil have Fundene ingen Oplysninger givet om, hvilken Tid eller hvilket Folk de tilhøre. Fra Skallag i Kambodja hidrøre visse simple Økser og Celter af Kobber, der, som det synes, ere fundne sammen med Stensager og Menneskeben***. Ogsaa paa enkelte af de indiske Øer, i Kina og Japan er der truffet Kobber- og Bronzesager;

paa den Overensstemmelse, til hvilken vidt adskilte og etnisk forskellige Folk kunne naa uafhængig af hinanden under Paavirkning af samme Ide, og om hvilken Etnografien indeholder mangfoldige Vidnesbyrd. I Japan som i Vestevropa ere Gravbygningerne uden Tvivl fremgaaede af Bestræbelsen for at værne de døde med saa stor Omhu som muligt. Morse, Dolmens in Japan. New-York 1880. — Chamberlain, Things Japanese. [illegible] 1891. — Romyn Hitchcock, The ancient burial mounds af Japan, i Rep. Unit. [illegible] National Museum 1891.

* S. Müller, l. c. 433.

** Montelius, Die Bronzezeit im Orient und Griechenland. Arch. f. Anthr. [illegible] S. 1 ff.

*** Materiaux p. serv. à l'hist. de l'hom. XII, S. 28, XIV, S. 315, XVII, S. 356. [illegible] Anthropologie I. S. 641.

men heller ikke her lader det sig afgøre, om de maa henføres til en Tid, der ligger imellem den udelukkende Anvendelse af Stenen og den almindelige Brug af Jærnet. For Østasiens Vedkommende har Besvarelsen af dette Spørgsmaal en ringere Interesse. Naar det er af Betydning at vide, hvilket Metal der er det ældst kendte i Mesopotamien, er det ikke, fordi den Kendsgerning, at Bronzen har været i almindelig Brug før Jærnet i og for sig lærer os noget særligt om de gamle Riger ved Evfrat og Tigris, om hvis Kultur der foreligger saa mange andre og saa betydningsfulde Vidnesbyrd, men fordi der derved kastes et Lys over det dunkle Spørgsmaal om den evropæiske Bronzekulturs Oprindelse. I Østasien faar derimod dette Moment ingen Betydning, da det gamle Kulturland ved Hoanghos og Jangtsekiangs Bredder bestandig har ligget udenfor de asiatisk-evropæiske Strømninger. I det Rige, hvis Kronologi kan føres tilbage til 2637 f. Kr., indeholde de ældste Skrifter saa mange Oplysninger om den gamle Kultur, at Rækkefølgen af Kendskabet til Metallerne her bliver af mindre Vigtighed. Selv om ogsaa de kinesiske Bronzesager skulde vise sig at hidrøre fra en Tid, da Jærnet ikke var i almindelig Brug, og selv om det skulde kunne paavises, at disse Bronzesager vare beslægtede med de siberiske, vilde dog dermed intet nyt Moment være givet til Forstaaelse af den kinesiske Kulturs Oprindelse. Ligheden i Oldsager kan mulig tyde paa en Handelsforbindelse med siberiske Folk, men ikke paa nogen Kulturmeddelelse. Civilisationen i Østasien er næppe yngre end Vestasiens og saa dybt original i sit Væsen, at et Forsøg paa at finde Forudsætninger for den i de gamle Kulturriger mod Vest, vilde være ganske blottet for Holdepunkter. Der er næppe Tvivl om, at Vodskov har Ret i at betragte Kinas Kultur ligesom de andre store Oldtidskulturer som stedbundne, som opstaaede under de givne naturlige Forhold, særlig under gunstige Betingelser for Agerdyrkning.

Fig. 113. Syriske Beduiner.

SYRO-ARABERE.

SAA langt tilbage som Historie og Sagn række, har den sydvestlige Del af Asien fra Lilleasiens og Kurdistans Bjærge til det indiske Hav, fra Tigris til Middelhavet været beboet af en Gruppe Folk, der til forskellige Tider har grebet dybt ind i Menneskehedens Kulturudvikling. Som Arvetagere efter de endnu saare lidet kendte Sumeriere og Akkadere skabte i den fjærne Oldtid Assyrere og Babyloniere ved Evfrats Bredder en af de ældste Kulturer, som kendes, og hos deres Stammefrænder i Palæstina og Arabien formedes de Religioner, der have behersket Orientens og Evropas Kulturliv indtil vore Dage. Det nære sproglige Slægtskab, som findes mellem alle Vestasiens Folk — uddøde og levende — hæver det over al Tvivl, at de tilhøre en og samme Folkegruppe. Siden forrige Aarhundrede kaldes denne sædvanlig den *semitiske*, et Navn, der er hentet fra Genesis Folkeliste (Kap. 10), i hvilken Flertallet af de her omhandlede Folk opregnes som Efterkommere af Noahs Søn Sem. Skønt denne Liste, som udarbejdet paa et rent geografisk Grundlag, er uden etnografisk Betydning *, har Navnet Semiter dog faaet Borgerret i den etnografiske Systematik som Fællesnavn for de Folk, der i Overskriften til dette Kapitel ere kaldede *Syro-Arabere* og disses Stammefrænder. Efter Sprogene falde de semitiske Folk i to Grupper, en nordlig og en sydlig. Til den første

* Renan, Histoire générale des langues sémitiques. Paris 1855. I. S. 38.

øre: *Assyrere* og *Babyloniere*, *Aramæere*, *Hebræere* og *Fønikere*.)en anden Gruppe omfatter *Araberne* og de *geztalende Folk* i .byssinien *.

De semitiske Folks fysiske Typus viser, at de tilhøre samme ace som de hamitiske og ariske Folk. Medens, som allerede om-ılt, Semiternes sproglige Slægtskab med den første af disse to rupper ikke er tvivlsomt, ere derimod alle de Forsøg, som ere jorte paa ad sproglig Vej at paavise et Slægtskab mellem de :mitiske og ariske Folk, fuldstændig strandede. Sandsynligvis er .dskillelsen mellem dem foregaaet i en saa tidlig Tid, at den :nere Udvikling af Sprogene ganske har udvisket det oprindelige ællesskab. Ligesaa usikre ere de forskellige Hypoteser om Semi-rnes oprindelige Hjem, som ere fremsatte, og om det Sted, hvor : særlig semitiske Træk ere blevne udviklede. Snart har man ›gt det paa Centralasiens Højsletter, snart i Armeniens Bjærge, ıdertiden i Arabien, hvis Befolkning af sproglige Grunde antages staa det ursemitiske nærmest, ligesom det ogsaa er den, der avel i Levevis som i Karakter synes at have bevaret det semitiske æg renest. For ingen af disse Hypoteser har der dog kunnet ᵛeres fyldestgørende Beviser.

1. Syrere.

Efter at *Assyrere* og *Babyloniere* ere gaaede til Grunde som ›lk og deres Sprog er fuldstændig forstummet, ere *Aramæerne*, til ilke Beboerne af Syrien og den nordlige, bjærgfulde Del af Meso-›tamien høre, Hovedfolket i den nordlige semitiske Stamme. Det amæiske Sprog, der i Oldtiden var vidt udbredt, falder i to Dia-kter, en østlig, den *kaldæiske*, og en vestlig, den *syriske*. Den rste taltes i Egnene om Evfrat og Tigris, hvor et aramæisk Element lerede under Assyrernes og Babyloniernes Herredømme synes at ıve gjort sig gældende. Den vestlige Dialekt taltes tidligere i hele ʸrien, hvorfra den havde udbredt sig til Palæstina og i Midten af :t 2det Aarh. f. K. helt fortrængte Hebraisk som Talesprog. Efter alifernes Erobring af Syrien og Mesopotamien har Aramæisk atter aattet vige Pladsen for Arabisk, der overalt i Vestasien har taget rv efter de gamle Sprog. Som Talesprog er Aramæisk i vore

* Nöldeke, Die semitischen Sprachen. Leipzig 1889. S. 13.

Dage kun bevaret i nogle enkelte Egne af Mesopotamien og Kurdistan, hos de nestorianske Kristne Vest for Urmiasøen og i nogle faa Landsbyer i Antilibanon i Nærheden af Damaskus. Derimod bruges det bestandig som liturgisk Sprog i den syriske Kirke.

Blandt de nuværende *Syrere* maa der skelnes mellem Bybeboerne og Bonderne *(Fellaherne)*. De første foragte de sidste, og bægge ere i lige Grad Genstand for Ørkenbeduinernes Ringeagt. Bortset fra disse sidste, er det i Syrien Landbefolkningen, som har bevaret sit Racepræg renest, medens Beboerne af Byerne ere overordentlig stærkt blandede med Arabere, Kurdere, Armeniere og Tyrker. Trods Blandingen har den syriske Befolkning dog bevaret adskillige karakteristiske Træk. Syrerne ere gennemgaaende et meget intelligent Folk, hvis Hovedinteresse er Handel. Deres Energi som Købmænd er ligesaa udviklet som deres Snuhed og Samvittighedsløshed. »Løgn er Menneskets Salt«, siger et af deres Ordsprog, og paa denne Maksime drive Syrerne rundt omkring i Middelhavets Handelsstæder indbringende Købmandsforretninger og have endog grundet Smaakolonier i Marseille, London og Manchester. Nogen politisk Enhed have Syrerne aldrig dannet og staa nu under Tyrkiets Herredømme. Hovedmassen saa vel af Land- som af Bybeboerne, der under det byzantinske Herredømme var kristen, har efter Arabernes Erobring antaget Islam. Et mindre Antal, ca. 150,000 ere Kristne af forskellige Trosbekendelser, Syrere, græske Katoliker, Armeniere, Koptere o. s. v. Foruden disse Trossamfund, hvis Medlemmer leve spredte i Byerne, findes der dels i Libanons dels i Antitaurus Bjærge en Række Religionssamfund, der under

Fig. 114. Bondepige fra Libanon

deres lange, stærkt isolerede Liv have udviklet saa udprægede Ejendommeligheder, at de maa betragtes som særlige Folk indenfor den syriske Stamme.

Forskellige af disse Folks Religioner ere ogsaa i den Henseende mærkelige, at de bevares som Mysterier, i hvilke det har været saa godt som umuligt for udenforstaaende at trænge ind.

Fig. 115. Ansarijemand. (Efter Østrup.)

Bjærgene i det nordvestlige Syrien, der strække sig parallelt med Kysten som en Fortsættelse af Libanon henimod Alexandrettebugten, ere Tilholdsstedet for de ilde berygtede *Nosairier* eller *Ansarijer*. De leve som Kvæghyrder og Agerdyrkere, men holde Slettebeboerne i Skræk ved deres hyppige, forvovne Røvertog, hvorfor de ogsaa ere Genstand for disses grundige Had og Foragt. Om deres Moral og Religion ere de vildeste Fortællinger i Omløb, der finde Næring i Ansarijernes Utilgængelighed og den Hemmelighedsfuldhed, med hvilken de omgive deres Gudsdyrkelse. De Ansarijer, der bo i Byerne, deltage for at undgaa Overlast i de muhammedanske Ceremonier, men holde i Hemme-

lighed fast ved deres egen Tro. Efter hvad der vides om denne, synes den at være en Blanding af gammel Sol- og Stjærnedyrkelse og fordærvede kristelige Elementer, hidrørende fra Gnostikerne. Ikke alle Sekter hylde de samme Dogmer. En dyrker Solen, en anden Maanen, en tredje Stjærnerne, men tro forøvrigt, at Guddommen har aabenbaret sig i en Mangfoldighed af menneskelige og dyriske Skikkelser. Østrup mener, at man sandsynligvis i Ansarijernes Religion finder bevaret Brudstykker af den syriske og fønikiske Baal- og Astartedyrkelse, som have holdt sig oppe i Bjærgene, efter at denne Kultus forlængst var udryddet nede paa Sletterne *.

Befolkningen i Libanon er overvejende kristelig. Hovedmassen af den tilhører *Maroniternes* Trossamfund, der har sit Centrum paa Bjærgkædens vestlige Affald mellem Tripolis og Beirut. Maroniterne have deres Navn efter Patriarken Maron, som i det 7de Aarh. ordnede deres Kirkeforhold. Siden 1215 anerkende de Pavens Autoritet og ere af den katolske Kirke blevne begunstigede paa mange Maader, men udgøre dog en særlig Kirke. Gejstligheden er overmaade talrig og indflydelsesrig og Klostrenes Antal ret betydeligt (67 Munke-, 15 Nonneklostre). Uagtet Talesproget er arabisk, er Kirkesproget syrisk, hvilket imidlertid de færreste Gejstlige forstaa og Menigheden endnu mindre. Oplæsningen af den syriske Tekst er derfor en ren Formsag. Kendskabet til den sker ved Hjælp af en arabisk Bibeloversættelse, og Udlægningen af den foregaar ligeledes paa Arabisk. Største Delen af Maroniterne ere som alle Beboerne af Libanon Agerdyrkere. Kun faa drive Haandværk (Væveri og Guldsmedearbejde) dog uden synderlig Kunstfærdighed, endnu færre Handel. De omtales som ærlige, stilfærdige, blide og gæstfri Folk, der holde trofast ved deres Kirke og religiøse Ceremonier.

Maroniternes erklærede Fjender ere *Druserne*, der ligeledes bebo Libanon, særlig de sydlige Dele, og Hermon. Tidligere have de været langt talrigere i disse Egne end nu, idet der i Løbet af dette Aarhundrede har fundet en stærk Udvandring Sted til Landskabet Hauran, Øst for Jordan, hvor Druserne nu hævde deres Selvstændighed overfor de forhadte Tyrkere. Druserne have uden Tvivl modtaget en stærk Tilsætning af indvandrede arabiske Ele-

* Med skiftende Horizont. København 1894. S. 208.

enter, men deres Oprindelse er forovrigt ligesom deres Religion
ngivet med megen Mystik. Alle Forsøg paa at trænge ind i
:res Dogmatik ere mislykkede. Kun ganske enkelte Hovedtræk
e bekendte, da Schejkerne og Præsterne *(Akkal)* alene ere ind-
ede i de religiøse Mysterier, og ethvert Brud paa den Forpligtelse
at bevare ubrødelig Tavshed om deres Viden, som paahviler
:m, medfører Dødsstraf. Saa meget vides kun, at Druserne ere
uhammedanere af Schiiternes Sekt, men at deres Lære er stærkt
andet med Elementer af kristelig Mysticisme og vistnok ogsaa af
ımmel Sol- og Maanedyrkelse. Selv kalde Druserne sig Unitarier,
rdi Dogmet om Guds Enhed er deres Hovedsætning. Fra Tid til
den antages Guddommen at inkarnere sig i forskellige Personer for
træde i Forhold til Menneskene. Muhammed og de tidligere Pro-
:er vare saadanne Legemliggørelser af Guddommen, den sidste
r den for sin Galskab og Grusomhed bekendte ægyptiske Kalif
akim (996—1021), der spiller en vigtig Rolle i den hele Troslære.
n nuværende Form fik Drusernes Lære af en vis Hamza Ibn Ali,
r satte hele den meget indviklede Dogmatik i System. I dette
Sjælevandringslæren af stor Betydning; den almindelige Tro er,
Sjælenes Antal fra Evighed af er fastsat, og at de derfor gaa fra
:geme til Legeme. Paa Dommens Dag vil Hakim komme tilbage
uddele Belønninger til de troende, men ramme de vantro med
gtelige Straffe. I Drusernes Moral synes Kærligheden til Sand-
:den at være Hovedbudet, dog gælder dette kun overfor Landsmænd;
eoverfor fremmede have de ingen moralsk Forpligtelse. Tvært-
ıod omtales de i Reglen som lumske og svigefulde Folk, der endog
:tragte det som en fortjenstfuld Handling at dræbe en fremmed.
ruserne ere tapre og krigerske Folk, der kun af Navn anerkende
rkernes Overherredømme, men forøvrigt indtage en selvstændig
litisk Stilling. Deres verdslige Anliggender styres af den samme
reds af Mænd, der som indviede i de religiøse Mysterier ogsaa
e Nationens Ledere paa aandeligt Omraade. Kvinderne nyde
andt Druserne en i Orienten ualmindelig Respekt. Ejendommelig
deres Klædning er det 50 Ctm. høje Ror af Blik eller Sølv *(Tan-*
), som de bære paa Hovedet og fra hvilket Sløret hænger ned
g. 116) *.

* Silv. de Sacy, Exposé de la religion des Druzes. I—II. Paris 1838. —
lff, Die Drusen und ihre Vorläufer. Leipzig 1845.

Udprægede Muhammedanere ere *Metualierne* i Omegnen af Tyrus og Sidon og i Coelesyrien. De ere fanatiske Schiiter, der give Kalifen Ali samme Rang som Muhammed, og ere bekendte for deres Intolerance overfor anderledes troende saavel Sunniter som Kristne.

Fig. 116. Drusisk Kvinde.

Fremdeles skal endnu kun nævnes de saakaldte *Melkiter*, en Koloni af Arabere, der indvandrede fra Jemen før Kristi Fødsels Tid og bosatte sig Syd og Vest for Damaskus. Under Isalms Herredømme have de bevaret den Kristendom, de antog i det 4de Aarh. De kaldes de unierede Grækere, staa under en Patriark i Damaskus og erkende Pavens Overhøjhed. Deres Sprog er fuldstændig arabisk saavel i daglig Omgang som ved Gudstjenesten.

Til de nordsemitiske Folk høre endelig *Hebræerne*, eller, som de efter deres mytiske Stamfader Jakob kalde sig selv, *Israeliterne*. Folkets Sagn og Historie er vel bekendt. Her skal kun mindes om, at det i en fjern Tid indvandrede til Palæstina fra Mesopotamien, og at det efter Opholdet i Ægypten atter tog Kanaan i Besiddelse. Under Josva satte Israeliterne sig fast i de østlige Jordanegne, og senere i Egnene Vest for Floden, hvor de, splittede i en Mængde Stammer og Slægter, undertvang den største Del af de smaa Folk, som tidligere boede i disse Egne, tilegnede sig deres Kultur og blandede sig med dem. Kystlandet, hvor Filistre og Fønikere boede, lykkedes det derimod ikke Israeliterne at underlægge sig. Efter at have været deporteret til Babylon fra 586—538 vendte Folket atter tilbage til Palæstina, denne Gang som fredelige Kolonister. Men da det for tredje Gang fortes bort fra sit Fædreland, knust af den

ɜgtige romerske Erobrer, som havde indtaget Jerusalem og øde-
;t Templet (70 e. Kr.), ophørte Folket at eksistere som samlet Na-
n. Som bekendt ere Israeliterne nu spredte over alle Verdensdele.
?alæstina leve kun ca. 50,000, af hvilke en stor Del endda ere
anske Jøder, der have taget deres Tilflugt til deres gamle Hjem-
ıd, fordrevne af Inkvisitionen. Hovedmassen af Jøderne lever nu
Evropa (5,415,000); af de øvrige Verdensdele have Asien 310,000,
frika 350,000, Amerika 250,000 og Australien 12,000.

Allerede før Israeliternes Adsplittelse havde deres oprindelige
prog, Hebraisk, ophørt at eksistere som almindeligt Talesprog, og
ar bleven afløst af Aramæisk, der fra Syrien efterhaanden havde
redt sig mere og mere mod Syd. Under det babyloniske Fangen-
tab begunstigedes Udbredelsen af Aramæisk i hoj Grad, og i
lidten af det andet Aarhundrede f. Kr. var Hebraisk blevet et
erd Sprog, der ikke mere taltes af Befolkningen, men kun an-
endtes i Litteraturen og ved Gudstjenesten.

2. Arabere *.

Oldtiden igennem vedblev Arabien at være uberørt af Nabo-
ındenes vekslende Skæbne. Riger opstod og Riger gik til Grunde;
et ene Folk efter det andet trængte erobrende ud over sine Græn-
ɜr og bemægtigede sig fremmede Lande, indtil de alle maatte
øje Nakken under den Nations Aag, som fra Rom herskede
ver det meste af den kendte Verden. Ingen udstrakte sin Haand
ter den store Halvø mellem den persiske Bugt og det røde Hav.

* Burckhardt, Travels in Arabia. London 1829. — Samme, Notes of the
ːdouins and Wahabys. London 1830. — Burton, Personal narrative of a pilgrimage
El Medinah and Meccah. I—III. London 1855—56. — Halévy, Voyage au Nedjran
ull. d. l. soc. géogr.' 6. Sér., Tome VI. Paris 1873). — Koranen, oversat af Kasi-
rski. Paris 1852. — v. Kremer, Geschichte d. herschenden Ideen des Islams. Leipzig
68. — v. Maltzan, Die Völker Süd-Arabiens (Zeitschr. f. Ethnol. V, S. 57). —
mme, Reise nach Südarabien. Braunschweig 1873. — Müller, Der Islam in Morgen-
d Abendland. Berlin 1885. — Niebuhrs Reisebeschreibung nach Arabien. I. Kø-
ıhavn 1774. — Nöldeke, Die semitischen Sprachen. Leipzig 1887. — Pallgrave,
rrative of a years journey through central and eastern Arabia. I—II. London
i6. — Snouck Hurgronje, Mekka. I—II. Haag 1888—89. — Sprenger, Das Leben
l die Lehre des Mohammad. I—III. Berlin 1861—65. — Wellsted, Travels in
.bia. I—II. London 1838. — Wrede, Reise in Hadramaut. Braunschweig 1872. —
rup, Med skiftende Horizont. København 1894.

Forskanset bag sine uvejsomme Ørkener levede Araberen uforstyrret det Liv, som hans Forfædre havde levet Aarhundreder igennem før ham. Ligesom i de hebraiske Patriarkers Dage drog Hyrden omkring med sine Hjorde fra Græsgang til Græsgang, og den driftige Købmand længst mod Syd, i det lykkelige Arabien, førte sin frugtbare Jordbunds værdifulde Frembringelser omkring til Naboerne, ligesom han havde gjort i Kong Salomons Dage.

En enkelt Mand bragte for saa vidt Forandring i denne Tilstand, som det lykkedes ham at samle sine Landsmænd under een Religion, een Lov, een Regering og give dem nye Maal, der forvandlede dem fra et stille, vegeterende Folk, der levede sit eget Liv, til Erobrere, der i vild Fanatisme styrtede sig over Nabofolkene til alle Sider, og som efter at have tilfredsstillet deres Erobringslyst bleve Bærere af en ny Kultur, der fik verdenshistorisk Betydning. Men medens Muhammeds Efterfølgere førte Araberne ud over Verden, trak de en Mur omkring Landet, der spærrede endnu mere end Ørkenerne. Det Had til anderledes troende, der i Profetens sidste Leveaar blev offentlig forkyndt som ledende Grundsætning for Muhammedanernes Forhold til Omverdenen, har ganske særlig haft til Følge, at Arabien er bleven et lukket Land for fremmede, og at Tilbageslaget af den indgribende Indflydelse Araberne fik paa Vestasiens og Nordafrikas, til Dels ogsaa paa Sydevropas politiske Forhold og Kultur, kun i forholdsvis ringe Grad mærkedes i Moderlandet. Der indtraadte ingen frugtbar Vekselvirkning mellem Araberne og andre Folk. De taalte indenfor deres Grænser kun rettroende fremmede, og disse havde alle Profetens Lære som Rettesnor for deres Liv ligesom Araberne selv. Den Dag idag bevarer Muhammeds Landsmænd deres religiøse Fanatisme overfor anderledes tænkende, og Arabien har derfor indtil de sidste Aartier ikke været synderlig bedre kendt end i Oldtiden. Faa Egne paa Jordkloden frembyde saa mange hvide Pletter paa Kortet som dette Land. De enkelte rejsende, som med Fare for deres Liv have vovet sig derind, forklædt som Muselmaner, ere med enkelte Undtagelser ikke naaede ret langt indenfor Kysten og have paa Grund af den Rolle, de vare tvungne til at spille, ikke faaet det fulde videnskabelige Udbytte af deres Rejse.

Arabien var oprindelig beboet af to Folkestammer, der vare beslægtede i sproglig Henseende, men forskellige i Udseende

Karakter og Institutioner. Befolkningen i Nord- og Centralarabien, der faar sit Særpræg af Beduinlivet, nedstammer efter Sagnet fra Ismael, Abrahams og Hagars Søn, og kaldes *Ismaeliter*, medens Sydarabiens fra den fjærneste Oldtid fast bosiddende Folk som deres Stammefader nævner Kahtan, eller, som han i Genesis (Kap. 10) kaldes, Joktan, og der omtales som en af Sems Efterkommere. Der skelnes derefter mellem *Ismaeliter* og *Kahtanider*. En bestemt Grænse mellem de to Folkestammer lader sig ikke drage. En saadan har vistnok aldrig eksisteret, og i nyere Tid ere Forskellighederne mellem dem for største Delen udviskede. Udbredelsen af Islam har i senere Aarhundreder mere end noget andet bidraget hertil. Koranens Sprog, som er udgaaet fra den nordarabiske Beduindialekt, og muhammedansk Kultur har fortrængt de gamle Dialekter og den gamle Civilisation, efter at disse allerede vare blevne svækkede ved det sabæiske Riges Fald og den Udvandring fra Syd- til Nordarabien, som har fundet Sted. Kun enkelte Steder er det gamle sabæiske Sprog blevet bevaret.

Allerede i de ældste Tider satte Forskellen i Livsvilkaar og Levevis Skel mellem de fast bosiddende Folk, Borgere og Bønder, og Nomaderne, Beduinerne (af *Badawi* »Ørkenbeboer«). I Kystlandene saavel mod det røde Hav som mod den indiske og persiske Havbugt og paa den store Højslette i det indre Nedsched, der vare modtagelige for Opdyrkning og frembød Mulighed for en stadig Bebyggelse, sloge en Del af de Smaastammer, i hvilke Araberne oprindelig vare splittede, sig ned. Nogle forvandlede den frugtbare Jord til Frugthaver og Palmelunde, Kornmarker og Græsgange og bleve Bønder, medens andre samlede sig i Byer, hvorfra de dels til Søs dels ved Karavaner drev en Handel, som baade Landets egne Produkter og dets heldige Beliggenhed nær Indiens og Afrikas Kyster gjorde overordentlig indbringende. Saavel hos Bybeboerne som blandt Bondebefolkningen maatte den stærke Partikularisme efterhaanden forsvinde og de forskellige Elementer smelte sammen til større Enheder. Der opstod fastere sociale og politiske Former, Sæderne mildnedes under det nære Samliv og »de, der boede i Huse«, tabte i Tidens Løb meget af deres oprindelige Præg. Hos disse og særlig hos de kahtanitiske Folk i Sydarabien udviklede der sig tidlig en ret betydelig Kultur. Talrige Indskrifter paa Jemens og Hadramauts Klipper og betydelige Ruiner af gamle Temp-

ler og Paladser, som i den nyeste Tid ere fremdragne, ere Vidnesbyrd om den Civilisation, som engang herskede i Sydarabiens større og mindre Stater. Handelen bragte store Rigdomme til Landet, Haandværket trivedes i de blomstrende Byer, og Kunst og Videnskab havde naaet en vis Udvikling. Beduinvæsenet spillede en ganske underordnet Rolle, og har aldrig kunnet trives ret her. Efter at Riget i Saba var gaaet i Forfald omkring Kristi Fødsels Tid, flyttedes Tyngdepunktet for den sydarabiske Kultur fra *Sabæerne* til *Himjarerne* i Kystlandet mellem Saba og det røde Hav, men heller ikke de formaaede at redde Kulturen fra Undergang. Denne fuldbyrdedes under Krigene med Abyssinierne, som gentagne Gange erobrede Landet og i det 6te Aarh. længere Tid holdt det besat. Allerede paa denne Tid var mellemarabisk Sprog begyndt at brede sig over Sydarabien.

Den øvrige Del af Arabien bestaar, saavidt den kendes, for største Delen af Ørkener og Stepper, der dels fra Syrien strække sig ind i den nordlige Del af Landet, dels omgive det indre Højland, *Nedsched,* med et bredt Bælte i Vest og Syd. I disse Egne strejfe Beduinerne omkring med deres Hjorde fra Græsgang til Græsgang indenfor de Grænser, som ere satte for hver enkelt Stamme. Under deres frie, isolerede Nomadeliv have de bevaret mere af den oprindelige Nationalkarakter end Bønderne og Bybeboerne. De betragte sig selv som de egentlige Arabere, stolte af deres Herkomst og ublandede Blod som ingen anden Nation og stolte af deres Frihed. Aldrig have de bøjet Nakken under noget Aag, og med Foragt se de ned paa Bybeboeren, hvor meget de end ere afhængige af ham paa Grund af hans højere Kultur. Adsplittede i et stort Antal Klaner føre Beduinerne det samme Liv som for Aarhundreder tilbage. De Omgivelser, under hvilke de færdes, tillader ingen Forandringer, ingen Udvikling. Ørkenen binder sine Beboere med stærke Baand, som de ikke kunne frigøre sig for. Den former ikke alene deres Levevis, men deres hele sociale Organisation, deres Karakter og Moral. Under en borgerlig Samfundsorden, under rolige Forhold med faste Boliger, kan Beduinen ikke trives. Hans Frihedsfølelse og Uafhængighedstrang fordrer den vide Ørken, for at han kan røre sig frit.

Det er Beduinen, der er Typen for den ægte Araber. I det følgende vil det ogsaa være ham, som i første Række er Genstand

for Skildringen, og det saa meget mere som det øvrige arabiske Samfund i alle Hovedforhold bærer det fælles orientalske Præg, bestemt ved Profetens Love, som der vil være Lejlighed til at lære at kende ved Behandlingen af Perserne. Arabernes Aandsliv, saaledes som det i Middelalderen udfoldede sig igennem en rig Litteratur og Kunst, tilhører derimod Historien, og det falder udenfor Etnografiens Opgave at gøre Rede for det. Den arabiske Kultur er som bekendt ikke i sin Udfoldelse den arabiske Nations særlige Eje, men er fælles islamitisk, opstaaet under Samvirken mellem alle muhammedanske Folk.

Den største af alle Beduinstammer i den syriske Ørken og Nedsched er *Anese*, et Folk, der paa Burckhardts Tid (i Aarhundredets første Halvdel) ansloges til 300,000—350,000, og som bredte sig over et Omraade af omtrent 40,000 □ Mil. Aneserne ere delte i en stor Mængde Smaastammer, der kunne indordnes under fire Hovedgrupper: *Wuld Ali, Hessene, Ruala* og *Bescher*. Længere mod V. henimod Libanon bo en stor Del Stammer, der sammenfattes under Navnene *Ahl el Schemal*, de nordlige Folk. i det østlige Syrien og Hauran og *Ahl el Kebly*, de sydlige Folk, der bo Syd for det døde Hav. Det talrigste af disse er *Scherarat*. I Jordanegnene ere de største Stammer *Adwan* og *Beni Sar*, der paastaa at være udvandrede fra Sydarabien og at være af himjarisk Oprindelse. Sinaihalvøen er beboet af *Towaraerne*. Øst for Akababugten færdes *Maase, Huetat, Beni Atie* og *Oneran* paa Hismasletten. Længere mod Syd i Kystlandet langs det røde Hav bo *Bili* og *Heteim*, der strække sig ned i den nordlige Del af Hedjaz. Den sidstnævnte Stamme lever foragtet af de øvrige Folk, spredte i smaa Hobe over hele det Omraade, paa hvilket man overhovedet finder Arabere, lige fra Syrien i Nord til Jemen i Syd, fra det røde Hav i Vest til Nedsched og Mesopotamien i Øst.

Fra Damaskus til henimod Deraie, Hovedstaden i Vahabiternes Land, strækker der sig i Ø-V. en Bjærgkæde, Dschebel Schammar, der er beboet af det mægtige Folk *Beni-Schammar*, af hvilket nogle Stammer ere Nomader, andre fast bosiddende og Agerdyrkere. En Del af dette Folk lever i Mesopotamien, hvor det ligesom i Arabien er Anesernes bitre Fjende. Stammerne i det indre, særlig i de to Kongeriger Schomer og Nedsched, ere mest bekendte under Navnet *Vahabiter*, under hvilket de i Begyndelsen af Aarhundredet gjorde sig til Herrer over en stor Del af Arabien. Navnet er dog uden etnografisk Betydning, da det betegner et religiøst Samfund, der opstod ved den i forrige Aarhundrede stedfundne Reformation af Islam. Landet omkring Medina* og mellem denne By og Mekka er Sædet for den store Stamme *Harb*, der næst efter Aneserne er det talrigste Folk i Arabien, omfattende en stor Mængde Understammer. En Del af disse ere Agerdyrkere, en Del Beduiner. Øst for Kyst-

* Nord for Medina boede en lille Stamme af sydarabisk Herkomst *Odhra*, bekendt gennem Heines Digt under Navnet *Asra*. En arabisk Lærd siger, at Beni Odhra ere bekendte for deres Lidenskabelighed i Kærlighed. Engang spurgte man en Beduin: Af hvilken Stamme er Du? Han svarede: Jeg hører til et Folk, som dør, naar det elsker. Da sagde en ung Pige, som hørte til: Han er en Odhriter. A. Müller, Der Islam. S. 32.

Fig. 117. Beduinkvinder og Børn fra den syriske Ørken.

bjærgene, paa Sletten, lever de tapre *Ateiber*, der ligge i stadig Krig med deres Naboer til alle Sider. Den i Islams Historie berømte Stamme *Koreischiterne*, der var saa mægtig paa Muhammeds Tid, bor nu omkring Bjærget Arafat Ø. f. Mekka, men er kun lidet talrig, og endnu stærkere er det gaaet tilbage med den i disse Egne tidligere saa anselige Stamme *Aduan*, der allerede i Aarhundredets Begyndelse var næsten helt udryddet. I de stejle Bjærge mellem Mekka og Taif har den store Stamme *Hodheil* sit Tilhold og Syd for den i Bjærgene de mindre Stammer *Toveyreh* og *Thekif*. Blandt Stammerne i Jemen maa fremhæves *Beni Salem* og *Beni Khatan*, hvilken sidste hører til de talrigste og mægtigste Stammer i hele Arabien.

Trods den stærke Blanding med centralarabiske Elementer bevare dog Sydaraberne endnu Præget af at være et andet Folk end de nordligere boende Arabere. Navnene paa de to Folkestammer, i hvilke denne Gruppe var inddelt, *Sabæere* og *Himjarer*, ere nu ganske forsvundne sammen med deres Kultur og erindres ikke mere af Befolkningen selv, og kun i enkelte Egne er der bevaret Rester af det sabæiske Sprog. Sabæernes Efterkommere bebo endnu ligesom deres Forfædre i Oldtiden væsentlig det nordlige og centrale Jemen, hvorfra de have udbredt sig dels mod V. (til Nillandene og Nordafrika) dels mod Ø., hvor den store Stamme *Madshig* i Aulagihøjlandet hører til denne Gren. Himjarernes Omraade i det sydlige Jemen er oprindelig noget snevrere end Sabæernes, men strækker sig dog udenfor Jemens Grænser fra Bab el Mandeb til Wadi Maifat i Ø. (48 østl. L.).

I den sydlige Del af Jemen, mellem Sana og Jafia, bo en stor Del Smaastammer, der ere beherskede af de to kraftige Erobrerfolk *Dhu Mohammed* og *Dhu Hosein*, der fra et Sted i Egnen N. for Sana, hvor de have haft deres oprindelige Hjem og Udgangspunkt, ere trængte frem mod S. og have underkastet sig alle Stammer lige indtil Lahedsch i Nærheden af Aden. Det sydlige og sydøstlige Jemen er Tilholdsstedet for en stor Del Folk af himjarisk Oprindelse som *Jafii*, *Audeli* og *Diebi* foruden en Mængde Smaastammer, der ere forenede til mindre Grupper med Benyttelsen af Navnene paa de herskende Dynastier. Hertil høre *Wahidierne*, *Aulagierne* og *Fodlierne*. I det egentlige Hadramaut ere de herskende Stammer *Kindaer*, der 200 Aar før Muhammed vandrede ud fra Centralarabien, erobrede Hadramaut og gjorde Indbyggerne, *Cadif* og *Hadramaut* til Undersaatter. I Mahra ere Stammerne delte i fire Grupper, blandt hvilke fremhæves *Zafar* og *Hakili*.

Ogsaa Befolkningen i Oman hører til Kahtaniderne. I en tidlig Periode fik Landet sine første Kolonister fra Jemen, som senere efterfulgtes af flere Stammer af samme Oprindelse (*Djelandi*, *Thoal*, *Adra* o. s. v.) og blandedes med andre Elementer af nordarabisk Oprindelse. Særlig fra den talrige Stamme *Fezarah*, som er bleven fordrevet fra Nedsched, nedstammer en stor Del af Kystbefolkningen i Oman. Nordvest for Oman i Landskabet el Hasa ved den persiske Bugt bo Stammerne *Beni Jas*, *Beni Kalid*, *Beni Hadschar*, *Adschman* og *Beni Lam*, til hvilke slutte sig *Muntefik* paa Sydsiden af Evfrat.

Hos de arabiske Beduiner, der have levet uafhængig, afsondrede fra alle andre, er den oprindelige syro-arabiske Typus bevaret rent og ublandet. Mændene ere af Middelhøjde og hyppig derunder, af slank, vel proportioneret Bygning, med vel formet Bryst og brede Hofter, med magre Arme og ikke særlig kraftige Ben. Hovedet er langagtigt og smalt, Ansigtet ovalt med en temmelig høj, noget tilbagefaldende Pande og skarpt skaarne, uregelmæssige Træk. Under de stærkt fremtrædende Øjenbrynsbuer ligge dybt i Hovedet de smaa, fyrige Øjne, af hvilke der paa een Gang lyser

Intelligens, Lidenskab og Snuhed. Næsen er smal og sædvanlig kroget, sjældnere ganske lige, og ved Roden adskilt fra Panden ved et dybt Indsnit. Kindbenene ere fremstaaende, Munden stor med tynde Læber og Hagen spids. Det fyldige Hovedhaar vokser langt og er af Naturen blødt og fint, glat og med en dyb sort Farve; kun sjældent er det svagt kruset. Hudens brungule Farve har mange Nuancer snart i lysere, gullige Toner, snart i brungule indtil chokoladebrune. Hos Sydaraberne bliver Farven ofte dybt brun og nærmer sig Bedschafolkenes.

Beduinen er Nomade fra Isse til Fod. Kvægavl er hans eneste Erhverv. Hjorden er for ham alt, Grundlaget for hans Eksistens og Kilden til hans Velstand. En Mands Rigdom regnes efter Antallet af hans Kameler, Heste og Faar. For at skaffe Underhold til Hjordene, ere Beduinerne i stadig Bevægelse fra Græsgang til Græsgang. Hver Klan har sit hævdvundne Territorium, som den med visse Mellemrum vender tilbage til. To Gange om Aaret foretages den lange Vandring. Om Vinteren, naar Vandet er rigeligere, drager man i Reglen længere bort, ofte til det indre af Ørkenen, og vender om Sommeren tilbage til Stepperne eller Randen af Ørkenen, hvor Kilder og smaa Vandløb muliggøre et Ophold og skabe Græsgange. Men ved Siden af disse større Vandringer foregaar hyppig mindre Forandringer af Opholdssted, hvis Maal er den nærmeste Kilde. Der dvæles ikke længe paa samme Sted. En nogenlunde talrig Hjord har sædvanlig i Løbet af 3—4 Dage fortæret det Græs, som er vokset op i den lille Oase, og Stammen drager videre til andre Græsgange. Forholdene ere i denne Henseende noget forskellige Sommer og Vinter. Om Sommeren, naar man ikke kan vente at træffe staaende Regnvand, sker det ikke sjældent, at en Beduinhorde slaar sig ned omkring en Kilde og bliver der i længere Tid, medens Kameler og Faar under Opsigt af Hyrderne drives bort til fjærnere liggende Græsgange og kun hver anden eller tredie Dag føres til Brøndene for at vandes. De fleste Brønde i det indre ejes af en Stamme i Fællesskab og maa kun benyttes af Ejermændene; dog findes der ogsaa Brønde, der tilhøre en eller anden Privatmand, hvis Forfædre have anlagt og vedligeholdt dem. Hans Ejendomsret respekteres da af alle fremmede Stammer, som benytte Vandet, idet de erlægge en lille Tribut til Ejeren.

Antallet af Telte paa en almindelig Lejrplads er naturligvis forskelligt efter Hordens Størrelse. Sjælden overgaar det dog 50—100,

da Besværligheden ved at ernære Hjordene ellers bliver for stor. Teltene opstilles i Retningen N.—S., for at man ved at dække for den ene Side kan have Skygge for Solen til enhver Tid. Er der kun faa Telte, rejses de i en Rundkreds, medens et større Antal enten ordnes i en lige Linje eller i flere Rækker bag hverandre. Schejkens Telt ligger sædvanlig i den Ende af Lejren, til hvilken det ventes, at Gæster og Fjender først ville komme — i den syriske Ørken saaledes mod Vest — for at Høvdingen kan være den første til at modtage dem. Om Vinteren, naar Vand og Græs er rigeligere til Stede, spreder en Stamme sig ofte over et større Omraade i smaa Afdelinger paa 3—4 Telte med en ret betydelig Afstand mellem hver Gruppe. Hver Familiefader ejer i Reglen kun eet Telt, foran hvilket hans Lanse er plantet og hans Hest bunden. Formen af Teltet er omtrent den samme, som bruges af Beduinerne i Nordafrika (Fig. 100). Dækket er sammensyet af smalle Tøjstykker, vævede af Gedehaar, og indvendig er Teltet delt i to Dele, tilhøjre en Afdeling, der er forbeholdt Kvinderne, tilvenstre et Rum for Mændene.

»Gud skabte Beduinen for Kamelen og Kamelen for Beduinen«, siger et arabisk Ordsprog. Hos de fleste Stammer er det Antallet af disse nyttige Husdyr, efter hvilket en Beduins Formuesforhold bedømmes; men Maalestokken er forskellig hos de enkelte Stammer. Der gives Folk, som gennemgaaende ere velstaaende, andre, som ere fattige. Medens de Beduiner, der græsse deres Hjorde paa de store Sletter, hvor Vinterregnen falder rigelig, have talrige Kameler, ere Stammerne i Kystlandet langs det røde Hav, hvor Bjærgene kun yde Kamelerne ringe Næring, yderst fattige. For overhovedet at eksistere maa en Familie i det mindste eje een Dromedar. Blandt Aneserne anses den for fattig, der ejer mindre end 10 af disse Dyr; for at regnes for velhavende er det nødvendigt at have en Hjord paa 30—40, og kun den, der besidder over 60 Kameler, kaldes rig. I de rige Beduinstammer er Niveauet imidlertid langt højere. I den store Stamme Beni Kahtan i det nordlige Jemen, der er en af de rigeste af alle arabiske Nomadestammer, ejer en velstaaende Familie hyppig 100—200 Kameler, og en Mand anses for fattig, selv om han har en Hjord paa 40 Dyr.

Rundt omkring i de forskellige Stammer findes der Schejker og rige Familier, som ikke anse det for foreneligt med deres Vær-

dighed at sammensætte deres Hjorde af andet Kvæg end Kameler; men der gives ingen Stamme, hvis Kvæghold er begrænset til dette i Ørkenen uundværlige Dyr. Overalt finder man ved Siden af Kamelhjordene store Flokke af Faar og en Del Geder, hvis Uld er et af de vigtigste Byttemidler med den fast bosiddende Befolk-

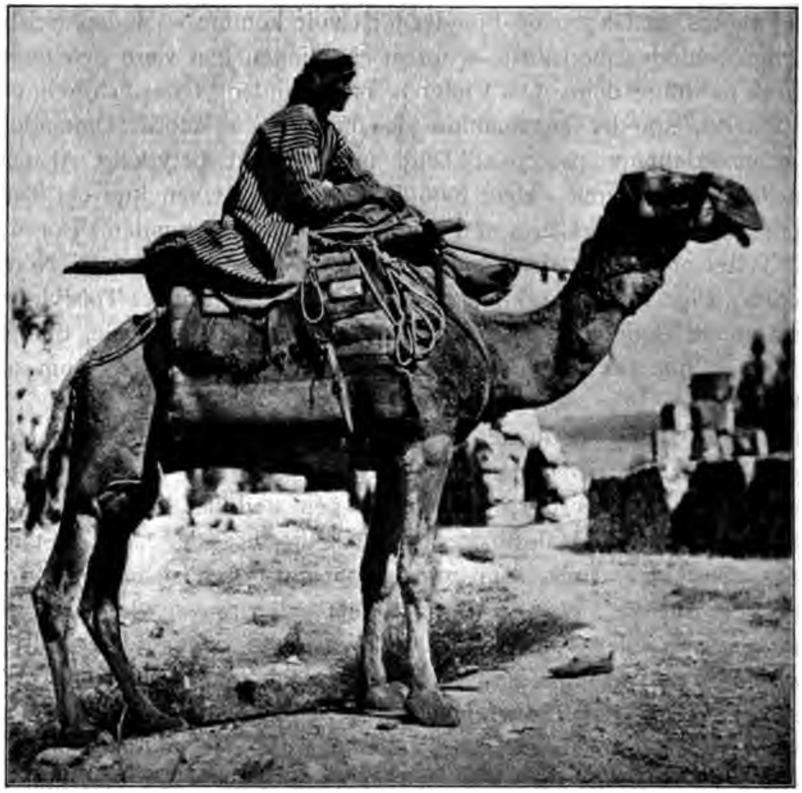

Fig. 118. Kamelrytter.

ning. Hos nogle Stammer ere Kamelhjordene, hos andre, især i Syrien, Faareflokkene de talrigste. Hvor højt end Beduinen vurderer sine Kameler, er der dog et Dyr, som han sætter endnu højere, og som udgør hans kæreste Ejendom, nemlig Hesten. Ikke alle Stammer ere lige vel forsynede med dette ædle Dyr, hvis Energi, Hurtighed og Udholdenhed har gjort dets Navn berømt. I de udpræget Ørkenegne eller i Bjærgegnene, hvor Jordbunden er

daarlig, trives Hesten ikke godt. Den er ikke saa nojsom som Kamelen og Faaret. De Stammer, der færdes paa Steppen eller i den Del af Ørkenen, hvor Græsgangene ere gode og Vandforsyningen rigelig, holde derimod Heste i større Antal. I Nedsched, i Mesopotamien og Syrien finder man de fleste og de ædleste Dyr, i Vest- og Sydarabien derimod forholdsvis faa og tarveligere Heste. Alene den rige Beni Kahtanstamme gør en Undtagelse herfra. Araberne sætte størst Pris paa Hoppen, dels fordi den er mest udholdende, dels fordi den er særlig anvendelig ved Overfald, da den ikke vrinsker. Tillige mener man, at det fortrinsvis er dens gode Egenskaber, som gaar i Arv til Føllet. Beduinen skiller sig derfor saare nødig ved sin Hoppe; det er i Reglen kun Hingste, som sælges til Bonderne og Bybeboerne. Antallet af Hesteracer er meget betydeligt, og hver Race har sin bestemte Type, som søges bevaret; fem, som anses for de ædleste af alle, siges at nedstamme fra Profetens fem Yndlingshopper.

Som alle nomadiske Steppe- og Ørkenboere ere Beduinerne yderst nøjsomme i deres Levemaade. Den daglige Kost, der bydes dem, er tarvelig og ofte utilstrækkelig. Hærdede og udholdende som de ere, kunne de taale at leve i længere Tid paa smal Kost. Naar Lejlighed gives, tage de saa kraftig Oprejsning. En Araber kan, efter at have halvsultet maaske i maanedsvis, paa engang fortære et halvt Lam, uden at det indvirker forstyrrende paa hans Sundhed. Kogt Faarekød og ved Siden af dette Mel- og Mælkespiser udgør den sædvanlige Kost. Hvor meget Nomade Beduinerne end ere, kunne de dog ligesaa lidt som andre Hyrdefolk leve af deres Hjord alene, og det tilfældige Udbytte — væsentlig Harer og Gazeller — som Jagten, deres kæreste Fornøjelse, yder, spiller ikke nogen stor Rolle i deres Økonomi. Planteføde, især Korn og Dadler, danne en vigtig Del af den daglige Kost. For at forskaffe sig denne ere Ørkenens Sønner, lige som i adskillige andre Retninger, afhængige af de saa dybt foragtede Bønder og Bybeboere. Da de intet Agerbrug drive og intet Haandværk øve — da de ikke forstaa at væve eller kende saa meget til Smedekunsten, at de kunne reparere et itubrudt Vaaben eller sko en Hest — maa de hente alt fra de fast bosiddende Folk. Fra Tid til anden foretage de lange Rejser til den nærmeste By dels for at købe Klæder, Vaaben og Ammunition, dels for at forny deres Forraad af Hvede, Byg og

Dadler. Kornet males til Mel, der æltes med Vand eller sur Kamelmælk til en Dejg, og enten bages til Kager eller koges som en Slags Grød. I de Egne, inde i Ørkenen, der ere langt fjærnede fra dyrkede Strækninger, ere Beduinerne nødte til at indskrænke deres Kornforbrug, og de vilde uden Tvivl ofte være udsatte for Hunger, hvis der ikke i Ørkenen fandtes enkelte vildt voksende Planter, som yde en vis Erstatning for Kornet. I Djowf og Nedsched udgøres Supplementet dels af en Plante kaldet *Samh*, hvis Frugter indeholde et spiseligt Frø, dels af den saakaldte *Mesa*, en Plante med velsmagende, ribsagtige Bær; i Syrien bestaar Vegetabilierne af en Slags Trøffel *(Kemma)*, der vokser i store Mængder i Ørkenen og er en af Arabernes kæreste Spiser. Saa længe der findes Forraad af den, nydes intet andet.

Nøjsomhed er i den Grad bleven Beduinerne en anden Natur, at de i det hele mangle Sans for Bordets Glæder. Selv Schejker eller rige Folk afvige sjældent fra den almindelige tarvelige Levemaade. Maden, som tilberedes med stor Urenlighed og uden noget Kryderi, end ikke Salt, sluges saa hurtig som muligt. Det gælder blot at blive mæt. Kun ved Fester eller naar en Gæst skal hædres, udfoldes der større Luksus. Er den fremmede en anset Mand, slagtes der endog til hans Ære et Kid eller et Lam.*

En Mands økonomiske Velfærd er i Ørkenen endnu mindre sikret end i det civiliserede Samfund. Den, der idag er en velhavende Mand, Ejer af talrige Kameler og Faarehjorde, er maaske imorgen en Stodder. I visse Egne er det sjældent, at nogen undgaar i det mindste een Gang i sit Liv at prøve Lykkens Omskiftelighed. Grunden dertil er det systematiske Tyveri og Røveri, som er saa nøje knyttet til Beduinlivet. I Følge den herskende Moral er Røveri en fuldkommen hæderlig Haandtering, og der er ingen Skam i at stjæle, naar man ikke kan faa, hvad man ønsker, med Magt. Mange Ørkenstammer ere ude af Stand til at eksistere ved deres egne Hjælpekilder og ere saa at sige henviste til at søge en Del af deres Erhverv hos andre, mere velhavende Stammer, hos Bønderne, eller ved Plyndring af de Karavaner, som rejse gennem deres Omraade. For at fri sig fra de røverske Overfald beta-

* Den almindelige Drik er Kamelmælk, som man har ladet løbe sammen, inden den nydes. Faarenes og Gedernes Mælk kærnes til Smør, der i flydende Tilstand spises i store Mængder og hældes over alle Retter.

Bønderne ved Randen af Ørkenen en Afgift til Beduinerne, og det er en bekendt Sag, at Karavanerne maa udrede en, ofte ret betydelig Tribut til Schejkerne for de forskellige Stammer, hvis Territorium de skulle passere, for at opnaa den nødvendige Beskyttelse. Selv den hellige Karavane, som under den tyrkiske Regerings Ægide og med militær Eskorte hvert Aar drager fra Damaskus til Mekka, er ikke undtagen fra denne Tribut.

Det er dog langtfra Nød alene, som er Drivfjederen i Beduinernes Røverier. Hos alle Orientalere er Tørsten efter Vinding den herskende Lidenskab. Enhver, fra Paschaen til Stodderen, drømmer kun om at berige sig, og man er ikke meget nøjeregnende med Hensyn til de Midler, der anvendes for at naa Maalet. Beduinen fornægter lige saa lidt i denne som i andre Henseender sin orientalske Natur. Kommer det an paa at opnaa en materiel Fordel, tager han lige saa lidt som Bybeboeren i Betænkning at lyve og bedrage. I alle Tilfælde, hvor det gælder Stammens Ære, er hans Ord ubrydeligt. Købmændene i Sydarabien betro Beduinerne kostbare Varetransporter til det indre af Landet og behøve ikke at frygte for Mangel paa Samvittighedsfuldhed ved Afleveringen, fordi et Brud paa et Tillidsforhold vilde være en Krænkelse af hele Stammens Ære, hvilket vilde medføre en Udstødelse af den paagældende. Drejer det sig derimod om et Handelsanliggende, er en Arabers Ord uden Værd. Under Ørkenlivets tarvelige Vilkaar er Vindesygen en yderligere Spore til Voldsomheder, og disse have størst Omfang, hvor Lejligheden er gunstigst til at bringe Byttet i Sikkerhed. Medens saaledes Beduinerne i Vestarabiens Bjærgegne og paa Sinaihalvøen ere forholdsvis fredelige og mindre tilbøjelige til at foretage Røvertog, er Plyndring og Tyveri en vigtig Beskæftigelse for de østlige Stammer, overhovedet hos alle de Folk, der bo i Ørkenen eller paa Steppen.

Navnet Røver *(harami)* er en Hæderstitel for en Beduin. Indenfor sin egen Stammes Kreds gør ingen sig skyldig i Tyveri eller Røveri. Der holder den offentlige Mening Justits og den, der vilde gøre sig skyldig i en Lovovertrædelse, vilde være umulig i Stammen. Men udenfor denne skaanes hverken Ven eller Fjende, skønt det anses for mest ærefuldt at røve fra en fjendtlig Stamme. Næsten altid er det Kameler, som ere Genstand for Røvernes Efterstræbelser. Skal der foretages en Razzia i en fremmed Stamme,

slaar en halv Snes Mand sig sædvanlig sammen. I Modsætning til fredelige rejsende, der enten benytte Heste eller Kameler, ere Røvere til Fods. Dette er i den Grad Regel, at en Araber, som møder en ubevæbnet fremmed til Fods, intet Øjeblik er i Tvivl om, at Manden er paa ulovlige Veje, og han har Ret til at gøre ham til Fange, hvis han er i Stand til inden Solens Nedgang at bringe ham til sin egen eller en venskabelig sindet Stammes Telte. Ofte maa Røverne vandre dagevis gennem Orkenen, før de naa deres Maal. Nærme de sig den Lejr, som er udset til Operationsbasis for Ekspeditionen, vælges tre af de dristigste til at udføre det egentlige Foretagende, medens de øvrige Deltagere vente i nogen Afstand. Den ene af de udvalgte har til Opgave at fjærne Hundene fra Teltet ved at lokke dem til at forfølge sig. Den anden overskærer de Snore, med hvilke Kamelernes Ben ere sammenbundne, bringer dem til at rejse sig og driver dem bort, hvilket kan ske uden nogen Larm, da hele Flokken følger den første kvindelige Kamel, som bringes ud af Lejren. Medens dette sker, er den tredje Røver posteret uden for Indgangen til det Telt, der angribes, bevæbnet med en Knippel, med hvilken han vil slaa enhver til Jorden, der mulig kunde forsøge at gaa ud af Teltet, før Kamelerne ere drevne bort. Saa vidt muligt undgaa Røverne at begaa Manddrab under deres Razzia af Hensyn til den deraf flydende Blodhævn og dennes vidtrækkende Følger; de bære derfor ingen Vaaben. Dette behøves saa meget mindre, som Røverne ikke udsætte sig for at maatte forsvare deres Liv, hvis deres natlige Foretagende mislykkes. De overfaldne ville lige saa lidt som Røverne nedkalde Blodhævnen over sig ved at øve et Drab. Sker det der-

Fig. 119. Beduin fra den syriske Ørken.

for, at Røverne blive overraskede, gøres de til Fange og sædvanlig uden stor Modstand fra deres Side. »Jeg kom for at røve, Gud har gjort mit Forehavende til intet«, er det sædvanlige Svar paa det sædvanlige Spørgsmaal om, hvad den fangne Røver vil i en fremmed Lejr. Bunden paa Hænder og Fødder maa Fangen afvente Resultatet af de Forhandlinger om hans Løsladelse, som indledes med hans Slægtninge, og som sædvanlig føre til, at han maa betale alt, hvad han ejer og har for sin Frihed, med mindre det forinden skulde lykkes ham at flygte, eller hans Liv skulde komme i Fare. I det sidste Tilfælde bliver han straks løsladt, for at ikke hans mulige Død skal paadrage Vogterne Blodskyld.

Ere Røverne derimod heldige med deres Ekspedition, kan en Mand paa denne Maade pludselig blive berøvet hele sin Ejendom, og det mærkelige er, at selv om Røverne blive indhentede paa deres Flugt og tvungne til at opgive deres Bytte, faar den udplyndrede alligevel ikke sin Ejendom igen, med mindre det er ham selv, der personlig tager den tilbage. I Følge Skik og Brug beholder enhver de Kameler, han kan tilvende sig under Forfølgelsen og har ingen Forpligtelse til at give dem tilbage til den rette Ejermand.

Hvor store Indgreb disse talrige Røverier end gøre i den enkeltes Velfærd, ere de dog for intet at regne mod den Vanskæbne, der kan ramme en hel Lejr ved en fjendtlig Stammes røverske Overfald. Det er i Arabien en Sjældenhed, at en Stamme lever i stadig Fred med sine Naboer. Sædvanlig er enhver Stamme omgivet af Fjender, med hvilke den fører endeløse Fejder. Ingen store politiske eller religiøse Spørgsmaal ere Aarsag til Krigen. Det er altid Smaating, som fremkalde den. Krænkelser af en Stammes Ære og Territorium, Overgreb, Blodhævn og først og fremmest Lyst til Røveri og Plyndring bringer Krigen til at blusse op. Først naar Araberen sidder paa sin Hest med Lansen i Haand paa Vej til at foretage en Razzia, føler han sig rigtig som en Mand. Paa Grund af denne Krigslyst, maa Beduinen stadig være paa sin Post mod sine Fjender. Intet Øjeblik kan han føle sig tryg; det næste kan bringe et af disse pludselige Overfald, der berøver ham alt. Det er ingenlunde tilstrækkeligt til at fremkalde en Tryghedsfølelse at leve i Fred med sine nærmeste Naboer. Beduinerne kunne være udsatte for Overfald af Stammer, der bo maaske 10—

20 Dagsrejser borte. Men desuagtet ere de ikke forsynlige nok til at anvende den simpleste Sikringstjeneste. Da Krigens Formaal, hvad Aarsagen til den end er, i Reglen først og fremmest er Plyndring, ikke Fjendens Ødelæggelse, ere Fejderne kortvarige og lidet blodige. I de allerfleste Tilfælde bestaa de af gensidige Overfald, under hvilke man saa vidt muligt undgaar at dræbe nogen af Hensyn til Blodhævnen. En Araber dræber overhovedet ingen Landsmand, som ikke gør Modstand, og naar de overfaldne mærke Fjendernes Overmagt, opgive de sædvanlig at forsvare sig. Heller ikke gøres i saa Tilfælde nogen til Fange, lige saa lidt som der øves Voldsomheder. Det gælder om at foretage en Plyndring, og denne iværksættes saa grundigt, som Forholdene tillade det. Er det en fjærnt liggende Lejr, der anfaldes, nøjes Angriberne med at bortføre Kvæget. Ligger det angrebne Sted derimod i Nærheden, udplyndres hele Lejren, og Byttet deles ved Hjemkomsten efter forud vedtagne Regler.

Trods sine krigerske Tilbøjeligheder, er Beduinen dog langtfra nogen tapper Mand. Selv om Beskyldningen for ligefrem Fejghed ikke er fuldt retfærdig, maa det indrømmes, at hans Begreber om Tapperhed ere meget forskellige fra vore. Det anses ikke for nogen Skam at flygte, naar man ikke er sikker paa sin Overlegenhed. I de allerfleste Tilfælde er det første Angreb afgørende, og saasnart der er faldet nogle enkelte Krigere paa hver Side, er Kampen til Ende, og der indledes Underhandlinger om Fred. Kun hvor det gælder Forsvar for Frihed og Uafhængighed og Hævn for Krænkelse af Stammens Ære, eller hvor Fanatismen er bleven vakt, slaas Araberne som Helte. Burton fortæller, at i det store Slag, i hvilket Muhammed Ali besejrede Vahabiterne. fandt man efter Kampen Krigerne af Stammen Beni Asir liggende i hele Rækker, idet de havde bundet sig sammen og vare faldne paa det Sted, hvor de stod.

I nyere Tid have mange Beduinstammer faaet udmærkede Skydevaaben af ny Konstruktion, men da Ammunitionen er dyr og ofte vanskelig at skaffe, er Kastespydet endnu et vigtigt Vaaben baade paa Jagt og i Krig. Det bestaar af et 3—4 M. l. Skaft af Bambusrør med en smal, skarp Jærnspids, under hvilken der er anbragt 1—2 Bundter Strudsfjer (Fig. 121), og en spids Dopsko. Foruden dette Vaaben føres Krumsabel og en kort, krummet Daggert (Fig 120) i metalbeslaaet Skede. I Udstyrelsen af dette Vaaben udfoldes der stor Luksus.

Det er allerede flere Gange nævnet, hvor stor Betydning Blodhævnen har hos Araberne for at afværge Blodsudgydelse. Hævnfølelsen ligger dem saa dybt i Blodet, at de kræve den tilfredsstillet, selv hvor det gælder Drab i Krigen. »Selv om Helvedes Ild blev min Lod, vilde jeg ikke opgive Blodhævnen«, siger Beduinen. Den Ret og Pligt til at kræve Blod for Blod, som Araberne hævder, er fra ældgammel Tid sammenvokset med deres hele Tankegang, og stadfæstet ved Muhammeds Lov. Det hedder i Koranen (Sur. II, V. 173) »I troende, Gengældelsesretten er Eder foreskrevet for Drab; fri for fri, Træl for Træl og Kvinde for Kvinde«. Og (Sur. XVII, V. 35) »om nogen med Urette dræbes, saa have vi givet hans nærmeste Ret til at tage Hævn. Men lad denne ej overskride Grænsen, idet han øver Drab«. Just fordi Blodhævnen er uundgaaelig, søger man saa vidt som muligt at vogte sig for at øve Manddrab uden tvingende Nødvendighed. Det er i og for sig ligegyldigt, om Drabet er forsætligt eller uforsætligt. Hensigten spiller ingen Rolle. Drab er Drab. Blodhævnen ligger for saa vidt udenfor den almindelige Retspleje, som den ikke vedkommer Samfundet som saadant. Ethvert Drab betragtes som en Privatsag, som en saa dyb Krænkelse af den enkeltes Rettigheder, at den ikke kan sones ved nogen af den retshaandhævende Myndighed paalagt Straf. Det er Familiens Sag at hævne den dræbte, og Profetens Opfordring til Maadehold er kun for saa vidt bleven efterfulgt af hans Landsmænd, som Blodhævnen i Reglen er indskrænket til Drabsmandens Familie og ikke som hos andre Folk udstrakt til alle hans Stammefrænder. Indenfor Familien gøres alle

Fig. 120. Daggert. 1/4.

Fig. 121. Lanse. 1/10.

Medlemmer indtil 5te Generation ansvarlig for Forbrydelsen. Er Hævneren uforsonlig, er det ikke usædvanligt, at alle Drabsmandens Slægtninge, som ere indviklede i Sagen, tage deres Tilflugt til en venlig sindet Stamme, indtil der er sluttet et Forlig, og hvis dette ikke opnaas, er den truede Slægt bestandig udsat for Hævnerens Forfølgelse, og maa ofte drage fra Sted til Sted for at føle sig sikker. Kun i tredje Mands Telt maa Hævnen ikke fuldbyrdes for ikke at krænke Gæstfriheden.

Som i de fleste andre Samfund, i hvilke Blodhævnen er rodfæstet, kan ogsaa blandt Beduinerne et Drab sones ved Betaling af Blodpenge. Det staar imidlertid Hævneren frit for at modtage eller afslaa den tilbudte Bod, og i store og velhavende Stammer er det sjældent, at Hævnerpligten tilfredsstilles ved Mandebod. Mange anse det for en Skam at modtage Boder for en Slægtnings Drab, og denne Følelse er saa dybt rodfæstet hos Araberne, at selv de kraftige og myndige Vahabithøvdinges Bestræbelser for i alle Tilfælde at forvandle Blodhævnen til Bod, mislykkedes. Hvor Mandeboden modtages, udredes den sædvanlig efter en bestemt fastsat Skala. Blandt Aneserne er saaledes Drabsmanden skyldig at betale den dræbtes Familie 50 kvindelige Kameler, en Ridekamel, en Hoppe, en sort Slave, et Panser og et Gevær. Andre Stammer, f. Eks. Beni Harb i Hedjaz og Vahabiterne, følge den Norm, som er fastsat af Kalifen Abubekr, nemlig 100 kvindelige Kameler. Er det en ubemidlet Mand, der skal udrede Boden, vender han sig til sine Slægtninge og Venner om Hjælp. I nogle Stammer er det Skik, at alle Medlemmer af Drabsmandens Slægt, som ere indviklede i Drabet og udsatte for Blodhævnen, bidrage til at udrede Boden, men dette er dog ikke almindelig Regel blandt Beduinerne. Sædvanlig maa Drabsmanden betale Blodpengene alene med sin nærmestes, sin Faders eller Broders Hjælp.

Ørkenaraberens Gæstfrihed er bleven et Ordsprog. De Forhold under hvilke den gammeldags Gæstfrihed blomstrede omkring vor Verdensdel paa en Tid, da ufuldstændige Kommunikationsmidler gjorde Rejselivet besværligt, ere i Ørkenen til Stede i tifold forøget Maalestok og have her fremkaldt det samme Resultat. De store Vejlængder, som skulle tilbagelægges gennem Ørkenen under vanskelige og farefulde Forhold, den yderst spredte Bebyggelse og evindelige Fejder vilde gøre Rejsen umulig for andre end sto

forsynede Karavaner, hvis den vejfarende ikke kunde stole paa
blive vel modtaget, hvor han kom hen. Den, der har prøvet
selivets Farer, giver villig, hvad han selv venter at modtage af
nmede. For Beduinen er Gæstfriheden en af de vigtigste
ɜter. Selv den fattigste Mand, der ikke ejer saa meget, at han
ı spise sig mæt, deler sine Smuler med den fremmede, som
;er til hans Telt. Intet vilde kunne undskylde en Forsømmelse
Forpligtelsen til at modtage en Gæst vel og beværte ham saa
lt som muligt. At beskylde en Araber for at have behandlet
fremmed slet, er en af de største Fornærmelser, der kan til-
:s ham. Den Mand, der virkelig forsyndede sig i denne Hen-
nde, vilde for bestandig være vanæret i sin Stamme. En Gæst
hellig, saasnart han betræder Teltet, selv om han er en Fjende.
en Røverbande, hvis Foretagende staar i Fare for at mislykkes,
ıøver blot at træde ind i et af de Telte, den har haft til Hen-
t at udplyndre, og erklære: »Vi ere Røvere, men ønske at af-
a fra vort Forehavende«, for at blive delagtig i Husfaderens
'stfrihed. Saa længe Gæsten opholder sig i Teltet, er Værten
pligtet til at yde ham samme Sikkerhed for Liv og Ejendom
n sin egen Familie. Tre Dage og fire Timer kan en Mand leve
t fremmed Telt uden at behøve at give sig til Kende eller gøre
de for sin Rejses Formaal. Saa længe betragtes han som en Ven
sin Værts Ven, en Fjende af hans Fjender. Men saa snart Gæst-
eden er forbi, ophører ogsaa den Beskyttelse, den fremmede har
lt; der er efter Beduinmoral intet dadelværdigt i, at en Mand
rfalder og udplyndrer en rejsende i Ørkenen faa Timer efter, at
ıne har været hans Gæst.

Foruden den Beskyttelse, Værten er forpligtet til at yde sin Gæst, kan Beduinen
a paa anden Maade blive tvungen til at værne om en fremmed, idet enhver, hvis
virkelig er i Fare, kan som en Ret kræve Beskyttelse af den første, han er i
d til at naa saa nær til, at han kan berøre ham eller blot en Ting, han bærer
sig. Denne Art af Beskyttelse kaldes *Dakheil*, og minder i flere Retninger om
ylernes *Anaia*. Men medens denne er en frivillig Forpligtelse, kan Dakheil ofte
: paatvungen, idet den kan opnaas ved Overrumpling og af enhver Person, selv
han er Beskytterens Uven. Den er derfor ikke sjældent en meget byrdefuld og
kommen Forpligtelse, der kan bringe Beskytteren ind i vanskelige Forhold, med
ce han intet har at gøre. Maaske tvinges han til at værne en fremmed mod sine
: Venner eller til mod sin Vilje at befri en fangen Røver. Er en Fange nemlig
and til paa den anførte Maade at sætte sig i Forbindelse med en eller anden i
fremmede Lejr, er denne nødt til at tage ham i Beskyttelse, hvorefter han straks

bliver sat i Frihed. Dakheil bliver ligesom Anaia respekteret af alle Stammefrænder — i Sydarabien endog af alle Stammens Forbundsfæller — og det er en større Fornærmelse at krænke det, end om man umiddelbart havde krænket Beskytteren. Dakheil er imidlertid ligesaa lidet forpligtende for Fremtiden som Gæstfrihedspligten. Saasnart den er ophørt, er der i og for sig intet til Hinder for, at den tidligere Beskytter kan overfalde og udplyndre den Mand, som han nys optog i sit Telt. Den offentlige Moral føler sig ikke krænket derved.

Ikke alene overfor fremmede, som ville forsøge at krænke deres Uafhængighed, men ogsaa i Forholdet til deres egne Stammefrænder, gør Beduinernes stærke Frihedsfølelse sig gældende. De ere ganske blottede for Evne til at underordne sig og taale ingen Autoritet. Alle de store og smaa Sultaner, som herske over de fastbosiddende Arabere, især i Sydarabien, ere uden Sidestykker i Ørkenen. I Spidsen for hver Stamme staar der en Høvding *(Schejk)*, og hver Lejr ledes af en Underschejk, men disses Magtomraade er ganske ubestemt. De have kun saa megen Indflydelse, som deres rent personlige Egenskaber (deres Tapperhed, Gavmildhed og Erfaring) kunne skaffe dem. Lydigheden, der vises Schejken, er frivillig og ophører, saa snart den ikke længere stemmer med den paagældendes Interesser. Høvdingen har intet Middel til at gøre sin Vilje gældende. Hans Anordninger have derfor Karakteren af Raad og Vejledning; vilde han forsøge at befale, vilde maaske ingen adlyde ham. Paa intet Punkt har han den afgørende Indflydelse. Drejer det sig om at erklære Krig eller slutte Fred, maa Bestemmelsen herom tages af de mest ansete Mænd i Stammen, mellem hvilke Schejken i det højeste kan optræde som Leder. I Retsstridigheder vælges han vel i Reglen til Opmand, men han er ude af Stand til at tvinge de stridende Parter til at underkaste sig hans Kendelse.

Høvdingens væsentligste Funktion bestaar i at repræsentere Stammen og som saadan være Vært for de fremmede, der komme i Besøg. Af denne Grund oppebærer han i Reglen den største Del af den Tribut, Karavanerne maa erlægge for at opnaa Beskyttelse. Anden offentlig Indtægt har Schejken ikke; Stammens Medlemmer bidrage ikke til hans Underhold. I Almindelighed tilhører Schejken en af de rigeste og mest ansete Familier i Stammen, og Værdigheden gaar sædvanlig i Arv til en af hans Sønner eller nærmeste Slægtninge. Dog følges denne Regel ikke ufravigelig. Efter en Schejks Død foretages stedse et Valg af hans Efterfølger, og anses de nær-

mest berettigede for mindre skikkede til Hvervet, vælges i Stedet en eller anden anset og tapper Mand i Stammen, til hvis Førerskab der næres mere Tillid.

Fig. 122. Ung Beduinschejk. (Efter Østrup.)

Der mangler saaledes i Ørkenen enhver Antydning af fast Regering. Anarkiet er den lovlige Samfundsform, der bedre end nogen anden svarer til Beduinernes Karakter, deres Sædvaner og deres Traditioner. Medens Bybeboerne og Bønderne under Paavirkning af en højere Udvikling nødvendig maatte forme deres sociale Organisation i fastere Rammer, bevarede Beduinerne under deres Omflakken i Ørkenen den primitive semitiske Levevis, saaledes som den kendes fra de hebraiske Sagn i det gamle Testamente. Med denne stod, som bekendt, den patriarkalske Samfundsorden i nøje Forbindelse. Den Sans for Familielivet, som er et saa dybt indgribende Karaktertræk hos alle semitiske Folk, har ogsaa præget Beduinersamfundet stærkt. Kærnen i dette er Familien, der danner et fastsluttet hele, altid beredt til at forsvare sine Medlemmers Interesser med

væbnet Arm og ikke tilbøjelig til at give efter for nogen. Trods den Splittelse og gensidige Skinsyge, som sædvanlig hersker mellem Familierne indenfor en Stamme, skaber dog Tilknytningen til Hjemmet og Nødvendigheden af at holde sammen med Lejrkammeraterne til Forsvar mod Overgreb udenfra, en indbyrdes Fordragelighed og en Respekt overfor de herskende Retssædvaner, uden hvilken hele Samfundet vilde opløses fuldstændig. Den offentlige Mening holder Justits, og Stammefrændernes Misbilligelse, der udtrykkes ved Udstødelse af Stammen, forhindrer Forbrydelser indenfor Lejren. Ligesom i andre muhammedanske Samfund findes der ogsaa i de fleste Beduinstammer en eller flere af de halvt gejstlige Dommere, *Kadier*, der dømme i Henhold til Koranens Bud og de gældende Retssædvaner. Sædvanlig kan Kadien lige saa lidt som de øvrige Beduiner læse og skrive. Hans Lovkendskab beror udelukkende paa en mundtlig Tradition. Derfor tilhore Kadierne, som forøvrigt vælges, bestemte Familier, indenfor hvilke den juridiske Kundskab er bevaret. Kadien har imidlertid lige saa lidt som Høvdingen nogen Myndighed til at skaffe Respekt for de Domme, han fælder. Er en af Parterne misfornøjet med hans Afgørelse, undlader han simpelt hen at rette sig efter den og indanker Sagen for en anden Dommer. Tre Gange kan denne Appel gentages, og først den tredje Kadis Afgorelse er absolut bindende. Ville de stridende Parter ikke underkaste sig den, maa der gribes til Vaabenmagt, en Udvej, som Slægtningene paa bægge Sider stræbe at forhindre af Hensyn til de uundgaaelige, fordærvelige Følger af Voldsomheder. Hos Aneserne og en af Hedjazstammerne er der over Kadien endnu en Instans, en Overdommer *(Mebesschae)*, der afgør alle vanskelige og indviklede Stridsspørgsmaal ved at underkaste Parterne en Gudsdom af lignende Art som den middelalderlige Jærnbyrd. Den anklagede maa med sin Tunge berore en glødende Kniv eller en af de store Jærnskeer, som Araberne bruge til at riste Kaffe i.

Straffene bestaa altid i Bøder. Hver Forbrydelse, for saa vidt den ikke medfører Blodhævn, hver Voldsgerning, hvert Slag, hvert Skældsord straffes efter en bestemt Takst, og Frygten for at maatte afstaa en Del af sin dyrebare Ejendom lægger en stærk Dæmper paa Beduinernes Tilbøjelighed til at fore Proces. Korporlige Afstraffelser, som i de sydarabiske Sultanater spille en saa stor Rolle, ere ganske ukendte blandt Beduinerne.

Manglen af al offentlig Autoritet og Nødvendigheden af at skaffe sig den størst mulige personlige Sikkerhed har foruden Dakheilinstitutionen affødt et vidt udbredt System til gensidig Beskyttelse, det saakaldte *Vasiforhold.* Dets Formaal er at tilsikre en Familie, i hvilken der er umyndige Børn eller svage gamle Folk, Beskyttelse i Tilfælde af Forsørgerens Død. For at opnaa denne Sikkerhed henvender Familiefaderen sig under Iagttagelse af bestemte Former til en af sine Venner med Anmodning om at være hans Families Beskytter. Modtages denne Opfordring, hvad der i Reglen sker, bliver ikke alene Vennen og dennes Slægt Beskytter for den anden Families Børn, men Forholdet gaar i Arv til deres Efterkommere i flere Generationer. Saa almindelig er Vasiinstitutionen, at næsten enhver Beduin, selv store Schejker, har sin Vasi i en anden Familie. Skønt Forholdet væsentlig tager Sigte paa Beskyttelse af umyndige og svage Personer, faar det dog en mere umiddelbar Betydning derved, at Vasien i Følge Skik og Brug maa komme den Familie, han beskytter, til Hjælp i alle Tilfælde, hvor der tilføjes den Uret. Institutionen faar derved en stor Betydning for den almindelige Fred i Stammen, idet der ved Hjælp af den dannes Alliancer, som gensidig holde hinanden i Respekt.

Saa lidet ere Koranens Ideer trængte igennem hos Beduinerne, og saa lidet føle de sig bundne af Profetens Forskrifter, at deres Opfattelse af Kvinderne den Dag idag er den samme, som den var i den førislamitiske Tid. Beduinerne staa i denne Henseende i bestemt Modsætning til deres Trosfæller i By og paa Land. Som bekendt er Muhammeds rent personlige Forhold, hans plumpe Sanselighed, hans Skinsyge og Ringeagt for det andet Køn bleven bestemmende for den orientalske Kvindes Stilling. Men medens Kvinden ellers i Orienten er et uvidende, aandelig lavt staaende Væsen, der ganske er Mandens Vilje og Vilkaarlighed underkastet, er hun hos Beduinerne ligestillet med sin Ægtefælle og har ofte lagt Egenskaber for Dagen, som vidne om stor Sjælsstyrke og Uforfærdethed. Hendes friere Stilling viser sig ogsaa i det ydre derved, at hun ikke som hendes fast bosiddende Søstre er indespærret i et Harem, men færdes frit omkring uden at være tilsløret. Med Hensyn til Fordelingen af Arbejdet ere Kvinderne ganske vist forurettede, idet de maa besørge alt det Arbejde, der forefalder i Huset, medens Mændene, naar de ere hjemme i Lejren, hengive sig til den fuldstændigste Uvirksomhed. Den Mand, der er vokset fra at passe Hjordene, tilbringer sin Tid siddende udenfor sit Telt med Piben i Munden og stirrende ud for sig, som om han var hensunken i dybe Grublerier. Men skønt Kvinderne arbejde, ere de dog ikke overlæssede, idet de ere fritagne for at udføre de industrielle Arbejder, som hos andre Folk paa lignende Kulturtrin lægge Beslag paa Kvindernes Kræfter, da enhver industriel Virksomhed, som

allerede nævnt, er ukendt for Beduinerne. Heller ikke med Hensyn til Antallet af Hustruer benytte Ørkenens Sønner den Tilladelse, som Muhammed giver sine Tilhængere. Monogamiet er den sædvanlige Form for Ægteskabet, ganske vist ofte en lidet strammende Lænke, idet Skilsmisse i mange Stammer er overmaade hyppig og let at opnaa, men saa længe Baandet bestaar, respekteres det af begge Parter, og det er sjældent, at nogen Utroskab finder Sted. Med en vis Ridderlighed hævdes Kvindernes Ære, og endnu som før Profetens Tid, da den arabiske Lyrik blomstrede i Ørkenen, forherliger Beduinen i sine Digte den elskedes Skønhed og Ynde ikke mindre end Heltens Tapperhed og den ædle Hests Hurtighed. Skulde en fremmed driste sig til at træde en Kvinde for nær, betragtes det som en grov Krænkelse af hele Stammens Ære, der kræver blodig Hævn. Ved Afslutningen af Ægteskabet finder ingen særlige Ceremonier Sted. Hustruen købes af Faderen for et vist Antal Kameler eller Faar, hvis Størrelse retter sig efter Familiens sociale Stilling.

Vi have hidtil kun betragtet de sociale Forhold hos Beduinerne i Nord- og Centralarabien. Vende vi os til Sydarabien, finde vi der Samfund med en anden Organisation, idet Beduinerne hverken i Jemen eller Hadramaut have den Betydning som i Hedjaz og Nedsched. I Sydarabien ere nemlig de uafhængige Stammer, der udgøre den herskende Klasse, de saakaldte *Kabail* ɔ: frie Stammer, fast bosiddende. Antallet af disse Folk, som paa Grund af Jordbundens Ufrugtbarhed ere blevet tvungne ind paa Nomadelivet, er forholdsvis ringe, og det Omraade, indenfor hvilket de foretage deres Vandringer, overmaade indskrænket. Skønt Beduinerne ere de fattigste og mest forkomne af de frie Stammer, ere de dog socialt ligestillede med de øvrige Kabail. Dette er derimod ikke Tilfældet med den anden Klasse af Befolkningen i By og paa Land, de saakaldte *Raye*. Meget betegnende betyder deres Navn baade Fange og Undersaat. Raye udgøre den afhængige Del af Befolkningen, der ere Undersaatter under despotiske Herskere, hørende til Kabail. De indtage nærmest samme Stilling som livegne i andre Lande, idet deres Forfædre enten ere undertvungne af en erobrende Stamme eller have søgt Beskyttelse i de af Kabail beherskede Byer, hvor de som Købmænd, Haandværkere og Arbejdere indtage en lav og stærkt afhængig social Stilling. Til Raye svarer uden Tvivl de saakaldte *Keravi* i det nordligere Landskab Djauf, en Slags Heloter, der synes at gaa tilbage til den sabæiske Oldtid. Udelukkede fra Deltagelse i Stammens Beslutninger og berøvede al Ret, ere de ganske prisgivne Grundejernes Vilkaarlighed og foragtede af dem. Foruden at yde deres Herrer Hoveriarbejde ved Dyrkningen af hans Jord maa de give ham Tiende af deres egen Høst og besidde overhovedet udelukkende af Herrens Naade det lidet, de eje. Han har Ret til at fratage dem alt, naar han behager. Tillige ere de forpligtede til at gøre Krigstjeneste dog kun bevæbnede med Sværd og Landse; Ildvaaben er det alene tilladt de frie Mænd at føre.

n Kabail og Raye, som danne Samfundets Kærne, findes endnu forskel-
sociale Grupper, der dels staa højere dels lavere end de nævnte Klasser.
e foruden Sultanen og hans Familie, der er Kabails militære Overhoved,
Scherifer og *Meschaich*, Underklasserne udgøres af *Jøderne* og de to
Achdam og *Schumr*.
muhammedanske Lande udgøre Scheriferne en Slags religiøs Adel, som
f sin Oprindelse indtager en anset og hædret Stilling. Scheriferne gøre
ring paa at blive betragtede som Profetens ægte Efterkommere. Den
tig at gaa til
i Muhammeds
e hans Slægt,
ingen Søn-
r heldig ble-
t, hvis man
amtræer, som
bærer den
n, producerer
sin Afstam-
lams Stifter.
endog kunnet
ed en ganske
Frugtbarhed.
r, at Arabien
oversvømmet
r — ganske
t Antal, som
e muhamme-
le, — hvis
Del gik til
stadige Krige.
e dog saa tal-
flere Steder
hele Befolk-
ndsby. Selv-
Scherifernes

Fig. 123. Beduinkvinde.

nden nogen Værdi og kun tilvejebragte for at give deres Ejermænd en
tilling. Hvor Scheriferne ere komne hen, have de vist sig som praktiske
have forstaaet at udnytte deres foregivne Herkomst til at omgive sig med
ous af Hellighed trods deres ingenlunde hellige Levnet. Befolkningen
len en Respekt for dem, som ikke engang deres Handlinger ere i Stand
ge. I alle borgerlige og politiske Forhold af Vigtighed saavel indenfor
Stamme som i Forholdet til fremmede Stammer optræde Scheriferne som
e og ere kloge nok til at lempe Koranens Forskrifter efter de hjemlige
r, som Befolkningen ikke vil opgive, hvor meget de saa end stride mod
d. Ligeledes ere de virksomme for at puste til Stridighederne mellem
ved at give dem en religiøs Tilsætning. De haabe at kunne fiske i
og skaffe sig Fordel dels ved at stille deres kraftige Arme til et af de
artiers Tjeneste mod et rigeligt Vederlag, dels ved under mange mystiske

Ceremonier at udtale Forbandelser over Modstanderne. En Hær, som har Scherifer i sin Midte, føler altid sit Mod styrket, ikke just fordi den tror sig beskyttet ved den blotte Nærværelse af Profetens Efterkommere, men fordi den stoler fuldt og fast paa Værdien af de Amuletter, som Scheriferne mod god Betaling uddele til Krigerne for at gøre dem usaarlige. Krigen er derfor en Nødvendighed for de fromme Lediggængere med den grønne Turban, der føle sig for gode til at paatage sig noget legemligt Arbejde.

Ved Siden af Scheriferne spiller den anden Overklasse, de saakaldte Meschaich, en lidet fremtrædende Rolle. De udgøre ligeledes et Slags arveligt Adelsskab paa Grund af deres Herkomst, idet de foregive at nedstamme fra forskellige muhammedanske Helgener. Deres Antal er dog ikke synderlig stort og deres Indflydelse sædvanlig kun ringe. I flere Provinser synes de slet ikke at forekomme.

Fig. 124. Violinspillende Araber.

Medens de omhandlede Overklasser skylde Islam deres fremtrædende Stilling i Samfundet, synes derimod Pariakasterne i Sydarabien at være af ældre Oprindelse. Sandsynligvis have de udgjort en Institution i det sabæiske Rige, der overlevede dettes Undergang og end ikke blev udslettet af Islam. Bægge Pariakasterne ere foragtede og ildesete af de øvrige Samfundsklasser, men Afstanden imellem dem indbyrdes er omtrent lige saa stor som mellem dem og Rayerne, og Grænserne mellem dem ligesaa skarpe som overfor den øvrige Befolkning. Ingen formaar at hæve sig til en højere Stand eller at paatage sig anden Haandtering end den, der er anvist Kasten. Den første Klasse blandt Pariaerne danne de saakaldte *Achdam*, hvis Navn »Tjenere« angive Forholdet til de øvrige Samfundsklasser. De udføre de fleste af de Haandteringer, som anses for urene og besmittende for frie Mænd, saasom Garveri, Slagtning, Vadsk og Pottemageri. Overklassernes Afsky for dem er saa stærk, at det ikke tillades noget af disse urene Væsener at betræde en Arabers Hus. De leve afsondrede fra den øvrige Befolkning og bebo deres eget Kvarter undertiden langt udenfor Byerne.

Saa at sige det eneste Berøringspunkt mellem Achdam og de højere Klasser udenfor den fælles Religion er deres ubegrænsede Foragt og Afsky for den lavere Pariaklasse, de saakaldte *Schumr*. Der kan ikke tilføjes en Achdam en større Fornærmelse end at forveksle ham med det Udskud af Menneskeheden, som kaldes Schumr. De faa Haandteringer, som endog en Achdam anser det for under sin Værdighed at varetage, ere de eneste Beskæftigelser, ved hvilke de lavere Pariaer kunne skaffe sig en kummerlig Eksistens. Gadesangere, Trommeslagere og andre Musikanter og det foragteligste af alle Væsener, Rakkeren, der stadig besmittes ved Berøringen m

Aadsler, tilhøre Schumrskasten. Intet viser bedre, hvor stor Afskyen for disse Pariaer er, end den Omstændighed, at det er dem forbudt at betræde en Moske, skønt de ere Muhammedanere ligesom alle andre Arabere. Indenfor den muhammedanske Verden findes intet tilsvarende til dette Forbud. Ellers er det kun for den vantro, at Moskeen er lukket.

Til de laveste Klasser i Sydarabien høre ogsaa *Jøderne*. Allerede før Muhammeds Tid fandtes der jødiske Kolonier i Arabien, men de fleste af disse opløstes, efter at ogsaa de sabæiske Folk havde antaget Profetens Lære. Den Dag idag lever der dog en stor Del Jøder i Sydarabien, og de ere her Genstand for den samme Foragt og underkastede de samme Ydmygelser og Mishandlinger som overalt i de muhammedanske Lande. Men trods det Had, der næres til dem, taales de dog, fordi de i Virkeligheden ere uundværlige for Araberne. Disse anse det, som foran omtalt, for vanærende at give sig af med Haandværk og ganske særlig med Smedearbejde, af hvad Art det end er. Næsten hele Sydarabiens Industri er derfor i Hænderne paa Jøderne. De have ombyttet Handelen, som jo ellers overalt er dette Folks kæreste og sædvanligste Erhverv, med Haandværket og ere Murere og Garvere, Farvere og Vævere, Skomagere og Skæddere, men først og fremmest Metalarbejdere. I deres Værksteder tilvirkes de kostbare Vaaben, som den fornemme Araber sætter saa stor Pris paa, og her forfærdiges de fine, kunstfærdige Guld- og Sølvsmykker, med hvilke den velhavende Kvinde søger at vække sine Sladresøstres Misundelse. Araberens Kærlighed til Luksus i Vaaben og Smykker sikre Jøderne mod Udbrud af hans Fanatisme.

Om Arabernes religiøse Forestillinger i den forislamske Tid er der kun bevaret faa og usikre Efterretninger. Saa vidt det kan skønnes af disse, synes Ideerne om en Oververden at være prægede af de samme Elementer, Sjæledyrkelsen og Naturdyrkelsen, som vi have fundet hos saa mange Folk i de andre Verdensdele. Hver Stamme og hver Familie havde sine særlige Skytsguder *(Ginn)*, der sandsynligvis vare Forfædrenes Sjæle, og sine Stammeidoler, og ved Siden af dem dyrkedes i Form af Stene, Klipper, Træer o. l. en Mængde af de Aander, der efter almindelig animistisk Opfattelse antoges at besjæle Tilværelsen. Ganske særlig var det dog Solen og Maanen, som vare Genstand for Dyrkelse, og til dem sluttede sig Stjærnerne som lavere Guder. Bag disse Forestillinger gemte man i dunkel Erindring Semiternes gamle Stammegud, hvem Jøderne kaldte *El* eller *Eloah*, Araberne *Allah*. Han var Verdens Skaber, den højeste af alle Ginner, over hvem han ragede op som en Schejk over sin Stamme. I det religiøse Liv spillede denne Gud dog ingen Rolle. Arabernes nationale Helligdom, af hvilken de ventede sig alle Velgerninger, var for to tusinde Aar siden som den Dag idag en sort Sten, indmuret i et Hjørne af det ældgamle Tempel i Mekka. Til denne Fetisch valfartedes der fra alle Egne

i Landet, og hvert Aar blev der her under stærk Tilstrømning fejret en Foraarsfest i Forbindelse med Afholdelse af store Markeder. De driftige Mekkanere, for hvem Helligdommen til alle Tider har været en rigt flydende Indtægtskilde, og for hvem det var af største Vigtighed at bevare den centrale Stilling i Arabiens Handel, som Byens Beliggenhed havde skaffet dem, forsømte intet for at gøre deres By saa tiltrækkende for de fremmede som muligt. For at disse heller ikke i religiøs Henseende skulde lide noget Savn, blev der efterhaanden i Kabaen ved Siden af de lokale Guddomme opstillet flere hundrede Billeder af de andre Stammers Skytsguder, saaledes at enhver Købmand, som kom til Mekka, der fandt ligesom sin egen Stammes Helligdom.

I Tidens Løb vare Araberne paa forskellig Maade komne i Berøring med fremmede religiøse Ideer. Dels stiftede de paa Handelsrejser mod Nord, særlig til Syrien, et, om end overfladisk, Bekendtskab med Kristendommen og Jødedommen, dels havde der i selve Arabien, i Hedjaz og Jemen, bosat sig adskillige Jøder; enkelte Steder fandtes ogsaa kristne Kolonier. Under en Paavirkning af disse fremmede Religioner begyndte der i Slutningen af det 6te Aarh. at vaagne religiøse Bevægelser af forskellig Form i Arabien. Der dannede sig forskellige religiøse Sekter, og hos to af disse finde vi Tanken om Guds Enhed som stærkt fremtrædende Læresætning. Den Mand, der grundlagde Arabernes nye Religion, tilhørte fra først af den ene af disse Sekter, *Hanyferne*; det er deres Lære, der danner hans Udgangspunkt.

Det er *Muhammeds* Optræden (571—632), der betegner det store religiøse Vendepunkt i Arabien. Medens de forudgaaende Reformationsbestræbelser vare foregaaede i Stilhed og forbleve upaaagtede udenfor en Sekts snevre Kreds, vakte Muhammeds højlydte Bekendelse af Troen paa Guds Enhed og hans Angreb paa den gamle Afgudsdyrkelse og Overtro en Opsigt i Mekka og en lidenskabelig Kamp, som tvang Folket til at tage Parti for eller imod den nye Profet og hans Religion. Vi kunne ikke paa dette Sted følge Muhammeds Kamp for sine Ideer og dens Indflydelse paa hans Læres endelige Form. Der skal her kun gives et kort Omrids af Hovedtrækkene i den Religion, der under Navnet *Islam**

* Af dette Ord dannes *Muslim*, en Bekender af Islam, i Flertallet *Muslimen*.

(ɔ: Hengivelse, fuldkommen Underkastelse) har paatrykt Orientens Kultur dens Særpræg.

Koranen er Muhammedanernes Bibel, paa een Gang den eneste Rettesnor for Troen og den højeste Lov for det borgerlige Liv. Om dens Ord er det ikke tilladt at nære nogen Tvivl, da det er Allah selv, som taler i den. I Følge den ortodokse Opfattelse har Koranen som Guds Ord eksisteret fra Evighed af, indtil den, da Tidens Fylde kom, Afsnit for Afsnit blev aabenbaret for Muhammed. Den er derfor paa en Maade en Kopi af en himmelsk Original, og som saadan fuldkommen fejlfri baade i Indhold og Form og af en ganske særlig Hellighed. Ikke een Sætning kan forandres i den. Ordet *Koran* betyder Læsning. Saaledes som Bogen nu foreligger, er den ikke et Værk af een Støbning. Profeten meddelte Indholdet af den i Brudstykker fra Tid til anden, naar Gud efter hans Foregivende havde sendt ham en Aabenbaring. I Begyndelsen bleve de korte, kraftige Koranvers fra Muhammeds første Optræden med de velklingende Rim og det orakelmæssige Indhold opbevarede i Hukommelsen. Selv de lange prædikenagtige Deklamationer fra Profetens senere Aar bleve lærte udenad af Disciplene, men efterhaanden blev det dog mere og mere almindeligt at nedskrive de forskellige Afsnit af Koranen til Støtte for Hukommelsen. Først efter Muhammeds Død bleve alle Brudstykker samlede, og under Kalifen Osman (644—56) fandt den endelige Redaktion Sted. Allerede Profeten selv havde begyndt at samle Versene i Kapitler, og i sin endelige Form kom Koranen til at omfatte 114 saadanne *Suraer* af meget forskellig Længde, vekslende fra korte Strofer til lange Prædikener og alle indledede med Ordene: I den naadige og barmhjærtige Guds Navn. Indholdet har ikke været bestemmende for den enkelte Suras Længde. Ganske kaotisk har man sammenstillet Stykker af forskelligt Indhold og fra forskellig Tid, især naar de havde samme Rim. Koranen har faaet Karakter af en Samling uordnede Brudstykker, i hvilke ophøjet Poesi veksler med den aandsfattigste Prosa. Ved Siden af ildfulde, højpatetiske Strofer, der skildre den guddommelige Straf og de Dommedags Rædsler, som skulle ramme de vantro, finder man lange, trivielle Udviklinger, svulstige Deklamationer eller Aabenbaringer fulde af evindelige Gentagelser og Modsigelser, der paa en sørgelig Maade blotte Profetens Mangel paa Logik og hans Fantasis Goldhed. Snart for-

tæller Allah Profeten Historier fra det gamle Testamente, som ikke altid ere helt korrekte *, snart tordner han mod Jøderne, formaner de rettroende, eller forudsiger kommende Begivenheder, som jævnlig ikke indtræffe, snart giver han Forskrifter for rituelle og borgerlige Forhold, blander sig i Profetens Haremskalamiteter osv. osv. Ligesaa liden Tvivl der kan være om, at den legemlig svage, hysteriske og ved Bønner, Faste og Ensomhed svækkede og ophidsede Muhammed i den første Periode af sin Optræden i Mekka handlede i god Tro, naar han udgav sine Drømme og Visioner for guddommelige Aabenbaringer, ligesaa sikkert er det, at han i det senere Afsnit af sit Liv, da han i Medina stod som Profeten og Herskeren, benyttede Guds Navn til at styrke og vedligeholde sin Magt og Indflydelse, og til at ordne alle Forhold, som det passede ham bedst. Aabenbaringerne bleve nu den væsentligste Støtte for Muhammeds Politik, og der foregik ikke en Begivenhed af nogen Betydning, udstedtes ikke selv det ringeste Paabud, uden at han foregav at modtage en Aabenbaring derom. Allahs Navn blev indblandet i Ordningen af de mindste Enkeltheder i det borgerlige Liv. For orientalsk Liv og Kultur have disse Anordninger været skæbnesvangre. Som Allahs Bud til Menneskene, udtalt med hans egne Ord, var enhver Forskrift hellig og urokkelig og blev derved en absolut Hindring for ethvert større Fremskridt. De Former, under hvilke det sociale Liv levedes i Arabien for 12 Aarhundreder siden, ere den Dag idag almengyldige for hele den muhammedanske Verden.

For den største Del af Muhammedanerne udgør Traditionen, den saakaldte *Sunna*, et nødvendigt Supplement til Koranen, der er ligesaa bindende som denne, skønt den ikke udgives for guddommelig Aabenbaring. Dens Indhold bestaar af Læresætninger, Udtalelser og Forordninger af Profeten, der dels fuldstændiggøre Koranens borgerlige Lovgivning, dels give den autentiske Fortolkning af dens mange dunkle Steder eller den historiske Kommentar til den. Den største Del af Traditionerne uddannedes under de første Kalifer, opbevaredes mundtlig og forøgedes fra Slægt til Slægt, indtil de 200 Aar efter Muhammeds Død bleve samlede og sigtede, hvorefter de, som erklæredes for ægte, forenedes i Sunnaen.

* Muhammed, som ikke selv kunde læse, kendte kun de bibelske Fortællinger gennem Jøderne i Mekka, hos hvem de bevaredes i den Form, de havde i Talmud.

Den Lære, Muhammed prædikede, fremtraadte ikke som en ny Religion. Under den første Del af sin Optræden, da Profeten endnu haabede at vinde Jøderne og de kristne for sin Lære, betonede han stærkt, at han kom som Genopretter af den ældste, fra Gud udgaaede Religion, der var gaaet i Forfald. Det hedder i Koranen (Sur. II, V. 130 jfr. 81): »Vi tro paa Gud og paa det, som blev aabenbaret for os, for Abraham og for Ismael, for Isak, for Jakob, for de tolv Stammer; vi tro paa de Bøger, som ere blevne givne til Moses og til Jesus, paa de Bøger, som meddeltes Profeterne af Herren. Vi gøre ingen Forskel imellem dem, og vi forlade os paa Gud«. Selv efter at Brudet med Jøderne var sket, betegnede Muhammed sig dog bestandig kun som et af de Sendebud — men det sidste —, gennem hvilke Gud har udtalt sin Vilje for Menneskene. Moses og Jesus vare Profeter som han selv, og kun fordi deres Lære var bleven forvansket, var den nye Profets Sendelse nødvendig. Just fordi Muhammed følte sig som et Led i den hellige Kæde, der knytter Menneskene til Gud, og saa stærkt fremhævede sin Virksomhed som en Fortsættelse af de hebraiske Profeters, blev han for sine Tilhængere aldrig mere end et Menneske, Guds udvalgte paa Jorden. Hvor højt den senere Teologi end har stillet Muhammed i Forhold til andre Mennesker, hvor stærkt hans Udvælgelse af Gud og Betydningen af hans Forbøn hos Allah for sine Tilhængere end er bleven fremhævet, er hans Liv dog aldrig som andre Religionsstifteres blevet indspundet i Legender, der have løftet ham op over den jordiske Sfære og gjort ham til et guddommeligt Væsen.

»Der er ingen Gud uden Gud, og Muhammed er Guds Sendebud«*, saaledes lyder som bekendt Islams Trosbekendelse. I denne indesluttes den simple Kvintessens af den nye Aabenbaring. Hoveddogmet er ligesom i de andre monoteistiske Religioner Gudsbegrebets Enhed, og dette blev prædiket af Muhammed med stor Kraft, uden Mysticisme, men ogsaa uden Dybde. Det er Muhammed tilstrækkeligt atter og atter at hævde Guds Enhed overfor Afgudsdyrkerne. Han lægger ingen Vægt paa at udforme eller uddybe sit Gudsbegreb, der er groft og nøgternt. Ogsaa overfor det kristelige Treenighedsdogme bliver Tanken om Guds Enhed understreget saa stærkt som muligt. »Han er Gud, een, den evige, han frem-

* *lá iláha illa 'lláhu wa Mohámmed rassúlu 'lláhi.*

bringer ikke og er ikke bleven frembragt, og ingen er ham lig«. (Sur. 112). Til Kristendommens Gudsbegreb staar overhovedet Islams Gud i den stærkeste Modsætning. Ikke den milde, barmhjærtige Fader, hvem Mennesket ser op til med Kærlighed og Fortrøstning, men den strenge, over hele Tilværelsen ophøjede Herre er Muselmanernes Gud. »Gud er den eneste Gud; der gives ingen anden Gud end han, den levende, den evige. Ej Slummer, ej Søvn har Magt over ham. Hans er alt, hvad der findes i Himlene og paa Jorden. Hvo kan vel gaa i Forbøn hos ham uden hans Tilladelse? Han ved, hvad der har været før Menneskene, og hvad der skal komme efter dem, og de fatte af hans Kundskab kun, hvad han vil. Hans Trone breder sig over Jorden og Himlene, og det besværer ham ikke at vogte dem. Han er den allerhøjeste, den største« (Sur. II, V. 256)*. Ligesom Jahve er Allah den strenge Hersker, den højt ophøjede Skaber, der regerer Verden som en Despot. Hans Vælde er uimodstaaelig, hans Vrede frygtelig og hans Straf forfærdelig. Overfor ham er Mennesket kun en Slave, der blindt maa adlyde den guddommelige Vilje, hvor vilkaarlig og lunefuld denne end er. Han straffer den Vantro uden Barmhjærtighed som en Araber, der tager Hævn for en Forbrydelse. I Koranen træder Allahs Barmhjærtighed, Godhed og Retfærdighed i Skygge for hans Evighed, Almagt og Alvidenhed, for alle de Egenskaber, der betegne hans Strenghed, hans Ophøjethed over Verden og hans uendelige Fjernhed fra Menneskene.

Sin fulde Strenghed faar Islams Gudsbegreb ved Læren om Forudbestemmelsen. I den Skikkelse, hvori dette Dogme nu prædikes af de muhammedanske Teologer, forekommer det ikke i Koranen. Under Trykket af den ringe Fremgang, hans Prædiken havde i den første Tid, opstod den Tanke hos Profeten, at Mennesket ikke af sig selv kan naa den rette Tro. Det er Gud selv, der fører det ene Menneske til Tro og lader det andet forblive i Vantro. Denne har han bestemt til Salighed, hin til Fordømmelse. »I kunne intet ville, saafremt ikke Gud vil det; thi han er alvidende og alvis. Han indfører, hvem han vil, i sin Naade, men for de uretfærdige har han beredt en pinefuld Straf« (Sur. 76, V. 30—31). Ved sin egen Kraft kan Mennesket ikke komme til Troen og derved fri sig fra For-

* Dette Vers, der kaldes Tronverset, anses for det ypperste i hele Koranen og anvendes meget i Bønner og til Amuletter.

tabelse, hvorfor Forkyndelsen af Sandheden ikke kan have til Formaal at hjælpe Menneskene paa den rette Vej, men at betage den vantro enhver Undskyldning. Uagtet Muhammed oftere kommer tilbage til dette Dogme, foreligger det dog ikke fuldt udviklet i Koranen. Med den Mangel paa Logik, som karakteriserer Profeten, svinger han mellem Ideerne om en Forudbestemmelse og om den menneskelige Viljes Frihed; snart er det den ene, snart den anden, som faar Udtryk. Først den senere ortodokse Dogmatik har resolut indtaget et Standpunkt i dette Spørgsmaal, og med Læren om, at Menneskets Skæbne fra Evighed er ham tildelt og opskreven i Himmelen, lagt den muhammedanske Verden i Fatalismens Lænker, skønt under Protest fra de friere Sekter indenfor Islam, der fandt denne Lære uforenelig med den guddommelige Retfærdighed og Barmhjærtighed. Paa Muselmanernes Historie har den blinde Skæbnetro øvet en gennemgribende Indflydelse. Medens den paa den ene Side har lagt en uimodstaaelig Kraft i Krigerens Sværd, har den paa den anden Side fremkaldt den Uvirksomhed og Ligegyldighed, der har en saa vigtig Andel i de orientalske Folks store Stagnation.

Næst efter Dogmet om Guds Enhed er det Læren om Belønning og Straf i det andet Liv, om Paradis og Helvede, der spiller den vigtigste Rolle i Islam, og mere end noget andet har dette Dogme haft Betydning for Udbredelsen af Profetens Lære. Med en østerlandsk Fantasis stærke Farver udmales i Koranen den Skrækkens Dag, paa hvilken Menneskets evige Skæbne skal aabenbares for ham, den Salighed, der er forbeholdt de troende, og den Straf, der venter de vantro. Ofte vender Muhammed tilbage til de sidste Ting for ved sine kraftige Billeder at skræmme de vantro. »Naar Solen er rullet sammen, naar Stjærnerne ere formørkede, naar Bjærgene ere flyttede fra deres Plads, naar de to Maaneder drægtige Kameler ere forsømte, naar Vilddyrene ere blevne forsamlede, naar Havene ere svømmede over, naar Sjælene ere blevne forenede med Legemerne, naar levende begravede Piger ere spurgte, for hvis Forbrydelser de dræbtes, naar Rullerne, som indeholde Menneskenes Handlinger, ere blevne udbredte, naar Himlen er bortreven, naar Helvedes Ild er optændt, og naar Paradiset er kommet nærmere, da ved hver Sjæl, hvad der forestaar den« (Sur. 81). Saasnart Erkeenglen Israfils Basun har lydt for tredie Gang, staa de døde op af

Gravene, Sjæl og Legeme forenes atter, og Mennesket stedes for sin Dommer. Den ufravigelige Betingelse for Salighed er Troen paa Islam; men kun de, der have bidraget til Udbredelse af Troen, eller som ere faldne i den hellige Krig, faa straks Adgang til Paradiset. De øvrige maa underkastes forskellige Prøver. Først blive Menneskenes Handlinger vejede paa den Vægt, Englen Gabriel holder, og som er tilstrækkelig stor til at rumme baade Himmel og Jord; der kræves et vist Antal gode Gerninger ɔ: Overholdelse af de rituelle Forskrifter og Profetens Forbøn for at frembringe Balance i Vægtskaalen. Dernæst maa Sjælene vandre over Broen *Ssirat*, der fører over Helvedes Afgrund til Paradiset, smallere end en Traad og skarpere end Æggen paa en Klinge. Den rettroende farer hen over den med Fuglens Hurtighed, medens de vantro og Synderne styrte ned i Helvede. For de vantro gives der intet Haab om Befrielse; hvad Synderne derimod angaar, ere Opfattelserne forskellige, idet nogle Dogmatikere fastholde Tanken om et evigt Helvede, mens andre gøre gældende, at ingen, der tror paa Allah, kan dømmes til evig Straf, hvor meget han end har forsyndet sig; for de rettroende Syndere bliver Helvede derfor en Slags Skærsild, i hvilken de maa opholde sig kortere eller længere Tid, inden de blive delagtige i Allahs Naade.

Karakteristisk for Arten af Muhammeds Fantasi og for det Apparat, med hvilket han virker paa sine Tilhængere, er Udmalingen af Paradis og Helvede. De Nydelser, der vente de rettroende, ere af den lavest mulige Art, et dovent Vellevnet uden aandelige Impulser, kun helliget Tilfredsstillelsen af sanselige Drifter. »De skulle bebo Herlighedernes Have. Talrige ere de gamle iblandt dem, men der er kun faa af de yngre Slægter. Der, paa flettede Hvilesteder*, lænede mod Puder sidde de lige overfor hverandre og gøre sig til gode. Evig unge Drenge opvarte dem med Bækkener, Kander og Bægere, fyldte med klar Vin, som hverken medfører Bedøvelse eller Hovedværk, med Frugter, hvoraf de kunne vælge efter Behag, og med stegte Fugle, som de bedst kunne lide. De skulle have Huris**, saa hvide og rene som Perler, og med store sorte Ojne. Dette

* Jfr. Sur. 55, V. 54. De skulle hvile sig paa Tæpper forede med Brokade. De to Havers Frugter skulle være indenfor enhvers Rækkevidde, som vil plukke dem.

** Der skal være unge Jomfruer med kyske Blikke, uberørte af Mænd, og Genier. De ligne Hyacinten og Korallen. Sur. 55, V. 56—58.

være Lønnen for deres Gerninger. Der høre de ikke de
es Snakken og Skælden, men kun Fred« (Sur. 56, V. 12—25).
I Modsætning hertil gør Muhammed de vantro Helvede hedt.
skulle være midt i en forpestet Vind og sydende Vand, i Skyg-
af sorte Røgskyer, i den Skygge, der hverken giver Kølighed
Forfriskning. Tidligere førte de et Liv i Yppighed. De frem-
de i uforsonligt Had og sagde: Naar vi ere døde, naar vi ere
ne Støv og Knogler, skulle vi da blive genfødte som vore
ædre, de gamle?« (Sur. 56, V. 41—48). Senere Dogmatikere
: med Velbehag dvælet ved den yderligere Udmaling af En-
ıederne i Paradiset og Helvede og særlig ødslet hele den øster-
ske Fantasis smagløse Overdrivelser paa Skildringen af alle de
igheder, som vente de rettroende. Kun en enkelt af de mu-
medanske Sekter er gaaet udenfor den Ramme, Profeten selv
givet for Evighedens fuldkommen sanselige Nydelser.

Som det vil fremgaa af det foregaaende, er for Muslimen
:n paa Aabenbaringen og Overholdelsen af Koranens Forskrifter
vigtigste Betingelse for Salighed; i Forhold hertil er den mo-
:e Vandel af ringere Betydning. Koranen indeholder vel en
af de moralske Forskrifter og Paabud, som udgøre det for alle
gioner fælles etiske Indhold, men intet Steds samles Hovedind-
et af Religionsstifterens sædelige Livsopfattelse i een Sum som
ernes 10 Bud eller i Jesu Bjærgprædiken. For den troende have
Koranens Forskrifter, af hvad Art de end ere, absolut bindende
t, da de ere Guds Bud. Der er imidlertid af Profeten selv
: Forskel paa Værdien af de religiøse Pligter, og karakteristisk
er det i Islam ikke Religionens etiske Indhold, men dens ydre
n og Ceremonier, som det i første Række gælder at iagttage.
ens Kristendommen og Buddhismen prædike Kærligheden til
menneskene som Hovedsummen af alle Budene, er det i Islam
›relsen af en Række Handlinger af rent udvortes, rituel Betyd-
, der paalægges den troende som hans vigtigste Pligt. Den
e af disse er Tvætning, den anden Bønnen, den tredje Faste,
fjerde Pilegrimsrejser, den femte at udrede Afgift til de
ge.

Tvætningen maa foretages før enhver religiøs Ceremoni, ogsaa
Bønnen, for at befri Mennesket for al Urenhed. »Renlighed er
nens Nøgle«. Ved den mindre Vadskning, som skal foretages

daglig om Morgenen og før hver Bøn, renses Ansigtet indtil Ørerne, Hænder og Arme indtil Albuen og Fødderne indtil Anklerne. Den store Tvætning, der kun foretages ved visse højtidelige Lejligheder (Fødsler, Begravelser o. l.), omfatter derimod hele Kroppen. I Ørkenen, hvor Vandet ofte mangler, er det tilladt i Stedet for dette at bruge Sand til Rensningerne.

Den vigtigste af alle religiøse Pligter er Bønnen. Fem Gange i Døgnet bestiger Udraaberen *(Mueddin)* Moskeens Minaret og kalder til Bøn. Da maa hver Muslim, med Ansigtet vendt imod Mekka*, samle sine Tanker til Andagt. Bønnerne, der ledsages af foreskrevne Bevægelser og Stillinger (Fig. 88), bestaa i bestemte Formler, i hvilke Udbrud af Beundring over Guds Storhed afveksle med Trosbekendelse og den første Sura i Koranen, der er Islams Fadervor: »I den naadige og barmhjærtige Guds Navn. Pris være Gud, Verdenernes Herre, den forbarmende, den barmhjærtige, Dommedags Herre. Dig dyrke vi, dig anraabe vi om Hjælp. Led os paa den rette Vej, paa deres Vej, imod hvilke du har været naadig, ikke paa deres, paa hvilke din Vrede hviler, eller paa deres, som have forvildet sig«. Om Fredagen, som er Muhammedanernes Hellig- men ikke Hviledag, holdes der foruden Bedetimerne en offentlig Gudstjeneste, der foruden de fælles Bønner, som fremsiges af Præsten, *Imamen*, bestaar af en kort Prædiken, fuld af Formaninger og Koranvers.

Som den tredje Pligt paalagde Muhammed de troende at faste i Maaneden Ramadan, der paa Grund af Maaneaarets Forskydninger kan falde paa alle Aarstider. Er Bønnen en trættende og besværlig Pligt at opfylde, bliver Fasten ofte en ligefrem Lidelse. Fra Solens Opgang til dens Nedgang maa den troende hverken nyde Spise eller Drikke og maa afholde sig fra Kvinder, Bade og Vellugt. Ganske vist holder man sig skadeslos ved et umaadeligt Fraadseri om Natten, men falder Ramadanfesten om Sommeren, er det et Savn af den pinligste Art at skulle gennemleve den hele Dag i glødende Sol, maaske med strengt Arbejde, uden at maatte nyde en Draabe Vand eller tage et Drag af den ellers uundværlige Pibe.

* I Moskeen angiver en Nische Retningen *(Kibla)*, i hvilken Mekka ligger.

Aarhundreder før Muhammeds Optræden var Mekka, som alle-
ede omtalt, en hellig Stad, til hvis Helligdom, *Kaba*, der valfarte-
es rundt omkring fra Arabien. Efter at Profeten havde omstyrtet
lle Gudebillederne i sin Nations gamle Tempel, paalagde han
ine Tilhængere som en af de vigtigste religiøse Pligter at valfarte
l dette. I det mindste een Gang i sit Liv maa enhver fri Muslim,
om er myndig, og som har Helbred og tilstrækkelige Midler, fore-
ige Pilegrimsrejsen til Mekka *(Hadsch)*, hvad enten han saa bor i
et yderste Turkestan, hvorfra han først naar sin Rejses Maal efter
—12 Maaneders Forløb, eller ved Atlanterhavets Kyst. Fattige foretage
fte Valfarten som Stedfortrædere for velhavende Folk, der haabe
aa gode Renter af deres udlagte Penge i den anden Verden. Tid-
igere samlede Størstedelen af det vestlige Asiens Pilegrimme sig
den hellige Karavane, der hvert Aar under den tyrkiske Regerings
Beskyttelse og med militær Eskorte udgik fra Damaskus for gen-
nem Palæstina og Nordarabiens Ørkener at drage til Medina og
Mekka. Men efter Suezkanalens Aabning har denne Karavane tabt
en stor Del af sin Betydning, idet Pilegrimmene foretrække den
bekvemmere Sørejse for den farefulde og møjsommelige Marsch
gennem Ørkenen. Fra Havnebyen Djidda er Rejsen ikke lang til
Mekka. Saasnart de bodfærdige faa Øje paa den hellige Stad, iføre
le sig Pilegrimsdragten *(Ihram)*, to Stykker hvidt Tøj om Lænder
g Skuldre, og umiddelbart efter Ankomsten til Staden ile de til
Kaba for at forrette deres Bønner.

Saaledes som Templet i Mekka ser ud den Dag idag, har det nu i 1200 Aar
ist sig for de troende. Den største Simpelhed og Nøgternhed præger Bygningerne.
aa en firkantet Plads, der paa alle Sider er omgiven af Buegange, baarne af 3—4
ækker Søjler og dækkede med smaa Kupler, rejser den egentlige Helligdom, *Kaba*,
ig. Som Fig. 125 viser, bestaar den af en firkantet Bygning med fladt Tag og
den nogen som helst Arkitektur (18 Skridt l., 14 Skridt br. og omtrent 35—40 F. h.).
aa Afstand ligner den en mægtig Terning, hvis Sider ere behængte med et stort, sort
ilkedraperi, der, hver Gang der er Regeringsskifte i Konstantinopel, fornyes af den
nye Sultan. Det indre, til hvilket der er Adgang gennem en Dør, der er anbragt
6—7 Fod over Jorden, er nu ganske tomt. Templets største Skat, den vidunderlige
sorte Sten, som en Engel efter Sagnet bragte Abraham, da han byggede Helligdom-
men, og som siden saa at sige er bleven den islamitiske Verdens Midtpunkt, er ind-
muret udvendig i det sydøstlige Hjørne af Bygningen, ca. 5 Fod over Jorden. Stenen,
hvis Art er ukendt, er uregelmæssig oval, kun 16—17 Ctm. i Tværmaal. Efter
Erobringen af Mekka sloge Vahabiterne den i mange Stykker, men disse ere senere
levne samlede og sammenføjede med en Sølvring. Af de mange Millioner Kys, som

fromme Pilegrimme have trykket paa Stenen, er dens Overflade bleven ligesaa blank som St. Peters Taa i Peterskirken.

Foruden Kaba findes i Moskegaarden forskellige andre Bygninger, blandt hvilke de vigtigste ere de fire Bedesteder for de fire ortodokse Hovedsekter og det berømte Hus, der indeslutter Kilden *Zemzem*, hvis salte, bitre Vand efter Sagnet engang sprang frem af Ørkenens Sand for at redde Hagar og Ismael fra at forsmægte. Saasnart Pilegrimmen har fuldendt sine første syv Omgange (*Tawaf*) omkring Kabaen og hver Gang kysset den sorte Sten, drikker han af Kilden og forsømmer ikke før sin Afrejse at forsyne sig med en Flaske af den vidunderlige Eliksir, der bringer Lægedom for alle Sygdomme.

Skønt Bønnen og Iagttagelsen af Ceremonierne i Templet er den vigtigste Del af Valfarten til Mekka, er denne dog ikke afsluttet dermed. Først efter at Pilegrimmen har hørt en Prædiken paa det ca. 3 Mil fra Mekka beliggende Bjærg Arafat og har ofret et Lam til Erindringen om Abrahams Ofring, kan han aflægge sin Bodsdragt, stolt over at have naaet den Hadschiværdighed, som i hans senere Liv omgiver ham med en vis Nimbus, og som Gravstenen foreviger Erindringen om.

Næst efter Mekka nyder Medina den højeste Anseelse som Valfartssted og med Rette. Det var som bekendt denne Bys Indbyggere, der ydede Profeten et Tilflugtsted, da han 622 maatte flygte fra Mekka (*Hedschra*) for sine Fjenders Efterstræbelser, og som siden bleve de trofasteste Tilhængere af hans Religion. Maalet for Pilegrimsfærden er i Medina Profetens Kiste, der ikke, som Sagnet fortæller, er ophængt i to Magneter, men sammen med de to første Kalifers Grave er anbragt bag et grønt Silkeforhæng i en tarvelig Bygning, der er opført paa det Sted, hvor Profeten udaandede i sin Yndlingshustru Ayeschas Arme. Foruden disse Valfartssteder har den muhammedanske Verden endnu en stor Mængde andre saavel i som udenfor Arabien, særlig Grave, i hvilke Muhammeds Slægtninge og Stalbrødre eller en af Islams mange Helgener hvile. Disse besøges af talrige Pilegrimme, for hvem Mekka ligger for langt borte, men som ville tilfredsstille den Lyst til Rejser og Valfarter, som ligger Orientaleren saa dybt i Blodet.

Muselmanens femte religiøse Hovedpligt er Udredelsen af den fastsatte Fattigskat. Den Almissegivning, som Profeten fra Begyndelsen af sin Optræden havde paabudt, og som var et vigtigt Punkt i hans Lære, ophørte allerede i Muhammeds Tid at være en frivillig Sag og blev forvandlet til en bestemt Afgift i Forhold til vedkommendes Formue og Vilkaar, der foruden til Understøttelse

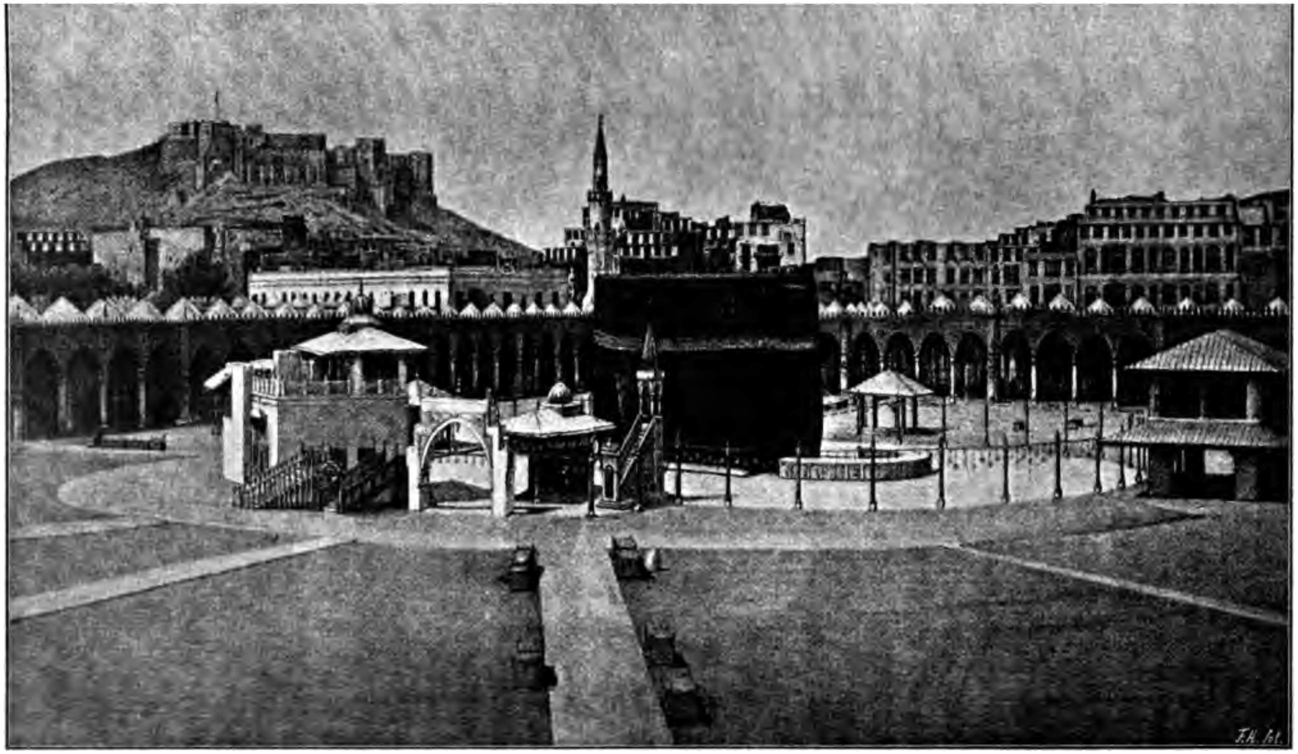

Fig. 125. Templet i Mekka.

af de fattige ogsaa blev anvendt til andre »Guds Veje« vedrørende Formaal ɔ: til Fremme af Troen. Tilsidst er denne Afgift gaaet fuldstændig ind i de muhammedanske Staters Finantser og udgør i mange Lande en væsentlig Del af Statsindtægterne.

Overfor de vantro har Muselmanen endnu en særlig Pligt, nemlig at udrydde dem, hvis han da ikke formaar at omvende dem til den sande Tro. »Slaa Eders Fjender i Guds Navn, dræb dem, hvor I finde dem!« befalede Profeten sine Tilhængere. Den, der falder i *den hellige Krig*, bliver betragtet som Martyr og faar straks Adgang til Paradiset. Overfor Hedninger gjaldt Muhammeds Paabud om den hellige Krig ubetinget. For dem findes intet Valg; de maa i alle Tilfælde omvendes eller knuses. Med Kristne og Jøder kan der derimod afsluttes Traktater, ved hvilke der indrømmes dem Ret til at bo i Fred paa muhammedansk Grund imod at udrede en Tribut.

Skønt Islams Dogmatik er saa simpel og usammensat, at den ikke skulde synes at give Anledning til stærkt afvigende Fortolkninger, har den muhammedanske Verden dog ligesaa lidt som noget andet Religionssamfund været forskaanet for Sektvæsen. Kort efter Profetens Død bleve hans Tilhængere splittede i to store Lejre, der siden da have staaet fjendtlige overfor hinanden og paa alle Maader fortrædiget hinanden. For det ene Parti, *Sunniterne*, var, som omtalt, Traditionen, *Sunna*, og de deri indeholdte Lærdomme Koranens nødvendige Supplement, medens *Schiiterne*, der opstode ca. 650, udelukkende følte sig bundne af Koranen og forkastede Traditionen. Dette Standpunkt stod atter i Forbindelse med deres politiske Holdning, idet Schiiterne lagde en Hovedvægt paa Spørgsmaalet om Suveræniteten og den retmæssige Arvefølge i Kalifatet. Som svorne Tilhængere af Ali, for hvem deres Hengivenhed nærmede sig Afguderi, benægtede de de tre første Kalifers Retmæssighed og forkastede de Foranstaltninger, som under deres Regeringstid vare trufne og bl. a. ogsaa de Fortolkninger og Forskrifter, som bevaredes i Traditionen. Foruden disse to Hovedsekter opstod der i de første Aarhundreder efter Profetens Død en stor Del mindre Sekter af forskellig Art, snart til det yderste ortodokse, snart med friere Fortolkninger *. Nogle stillede sig i Opposition mod enkelte

* Se om Islams Udvikling efter Muhammeds Død: A. v. Kremer, Geschichte der herrschenden Ideen des Islams. Leipzig 1868.

,ærdomme, særlig Forudbestemmelsen og Guds Vilkaarlighed ved enne, og hævdede den menneskelige Viljes Frihed, andre søgte at øre det grove, barske, lidet udførte Gudsbillede, som Muhammed avde tegnet, mildere og mere ideelt, og at anlægge et mindre østeslost Synspunkt paa Livet, end det, som den ortodokse Skole nder Paavirkning af Profetens Dommedagsprædikener og stærke nderstregning af den jordiske Tilværelses Værdiløshed hævdede. .tter andre Sekter gjorde en mere rationalistisk Opfattelse gældende g søgte at bringe Aabenbaringen i Overensstemmelse med den ıenneskelige Fornuft. Alle disse indbyrdes afvigende Trossamfund ›rkætrede, bekrigede og forfulgte hverandre ligesaa stærkt som de ristelige og ofte for lignende Spidsfindigheder og subtile Fortolkinger som disse, indtil Ortodoksien ogsaa her til sidst sejrede og agde sin brede, døde Haand paa Religionen. Siden da har Islam taaet stille i sin Udvikling og forvitres langsomt. De fire ortodokse Hovedsekter *(Hanefiter, Schafeiter, Mallhiter* og *Hanbaliter)*, som nu ere repræsenterede indenfor Templet i Mekka, betegne ikke noget Skisma indenfor den rette Tro.

Denne Stilstand er i de senere Aarhundreder kun eengang bleven brudt ved en større religiøs Bevægelse, nemlig ved den Reformation, som i Midten af forrige Aarhundrede fremkaldtes af en Araber, *Abd al Vahab*, og som fik saa meget større Betydning, som den var ledsaget af store politiske Omvæltninger. Efter Føreren fik Partiet Navnet *Vahabiterne*. Oprørt over Islams dybe Forfald og den sædelige Forfærvelse, der herskede i Østerlandene, tilstræbte Abd al Wahab at bringe Muhammeds Lære tilbage til den simple Skikkelse, den havde i Profetens Dage. Med Koranen og Sunna som eneste Trosgrundlag skar Reformatoren med sikker Haand alle de Udvækster bort, som skyldtes den skolastiske Teologi. Særlig vendte han sig mod den Helgendyrkelse, som blomstrer saa frodigt i Orienten, og mod den overdrevne Hæder, om vistes Profeten og hans nærmeste Efterfølgere, og som nærmede sig stærkt til Afgudsdyrkelse. Han gjorde gældende, at den troende behøvede ingen Forbøn hos Gud, for hvem alle ere lige. Samtidig med at føre Troen tilbage til de simple monoteistiske Grundsætninger, der oprindelig havde udgjort dens Indhold, vilde den nye Reformator ogsaa bringe den ældre Tids strenge moralske Bud til Gyldighed og genindføre den simple, tarvelige Levevis. Med puritansk Strenghed forbød han al Luksus saavel ved de religiøse Ceremonier og i Moskeerne som i Klædedragt og Optræden. Musik og Sang, Dans og Spil blev forbudt, og Tobaksrygning og Kaffedrikning vare banlyste fra Vahabiternes Kreds. Sin største Betydning fik den nye Reformation, da Schejken Muhammed Ibn Saud i Derberra, Hovedstaden i Neschid, antog Abd al Vahabs Lære og støttende sig paa den forsøgte at danne et stort Rige i Arabien. Efter at have samlet alle Folkene i Neschid under Vahabiternes Banner førte Ibn Sauds Søn sine Vaaben til Arabiens fjærneste Egne. 1803 satte Vahabiterne sig fast i Mekka og forhindrede i flere Aar den store Karavanes Valfart, indtil det lykkedes

en ægyptisk Armé under Mehemed Ali at tilbageerobre den hellige By og ganske at tilintetgøre Vahabiternes Herredømme i Arabien. Efter at Derberra var faldet (1818), var Sektens politiske Magt til Ende; dog lever den endnu stadig i Neschid.

Under Vahabiternes Herredømme bleve adskillige Beduinstammer for første Gang omvendte til Islam. I Profetens Dage var det væsentligst By- og Landboerne, der dannede Kærnen af hans Tilhængere, og som førte hans Religion ud over Arabiens Grænser. Beduinerne sluttede sig kun til hans Skarer, saa længe de beherskedes af Muhammeds Personlighed, og saa længe der var Bytte at vinde. Og som Forholdet var dengang, er det vedblevet at være. Lige overfor de øvrige orientalske Folks levende religiøse Interesse — overhovedet deres stærkeste aandelige Drift —, er Beduinernes Indifferentisme dobbelt paafaldende. De beskæftige sig ikke som de andre Arabere med religiøse Problemer, men dele til Gengæld heller ikke Stad- og Landboernes vidt drevne Overtro. Selv de Stammer, der mene om sig selv at være gode Muslimen, kende intet til Profetens Lære udover Dogmet om Guds Enhed og overholde ingen af de rituelle Forskrifter: »Vi bede ikke, fordi vi maa drikke det Vand, vi skulde bruge til Tvætning; vi give ingen Almisse, fordi vi selv maa bede derom; vi faste ikke i Ramadanmaaneden, fordi vi hungre hele Aaret igennem, og vi gøre ingen Valfarter, fordi hele Verden er Allahs Hus« * — i og for sig gyldige Undskyldninger, men som ikke blive tagne for gode Varer af Ortodoksien. Mange Beduiner synes endnu at have bevaret meget af den Religion, alle Arabere hyldede før Muhammeds Optræden. Særlig er det Soldyrkelsen, som endnu træder frem. Den Forstilling er ikke ualmindelig, at Gud er en Høvding, mægtigere, men ikke væsentlig forskellig fra den jordiske; han residerer i Solen, med hvilken han ofte ligefrem identificeres. Til dette Himmellegeme opsendes der Bønner, og dets Opgang hilses med Bøjninger.

* Burton, l. c. III. S. 80.

Fig. 126. Persisk Fajanceplade. (Efter le Tour du Monde).

PERSERE*.

AAR man, kommende fra Arabiens Ørkener og Syriens Bjærge, overskrider de regelmæssige Foldebjærge, der danne Persiens nse mod Mesopotamiens Lavland, træder man fra een Sprogæt over ınden. Medens Forasiens sydvestlige Del fra gammel Tid har huset emitisk Befolkning, har Iran været beboet af en Folkegruppe, Sprog er runden af *indoeuropæisk* eller *arisk* Rod. Med disse ıe betegner man den store Sprogæt, der strækker sig lige fra :n til Island, faldende i to store Grupper, en asiatisk og en pæisk, der forbindes ved den mindre, armeniske. Den asiatiske

* Morier, Voyage en Perse. I—II. Paris 1813. — Malcolm, Geschichte von n. Leipzig 1830. — Flandin et Coste, Voyage en Perse. I—II. Paris 1843. — ıgner, Reise nach Persien und dem Lande der Kurden. I—II. Leipzig 1852. — ugsch: Reise der preussischen Gesandtschaft nach Persien. I—II. Leipzig -3. — Vambery: Meine Wanderungen und Erlebnisse in Persien. Leipzig 1867. — e, Kulturskildringer fra Orienten. Kbhvn. 1877. — Croizier, La Perse et les ıs. Paris 1873. — Piggot, Persia ancient and modern. London 1874. — Arnold, gh Persia by Caravan. I—II. London 1876. — Aus Persien. Aufzeichnungen Oesterreichers. Wien 1882. — Wills, In the land of the lion and the sun. ›n 1883. — Benjamin, Persia and the Persians. London 1887. — Houssay, Les humaines de la Perse. Lyon 1888. — Browne, A year among the Persians. ›n 1893. — Bleibtreu, Persien. Freiburg 1894. — Gayet, L'art Persan. Paris — Murdoch Smith, Persian art. London. s. a.

Gruppe bestaar af de indiske og de iranske Sprog, den evropæiske af de keltiske, italiske, thrakisk-illyriske, græske, slaviske og germanske Sprog. En Skildring af denne Sprogæts Udbredelse falder uden for nærværende Værks Plan og skal ikke her gives. Derimod vil det være nødvendigt i al Korthed at omtale det saakaldte *ariske Problem*, d. v. s. Spørgsmaalet om, hvorvidt alle de Folk, der tale ariske Sprog, ogsaa i fysisk Henseende ere beslægtede.

Det er en af den sammenlignende Sprogforsknings største Triumfer at have paavist, at Hovedmassen af de evropæiske Folks Tungemaal staar i nært Slægtskab med de Idiomer, der ere de herskende i Iran og Indien. Denne Opdagelse har været af overordentlig Betydning ogsaa for Etnografien, for saa vidt som denne netop i Sprogene søger et fast Inddelingsprincip. Men ogsaa for Oldhistorien maatte den yde vigtige Holdepunkter. Gennem Sprogsammenligninger søgte man at bestemme det Kulturstandpunkt, hvorpaa de indoevropæiske Folk stod, inden de store Vandringer førte dem vidt ud over den gamle Verden. Ad samme Vej søgte man at løse Spørgsmaalet om, hvor disse Folks Vugge havde staaet, hvor hin Fælleskultur lidt efter lidt havde udviklet sig, hvor de første Bønner til den lyse Himmels Hersker og de talrige andre Naturguder først vare opstegne. Indtil Midten af dette Aarhundrede troede man at have fundet Svaret paa disse vigtige Spørgsmaal: Arierne skulde have boet paa Pamirs Højslette og Hindukuschs Afhald og herfra, delte i en vestlig og en østlig Gren, udbredt sig dels til Evropa, dels til Iran og Indien; Kvægavl og Agerdyrkning skulde have været de vigtigste Næringsveje, Kendskabet til de fleste Metaller almindelig udbredt. Men mod disse Paastande rejste der sig snart vægtige Indvendinger, de anfægtedes stærkere og stærkere og antages nu ikke for beviste af nogen. Talrige nye Hypotheser [illegible] den ene besynderligere end den anden, og den franske [illegible] skaffet sine Læsere ikke liden For- [illegible] de hinanden modsigende [illegible] medført det gode, at [illegible] skarpere end nogensinde før. [illegible] dels et lingvistisk [illegible] bestemme paa den ene Side [illegible] anden Slægtskabet mellem [illegible]

‹ene. »Det er utvivlsomt, at Spørgsmaalet om Indoevropæernes ndelige Raceejendommeligheder, om Aarsagen til og Hjemstedet disse Ejendommeligheder ligesom ogsaa om de fysiske Blandings- old hos de Folk, som tale Sprog af vor Stamme, kun kan have ›igt til at modtage en rigtig Besvarelse, naar en saadan gives af fysiske Antropologis Repræsentanter. Men ligesaa utvivlsomt er at det indoevropæiske Ursprog og Udviklingshistorien for de enkelte orisk overleverede Sprog af vor Stamme kun kan bestemmes af ogforskere. En endelig Besvarelse af det indoevropæiske Spørgs- ıl kræver til Forudsætning: Klarhed paa begge Omraader*«. Den ghed mellem Antropologer og Filologer, der saaledes fordres, midlertid ikke endnu tilstede, og det ariske Spørgsmaal har endnu e fundet sin Løsning.

Hvad der særlig volder Antropologerne Vanskelighed, er at inde, hvorledes den ariske Type har været beskaffen**. De ske Forskelligheder mellem de Folk, der tale indoevropæiske og, ere saa store, at man vanskelig kan fastslaa en almengyldig m for Udseendet. Nogle Forskere benægte derfor Berettigelsen at bruge Udtrykket *arisk* om Folkene og ville kun have det endt paa Sprogene. »Den Etnolog«, siger Max Müller***, »der r om arisk Race, arisk Blod, ariske Øjne og Haar, er efter min ıing en ligesaa stor Synder som den Filolog, der taler om et kocefalt Leksikon eller en brakycefal Grammatik. Det er værre en babelsk Sprogforvirring, — det er ligefrem Tyveri. Vi have net vor egen Terminologi til Klassification af Sprogene; lad ologerne danne deres egen til Klassification af Kranier, Haar Blod«.

Men er saaledes Spørgsmaalet om Typens Enhed endnu aabent, er derimod Spørgsmaalet om Sprogenes Enhed afgjort. Ingen vl er rettet imod de indoevropæiske Sprogs Slægtskab. Og da netop de lingvistiske Forhold ere lagte til Grund for Inddelingen erværende Fremstilling, vil det her lettere kunne overlades til mtidens Afgørelse, hvorledes Antropologernes Besvarelse af det te Spørgsmaal vil komme til at gaa.

* Johannes Schmidt: Die Urheimath der Indogermanen und das europäische system. (Abhdl. d. kön. preuss. Akad. d. Wissensch. Jahr 1890). Berlin 1891. S. 13.

** Se f. Eks. A. H. Keane: Ethnology. Cambridge 1896. S. 405.

*** Biographies of words and the home of the aryas. London 1888. S. 120 f.

I Oldtiden beboedes det nuværende Persien af to Folk, Meder og Perser, der tillige med Beboerne af Provinserne *Ariana* (Aria, Baktrien, Sogdiana etc.) kaldte sig selv *Arii*, af hvilket Navnet Iran er opstaaet. Efterkommerne af disse Folk danne den nuværende iranske Folkegruppe, der omfatter følgende Folk: *Tadschiker*, *Afghaner*, *Belutscher*, *Kurder* og *Lurer* samt *Osseter*. Disse Stammer ere væsentlig Agerdyrkere, men der findes desuden i Persien et andet Befolkningselement af tyrkisk Oprindelse, der ernærer sig som Nomader.

Fig. 127. Perser.

De mest ublandede Efterkommere af Oldtidens Persere ere de saakaldte *Parser*, der efter Arabernes Erobring af det sassanidiske Rige for største Delen udvandrede til Indiens Vestkyst, hvor de siden have levet i Egnen omkring Bombay. Nogle faa Tusende af dem ere blevne tilbage i Jezd og Kirman i Persien under Navnet *Gebrer* og have ligesom deres indiske Frænder bevaret Zarathustras Lære til vore Dage. Hovedfolket indenfor den persiske Stamme er de med arabiske, tyrkiske og tatariske Elementer stærkt blandede *Perser* (Farsi). Egentlig bruges dette Navn kun om Beboerne af den sydlige Provins Fars, medens Befolkningen i det øvrige Persien kalder sig selv Iraner. Man bruger om denne ofte Navnet *Tadschik*, under hvilket Perserne leve udenfor det persiske Rige i det øvrige Iran, det nordlige Afghanistan og Turkestan. I Kiva og Bokara udgøre Tadschikerne endog Kærnen af Befolkningen, og i flere af de afghanske Byer er det Tadschiker, som danne Haandværker- og Handelsstanden. Afghanistans og Turkestans Perser ere saa stærkt blandede med Uzbeker, at de tale en tyrkisk Dialekt, der rigtignok indeholder et stærkt persisk Element. De kaldes *Sarter* og ere saa udelukkende fast bosiddende Folk, enten som Agerdyrkere paa Landet eller som Haandværkere i Byerne, at deres Navn ofte bruges som Fællesbetegnelse for de ikke nomadiske Folk i Turkestan, i Modsætning til Kirgiserne.

Beslægtede med Tadschiker ere de saakaldte *Tat* i Omegnen af Baku, hvorhen de skulle være vandrede fra Adarbeidschan under Sassaniderne. Navnet Tat er tyrkisk og betyder efter Ritter* kun et besejret Folk.

Afghanerne, som kaldes saaledes af Perserne, men selv benævne sig Paschtun, tale et Sprog, Paschto, der ifølge Fr. Müller** stammer fra en gammel baktrisk Dialekt,

* Erdkunde. Bd. VII. S. 724.

** Allg. Ethn. S. 526.

i hvilken dog det iranske Element tidlig er blevet overgroet af nypersisk-arabiske Bestanddele. Skriften er som sædvanlig hos muhammedanske Folk arabisk, der kun daarlig egner sig til Gengivelse af et indoevropæisk Sprogs Lyd. Afghanerne ere delte i en stor Mængde Stammer og disse atter i Klaner og Underklaner, de sidste af meget ringe Størrelse. Hver Stamme styres af en Khan, der udnævnes af Emiren i Kabul, Afghanistans Hersker. Den største Stamme, til hvilken ogsaa den nuregerende Herskerfamilie hører, er *Duranierne*, der indtager den største Del af det sydlige Afghanistan, fra den mongolske Aimakstammes Territorium i Nord til Belutschistans Ørkener i Syd, med Hovedsæde i den mellemste Hilmenddal og Sletterne deromkring, paa hvilke Nomaderne, der udgøre en betydelig Del af Stammen, vandre om med deres Hjorder. Øst for dem i Dalene og paa Højsletterne Nordøst for Kandahar henimod Suleimansbjærgene, bo *Ghilzai*, der tidligere vare den mægtigste Stamme i Afghanistan. Ligesom Duranierne falde ogsaa Ghilzai i to Grupper, til hvilke en stor Del mindre Stammer slutte sig. De østlige Afghanere, der bebo Kabulflodens Dal og de omgivende Bjærgegne mellem Suleimansbjærgene, Hindukusch og Indus, kaldes med et Fællesnavn *Berdurani*. Ogsaa de bestaa af en Mængde Stammer, blandt hvilke nogle af de mest bekendte ere Jusufzai, »Josefs Sønner«, i Egnen om Peschaver og i det nordlige og nordøstlige Afghanistans Dale, et Folk, der er delt i en stor Mængde Klaner, og som i sin Kommunalforfatning har bevaret en Del af tidligere Aarhundreders Fællesskab, idet der efter en vis Periode — sædvanlig 20—30 Aar — sker en ny Fordeling af Jorden. Endvidere *Mommand* i Kabuldalen i Nærheden af *Afridierne*, en Underafdeling af *Chaibarierne*, *Khattakerne* paa Bjærgenes østlige Affald ved Kabulflodens sydøstlige Bred og *Swatierne* i Dalen af samme Navn, eiendommelige ved en mærkelig Gravskik at begrave de døde i den Ager, der skal pløjes, og lade dem sønderrive af Plovjærnet i den Tro, at Sjælen da drager bort til det velsignede Mekka. Blandt de afghanske Folk maa endnu nævnes *Kisilbascherne*, et iransktalende Folk af turkomannisk Afstamning, der for største Delen bor i Kabul og Herat. Den Del af Afghanerne, som bor paa indisk Territorium, er kun ringe; betydeligst ere *Lohanistammerne* mellem Suleimansbjærgene og Indus.

Fig. 128. Kurder.

Belutscherne bo dels i Khanatet Kelat, det saakaldte Belutschistan, dels i det sydøstlige Persien til henimod Provinsen Kirman og i det nordvestlige Indien indtil Indus. Deres Sprog hører til den iranske Stamme og er nær beslægtet med en kurdisk Dialekt. Belutscherne, der falde i 3 Hovedgrupper *Nharui*, *Rind* og *Maghzi*, ere ikke den

oprindelige Befolkning i det Omraade, der har faaet Navn efter dem. De synes at være indvandrede fra Vestasien og have bevaret Traditioner om at være komne fra Syrien eller Arabien. Det Folk, der fra ældgammel Tid har boet i Kelat, og som ogsaa endnu er det herskende, er *Brahuierne*, der ikke ere af arisk Oprindelse, men høre til Dravidaerne, den mørke Race, som beboede hele Indien før Ariernes Indvandring og nu er trængt tilbage til Dekans Bjærge.

Hovedmassen af *Kurderne* bor i Kurdistan, tættest i Højlandet Syd for Vansøen i den persiske Provins Adarbeidschan og i Bjærgene i det nordlige Mesopotamien; men iøvrigt findes kurdiske Stammer spredte over et Omraade af omtrent 2000 □ Mil ligefra Khorasan og Luristan i Øst til Omegnen af Damaskus og Aleppo. Kurderne nedstamme fra det mediske Bjærgfolk, som de gamle Historikere kaldte *Kardukker*, og som ogsaa Xenofon stiftede Bekendtskab med; men de ere stærkt blandede med armeniske, persiske, tyrkiske, tatariske og arabiske Elementer. Forskellen i Typus er derfor ret betydelig, ikke alene mellem de østlige og vestlige Stammer, hvor Tilførslen af fremmede Bestanddele naturligvis har været mest forskelligartet, men ogsaa indenfor selve Folkets Hovedmasse. Medens nogle kappes med Tscherkesser i Skønhed, ere andre plumpe og hæslige. Samme Blanding som i Typen findes ogsaa i Sproget. At dette hører til den ariske Sproggruppe, er udenfor Tvivl. I grammatisk Bygning ligner det nærmest nypersisk, men det har optaget en stor Del tyrkiske og arabiske Elementer, ligesom Skriftsproget er arabisk i den persiske Tillempning. Ligesom Tuaregerne ere Kurderne delte i to i Fysiognomi og Dialekt meget forskellige Klasser, en Krigerkaste, Assireta, og en Bondekaste, Guran, i det sydlige Kurdistan, der er 4—5 Gange talrigere end Krigerne. Medens de sidste leve som Agerdyrkere, er hos de første Nomadeliv og Røveri de eneste Beskæftigelser foruden Krig, som anses for en Mand værdige. Som bekendt søge Kurderne deres Lige i vild og ubændig Plyndringslyst. Deres tyrkiske og armeniske Naboer leve i stadig Frygt for deres Razziaer. Plyndring af Karavaner, Overfald paa Landsbyer og dumdristige Tyverier høre til Dagens Orden, og Udbyttet af denne i Kurdernes Øjne fremfor alt andet hæderlige Levevej udgør en væsentlig Del af Stammens Underhold. Skønt de ikke respektere Menneskeliv synderlig, nøies de dog i Reglen med Plyndring og dræbe kun dem, der under et Overfald sætte sig til Modværge.

I Bjærgegnene Syd for Erzerum ved Eufrats Kildefloder bo *Duschik-Kurder*, der ved Siden af deres muhammedanske Tro have bevaret en stor Del ældre religiøse Ceremonier. Til Kurderne høre ogsaa de saakaldte *Jesider** i det nordlige Mesopotamien, fornemlig omkring Byen Mosul. Hvorfra dette af alle Naboer i lige Grad afskyede, hadede og forfulgte Folk egentlig stammer, er lige saa gaadefuldt som dets Religions Oprindelse og sande Karakter. Jesiderne have ligesom Druser og Ansarjer forstaaet at omgive Kærnen af deres Tro og Kultus med en uigennemtrængelig Hemmelighedsfuldhed. Man er ikke en Gang enig om, hvorvidt de ere Muhammedanere eller en kristen Sekt. Desuagtet er der ingen Afskyelighed, ingen saa smudsig og unaturlig Tankegang, som Modstanderne ikke have paaduttet dem. Kun saa meget er sikkert af alle de modstridende Beretninger om Jesiderne, at de ere Djæveltilbedere: det er denne Tro, som har givet Anledning til de haarde Forfølgelser, de have maattet udstaa. Man finder imidlertid ikke hos dem nogen af de moralske Forvildelser, som forbindes med Middelalderens Satansdyrkelse eller vore Dages sorte Messe. Jesiderne ere efter alle Beretninger de stilfærdigste, fredsommeligste, paalideligste, kyskeste og

* J. Menant, Les Yezidis. Paris 1892.

ærligste Mennesker under Solen, og de have en Poesi fuld af Ømhed, Længsel og Vemod. Satan er for dem, saavidt vides, ikke fortrinsvis den onde Mørkets Fyrste, men den mægtige faldne Engel, en Gang den højeste næst Herren, som tilsidst ved Guds Naade vil faa sin tidligere Magt og Anseelse tilbage. Da ville de, dèr nu forbande ham, komme til at angre det. Saa helligt er Djævlens Navn for dem, at intet i Verden kan faa dem til at udtale Ordet Schaitan. Høre de det, flygte de slagne af Rædsel. De kalde Mørkets Herre »Melak Taus« og fremstille ham i Skikkelse af en Fugl, hvem de ved Solens Opgang ære ved tre Bøjninger.

Om en anden kurdisk Sekt, *Kisilbascherne,* Rødhovederne, forskellig fra den afghanske Stamme af samme Navn, der leve omkring Eufrats mellemste Løb, vides endnu mindre sikkert end om Jesiderne. Ogsaa de have en hemmelig Religion og beskyldes af deres Modstandere for at feire deres Gudstjeneste med store kønslige Udskejelser, maaske Levninger af Astartedyrkelsen.

Beslægtede med Kurderne ere *Lurerne* i Luristan. De falde i to Grupper, de store Lurer eller *Bachtiari* og de smaa Lurer eller *Feili,* de sidste i Bjærgene mellem Kermanschah og Schiras. Til Bachtiarierne høre *Kuhgeluerne.*

Adskilt fra den øvrige iranske Stamme ved de forskellige sydkavkasiske Folk bo *Osseterne,* hvis Land strækker sig paa begge Sider af Kavkasus' Hovedkæde omkring Tereks og Rions øvre Løb mod Nord til Wladikavkas. De beherske saaledes Darjalpasset, Kavkasus' Hovedpassage, over hvilket den store Landevei, den grusiniske Militærvej, fører. I Middelalderen skulle de have boet endnu længere mod Nord. Osseterne kalde sig selv Iron. Deres Sprog, som falder i flere Dialekter, er af iransk Oprindelse og har bevaret et gammelt Præg. Mange af Osseternes Sæder minde om de gammeltyske, hvad der har fremkaldt den ganske uholdbare Teori, at de skulde være et Folk af germansk Rod.

Af ældre Forskere regnedes *Armenierne* til den iranske Stamme, medens i nyere Tid den Anskuelse er fremsat og har vunden almindelig Tilslutning, at det armeniske Sprog repræsenterer en Gruppe for sig, der slutter sig nærmere til de evropæiske end til de asiatiske Spog indenfor den indoevropæiske Æt. Armenierne ere saaledes et Overgangsfolk mellem Orient og Occident. Oprindelig havde de deres Hjem i det efter dem opkaldte Landskab; selv kaldte de sig Hai (Herrer). Nu lever dog kun en ringe Del af Folket i Armenien. Det haarde Tryk, som mange Aarhundreders Fremmedherredømme har øvet, har bragt et stort Procentantal af Befolkningen til at søge andre Boliger og med den beundringsværdige Acclimatisationsevne, de ere i Besiddelse af, er Omflytningen foregaaet meget let. I Anatolien, saavel i Byerne som paa Landet, i Mesopotamien, i det nordlige Syrien, i Konstantinopel og de øvrige tyrkiske Byer have Armenierne slaaet sig ned i stort Antal. I Konstantinopel alene leve omtr. 200,000. Men ogsaa til Nordafrika, til Rusland og Galicien ere Armenierne vandrede, og i Vestevropas Hovedbyer findes Kolonier af disse Folk, der overalt, hvorhen de komme, slutte sig sammen i egne Smaasamfund, der have bevaret den udprægede Familiefølelse, den sejge Vedhængen ved Sprog og Kirke, der er ejendommelig for denne Nation. Det Had, der hersker mellem Tyrker og Armenier, og som oftere har givet Anledning til alvorlige politiske Forviklinger, har sin Grund i Armeniernes Overlegenhed men tillige i de slette Egenskaber, de ere i Besiddelse af. Armenierne ere intelligente. Deres Færd er ledet af en klog Beregning. Flittige, arbejdsomme, energiske paa alle Punkter have de, ligesom Jøderne, hvem de ligne i Karakter ikke mindre end i Udseende, et udpræget Talent for Handel. I denne Retning overgaa de baade Jøder og Grækere, men overgaa dem ogsaa i den Koldblodighed

og Hensynsløshed, med hvilken de drive deres Forretning. De ere i Besiddelse af en Snuhed, en Evne til at spinde Rænker, som gør det yderst farligt at indlade sig med dem, og som overalt lader dem sejre i Konkurrencen. Tyrkerne, der ikke ere i Besiddelse af lignende Egenskaber og derfor maa vige Pladsen for dem, udsuges af dem og forarmes. I deres eget Land leve de som Agerdyrkere. Allerede fra det 2det Aarhundrede ere de Kristne og have dannet en egen Kirke, der anerkender Pavens Overhøjhed. Kirkens Overhoved bor i Etschmiadzin. De have tidlig haft en rig Litteratur, der naaede sin Blomstring dels i det 5te, dels fra det 7de til det 14de Aarhundrede. Den er nedskreven med et særligt Alfabet, dannet af det græske, men med Tilføjelse af en Del Tegn for ejendommelige Lyd.

— —

Medens Persien mod Øst gradvis gaar over i Afghanistans Højland, begrænses det skarpt paa alle andre Sider. To Bjærgsystemer, der udgaa fra Persiens vestlige Hjørne i Provinsen Adarbeidschan, udbrede sig herfra, det ene mod Øst langs Sydranden af det kaspiske Hav og det russiske Asiens Stepper, det andet langs Mesopotamiens Lavland og Nordkysten af den persiske Havbugt. Inden for disse Kæder breder Landet sig som en jævn Slette, der hælder svagt ind imod Midten, hvor den største Sænkning findes. Dette indre Bassin synes oprindelig at have været dækket af Vand, der efterhaanden er fordampet og har ladet den nøgne, saltholdige Havbund med dens Sand og Stene træde for Dagen.

De tørre Vinde stryge uhindret ind over Landet, snart fra Arabien, snart fra Siberien. De bringe kun en ringe Mængde Regn, og hvor Kilder fattes, er Landet næsten blottet for al Plantevækst. Saaledes f. Eks. mod Nord i Provinsen Khorasan, hvor »det persiske Sahara«, den fuldstændig ubeboede Ørken Loth udbreder sin skyggeløse, af fine Saltkrystaller glimrende Flade over uhyre Strækninger. Betragter man fra et højereliggende Punkt Landskabet, som det udbreder sig for En, ser man en af Solen forbrændt, brunlig Slette, hvis ensformige Farve kun i Omegnen af Landsbyerne afbrydes af smaa grønne Pletter. Intet Under, at Befolkningen væsentlig har søgt sine Bopæle paa Bjærgenes Affald, hvor Vand er tilstede i rigeligere Maal, og at Persiens folkerigeste By Tebris netop ligger i den Egn af Landet, hvor de to omsluttende Bjærgkæder forene sig i et Knudepunkt.

En Undtagelse fra denne triste Ensformighed danne Provinserne Ghilan og Mazanderan, som det rigelige Nedslag fra det udstrakte kaspiske Hav, ved hvis Sydside de ligge, har gjort til et sandt

Paradis. Ligesom det italienske Ordsprog opfordrer til at se Neapel og saa dø, saaledes udtaler det persiske, at »vil du dø, da gaa til Ghilan«.

De egentlige Persere adskille sig stærkt fra de omgivende Folk. Af alle Asiater nærme de sig uden Tvivl mest til den evropæiske Typus, trods alle de Tilsætninger af fremmed Blod (kaldæisk, kurdisk, semitisk), de i Tidens Løb have modtaget. Perseren er næsten aldrig over Middelhøjde, gennemgaaende kraftigt bygget, med bredt, veludviklet Bryst; han mangler ganske Tilbøjelighed til Fedme, men bliver paa den anden Side heller ikke særlig mager. Trækkene i det ovale Ansigt ere regelmæssige. Over de brune Øjne hvælve Brynene sig i kraftige Buer, der ofte mødes over Næsen. Denne er let ørneformet. Munden med de ret fyldige Læber dækkes hos Mændene altid af det store, sorte Skæg, paa hvis Pleje der anvendes megen Omhu. Skægvæksten er i det hele rigelig ligesom det mørkt kastaniebrune eller sorte Haar. Hænder og Fødder ere smaa og velformede; Hudfarven noget mørkere end Evropæernes, omtrent som Folks, der ere stærkt brændte af Solen.

Perserne ere uden Tvivl det mest begavede af de østerlandske Folk, men deres Intelligens er uden Dybde. De opfatte let og hurtigt og huske sikkert, men den Lethed og Mangel paa Udholdenhed, som i det hele taget karakteriserer dem, lader dem føle sig tilfredsstillede ved en overfladisk Viden. At søge en dybere Kundskab ligger Perseren fjernt. Med disse Egenskaber bliver han en dygtig Efterligner, men han frembringer kun lidet originalt. »Perseren er et aandrigt Barn, der aldrig kan modnes til en aandrig Mand. Han kan nok tage et vældigt Tilløb til noget stort, men til at udføre det mangler han Kraft og Udholdenhed*«. Den samme Overfladiskhed som i Perserens Intelligens viser sig i hans Karakter. Perserens Høflighed har ofte forskaffet ham Navnet Østens Franskmand. Overfor Folk, som han nærer Agtelse eller Frygt for, anvendes en Mængde høflige Talemaader. En Perser finder altid nogle forbindtlige Ord at sige og afslaar nødig en Bøn. Han foretrækker at love og — undlade at holde Løftet. Høfligheden er kun en ydre Form, med hvilken der intet menes. Den kommer ikke fra Hjærtet og er ikke Udtryk for en virkelig Humanitet og Urbanitet. Overfor lavere staaende Folk, mod hvem man kan tillade sig alt, afløses den af Grovhed og Hensynsløshed. Høflighed er kun en af de Former, hvorunder Perseren skjuler sit sande Væsen. Han er en Mester i at forstille sig. Udbrud af Beundring eller Mishag komme ikke over hans Læber; han har sit Ansigt saa fuldkommen i sin Magt, at intet Træk forraader, hvad der foregaar i hans Indre. Af de tre Ting, som Oldtidens Persere bleve indøvede i fra deres tidligste Barndom: at ride, skyde med Bue og tale Sandhed, er nu kun den første bleven tilbage, den sidste savnes næsten ganske. Selv om han bevidner sit Ord nok saa stærkt, hvad der er meget almindeligt, respekterer han det dog ikke, og han tager ikke i Betænkning at bruge Løgn, hvor den kan bringe ham Fordel. Til Gengæld føler han sig ikke fornærmet, naar man betragter hans Ord som Usandhed og lader ham det vide. Overhovedet anfægtes hans Ære ikke saa let. Karakteristisk nok har Sproget ikke noget Ord for denne Egenskab, saa lidt som for Dyd, Taknemmelighed, Anger og Samvittighed. Gennem Aarhundreders Tyranni og Vilkaarlighed er Folket blevet fordærvet. Fortrinsvis gælder dette om de højere Samfundsklasser, om alle

* Vambery, Kulturskildringer. S. 312.

dem, som nærmere eller fjernere høre til Hoffets og Embedsmændenes Kreds. Men herfra har Fordærvelsen bredt sig i Samfundet. Ved alle Midler, ikke mindst ved List og Falskhed, søger man at tilfredsstille den Gridskhed efter Penge, som er enhver Perser, lige fra Schahen ned til Bonden, i Kødet baaren. Men ligesaa hurtigt som Pengene erhverves, gives de ud igen. Perseren vil nyde Livet, og letsindig som han er, lever han i Nuet uden at ofre Fremtiden en Tanke. Han holder af at vise sig som *grand seigneur*, at holde mange Tjenere, mange Heste, en pragtfuld Bolig og elegante Koner. Paa Grund af den Usikkerhed for Ejendom, som hersker i Landet, søger enhver, der er kommen paa den grønne Gren, at nyde sin Tilværelse, saa længe det varer. Den, som idag er en mægtig Mand, er maaske imorgen en Stodder, hvis Ejendom er bleven konfiskeret, og som selv er dømt til Landflygtighed, mulig endog overantvordet i Bøddelens Hænder. Til Livsnydelse hører det ogsaa at se sig omgiven af Gæster, og endog tarvelige Folk anvende flere Midler, end de have, paa at beværte Fremmede. Alligevel kan man ikke kalde Perserne et gæstfrit Folk. Gæstfriheden er ikke et Udtryk for gensidig Hjælpsomhed som hos Beduinerne og hos mange Naturfolk, men har kun til Hensigt at skaffe Værten en Genindbydelse eller fordrive hans Kedsomhed.

En af Perserens mest ægte Egenskaber er hans stærke Familiefølelse. I Lykke som i Ulykke er Familien solidarisk. Stiger et af dens Medlemmer til en høj Stilling, kommer hans Udmærkelse alle de øvrige til Gode, men paa den anden Side blive de ogsaa delagtige i hans Fald. Forældrenes Forhold til Børnene er sædvanlig præget af stor Venlighed og Overbærenhed, og Børnenes Optræden overfor de ældre af megen Respekt. Sønnen betragter Faderen som sin Herre, i hvis Nærværelse han ikke tør sætte sig uden efter Opfordring. Ogsaa overfor Moderen er hans Følelse en respektfuld Kærlighed, som bl. a. viser sig deri, at ingen Handling af Vigtighed foretages, uden at hendes Raad og Samtykke er indhentet. Ogsaa Alderdommens »graa Skæg« nyder almindelig Agtelse blandt de unge.

I sin Klædedragt som i sine Boliger, Livsvaner og Nydelser ligner Perseren sine orientalske Trosbrødre. Moderne spille i Asien en ringe Rolle. Hvert Folk bærer den Dragt, som det har baaret i Aarhundreder. Det er overalt de samme Forhold, der bestemme Dragtens Form. Klæderne maa være vide og folderige for at tilfredsstille saavel Bekvemmelighedens som Sømmelighedens Fordringer. Orientaleren vil ikke generes af sin Klædning, naar han sidder i den sædvanlige Stilling med korslagte eller optrukne Ben, og han forlanger, at Legemets Former skulle forsvinde i de rummelige Folder. Perseren holder meget af pæne Klæder og anvender ofte ikke ubetydelige Summer paa sit personlige Udstyr. Mindst Opmærksomhed skænker han den Del af Dragten, som ikke er synlig. Det er ikke sjældent, at selv højtstaaende og rige Folk, der have et tilstrækkeligt Antal Overdragter til at kunne skifte Klædning flere Gange om Dagen, og som rette sig efter de vekslende Aarstider, ikke have mere end to Skjorter, af hvilke den ene altid er i Vadsk,

; hvis Tilstand tilmed langtfra er dadelfri. Over Skjorten bæres
ı tætsluttende Vest med korte Ærmer og over den en grøn, blaa,
olet eller gul Kjortel, hvis Længde og Stof retter sig efter
ɜrserens Stand og Formuesvilkaar. Hos de højere Samfundsklasser
ıar den omtrent til Fødderne, hos Soldater, Tjenere og Almuefolk
By og paa Land derimod kun til Knæene. Under den komme
ɜ lange, vide Benklæder til Syne. Velstaaende Folk holde af
bære kostbare Stoffer, Silke, Shawlstøj eller Brokade, medens
indre bemidlede maa tage til Takke med Bomuldstøj eller,
ıar det kommer højt, med Klæde. Kjortelen holdes sammen
n Livet med et Bælte, der lukkes med et Spænde. Med disse
dfoldes der en kolossal Luksus, og Spænder besatte med Ædel-
ene erstatte som fyrstelige Gaver Vestens Brillantnaale og Snus-
ıbaksdaaser. I koldt Vejr bæres over Kjortelen en Overdragt af
:læde eller Shawlsstof, der ofte er foret med Pelsværk og udstyret
ıed stor Luxus. Embedsmænd, Læger og Præster have des-
den en særlig Ceremonikaabe, meget lang med vide Ærmer, som
æres ved højtidelige Lejligheder. Fodtøjet bestaar enten i Tøfler
ller meget rummelige Sko, der let kunne skydes af. Efter al-
ıindelig Skik betræder Perseren ikke Huset med Sko paa Fødderne,
ɔm han siger, for at ikke Læderet i Fodtøjet ved mulig at hidrøre
a et urent Dyr skal besmitte Tæppet, men i Virkeligheden for
: skaane dette. I en anden Retning have Perserne derimod brudt
ıed det muhammedanske Østens Skik og Brug, idet de have
ɱbyttet Turbanen med den høje, spidse tatariske Faareskindshue.
un Præster, Sejider (Profetens Efterkommere), Lærere og Læger
ave bibeholdt den gamle maleriske Hovedbedækning, hvis Muselin
ɳgang skal tjene dem til Ligklæde. Hos de første er Turbanen
ɔm sædvanlig grøn, hos de sidste derimod hvid. Under den rages
ɩovedet paa almindelig muhammedansk Vis med Undtagelse af
ɳ Haartot paa Issen.

Der gives næppe nogen hæsligere og mere ubekvem Dragt end
en, i hvilken de persiske Kvinder vise sig uden for Huset. Alt
vad man ser, er et Par enorme folderige Benklæder, et blaat Gevandt,
hvilket Legemet er indhyllet som i en Sæk, og et Stykke hvidt
øj, der dækker Ansigtet og hænger langt ned fortil; kun for
jnene er der et Udsnit, i hvilket der er indsat et tæt Net. Som
fleste andre orientalske Kvinder maa Perserinden kun for sin

Mand og nogle faa af de nærmeste Slægtninge vise sig utilsløret. Ansigtet er sædvanlig den Del af Perserindens Person, hun sidst lader en fremmed se. Gadedragten unddrager hende fuldstændig fra profane Blikke og yder hende tillige et Skjul, som hun hyppig forstaar at benytte til smaa Æventyr, til forbudte Besøg eller Udflugter til Steder, hvor det ikke er hende tilladt at vise sig. Ganske anderledes er Dragten inden Døre. Ogsaa der bæres vel de folderige Benklæder over forskellige andre Klædningsstykker, men Overkroppen er derimod halvt blottet, kun dækket af en kort Chemise af tyndt Flor, der lader Underlivet ubedækket. Over den bæres en lille aabentstaaende Troje. Den Luksus, som Kvinderne drive med deres Dragt og Smykker, er yderst overdreven, og mangen Ægtemand er bleven ruineret eller bragt paa gale Veje ved sin Ægtehalvdels taabelige Ekstravagance og Pyntesyge.

Fig. 129. Persisk Dame i Spadseredragt. (Efter Bleibtreu).

Østerlandene ere kun en sorgelig Ruin af, hvad de vare i fordums Dage. Den fremmede, som kommer til en persisk By opfyldt af de højtstemte Forventninger, som tidligere Aarhundreders Skildringer af Kalifatets Pragt og Yppighed have fremkaldt, vil føle sig stærkt skuffet. Er hans Fantasi fyldt af de farverige Billeder, som Læsningen af Kalifernes Historie har vakt til Live, venter han at træffe de pragtfulde Bygninger, de slanke Minareter og de gyldne Kupler. Virkeligheden byder ham kun en Samling mer eller mindre forfaldne, uanselige Huse, hvis Ydre ikke lader ham ane, at han er i et Land, hvor den orientalske Arkitektur engang har udfoldet sig i al sin rige Kraft og fantasifulde

kønhed. Den Storhed og Pragt, det Liv og Røre, som tidligere erskede i de persiske Byer, i Ispahan, Tebris og Schiras, er nu æsten forsvundet. Kun hist og her træffer man en enkelt pragtfuld ygning, et ensomt Minde om henfarne Tiders Glans. Gaderne i n persisk By, selv i Landets Hovedstad, overraske ved deres lendighed. Som i en Labyrint sno de snevre, krumme Gyder sig ιellem Husene, ofte ikke brede nok til at lade to Lastdyr passere inanden. Om Brolægning er der ikke Tale. Gaden er kun en .ække Huller, i hvilke Skarnet faar Lov til at samle sig. Ikke ældent træffer man Gader, der ere førte hen over en gammel .irkegaard, hvis sammenstyrtede Grave danne Faldgruber for Mennesker og Dyr. Affald fra Maaltiderne, Indvolde af Slagtekvæg og .adavere af styrtede Dyr blive liggende paa Gaden og forpeste uften, indtil Hundene, der ere ligesaa talrige i Persien som i Tyrkiet g udgøre Byernes eneste Renovationsvæsen, have fortæret dem. om overalt i Orienten er Basaren Byens Hjærte, Midtpunktet ikke ene for dens kommercielle, men for dens hele offentlige Liv. angs dens lange, dækkede Gader ligger Bod ved Bod. I en .fdeling af den ere disse forbeholdte Kjøbmandsvarer, i en anden ere e Værksteder for Haandværkerne. Hver Forretningsbranche og ver Haandværksgren har oprindelig haft sin bestemte Plads i Basaren, ›m dog ikke længere strængt overholdes, og rundt om vrimler et med ambulante Forretningsdrivende, Te- og Vandsælgere, Frugt- g Grønthandlere, Bagere og Spiseværter, som med høje Raab lbyde deres Varer. Dagen igjennem, men navnlig om Morgenen g om Eftermiddagen, bølger en broget Menneskemængde gennem aderne, betragtende og købslaaende om de udstillede Herligheder, ›ørgende nyt og fortællende nyt, og adspredende sig ved Beagtningen af det stærkt bevægede Liv, som rører sig overalt. For rientaleren er Basaren det samme som Kafeen og Promenaden for en moderne Evropæer.

Basarer og Karavanseraier høre til de faa Bygninger i de perske Byer, der gøre et imponerende Indtryk saavel ved anselig tørrelse som ved skjønt Ydre. Fig. 130 viser det anselige, hvælvede um i Karavanseraiet i Kaschan, en af de største og bedst vedgeholdte Bygninger af denne Art; ogsaa i Ispahan, Schiras og 'ebris findes der adskillige med Rette berømte Basarer. Ved Siden f de nævnte Bygninger, der tjene det daglige Livs Formaal, bør

anføres Moskeerne, der naturligvis ikke tør savnes i nogen By, og af hvilke de ældre ofte udmærke sig ved sindrig Konstruktion og overdaadig Pragt i alle Enkeltheder. I Ispahan ligger saaledes paa det store Torv en herlig af Schah Abbas I ved Begyndelsen af det 17de Aarhundrede bygget Moske, hvis Indre straaler af Marmor, mangefarvede Fajanceplader og Forgyldning (Fig. 131). Men det gælder overalt i Persien, at disse pragtfulde arkitektoniske Arbejder kun ere Undtagelser, der staa som Minder om svundne Dage midt mellem de tarvelige, halvforfaldne Huse, som udgøre Byernes Hovedmasse.

Perseren hylder ligesom Englænderen Grundsætningen: *my house is my castle*. At dele Hus med en fremmed er for en blot nogenlunde velstillet Perser en umulig Tanke. Han vil have sin egen Domæne, paa hvilken han alene raader, helst en saa anselig som muligt. Kommer han til Ære og Værdighed, holder han af at bygge og bygge stort. At bygge solidt eller at vedligeholde det byggede har han derimod ingen Interesse for. Et persisk Hus er mindre end noget andet bygget for Evigheden. I Reglen ere Bygningerne i en temmelig jammerlig Forfatning og det er i Særdeleshed deres halvforfaldne Udseende, der giver Byerne det Præg af Tilbagegang, som er ejendommeligt for de fleste af dem. Ud imod Gaden ser man ikke andet end nøgne, af Regnen medtagne Mure, der ere opførte af soltørrede Mursten; intet Vindue, ingen Karnap afbryder Murfladens Ensformighed. Som sædvanlig i orientalsk Arkitektur har man anvendt alt paa Dekorationen af det indre. I rige og højtstaaende Perseres Huse træffer man endnu meget af den gammelorientalske Pragt, og selv Folk i beskedne Kaar anvende forholdsvis betydelige Summer paa Udstyrelsen af deres Bolig. Hvad enten denne er stor eller lille, er Anlægget altid ens og ligner det, som findes hos alle vestasiatiske Muhammedanere, betinget, som det er, af den skarpe Adskillelse mellem Konnene. Huset er delt i to Afdelinger, den ene for Mændene (*birun*), den anden for Kvinderne (*enderun*), svarende til Harem. Gennem en lille Forhal kommer man ind i den aflangt firkantede Gaard, paa tre Sider omgiven af Beboelsesrummene, der ikke staa i Forbindelse indbyrdes. Den fjerde Side indtages af den høje, rummelige, pragtfuldt udstyrede Sal, i hvilken Husherren modtager Gæster og besørger de daglige Forretninger. Gennem det store, rigt udskaarne Vindue, som indtager hele Forsiden af denne Sal,

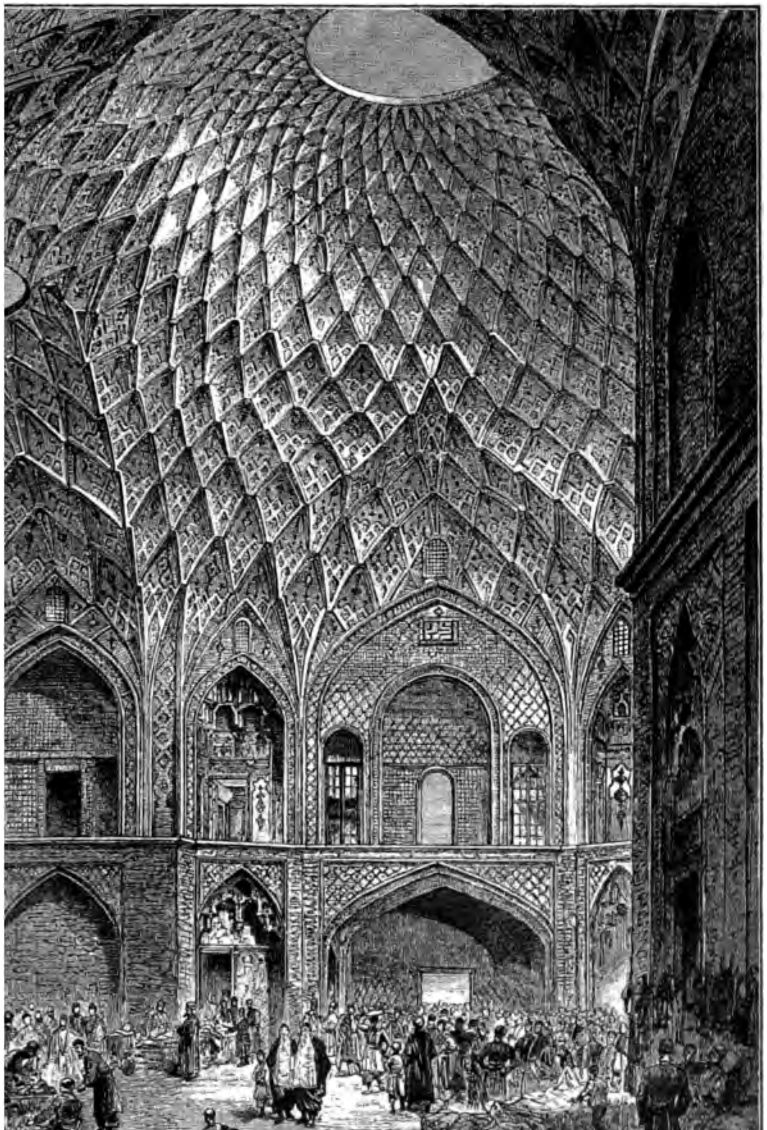

Fig. 130. Det indre af et Karavanserai. (Efter le Tour du Monde.

er der Udsigt over Vandbassinet og de nydelige Haveanlæg i Gaarden. Herfra fører en Gang til Kvindernes Afdeling, der er indrettet ganske som Mændenes, og hvis Forhæng kun løftes for Husherren, Eunukerne og Lægen. Hver Kvinde har sit eget Køkken og sin egen Husholdning. I rige Huse ere Værelserne prægtigt udstyrede. Væggene ere prydede med lette, elegante Arabesker udførte i Stuk og Farver eller med Malerier af Blomster og Kvinder. Loftet er overlæsset med Stukkaturarbejde, Forgyldning og Malerier. Til denne Udsmykning og de pragtfulde Tæpper, der dække Gulvet, indskrænker Værelsernes Udstyr sig. Møbler kendes ikke. Ikke engang den brede, bløde Divan, der tjener Tyrkerne til Sæde, findes i de persiske Huse. Perseren sidder paa Gulvet, ikke som sædvanlig blandt Orientalerne med korslagte Ben, men saaledes, at Underbenet er bøjet op under Laaret og Legemets Vægt hviler paa Hælen. En gabende Tomhed hersker overalt i Værelserne. Selv Senge ere ukendte. Man sover i et hvilket som helst Rum, man finder for godt — om Sommeren paa det flade Tag —, paa en Madrasse med et Tæppe trukket over Hovedet. Ligesaalidt har man et bestemt Spiseværelse. Maden anrettes paa Gulvet i det Værelse, der i Øieblikket behager Husherren.

Perseren er sædvanlig maadeholdende i Spise og Drikke og overvejende Vegetarianer. For de lavere Klasser Brød er Hovednæringsmidlet, for de højere Stænder Ris, der tilberedes til de to nationale Hovedretter Tschillaw og Pillaw, begge en Art Grød med Tilsætning af forskellige Frugter, Grøntsager og Krydderier foruden smaa Kødstumper og rigeligt Fedt. Der gives Folk, som to Gange om Dagen spise denne Yndlingsret, og selv i fornemme Huse, hvor der ved Hovedmaaltidet om Aftenen fremsættes en Mangfoldighed af Kobber- og Porcellænsskaale med forskellige kogte og stegte Kød- og Fiskeretter, Bagværk, søde Sager og Frugt, mangler Pillawen ikke og nydes enten som særlig Ret eller sammen med de andre Spiser. Den sædvanlige Drik er Vand og næst efter denne sur Mælk og de forskellige Slags Sorbet (en Slags Limonade). Skønt Vinen er forbudt baade i Koranen og ved Firmaner af Schah Abbas i det 17de Aarhundrede, ere de højere Stænder dog ret hyppig hengivne til Nydelsen af denne Drik. Der foranstaltes hemmelige natlige Drikkelag, ved hvilke det sædvanlig gaar yderst vildt til, og som ende med almindelig Beruselse. Ved denne som

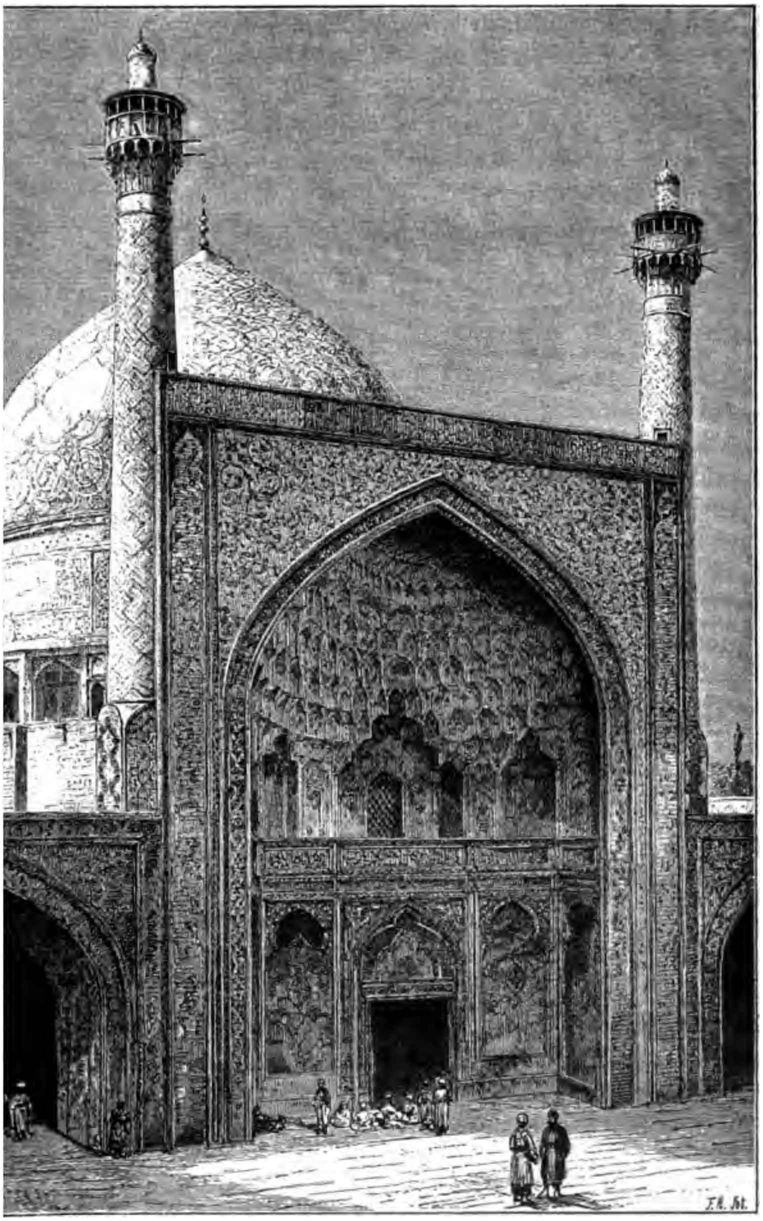

Fig. 131. Moske i Ispahan. (Efter le Tour du Monde).

ved alle andre Lejligheder, selv til Hest, er Piben Perserens uundværlige Ledsager. Nydelsen af Tobak overgaar i Persien selv alt, hvad der præsteres andetsteds i Orienten i denne Retning. Perseren bruger ikke som Tyrken den velkendte Pibe med det lille Lerhoved, det lange, lige Rør og den tykke Mundspids, men Vandpiben *(Kalian)*, ved hvilken Røgen føres gennem en med Vand fyldt Beholder af Kokosnød, Ler eller Glas. I Henseende til Pibens Udstyrelse og Pasning udfoldes stor Luksus. En fornem Mand har i det mindste to Tjenere, hvem der udelukkende paahviler den Pligt at holde Piben i Orden.

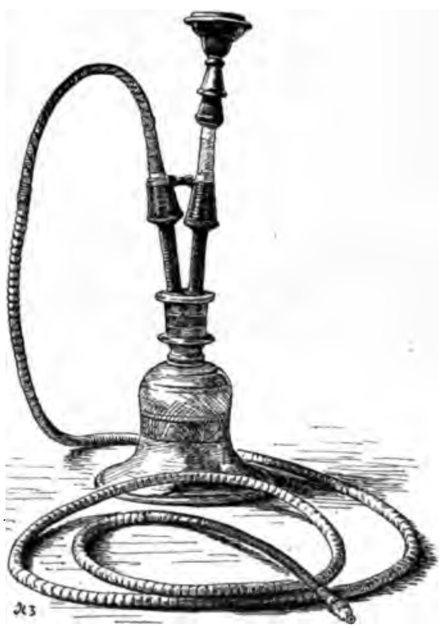

Fig. 132. Vandpibe. 1/8.

Fra den tidligste Oldtid var Persien et agerdyrkende Land; Zarathustras Religion gav Markarbejdet en religiøs Betydning, som det ikke har haft hos nogen anden Nation i Asien. At avle Korn var ikke alene en fortjenstfuld Handling, men en Gærning, ved hvilken man fremmede Aurimazdus Rige, idet man ødelagde de skadelige Aander (Diverne). Som Følge heraf var Landet i Oldtiden udmærket dyrket, og de talrige Storme, som ere gaaede hen over det, de Erobringer og Indvandringer af barbariske Horder, som det har været udsat for, har ikke helt formaaet at udslette Sporene af Fortidens Virksomhed. I det hele taget er der dog sket en stor Tilbagegang med Hensyn til Agerbruget siden Oldtiden. Islam har paa dets Bekostning begunstiget Nomadelivet, og mange Egne, som tidligere vare sunde og frugtbare, ere nu øde og febersvangre paa Grund af Jordens Forsommelse. Det tørre Klima nødvendiggør kunstig Vanding af Jorden; hvor den ophører, forvandles Marken til Ørken. Den tilsyneladende golde og stenede Jordbund bliver et udmærket Agerland, naar der tilføres den tilstrækkelig Væde og fra Zarathustras Dage har

ı anlagt Kanaler og gravet Grøfter, ved hvilke Vandet kunde
:s ud over Markerne og ind i Haverne. Hvor Bredderne af en
d ere lave, opstemmes Flodvandet og ledes ud over det om-
ɾende Terræn, ofte i stor Omkreds. Ellers skaffer man Vand ved at
ægge Dæmninger for Snevandet ved Foden af Bjærgene, eller man
ıter det fra Kilder og Brønde og fører det gennem aabne eller
kede Ledninger langt bort fra dets Udspring. Hvor Vandets Ind-
lelse ikke mere kan gøre sig gældende, er Jordbunden ørkenagtig.
eget Lav, Muhanni, har Privilegium paa at opsøge Kilder, grave
ɔnde og anlægge Kanaler, et Embede, som bliver meget godt
:alt paa Grund af den Fare, som er forbunden med Gravning af
ɔnde i de ofte meget store Dybder. Er der tilstrækkelig Fugtighed
Stede, er Arbejdet med Jorden ingenlunde besværligt. Med en
ıv af lignende primitiv Beskaffenhed som den nordafrikanske eller
:d en Hakke løsnes Overfladen, hvorefter Marken tilsaas. Gødning
Jorden er ukendt i den største Del af Persien, medens den i
negnen af Ispahan og enkelte andre Steder er dreven til stor
ıldkommenhed. Dels tilbereder man kunstig Gødning af forskellige
offer, dels samler man Guanoen i de utallige taarnagtige Dueslag,
r omringe Byerne og give disses Omegn et ejendommeligt Præg.
Sydpersien finder Høsten Sted allerede i April, hvorimod den i
n nordlige Del af Landet ikke er tilendebragt før i Juni eller
:gyndelsen af Juli. Er Sæden bragt i Hus, plantes der Meloner;
yere Tid dyrkes ogsaa Kartofler. Det vigtigste Produkt er Ris, der
gør Hovednæringsmidlet for den nogenlunde velstaaende Del af
:folkningen. I højere liggende Egne dyrkes fortrinsvis Rug, i
:ere og mere fugtige, Hvede. Byg bruges almindelig til Brød og
eder som Foderkorn i Stedet for Havre, der er ukendt. Foruden
sse Planter dyrkes i stor Udstrækning Bomuld og Tobak, af hvilken
:n bedste Sort avles i Omegnen af Schiras; desuden Valmuer til
nvendelse ved Tilberedningen af Opium, der er en vigtig Udførsels-
:nstand. Almindelig dyrkes ogsaa Ricinusplanten, hvis Olie
ke alene anvendes som Lægemiddel paa samme Maade som i
:ropa, men ogsaa er det almindelige Belysningsmateriale. Hertil
mme i Haverne forskellige Ærter og andre Grøntsager, Frugt
· Vin.

Som rimeligt er, drives Kvægavlen hovedsagelig af den talrige
ɔmadebefolkning. Mere end en Tredjedel af Persiens Indbyggere

er Nomader. Dels har en Del af den oprindelig agerdyrkende Befolkning grebet til denne Levevej, dels have de indvandrede Arabere og mongolske Folk, der som Erobrere have slaaet sig ned i Landet, fortsat deres vante Levevis og tilbringe, samlede i særlige Stammer, Livet paa samme Maade som deres Forfædre. Faaret, der i Persien næsten udelukkende anvendes til Slagtekvæg, udgør den største Bestanddel af Nomadens Kvæghjord og paa Grund af den betydelige Indtægtskilde, Skindet er, tillige den værdifuldeste. Hornkvæg trives ikke godt paa Grund af det tørre Foder. Dette passer derimod udmærket for Kamelen, der her som i Arabien er uundværlig som Lastdyr. Hyppigst er den topuklede, saakaldte baktriske Kamel, der dog baade i Udholdenhed og Hurtighed overgaas af Dromedaren. I Sammenligning med Kamelen, Æslet og Muldyret, der besørge al Transport, spiller Hesten en ringere Rolle i det praktiske Liv og er ikke engang blandt Nomadestammerne særlig udbredt. Saa meget større Betydning har den derimod som Luksusdyr. Perserne ere som bekendt fra Oldtiden et Rytterfolk. Hest og Sværd var den frie Mands Særkende, og endnu den Dag idag rose Persernes Efterkommere sig af at slægte deres Forfædre paa i denne Retning. Ingen Mand af Stand gaar til Fods. Saa godt som i hvert eneste Hus i Byerne holdes i det mindste een Hest eller eet Æsel, og i rigere Huse er Hesteholdet betydeligt. En stor Del Heste avles i Persien selv, men de mest værdifulde og højest skattede ere dog de fortrinlige turkomanniske Heste, som indføres fra Turkestan, og de arabiske Fuldblodsheste, der i Persien beholde alle deres udmærkede Egenskaber.

Den persiske Industri naaede under Schah Abbas den store (1586—1628) sin højeste Blomstring. I de to sidste Aarhundreder er den paa Grund af indre Krige og især ved den stadig voksende evropæiske Konkurrences haarde Tryk gaaet stærkt tilbage. Imidlertid er den dog endnu i flere Retninger ganske betydelig og har bevaret adskillige af sine gode Traditioner. Disse gaa langt tilbage i Tiden. Ligesom den sassanidiske Stil er affødt af de ældgamle Kunstretninger i Orienten eller de klassiske Lande, saaledes tog den senere persiske Stil, der opstod efter Kalifatets Dannelse, og som af Araberne førtes ud over Verden, Arv efter Sassanidernes Kunst. Det er de samme Motiver, der danne Ornamentiken her som i Alhambra, den fantastiske Sammenslyngen af lineære

ɔrmer og stiliseret Bladværk i den for den persiske Kunst saa .rakteristiske Arabesk; kun have de schiitiske Persere ikke saa :ængt overholdt Forbudet mod Fremstilling af Mennesket som ınniterne. I Forbindelse med Planteornamenterne optræde Figurer avel af Mennesker som af Dyr *. I Persien fik denne Stil en eget stor Udbredelse og er i den Grad trængt ud blandt den ɔre Befolkning, at det er Haandværkerne selv, som oftest simple, lannede Folk, der tegne Dekorationerne til de Arbejder, de lføre.

Den betydeligste persiske Industri er endnu bestandig Tilvirkngen af vævede Stoffer. I Vævning af Tæpper have Perserne været ɜ andre Nationers Læremestre og frembringe endnu, trods den ilbagegang, der har fundet Sted ogsaa paa dette Omraade, forræffelige Varer. I den Elegance, hvormed det rige, fantastisk omponerede Mønster er tegnet, i Farvernes Finhed og Tonernes ammensætning ikke mindre end i den overraskende Holdbarhed dmærke disse Tæpper sig fremfor alle andre orientalske Fremringelser af lignende Art. De bedste Tæpper væves i Provinsen arahan ved Kirman, i Korasan og af Nomaderne i Kurdistan og amadan; endog i de raa turkomanniske Nomaders Telte tilvirkes ɜr udmærkede Tæpper, der med Hensyn til Stoffets Godhed kunne .mmenlignes med de persiske, men staa tilbage for disse i Mængden de Farver, der ere anvendte. Tæppernes Holdbarhed ligesom ɜres høje Pris skyldes den yderst besværlige Maade, paa hvilken : tilvirkes, idet Væven kun bestaar af en Ramme, i hvilken Kæden udspændt, medens Isletten føres igennem og knyttes med Haanden ene uden Anvendelse af Skytte. Arbejdet skrider derfor kun eget langsomt frem og kræver den største Agtpaagivenhed fra rbejderens Side, da det ofte ret indviklede Mønster udføres uden ɔrtegning, saa at han alene er henvist til at huske det.

Foruden Tæpper tilvirkes der i Persien en egen Slags Filt, dvævet med geometriske Figurer og Indskrifter i smukke Farver. dtil Midten af dette Aarhundrede gjordes fortræffelige Silketøjer og ogede Bomuldsvarer, bekendte for deres udmærkede Farver. Fra ıschmir er Vævningen af de bekendte Shawler bleven forplantet til rsien, hvor der i Kirman og Mesched væves Stoffer, som i Mønster Farve ligne de indiske og staa dem saa nær i Finhed og Blødhed,

* S. Müller: Dyreornamentiken i Norden. Kbhvn. 1880. S. 192 ff.

at der hører et øvet Øje og en udviklet Følelse til at skille et persisk Stykke fra et indisk.

Som det synes, bleve Perserne allerede i Middelalderen bekendte med det blaa kinesiske Porcellæn, som indførtes over Indien og siden den Tid er vedblevet at være en søgt Handelsvare. I Persien bleve de kinesiske Frembringelser Genstand for nøje Efterligning, saavel med Hensyn til Mønster som til Farver, men i et noget andet Materiale. Perserne have aldrig lært Fabrikationen af Porcellæn, hvorimod de længe før den kinesiske Indførsel have været fortrolige med Tilvirkningen af glaserede Lervarer. I Fajance forarbejdedes de mangfoldige forskellige Kar til praktisk Brug, for hvilke det kinesiske Porcellæn tjente som Forbillede. Af Fajance vare ogsaa de bekendte glaserede Fliser, der som en Slags Mosaik pryde Vægge, Portaler og Kupler i Moskeer, Skoler og Bade og give disse Bygninger en ejendommelig Karakter. De smukke blaa Farver, som findes i de glaserede Fliser fra 16—17de Aarhundrede, med hvilke adskillige Bygninger i Ispahan ere prydede, kunne nu ikke mere frembringes. Tilvirkningen af glaserede Fliser har ligesom den øvrige Fajancefabrikation i de senere Aarhundreder været i en stadig Tilbagegang.

Fig. 132. Vandbeholder af Fajance. (Efter Murdoch Smith).

Uagtet Persiens Rigdom paa Metaller, særlig Kobber og til Dels Jærn, er overordentlig, er Udbyttet af Bjærgværkerne dog meget tarveligt, fordi Kendskabet til Minedrift er overmaade ringe. Den største Del af det Metal, som forbruges i Landet, maa derfor indføres fra Rusland. Ikke desmindre har Metalindustrien fra gammel Tid hørt til de betydeligste i Persien. Fra Vaabensmedenes Værksteder i Ispahan og Korasan udgik de guldindlagte Hjælme, Brystplader og Armskinner samt de Ringbrynjer, der tidligere hørte til Krigerens Udrustning, men som nu kun bruges ved de religiøse Skuespil. Schiras og Mesched vare berømte for deres fortrinlig damascerede Klinger, der paa lidt nær kunde maale sig med de højt skattede Vaaben fra Damaskus.

ætter stor Pris paa smukke Vaaben, og lige til den nyeste
et almindeligt at bære en Dolk eller et kort Sværd, der
; med stor Luxus. Sin største Udvikling fik dog Metal-
ved Forarbejdelsen af
Mængde Genstande til
:t daglige Liv, Vaser
r, Lamper og Lampe-
'andbeholdere til Piber,
ændere osv., der frem-
af Jærn, Messing og
Mange af disse Gen-
: rigt dekorerede. Ofte
rne helt dækkede af
og Løvværk, der slynge
nneske- og Dyrefigurer.
og Messing er denne
1 ofte frembragt ved
g eller Paalægning af
Sølvtraad. I næsten
Arbejder er den først-
eknik anvendt, i yngre
sidste eller en almin-
yldning med Bladguld.
rst slette Veje og Man-
en selvstændig Flaade
j Grad hindret Udvik-
den persiske Handel.
regaar endnu som for
:der siden ved Kara-
langs Hovedvejene er
: Karavanseraier, store,
sale Bygninger, stiftede
er vilde være Velgørere,
e Mennesker og Dyr
erlag finde Tilflugt og
om saa meget andet
ere ogsaa disse Eta-
:er, til hvilke nogle

Fig. 133. Lampestativ af Kobber.
(Efter Murdoch Smith).

af de største og pragtfuldeste Bygninger i Landet høre, meget forfaldne, og adskillige af dem ligge i Ruiner. Uheldige Toldforhold vanskeliggøre yderligere de persiske Købmænds Stilling. Driftighed og Energi fattes ikke i Handelsstanden, og man finder i denne baade en Ærlighed og en Ordholdenhed, der staar i Modsætning til den Fordærvelse, der hersker hos de andre Samfundsklasser og hos Persernes Konkurrenter, de absolut utilforladelige Armeniere. Nøjsomhed og Tarvelighed i Optræden er ejendommelig for Kobmandsstanden. Den nyder derfor almindelig Agtelse og er ikke udsat for samme Usikkerhed for Liv og Ejendom som de højere Klasser. Den er vistnok den eneste Stand i Landet, som undgaar Regeringens Udplyndring. Handelen er dels Mellemhandel, især mellem Rusland og Indien, dels Ind- og Udførsel fra og til Evropa, hvilket atter vil sige Rusland og Tyrkiet. Medens Samkvemmet med det første foregaar dels over det kaspiske Hav, dels over Kavkasus, staar Persien i Forbindelse med Tyrkiet ved de Karavanveje, som fra Trapezunt føre over Erzerum til Tebris. Udførslen bestaar hovedsagelig af Tobak, Silke og Heste, Indførslen af Tøjer og Metaller. Persiens vigtigste Handelsstad er Tebris, derefter komme Ispahan og Rescht. Allerede i lange Tider har Indførslen overgaaet Udførslen. Deraf Landets Forarmelse.

Den gennemførte Deling af Huset mellem Mænd og Kvinder er et Udtryk for den dybe Kløft mellem de to Køn, som mere end noget andet karakteriserer det østerlandske Samfund. Over den kan ingen Bro bygges, da den er skabt af selve Religionen. Gennem Koranen er Kvindens Stilling i Forhold til Manden engang for alle fastslaaet, og ingen Reform, der ikke tillige er en Reformation af Islam, kan gøre hende til Mandens Ligestillede. Om et virkeligt Familieliv, et Samliv i gensidig Kærlighed og Agtelse eller oprigtigt Venskab, er der i Persien lige saa lidt Tale som i Reglen ellers i Orienten. Mest deraf findes maaske hos de lavere Klasser, hvor de tarvelige Kaar bringe Mand og Hustru til at leve nærmere sammen. I de højere Klasser er derimod den Isolation af Kvinderne, som kræves saavel af Skik og Brug som af den religiose Lov, gennemført; Splittelse og Uhygge præge derfor Livet indenfor Husets Vægge. Mand og Hustru tilbringe Dagen hver for sig, tage ikke Del i hinandens Interesser eller Beskæftigelser; intet fælles Formaal, intet Baand knytter dem sammen. Manden deler sine Interesser med sine

ndlige Paarørende, Hustruen fordriver Tiden med sine Tjenestefolk, og ofte staa disse to Partier halvt eller overfor hinanden. Mangen Ægtemand, der er saa ække Mishag i Haremet, er udsat for skaanselsløse ntriger og Rænker, der bringe ham til at sky Haremet ørnene tage Del i denne Splittelse. Drengene slutte 7—8 Aars Alderen have forladt Haremet, til Faderen, ıderen.

e og gamle Jomıa godt som ikke ıhver ung Mand nart han er i Stand r ung Kvinde, der ;iftefærdige Alder, bliver bortgiftet. te ofrer sine sidste : at købe sig en : den muhammehar Ægteskabet ɔrm, som det har ndeFolk. Manden n Hustru ved Køb ældre, for hvem erer en Kapital, ıdre efter hendes ılige Fortrin. Om lem de vordende ler ikke Tale. Er

Fig. 135. Fornem persisk Dame. (Efter le Tour du Monde).

ke allerede aftalt mellem Forældrene, medens Børnene Vuggen, — hvad der er meget almindeligt — bliver ·d Hjælp af kvindelige Underhandlere, uden at det Leilighed til at lære hinanden at kende. Manden ɔr første Gang, efter at Giftermaalet har fundet Sted, e Købesum er betalt. Med Spænding løfter han sin lør; thi indtil dette Øjeblik har han været i Uvished let Fruentimmer, der har arrangeret Partiet, har talt ɔmmelse af Brudens Udseende. Det første Syn bliver en bitter Skuffelse.

Det er en i Vesten meget udbredt Vildfarelse, at Polygami er Reglen i den muhamedanske Verden. Ganske vist tillader Koranen den rettroende at have fire Hustruer, men ganske bortset fra, at Kvindernes Antal langt fra vilde forslaa til Gennemførelsen af denne Form for Ægteskabet, umuliggøres den af de økonomiske Forhold. Der kræves store Pengemidler til at bestride de betydelige Udgifter, som flere Hustruer med deraf følgende forskellige Husholdninger medføre. Det aldeles overvejende Flertal af Middelklassen og de højere Stænder lever derfor i Monogami. I Følge Vambery er der blandt tusinde Mænd i det højeste en enkelt, som har benyttet sig af den givne Tilladelse til Flerkoneri. Kun i de højeste Samfundskredse er Forholdet anderledes. Tre til fire Koner er ikke ualmindeligt, og Prinsernes, for ikke at tale om Schahens, Harem indeslutter ofte et meget stort Antal Hustruer og Konkubiner. I Schah Alis Harem skal der have været flere hundrede Kvinder, der alle efterlode sig Afkom, saaledes at Schahens Descendenter efter 80 Aars Forløb havde naaet det imponerende Antal af 5000. At han derefter fik Navnet Adam den anden, vil næppe forundre. Naturligvis ere ikke alle disse Kvinder retmæssige Hustruer efter Muhammeds Lov, men de ægteskabelige Forhold i Persien ere mere elastiske end i noget andet muhammedansk Land, idet der ved Siden af det permanente Ægteskab findes et andet, det midlertidige, der afsluttes for en bestemt Tid, fra een Time til 99 Aar. Ved denne Form af Ægteskab lade Islams Forskrifter sig med Lethed omgaa. Ganske vist er det ikke tilladt at have mere end fire legitime Hustruer, men der kan bringes Afveksling ind i dette Tal derved, at man skiller sig fra en af dem og ægter hende igen paa Tid. Ligeledes paa Rejser, naar det paa Grund af de store Afstande er nødvendigt at gøre lange Ophold paa et fremmed Sted, ægter Perseren en Kvinde for den Tid, Opholdet varer. Saalænge Ægteskabet varer, er den midlertidige Hustru, den saakaldte Sighe, ligesaa legal som de øvrige. Naar Kontrakten udløber, kan den fornyes; i modsat Fald holdes Sighe'en skadesløs ved en Pengesum, og Manden er forpligtet til at sørge for Børnene af en saadan Forbindelse og gøre dem fuldt ligestillede med den lovlige Hustrus Afkom. Det samme er Tilfældet med de Børn, der fødes som Følge af de Friheder, Husherren kan tage sig overfor Slavinderne i Haremet. Alle tre Klasser af Børn ere lige arveberettigede. I Tilfælde af Skilsmisse tilfalder

Forsørgelsespligten udelukkende Faderen, hvad der i Forbindelse med Udbetalingen af den ikke ubetydelige Affindelsessum, der skal udredes til Hustruen, gør Skilsmisse forholdsvis sjælden, skønt den efter Loven ikke er vanskelig at opnaa.

Som bekendt drager Muhammeds Lov overmaade snevre Grænser for Kvindens Liv og Virken. I tolv Aarhundreder har Slægt efter Slægt af Kvinder levet sit Liv efter de samme, engang fastslaaede Regler. Enhver Reform paa dette Omraade vil i Profetens Bud møde en uovervindelig Hindring. Til de stærke ydre Indskrænkninger, som Kvinderne ere underkastede, svarer dog ikke en saadan ubetinget Underkastelse under Mandens Vilje eller en saadan Undertrykkelse, som er sædvanlig paa et lavere Kulturtrin. I de fattige, haardt arbejdende Lag i Samfundet er Kvindens Stilling ikke meget forskellig fra den evropæiske Kvindes. Saa meget sørgeligere er den i de højere Stænder. Ikke just, at Kvinderne maa lide under Mændenes Tyranni. Tværtimod; mangen Hustru svinger med Kraft Tøflen over sin Mand og plager ham med sine Luner og Rænker, og det hænder ikke sjældent, at hun har Indflydelse paa Mandens Handlinger. Men den fuldstændige Forsømmelse af den aandelige Udvikling stiller de persiske Kvinder dybt under de evropæiske. De vokse op i den fuldstændigste Uvidenhed. Kun ganske enkelte lære at læse og skrive og dette endda kun yderst ufuldkomment; de ere derfor udelukkede fra at søge aandelig Uddannelse ved Hjælp af Literaturen. Lige saa lidt ere de i Stand til at udvikles gennem Samliv med andre eller gennem Livets Prøvelser. Kvinden er henvist til Haremet (ↄ: Helligdommen), og skjules for Omverdenen i den Grad, at det ikke ansces for passende for en Mand at hentyde til den kvindelige Del af hans Familie. Husherren og de allernærmeste Slægtninge ere de eneste mandlige Væsner, som have Adgang til Haremet. Her henleve Kvinderne af de højere Klasser deres Tid i fuldstændig Ørkesløshed. De have ikke engang den Husgerning, der varetages af Middelstandens Kvinder som et Middel mod Kedsomheden. Alt Arbejde i Huset besørges af den store Skare Tjenestekvinder og Slavinder. De søge at fordrive Tiden med at brodere og væve, at ryge og drikke Kaffe, at aflægge og modtage Besøg, at gaa i Bad og pynte sig. Sladderen gaar lystigt fra Morgen til Aften. Snerperi kender man ikke; Tonen er saa frivol, Emner og Udtryk saa uanstændige, at man næppe vil finde

noget Sidestykke dertil i et Selskab af evropæiske Demimondedamer af de lavere Arter. Til Afveksling opføre Slavinderne deres kaade Danse eller man besøger Basaren eller gør Udflugter til Hest. Den persiske Kvinde nyder en ret udstrakt Frihed i at bevæge sig udenfor Huset, beskyttet som hun er ved sin vide Overdragt, der gør hende ganske ukendelig.

Indtil det syvende Aar blive alle Børn i Haremet, hvor de Scener, de ere Vidner til, og den Samtale, de overvære, just ikke styrke dem i moralsk Henseende. Et meget stort Procentantal af Børnene dør i den spæde Alder. Fra deres tidlige Barndom blive de vænnede til at vise Faderen, Husets Herre, en ubegrænset Ærefrygt. De Ærbødighedsformer, der iagttages, ere dog ikke andet end en almindelig Etikette, for hvilken ingen virkelig Kærlighed ligger til Grund. Efter det syvende Aar tager Drengen Ophold i Birun og begynder sin Undervisning i Læsning og Skrivning ikke mindre end i Anstand, Flegma og dannet Optræden, paa hvilken der lægges saa stor Vægt. Pigebørnene forblive derimod i Haremet og maa fra deres niende Aar ikke vise sig uden Slør. I ubemidlede Familier blive de snart efter gifte, allerede i det 10—11 Aar. Det gælder for Forældrene om saa tidligt som muligt at gøre den Kapital, en Pige repræsenterer, frugtbringende. I rigere Familier finder Ægteskabet først Sted i det 12—13 Aar.

Persernes Forkærlighed for Pomp og Luksus træder ret for Dagen i den store Skare Tjenere og Slaver, med hvilken de finde det nødvendigt at omgive sig. Husets Arbejder kræve langt fra et saa stort Antal Tyende som det, der findes i enhver nogenlunde velstaaende Persers Hus. De ere der kun for at give Husherren Relief, hovedsagelig for at ledsage ham, naar han bevæger sig udenfor Huset. Jo flere Tjenere, des større Værdighed for Herren. Fornemme Folk lade sig ledsage af en Skare paa 40—50 Tjenere, af hvilke dog en Del ere ulønnede, ofte pjaltede og snavsede Individer, der som Klienter slutte sig til den rige Mands Følge for at indsmigre sig hos ham, i Haab om at opnaa hans Beskyttelse eller Ansættelse hos ham, hvad der kaldes »at søge sin Lykke«; men selv det Antal Dagdrivere, der modtage Kost og Løn, er meget betydeligt og foraarsager en overordentlig Bekostning. Udgifterne til Tjenerskabets Underhold ere dog forsvindende i Forhold til de Summer, for hvilke Husherren i Følge Skik og Brug maa finde sig i at blive snydt.

Selv den mest betroede Tjener undlader ikke at holde fælles Kasse med sin Herre og at benytte de Indkøb, han foretager, til at bedrage denne i rigeligt Maal. At Tjenere gøre sig ulovlig Fordel paa alle mulige Maader, er engang et indgroet Onde, som Husherren maa se gennem Fingre med og for saa vidt har al mulig Grund til at finde sig i, som han selv forøger sine Indtægter ved lignende Midler, hvor det blot er muligt. Tjenerne lade sig betale af Leverandører og andre, og Herren lader uvidende derom, fordi han ikke selv kan betale sine Folk. Blive Snyderierne imidlertid altfor grove, søger han at sætte en Stopper derfor ved en Omgang Bastonade, men det gør kun Tyveknægtene mere forsigtige for Fremtiden. Er der i et Hus liden Lejlighed til indirekte Indtægter, forlader Tjenerskabet det snart.

En endnu større Luksusartikel i Huset end Tjenerne er Slaverne. Ganske enkelte af disse ere Fanger, tagne paa Strejftog mod Belutscher og Turkomaner; den langt overvejende Del indføres som Børn fra Afrika over Maskat. Mest søgte ere de saakaldte *Habeschi*, abyssiniske Slaver, der betales med 12—14 Pund Sterling; af ringere Værdi ere de sorte Trælle, som udføres over Zanzibar. Schiras er endnu bestandig Centralmarkedet for Slavehandelen. Gennemgaaende kunne Slaver og Slavinder glæde sig ved en human og mild Behandling. Der fordres sjældent meget, aldrig strængt Arbejde af dem; de skulle kun tage sig ud i det store Følge. I Haremet blive Slavinderne hyppig Husfruens Fortrolige, Husherrens Konkubiner, og efter den første Fødsel ophøre deres Trællevilkaar. Slavinden bliver da i Haremet som sit Barns Moder. Ved Familiebegivenheder gives der i Reglen en eller flere Slaver Friheden. At sælge en Slave fra Huset anses for uanstændigt. Er end saaledes den Behandling, Slaven nyder, langt fra haard og kuende, er hans Lod dog ikke des mindre tung nok, idet Persiens Klima bereder den afrikanske Sorte en tidlig Død. Kopper, Tuberkulose og Skrofulose bortrive den langt overvejende Del af Slaverne før deres tredivte Aar.

De værdifuldeste Slaver ere Eunukerne, der i alt Fald tidligere overalt i Orienten ansaas for uundværlige som Haremsvogtere. Den høje Pris paa disse Halvmænd, af hvilke et saa stort Procentantal dør som Drenge paa Grund af Operationen, har ganske naturlig givet dem en Særstilling blandt Tjenerskabet og Slaverne, og de nyde Forrangen for alle andre Tjenere i Huset. I nyere Tid synes Antallet

af dem at være aftaget noget, og i adskillige Huse have nu gamle Mænd overtaget deres Funktioner, ligesom de heller ikke ere i Besiddelse af den Indflydelse eller Anseelse som i tidligere Tid.

Persien er Parvenuernes Land. Undtages Schahen med sin Slægt og — Slaverne, findes der ingen skarp Standsforskel. Alle Indbyggere i Landet ere lige i Rettigheder og i lige Grad underkastede Schahens Luner og despotiske Vilkaarlighed. Den Omstændighed, at ingen gammel Adel sidder inde med hævdvundne Forrettigheder, gør det muligt for enhver Familie at komme til Vejrs og ad Embedsstigens forskellige Trin naa de højeste Poster. I Virkeligheden er der intet Land i Orienten, hvor en Mand hurtigere og lettere kan komme til Ære og Værdighed. Der udkræves kun, at Vedkommende kan læse og skrive, er i Besiddelse af nogen Forretningsdygtighed, Smidighed, Dristighed, og har lidt Held med sig. Til Gengæld er der heller intet Land, hvor Lykken er mere skrøbelig. Den, der idag er en rig og mægtig Mand, er maaske imorgen en Flygtning eller en Fange, hvis Ejendom er konfiskeret og hvis Familie er nedstødt i Elendighed. En Handling, der vækker Schahens Mistænksomhed eller Uvilje, Intriger fra Hoffets Side, en altfor hurtig Erhvervelse af Rigdom, en for ringe Gave til Herskeren ved en højtidelig Lejlighed, kort hundrede Ubetydeligheder ere tilstrækkelige til at bringe Lykkens Hjul til at rulle og lade ham føle den allerhøjeste Unaade. Yderst faa Familier holde sig som Samfundets Spidser i flere Generationer. Saadanne føre den arvelige Titel *Mirza*, der sættes foran Navnet, i Modsætning til Prinser af Blodet, der føje den bagefter Navnet. Den antages af mange, der have selv de tarveligste literære Prætentioner, blot de forstaa at omgaas med Pen og Blæk. Som en ren personlig Udmærkelse tildeler Schahen Generaler eller høje civile Embedsmænd Titelen Khan, der dog ikke er synderlig anset. I Stedet for Hofadel gives der et Utal af højere og lavere Hofembedsmænd og Prinser, hvis store Gager og Pensioner tære paa Statens Finanser.

Schahens Vilje er den højeste Lov. Persiens Hersker er i Følge sin Stilling i Samfundet en Type paa asiatisk Magtfuldkommenhed. Ingen Forfatning, ingen Institution eller Person kan sætte Grænse for hans Vilkaarlighed og Luner. Alene Koranens Bud ere Rettesnor for hans Handlinger. Undersaatternes Liv og Velfærd, deres Formue og Ejendom er ganske prisgivet hans Forgodtbefindende. Hans

Ministre og Hoffolk ere kun hans Tjenere, og et forbigaaende Lune eller en øjeblikkelig Misstemning er tilstrækkelig til at nedkalde alle Ulykker over deres Hoveder. Paa ægte orientalsk Vis veksle Indehaverne af Statens højeste Embeder med faa Aars Mellemrum. Det gælder derfor for dem som for alle andre, der komme til Vejrs, at benytte Tiden saa meget som muligt til egen Fordel. Men paa ikke mindre ægte orientalsk Vis er den eneraadende Schah af Persien, af hvis Person Landets og Folkets Skæbne er athængig, i Virkeligheden ikke den absolute Hersker, han synes at være. Han deler Skæbne med alle andre absolute Monarker, han er paa alle væsentlige Punkter afhængig af en eller anden blandt sine Omgivelser. En Yndlingshustru, en energisk Moder, en behændig Minister, en klog Hofmand er maaske i Virkeligheden den, der styrer Schahen og Riget ved at fremstille alt i det Lys, der findes heldigst. Heller ikke svarer hans Avtoritet omkring i Landet til hans Eneherskerstilling. Hans Befalinger blive ikke adlydte, hans Dekreter ikke bragte til Udførelse, ganske som Tilfældet er hos hans mægtige vestlige Nabo, den tyrkiske Sultan. I det moderne Persien er Despotiet desuden begrænset dels af Gejstligheden, der ikke anerkender det nuværende, fra en tyrkisk Stamme, Kadscharerne, udgaaede Dynasti som legitimt, fordi det ikke er af Profetens Slægt, dels af Hensyn til den offentlige Mening og Evropas Dom, paa hvilken den fornylig myrdede Regent, Nasr-Eddin, under sine gentagne Rejser i Vesten havde lært at lægge Vægt.

Fig. 136. Schah Macud. (Efter le Tour du Monde)

Den højeste Stilling blandt Schahens Omgivelser indtager ligesom i Tyrkiet Storvesiren, der staaer i Spidsen for Ministeriet.

Næst efter ham følge de øvrige Vesirer, nemlig Ministeren for de udenrigske Anliggender, Indenrigs-, Finans-, Justits-, Krigs- og Handelsministrene. Ligestillede med disse højeste Statsembedsmænd ere kuriøst nok to Admiraler, skønt Persien ikke ejer saa meget som en Avisodamper hverken paa det kaspiske eller det persiske Hav.

En af de væsentligste Aarsager til den slette Styrelse, under hvilken Persien lider, maa søges i den store Magt, der er lagt i Hænderne paa Provinsguvernørerne. Af disse findes der 20 i hele Riget. Med Undtagelse af Nomadestammerne, der have deres egne Høvdinge, er hele den øvrige Befolkning underkastet disse Vampyrers Udsugelser. Guvernøren er en lille Konge indenfor sin Provins, ligesaa uindskrænket som Schahen i hele Riget og ligesaa grisk som denne. Regeringen driver ligefrem Handel med Guvernørposterne, og Stillingen maa købes med enorme Bekostninger, dels ved Erlæggelse af en kontant Sum til Schahens Kasse, dels ved rige Gaver til alle de forskellige Embedsmænd og Hoffolk, som have Indflydelse paa Udnævnelsen. Da Ansættelsen kun sker paa eet Aar, og Guvernøren altsaa kan udsætte sig for, at den ikke bliver fornyet, benytter han naturligvis Tiden til at faa sine udlagte Penge ind igen og ikke blot det, men det gælder ogsaa om i Løbet af det første Aar, hvor han er sikker, at samle sig saa store Rigdomme som muligt. Følgen deraf er i Reglen en skaanselløs Udsugelse af Befolkningen. Som Herren er, saa følge hans Undergivne, Forstanderne for Distrikter, Byer og Landsbyer. De ere enige med deres høje foresatte i at gøre sig saa megen Fordel som muligt. Uagtet de lovmæssige Skatter ikke ere særdeles høje, er Befolkningen dog ved de uregelmæssige og tyngende Afgifter forarmet og sukker under de Byrder, der hvile paa den. Ikke nok med, at Embedsmændene brandskatte den til egen Fordel, foregaar der tillige uhyre Udpresninger, hvis Udbytte flyder i Schahens Kasse. Alle højere Embedsmænd maa ved den aarlige Nationalfest, der afholdes ved Sommersolhverv (*Id-i-Nu-Roze*), give Schahen store »Gaver«, især af Penge. En frivillig Ydelse ere disse Gaver saa langt fra at være, at deres Størrelse er reguleret efter den paagældendes Embede og Formuesforhold. Den, der giver for lidt, er sikker paa at miste sit Embede, medens paa den anden Side den Embedsmand, der giver mere end Skik og Brug kræver, har al mulig Udsigt til at stige i Gunst og forfremmes i Værdighed. Han behøver i denne Henseende

ikke at være nøjeregnende, thi det er naturligvis ikke ham selv, der betaler. I sidste Instans falder denne Skat som alle andre paa de erhvervsdrivende Stænder, Landmændene og Haandværkerne. Handelsstanden gaar, som omtalt, i Reglen fri for Regeringens uregelmæssige Udpresninger, men har paa sin Side nok at lide under ved den urimelig høje Told, der maa erlægges af alle Varer,

Fig. 137. Schah Nasr-Eddin. (Efter Bleibtreu).

ikke alene ved Landets Grænser, men ved alle de Toldsteder, der passeres paa Vejen; herved lammes naturligvis al Omsætning. og de indførte Varers Pris stiger til en svimlende Højde.

Blandt alle muhammedanske Folk i Asien har det persiske fra gammel Tid haft Ord for at være det mest dannede. Ikke alene er det gaaet i Spidsen med Hensyn til Anstand og Høflighed, behagelige Former og sirlig Udtryksmaade, paa hvilken der i Orienten lægges saa stor Vægt, men dets medfødte Aandslivlighed og Intelligens

har affødt en aandelig Kultur, som har bredt sig til ret vide Kredse, og hvis Bærere nyde større Anseelse end i andre orientalske Lande. Karakteristisk i saa Henseende er det, at lærde og Digtere vare de eneste Mænd, der frit turde tage Plads ved Siden af Schahen og spise ved samme Bord som han. De Studier, der dreves, vare dog ikke af den Art, at de have tilført Videnskaben noget stort Udbytte; Teologi og Retsvidenskab, Astrologi og Alkymi, Rhetorik og Grammatik have til alle Tider hørt til de persiske lærdes ivrigste Studier. Af større Værd for Eftertiden end disse Fag var Studiet af Historien, om end de historiske Værker, som have set Dagens Lys i Persien, ikke udmærke sig ved en kritisk Behandling af Stoffet. Historieskrivningen er i hele Orienten Krønikeskrivning og stærkt paavirket af Hensyn til den Tid og de Personer, den skildrer. Om Landets vekslende Skæbne i Oldtiden vide de persiske Historieskrivere ingen Besked. Kun i Heltesagnene besynges enkelte berømte Mænds Bedrifter. Sassanidernes Historie er endnu for største Delen indhyllet i Sagnets Mørke, om end Historiens Dagslys begynder at kunne skimtes; men det er først med Islam, at den sikre Historie tager sin Begyndelse og følger Landets Skæbne med de vekslende Dynastier lige til vore Dage. Ogsaa om den evropæiske Historie i dette og forrige Aarhundrede findes paa persisk Værker. fornemlig Bearbejdelser af evropæiske Skrifter (Voltaire, Walter Scott). En langt større Betydning for den almindelige Dannelse end de lærde have de persiske Digtere haft. I intet andet Land, hverken i Østen eller i Vesten, have Digterne haft en saa gennemgribende og varig Indflydelse paa Nationens Aandsliv, Karakter og hele Liv. Poesien er i Persien Grundlaget for al Dannelse. En Saadis', en Hafis', en Firdusis Digte læres udenad i Skolen og leve paa Folkets Læber, hos den udannede som hos den dannede. Det hører med til god Opdragelse at citere disse Digteres Vers og indblande Sentenser af dem i Samtalen, og den Livsvisdom, der er udtalt i deres Værker, bliver ikke sjældent Rettesnoren for Perserens Handlinger i tvivlsomme Tilfælde.

Den Dannelse, der findes selv i Samfundets højere Klasser, er hverken synderlig omfattende eller meget grundig. Den dannede Persers Kundskaber ere i Reglen meget tarvelige. Grunden hertil maa, foruden i hans Naturel, for en stor Del søges i den overordentlige Vanskelighed, som er forbunden med Erhvervelsen af de

KINESISK PORCELLÆN

rent elementære Kundskaber, Læsning og Skrivning. Som Tilhænger af Muhammeds Lære er det af største Vigtighed for Perseren at lære at læse Koranen, og en stor Del af Skoleundervisningen optages af at tilegne sig denne Færdighed, som falder Perseren overmaade vanskelig paa Grund af Udtalen af de ham fremmede arabiske Lyd. Først efter at have lært at læse den hellige Bog uden at forstaa et Ord af det fremmede Sprog, begynder Studiet af den arabiske Grammatik, der ganske langsomt fører til en Forstaaelse af Sproget og Indholdet. Enten Barnets Sprog er tyrkisk, persisk eller tatarisk, er Metoden i Undervisningen den samme overalt.

Næsten lige saa vanskelig som Læsningen er Skrivningen, idet Perserne anvende de arabiske Skrifttegn, hvis Tilpasning paa det fremmede Sprog gør Ortografien vanskelig og usikker. Overalt i Orienten anvendes der den største Omhu paa Skønskrift. En smuk Haandskrift er det vigtigste Kriterium for en god Opdragelse, og der anvendes derfor en uhyre Tid paa at tilegne sig det rette Sving paa Bogstaverne. Det hedder sig, at der behøves et helt Aars Øvelse for at kunne udføre hvert Bogstav til Fuldkommenhed, og saa kræves der endda stadig Øvelse for at holde Færdigheden vedlige. Man finder Forklaringen paa denne tilsyneladende meningsløse Vægt, der lægges paa Kalligrafien, deri, at Skrivekunsten oprindelig i de strængt ortodokse Muhammedaneres Øjne betragtes som et Middel til at mangfoldiggøre Koranen og udbrede dens Lærdomme. De professionelle Skriveres talrige Klasse nød derfor stor Anseelse, og den, der ved sin Skrivefærdighed havde erhvervet sig Ret til at sætte Mirza-Titelen foran sit Navn, havde gjort det første Trin paa den Stige, der fører til Embeder, Hæder og Værdighed.

Saavel Dannelse som Lærdom staa ikke mere saa højt som tidligere. Et synligt Tegn paa den Tilbagegang, som har fundet Sted i Aandslivet, er den forfaldne Tilstand, i hvilken mange af de Højskoler *(Medresser)* henligge, som Herskere og rige Privatmænd have stiftet i tidligere Aarhundreder, og som høre til Persiens ypperste Pragtbygninger. De store Midler, med hvilke disse tidligere vare udstyrede, ere nu som oftest ved slet Forvaltning og Uredelighed svundne saa stærkt ind, at de ikke længere ere i Stand til at yde de Studerende *(Softaerne)* det frie Ophold, til hvilket de oprindelig vare bestemte. Endnu foregaar den højere

Undervisning, særlig af dem, der ville uddanne sig til Teologer, i Medresserne, men forholdsvis faa ere de Elever, som nu samle sig om Lærernes, *Mollaernes*, Læsepulte for at blive indviede i Grammatikens indviklede Regler eller i Teologiens og den dermed nøje forbundne Retsvidenskabs Mysterier. Nogle Elever lokkes vel af Studiet selv, men Flertallet søger ikke Mollaens Undervisning af Trang til Lærdom, men i Haab om engang selv at blive Molla eller *Kadi* (Dommer).

Af den Religion, som i egentligste Forstand er Persiens egen, er der nu kun faa Rester tilbage i Landet selv. Hovedmassen af Zoroasters Tilhængere er forlængst udvandret til Indien, hvor den i Bombay og i Egnen omkring denne By har fortsat Dyrkelsen af den hellige Ild. I Persien selv ere *Gebrerne*, der i ringe Antal leve i Provinsen Jezd, de eneste, som have fastholdt den persiske Vismands Lære, og selv de vilde uden Tvivl forlængst være udryddede, hvis de ikke vare beskyttede ved et Fribrev fra Kalifen Ali. De Former, under hvilke Religionen øves, ere imidlertid nu meget forskellige fra, hvad de vare paa Zoroasters Tid. Alterne for den hellige Ild knejse ikke længere paa Bjærgene, men holdes godt skjulte. I Stedet for Zend Avestas rene Lære er der traadt et tomt Ceremoniel, saa rent udvortes, at end ikke Præsterne selv forstaa de Bønner, de ved Gudstjenesten fremsige. En af de religiøse Skikke have dog saavel Gebrerne i Persien som Parserne i Indien bevaret uforandret fra Oldtiden, nemlig Udsættelsen af de døde. Uden for hver By, i hvilken der findes Ildtilbedere, hæver der sig et »Tavshedens Taarn«, en rund Bygning uden Tag, der er inddelt i mange firkantede Celler. Her bliver det nøgne Lig henlagt som Bytte for den Skare Aadselgribbe, som stadig opholder sig i Nærheden af Stedet. Saaledes undgaar man at besmitte den hellige Ild og den hellige Jord med det døde Legeme.

Efter Kalifernes Erobring af Persien (643) fulgte den voldsomme Propaganda for Profetens Lære, og det varede ikke længe, før Tilhængerne af Zoroasters Lære vare indskrænkede til et lignende ringe Tal som nu, taalte som de Kristne og Jøderne, men Genstand for Afsky og Haan. Kort efter Erobringen gav Kalifen Alis Død og de politiske Begivenheder, som ledsagede den, Anledning til det store Skisma i den muhammedanske Verden, der for bestandig skilte Schiiter fra Sunniter. Perserne sluttede sig efter-

haanden mere og mere til den schiitiske Sekt, hvis Lære endelig i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede blev Statsreligion. Uagtet Schiiter og Sunniter hade og paa alle mulige Maader fortrædige hinanden, er Forskellen paa dem ikke stor. I dogmatisk Henseende føle begge sig i lige Grad bundne af Koranen, men medens Sunniterne tillige lade Traditionen, Sunna, være forpligtende for deres Handlinger, forkaste Schiiterne dette Supplement til Koranen. Grunden dertil er Sektens Holdning overfor de første Kalifer. Schiiterne anerkende absolut ikke disse for Muhammeds legitime Efterfølgere. For dem er Profetens Svigersøn Ali hans eneste retmæssige Arvtager, og de forsømme ingen Lejlighed til at forhaane hans Forgængere i Kalifatet. For dem staar Ali ved Siden af Muhammed; for en enkelt Sekt er han endog en ligefrem Inkarnation af denne. Medens Perserne fejre en Fest til Forbandelse og Bespottelse af Kalifen Omar, højtideligholde de Alis Fødselsdag som en Helligdag og fremstille i Skuespil, der i meget minde om Middelalderens Passionsdramer, Alis Sønners Husseins og Hassans Martyrdød*. Det er denne forskellige Vurdering af de ældste Kalifers Retmæssighed, som har skabt og indtil den Dag i Dag vedligeholdt Forbitrelsen mellem de to Hovedsekter. Forholdet forværres yderligere ved de Forhaanelser og Fortrædigelser, som Sunniterne formaa at volde deres Modstandere, idet de ere i Besiddelse af alle de Steder, der af Schiiterne betragtes som hellige, og til hvilke de valfarte. De øvrige Ting, som adskille dem, ere af ringere Vigtighed, saaledes den stærkere Udvikling af Præstevæsenet hos Schiiterne og deres Fremstillinger af Mennesker og Dyr, for hvilke de strængt ortodokse Muselmaner nære stor Afsky. I det hele siges Perserne at være meget lunkne i religiøs Henseende, og blandt de dannede Klasser skal der være mange, der ikke tro paa Koranen som en aabenbaret Bog. Et karakteristisk Udtryk for den fuldkomne Mangel paa Fanatisme er den almindelig anerkendte Grundsætning, at det er tilladt at fornægte sin Religion og udgive sig for Sunnit, naar det vilde volde En Fortræd at være sin Overbevisning bekendt.

I ethvert Folk vil der altid være enkelte, hvis religiøse Inderlighed ikke føler sig fuldt tilfredsstillet ved de Former, under

* De af ældre Forfattere beskrevne Optrin ledsagede af Selvpinsler og Lemlæstelser, der fandt Sted ved Husseins og Hassans Fest, skulle nu næsten være gaaede af Brug.

hvilke den herskende Kirke fremtræder. Er denne ikke tilstrækkelig rummelig til at kunne huse flere forskellige Overbevisninger Side om Side, indtræder der en Spaltning. De misfornøjede søge andetsteds at virkeliggøre deres Idealer; Munkeordener og Sekter opstaa. I Orienten ikke mindre end i Europa lader denne Udvikling sig iagttage. Paa yderliggaaende Asketer og fanatiske Sekterere kan Muhammedanismen lige som Kristendommen opvise talrige Eksempler. Og ikke faa af disse kunne hentes fra Persien.

Fig. 138. Tiggende Dervisch.

Hos de østerlandske Folk har der fra gammel Tid været en Tilbøjelighed til et asketisk Liv. Munkevæsenet har allerede i Oldtiden været en af de vigtigste Former, i hvilke det religiøse Liv gav sig Udtryk. Skønt Muhammedanismen afgjort forkaster al Askese, modtog den dog fra Indien og Persien saa kraftige Impulser, at der ogsaa blandt dens Tilhængere fremtraadte Munkeordener, hvis Medlemmer med et fra Persisk laant Ord kaldes Dervischer (d. v. s. Tiggere). Medens Dervischerne i de Lande, der adlyde den tyrkiske Sultans Scepter, danne virkelige Munkesamfund, hvis gennemførte Disciplin og vidtstrakte Klosteranlæg i meget minde om tilsvarende Former paa kristen Grund, saa ere de i Persien omvandrende Tiggere, hvis Fordring paa at regnes til den gejstlige Stand er meget tvivlsom. Den ortodokse Gejstlighed ser ikke med gunstige Øjne paa dem, og enkelte, hvis aabent udtalte Anskuelser have afveget alt for meget fra den officielle Lære, ere endog blevne Genstand for Forfølgelse. Denne uvenlige Holdning fra Gejstlighedens Side har dog ikke haft nogen

Indflydelse paa Dervischernes Forhold til den store Befolkning. Som Tolk for den ægte Muslims Foragt for den indtrængende evropæiske Indflydelse kan Dervischen altid gøre Regning paa en taknemmelig Tilhørerkreds, der lønner hans fanatiske Prædikener med milde Gaver.

Blandt de mange Sekter, som blomstre i Persien, har ingen i den Grad tildraget sig den almindelige Opmærksomhed og en Tid vakt en saadan Bevægelse i Landet som *Babisternes*. Stiftet i Begyndelsen af Fyrrerne af en vis Mirza *Ali Muhammed*, der selv kaldte sig *Bab* (d. v. s. Porten til Gud), havde denne Sekt skrevet ikke alene religiøse men tillige meget vidtgaaende sociale Reformer paa sit Program. Lærens dogmatiske Del er paa Grund af den Skæbne, som ramte Sekten, omgiven af megen Dunkelhed. Saa meget synes sikkert, at Bab har udgivet sig for en ny Profet, der sluttede sig til den Række af guddommelige Sendebud, der begyndte med Adam og foreløbig endte med Muhammed.

Koranens Lærdomme mistede deres bindende Kraft, og i Stedet derfor skulde der træde et inderligere og tillige mere etisk Gudsforhold Det lærtes saaledes, at man ikke tjente Gud ved Iagttagelsen af udvortes Ceremonier, ved Bønner, Valfarter, Tvætninger o. l., men ved Kærligheds- og Barmhjærtighedsgerninger og Mildhed over for sine Medmennesker. Derfor forkastede Bab saavel Kibla som i det hele den offentlige Gudsdyrkelse. Ved Siden af disse Reformer krævede han store Forandringer i den bestaaende Samfundsorden. Babisterne ere undertiden blevne betegnede Kommunister. men med Urette, thi de kræve kun af den rige, at han skal udvise Gavmildhed mod den fattige, men ikke en ligefrem Deling af Ejendommen. Et vigtigt Punkt i Sektens Lære var Kvindens Emancipation. Ved at fordømme Polygami og vanskeliggøre Skilsmisse vil Bab forbedre Kvindens Kaar i Ægteskabet og give hende den samme retslige Stilling som Manden. Den større Frihed, der tilstodes hende, viste sig ogsaa deri, at det tillodes hende at fremtræde offentlig uden Slør.

Prædiket med en glødende Veltalenhed af en Sværmer, som alene ved sin Personlighed gjorde et dybt Indtryk paa Tilhørerne, vandt Babs Lære hurtig stor Tilslutning rundt omkring i Riget. Blandt dens begejstrede Forkyndere fandtes ogsaa flere Kvinder. I Begyndelsen ænsede Regeringen ikke Bevægelsen, men snart

blev Præsteskabets Modstand mod de nye Lærdomme saa stærk, at de styrende nødtes til at skride ind. Bab blev fængslet og henrettet efter frygtelige Pinsler 1850. Dermed var dog ikke Bevægelsen slaaet til Jorden. Hans Tilhængere rejste et Oprør, der først efter store Anstrængelser blev dæmpet, og som efterfulgtes af et mislykket Attentat mod Schahens Liv. Hermed var Signalet givet til en skaanselsløs Forfølgelse mod Babisterne, under hvilken der udfoldedes en opfindsom Grusomhed, som selv i Persien søger sin Lige, men tillige et Heltemod og en Fanatisme fra de forfulgtes Side som i de kristne Martyrers Dage. Skønt Babismen tilsyneladende er udryddet, skal den dog endnu i al Hemmelighed tælle mange Tilhængere, som gaa for at være gode Schiiter, og det menes, at den ikke vil blive uden Betydning i kommende reformatoriske Bevægelser i Orienten.

Fig. 139. Genstande, anvendte ved Gudsdyrkelsen. 1/5

INDIERE*.

DEN Mangfoldighed af Folketyper og Kulturformer, som er ejendommelig for Asien, er intet Sted i denne Verdensdel større og mere udpræget end i Indien. Halvøen Syd for Himalaja er en etnografisk Verden for sig, indesluttet af skarpe Grænser, der ad-

* R. Craufurd, Scetches relating to the history, religion, learning and manners of the Hindoos. I—II. London 1792. — W. Ward, View of the history, literature and religion of the Hindoos. I—II. London 1817. — J. A. Dubois, Moeurs, institutions et cérémonies des peuples de l'Inde. I—II. Paris 1825. — M. Elphinstone, A history of India. I—II. London 1841. — Chr. Lassen, Indische Alterthumskunde. I—IV. Leipzig 1844—73. — L. von Orlich, Indien und seine Regierung. I—III. Leipzig 1859—61. — H. H. Wilson, Essays and lectures chiefly on the religion of the Hindus. I—II. London 1862. — J. Fergusson, History of indian and eastern architecture. London 1876. — R. Cust, A scetch of the modern languages of the east Indies. London 1878. — Monier Williams, Modern India and the Indians. London 1878. — Samme, Brahmanism and Hinduism. London 1891. — A. Barth, Les religions de l'Inde. Paris 1879. — E. Trumpp, Die Religion der Sikhs. Leipzig 1881. — G. le Bon, Les civilisations de l'Inde. Paris 1887. — T. N. Mukharji, Art-manufactures of India. Calcutta. 1888. — L. de Milloué, Les religions de l'Inde. Paris 1890. — E. Løventhal, Folkeracerne i Sydindien. København 1891. — Samme, Indien før og nu. Odense 1895. — W. W. Hunter, The indian empire. 3 ed. London 1893. — P. N. Bose, A history of Hindu civilisation during british rule. I—III. Calcutta 1894—6. — B. H. Baden-Powell, The indian village community. London 1896. — G. Birdwood, The industrial arts of India. London s. a.

skille den fra Omverdenen, og beboet af en Folkemængde, der i Talrighed kun overgaas af Kinas. De 270 Millioner Mennesker, som leve i Forindien, ere i visse Egne (Oudh og Bengalen) pressede saa tæt sammen, at disse Egne høre til de tættest befolkede paa Jorden uden for de store Byer. Ligesom Indiens Befolkning frembyder talrige Overgangsformer mellem Hovedtyperne, varierende fra mørk- næsten sortfarvede til Folk med evropæisk Lød, saaledes finder man ogsaa hos den de forskelligste Kulturformer. Medens der den Dag i Dag i Indien lever en Del Stammer, som ikke ere naaede ud over Naturfolkenes lave Standpunkt, udviklede der sig hos de ariske Folk i den tidlige Oldtid en Civilisation, som naaede sit Højdepunkt i Nordindiens rige filosofiske og kunstneriske Udvikling, og som ved Buddhismen fik Betydning langt ud over Indiens Grænser. Skønt denne Kultur tilhører en svunden Tid, og skønt den senere indiske Kultur betegner en Tilbagegang fra Oldtidens Udviklingstrin, har den dog præget Folkets Liv saa dybt, at den har sat vigtige Skranker for Udbredelsen saavel af Muhammedanernes som af Evropæernes Civilisation.

Folkene i Forindien tilhøre tre forskellige Grupper: *Dravida-Kolarer*, *Ariere* og *Mongoler*. De sidste, til hvilke der hører en Række Folk langs Affaldet og Foden af Himalaja samt i Bramaputradalen, skulle ikke nærmere omtales paa dette Sted. Nogle af dem tilhøre den tibetanske Stamme, andre Birmanerne og ville blive omtalte sammen med disse. Af de to andre Grupper bebo de ariske Indiere det efter Indus benævnte Landskab i Nordindien samt den nordvestlige Del af Halvøen, medens Urbeboerne ere udbredte over Størstedelen af Sydindien, det saakaldte Dekan, fra Vindhyabjærgene til Sydspidsen, og hinsides Palkstrædet paa Ceylon.

Før Arierne i det andet Aartusinde f. Kr. trængte ind i Indien, vare disse Urbeboere, delte i to store, i sproglig Henseende forskellige Stammer, *Dravidaer* og *Kolarer*, udbredte over hele Halvøen. Det var Folk af mørk Hudfarve, der i Udseende nærmede sig til de negroide Folk paa de indiske Øer, dog uden at have disses Uldhaar og stærkt prognatiske Kæbeparti. Saavidt de sparsomme Kilder tillade et Blik paa Forholdene i Indien før Ariernes Indvandring, synes Urbeboerne ingenlunde gennemgaaende at have staaet paa noget lavt Kulturtrin. Der fortælles, at Dele af Befolkningen vare agerdyrkende; der nævnes Landsbyer med velbyggede

Huse; der omtales Prydelser af Guld og rige Juveler. De samme Kulturmodsætninger, der ere saa skarpt fremtrædende i Nutidens Indien, fandtes sikkert ogsaa den Gang. Nogle Stammer vare barbariske, andre forholdsvis højt kultiverede. Nogle havde faste Bostæder i Landets rigeste Egne, medens andre som Jægere og Nomader færdedes i Junglekrattet eller Skovene. Arierne vare talrige nok til at optræde som heldige Erobrere, men ikke tilstrækkelig mandsstærke til fuldstændig at absorbere de undertvungne.

Efter at Arierne vare naaede frem gennem Kabulpasset, satte de sig først fast paa Pendschabs frugtbare Sletter, hvorfra de under stadige Kampe med den oprindelige Befolkning udbredte sig over Ganges' og Indus' Dale, indtil Vindhyabjærgene satte Grænse for deres Fremtrængen. Under disse Kampe blev en Del af den mørke Befolkning i Hindustan undertvungen af Arierne, sammensmeltede med Erobrerne og delagtige i disses Kultur, om de end aldrig bleve ligeberettigede med den herskende Stamme, men stadig betragtedes som en underordnet Klasse. En anden Del veg derimod for de fremtrængende Ariere og søgte Tilflugt i de utilgængelige bjærgfulde og skovrige Egne i Sydindiens Indre, hvor deres Efterkommere, de forskellige kolariske Stammer, endnu leve som karakteristiske Repræsentanter for den Type, der engang var eneherskende paa Halvøen. Men skønt Arierne aldrig bleve Herrer over Sydindien, øvede de dog den største Indflydelse paa Dravidaerne, som danne Hovedmassen af Dekans Befolkning. Ikke alene have disse i Tidens Løb antaget den hinduiske Kultur, men der er foregaaet saa stærk en Indvandring af Arierne og saa talrige Blandinger, at de to forskellige Typer have nærmet sig meget til hinanden. Den dravidiske Sydindier er gennemgaaende af mørkere Hudfarve end den ariske Nordindier, men ligner ham i øvrigt saa meget, særlig i de højere Samfundsklasser, at det ofte vilde være ugørligt at adskille dem, hvis ikke Dravidaen havde bevaret sit

Fig. 140. Mand fra Allahabad.

Sprog uforandret. Det er i Nutiden Sproget, der sætter det skarpeste Skel mellem Grupperne, og det lægges derfor til Grund for den følgende Inddeling af samtlige indiske Folk. Ved den etnografiske Skildring gør derimod et andet Hensyn sig gældende. Da der, som nys bemærket, hverken i Udseende eller Kultur lader sig drage nogen skarp Grænse mellem Dravidaer og Ariere, ville disse to Grupper blive behandlede under eet trods al sproglig Forskellighed. Af de kolariske Folk vil en enkelt karakteristisk Stamme blive gjort til Genstand for nærmere Betragtning.

I. Den store Mængde forskellige Sprog, der nu tales af Forindiens ariske Indbyggere, nedstamme alle fra et Grundsprog, nemlig fra det, i hvilket Indiens ældste Literaturmindesmærker, Rig Vedas Hymner, ere blevne nedskrevne, og som paa Grund af sin Anvendelse i Religionens Tjeneste blev kaldet *Sanskrit* (det hellige eller fuldendte Sprog). Medens dette som Skriftsprog bevaredes uforandret gennem Tiderne, omformedes stadig det samtidig af Folket talte Sprog. De ældste Eksempler paa dette ny Talesprog foreligge i Kong Asokas Indskrifter og Buddhisternes hellige Bøger, der ere affattede i Tiden om Aleksander den stores Erobringstog. De ere nedskrevne paa *Pali*, den sydbuddhistiske Kirkes hellige Sprog, der oprindelig taltes i det nordøstlige Bengalen. Hos de noget senere dramatiske Forfattere forekomme Prøver paa *Prakrit* og andre Folkedialekter. Saavel Pali som Prakrit staa Sanskrit nær, idet de have bibeholdt dettes grammatiske Former og kun delvis omformet dets Lyde. Andeledes forholder det sig med de i Nutiden talte Sprog af arisk Rod. De staa i et lignende Forhold til Sanskrit som de romanske Sprog til Latin, idet de for en stor Del have forandret den oprindelige Sprogorganisme ved Bortkastning af Bøjningsformer o. s. v.

Fig. 141. Mænd fra Delhi af blandet indisk-mongolsk Blod.

)e arisktalende Folk i Indien kunne inddeles i tre Hoved-
'er: 1) Folkene i de nordvestlige Bjærge, 2) Beboerne af det
ıdiske Lavland og 3) Zigeunerne.

. I Hjørnet mellem Afghanistan, Turkestan og Kaschmir bebo *Darderne** (eller
: selv kalde sig *Schinaki*) det efter dem opkaldte Land (Dardistan). Denne
mmed Paavirkning saa udsatte Beliggenhed
:dført, at Darderne ikke altid have kunnet
deres Uafhængighed. Baade Muhammeda-
i Kabul og Hinduerne** i Kaschmir true
3estaaen, og de have kun deres Fædrelands
ilde og utilgængelige Natur at takke for, at
nu ikke ere blevne ganske opslugte af deres
. Darderne tale et med Sanskrit nær-
:et Sprog, der dog i Tidens Løb har op-
nange Bestanddele af fremmed Rod. I Di-
ne Hunza og Nagar lever der en Stamme
vn *Burisch*, der henregnes til Darderne, men
er et Sprog, *Khadschuna*, som ikke ligner
andet bekendt, men staar ganske isoleret.
ne ere delte i en Mængde Stammer, af
de vigtigste betegnes ved Navnene *Astori*,
Tschilasi, *Dureili* og *Ghuraizi*; ogsaa Be-
af *Tschitral*, der fornylig ere komne under
Overhøjhed, hører herhen.
.ejsende skildre Darderne som behændige og
:nde Mennesker af høj og slank Vækst.
:t, der indrammes af mørkt Haar og Skæg,
mspringende Ørnenæse og skarpt markerede
Dardernes Karakter er krigersk og vild.
ug og Kvægavl drives, men kun med ringe
Mændene ere ligegyldige for Fredens Sysler;
aar fremmede Voldsmænd forsøge at bringe
ıder Aaget, udfolde de hele deres Energi.
le have antaget Islam og optræde som ivrige
r, have de dog bevaret mange Rester af
religiøse Forestillinger og Skikke. Kaste-
t bestaar trods Profetens Forskrifter om at
le enhver troende som en Broder, og Troen paa onde Aander og Ildens
lighedsfuldt virkende Kraft er meget udbredt. Indtil den nyeste Tid fulgtes
den gammelindiske Skik at brænde Ligene.

Fig. 142. Mand fra Pendschab.

F. Drew, The northern barrier of India. London 1877. G. W. Leitner,
an in 1866, 1886 und 1893. London 1893.

* Her saa vel som i det følgende betegnes ved Navnet *Hinduer* den Del af
ens Befolkning, der bekender sig til Hinduismen, i Modsætning til de indiske
ster, Muhammedanere, Kristne o. s. v.

Nær i Slægt med Darderne ere *Kafirerne** (de vantro) eller *Siahposch* (de sortklædte) i Kafiristan. Som Navnet antyder, ere Kafirerne ikke Muhammedanere. Deres Religion maa nærmest betegnes som en Aflægger af den oprindelige indiske Naturdyrkelse, der kendes fra de vediske Hymner. Kafirerne falde i en stor Del Smaastammer, der tale beslægtede Dialekter, men i fysisk Henseende ere ret forskellige. Gennemgaaende er det høje, slanke, velvoksne Folk af udpræget dolikocefal Hovedform, med mørkt, lokket Haar og udtryksfulde, efter evropæiske Begreber smukke Ansigtstræk. Kafirerne udmærke sig navnlig som Krigere og Jægere. Agerbruget overlades til Kvinderne, hvis Stilling er lidet misundelsesværdig.

Fig. 143. Kvinde fra Nordindien.

2. Den anden Hovedafdeling af Indiens ariske Beboere omfatter et langt større Antal Folkegrupper end den første. Af alle Indiens ariske Sprog kan intet glæde sig ved saa vid en Udbredelse som *Hindustani* eller *Hindi*, der tales af omtrent 61 Millioner især af Centralindiens Befolkning. Det er stærkt blandet med persiske og arabiske Ord, der ere indkomne ved den muhammedanske Invasion, da Skarer af Semiter, Persere og Mongoler oversvømmede det nordindiske Lavland. I Erobrernes Lejre maatte de forskellige Sprog, der taltes i Hærene, komme i nær Berøring med hinanden, og det Blandingssprog, der saaledes opstod, kaldtes Lejrsproget *(Urdi)*; med dette Navn betegnes endnu ofte Hindustani. Sproget er efterhaanden blevet udbredt over hele Indien som en Art lingva franca og synes at have gode Udsigter til en Gang at blive Fællessprog for alle Halvøens Folk. Hindustani falder i en Mængde forskellige Dialekter. I Egnen om Delhi og Agra tales *Bridsch-bhakha*, i Landstrækningerne mellem Ganges og Dschumna *Kanaudschi*. *Kosali* er udbredt blandt Folkene Nord for Lucknow mellem Ganges og Gogra. Syd for Lucknow,

* G. S. Robertson, The Kafirs of the Hindu-Kush. London 1896. — Ch. de Ujfalvy, Les aryens au nord et au sud de l'Hindou-Kouch. Paris 1896.

mellem denne By, Allahabad og Benares tales *Bhodschpuri*, medens *Maithili* tales i Egnen omkring Parniah og *Bandelkandi* i Bandelkand Syd for Ganges, tæt ved Allahabad. I Landene om Kotah, Øst for Aravallibjærgene hedder Dialekten *Haroti*, i Egnene Nord for Vindhyabjærgene omkring Udschen kaldes den *Udschayini*. Syd for de ørkenagtige Strækninger mellem Indus og Aravallibjærgene tales *Marvari*. Hertil kommer endelig den i Radschputstaterne anvendte Dialekt. De øvrige ariske Sprog indtage en mindre fremskudt Stilling, om end flere af dem have en efter evropæiske Begreber betydelig Udbredelse. I Kaschmirs* Bjærgdale tales *Kaschmiri* af omtrent 3 Millioner Mennesker. Landets afsondrede Beliggenhed har medført, at Sproget har udviklet sig i en anden Retning end de beslægtede indiske Idiomer, som det nu staar ret fjærnt. Kaschmirs Befolkning er stærkt blandet, dels med Darder, dels og navnlig med Mongoler. Særlig hos de muhammedanske Kaschmirer lader en saadan Krydsning af Racerne sig tydeligt iagttage, medens de hinduistiske Kaschmirer *(Panditerne)*, der sammen med den gammelindiske Naturdyrkelse tillige have bevaret et udpræget »arisk« Udseende, sikkert ere af renere Afstamning. Gennemgaaende ere Kaschmirerne et sjælden smukt og imponerende Folkefærd. Deres Karakter fortjener ikke samme Ros som deres Udseende. Det paastaas, at man vanskelig nogetsteds vil kunne finde et mere dovent, løgnagtigt, falsk, fejgt og tyvagtigt Folk. Denne Skildring skal navnlig gælde Muhammedanerne. Om Panditerne lyder Dommen noget mildere; de ere ikke slet saa falske og krybende, mere tilbageholdende og stolte, og bortset fra den religiøse Fanatisme, de dele med de indiske Brahmaner, forekommende og høflige i deres Optræden. Som bekendt udmærke Kaschmirerne sig ved deres Haandværksdygtighed. De af dem forfærdigede pragtfulde Sjaler ere bekendte over hele den civiliserede Verden. Ogsaa som Guldsmede og Ciselører yde de fortræffelige og smagfulde Arbejder.

Fig. 144. Kvinde fra Madras.

I Egnene Syd for Kaschmir, mellem Indus og den indiske Ørkens Nordgrænse, tales *Pandschabi*, hvis forskellige Dialekter afvige meget fra hverandre. Ved Indus' nedre Løb tales *Sindhi* af omtrent 2 Millioner. Halvøen Katsch har givet Navn til Dialekten *Katschi*, ligesom Gudscherat til den af henved 6 Millioner benyttede *Gudscherati*, hvis Omraade imod Øst strækker sig hen imod Vindhyabjærgene. Mellem

* C. von Hügel, Kaschmir und das Reich der Siek. Bd. I—V. Stuttgart 1840—48.

denne Bjergkæde og det iraniske Sprogdistrikt er *Marathi*-Dialekten udbredt blandt mere end 10 Millioner. En Underafdeling af den, *Konkani*, tales paa Malabarkysten i Egnen om Goa. Ved Ganges nedre Løb tales *Bangali* af omtrent 22 Millioner. Sydvest for dette Sprogs Omraade ligger Landskabet Orissa, hvis Indbyggere tale *Oriya*. I en Del af Bramaputras Dal er *Asami* det almindelige Sprog, der ligesom Dialekten i Nepal, *Nepali*, er i nær Slægt med Bangali. Nepal har særlig Interesse ved sine religiøse Forhold, idet dette Rige er den eneste Plet paa Indiens Fastland, der endnu bekender sig til den buddhistiske Religion. Rigtignok er den bleven i saa høj Grad blandet med Brahmanismen, at det ofte kan være vanskeligt at afgøre, om et Tempel er Helligdom for den ene eller den anden Bekendelse. Der hersker den største Tolerance mellem Tilhængerne af disse oprindelig saa modsatte Religioner. Ofte ere Templer og Fester fælles for dem, og skarpe Iagttagere* mene at turde forudsige, at den Tid ikke er fjern, da de ville være fuldstændig sammensmeltede til een Religion, i hvilken dog de brahmanistiske Bestanddele ville være de mest fremtrædende.

Fig. 145. Kling.

3. Ved *Zigeunerne* er det ikke her Stedet at dvæle; i den indiske Etnografi indtage de kun for saa vidt en Plads, som det er sikkert, at de oprindelig have haft hjemme et Steds i det nordvestlige Indien. Omkring Aar 1000 maa de have forladt deres Fædreland og være dragne mod Vest, mod Evropa, hvis Jordbund de betraadte i Begyndelsen af det 14de Aarhundrede. Skildringen af deres omflakkende Liv i vor Verdensdel maa danne et Blad i den almindelige evropæiske Kulturhistorie.

II. Dravidasprogene danne en egen Gruppe; de Forsøg, der ere gjorte paa at paavise deres Slægtskab med andre Sprog, ere slaaede fejl. Man henregnede dem tidligere undertiden til de saakaldte turanske Sprog, men hvilke Forestillinger man end vil knytte til dette lidet sigende Navn, maa Paastanden om en Forbindelse med Sprog uden for Indien afvises som ubevist. Dravidasprogene udmærke sig ved Blødhed og Velklang. I Henseende til Bygning maa de henregnes til de agglutinerende Sprog. Ejendommeligt for dem er den Lydharmoni, de iagttage, idet Suffiksernes Vokaler indvirke forandrende paa Stammens.

Efter Dialekterne kan man inddele Dravidaerne i følgende Grupper. Sydligst bo *Tamilerne* i det saakaldte Karnatik, d. v. s. Landet fra Indiens

* G. le Bon, Reise nach Nepal (i Globus. Bd. L. S. 163 ff.)

ds Kap Komorin til nogle faa Mile Nord for Madras. Det er et begavet
ergisk Folk, der kan se tilbage paa en rig Fortid, og som er i Besiddelse
ikke ubetydelig Literatur. Det berømteste poetiske Arbejde, Tiruval-
store Læredigt Kural, der skriver sig fra Tiden mellem 200 og 800 e. Kr.,
lder en Skat af dybsindige Tanker, udtrykt i en klar og tiltalende Form.
or Indiernes sociale Liv saa ejendommelige Kasteinddeling genfindes paa
k Grund. Talrige Brahmaner, der gøre Fordring paa at være af ublandet
Herkomst, men hvis mørke Hudfarve gør det sandsynligt, at de have optaget
dravidisk Blod i sig, leve spredte over hele Landet. I Skjul af den officielle
sme trives der endnu Rester af en, oprinde-d Menneskeofringer for-ı Dæmondyrkelse. Til rne maa henføres de Bjærgstammer *Irular* og *ıbar*, der leve i Nilagiri-ne, og de til Havne-ne i Bagindien og paa ıerne udvandrede *Kling* *Valinga*. Ogsaa til det e Ceylon have Tami-bredt sig; de udgøre ovedmassen af Arbejder-ıingen.

Fig. 146. Toda.

ord for Tamilerne bo *ıerne* eller *Telingaerne*. e Tid skulle de have udbredte lige til Ganges' ng; nu bebo de Stræk-fra Madras til Ganjam. mærke sig fremfor Ta-e ved kraftig Legems-g og uafhængig Karakter. udbredt blandt de lavere er Polyandri. Den gt, hvormed næsten alle
: Folk betragte Kvinden, bevirker, at alle Forsøg paa at afhjælpe dette For-
der har haft meget skadelige Følger i social Henseende, ere forblevne frugtes-
Blandt Teluguerne har Islam efterhaanden vundet mange Bekendere.

Vest og Syd for Teluguerne træffes i Mysore og Kanara *Kanareserne*, til hvem
gsaa regner de uciviliserede Bjærgstammer *Kotar* og *Badagar* i Nilagiribjærgene
ıdaguerne i Landet Syd for Floden Hemvati. Paa Malabarkystsn leve *Mala-*
: eller *Malayalierne* og *Tuluvaerne* eller *Tulaerne*; de sidstnævnte ere nu kun
e Stamme, hvis Sprog er i Færd med at uddø, men have i tidligere Tid
udbredte over store Strækninger af det vestlige Sydindien.

Blandt de talrige Stammer i Nilagiribjærgene indtage *Todaerne** en fremtrædende

* G. Oppert, Über die Toda und Kota (i Zeitschr. f. Ethnol. Bd. XXVIII. S. 213).

Mais. Ikke ved deres Antal (de tælle kun omtrent 1000 Sjæle), men ved deres ejendommelige Kult. De ere et i fem skarpt adskilte Kaster delt Folk, der nu lever et fredeligt Liv som Hyrder, men som tidligere maa have været meget krigersk og efter langvarige Kampe erobret den Førerstilling, som det nu ubestridt indtager blandt alle Nilagiris Beboere. Todaerne skildres som smukke, velvoksne Mennesker af kraftig og fremragende Legemsbygning. Tidligere ofrede de Mennesker til Jordens Gudinde; nu nøjes de med at brygge Melk og [illegible] over Markerne ved de religiøse Ceremonier. Der gives hos Todaerne en afsat og talrig Præstestand, der besørger hele Gudsdyrkelsen, medens Folkets store Masse ikke interesserer sig for andet end Kvægavlen.

I det tidligere saakaldte Gondvana, der nu udgør en Del af Centralprovinserne, bo *Gonderne*. Dette Folk har længe staaet uden for den indiske Kulturs Indflydelse; først i de senere Aar have Hinduismen og Islam gjort Proselyter her.

Khonderne, Gondernes Naboer mod Øst, ere især blevne bekendte ved deres Menneskeofringer. De bebo de bjergfulde og skovklædte Egne paa Grænsen mellem Bengalen og Madras, der, ifølge græske Geografers Udsagn, allerede for næsten to tusinde Aar siden vare deres Hjemstavn. Deres Hovedgud var Jorden, der i det mindste to Gange om Aaret, ved Saa- og ved Høsttid, maatte forsones ved et Menneskeoffer. Gammel Skik fordrede, at Offret skulde være købt. Folk af de lavere Kaster gjorde sig det derfor til en Forretning at stjæle Børn fra de omboende Stammer og sælge dem i Khondernes Landsbyer. Naar Offret i nogen Tid var blevet fedet, førtes det paa den bestemte Dag ud og dræbtes, medens man raabte ind i Øret paa det: »Vi have købt og betalt Dig, ingen Synd klæber ved os!« Blodet og Kødet af det fordeltes derpaa omkring paa Landsbyens forskellige Marker. Denne barbariske Skik tilhører nu udelukkende Fortiden, idet det er lykkedes Englænderne ganske at faa Bugt med den.

I Chota Nagpurs Højland i Bengalen bo *Oraon* og noget nordligere *Radschmahal* i det efter dem opkaldte Landskab. Den sidstnævnte Stamme kaldes ogsaa *Malaer* og *Paharia*.

Adskilte fra de øvrige dravidiske Folk leve *Brahuierne*. Det er ovenfor S. 356 bemærket, at denne Stamme fra gammel Tid har været bosat i Kelats Bjærge i Belutschistan; den omtales allerede af Herodot som »glathaarede Ætiopere«, der udgjorde en Del af Xerxes' Hær paa Toget mod Grækenland. At en Dravidastamme saaledes findes i Indiens yderste nordvestligste Hjørne, adskilt fra sine Stammefrænder i Syd ved det nordindiske Lavland, er et uforkasteligt Vidnesbyrd om, »at Dravidaracen før Arternes Indvandring var udbredt over hele Indien og af dem efterhaanden trængtes tilbage til Halvøens sydlige Del og Bjærgene i det Indre.«*

Til de dravidiske Sprog hører endelig det af *Singhaleserne* paa Ceylon talte *Elu*, der i Tidens Løb er blevet stærkt blandet med ariske Bestanddele. Singhaleserne bekende sig til Buddhismen. Denne Religion blev indført paa Øen i det tredje Aarhundrede f. Kr. og har siden den Tid formaaet at holde sig under de talrige Omskiftelser, Ceylon har været underkastet. Den har dog lige saa lidt som nogen anden Religion kunnet bevare sin oprindelige Renhed uplettet; den er bleven stærkt blandet med den hos Folket udbredte Dyrkelse af Dæmoner. Singhaleserne kunne ikke kaldes en ren Race. Allerede i gammel Tid begyndte Tamilerne at sætte sig fast paa Øens Nordkyst, og trods aarhundredelange Kampe lykkedes det

* F. Müller, Allg. Ethn., S. [illegible]

det ikke at fordrive dem. Ogsaa med de ariske Indiere stod Singhaleserne i Forbindelse. Som en forholdsvis ublandet Rest af den oprindelige Urbefolkning kunne derimod *Veddaerne* betragtes, der leve i det Indre af Øen i et Antal af omtrent 1000. Længe vare de mærkeligste Historier i Omløb om deres lave aandelige Standpunkt og nære fysiske Slægtskab med Aberne. Først i den nyeste Tid er der ved nøjagtige antropologiske og etnografiske Undersøgelser* skaffet Klarhed over dette mærkelige Folks Udseende og Levevis. Veddaerne ere i Regelen smaa (gennemsnitlig 160 cm.), men af kraftig Bygning. Hudfarven er mørkebrun, det lange Haar og det tynde Skæg sorte. Ansigtet er velformet med kun lidt fremstaaende Kindben og kroget, ikke overdreven bred Næse. Klædedragten indskrænker sig til en Strimmel Bomuldstøj, der trækkes mellem Benene, og som fastholdes ved en Snor om Livet. Veddaerne ere dygtige Bueskytter, der med deres tarvelige Vaaben formaa at nedlægge selv saa stort Vildt som Elefanter. Det meste af deres Husgeraad og Vaaben købe de hos Singhaleserne ved stum Handel. Om Natten lægger Veddaen foran den singhalesiske Smeds Dør en af Blade dannet Model af den ønskede Pilespids eller Økse tillige med et Stykke Kød, lidt Honning, Voks eller lignende, og nogle Nætter senere afhenter han paa samme Sted de færdige Redskaber; hele Handelen gaar for sig, uden at Parterne se hinanden eller veksle et Ord. Selv forstaa Veddaerne ikke at behandle Metallerne. Enkelte af dem have lært at bygge Hytter af Ler; de fleste nøjes med et Tag af Blade. Agerdyrkning drives kun af et Mindretal og er i nyere Tider lært hos Singhaleserne. Jagt er det almindelige Livserhverv. Alle, der have levet sammen med Veddaerne, rose i høje Toner deres Karakter. Den danner ved sin Sanddruhed, Ærlighed og Kærlighed til Friheden en overraskende Modsætning til de omboende Tamilers og Singhaleseres Utilforladelighed og Kryberi. Den fremmede kan trygt stole paa en Veddas Ord, han modtages med Gæstfrihed og bliver under sit Ophold under Palmebladstaget Vidne til et kærligt Forhold mellem Familiens Medlemmer. Kvinden indtager en agtet Stilling; Monogami er almindeligt. Ægte-

Fig. 147. Vedda. (Efter Sarasin).

* E. Deschamps, Les Veddas de Ceylon (i l'Anthropologie. II. S. 297). — P. und F. Sarasin, Die Weddas von Ceylon. Text und Atlas. Wiesbaden 1892—3. — Emil Schmidt, Ceylon. Leipzig 1897.

[illegible] længst beniane
[illegible] det nord-
[illegible] slaaet sig ned
[illegible] Rester af dem endnu
[illegible] komne fra Af-
[illegible] Linie paa
[illegible] fra hinanden i
[illegible] denne Opfattelse
[illegible] sprechte Beboelse
[illegible] saa at Stammer,
[illegible] Mellemrum paa
[illegible] Savaradialekten
[illegible] ogsaa i Central-
[illegible] Radsch-

[illegible] som de
[illegible]

lignende Præg som de khervariske, selv om der utvivlsomt ogsaa her har fundet Krydsninger og Blandinger Sted, om hvilke der endnu intet kan oplyses« *. Det vil være en Opgave for Fremtidens Antropologer at undersøge, om der ogsaa i fysisk Henseende skulde kunne iagttages et Slægtskab mellem Forindiens og Avstrallandets Urbeboere.

De vestligste af de kolariske Stammer ere de i det indre af Halvøen Gudscherat boende *Kolaer* og *Bhiler* **. De førstnævnte have antaget de omboende Hinduers Sprog og Levevis, om de end ikke fuldstændig have opgivet deres Tilbøjelighed til

Fig. 148. Bhiler.

et omstrejfende Røverliv. Bhilerne træffes ikke alene i Gudscherat. Hovedmassen af dette Folk bor længere mod Øst paa begge Sider af Vindhyabjærgenes vestlige Del og er her temmelig upaavirket af den hinduiske Kultur; dog har den optaget saa mange fremmede Bestanddele i sit Sprog, at det næppe kan kaldes kolarisk. Bhilerne beherskes af Radschputerne, der have bemægtiget sig deres Land, men at de endnu anses for de egentlige Ejere deraf, ses af den Skik, at Fyrsten, for at anerkendes for lovlig Regent, maa lade sig mærke i Panden med Menneskeblod, som en Bhil paastryger med Fingeren. Bhilerne falde i en stor Mængde Smaastammer, af hvilke nogle ere opstaaede ved en Blanding med andre Folk, saaledes f. Eks. *Bhillaerne*, der ere Efterkommere af Radschputer og Bhilkvinder. I Aravallibjærgene bo Nord for Bhilerne de med dem nærbeslægtede *Minaer* og *Meraer*, der i den

* Vilh. Thomsen, Bemærkninger om de khervariske (kolariske) Sprogs Stilling (i Oversigt over d. kgl. Danske Vidensk. Selskabs Forhandl. 1892. S. 237 f.)

** A. F. Læssøe, Bhilerne i Central-Indien. København 1895.

nyere Tid for en Del have antaget Muhammedanismen. Syd for Puna bo paa Østsiden af de vestlige Ghats *Ramusierne*, der fuldstændig have opgivet deres oprindelige Sprog, og som i Dragt og Sæder meget nærme sig til Maratherne. Syd for Ramusierne, paa en lang, smal Strækning parallel med Indiens Vestkyst leve to Folk, *Varalierne* og *Katodierne* eller *Katkarierne*, der trods det nære Naboskab med de højt civiliserede Handelsstæder have bevaret meget primitive Tilstande. Navnlig Katodierne høre til de lavest staaende Stammer i Indien. De kende ikke til fast Bosidden, men drage om i Skovene eller opholde sig i Nærheden af de marathiske Landsbyers Rakkerkuler. Det nordligst boende Folk af den kolariske Stamme er *Santalerne*, der kalde sig selv *Hor* (ɔ: Mænd). Deres Omraade ligger i Nedre Bengalen mellem Ganges og Baitarni. I Chota Nagpurs Højland træffes *Bhumidscherne*, *Larka-Kholerne* (eller *Ho*) og *Munda-Kholerne*, hvilke sidste ville blive beskrevne nedenfor. Syd for Larka-Kholerne bor den lille Stamme *Kharria* og Syd for denne *Dschuangaerne* eller *Juanerne*. Ogsaa enkelte andre Stammer, som *Mehtaerne* i Belaspur, *Gadabaerne* i Jeypore og de ovenfor nævnte *Savaraer* henregnes til Kolarerne.

1. Ariere og Dravidaer.

Det er allerede tidligere blevet bemærket, at der i fysisk Henseende ikke lader sig drage en skarp Grænse mellem de ariske og de dravidiske Folk. Der har i Tidens Løb fundet saa mange Blandinger Sted mellem de to Folkegrupper, at den oprindelige Typus ikke mere fremtræder i sin Renhed hos nogen af dem. »Den ariske Indier er i Henseende til Race strængt taget ikke nogen Indogermaner, men en Blanding af indogermansk og dravidisk Blod, lige som heller ikke Dravidaen kan gøre Fordring paa Racerenhed, men er en Blanding af dravidisk og indogermansk Blod*.« Nyere antropologiske Undersøgelser have til en vis Grad bragt Orden til Veje i det Kaos, som de indiske Folk danne. De have vist, at den arisk-dravidiske Befolkning lader sig henføre til to store Racer, men rigtignok tillige, at disse ikke falder sammen med de Grupper, der fremkomme ved en af sproglige Grunde foretagen Sondring. Naar man derfor vil give en Skildring af Indiernes Udseende, maa man skyde den i det foregaaende givne sproglige Gruppering til Side; man maa udelukkende bestræbe sig for at tilvejebringe en Inddeling paa fysisk Grundlag**.

Ser man bort fra de mod Nordøst indvandrede Folk af tibetansk og bagindisk Afstamning, ligesom ogsaa fra den stærkt blandede Befolkning paa Kysterne, kan man sige, at der i hele Forindien findes to Racer, der have visse Egenskaber fælles, medens de i andre Forhold fjærne sig fra hinanden. Først skulle Fællestrækkene omtales.

* Fr. Müller, Allg. Ethnogr. S. 461.

** Emil Schmidt, Die Anthropologie Indiens (i Globus, Bd. LXI, S. 17 ff.).

Legemets Bygning er gennemgaaende slank og spinkel. De i Forhold til Kroppen temmelig lange Lemmer have kun lidet udviklet Muskulatur. Hænder og Fødder ere smaa og veldannede. Ansats til Fedtdannelse er næsten ikke til Stede; kun i Storbyerne i Gangesdalen og paa Kysten træffer man fede Folk i de velhavende Klasser. Det lange og bløde, ofte lokkede Haar er altid mørkt af Farve og gennemløber alle Nuancer fra sortebrunt til sort; kun i sjældne Tilfælde kan det have et Anstrøg af rødt, helt blondt er det aldrig. Gamle Folk blive graahaarede, hvorimod Skaldethed næsten ikke forekommer. Legemet er svagt behaaret, Skægvæksten noget rigeligere, navnlig hos enkelte Stammer (Radschputer, Todaer o. fl.). Hos nogle Kaster, især Brahmanerne, afrages saa vel Skæg som Hovedhaar, og kun en Tot paa Issen faar Lov til at staa tilbage; alle Pilegrimme, der besøge Allahabad ved Ganges og Dschumnas Sammenløb, fjærne omhyggeligt ethvert Haar paa hele Legemet, før de betræde de hellige Steder. De store, vidt aabne Øjne ere af mørk Farve; den for de mongolske Folk ejendommelige Form af Øjelaaget, der frembringer den Illusion, at selve Øjnene ere skraatstillede, forekommer ikke hos Indiens Folk. Hovedskallen er i Regelen dolikocefal. Underansigtet er ikke fremspringende, og Kæbepartiet har aldrig de massive Former, der karakteriserer Centralafrikas og Avstrallandets Beboere.

De ovenfor fremhævede Træk kunne siges at passe paa alle Indiere. Forskellighederne vise sig, naar man betragter Væksten. Beboerne af Sikkim naa en Højde af omtr. 1,75 M., medens Bjærgboerne i Central- og Sydindien i Gennemsnit ikke maale mere end 1,60 M. Mellem disse to Yderpunkter forekommer enhver Størrelse. Ogsaa i Hudfarven er der store Forskelligheder. Gennemgaaende er Befolkningen mod Nord lysest; enkelte Stammer i Pendschab ere næppe mørkere end Sydevropæerne. En saa lys Farve som hos de evropæiske Nordboer iagttages aldrig. Farvetonen er som oftest varm brun; den ejendommelige dumpe Tone, der hyppig træffes hos Bjærgboerne og de lavere Kaster, skyldes Solbrændthed eller Mangel paa Renlighed. Med Hensyn til Ansigtsformen lader der sig skelne mellem to Hovedtyper: 1) en bredansigtet og brednæset og 2) en smalansigtet og smalnæset. Kombinerer man Inddelingen efter Ansigtsform med Inddelingen efter Hudfarve, faar man følgende fire Grupper: 1) Folk med smal Næse og lys Hud; til denne Gruppe hører Hovedmassen af Befolkningen i det nordindiske Lavland, langs Vestkysten og mere spredt i det Indre. 2) Folk med bred Næse og lys Hud. Individer hørende til denne Afdeling forekomme næppe noget Steds samlede i større Antal; den danner vistnok ikke nogen særlig Race, men er rimeligvis opstaaet ved en Blanding af Grupperne 1 og 4. 3) Folk med smal Næse og mørk Hud forekomme hyppigt og maa sikkert erkendes for at være en egen Race og ikke som den foregaaende en Blanding af to andre Grupper, idet Hudfarven er yderst mørk, og Ansigtet og Næsen særdeles smalle. Det er ofte meget smukke og velbyggede Mennesker; de bedst kendte Folk, der høre til denne Gruppe, ere de ovenfor (S. 399) omtalte Kling. 4) Folk med bred Næse og mørk Hudfarve. Til denne Gruppe hører et stort Antal Stammer, der navnlig bebo Bjærgene og Skovene; de udmærke sig gærne tillige ved undersætsig Legemsbygning, tykke Læber og noget stærkere prognatisk Kæbeparti, end der forekommer hos de øvrige indiske Folk. De her opregnede fire Grupper falde naturlig i to Hovedafdelinger, den ene omfattende Gruppen 1, den anden Grupperne 3 og 4. Den første er homogen, den anden indbefatter saavel smal- som brednæsede Folk. Paa Undersøgelsernes nuværende Standpunkt er det for tidligt at udtale sig om, i hvilken Forbindelse denne antropologiske Inddeling lader sig bringe med den

sproglige. Det er ganske vist meget fristende at identificere den første Hovedafdeling med Arierne og den anden med Dravida-Kolarerne, men en saadan Identifikation er foreløbig kun skikket til at forøge den allerede herskende Forvirring i den antropologiske Klassifikation. Der maa kræves langt dyberegaaende Undersøgelser, før dette for Opfattelsen af Indiens Etnologi fundamentale Spørgsmaal kan finde sin Løsning.

Er det allerede ved et lille Folk paa et lavt Kulturtrin vanskeligt at give en almindelig Karakterskildring, da er det ved et ældgammelt Kulturfolk, der tæller Hundreder af Millioner, næsten umuligt. Forskellighederne inden for en saa uhyre Masse ere saa store, at Skildringen kun kan bevare sin Gyldighed, naar den holdes i de almindeligste Udtryk og indskrænkes til at berøre de klart fremtrædende Fællestræk.

Den indiske Jord er overordentlig frugtbar; med ringe Anstrængelse kan Indieren tilfredsstille sine faa Fornødenheder. Naturens Gang er saa ensformig, at han kan lade hver Dag have nok i sin Plage; han behøver ikke i Dag at overveje, hvorledes han skal fødes og klædes i Morgen. Intet tilskynder ham til yderligere Arbejde. Alt opfordrer ham til at tilbringe den overflødige Tid i Lediggang. Kun de Egne af Landet, hvor Vinteren er forholdsvis kold og Jorden mindre frugtbar, have fostret energiske og arbejdsomme Indbyggere. Men det er Undtagelser. I Almindelighed kan det siges, at Trangen til uforstyrret Ro er et gennemgaaende Træk hos Indierne. Ogsaa den Omstændighed, at den almindelige Føde er vegetabilsk, tør man sikkert tilskrive nogen Indvirkning i samme Retning. Den aandelige Atmosfære, i hvilken Indierne have tilbragt deres Liv i umindelige Tider, har ikke været af den Beskaffenhed, at den har kunnet danne en Modvægt mod den overvældende Paavirkning fra de ydre Omgivelser. Den Snæverhed i Synsvidden, der fremkaldes ved Kastens uoverstigelige Grænser, ved det tvungne Samliv i de smaa Landsbyer og ved Udelukkelsen fra Deltagelse i Statslivet, oplader ikke Øjet for de store Maal, meddeler ikke Sindet den Overlegenhed, giver ikke Viljen den Fasthed, der er den første Betingelse for ethvert Fremskridt. Hertil kommer endnu et Moment af den allerstørste Betydning. Det er den overmægtige Rolle, som Religionen spiller i Indiernes hele Liv. Ethvert, selv det ubetydeligste Foretagende, bestemmes af Religionens Bud, og et Særkende for de indiske Religioner i alle deres Former har været den Forkærlighed, hvormed det kontemplative Liv pristes paa det handlende Livs Bekostning.

I nær Forbindelse med Mangelen paa Energi staar en anden Egenskab: Frygtsomheden. Ikke saaledes at forstaa, at Indieren skulde mangle fysisk Mod. Marathaerne, Radschputerne og Sikherne ere levende Beviser paa det modsatte. Snarere kan man sige, at Frygtsomheden skyldes en Sky for at blive forstyrret i sin Ro og indviklet i vanskelige Forhold, hvis Løsning kræver Anspændelse af Energien. Fra Indolens og Frygtsomhed udspringe alle Indierens uheldige Egenskaber: hans Mangel paa Sandhedskærlighed, hans falske, krybende Optræden overfor Overmænd, hans Mangel paa Samfundsfølelse, med eet Ord: hans Mangel paa Mandighed.

Denne almindelige Dom maa modificeres, naar den skal anvendes om hver enkelt Samfundsklasse. Hos Krigerstanden findes ridderligt Mod og Hengivenhed for

Herskeren; Landsbybeboerne ere elskværdige Folk, kærlige mod deres Slægtninge, venlige mod deres Naboer, ligefremme og ærlige over for alle. Storstædernes Befolkning udmærker sig ved et roligt og værdigt Væsen; Forstyrrelser af den offentlige Orden og Sikkerhed forekomme næsten aldrig; i deres Forhold som Handlende og Pengemænd vise de en mønsterværdig Ærlighed og Ordholdenhed. Antallet af Forbrydelser er ringere end i Evropas Kulturlande. Tyveri udøves næsten udelukkende af enkelte Samfundsklasser, og Rovmord forekommer sjældent. Indieren er af Naturen mild og blød. Al Blodsudgydelse, der ikke udtrykkelig er foreskreven af Religionen, er ham en Vederstyggelighed, og til overlagt Grusomhed, der er et saa hyppigt igenkommende Træk hos Orientens Folk, henfalder han kun sjældent. Medlidenhed er en Egenskab, der ligger ham dybt i Blodet, men den ytrer sig mere som passiv Medynk end som Tilskyndelse til at yde aktiv Hjælp. Hans Sparsommelighed i Forbindelse med hans Indolens afholder ham fra at give Almisse; kun Asketen bliver han ikke træt af at underholde, thi her har han Religionens Forskrift at følge.

Der er i Indien ikke den uhyre Forskel paa de forskellige Klassers Optræden og Tale som i Evropa. Det er en Styrke, men ogsaa en Svaghed. Ingen rager op over det almindelige Niveau. Den skabende Begavelse mangler. Kun indenfor Religionens Omraade have Indierne ydet et selvstændigt Indskud af verdenshistorisk Betydning; i alle andre Retninger har deres Mangel paa Energi, Kritik og Nøjagtighed henvist dem til at søge fremmede Læremestre, i hvis Fodspor de kunde træde.

Klædedragten volder ikke Indieren mange Bekymringer. Klimaet er i de fleste Egne saa mildt, at man kan nøjes med yderst lidt. Enkelte af de vilde Bjærgstammer bruge Bælter af Blade eller tørret Græs. Almindeligst bæres dog et kort, smalt Stykke Bomuldstøj, der fæstes til en Snor om Lænderne og trækkes mellem Benene. Hos mange Stammer udgør dette den eneste Dragt. Hos Todaerne træffes en mere udviklet Beklædning, idet saa vel Mænd som Kvinder indhylle Legemet i lange, folderige Kapper af hvidt Bomuldstøj. Hos alle de Folk, der ere delagtige i den fælles arisk-dravidiske Kultur, findes en stor Variation i Klædning, som rimeligt er inden for en saa stor Menneskemasse. Dog lader der sig paavise to Hovedtyper, der staa skarpt over for hinanden. Her som paa saa mange Omraader er det Religionen, der drager Skellet. Den muhammedanske og den hinduiske Indier kunne let adskilles ved deres Dragt. Overalt hvor Islam har udbredt sig, har den med sig ført den almindelige orientalske Dragt, som vi kende fra Omtalen af Perserne. Begge Køn bære de karakteristiske vide Benklæder og den løst hængende Overkjole med det brede Bælte. Kvinderne gaa tilslørede; saavel Mænd som Kvinder bære gærne brogede Stoffer. Hos Hinduismens Bekendere bære Mændene foruden det ovenfor omtalte Stykke Tøj om Lænderne desuden et Klæde, der slynges om Skuldrene, saa at det skjuler Legemet og

venstre Arm, medens højre Arm lades fri. Denne togalignende Kappe er næsten altid hvid hos Folkene i de sydlige Egne, medens de nordligere boende ligesom Muhammedanerne anvende Tøjer af forskellige Farver. Hovedet dækkes af en Turban. Kvinderne indhylle sig i et lignende Klædningsstykke, der først vikles om Lænderne og derefter føres op over Skulderen eller kastes over Hovedet for at beskytte det mod Solens Straaler. Brahmankvinderne trække ofte denne Overklædning op mellem Benene, saa at den danner en Art Benklæder. Sandaler og Sko af Læder med spidse, opadbøjede Snuder bæres af Bybeboerne, men aflægges, saa snart Husets Tærskel overskrides. Paa Landet gaa begge Køn i Regelen barfodede. Hos de mindre velhavende gaa Børnene længe nøgne eller kun forsynede med den allernødtørftigste Beklædning. Fig. 149 viser en lille hjærteformet Tinplade med et Stykke rødt Glas i Midten; den har været baaret i en Snor om Hofterne og har udgjort den eneste Beklædning for en lille Pige.

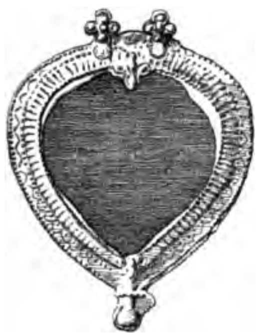

Fig. 149. Hjærteformet Plade af Tin. $^2/_3$.

En skarp Modsætning til den tarvelige Dragt danne de pragtfulde Smykker*. Der er næppe noget Land paa Jorden, hvor der findes saa mange forskellige Former af Smykker og saa mange forskellige Maader at bære dem paa som i Indien. Af Literaturen kan man se, at Metal allerede i en meget tidlig Tid har været det Stof, hvoraf Smykker dannedes. De ældre Kulturtrins fra Naturen hentede Prydelser (Blomster, gennemborede Dyretænder, Frugtkærner o. l.) er forlængst forsvundne, om de end have paatrykt mangt Metalsmykke sin Form. De almindeligst anvendte Metaller ere Sølv, Tin, Bly og forskellige Legeringer, der ligne Guld. Skønt Forindien ere fattigt paa Sølv, men rigt paa Guld, har det dog fra gammel Tid været det hvide, ikke det gule Metal, der har indtaget den mest fremtrædende Plads, og som endnu er det mest yndede over hele Landet. Guldet og de guldlignende Legeringer

* H. L. Fischer, Indischer Volksschmuck und die Art ihn zu tragen (i Annalen des k. k. naturhist. Hofmuseums. Bd. V). — M. Haberlandt, Indischer Volksschmuck (i Oesterreichisches Monatsschrift f. d. Orient. Bd. XXII, S. 45).

forekomme hyppigst mod Syd; jo mere man nærmer sig Nord- og Nordvestgrænsen, des mere forsvinde de for at give Plads for Sølvet. I den i det yderste nordvestlige Hjørne liggende By Peschawer er Sølv næsten eneraadende.

Bjærgene paa den indiske Halvø gemme talrige Arter af Ædelstene, og den til disse knyttede Overtro har gjort dem særlig kærkomne som Smykker, idet de paa een Gang kunne tjene som Prydelser og som Amuletter. Stene og farvede Glasstykker, næsten altid glatslebne, anvendes da ogsaa særdeles hyppigt og danne, ligesom Perler og Koraller, en væsentlig Bestanddel ved de pragtfuldere Arter af Smykker. For de fattige Klasser af Befolkningen maa Glas erstatte de kostbare Stene. Ved at lægge et Stykke farvet Tinfolie under et Stykke Glas opnaar man næsten samme Virkning som ved selve Ædelstenen, der ved sin mangelfulde Slibning ikke fremtræder stærkt lysbrydende. Glas anvendes ikke alene til en saadan Efterligning. Saavel i de nordlige Provinser som i Syden forstaar Haandværkeren ved meget primitive Midler at danne tynde Armringe af farvet Glas, en yndet Pryd for mindre velhavende Kvinder. En ejendommelig Industri, der for en væsentlig Del udøves af Kvinderne, er Forfærdigelsen af Armbaand og andre Smykkegenstande af Lak, en Komposition af forskelligartet Harpiks, der prydes med brogede Farver, Forgyldning og Glasperler, og som ved sin billige Pris kun stiller ringe Krav til Køberens Pung.

At opregne alle de Former, under hvilke de indiske Smykker optræde, er umuligt. Kortelig udtrykt kan det siges, at alt, der kan smykkes, bærer Smykke. Panden, Tindingerne, Ørene, Næsen, Halsen, Skuldrene, Hofterne, Haandleddene, Anklerne, Fingrene, Tæerne, alt maa tjene til Anbringelsen af Prydelser. Paa Fig. 150 ses et Udvalg af de hyppigst forekommende Former fra forskellige Egne af Indien.

I de højere Kredse af de indfødte Fyrsters Omgivelser bære Mændene ofte kostbarere Smykker end Kvinderne. Almindeligvis er dog det modsatte Tilfældet. Den jævne Hindu nøjes i Regelen med et Øresmykke. Hos ham træder en anden Udsmykning mere i Forgrunden. Det er den Bemaling med Aske og Farve, som Religionen foreskriver. Skytsgudens Symboler afbildes paa Pande, Kinder, Bryst og Arme. For at skaffe den fornødne Plads til disse Mærker, afrages ofte Haaret paa Hovedets forreste Del. Bemalingen

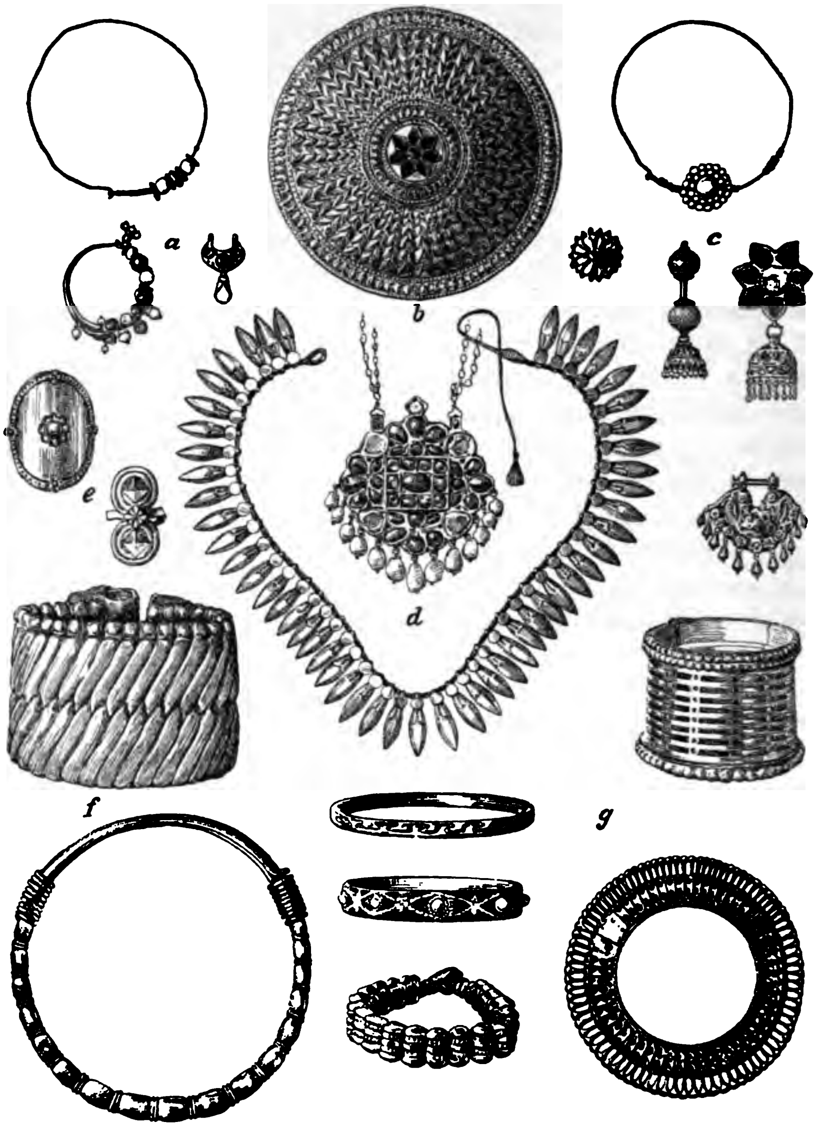

Fig. 150. Indiske Smykker. *a.* Næsesmykker. *b.* Hovedsmykker. *c.* Øresmykker. *d.* Hals- og Brystsmykker. *e.* Taaringe. *f.* Ankelringe. *g.* Armringe.

udstrækkes jævnlig til hele Legemet. Egentlig Tatovering forekommer ogsaa, men er ikke saa almindelig udbredt. Hos Kvin-

derne indskrænker Bemalingen sig i Regelen til en rød Prik midt i Panden.

Skønt Indierne gennemgaaende ingenlunde kunne kaldes et krigersk Folk, kunne de dog opvise en Række Vaaben*, der ere ejendommelige for deres Land og ikke findes andet Steds. Hos nogle Stammer forekomme saaledes flade Kasteskiver af Staal med skarpsleben Rand og ved Midten forsynede med et Hul; de sættes i hvirvlende Bevægelse ved at drejes hurtigt om en Finger eller en Stok og slynges derpaa mod Fjenden. I Nærkamp anvendes den saakaldte Tigerklo, der bestaar af flere bøjede skarpe og spidse Staalblade, som ere fæstede Side om Side paa et fladt Stykke Metal; man bærer den inde i den lukkede Haand, skjult for alle, men kan, naar man er kommen Modstanderen nær paa Livet, hugge Spidserne fast i ham og saaledes faa et sikkert Tag. Ogsaa blandt Dolkene findes en særlig indisk Form. Den har et lige, spidst Blad og et Haandtag, der bestaar af to Jærnskinner, forbundne ved en eller to Tværstænger, om hvilke Haanden griber. I øvrigt have Perserne været Indiernes Læremestre paa Vaabentilvirkningens Omraade. Rustninger af Staal, indlagte med Guld og Sølv, forfærdiges lige saa godt i de nordindiske Byer som i de persiske, og de Sabler, Geværer, Økser og Stridskøller, som danne Hovedbestanddelen af en indisk Vaabensamling, kunne ofte maale sig med de bedste Frembringelser fra Schahens Rige.

Lige saa tarvelig Indieren er i sin Klædedragt, lige saa nøjsom er han i sin Føde. For den langt overvejende Del af Befolkningen er Kosten vegetabilsk, og Ris og Hirse ere da de vigtigste Næringsmidler. Hertil kommer Olie og Smør, Kryderier og Vand. Hos fattig som hos rig er Maden næsten altid den samme. Man spiser med Fingrene, idet man sidder paa Hug paa Jorden. De kvægavlende Stammer (f. Eks. Todaerne) drikke Mælk. De religiøse Forskrifter, der forbyde eller i hvert Fald ikke opmuntre til at slagte Kvæget, lægge mange Hindringer i Vejen for Nydelsen af Kødspiser. Fisk spises i stort Omfang af Kystbefolkningen, men man forstaar ikke at rense og salte den, saa at den kan forsendes til Befolkningen længere inde i Landet. Husgeraadet bestaar af Kander, Krukker og Skaale af Ler, i Regelen uden Glasur og tarveligt forarbejdede, men af smagfulde Former. Rigere Folk be-

* W. Egerton, An illustrated handbook of indian arms. London 1880.

nytte ofte Kar af Messing og Kobber. Da Fortinning er ukendt, maa man jævnlig pudse Karrene for at fjærne den giftige Ir, der danner sig i dem ved Brugen. Rejsende fortælle, hvorledes man i Landsbyerne kan se Befolkningen i travl Virksomhed med at rense og polere Metalkarrene med en Blanding af Kogødning og Støv fra Landevejen. Gammel Sædvane, der er nøje forbunden med Religionen, kræver, at Madkarrene skulle tilintetgøres efter at være brugte een Gang, idet de ere blevne urene derved. Medens Metalkarrene ved deres Kostbarhed ere undtagne fra denne Bestemmelse, gælder den fuldt ud for Husgeraadet af Ler. Forbruget af Lervarer er derfor overordentlig stort. De fattige, der ikke have Raad til at ødelægge selv det allerbilligste Lertøj, nøjes derfor ofte med Fade og Tallerkener, dannede af et Par Bananblade, der kunne skaffes til Veje uden Udgift.

Ogsaa i Drikke er Hinduen maadeholden lige som Muhammedaneren. I Regelen nøjes han med Vand. Den friske Saft af Kokosnødden er meget yndet, men ikke særlig ejendommelig for Indien. Langt mere karakteristisk er Palmevinen. Allerede i gammel Tid har Saften (Tari, Toddi) af flere Palmearter udgjort en højt skattet Drik. Paa Indiens Vestkyst er Indsamlingen og Forhandlingen af Toddi den eneste Syssel hos en hel Klasse af Befolkningen, som man derfor benævner Todditappere. For at Saften skal kunne flyde, maa der gøres dybe Indsnit i Træets Top tæt under Bladkronen. Flere Gange om Dagen stiger Tapperen til Vejrs for at ombytte de fyldte Beholdere med tomme og gøre nye Indsnit, hvis Saften skulde være ophørt med at flyde ud af de allerede tidligere dannede Huller. Til Toppen af Palmen naar ingen Stige; for at komme derop binder han et Reb om Træets slanke Stamme og om sit Liv; Fødderne sammenholdes ved en Løkke. Paa lignende Maade som Avstralieren (se I, S. 16) forstaar han ved disse simple Midler i Løbet af kort Tid at bestige Træet. I en ved Bæltet hængende Kurv gemmer han Kniven til Indsnittene og en Trækølle, med hvilken han slaar paa Stammen for at forvisse sig om, hvor megen Saft der endnu er tilbage i Træets Indre. Den udstrømmende Vædske opsamles i en af Blade flettet Kurv, der bliver vandtæt, saa snart den er gennemtrængt af Fugtigheden. Saften har i frisk Tilstand en forfriskende, let syrlig Smag; naar den har gæret, virker den berusende.

Den for Indien saa ejendommelige Rigdom paa yderst forskelligartede Kulturformer, der leve fredeligt Side om Side, viser sig ogsaa, naar man betragter Boligerne. Det kan uden Overdrivelse siges, at enhver mulig Form af dem er repræsenteret her. Klippehuler og Trætoppe benyttes til menneskelig Beboelse ikke mindre end Straahytter og Pælebygninger. Huse af soltørrede Mursten forekomme ved Siden af Marmorpaladser og rigt udskaarne Træhuse. Mangfoldigheden er forvirrende. Søger man at vinde Klarhed over, hvilken Form det er, der giver Bebyggelsen i sin Helhed dens Præg, maa det dog vistnok siges, at Træhuset med Bladtaget er den almindeligst forekommende og sikkert ogsaa den oprindeligste, af fremmed Indflydelse mindst berørte Bolig i Indien. Det er Bygninger af denne Art, der danne Hovedmassen af Husene i de ægte indiske Byer

De fleste Rejsende i Indien søge kun til de større Byer, hvor den evropæiske og muhammedanske Indflydelse har lagt sig for Dagen i Gadernes Anlæg og Husenes Bygningsstil. For at faa et korrekt Billede af en indisk By nytter det ikke at gaa til Kalkutta eller Bombay. Man maa søge ind i Landet, til de middelstore Købstæder eller endnu hellere til Landsbyerne, naar man vil modtage et Indtryk af det for det indiske Byliv ejendommelige. Den nordindiske Muselmand sætter lige saa lidt som den persiske nogen Pris paa lige og brede Gader. Mellem de høje, glatte Mure bugte de snevre og krogede Gyder sig som dybe Grave. Ganske modsat er Hinduens Smag. Han foretrækker at baade Sol og frisk Luft kan faa fri Adgang til Byen; han beplanter ofte sine brede Gader med Rækker af Træer, og hans lave, sjældent mere end eet Stokværk høje Hus aabner sig med luftige Verandaer med Træsøjler og udskaarne Døre. Huset selv er i Regelen firkantet og har i Midten en Gaardsplads med en omløbende smal Veranda, til hvilken hvert enkelt Værelse har Adgang. Værelserne ere som oftest tarveligt udstyrede. Gulvet er af stampet Ler eller af Mursten, undertiden dækket af en Maatte eller et Tæppe. Møblerne indskrænke sig til det allernødvendigste; nogle Puder og Tæpper, paa hvilke man kan tage Plads, savnes sjældent. Den største Renlighed hersker overalt. Huset og en Del af Gaden vadskes ofte med en Blanding af Vand og Kogødning. Ved festlige Lejligheder bestrøs Fortovet med forskelligfarvet Sand i geometriske Mønstre,

og smaa Olielamper anbringes i Fordybninger af Muren og tændes ved Mørkets Frembrud. Enkelte Gader ere forbeholdte de handlende. Husene have her ofte to Stokværk, af hvilke det øverste tjener til Varelager, medens det nederste, der er aabent ud til Gaden, er Butik. Besøget i disse Basargader er stærkest om Morgenen, inden Solens Magt ret gør sig gældende; om Middagen træffer man ikke mange købelystne i dem, men om Aftenen efter Klokken fem er Menneskemængden overordentlig stor. Basaren er ikke blot for de købende og sælgende. Enhver, der ønsker at fordrive en ledig Time, begiver sig derhen, altid vis paa at træffe en bekendt eller at faa noget nyt at se eller høre. Trods den store Tilstrømning sker der næsten aldrig noget Ulykkestilfælde, ikke en Gang, naar Byhyrden driver Køerne ind i Byen, og hvert Dyr søger hen til sin kendte Stald i fuldt Løb gennem den tætpakkede Menneskesværm. Ved de aarlig tilbagevendende religiøse Fester er Mylderet naturligvis endnu større end til daglig Brug. Ikke alene alle Bybeboere, men ogsaa Folk fra de omgivende Egne af Landet færdes fra Morgen til Aften paa Gaderne for at beundre de pragtfulde Optog og de utallige brogede Varer, der ved saadanne Lejligheder udstilles i Basargadens Boder.

Den indiske Landsby adskiller sig i sine Grundtræk ikke væsentlig fra den indiske Købstad. Husene ere af samme Udseende og Indretning hist som her, i Regelen dog lidt tarveligere. Verandaen ud mod Gaden savnes næsten aldrig. Den danner ikke alene om Morgenen og Aftenen et yndet Opholdssted for Familien, men i den varme Aarstid maa den ogsaa tjene Mændene som Sovekammer. Landsbyens Renlighed staar næppe paa saa højt et Trin som Købstadens. Der vokser mange Steder Græs paa Gaderne, og hist og her ligge Affaldsdynger. Karakteristisk for de fleste Landsbyer er den skarpe Sondring mellem den Del, i hvilken de lavere Kaster (særlig Pariaerne) bo, og den, der ejes af Brahmanerne og de andre højere Kaster. Byens Templer ere kun til for disse. Pariaerne nøjes med en Sten under et stort, gammelt Træ som et Symbol paa Koppernes eller Koleraens Guddomme.

Skønt der i Forindien findes ikke faa Stæder af anselig Størrelse, maa det dog siges, at Befolkningen i en ganske anderledes høj Grad, end Tilfældet er i de fleste evropæiske Lande, lever paa Landet. Det er kun faa Procent af de mange indiske Mil-

lioner, der bebo Storbyerne; Hovedmassen bor i Landsbyer, der mange Steder ligge saa tæt, at enhver Forøgelse af Indbyggertallet medfører Udvandring eller Hungersnød. Indien har ikke som Nordamerika store, udyrkede Arealer, der kunne føde en stadig voksende Befolkning. Hver Tomme dyrkelig Jord er taget under Ploven. Den eksempelløse Frugtbarhed, der udmærker Forindiens Beboere, tjener kun til at formindske Størrelsen af Jordlodder og Indtægter. Ikke des mindre er den indiske Proletar langt lykkeligere end hans evropæiske Standsfælle. Hans Fornødenheder ere faa og lette at tilfredsstille. En Straahytte, et Par Stykker Tøj til at dække Lænder og Hoved med og nogle Haandfulde Ris om Dagen, mere forlanger han ikke. Han behøver ikke at samle Forraad til den Dag i Morgen; han kan leve fra Dag til Dag. Hele den ejendommelige Organisation, der udmærker den indiske Landsby, giver hver enkelt den fra Fædrene nedarvede Plads, som ingen kan fortrænge ham fra. Han kommer aldrig til at staa isoleret i sin Kamp for Føden.

Det er dog ikke overalt i Indien, at Befolkningen er flyttet sammen i sammenbyggede Landsbyer. Paa adskillige Steder savnes saadanne ganske, og spredt liggende Gaarde indtage deres Plads. En saadan spredt Bebyggelse forekommer navnlig i Bjærgegnene, hvor der kun findes et begrænset Areal Pløjeland i Bunden af de snevre Dale og op ad Siderne paa de ikke alt for stærkt skraanende Høje. Den træffes derfor mest udbredt paa Himalajas sydlige Affald og i Bjærgene langs Vestkysten. Ogsaa andre fysiske Forhold kunne føre til det samme Resultat. Saaledes ligger der i den ganske bjærgløse sydlige Del af Pendschab Landsbyer langs Floderne, men oppe i Landet, hvor Vandmangelen er meget følelig, ligge Bøndergaardene spredte, hver bygget paa et Sted, hvor Jordbundsforholdene have tilladt Anlæget af en kunstig Brønd. Landsbyer vil man kun træffe paa Steder, hvor Naturen mere imødekommer Agerbrugets Krav. Hvor store Strækninger skulle befries for Junglekrattet, eller hvor udstrakte Damme skulle graves, og vidtløftige Overrislingsanlæg foretages, der slaar den enkeltes Kræfter ikke til. Kun i Forening formaa Agerdyrkerne at udføre Rydnings- og Gravningsarbejder. Ogsaa vanskelige politiske Forhold kunne hjælpe med til Dannelsen af Landsbyer. Den ensomt boende Bonde kan ikke let forsvare sin Familie og sin Hjord mod

omstrejfende Røverbander eller tøjlesløse Krigsfolk. Man flytter sammen og omgiver Byen med en Mur. De Egne af Indien, hvor man træffer Landsbyen som den karakteristiske Form for Bebyggelsen, indtage en stor Del af hele Landets Fladeindhold. Saavel i Distrikterne Bombay og Madras som i Gudscherat, Central- og Nordvestprovinserne findes der tætbyggede, ofte af en Mur eller Vold omgivne Landsbyer.

Der er i hele Forindien to Hovedtyper, til hvilke samtlige Landsbyer kunne henføres. Den første Form forekommer navnlig i Landets sydlige, den anden i dets vestlige og nordlige Egne.

For den ene ere følgende Træk karakteristiske. Landsbyen er grundlagt og beboet af en Samling Mennesker, der oprindelig vare forenede ved Blodets Baand. Byen ligger midt i det dyrkede Areal, og rundt om dette er der en større eller mindre Strækning, der aldrig har været under Ploven, og som adskiller den ene Landsbys Agerland fra den andens. Dette udyrkede Land er ikke Fællesejendom for Landsbyens Beboere. Det tilhører Staten. Naar derfor en Fyrste skænker en af sine Stormænd Statens Ret over en Landsby af denne Type, saa ser man, at den nye Ejer straks giver sig til at opdyrke Ødemarken og høste dens Afgrøde som sin Fortjeneste. — Landsbyen styres af en Høvding, der synes at repræsentere den ældste Myndighed paa Stedet, og hvis Magt er arvelig. Hans Bestilling er væsentlig at have en Art Polititilsyn, og han lønnes med et særlig stort og godt Grundstykke. Ved hans Side staar en anden, af Fyrsten indsat Høvding, der maa forstaa at regne og skrive, og hvis Hverv det er at holde Regnskab med Avlingens Størrelse og fordele den Skat, der ydes Fyrsten, paa de enkelte Beboere efter deres økonomiske Evne. Ogsaa denne Høvdings Stilling er i Tidens Løb bleven arvelig i hans Familie. Ved anseligere Landsbyer findes flere andre Embedsmænd; nogle ere Vægtere eller Grænsevagter, andre Bude eller Opsynsmænd ved Overrislingsværkerne. For at Byen kan være saa uafhængig af Omverdenen som muligt, findes der i den Mestre i forskellige Haandværk; de betales ikke af den enkelte for hvert udført Arbejde, men lønnes af Landsbyen med et Hus i eller umiddelbart udenfor denne, et afgiftsfrit Jordstykke, visse Naturalydelser i Høstens Tid o. lign.

Ved den anden Gruppe af Landsbyer danner det omliggende

øde Land en lige saa bestemt Del af Byens Jorder som de dyrkede Marker. Naar det deles, udstykkes det derfor i Regelen i Lodder, hvis Størrelse staar i Forhold til de tilsvarende dyrkede Jordstykkers. Herved og ved sine Embedsmænds Stilling er det, at denne Gruppe adskiller sig fra den førstnævnte. Der findes vel en Høvding, der besørger Regnskabsvæsenet (hans Hverv maa jo udføres lige saa godt det ene Sted som det andet), men den egentlige Høvding mangler. Hans Myndighed hviler hos et Raad, der bestaar af Hovederne for de Familier, der bebo Landsbyen. Formanden i dette Raad indtager ikke en saa fremtrædende Plads, at han alene kan siges at træde i Høvdingens Sted. Ofte ere Ejerne af Jorderne ikke selv Agerdyrkere, og i saa Tilfælde besørges Driften af Fæstere, der ikke have Sæde og Stemme i Raadet eller Ret til det øde Land. Ogsaa de Haandværkere, der heller ikke savnes i denne Art af Landsbyer, ere udelukkede fra al Deltagelse i Byens Forhold; som oftest tilhøre de en lavere Kaste end Agerdyrkerne.

Som man vil se, kan den først beskrevne Type tænkes opstaaet i et Land, hvor Befolkningen har slaaet sig ned paa jomfruelig Jordbund, medens den anden kunde være udviklet paa Steder, hvor et erobrende Folk har undertvunget en ældre bosiddende Befolkning. Det behøver næppe at paapeges, hvor godt dette Forhold i Forbindelse med de to Formers geografiske Udbredelse stemmer med, hvad der ad anden Vej kendes til Landets Bebyggelseshistorie.

Agerdyrkning er i saa høj Grad Hovederhvervet i Indien, at det sysselsætter mere end 80 Procent af Befolkningen. Agerdyrkningsredskaberne ere af meget primitiv Form. Jorden behandles med en Plov, der ikke, som den evropæiske, vender det øverste Jordlag, men blot nøjes med at opkradse Overfladen. Denne lette Behandling synes imidlertid bedst at svare til Jordens Tarv. Forrest blandt alle de dyrkede Planter staar Risen. Omtrent 30 Procent af hele det dyrkede Areal anvendes til Risavl. Man regner, at denne Plante yder næsten 70 Millioner Mennesker den daglige Føde. Sin højeste Udvikling har Risavlen naaet i Nedre-Bengalen, hvor den høstes i saadanne Mængder, at den ikke alene ernærer de 40 Millioner, der bebo denne Del af Landet, men ogsaa udføres efter en stor Maalestok til andre Lande, navnlig til Kina. For ret at drage

Nytte af den overordentlig frugtbare Jord nøjes man ikke med een Høst om Aaret. I de højere liggende Dele af Landet lægges Sæden efter Foraarsregnen, og den modne Kærne høstes om Eftersommeren; i de lavere og fugtigere Egne høstes om Vinteren. Den sidstnævnte Høst bliver kun muliggjort ved de storartede, med megen Kunst anlagte Systemer af Kanaler, der føre Flodvandet, særlig fra Ganges, vidt ud over Omegnens Marker. Næst efter Risen indtager Hirsen en fremtrædende Plads. Den dyrkes navnlig paa Strækninger, hvor den mindre Rigdom paa Vand ikke tillader Risen at trives. Hveden, der stadig vinder mere og mere Terræn, avles fornemmelig i det nordvestlige Indien. De øvrige dyrkede Planter have mindre Betydning. Nævnes maa dog de talrige Kryderier, der fra gammel Tid have udgjort en vigtig Del af Indiens Udførselsgenstande, og som i Landet selv finder mangfoldig Anvendelse, særlig til den ogsaa i Evropa bekendte Blanding Karri. Ogsaa Betelnødden og Tobakken ere som yndede Nydelsesmidler Genstand for en ivrig Drift, medens Opiumet mindre forbruges i Landet selv, end det udføres til Kina og giver en meget betydelig Indtægt. Bomuldsplanten yder Materialet til hele Befolkningens Beklædning, og Indigoet er et ofte anvendt Farvestof. Den i den nyeste Tid med saa megen Iver drevne Dyrkning af Tebusken, der trives ypperligt paa Ceylon og i Assam paa Himalajas sydlige Affald, skyldes evropæisk Initiativ.

Medens Vedaerne klart vise, at Arierne oprindelig vare et Hyrdefolk, er nu Kvægavlen af langt ringere Betydning end Agerbruget. Det er ikke mange indiske Stammer, der fortrinsvis ernære sig ved denne Syssel. Todaerne ere, som nævnt, ivrige Kvægopdrættere, og hos en enkelt Kaste (Dschat) er Kærligheden til Hornkvæget udbredt, men ellers har den ivrige Benyttelse af hver Plet dyrkelig Jord stærkt indskrænket Græsgangenes Størrelse. Det indiske Hornkvæg, der hører til den ved sin lille Pukkel kendelige Zeburace, staar ikke højt, og det samme maa siges om Svinene og Faarene. Hesteavl har ingensinde været meget udbredt; i mange Egne af Landet har den overhovedet aldrig været dreven. De Ridedyr, der anvendes navnlig i de nordvestlige Provinser, indføres i Regelen fra Afghanistan. Det for Indien ejendommeligste Husdyr er unægtelig Elefanten, men den forekommer kun i et Antal af nogle faa Tusinde. Englænderne have gjort Fangsten af dette

nyttige Dyr til et Statsmonopol, og i den store Befolknings Husholdning har det naturligvis aldrig spillet nogen Rolle. Indiernes Behandling af Dyrene karakteriseres af Godhed og Kærlighed, Egenskaber, som Religionen stærkt indskærper. Rejsende mene derfor ogsaa at have iagttaget, at de indiske Husdyr ere langt mindre sky end de tilsvarende evropæiske.

Indierne have ifølge hele deres Sindsretning og paa Grund af Landets geografiske Forhold ikke lagt nogen Vind paa at lette Samfærdselen. Enkelte af Floderne, Ganges, Indus og andre, indbyde ved roligt Løb til en udstrakt Skibsfart, medens andre ved Stromhvirvler og Vandfald vanskeliggore Sejladsen. Men før Evropæernes Komme var Trafiken paa de indenlandske Vande ikke stor. Til en Sejlads over Oceanet har Befolkningen aldrig haft Lyst eller Anledning. Landets egne Frembringelser tilfredsstillede ethvert Behov. Fiskeriet har vel til alle Tider haft megen Betydning for Kystboeren, men til som Handelsmand at fjærne sig langt fra Hjemmet savnede Indieren Energi. Ogsaa de religiøse Forskrifter forbød Hinduen at gøre Udenlandsrejser, navnlig til Skibs; Overtrædelse af dette Forbud straffedes med Udstødelse af Kasten. Langt mere almindelig var, som rimeligt, Færdselen til Lands. Ganske vist vare Landevejene i en slet Forfatning, hvis de ellers overhovedet eksisterede. Det var egentlig først efter den muhammedanske Invasion, at Landeveje anlagdes, og selv naar en Fyrste med megen Bekostning havde lagt Sti gennem Junglekrattet og slaaet Bro over Floderne, lod hans Efterfølger af Frygt for at yde Nabokongerne for let Adgang til Landet, atter det paabegyndte Værk forfalde. Men trods disse for en rig Udvikling af Omsætningen uheldige Betingelser trivedes Handelen dog. De fra Persien indvandrede og i Omegnen af Bombay bosatte Parsere, Banianerne og flere andre Kaster dannede en ypperlig Handelsstand, der førte et rigt Udvalg af Landets Produkter fra det ene Sted til det andet og udvekslede Storbyernes industrielle Frembringelser med Agerlandets Frugter. Handelslivet koncentrerede sig i Byernes Basarer ganske paa samme Maade som i Persien, og Indien kan endnu lige som de muhammedanske Lande opvise et stort Antal monumentale Karavanseraier og Basarbygninger.

Det er let forstaaeligt, at Industrien i et saa udpræget Bondeland som Indien først kommer i anden Række, naar Talen er om

Livserhverv. Dog vilde det være urigtigt deraf at slutte, at Indien ikke skulde kunne yde fortræffelige industrielle Arbejder. Tvært imod; paa mange Punkter staar Haandværket endog meget højt. Da Evropæerne første Gang landede paa Malabarkysten, betragtede de med Forbavselse Arkitekturen, Væverierne og Guldsmedearbejderne og maatte erkende, at de mørkhudede Indfødte stode jævnsides med om ikke højere end de selv i Udøvelsen af disse Kunster. Kastesystemet og de Haandværksgilder, der fandtes i de indiske Byer ligesom i de evropæiske, sikrede den enkelte Arbejder et taaleligt Udkomme og vedligeholdt den Tradition, der er det nødvendige Grundlag for Udviklingen af en ejendommelig Stil. Forholdet er nu et andet. Den overmægtige vesterlandske Industri har gjort sin Indflydelse gældende. Med det evropæiske Herredømme er fulgt den frie Konkurrence, der kun kan have en skadelig Virkning paa den indfødte Industris Udvikling. Haandværkernes Kaar ere blevne slettere. Landet er blevet oversvømmet med engelske Fabrikvarer, og mangen Haandværksmand har maattet opgive Kappestriden og gribe til Ploven i Stedet for til Hammeren og Væven. Det er da let forstaaeligt, at Indierne ere gaaede tilbage i Haandværksdygtighed. Ikke des mindre ydes der endnu paa enkelte Omraader Arbejder, der kunne maale sig med de evropæiske. De indiske Bomuldstøjer ere saaledes langt holdbarere end de engelske, men rigtignok ogsaa dyrere. Den indførte Vare har ikke formaaet helt at fortrænge dem, og i hver Landsby træffer man Væverstole i Gang. Bomuldstøjerne anvendes ikke alene til Dragter, men ogsaa til Tæpper, der prydes med trykkede Indskrifter og Billeder i brogede Farver. Silke, ofte kunstfærdigt indvævet med Guld- og Sølvtraade, tilvirkes paa mange Steder, dog kun til Brug for Landets egne Indbyggere. Der finder lige saa lidt nogen Udførsel Sted af denne Vare som af Bomuldstøjerne.

I Indien som i Evropa spiller intet Metal en saa stor Rolle i Industrien som Jærnet. Hver Landsbysmed forfærdiger de nødvendige Agerbrugsredskaber, mange desuden Vaaben. En fremragende Plads indtage de damascerede Arbejder. De fleste udføres i Kaschmir og Gudscherat. I den af Staal eller Jærn bestaaende Flade indskæres Mønsteret, hvorpaa tynde Traade og Plader af Guld og Sølv trykkes ind i Fordybningerne ved Hjælp af en Hammer eller en Stok med Spids af Nefrit. I Jeypore i Radsch-

putana forfærdiges smukke Dekorationer i Email champlévé. Mønsteret indridses i Metalfladen, de mellemliggende Partier af denne fjærnes, hvorpaa den smeltede Email hældes ned i Fordybningerne. Naar Overfladen dernæst afslibes, staar Metallet som tynde Traade, der adskille de forskelligtfarvede Emailfelter. Ogsaa Arbejder i Kobber og Messing staa paa et højt Standpunkt. De kugleformede Kar, der anvendes ved de religiøse Ceremonier, forfærdiges endnu den Dag i Dag i nøjagtig den samme skønne Form, som har været anvendt for Aarhundreder siden. I Benares og Tanjore hamres de fleste, der have kunstnerisk udførte Fremstillinger paa deres buede Sider. Særlig Tanjore-Arbejderne ere berømte. Ornamenterne blive dels indgraverede, dels indlagte med andre Metaller, navnlig Messing og Sølv. Selv de tarveligere Genstande, hvis Enkeltheder ikke ere fint udførte, udmærke sig ved fortræffelig dekorativ Virkning. Guldsmedearbejder forfærdiges navnlig i Kuttak, Kaschmir og Trichinopoly; de fineste og smagfuldeste Genstande af ædle Metaller skrive sig dog fra Katsch i Distriktet Bombay.

Fig. 151. Tempelvogn.

Pottemagerkunsten er ældgammel i Indien. Lerkar ere ganske uundværlige for den fattige Befolkning, der ikke har Raad til at anskaffe Husgeraad af Metal. Man finder derfor Kunsten udøvet i

enhver Landsby, men dens Produkter staa da heller ikke over, hvad der præsteres hos talrige andre eksotiske, langt mindre kultiverede Folk. Kun enkelte Steder har den naaet et højt kunstnerisk Standpunkt, saaledes navnlig i Sindh og Lahore, hvor en stærk Paavirkning af Muhammedanismen ikke blot i de frembragte Genstandes Form og Anvendelse (f. Eks. glaserede Tegl til Moskeer og Slotte), men ogsaa i deres Dekoration er let kendelig.

I de Egne af Indien, hvor Husene ere byggede af Træ, har Træskærerkunsten fra gammel Tid været udøvet. Ogsaa Stenbygningerne, særlig Templerne, vise ved deres hele Konstruktion, at de ere Efterligninger af Træbygninger. Enkelte af de ved Gudsdyrkelsen anvendte Genstande udføres endnu af Træ og give den dygtige Billedskærer Lejlighed til at lægge sin Kunst for Dagen. Saaledes ere f. Eks. de store Vogne, paa hvilke Gudebillederne føres i Procession gennem Gaderne paa Festdagene, dækkede af Relieffer og fritstaaende Figurer, udførte af Træ og ofte rigt bemalede (Fig. 151).

Fra persisk Kilde maa afledes det indlagte Arbejde, der nu udføres i Bombay, og som bærer Navn af Bombay-Mosaik. Det bestaar af Æsker og andre Smaasager af Sandeltræ, beklædte med et geometrisk Mønster, der dannes af ganske smaa Stykker Ibenholt, Elfenben, Horn og Metal. Det er en Industri, der er kommen fra Schiras til Indien i Slutningen af det forrige Aarhundrede.

Den indiske Kunst indtager for saa vidt en ejendommelig Plads i Menneskehedens almindelige kunstneriske Udvikling, som den viser Betragteren et Forfald, ikke et Fremskridt. Den begynder ikke famlende for efterhaanden at kæmpe sig frem til fuldt Herredømme over de kunstneriske Udtryksmidler. Tvært imod; dens ældste Værker ere langt mere fuldendte end dens yngre. Dette ejendommelige Forhold kan sikkert kun forklares derved, at den ikke er opstaaet i Landet selv, men er bleven indført fuldfærdig udefra.

Naar man tager Hensyn til Landets store Udstrækning, kan man egentlig ikke sige, at der er bevaret mange Monumenter. Intet af dem er ældre end Kong Asokas Tid (omkring 260 f. Chr.). Denne mægtige nordindiske Konge var en Sønnesøn af den Sandrakottos (Tschandragupta), som Aleksander den Store tænkte paa at bekæmpe, da han blev standset af sine Soldater. Lige som

han i Buddhismens Historie spillede en overmaade vigtig Rolle, saaledes øvede han ogsaa en betydelig Indflydelse paa dens Kunst*. Det Præg af en fremmed Kunststil, der spores i Mindesmærkerne fra Asokas Tid og de følgende Aarhundreder, er ikke, som man skulde tro, af græsk, men derimod af persisk Oprindelse. Det var den ved Achæmenidernes Hof udviklede Blandingsstil, der kom til at præge de ældste af de bevarede Monumenter i Indien. Der havde næppe været rejst Stenbygninger her før denne Tid. Nu overførtes fra Persien til Rigerne i Gangesdalen en Kunst, der var baseret paa Anvendelsen af Sten. Der var straks Anvendelse for den. Slanke Piller med Indskrifter, Munkeklostre, Forsamlingshaller og de berømte i Klipperne indhuggede Templer ere de vigtigste af de Former, i hvilke denne ældste indiske Arkitektur fremtraadte. Som de mærkeligste og for Buddhismens inderste Væsen ejendommeligste Bygninger maa nævnes de saakaldte Toper, halvkugleformede Jordhøje eller Murstensbygninger, der skjule et lille Gemme med en Relikvie, en Tand, et Haar eller lignende af Buddha. Saadanne Toper findes endnu som Ruiner spredte over Nordindiens Sletter og paa Ceylon, medens der ikke er Spor af dem i Sydindien.

Langt senere, da det romerske Kejserdømme havde givet Verden Fred, drog den græske Kunst ud paa Erobringstog. Den naaede ogsaa til Indien. I det yderste nordvestlige Hjørne, i Landskabet Gandhara, rejste der sig i Tiden fra Begyndelsen af vor Tidsregning og indtil henimod Aar 300 en Række Bygninger, der tjente religiøse Øjemed. De græske Kunstnere, der vare virksomme ved Opførelsen, fik den Opgave at fremstille Optrin af Buddhas Liv og at skabe en ideal Buddhatype. Dette var ikke sket tidligere. Buddha findes ikke afbildet paa de ældste Monumenter. Nu fordrede den religiøse Følelse at se et Billede af Religionsstifteren, og den græske Kunst stillede sit rige Udvalg af Gudetyper til Buddhisternes Raadighed. Saaledes opstod i denne Afkrog af Verden det over den græske Apollontype skabte kanoniske Buddhabillede, der snart førtes ud over Størstedelen af Asien, og hvis Træk endnu kunne genkendes i Kultusbillederne i Tibet, Kina, Japan, Bagindien og paa Sundaøerne.

* Alb. Grünwedel, Buddhistische Kunst in Indien. Berlin 1893. — A. Foucher, L'art bouddhique dans l'Inde (i Revue de l'histoire des religions. Bd. 30, S. 319 ff.).

Ligesom Buddhismen fordreves fra Forindiens Fastland, saaledes er ogsaa dens ejendommelige Bygningsstil bleven fortrængt derfra og afløst af andre. Kun Ruiner findes nu tilbage af de vidtstrakte og pragtfulde Monumenter, der saa hyppigt omtales af de fromme kinesiske Pilegrimme, der i det 5. og 7. Aarhundrede besøgte de hellige Steder. De Stilarter, der afløste den buddhistiske, og som endnu ere de herskende, kaldes den sydindiske eller dravidiske, den nordindiske eller indo-ariske og den mellemindiske eller Chalukyastilen.

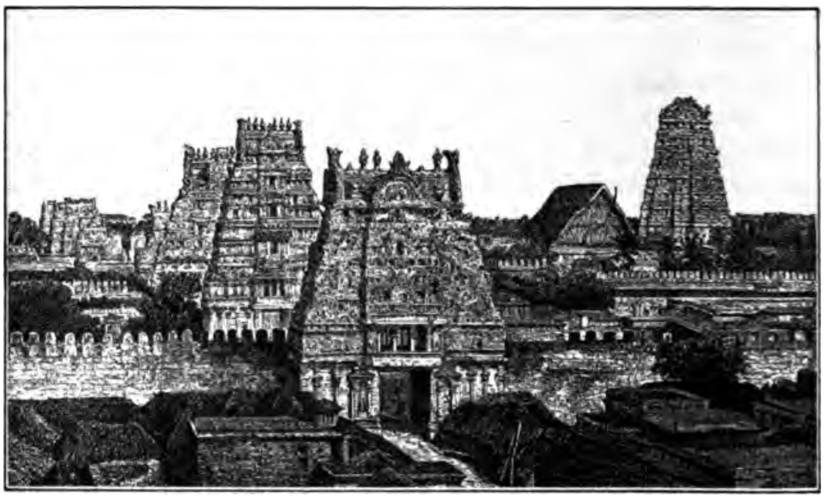

Fig. 152. Tempel i Seringham. (Efter Fergusson).

De i Dravidastilen opførte Bygninger findes næsten udelukkende i Distriktet Bombay i Sydindien. De fleste ere opførte i det 16.—17. Aarhundrede; kun enkelte ere ældre. fra det 12.—13. Aarhundrede. Det dravidiske Tempel bestaar af en forvirrende Mangfoldighed af Taarne, Mure, Bygninger og Gaarde. I Ordningen af disse Dele hersker der den største Vilkaarlighed. Anlæget er saa uregelmæssigt, at man vanskelig vinder Overblik over det, og Bygningskomplekset fremtræder sjældent som en Helhed for Iagttageren. Det er et gennemgaaende Træk, at selve Gudshuset, Cellen med Gudebilledet, er lille og uanselig, medens Udenværkerne — Indgangstaarnene, Søjlehallerne, Tempeldammene med deres rige

Trappeanlæg — optage en overordentlig stor Plads og fremtræde med en overdaadig plastisk og malerisk Udsmykning. Under Henvisning til Fig. 152, der giver et Prospekt af et dravidisk Tempel, skal her blot fremhæves et Forhold, der er af indgribende Betyd-

Fig. 153. Brudstykke af et sydindisk Tempeltaarn.

ning for det Indtryk, Beskueren modtager af en sydindisk Bygning. Det er den fremtrædende Plads, der er forbeholdt Dekorationen. Arkitekten har haft den Opgave at yde Billedhuggeren det størst mulige Rum til Anbringelse af Statuer og Relieffer. Bygningens Konstruktion skjules under et Mylder af udhuggede Fremstillinger,

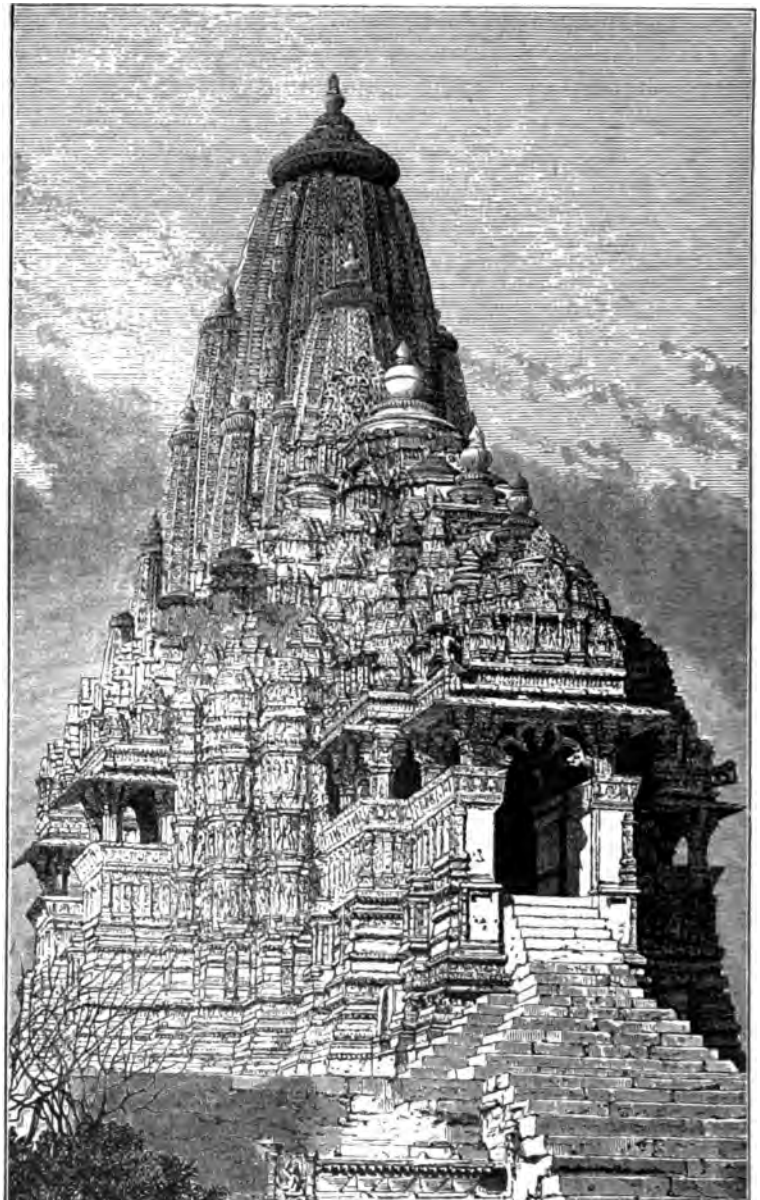

Fig. [illegible] Tempel i Khajuraho (Efter Fergusson).

der tilslører Linierne og udvisker Forskellen mellem de forskellige Led, i hvilke Bygningen er inddelt. Den evropæiske Betragter, der er vant til at fordre Enhed i Plan og Sammenhæng mellem de enkelte Dele, modtager derfor ikke noget sympatetisk Totalindtryk af et sydindisk Tempel. Vender han sig derimod til Enkelthederne, kan han ikke lade være at betages af Beundring over den frodige Fantasi, som Billedhuggerens Værk vidner om, og over den Omhu, hvormed alt, lige ned til den mindste Blomst, er formet. Fig. 153, der afbilder et Brudstykke af et sydindisk Tempeltaarn, vil illustrere det her fremhævede.

Den indo-ariske Stil hersker i Størstedelen af Nordindien. Hvornaar den er opstaaet, og hvor dens Forudsætninger ere at søge, er det endnu ikke lykkedes at skaffe Klarhed over. At den er fremstaaet paa indisk Jord og ikke paa noget væsentligt Punkt skylder Laan udefra sin Tilblivelse, synes dog at være sikkert. Som Afbildningen af Templet i Khajuraho (Fig. 154) viser, er det karakteristiske ved den nordindiske Stil det høje, tilspidsede Tag med de konvekse Sider, men uden den Inddeling i Tværbælter og Etager, der er saa ejendommelig for de dravidiske Bygninger.

De smukkeste Eksempler paa den mellemindiske Stil findes i Mysore og Hyderabad og skrive sig fra Tiden mellem det 7. og det 14. Aarhundrede. Det karakteristiske for den er en Forbindelse af den dravidiske og den nordindiske Stil. Med den første har den den rige plastiske Udsmykning fælles, med den sidste visse Ejendommeligheder i Anlæget.

Med den muhammedanske Invasion begynder der et nyt Afsnit i Indiens Bygningshistorie. Den Stilart, der havde udviklet sig i de af Islam undergivne Lande, og som der ved Omtalen af Perserne er givet nogle Eksempler paa, indførtes til Nordindien, og der rejste sig snart her Moskeer og Paladser, der maa regnes blandt de skønneste i hele den muhammedanske Verden. Det kom de indvandrede Herskere til Gode, at der i Forvejen i Landet fandtes Kunstnere og Haandværkere, der ikke gyste tilbage for noget teknisk Vovestykke. Minareten og Spidsbuen forbandt sig med den indiske Søjlehal til et tiltalende Hele, hvis Overflade dækkedes af kniplingsfint gennembrudt Stenhuggerarbejde. Paa den evropæiske Beskuer virke disse muhammedansk-indiske Bygninger mere tiltalende end de egentlig indiske. Gravbygningen Taj Mahal tør

efter alle kyndiges Udtalelser anses for et af Verdens ypperste Værker, og det var ikke pralerisk Overdrivelse, naar en nordindisk Fyrste lod en mægtig Indskrift i det store Slot i Delhi forkynde: Hvis der er et Paradis paa Jorden, saa er det her, her!

Den ældgamle Forening af Arkitektur, Skulptur og Maleri, som kendes fra Ægypten, hvor Statuer og Billeder kun fremtræde som Led i det arkitektoniske Hele, træffes ogsaa i Indien iagttaget som fast Regel. Af Statuer og Relieffer er meget bevaret; Studiet er dog endnu ikke saa vidt fremskredet, at Grundtrækkene i Billedhuggerkunstens Historie i Indien kunne drages. Malerierne have, som rimeligt er, lidt langt mere end Skulpturerne. Deres Farver ere afblegede; ofte ere de senere bleven dækkede med ny Maling; Vanrøgt og Overlast under de talløse Krige have gjort deres til at fremskynde den fuldstændige Ødelæggelse. Intet Under, at Indien ikke kan opvise mange Rester af de buddhistiske Maleres Værker. De interessanteste Levninger af disse ere Vægbillederne i Huletemplet i Aschanta. Selv i den ødelagte Tilstand, i hvilken de nu befinde sig, skulle de gøre et lignende Indtryk paa Beskueren som de ældre italienske Renæssancekunstneres Værker. I senere Tider har Maleriet ikke staaet paa noget højt Standpunkt. Det har ikke været meget anvendt som selvstændig Kunstart; i Regelen har man anbragt Farverne ikke paa den flade Væg, men paa de udhuggede Stenfigurer. De Miniaturmalerier paa Elfenbensplader, der udføres i Delhi, røbe ofte megen Omhyggelighed i Behandlingen, men hæve sig sjældent meget over det kolorerede Fotografi.

Faa Ejendommeligheder ved de indiske Folks Samfundsforhold have vakt saa megen Forbavselse og fremkaldt saa mange Forklaringer som Kastevæsenet. Da Evropæerne satte Foden paa indisk Grund, maatte de snart bemærke, at det indiske Samfund var delt i et stort Antal mindre Kredse, der vare lukkede for fremmede, og som adskilte sig indbyrdes ved forskelligt Erhverv. De vare ikke alle lige ansete, men dannede et Hierarki, i hvilket de højerestillede med overtroisk Omsorg vogtede sig for enhver Berøring med de laverestillede. Disse Smaasamfund kaldte Portugiserne Casta, d. v. s. Race. Der fandtes Præster, Krigere, Haandværkere, Bønder o. s. v.. lige som i Evropa; men medens her en Overgang fra den ene Samfundsklasse til den anden let fandt Sted, maatte i Indien Sønnen følge Faderens Erhverv. Det er let for-

staaeligt, at et for en evropæisk Betragter saa fremmed Forhold har sat Spekulationen i livlig Bevægelse, og utallige ere de Forsøg, der ere gjorte paa at forklare det indiske Kastevæsens Indretning, Oprindelse og Udvikling. Man kommer vel Sandheden nærmest ved at definere Kasten som et afsluttet Samfund med et Overhoved og en Folkeforsamling, udrustet med Magtfuldkommenhed til at udstøde paa længere eller kortere Tid det Medlem, der ikke vil rette sig efter dets Skikke; dets Medlemmer ere forbundne ved Blodsslægtskab, deltage i de samme Fester, leve af det samme Erhverv og have de samme Skikke med Hensyn til Ægteskab, Føde o. s. v.

Det nuværende Kastesystem* skylder i det mindste tre forskellige Forhold sin Oprindelse: et etnologisk, et politisk og et professionelt. Da Arierne begyndte deres Indvandring, vare de delte i Folkeslag, Klaner og Familier. Hvad enten disse Grupper vare store eller smaa, vare de alle grundede paa Blodsslægtskab. Ikke alle indtog en i lige Grad agtet Stilling. Nogle, der havde udmærket sig ved krigersk Dygtighed, andre, der havde talt fremragende Præster i deres Midte, maatte snart faa en vis Overvægt over dem, der ikke havde saadanne Fortjenester at henvise til. Der var saaledes givet et Grundlag, paa hvilket en Adelsstand og en Gejstlighed kunde udvikle sig, hævet over Folkets store Masse. Den gennemgribende Indflydelse, som Religionen har paa den indiske Folkekarakter, førte til, at Præstestanden (Brahmanerne) kom til at indtage den første Plads. Ved at hævde, at den ringeste Fejl i Fremsigelsen af de hellige Hymner tilintetgjorde deres Virkning, tilrev den sig den udelukkende Ret til at forrette alle Ofringer og lede hele Gudstjenesten. Den indflydelsesrige Stilling som Kongernes Raadgivere, Folkets Lærere og Religionsceremoniernes Udøvere tilfaldt den alene. — Efterhaanden som Arierne udbredte sig over Nordindien, kom de mere og mere i Berøring med Halvøens oprindelige Beboere. Hymnerne fortælle, hvorledes de lyshudede Arieres Nationalgud Indra beskytter dem mod de mørke »faarenæsede« Fjender. Den Foragt, hvormed det erobrende Folk betragtede sine Modstandere, fremkaldte naturlig en Hævdelse af

* E. Senart, Les castes dans l'Inde. Paris 1896. Jfr. J. Jolly (i Zeitschr. d. deutsch. morgenländ. Gesellsch. Bd. 50, S. 507 ff.) og A. Barth (i Revue de l'histoire des religions. Bd. 29, S. 59 ff.).

dets egen Nationalitet og medførte en ængstelig Vaagen over, at ingen Blanding med det barbariske Blod fandt Sted. Som en sluttet, forskelsløs Masse kom Urbeboerne til at staa dybt under selv det laveste ariske Samfund. Men dette Forhold kunde ikke vedvare, efter at roligere Tilstande vare indtraadte. De ariske Smaasamfund, spredte over store Strækninger, adskilte fra deres nærmeste Naboer ved milelange Mellemrum, kunde ikke i Længden fastholde Fordringen om en fuldstændig Isolation. Blandinger fandt Sted. Den rene Afstamning mistede sin Betydning. Sammenslutning og Adskillelse adlød de geografiske Love. Utallige Smaasamfund krystalliserede sig om de faste Punkter, Landsbyerne. Hver lille By dannede en Kaste. Men Bevægelsen standsede ikke hermed. Inden for Byen indtraadte der en Spaltning efter den større eller mindre Renhed, som i Følge gammel Tradition tillagdes de forskellige Beskæftigelser. Hver Gren af Haandværket blev til et Lav, hvis Medlemmer efterhaanden ved stadig Indgiften kom til at danne Samfund, inden for hvilke Afstamningen atter kom til at spille en Rolle. Endnu et Moment har medvirket til dels at splitte, dels at samle Kaster, nemlig det religiøse. Fra gammel Tid har Indien været Hjemstedet for utallige Sekter, der ere opstaaede og gaaede til Grunde ofte i Løbet af ganske kort Tid. Dette Forhold har ikke været uden Indflydelse paa Udviklingen af Kastevæsenet. De, der samlede sig om den nye Lære, brød ofte ud af deres oprindelige sociale Forbindelser og indgik nye, der omfattede alle Tilhængerne. Ogsaa i Nutiden foregaar denne uophørlige Nydannelse. Under gensidig modificerende Indflydelse af de nævnte Forhold fremstod efterhaanden det overordentlig indviklede moderne Kastesystem med dets Tusinder af Klasser og Underafdelinger.

Kasternes Antal er saa stort, at det er umuligt at give en paa en Gang kort og fuldstændig Fremstilling af dem. Den bekendte Inddeling, der allerede findes i de ældste indiske Lovbøger, og som nævner de fire Hovedklasser Præster *(Brahmaner)*, Krigere *(Kschatriyer)*, Agerdyrkere *(Vaisyaer)* og Lavkastefolk *(Sudraer)*, passer aldeles ikke, naar man vil anvende den paa de moderne Forhold, og der er al Grund til at tro, at den overhovedet aldrig har eksisteret. Den har sikkert blot været en bekvem Formel, efter hvilken man har kunnet klassificere den forvirrende Mang-

foldighed for at skaffe lidt Orden og Overblik til Veje. Naar man derfor taler om Brahmankasten, anvender man et urigtigt Udtryk; man bør sige Brahmankasterne, thi deres Antal gaar op til adskillige Hundreder, og de opvise den allerstørste Forskel indbyrdes, ikke blot med Hensyn til Levevis og Sysselsættelse, men ogsaa i Udseende. Medens Præsterne i Benares og Panditerne i Kaschmir

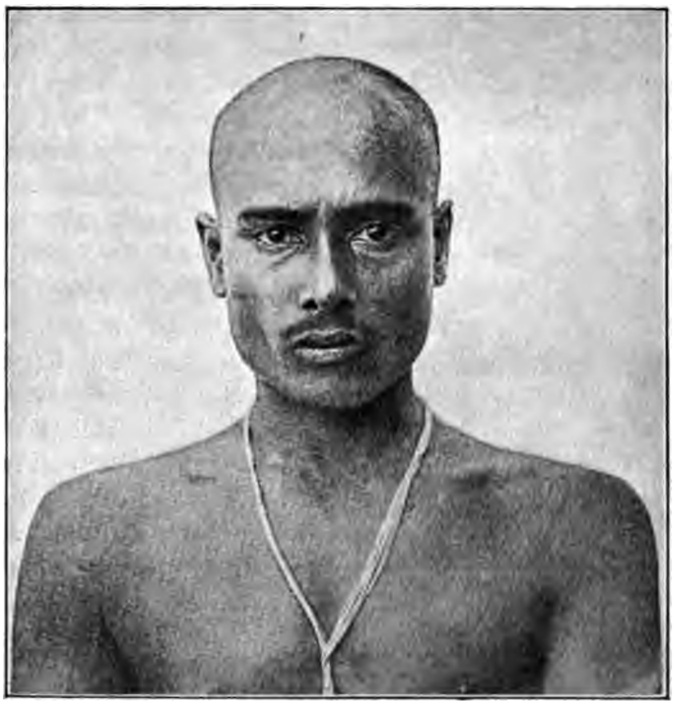

Fig. 155. Brahman fra Madras. (Efter E. Schmidt.)

vise en Type, som man i Regelen anser for udpræget arisk, skildres Brahmanerne i Orissa som mørkfarvede, halvnøgne Bønder, der kun ved den saakaldte hellige Snor, der aldrig tør savnes hos en Brahman, kunne ses at høre til denne Kaste. Grunden til denne Forskel ligger i, at store Dele af Indiens Befolkning ere blevne nominelt Brahmaner, lige som andre ere blevne Kschatriyer og Vaisyaer, skønt de langt snarere have kolarisk og dravidisk Blod i deres Aarer. De enkelte Brahmankaster betragte derfor ogsaa hin-

anden som fremmede; Giftermaal finder ikke Sted mellem dem og de tør ikke spise i Fællesskab. Ganske de samme Forhold kunne paavises indenfor de øvrige Kaster.

Blandt de mange Vedtægter, der tjene til at holde Kastens Medlemmer sammen og adskille dem fra alle udenforstaaende, er der næppe nogen saa vigtig som den, der angaar Ægteskab. Kortelig udtrykt lyder Regelen saaledes: Hustruen skal være af Mandens Kaste, men ikke af hans Familie. Overalt, hvor Kastevæsenet har slaaet Rod, følges denne Regel ufravigeligt. Men man maa stadigt erindre den overordentlige Splittelse. En Brahman fra Bengalen gifter sig ikke med en Brahmanpige fra Sydindien, lige saa lidt som en Mand fra en anden af Nordindiens utallige Kaster vil søge sig en Brud i den tilsvarende Kaste i en anden Provins. En bestemt Linie afgrænser saaledes ud ad til et Omraade, inden for hvilket Ægteskab kan sluttes. Men inden for dette Omraade findes der et andet mindre, i hvilket Bruden ikke tør søges. Det er de fra en fælles Stamfader afledede Familier. Hos næsten alle Folk i Indien vaages der strængt over, at ingen af de to nævnte Linier overskrides.

Fig. 156. Pariakvinde fra Sydindien.

En anden næsten lige saa vigtig Bestemmelse angaar Maaltiderne. Ingen tør fortære Mad, der er tilberedt eller blot berørt af et Medlem af en Kaste, der betragtes som lavere, eller spise sammen med ham. I Almindelighed kan man kun holde fælles Maaltid med dem, som man vilde kunne indgaa Ægteskab med. Det er let at forstaa, at en saadan Bestemmelse har modvirket ethvert Forsøg paa en Sammenslutning af flere Kaster til større

Grupper. Det er for en meget væsentlig Del den uoverstigelige Kløft, som findes mellem Kasterne, der har bevirket, at Evropæerne og før dem Muhammedanerne have kunnet styre Landet trods deres Faatallighed. Ethvert Fællesskab i politiske Anskuelser, enhver Følelse af at have et fælles Fædreland, maa nødvendigvis savnes i et Samfund af den Bygning som det indiske. For Indieren er Kasten Fædrelandet, Kastefællerne Landsmændene. Det er derfor ofte særdeles vanskeligt at gøre Forskel paa Kaste og Stamme. De dravidiske og kolariske Bjærgfolk regnes for kasteløse, staaende helt uden for Kastesystemet. Med lige saa megen Ret kunde man betegne hvert af dem som en Kaste. Paa den anden Side betragtes Radschputerne som en Kaste, medens de i Virkeligheden udgøre et Samfund, som man i ethvert andet Land vilde kalde et selvstændigt Folk.

Langt mere end Staten har Kasten kunnet holde Justits mellem sine Medlemmer. Den ulydige kan idømmes en Række Bøder eller andre Straffe efter Størrelsen af hans Forseelse. Den højeste Straf, han kan ifalde, er Udstødelse af Kasten. Har han krænket de almindelig vedtagne Skikke eller begaaet en offentlig vanærende Forbrydelse, bliver han ekskommuniceret. Ofte er den Forseelse, der straffes med Udstødelse, efter evropæiske Begreber højst ubetydelig. Som Eksempel kan anføres: For at undgaa Hungersnød paa en Rejse kogte nogle Brahmaner deres Ris i et Metalkar, der tilhørte en Paria. Dette var tilstrækkeligt til at domfælde dem. Den dømte og hans Familie er død for Verden. Ikke blot hans egen Kaste, men ogsaa alle andre vende ham Ryggen med Foragt. Ingen vil række ham saa meget som en Drik Vand. Han staar helt uden for Samfundet; ikke en Gang i de allerlaveste Kaster kan han finde Optagelse. At være kasteløs er derfor det værste, der kan siges om et Menneske. Straffen er saa uudholdelig, at den skyldige altid vil søge atter at blive optaget i sin gamle Kaste. Dette vil ogsaa i Regelen kunne lykkes ham, naar han er rede til at underkaste sig de dermed forbundne kostbare og lidet behagelige Ceremonier. Det er kun ganske enkelte Forbrydelser, der absolut hindre enhver Tilbagevenden. Særlig Nydelsen af Oksekød og Samleje med en Paria kan ikke sones med nogen Bod.

Som ovenfor bemærket er det en Umulighed at opregne alle de Kaster, der i Nutiden findes i Indien; kun nogle af de vigtigste

kunne her blive Genstand for Omtale*. Det er endvidere nødvendigt fra Begyndelsen at erindre, at hver Kaste i sig indbefatter et Utal af Underkaster, der ere lige saa skarpt afsondrede fra hverandre indbyrdes som fra de til en hel anden Hovedkaste henhørende Underafdelinger.

Den anseteste af alle de indiske Kaster er uden Sammenligning *Brahmanerne*. De forekomme lige fra Kaschmir i Nord til Kap Komorin i Syd, og overalt indtage de ubestridt den første Plads paa den sociale Rangstige. I Kaschmir udgøre de Landets Aristokrati, der har bevaret den gamle brahmanistiske Religion, medens de lavere Samfundsklasser have antaget Islams Lære. De anse det for under deres Værdighed at tjene Føden ved Haandens Arbejde og udgøre et trykkende Bureaukrati, der udelukkende lever som Præster eller Embedsmænd. Deres Opdragelse er i Kegelen god og deres Forstand skarp, hvorfor de have formaaet at bevare en ledende Stilling under de vekslende Dynastier. I fysisk Henseende høre de, som tidligere fremhævet til de smukkeste af de asiatiske Folkeslag. Det samme kan siges om Brahmanerne i Bjærgene mellem Pendschab og Kaschmir. En med Forholdene her særlig kyndig Forfatter** kalder dem endogsaa de skønneste af hele den menneskelige Race. Længere mod Øst, i Egnen om Delhi, optræde Brahmanerne navnlig som Agerdyrkere, men deres Antal er ikke stort her, og deres Landsbyer ligge spredte. I det hele taget danne Brahmanerne i det vestlige Oudh og i Nordvestprovinserne ikke nogen større sammenhængende Masse; en saadan træffes først, naar man kommer til Oudhs østlige Egne og til de endnu længere mod Øst liggende Lande. Her ernære Brahmanerne sig væsentlig som Krigere og stille et stort Kontingent til den engelske Hær i Ostindien. Denne krigerske Tilbøjelighed er saa meget mærkeligere, som Brahmankasten ellers ikke lægger nogen Forkærlighed for Vaabenhaandværket for Dagen. Maaske skyldes den en Indflydelse fra Radschputerne eller en anden Krigerkaste. Brahmanerne i Hindustan synes at være langt mere blandede end deres Kastefæller længere mod Vest. De adskille sig i Ydre ikke væsentligt fra de øvrige Kaster. Deres Lærdom er ikke stor, og de beklæde sjeldent nogen Stilling, til hvilken Kløgt og Kundskaber give Adgang. Længst mod Øst bo de bengalske Brahmaner, der ved lysere Hudfarve og kraftigere Legemsbygning udmærke sig fremfor Lavkasterne. De leve baade som Agerdyrkere og som Embedsmænd, Skrivere og Handlende. Med Hensyn til Opdragelse og naturlig Begavelse staa de højt, medens deres Evner som praktiske Administratorer ikke ere særlig fremragende. Brahmanerne i Gudscherat ere talrige og leve navnlig som Handelsmænd og Skrivere. I Marathalandet indtage de en meget fremskudt Plads. Det øvrige Folk hører til lavere Kaster og kan derfor ikke rivalisere med Brahmanerne, der ubestridt beklæde alle Poster, ved hvilke det kommer an paa Snildhed og administrativ Dygtighed. I Udseende nærme de sig meget til Panditerne i Kaschmir. Hudfarven er betydelig lysere end hos de omgivende Folk. Hvorledes dette ejendommelige Forhold rettest skal forklares, er vanskeligt at sige. Maaske ere de marathiske Brahmaner komne til Søs fra Sindh og have derved undgaaet den Blan-

* J. Campbell, The ethnology of India (i Journ. of the asiatic society of Bengal. 1866. II.).

** Campbell, Anf. St. S. 60.

ding med Urbeboerne, som alle de Stammer, der ere vandrede over Land fra Nord til Syd, have været Genstand for. Brahmaner findes, som tidligere berørt, ogsaa i det dravidiske Sydindien. I Telingaernes Land ere de mægtige og talrige. Navnlig ere alle saadanne Stillinger, til hvilke der udfordres Kendskab til Læsning og Skrivning, i deres Hænder. Skønt de ere næsten lige saa talrige i det kanaresiske Distrikt, indtage de dog ikke nogen ledende Stilling her. Grunden til dette Forhold ligger deri, at de her ikke ere de eneste Indehavere af boglige Kundskaber. Saavel fra Muhammedanerne som fra deres egne Trosfæller i Marathalandet møde de en skrap Konkurrence. Desuden er en meget stor Del af Befolkningen Sivadyrkere og anerkender som Følge heraf ikke Brahmanernes Fordring paa at blive betragtede som en særlig hellig Kaste. De kanaresiske Brahmaner give sig mest af med Agerdyrkning, og anses for dygtige Landmænd. Deres Lærdom staar ikke paa noget højt Trin. Ganske omvendt er Forholdet i Tamilerlandet. Her ville Brahmanerne ikke gerne berøre Ploven; de foretrække Stillingerne som Embedsmand og Præst. Naar man derfor træffer agerdyrkende Brahmankaster i Tamilernes Land, kan man være temmelig sikker paa, at det blot er et Navn, som en Dravida-Kaste har taget, men som ikke dækker over en Stamme af arisk Blod.

Dschaterne danne en Mellemklasse mellem Brahmanerne og Lavkastefolkene. Mange Steder udgøre de Befolkningens Hovedmasse, paa andre et af dens øvre Lag. Dschaternes Omraade strækker sig fra Belutschistans østlige Del ud over Sletterne paa bægge Bredder af Indus og dens Bifloder og hen over Landskaberne Sindh og Pendschab; derimod findes Dschaterne ikke Nord for The Salt Range. Man tør sikkert deri se et Bevis for, at de ikke ere indvandrede fra Nordvest, men fra Vest. I det nordlige Radschputana udgøre de den største Del af Befolkningen, medens de indvandrede Radschputer, der have undertvunget Dschaternes smaa Republiker, kun ere tilstede i langt ringere Antal. Ogsaa længere mod Øst have Dschaterne bredt sig; de træffes saaledes i Bhartpore og Dholpore samt i Egnene om Delhi og Agra. Dschaterne skildres som en kraftig og velbygget Race, med skarptskaarne Træk, aabent Ansigtsudtryk og langt Haar og Skæg; Hudfarven er temmelig mørk. Som energiske og forstandige Agerbrugere overgaas de ikke af noget Folk i Indien. Mænd og Kvinder kappes om at tage uopdyrket Land under Ploven, og en Dschats højeste Ønske er at kunne erhverve sig en egen Jordejendom. Et ejendommeligt demokratisk Træk lader sig spore i Dschaternes sociale Forhold ikke mindre end i deres politiske. Særeje til Jorden er gennemført; kun enkelte Græsninger og Udmarker tilhøre Landsbyens Indbyggere i Fællesskab. Styrelsesformen er ikke patriarkalsk men repræsentativ, idet Byraadet bestaar af Repræsentanter for de i samme Landsby boende Familier. Samfundet er delt i en Mængde Stammer og Slægter, mellem hvilke Giftermaal er tilladt. I det hele holde Dschaterne ikke meget paa den eksklusive Kastefølelse. De omgaas og spise med Folk af andre Kaster uden at føle sig besmittede derved. Til Gengæld ringeagtes de af Brahmanerne som et barbarisk Folk. I de vestlige Egne af Dschaternes Omraade har Islam vundet mange Tilhængere; de østlige Stammer have derimod holdt fast ved Hinduismen. I Radschputana ere de to Religioner blandede i saa høj Grad, at man i den samme Familie kan finde Repræsentanter for bægge.

Ligesom Dschaterne maa *Radschputerne* være indvandrede i Indien fra Vest. Nord for The Salt Range forekomme de ikke, og hvis de nogensinde have boet i Pendschabs vestlige Egne, ere de nu fordrevne derfra. Derimod ere de talrige i det nordlige Pendschab ligesom i Distrikterne Jumno og Kangra samt i Simla-

bjærgene. I Gangesdalen træffer man dem Øst for Dschaterne i Doab, Rohilkund og Oudh med Undtagelse af dette Landskabs sydlige Del, der beboes af Brahmaner. Ogsaa Azinghur og Ghazipur huse mange af Radschputkasten. Imod Sydvest, i Bandelkand, Malva og Udejpur, forekomme Radschputerne ogsaa, men næppe ublandede. I Gudscherats ældre Historie indtage de en fremtrædende Plads, medens de nu synes at være fordrevne fra denne Landsdel. Endelig forekomme spredte Rester af dem i Kathivar og nedre Sindh. Radschputerne danne saaledes en Kreds om det saakaldte Radschputana, hvis egentlige Befolkning, som ovenfor nævnt, bestaar af Dschater, medens det talrige, herskende Aristokrati udgøres af Radschputer. I Ydre kan der ikke gøres nogen Forskel mellem Radschputerne og Brahmanerne i Gangesdalen. Beskrivelserne af disse passer ogsaa paa hine. Ligesom Dschaterne give Radschputerne sig en Del af med Agerdyrkning, men de ere hverken dygtige eller udholdende Arbejdere. Andre Stammer af denne Kaste lægge mere Vægt paa Krigerhaandværket og ere særdeles tapre Soldater, om end ikke altid lige paalidelige. I det store Oprør mod Englænderne ved dette Aarhundredes Midte hørte de til de første og de værste af Evropæernes Modstandere. Lærdom bekymre de sig ikke meget om. Des mere fanatisk klynge de sig til deres Religion, de vestligere boende til Islam, de østligere boende til Hinduismen. Deres Intolerance skal endog overgaa de mest yderliggaaende Brahmaners. I øvrigt ere Radschputerne et Folk i Tilbagegang. De betragte det som en Æressag, at deres Døtre kun ægte Mænd af de ædleste Stammer, og da et saadant standsmæssigt Giftermaal ikke altid er let at opnaa, blive Døtre ansete som et saa besværligt Paahæng, at man helst maa skille sig af med det. Barnemord forekommer derfor særdeles hyppigt iblandt Radschputerne.

Kurmierne eller *Kunbierne* bo Syd for Dschaterne og Radschputerne, i de centrale og vestlige Dele af Centralprovinserne, paa bægge Sider af Nerbudda, i Malva samt endelig i Gudscherat og i Marathastaterne. Kurmierne ere mørkere og sikkert mere blandede end Dschater og Radschputer, af hvem de ogsaa betragtes som en lavere staaende Race. De leve næsten udelukkende som Agerdyrkere; de roses som flittige Arbejdere og høre til de roligste og lettetst regerede Folk i Indien. Skønt de udgøre den langt overvejende Del af Befolkningen i Marathernes berømte Krigerstat, stillede de dog kun et meget ringe Bidrag til Tropperne. De frygtede Marather-Hære bestod næsten udelukkende af Mænd af *Sattara*-Stammen, der var fremgaaet ved Blandinger mellem Kurmier og forskellige dravidiske Folk. Kurmiernes Landsbyforfatning er mindre demokratisk end Dschaternes. Landsbyens Øvrighed er en Høvding med arvelig Magt; noget repræsentativt Raad synes der ikke at eksistere.

Gudscharerne ere i Modsætning til de foregaaende Kaster, der nærmest maa betegnes som agerdyrkende, et Hyrdefolk. De paastaas at have været de oprindelige Indbyggere af en Del af Hazara-Distriktet, indtil de fordreves herfra af *Swaterne*. I Bjærgegnene omkring Kaschmir forekomme Gudscharerne hyppigst; de modtage den bosiddende Befolknings Kvæg til visse Tider af Aaret og fede det. Naar Lejlighed tilbyder sig, optræde de tillige som Røvere. Langt bedre Ry have de i Gudscherat, hvor de danne en saa væsentlig Del af Befolkningen, at de have givet denne Landsdel dens Navn. De regnes her for dygtige Agerdyrkere. Ogsaa i Egnen om Delhi, i Dele af Doab-Distriktet, i Malva og det nordlige Radschputana forekomme Gudscharerne, overalt stærkt blandede med Dschaterne. Nogle af dem ere Muhammedanere, andre Hinduer, men nogen synderlig Varme for deres Religion lægge de ikke for Dagen.

Længere imod Øst og Syd afløses Gudscharerne som Kvægavlere af *Ahirerne*, der danne en Del af Befolkningen i Radschputana og Brahmanlandene. I ældre Tid synes de at have haft videre Udbredelse og større Betydning, end de nu ere i Besiddelse af. Sammen med Brahmankasterne skulle de have udbredt sig over store Dele af Sydindien og opnaaet en mægtig Stilling i Gudscherat og Kattivar. Ogsaa til Marathernes Land skulle de have udstrakt deres Indflydelse. Ahirerne ere Hinduer, om de end i enkelte Retninger ikke gøre Lovens strængeste Fordringer Fyldest; de tillade saaledes f. Eks. deres Enker atter at gifte sig.

I Bengalen danne *Gvallaerne* Størstedelen af Befolkningen. De leve lige som Gudscharerne og Ahirerne navnlig af Kvægavl, men da Landet ikke yder tilstrækkelige Græsgange til at ernære store Hjorder, have Gvallaerne tillige kastet sig over Agerdyrkningen, lige som de ogsaa tjene Føden som Palakinbærere, Tjenere o. s. v. De roses som et roligt og fredeligt Folkefærd.

Mallierne ere dygtige Agerdyrkere og Gartnere. De findes navnlig ved Indiens nordvestlige Grænse og i Pendschab, hvor de have antaget Islam. Længere mod Øst træffer man dem spredte mellem de andre Kaster; her ere de Hinduer. Som det synes, staa de i en vis Forbindelse med Kurmierne. I det mindste i Centralindien ville Mallier og Kurmier spise i Fællesskab, om end ikke indgaa Giftermaal med hinanden.

Blandt de Kaster, der fortrinsvis ernære sig ved Handel, indtage *Khatrierne* en fremtrædende Plads som en af Indiens mest energiske og snilde Folkestammer. De ere næsten alle uden Undtagelse Hinduer; Muhammedanismen har aldrig vundet nogen synderlig Udbredelse blandt dem, skønt de leve omgivne af Folk, der have antaget Islams Lære. I Pendschab og Afghanistan er hele Handelen i deres Hænder, og de træffes i alle større vestasiatiske Byer som Bankmænd og Handlende. Som en naturlig Følge af deres Levevis træffer man dem spredte mellem Folk af andre Kaster, men næppe nogetsteds dannende samlede Landsbyer. Saa meget mærkeligere er det derfor, at de synes ganske at være udelukkede fra Kaschmir. I Delhi, Lucknow, Agra og Patna træffer man dem hyppigst, medens de Øst for Pendschab afløses af Banianerne.

Banianerne ere en af de allervigtigste Kaster i Indien. I hele Hindustan og i den vestlige Del af Sydindien lede de Handelen paa samme Maade som Khatrierne i Pendschab. De indtage i alle større indiske Byer en fremragende Stilling i Forretningslivet som Pengemænd og Købmænd, hvis Børsspekulationer øve en afgørende Indflydelse paa de indiske Markeder. Deres Lidenskaber gaa udelukkende i Retning af at erhverve Penge. Krigersk Mod mangle de ganske, og Vaabenbrug have de aldrig lært. Deres Ydre synes at vise, at de have optaget ikke saa lidt fremmed Blod. Næsten alle Banianere ere Hinduer; de iagttage de religiøse Ceremonier med megen Samvittighedsfuldhed og danne derved en skarp Modsætning til adskillige andre Kaster, hvem det ikke falder ind at opfylde Religionens Forskrifter efter Bogstaven.

I Bengalen indtage *Kayasterne* en anset Stilling og rangere umiddelbart efter Brahmanerne, skønt de oprindelig skulle være af lav Kaste. Deres Udseende modsiger ikke denne Opfattelse: Hudfarven er meget mørk og Ansigtstrækkene skarpe og ræveagtige. Naar de trods dette have naaet til Ære og Værdighed, skyldes det i første Række deres Snildhed og gennemtrængende Forstand. De fleste have modtaget en god Opdragelse, der kommer dem til Nytte ved deres Virksomhed som Skrivere og Embedsmænd i forskellige verdslige Bestillinger. Over alt hvor man

træffer dem, i Bengalen, Hindustan og Malva, leve de spredt mellem den øvrige Befolkning. Der findes intet Steds nogen Landsby, der udelukkende bestaar af Kayaster. I Gudscherat indtages deres Plads af *Parbhuerne*, der i mange Henseender ligne dem, og som udøve de samme Forretninger.

Vi komme nu til de Kaster, der bestaa af Haandværkere. Det er alene af Hensyn til Pladsen umuligt at give en Oversigt over dem, saa uendelig stort er deres Antal. Det maa være tilstrækkeligt at fremhæve, at hvert enkelt Haandværk, ja hver specialiseret Gren af det har en Tilbøjelighed til at isolere sig; Udøvere af det komme til at danne et lille Samfund, der ikke kan have noget Fællesskab med noget andet, naar Talen er om at spise eller tage til Ægte.

Interessantere ere *Helotkasterne*, i hvilke man i mange Tilfælde vil kunne træffe Rester af den undertvungne Urbefolkning. I de Egne, hvor de ariske Indvandrere først sloge sig ned og længst have boet, findes der nu ikke noget Spor af en underkuet Race; *Wattal*-Stammen i Kaschmir lever vel et omstrejfende Liv og stiller et stort Antal Dansepiger og Hetærer, men dens Ydre viser tydelig nok, at den ikke staar i Forbindelse med andre end ariske Folk. Anderledes i Pendschab. I enhver af Dschater beboet Landsby findes der et særligt Kvarter for *Tschuraerne*, som Heloterne her kaldes. De leve som Arbejdere og indtage en ret foragtet Stilling, ligesom de tilsvarende Kaster *Tschangaer* og *Tschamarer* i Hindustan. Flere af de vilde kolariske Stammer, *Ramusierne*, *Meraerne* og andre, regnes i adskillige Egne af Indien til Helotkasterne, men med Urette; det er selvstændige Folk, hvem kun den brahmanske Lyst til Klassifikation har indordnet i Kastesystemet.

I Gudscherat, Marathalandet og overhovedet i Sydindien træffes lignende Kaster, der fra gammel Tid have været tvungne til at befatte sig med de mest foragtede Sysler.

Af alle Sydindiens Lavkaster er ingen bleven saa berømt som *Pariaernes* store Klasse. Deres Forhold til de øvrige indiske Smaasamfund er nøje bestemt. I Landsbyerne have de et særeget Kvarter med egne Gudebilleder og en særlig Præstestand. De holde sig meget for sig selv, men behandles ikke med egentlig Foragt af de øvrige Kaster i Landsbyen; det ligger overhovedet ikke i Indiernes Karakter at optræde voldsomt eller hensynsløst. Saalænge Pariaerne finde sig i at staa i et fuldstændig afhængig Stilling til Højkastefolkene, er det gensidige Forhold ganske taaleligt. Det er først, naar de forsøge at opnaa en selvstændig Stilling, at der gribes til alle, lovlige og ulovlige, Midler for at holde dem nede.

Paa et ejendommeligt Forhold ved det indiske Kastevæsen maa her til Slutning Opmærksomheden henledes. Det er Tilstedeværelsen af Kaster, hvis Medlemmer ere professionelle Mordere. For en evropæisk Betragtning falder det vanskeligt at forestille sig, hvorledes Kaster af denne Art kunne blomstre midt i det i saa mange Henseender højt kultiverede indiske Samfund. Men det er et af de talrige Eksempler paa det for Indiens Civilisation ejendommelige Forhold, at barbariske Kulturtrin findes bevarede Side om Side med udviklet Kultur. Mest berygtede af disse Røverkaster vare *Thugerne*. De levede tilsyneladende som fredelige Agerdyrkere, om hvem Naboerne ikke anede noget ondt. Paa visse Tider for-

samlede de sig og indgik under Afholdelse af forskellige Ceremonier et Broderskabsforbund, hvis Formaal var at overfalde og udplyndre rejsende, der syntes at være i Besiddelse af Penge. De gik til Værks med overordentlig Forsigtighed. Ofte færdedes de gennem lang Tid i det udvalgte Offers Selskab, indtil de kom til et Sted, der forekom dem gunstigt til Udøvelsen af Mordet. De optraadte lejlighedsvis i forskellige Forklædninger og forstode at aflede al Mistanke fra sig ved kun at overfalde saadanne rejsende, hvis Forsvinden enten i lang Tid kunde holdes skjult eller tilskrives andre Aarsager. Soldater, der med den opsparede Sold vendte hjem fra Hæren, eller Embedsmænd, der førte den indsamlede Skat med sig, vare i særlig Grad udsatte for at falde som Ofre for de listige Mordere.

De røvede Penge og Kostbarheder kunde let afsættes hos de talrige Hælere, der ikke savnedes ved Thugernes Landsbyer. Børnene opdroges i Fædrenes Haandværk, der stod under Gudinden Kalis særlige Varetægt. Inden Thugen drog ud paa en Ekspedition, raadspurgte han Gudinden; var hendes Svar gunstigt, betragtede han sig som hendes Redskab, der blot udførte hendes Vilje og selv var skyldfri. Ifølge denne Opfattelse betragtede Thugen enhver, der vilde forhindre ham i hans Forehavende, som en Guddommens Fjende, der maatte være forberedt paa en hurtig og stræng Straf. Landsbyen nød til en vis Grad Fordel af at have en eller flere Thuger mellem sine Indbyggere. Mordhaandværket var indbringende; da man nu tilmed var forsigtig nok til ikke at foretage noget Overfald i Nærheden af sin egen Landsby, lukkede Embedsmændene gærne Øjet til, og det var Regeringen umuligt at gøre en Ende paa Uvæsenet. Først under det engelske Herredømme er det lykkedes.

I den indiske Familie har den ældste Mand den absolute Myndighed, der efter hans Død gaar over til den ældste efterlevende Broder eller, hvis en saadan ikke findes, til den ældste Søn. I Familien er der intet Særeje. Alle Ejendele ere Fællesejendom, over hvilken den enkelte kun kan disponere, naar han har indhentet alle Familiemedlemmernes Samtykke. Alt hvad disse fortjene, gaar i den fælles Kasse, over hvilken Husherren raader. Naar en Søn gifter sig, danner han ikke en selvstændig Husstand, men bliver boende i sin Faders Hus; mangen Hindu gaar i Graven

uden nogensinde at have været selvstændig. Fordelen ved denne Ordning er det stærke Sammenhold mellem Familiens enkelte Medlemmer, som vilde være ganske utænkeligt i Evropa. Her vilde de skarpt udviklede Karakterer og den fremtrædende Selvstændighedsfølelse umuliggøre et saadant Samfund; i Indien gaar det i de allerfleste Tilfælde uden nogen Friktion, navnlig hvad Mændene angaar, selv om der ofte ikke hersker nogen egentlig Sympati mellem dem. Kvinderne have naturligvis vanskeligere ved at finde sig til rette, idet de komme som fremmede ind i Familien og skulle indpasse sig i dens Rammer Det er ikke altid let at gøre Svigermoderen tilpas. En mangeaarig Iagttager af Forholdene i Indien nævner et saa karakteristisk Ordsprog som følgende: »Slaar Svigermoderen en Skaal itu, er det kun en Lerskaal, men slaar Svigerdatteren den itu, er det en Guldskaal.«* De Historier, der ere i Omløb om Svigermoderens Ondskab i Indien, ligne nøje dem, der udgøre et staaende Tema for Vittighedspressen i Evropa.

Fødselen af et Barn imødeses med en ejendommelig Spænding, idet det ingenlunde er ligegyldigt, til hvilket Køn Barnet hører En Dreng er altid mere kærkommen end en Pige. Han kan med Tiden blive et nyttigt Medlem af Familien, medens hun kun volder Udgifter. Hos adskillige Stammer frygter man i saa høj Grad at belemre Familien med overflødige Pigebørn, at man straks efter Fødselen tager Livet af dem, i Regelen ved at indgive dem en Pille Opium; som ovenfor omtalt hersker denne Skik navnlig blandt Radschputerne. Hvis Barnet er en Dreng, lader man gerne en Brahman stille hans Horoskop, idet man ved en Betragtning af Stjærnernes Stilling i Fødselsøjeblikket mener at kunne komme til Klarhed over, hvad Fremtiden skal bringe. Forudsigelserne nedskrives paa en Papirstrimmel, der omhyggelig opbevares, til Drengen har naaet den voksne Alder. I de første tolv Dage efter Fødselen betragtes Huset som urent; ingen tør derfor indtage sine Maaltider i det eller sove deri. Fyrretyve Dage senere giver Præsten Barnet Navn. Opdragelsen bestaar væsentlig i at lære den unge at iagttage de talrige Ceremonier, med hvilke Hinduens daglige Liv er omgærdet. Saaledes bliver han oplært til at lade Haaret afrage, til at feje og rengøre den Plads, paa hvilken Maaltidet indtages, fremsige de hellige Bønner og Læresætninger, foretage de cere-

* Løventhal, Indien. S. 288.

monielle Vaskninger osv. Hører han til Brahmankasten, faar han i en Alder af otte til tolv Aar den hellige Snor hængt om Halsen. Den bestaar af grove Bomuldstraade, der ikke maa være sammensnoede, og bæres over venstre Skulder ned under højre Arm; den skal være et Symbol paa, at Ejermanden hører til den priviligerede Klasse. Anlæggelsen af Snoren er Tegnet paa, at Ynglingen er indtraadt i Myndighedsalderen. Faa Aar efter kan han tænke paa at gifte sig.

Modenheden indtræder hos den indiske Kvinde ingenlunde før, snarere senere end hos hendes evropæiske Søster. Ikke des mindre sluttes Ægteskaberne langt tidligere i Indien end i Evropa. Den ringe Tiltro, man har til Kvindernes Kyskhed, har ført Lovgiverne til den Fordring, at Faderen skal bortgifte sin Datter, endnu inden hun har naaet den giftefærdige Alder. Overalt hvor Brahmanernes Indflydelse har faaet Indpas, hersker derfor Barneægteskabet*. De snærende Kastebaand, der vanskeliggøre Valget af en Ægtefælle, idet de stærkt indskrænke Antallet af de Mænd, om hvilke der kan være Tale, medfører en ivrig Jagt paa giftefærdige Mandfolk. Den Pris, der hos mange Folk betales for Bruden, afløses her af en Betaling for Brudgommen. Intet Under derfor, at Fædrene tidlig sætte sig i Bevægelse for at sikre sig en Svigersøn. Polygami og Barnemord ere Udslag af den samme Bestræbelse for paa den ene eller den anden Maade at faa Døtrene ud af Huset. De religiøse Forskrifter, der fordre den tidlige Indgaaen af Ægteskabet, forbyde strængt det ægteskabelige Samliv, før Bruden er bleven mandbar. Men dette Forbud respekteres kun i enkelte Egne af Landet. I Pendschab, hos Dschaterne og Radschputerne, komme Brud og Brudgom først sammen, efter at en ny Ceremoni er iagttaget tre, fem, syv, ni eller elleve Aar efter det egentlige Bryllup. Dette Forhold har haft særdeles heldige Følger for disse Kasters fysiske Udvikling. Ingen, der har set et Regiment af Soldater fra Pendschab marchere forbi eller i Dschaternes Landsbyer betragtet Kvinderne, naar de hæve de tunge Vandkar op fra Brønden, skal kunne være i Tvivl om, at han har en sund og kraftig Race for sig. Anderledes er Forholdet i Bengalen. Her begyndes som Regel Samlivet straks efter Bryllupet, og Bruden er da ofte i en Alder af kun ni Aar. Denne unaturlig tidlige Til-

* Ph. Lenz, Indische Kinderheiraten, i Globus, Bd. 59. S. 199 ff.

fredsstillelse af Kønsdriften paastaas af alle Betragtere at have den fordærveligste Indflydelse paa Befolkningen saavel i legemlig som i aandelig Henseende.

I Forholdet til Kvinden træder Mandens Myndighed stærkt frem. Hustruen betragter sin Ægtefælle som Guddommens Repræsentant. Hun undgaar at nævne hans Navn, og hun indtager ikke sine Maaltider sammen med ham. Kvinden agtes ikke højt af Inderne — deres Ordsprog ere i saa Henseende meget oplysende — men ikke desmindre finder der næsten altid et godt Forhold Sted mellem Ægtefællerne. Hustruen nærer Hengivenhed for Manden, og det falder aldrig ham ind at revse eller mishandle hende. Og trods sin tilbagetrukne Stilling har den indiske Kvinde ligesom den persiske en ikke ringe Indflydelse paa de Beslutninger, som hendes Husbond tager.

I de muhammedanske Egne herske de samme Skikke som i alle Islams Lande: Kvinderne bære Slør og holdes afsondrede fra Omgang med fremmede Mænd, og Polygami er almindeligt. Noget friere er Kvindens Stilling i de hinduiske Egne; Sløret anvendes lige saa lidt som Indespærring i Haremet, men Polygami er tilladt her som hist. Naturligvis have kun de formuende Raad til at holde flere Koner. Mænd af de lavere Klasser nøjes oftest med een, og tage de flere, er det, for at de skulle hjælpe til med at fortjene Føden. De almindeligste Grunde til Polygami er Hustruens Utroskab eller Ufrugtbarhed. Naar ingen af dem indtræder, foretrækkes Monogami.

Polyandri forekommer flere Steder i Indien. Ikke alene findes det udbredt i Egnene om Himalaja, hvor man kunde antage, at det skyldes en Paavirkning fra tibetanske Folk, hos hvem det almindelig træffes, men ogsaa i Sydindien findes det som den almindelige Form for Ægteskabet. Oftest er det vistnok økonomiske Grunde, der have foranlediget dets Optræden; undertiden skylder det dog andre sociale Forhold sin Oprindelse. Hos Dravidaerne synes oprindelig at have hersket meget lidet fæstnede ægteskabelige Forhold, af hvilke der i Tidens Løb udviklede sig dels et løst Monogami, dels Polyandri. Monogamiet er løst, for saa vidt som Ægteskabet hæves, naar Medgiften tilbagebetales; det findes hos de dravidiske Stammer og Kaster, der have modtaget en stærk Paavirkning fra de nordindiske Ariere. Polyandriet træffes

hos Todaerne og mange lave Kaster i Sydindien, hos hvem de oprindelige sociale Forhold i det hele ere bevarede i en renere Skikkelse end hos de højere Kaster. Det dravidiske Ægteskab indgaas først, efter at Bruden har naaet den mandbare Alder og danner herved en Modsætning til det nordindiske Barneægteskab. Desuden er det dravidiske Ægteskab let opløseligt, og Enkerne have Ret til atter at gifte sig, medens det nordindiske Ægteskab er evigt, og Enkerne ikke her tør skride til et nyt Giftermaal. Hos en enkelt Kaste, nemlig *Nairerne**, en mægtig Krigerkaste paa Malabarkysten, ere begge Former for Ægteskabet bevarede Side om Side. Nairerne bo i Regelen uden for Byerne i strængt afsluttede Samfund, til hvilke kun Kastens egne Medlemmer have Adgang; de leve som Krigere og se med Foragt ned paa borgerlig Virksomhed. Alle deres Bestræbelser gaa ud paa at holde Kasten uplettet af fremmed Blod og bevare den Førerstilling, de nu i Aarhundreder have indtaget. De Bestemmelser, paa hvilke deres ægteskabelige Forhold hvile, ere vel skikkede til at fremme disse Formaal. Som Barn bortgiftes Pigen til en Mand af sin Kaste eller en Brahman, idet den fungerende Præst binder hende et lille Guldsmykke (Tali) om Halsen. Saa snart dette er sket, betragtes Ægteskabet som indgaaet, men Manden har ingen anden Fordring at stille til sin Hustru end Forlangendet om at modtage en Foræring. Selve Ægteskabet fuldbyrder han ikke. Det er ham vel ikke egentlig forbudt at gøre det, men det vilde betragtes som yderst taktløst. Hans Hustru er derimod berettiget til, saa snart hun er bleven voksen, at tage en Mand af sin egen eller en højere Kaste til virkelig Ægtefælle, saa længe det behager hende og ham. Det bør dog bemærkes, at dette andet Ægteskab i Regelen ikke opløses. Børnene af en saadan Forbindelse blive hos Moderen, og der paahviler hverken deres nominelle eller deres reelle Fader nogen Forpligtelse lige over for dem. Som en naturlig Følge heraf er Arveretten i Kvindelinien, ikke i Mandslinien. Børnene arve ikke deres Fader, men deres

Fig. 157. Tali. 1/1.

* Jagor, Ueber einige Kasten in Malabar, i Verhdl. d. Berliner Gesellsch. f. Anthrop. etc. 1878. S. 119 ff. — Emil Schmidt, Die Nairs der Malabarküste, i Globus, Bd. 68. S. 341 ff.

Moders Broder, der anses for deres nærmeste mandlige Paarørende. Dette Forhold er overført fra Privatretten til Statsretten. I Travancore, hvor den regerende Familie hører til Nairkasten, gaar Tronen i Arv, ikke fra Fader til Søn, men fra ældre Broder til yngre Broder og derpaa til Søstersøn. Resultatet af dette ejendommelige Forhold er, at Mændene paa en ganske anden Maade, end Tilfældet er hos monogame og polygame Folk, ere frie for Familiebaandene og for Arbejdet for deres Afkom.

Fig. 158. En Brahmans Enke.

Godserne holdes sammen igennem mange Menneskealdre i de store Familier, Tanken om Udkommet besværer ingen, og man kan helt gaa op i Bestræbelserne for at fæstne og udvide Kastens politiske Magt. Idet Kvinderne kunne vælge deres Mænd frit, er der givet Spillerum for det naturlige Udvalg, der har haft de heldigste Følger for Nairernes legemlige Udvikling. Mændene ere høje og velbyggede, af krigersk Udseende og anstandsfuld Optræden; Kvinderne, som evropæiske rejsende vanskelig ville kunne faa at se, siges at udmærke sig ved ualmindelig lys Hudfarve og elegant. forførerisk Væsen.

Den indiske Kvinde har ingen Eksistens uden for Ægteskabet. Enkens Stilling er derfor i høj Grad uheldig. I den ældste Tid stod det hende frit for at indgaa et nyt Ægteskab, men efterhaanden ind-

skrænkedes denne Tilladelse til at gælde dem, der endnu vare Jomfruer ved Mandens Død. Bevægelsen standsede ikke herved; Forbudet mod fornyet Ægteskab udstraktes til at gælde alle Enker overhovedet. Ved denne Bestemmelse er Enken saa at sige udelukket af det borgerlige Samfund. Hun bærer Sorg Resten af sit Liv og behandles næppe som et menneskeligt Væsen. Hendes Blik bringer Ulykke, og hun besmitter alt, hvad hun rører ved. Kun Døden kan udfri hende fra denne forfærdelige Tilstand, idet den overgiver hendes Minde til evig Tavshed. Religionen anviser hende kun een Vej, ad hvilken hun kan naa til en højtanset Stilling efter Døden. Ved at lade sig opbrænde paa sin Mands Ligbaal opnaar hun at forenes med ham til et lykkeligt Liv i den anden Verden. Valget mellem Elendighed her paa Jorden og Lyksalighed hinsides Graven bragte mange til at foretrække Offerdøden paa Baalet. Hvornaar denne Skik er opstaaet, er usikkert. Den omtales ikke i Vedaerne, men kendtes paa Alexander den stores Tid, og var siden da almindelig udbredt over hele Nordindien; Syd for Krishnafloden synes intet Tilfælde at være forekommet. Nu finder den kun Sted i Nepal, medens den ellers overalt er forbudt af Englænderne. Saa længe Befolkningens religiøse Følelse endnu oprøres ved Enkernes Giftermaal, og saa længe den sociale Stilling, der venter dem, ikke forbedres, er det dog vistnok et tvivlsomt Gode at forhindre dem i at bestige Baalet. I hvert Fald skyldtes den Opposition, der rejstes fra indisk Side mod Forbudet mod Enkernes Brænding, ingenlunde alene Mændene, men understøttedes ogsaa af Kvinderne.

Selve Baalfærden og de Ceremonier, der ledsage den, skildres paa følgende Maade af en evropæisk rejsende*.

»Vi indtraf omtrent Kl. 3 i den Landsby, i hvilken Heltinden, der vilde lide Døden paa Baalet, en treogtyveaarig Kvinde, boede. Hun sad foran Døren til sit Hus og var omgiven af nogle Personer af bægge Køn, der syntes at være hendes Slægtninge. Fra Tid til anden rakte hun dem Betelnødder og bevægede Læberne uden dog at udtale et hørligt Ord. Hendes Ansigtsudtryk var ædelt og tiltrækkende, og over hendes hele Væsen var der udbredt en himmelsk Rolighed. Baalet var oprejst omtrent tusind Skridt fra Landsbyen; det var otte Fod højt og otte Fod bredt, og Hinduer vare stadig sysselsatte med at ophobe brændbare Stoffer paa det. Ledsaget af Musik nærmede Enken sig, omgiven af sine Slægtninge. Hun holdt i Haanden en Citron, i hvilken der var stukket nogle Kryddernelliker, til hvilke hun af og til lugtede. Processionen nærmede sig først en i Nærheden liggende Dam; før Enken naaede denne, afklædte hun sig og skænkede sine Klædningsstykker til

* L. v. Orlich, Indien. Bd. II. Abth. 2. S. 236 f.

de ledsagende Kvinder. Efter at hun havde badet sig i Dammen, iførte hun sig et hvidt Bomuldsgevandt, og gik nu med faste og højtidelige Skridt under Musikens Toner og omgiven af Brahmaner som i Triumf til Baalet. Præsterne fremsagde Hymner for at opmuntre hende. Imidlertid havde man omgivet Baalet med høje Maatter, saaledes at Synet af det saa længe som muligt kunde være skjult for den ulykkelige. Ved Siden deraf laa Liget af hendes Ægtefælle. Idet hun nærmede sig til det og fæstede sit Blik paa det, udtrykte hendes Ansigt dyb Kummer; hun slog sig for Brystet og græd bitterligt. Derpaa bøjede hun sig for Liget, gik tre Gange omkring Baalet, og hver Gang hun kom forbi Baaren, skjulte hun Ansigtet i Hænderne og bøjede sig dybt for sin Ægtefælle. Endelig blev hun staaende foran Liget og vendte sig til sine Slægtninge og Venner for at tage Afsked med dem. Nu rakte man hende et Kar med Olie, af hvilken hun udgød en Del over Liget; hun satte det derpaa paa sit Hoved og raabte tre Gange med høj Røst: »Narvina«. I samme Øjeblik fjærnedes Maatterne, Liget blev kastet paa det brændende Baal, og med det samme styrtede Enken sig i de opblussende Flammer uden noget Tegn paa Frygt. Et Skrig af de omgivende Kvinder og Musikens Larm endte Skuespillet. De omstaaende af begge Køn kastede Risknipper over hende, saa at hun blev helt dækket af dem.«

De Love, under hvilke Indierne levede før den Tid, da den muhammedanske og evropæiske Indflydelse begyndte at gøre sig gældende, havde snarere Karakter af Forskrifter for det religiøse Liv end Bestemmelser for det borgerlige, — en naturlig Følge af den overordentlige Betydning, der tillægges det religiøse Moment paa alle Omraader af Aandslivet. Den muhammedanske Erobring bragte til en vis Grad Forstyrrelse i de bestaaende Forhold, idet de Sædvaner, der havde uddannet sig i de islamitiske Stater, nu overførtes paa indisk Grund. Men nogen gennemgribende Forandring fandt næppe Sted. En Blanding af gammelt og nyt var karakteristisk for den muhammedanske Styrelse. I de af indfødte Fyrster beherskede Stater fandtes væsentlig de samme Sædvaner som i de muhammedanske. Et gennemgaaende Træk var Despotismen. Al Ret afhang af den enevældige Herskers Vilje. Hans Embedsmænd herskede uindskrænket hver i sin Kreds, og Folket havde ingen Midler til at gøre Modstand mod uberettigede Fordringer. I Almindelighed var dog Forholdet mellem Fyrste og Folk godt Fyrsten og hans Embedsmænd fastsatte vel Skattens Størrelse, men den paalignedes den enkelte af Landsbyens Embedsmænd, og herved var en nogenlunde retfærdig Fordeling af Byrderne sikret. For en væsentlig Del var det overladt den enkelte at tage sig selv til Rette i mindre Stridigheder; kun i vigtigere greb Regeringen ind ved sine Dommere. Som Følge heraf var Rettergangen hurtig, billig og uden unødig Formalisme. Først med Englænderne blev et efter evropæisk Mønster ordnet Retsvæsen indført.

Den politiske Organisation i Indien har modtaget sin Form væsentlig fra Arierne. Allerede fra den tidligste Tid have Arierne bestaaet af talrige forskellige Stammer, der vare delte i Klaner. Klanen havde sin Høvding, Stammen sin. Ved hans Side stod en Folkeforsamling. Krigstilstanden medførte, at Høvdingernes Magt voksede. De undertvungne Urbeboere fordreves til Bjærgene eller gav sig, lige som de lavere stillede Ariere, til at være Agerdyrkere, der ydede Fyrsten Skat. Brahmanerne indtraadte i Statsstyrelsen som Skrivere og Ministre. Klanhøvdingerne bleve Underkonger. Selve Kongedømmet har dog altid staaet paa svage Fødder i Indien. Medens Kasterne og Landsbykommunerne danne de selvstændige Helheder, der ikke kunne forstyrres, uden at hele Folkets sociale Særpræg udviskes, opstod og forfaldt de store Riger uden at efterlade noget synligt Spor. Til en egentlig national Statsdannelse have Indierne aldrig bragt det. De udstrakte Kongedømmer, der blomstrede navnlig i Nordindien, skyldte de indvandrede muhammedanske Erobrere deres Tilværelse. I det 12. Aarhundrede begyndte for Alvor den muhammedanske Invasion. Stormogulernes Rige, der naaede sin højeste Magt under Sultan Akbar 1559, omfattede det meste af det nordindiske Lavland. Men Forfaldet indtraadte hurtigt; Marather og Perserne begyndte deres Angreb mod Stormogulerne, og den rige Arv tilfaldt endelig Englænderne. De af indfødte Fyrstehuse regerede Stater i Indien staa nu alle mere eller mindre under engelsk Formynderskab; om virkelig Uafhængighed er der ikke Tale. De indiske Herskere ere af samme Art som de persiske. Stor Overdaadighed i ydre Fremtræden og despotisk Magtfylde forenes med vaklende Finanser og Afhængighed af Hofkamarillaen og den bestikkelige Embedsstand. Herskeren mener at have opfyldt sine Pligter, naar han jævnlig lader sig til Syne for Folket i sin Pragt og lejlighedsvis straffer dem, paa hvem hans Unaade er falden. At han kunde fremme sit Lands og sit Folks Vel paa anden Maade, falder ham ikke ind.

Sanskrit var som det hellige Sprog det eneste, i hvilket den unge Indier, der vilde søge boglig Uddannelse, blev oplært. Modersmaalet, det talte Folkesprog, var ikke Genstand for Undervisning i de højere Skoler. Anderledes blev Forholdet efter Muhammedanernes Erobring. Akbar gjorde Persisk til det officielle Sprog, som følgelig maatte kendes af alle, der vilde vinde en Stilling i

Statens Tjeneste. Idet Brahmanerne samtidig trængtes i Baggrunden, vandt Folkesprogene Indgang til liden Baade for Studiet af Sanskrit. Endnu er dog de indiske Højskolers Undervisning baseret paa dette Sprog. Det indfødte Skolevæsen har aldrig nydt nogen videre Støtte hos de muhammedanske Herskere. I Regelen er Lokalet et tarveligt Hus, som Læreren har ladet bygge. Naar det kommer højt, har han faaet Grunden forærende af Kommunen. Saa snart Skolens Lokaler ere indrettede, indbydes Brah-

Fig. 159. Sydindisk Skole.

maner og andre af Byens fornemme til en Fest, ved hvilken Lejlighed Læreren søger at skaffe sig Elever. I Mangel deraf begynder han at undervise sine Slægtninges Børn, men er han en øvet Disputator, varer det ikke længe, før lærvillige Elever flokkes om ham i tilstrækkeligt Antal til, at han kan leve af deres Honorar. Eleverne blive paa Skolen fra Morgen til Aften. Undervisningstimerne, der optages af Studiet af Grammatik, Literatur, Rhetorik, Mathematik og Logik, afveksle med Religionsøvelser, Bade, Fællesmaaltider og Besøg i Templerne.

Spredt over hele Landet findes der talrige Elementarskoler, i hvilke Undervisningen i de forskellige Folkesprog foregaar. De

staa ikke i nogen Forbindelse med de ovenomtalte Højskoler, hvis Formaal er Studiet af Sanskrit, som kun tør læres Medlemmerne af de højere Kaster, medens Folk af lavere Kaster ikke kunne erhverve sig anden Lærdom end den, der er nedlagt i Folkesproget. Som en naturlig Følge af dette Forhold ere Elementarskolerne kun lidet ansete. Læreren lever af Elevernes Almisser, og Skolen holdes ofte i Verandaen i en anset Mands Hus. Der kræves ikke noget stort Materiel: Skrivegrifler af Jærn, Palmeblade, i hvilke Bogstaverne indridses, en enkelt Bog, mere behøves ikke.

Fig. 160. Skriverekvisiter. Blækhuse og Rørpenne. Pennekniv. Signetring. Palmeblade og Jærngrifler. Bog af Palmeblade. 1/3.

Undervisningen begynder i Regelen med det femte Aar. Først læres Skrivning, idet Eleven med en Pind tegner Skrifttrækkene i Sandet; naar Haanden er bleven mere øvet, anvendes Rørpen og Papir (i Nordindien) eller Skrivegriffel og Palmeblad (i Landets sydlige Egne). Senere læres Læsning og Regning. Hele Undervisningen er beregnet paa at gøre Eleven duelig til det praktiske Liv, til de Livsstillinger som Agerdyrker eller Handelsmand, som han er kaldet til en Gang i Tiden at indtage. Kendskab til Mønt, Maal og Vægt og Øvelse i Bogføring lægges der følgelig Vægt paa. Derimod læres der ikke noget i Retning af Literaturkundskab. At læse Digternes og Videnskabsmændenes Værker er forbeholdt Højskolernes Elever.

Undervisningen er i Indien overalt indskrænket til Drengene. Paa at skaffe Pigerne boglig Uddannelse tænkes der ikke. Hustruen skal forstaa at styre Huset; det er ganske overflødigt, at hun kan læse. Det kunde endog være farligt, thi naar hun læste Vedaerne og forstod dem, saa vilde hun blive gennemtrængt af deres Filosofi og ligegyldig over for Smerte og Glæde og nægte længere at være Mandens Slavinde; forstod hun dem derimod kun halvt, vilde hun blive snaksom og fortælle, hvad hun havde lært, til andre, der ikke burde vide det. Det var derfor sikrest slet ikke at lære sine Døtre at læse. Kun hos nogle af de krigerske Stammer, hos hvem Kvinden indtog en noget højere Stilling end ellers almindeligt i Indien (f. Eks. hos Radschputerne), oplærte de mere velhavende deres Kvinder i boglige Kunster.

Den kraftige Frembringelsesevne paa Literaturens Omraade, der fandtes hos Indierne i den ældre Tid, og som vi have at takke for Hymner som Rigveda's, episke Digte som Mahabharata og Ramayana og Dramer som Kalidasa's Sakuntala, svandt efterhaanden. Kastevæsenet udelukkede Konkurrencen ogsaa paa dette Omraade. Den boglige Dannelse blev mere og mere Brahmanernes Særeje. Samtidig med den muhammedanske Indvandring indtraadte en almindelig Nedgang i Aandslivet, en Sløvhed, af hvilken Folket først i vort Aarhundrede er blevet vakt ved den fra Evropa udgaaende Indflydelse. Brahmanerne styrtedes fra deres fremragende Stillinger og maatte nu søge Tilhold hos Folket. Den lærde, paa Sanskrit skrevne Literatur maatte vige for den paa Folkesprogene optegnede, og Videnskaber, hvis Værdi ikke er afhængig af deres Betydning for Folkets materielle Velfærd, bleve ikke længer dyrkede. I Stedet for Astronomi traadte Astrologi; Medicinen sank ned til at blive en af uvidende Charlataner øvet Praksis, i hvilken overtroiske Forestillinger paa en sælsom Maade blandedes med overfladisk Kendskab til Urters og Mineraliers Virkninger; Filologien hævede sig ikke over en Fortolkning af de klassiske Skrifter, og Filosofien søgte ikke ud over de afstukne Baner. Den evropæiske Indflydelse har bragt nyt Liv, navnlig i den videnskabelige Literatur. Videnskaber, der ere internationale i deres hele Anlæg, og som ikke stride mod nedarvede religiøse Fordomme, dyrkes nu flittigt og med Held. Anderledes er Forholdet med Skønliteraturen. Hele Indiens Kultur staar den evropæiske saa fjern, at en direkte Efter-

ligning paa dette Omraade er en Umulighed. Skal en virkelig, moderne Nationalliteratur i Indien opstaa, maa den knytte sig til de kendte Forhold og opvokse af de Spirer, der findes fra ældre Tid, men hermed vil det sikkert have lange Udsigter. Ogsaa en anden Omstændighed virker hemmende paa Skønliteraturens Udvikling; det er det ringe Omfang, som Kredsen af læsende har. Befolkningens Hovedmasse er for fattig til at købe Bøger og for udannet til at kunne læse dem med Udbytte.

Det Folk af Hyrder og Agerdyrkere, der trængte ind i Indien, medførende den rige ariske Mundart Sanskrit, bragte ogsaa en ejendommelig Religion med sig. Hvorledes denne har set ud i sin ældste Skikkelse, er det ikke ret vel muligt at have nogen bestemt Mening om. Den foreligger først i Rigveda's Hymner i en allerede betydelig mere udviklet og afslebet Form end den, i hvilken den først er fremtraadt. Klart udtalt er dens Naturdyrkelse. Aarstidernes regelmæssige Gang, Himmellegemernes afmaalte Bevægelser og den øjensynlige Lovmæssighed, hvormed de meteorologiske Fænomener afløste hinanden, alt dette maatte tillige med Betragtningen af de vældige Naturomgivelser indvirke stærkt paa et saa begavet Folk som det indiske. Naturkræfterne personificeredes. Solen, Regnen, Stormen iførte sig menneskelig Skikkelse og fremtraadte som klart begrænsede Guddomme. Luftens Gud Indra, Stormens Herre Rudra og Ildens Behersker Agni vare Hovedguderne. Man nærede Ærefrygt, men ikke Rædsel for disse ophøjede Væsner. Man følte, at de vare venligsindede Forbundsfæller i Kampen mod Landets Urbeboere.

Hos disse traf Arierne en helt anden Betragtning af Naturen. Saa vidt man kan skønne, bestod Dravidaernes og Kolarernes Religion i Dyrkelsen af vilde og grusomme, oftest kvindelige Dæmoner, der krævede Menneskeofre for at forsones. Dyrkelsen af Slanger og af Forfædrenes Aander har ogsaa spillet en Rolle, ganske paa samme Maade som hos talrige andre eksotiske Folkeslag. Som tidligere omtalt medførte Sammenstødet mellem Arierne og Urbeboerne dybt indgribende Virkninger i de fysiske og sociale Forhold. Ogsaa paa det religiøse Livs Omraade fik det vidtrækkende Følger, ikke mindst ved den Impuls, det gav Udviklingen af Kastevæsenet.

Brahmankastens Overvægt fremkaldtes af Vanskeligheden ved

i Hukommelsen at fastholde de talrige hellige Hymner. Stillingen som Fremsiger af disse blev snart arvelig, og et yderst indviklet Rituel gjorde sit til, at Præstens Medvirken efterhaanden blev fuldkommen uundværlig. Den højthædrede Præstestand, i Besiddelse af Rigdomme, der gjorde dens Medlemmer uafhængige af Arbejdet for Brødet, hengav sig snart til en filosofisk Uddyben af de Dogmer, som paa et tidligere Tidspunkt vare modtagne uden Overvejelse, fordi de vare det nødvendige Resultat af den naive, ureflekterende Tænkning. Der opstod en ejendommelig filosofisk Begrundelse af Folkets Gudetro, en Metafysik, der kun kunde meddeles til og forstaas af de faa udvalgte. Det panteistiske Grundtræk, der er ejendommeligt for den indiske Tankeverden, fornægtede sig ikke heller i de ældste indiske Filosoffers Verdensfortolkning. Det evige, højeste, alt omfattende Væsen, den eneste virkelige Væren *(Brahm)* fremtræder for den menneskelige Betragtning i en Uendelighed af forskellige Former, af hvilke den synlige Verden er een. I denne Verden iagttages et uendeligt Kredsløb; Guddommen er paa een Gang tilintetgørende og nyskabende. Det samme Vilkaar er Menneskelivet underkastet, idet den enkelte Sjæl ved sin Forbindelse med Legemet er bundet til et evigt Kredsløb, af hvilket den først udfries, naar den forenes med Guddommen, fra hvem den er udgaaet. For Folkets store Masse vare saadanne Spekulationer naturligvis ikke skabte. Det faldt heller aldrig Brahmanerne ind, at Folket skulde beskæftige sig med andet end med selve Gudsdyrkelsen og en nøjagtig Overholdelse af Kasteforskrifterne. Den ortodokse Hindureligion, eller som den almindelig benævnes: Hinduismen, er et Kompromis mellem den oprindelige ariske Naturdyrkelse, den brahmanske panteistiske Spekulation og endelig den hos Urbeboerne levende Kultus af Dæmoner. Den er en overordentlig elastisk Religion. Dens Rammer kunne omspænde de forskelligste Former, i hvilke den religiøse Trang kan give sig Udtryk. Den bringer meget og kan derfor give enhver noget. Dette forklarer den Udbredelse, den har vundet i Indien, og det Herredømme, den udøver over Sjælene, lige fra Storstædernes højt dannede Brahmaner til Landsbyernes uvidende Haandværkere og Bønder.

Den ortodokse Lære hævder, at det upersonlige Livsprincip *(Brahm)* fremtræder i en Treenighed *(Trimurti)*, bestaaende af *Brahma*, *Vishnu* og *Siva*. Heller ikke denne Læresætning spiller

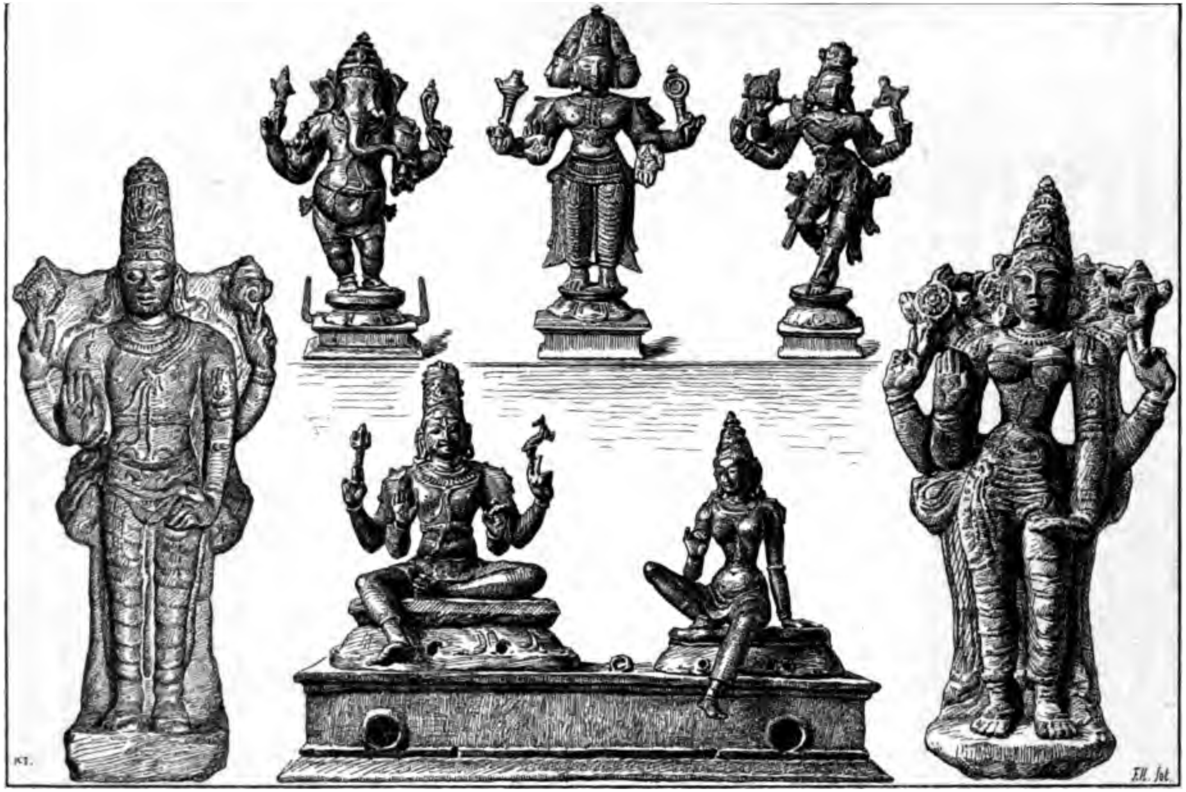

Fig. 161. Indiske Gudebilleder.

Ganesa. Trimurti. Krishna.

Vishnu. Siva og Parvati. Lakshmi.

nogen Rolle for Befolkningens store Masse. Brahma har saaledes næppe et Tempel i hele Landet, og selve Treenigheden kan ikke glæde sig ved nogen udbredt Dyrkelse. Det er til de to Guder Vishnu og Siva, at der daglig opsendes Millioner af Bønner fra den forindiske Halvø. I Treenigheden er Brahma den skabende, Vishnu den opholdende og Siva den tilintetgørende Gud. Ifølge denne Opfattelse er det naturligt, at Vishnu tænkes som en mild og menneskevenlig Magt, medens Siva er en grum og blodtørstig Aand. I Udformningen af Forestillingen om Vishnu have de ældre ariske Begreber om Guddommens Væsen haft en kendelig Del; det er ikke vanskeligt at faa Øje paa Forbindelsen mellem Siva og Urfolkenes religiøse Opfattelse.

Vishnu fremstilles som en ung Mand af mørkeblaa Hudfarve, i Regelen med fire Arme, ofte ridende paa Garuda, en Menneskeskikkelse med Vinger og Fuglehoved. Hans Attributer ere en Kølle, en Muslingeskal, en Vandlilie og en Kasteskive. Vishnu nævnes ikke i de ældste religiøse Skrifter, og ved sin første Fremtræden indtager han ikke nogen betydelig Plads blandt Guderne. I de store episke Digte fremtræder han derimod allerede som Sivas Rival til den højeste Plads paa den indiske Olymp. Oprindelig synes han at have været knyttet til Solen, men efter sin Ophøjelse giver han efterhaanden Afkald paa de Attributer, der tilkomme ham som Solgud. Han beholder kun den cirkelrunde Skive, der er et gammelt Symbol paa det straalende Himmellegeme. Han dvæler i sin Himmel med sin Hustru Lakshmi, Skønhedens Gudinde, men holder sig ikke altid fjærn fra Menneskene og deres Færd. »Hver Gang Religionen er i Fare, og Ugudelighed triumferer, stiger jeg selv ned for at forsvare de gode og undertrykke de slette; for at understøtte Retten bliver jeg aabenbar fra Tid til anden,« lader Digteren ham sige. Disse Vishnus Aabenbarelser ere de saakaldte Avatarer. Vishnu er den eneste indiske Gud, der paa denne Maade træder i Forbindelse med Menneskene.

Det er let at forstaa, hvorledes det nære personlige Forhold, hvori Guden saaledes kom til at staa til sine Tilbedere, i høj Grad maatte forøge hans Popularitet. Medens spekulative Aander kunde fordybe sig i det uudgrundelige Mysterium, at Guden i sin jordiske Tilsyneladelse paa een Gang er Gud og Menneske, gaves

der den store Hob lette Tilknytningspunkter til den mest yderliggaaende Billeddyrkelse.

Følgende ere de ti vigtigste af Vishnus Avatarer. Først paatog han sig Skikkelse af en Fisk for at frelse de hellige Bøger, Vedaerne, der truedes med at blive opslugte af den store Vandflod, der genfindes i den hinduiske Mytologi lige som i saa mange andre. Senere, da han ønskede at give den nyskabte Jord tilbørlig Fasthed, forvandlede han sig til en Skildpadde. Det er endnu den almindelige Tro, at han i denne Skikkelse bærer Jorden paa sin Ryg. Da Jorden atter ved en af de periodisk tilbagevendende Ødelæggelser var sunken ned under Vandene, omskabte han sig til et Vildsvin og drog med sine Hugtænder Jorden frem for Lyset. Vishnus fjerde Avatar er Narasingha eller Menneskeløven. Denne Skikkelse paatog han sig for at straffe en Konge, der benægtede hans Allestedsnærværelse. Kongen slog til en Søjle, da hans Søn forsikrede ham, at Vishnu ogsaa fandtes i den, hvorpaa Guden sprang frem som en forfærdelig Løve og sønderrev den vantro. Hans Sønnesøn slægtede ham paa. For at straffe ham kom Vishnu til ham i Skikkelse af en Dværg; Kongen syntes saa godt om ham paa Grund af hans usædvanlige Lidenhed, at han lovede at ville give ham, hvad han bad om. Dværgen ønskede at faa saa megen Jord, som han kunde gennemvandre i tre Skridt; Kongen lovede det. Da tog Vishnu Himlen i eet Skridt, Jorden i eet og forlangte nu, at Kongen skulde anvise ham et Sted, hvor han kunde sætte Foden til det tredje. Da Kongen ikke kunde det, blev han tvungen til at forlade Jorden. Den Gang den store Strid udkæmpedes mellem Brahmanerne og Krigerkasten, tog Vishnu som Parusu Rama Parti for de første og udryddede Krigerne fuldstændig. Den syvende Avatar fremstiller Guden som Rama, der ved Hjælp af Abernes Konge Hanuman erobrer Ceylon og dræber Kongen her, Ravana, der havde bortført hans Hustru Sita. Fortællingen herom danner Hovedhandlingen i det berømte episke Digt Ramayana. Den ottende Avatar er Bala Rama, der overvandt og udryddede de Skarer af Kæmper og slette Konger, der vare en Svøbe for de rettroende Hinduer. Buddha opfattes som den niende Avatar, der er kommen til Verden for at forlede de slette til Frafald fra Brahmalæren. Endelig betragtes det som

afgjort, at Vishnu, naar han atter viser sig paa Jorden, vil optræde i Skikkelse af en Hest, der altsaa bliver hans tiende Avatar.

Foruden i de nævnte ti Avatarer har Vishnu optraadt mellem Menneskene ogsaa i andre Skikkelser. Af disse er Krishna-Avataren den mest berømte. At Krishna oprindelig staar i Forbindelse med Dyrkelsen af Uvejret og Lynet, er vistnok utvivlsomt, men nu opfattes han som en Heros, en krigersk Helt, der, uimodstaaelig i Krig som i Kærlighed, er bleven en af Folkets Yndlingsguder trods sin noget tvetydige Moral. Han fødtes i en lille By mellem Delhi og Agra af en Kvinde ved Navn Devaki, men efterstræbtes af sin Onkel Kansa, fordi det var bleven spaaet denne, at en Søn af Devaki skulde dræbe ham. Saasnart Krishna var født, maatte hans Forældre flygte med ham til den anden Bred af Floden Jumana, hvor han blev overgivet til en Hyrde til Opdragelse. Han tilbragte tilligemed sin Broder sine Ungdomsaar blandt Hyrderne, optagen af at dræbe Kæmper og Uhyrer og hengiven til Nydelsen af Vin og Kvinder. Det er særlig denne Del af hans Liv, der har gjort hans Navn yndet af Millioner og skaffet hans Dyrkelse en saa vid Udbredelse. Efter at han var kommen til Skelsaar og Alder, dræbte han Kansa og regerede længe i Fryd og Herlighed, indtil han faldt paa Jagten, ramt af et Vaadeskud. Med ham gik hans hele Slægt til Grunde, og hans Herredømme opløstes; men saaledes havde det været hans Vilje fra Begyndelsen. Han havde ladet sig føde til Verden for at fremkalde Ødelæggelsen af en altfor talrig og overmodig Race. Bag de smilende, yppige Træk, paa hvilke Krishnamyten er saa rig, lurer der noget sørgmodigt og grusomt. Vishnu er ikke mindre end Siva den alt fortærende Tid.

Til Vishnu tør der ikke bringes blodige Ofre; paa hans Alter maa kun findes Vand, klaret Smør, Frugter, Blomster o. lign. De, der have valgt Vishnu til deres særlige Skytsgud, mærke Ansigtet med to Striber, der løbe op ad Næsen og udbrede sig til Siderne paa Panden. Dette Sektmærke tegnes hver Morgen ved Hjælp af indviet Dynd eller pulveriseret Sandeltræ. Ved Fremsigelsen af Bønnerne anvendes en Rosenkrans, der bestaar af 108 af Talsi-Træet udskaarne, runde Perler.

Den anden af de store hinduiske Nationalguder er Siva. Han fremstilles som en Mand med sølvhvid Hudfarve; midt i Panden

bærer han et tredje Øje; han har som Regel fire Arme, der bære forskellige Attributer, blandt hvilke en springende Hjort. En hvid Okse, Nandi, er hans hellige Dyr, paa hvilket han undertiden afbildes ridende. Siva har ikke som Vishnu vist sig for Menneskene i en Række Avatarer. Hans Udseende er altid væsentlig ens; dog fremstilles han ikke blot i sin egen Skikkelse, men ogsaa som *Linga.* Lingaen er et Symbol paa Naturens evige Foryngelsesevne, fremstillet i Skikkelse af de mandlige og de kvindelige Kønsdele i stærkt skematiseret Form. Den har ikke blot sin

Fig. 162. Linga. 1/10

Plads ved de til Siva indviede Templer, ofte udhugget i kolossal Maalestok af Sten, men bæres ogsaa som Amulet af en stor Del af de Sekter, der have kaaret Siva til deres Værnegud. I god Overensstemmelse med den vilde, orgiastiske Karakter, der er et betegnende Træk i hele Sivadyrkelsen, staar den Række Selvplagerier, der udøves ved den store i Aarets sidste Maaned Chaitra fejrede Fest. De mest yderliggaaende af hans Tilhængere, de saakaldte *Sannyasier,* underkastede sig ved denne Lejlighed grusomme Pinsler, idet de lode Tungen spalte og anbragte Slanger, Pinde o. l. i Hullet, eller de kastede sig fra høje Stilladser ned paa Sværd, fæstede i Jorden, eller gennemborede Legemet paa forskellige Steder. Festens Højdepunkt naaedes dog

paa den Dag, da de, ophængte paa en Krog gennem Kødet paa Ryggen, lode sig svinge rundt i en omdrejende Galge, undertiden i Timevis. Saadanne Bodsøvelser betragtedes af alle som i høj Grad fortjenstlige Handlinger. Overhovedet har Indieren med sit overvejende kontemplative Naturel en udpræget Forkærlighed for Askesen. At bortkaste al Kultur for helt at ofre sig for Religionen er Hinduens Ideal. De for alle jordiske Baand frigjorte Asketer besynges i hans Digte og fremstilles som saa mægtige Væsener, at selve Guderne ikke formaa noget imod dem. De stille sig helt uden for Kastevæsenet, sky Omgang med Mennesker, der ikke høre til deres Sekt, og tiltale næppe nogen undtagen for at bede om Almisse, som overalt bliver rakt dem med rund Haand. Med uredt Haar, bedækkede med Smuds og iførte Laser, der næppe skjule deres Nøgenhed, med en hellig Stav og en Skaal til Ris, ofte dannet af en menneskelig Hjærneskal*) drage de omkring, mere lignende Dyr end Mennesker. Hellige Tiggere af denne Art nævnes allerede i de ældre indiske Kilder og have haft megen Indflydelse paa de Samfund af lignende Art, der findes i de muhammedanske Stater baade uden for Indien (se ovfr. S. 388) og i dette Land.

Fig. 163. Sannyasier.

*) H. Balfour: Life history of an Aghori Fakir, i Journal of the anthrop. inst. of Great Britain and Ireland. Bd. XXVI. S. 340 ff.

Sivas Hustru er Parvati. Hun optræder under talrige Former, og hendes Dyrkelse er meget udbredt over hele Indien. I Karakter svarer hun ganske til sin Ægtefælle; det er det vilde, blodtørstige Træk, der fremtræder stærkest. Navnlig i sin Skikkelse som *Kali* (den sorte) dyrkes hun med blodige Ofre og vilde Udsvævelser. Hun afbildes da som en Kvinde af sort Farve, behængt med Slanger og afhuggede Menneskehoveder, medens Blodet drypper ned fra de lange Hugtænder og den udstrakte Tunge i den vidt opspærrede Mund. Til Sivas Kreds høre ogsaa hans Sønner Kartikeya eller Subramahnya, Krigens Gud, og Ganesa, Snildhedens og Lærdommens Beskytter. Den sidstnævnte er en af de aller mest populære Guder i Indien. Hans Billede anbringes foran i enhver Bog eller opstilles paa Korsvejene og i Bazarboderne, og hans Bistand anraabes ved Begyndelsen af et nyt Foretagende. Han fremstilles som en lille, tykmavet Mand med Elefanthoved. Dyrkelsen af Siva og de til ham knyttede Guddomme er især udbredt i Sydindien, sikkert fordi han er af dravidisk og ikke af arisk Oprindelse. Nu er han imidlertid lige som mange andre fremmede Gudeforestillinger af Brahmanerne bleven sat i Forbindelse med det hinduistiske System og kan ikke udskilles derfra.

De indiske Guddomme anraabes i et overordentlig stort Antal Templer. I enhver, selv den ubetydeligste Landsby findes der Gudehuse, rigtignok ofte kun tarvelige Straahytter, i ingen Henseende forskellige fra dem, i hvilke Menneskene opholde sig. Saa snart større Midler ere til Stede, ere Bygningerne prægtigere. Der er tidligere ved Omtalen af Arkitekturen givet Afbildninger af indiske Stentempler. Her skal kun nævnes, at Templet først og fremmest bestaar af den lille Celle, i hvilken Gudebilledet er opstillet. Uden om denne gruppere sig Søjlehaller, der tjene til Opholdssted for Pilegrimmene, og Damme, hvori de ceremonielle Vaskninger foretages. Hertil komme end videre, i alt Fald ved de større Anlæg, talrige Smaakapeller for andre Guddomme, og hele Komplekset omgives endelig af een eller flere Mure med knejsende Taarne.

Selve Gudsdyrkelsen foregaar i Templet under Ledelse af Præster. Den almindelig udbredte Anskuelse, at kun Brahmaner kunne optræde som Præster, beroer paa en Misforstaaelse. Enhver Mand af de højere Kaster, der er bekendt med de foreskrevne

Ceremonier, kan optræde som Leder af Gudstjenesten. Præsten begynder med en Tvætning i en nærliggende Flod eller i den til Templet hørende Dam. Derpaa nærmer han sig barfodet til Gudebilledet, medens han ved at ringe med en Klokke eller blæse i en af en Muslingeskal dannet Trompet vækker Guddommens Opmærksomhed. Visse Besværgelser tvinge Guden til at tage Ophold i sit Billede, saa længe Gudstjenesten varer. Dernæst salves Billedet eller bestænkes med indviet Vand. Endelig modtager det Offeret, der i Regelen bestaar af Frugter, Ris og Blomster. Foruden disse Ceremonier, der udføres i Templet, paahviler det den troende Hindu daglig at rette Bønner til sin Skytsgud og at begynde Dagens Arbejde med Neddykkelse i Tempeldammens hellige Vand.

Ved de fleste Templer findes et ikke ubetydeligt Antal Musikanter og Dansepiger (Bajaderer). Disse sidste vare oprindelig knyttede til Templet paa samme Maade som Vestalinderne i Rom. De betragtedes som Gudens Hustruer, og der paahvilede dem den Forpligtelse at opføre Danse foran hans Billede. Senere ere de sunkne en Del i social Agtelse, og i Nutiden skulle de snarere være Brahmanernes end Gudens Ægtefæller. Naar de optræde, ere de overlæssede med Juveler og Smykker af ædelt Metal, af hvilke de ofte besidde store Mængder. En Bajadere i Tanjore blev saaledes en Gang bestjaalet for Prydelser til en Værdi af 25,000 Rupier. Som Hetærer tjene mange af dem store Formuer; ikke faa Templer, Broer og andre offentlige Bygninger ere opførte paa en rig Dansepiges Bekostning.

Et af de Midler, med hvilke Hinduismen fastholder sine Bekendere, er de store religiøse Fester. Gudebillederne føres da ud af Templerne, i hvilke de til daglig Brug ere opstillede og føres i Procession gennem Byen. Enkelte Steder bruger man at forfærdige en Afbildning af det Dyr, der er helliget vedkommende Gud, og at anbringe Gudebilledet paa Dyrefiguren ved de festlige Optog. Paa Højtidsdagene kan man selv i mindre Byer se Snese af saadanne Dyrefigurer (*Vahan*) føres afsted, baarne paa Skuldrene af de troende, under Larm af Musik og oplyst af Fakler og Blus. Paa Fig. 164 er fremstillet Gudinden Kali, tronende paa sin Vahan, Løven, og overskygget af en stor Bomuldsparasol. Det er en Figur, der har været anvendt i Byen Vellore i Sydindien.

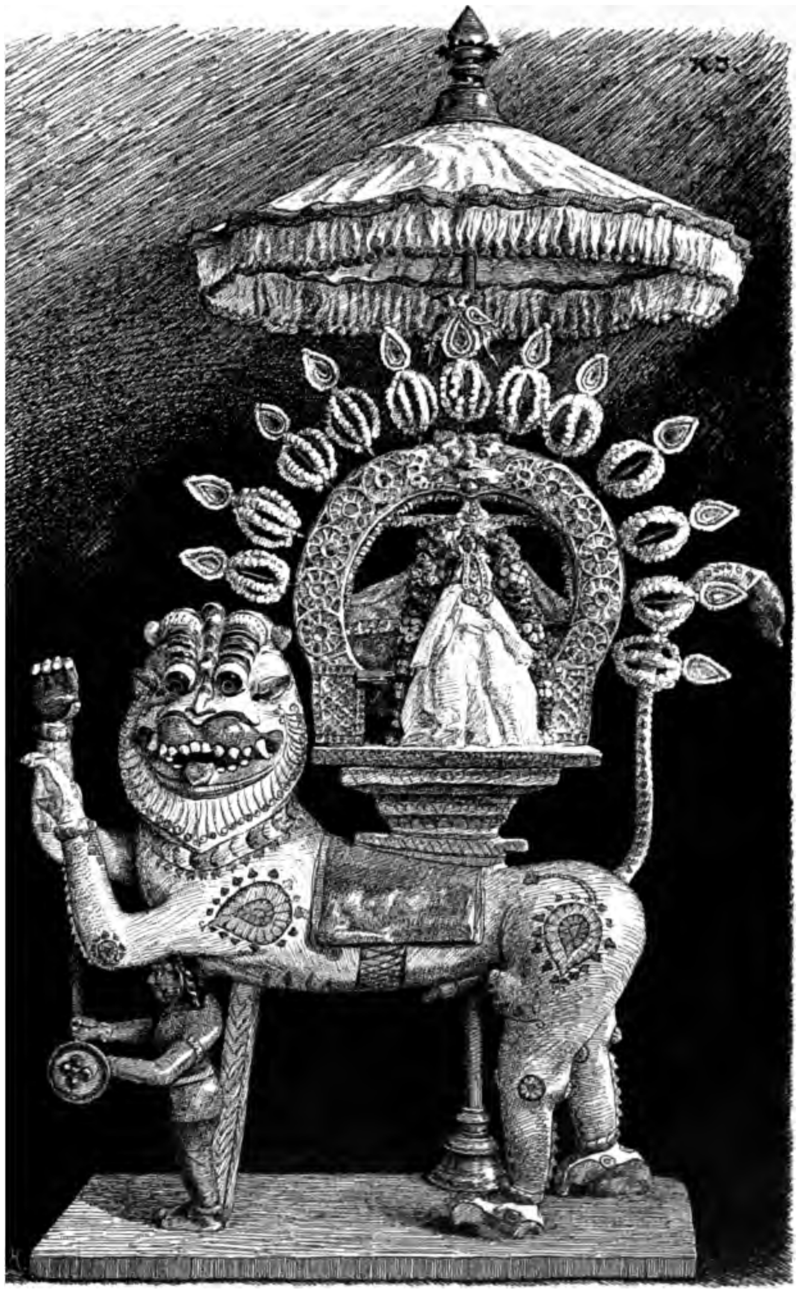

Fig. 164. Processionsdyr med Statuette af Kali. 1/15

Af Fester findes et meget betydeligt Antal; enkelte have opnaaet en overordentlig Udbredelse og Berømthed. I September og Oktober fejres saaledes en stor Fest for *Durga*, en af Parvatis Former. Hun fremstilles som et frygteligt Væsen med ti Arme, der svinge forskellige Vaaben. Troldkæmpen Mahisha, der havde undertvunget Verden, fandt i hende sin Overmand. Hun forfulgte ham trods alle hans Forvandlinger og drog ham til sidst ud af Halsen paa en Okse, i hvilken han havde søgt Tilflugt, og afhuggede hans Hoved. Paa Festens første Dag føres det af Straa og Ler dannede Gudebillede frem til de troendes Beskuelse. Paa den anden Dag bliver det badet under uhyre Tilstrømning af skuelystne; paa den tredje Dag rettes der Bønner til det. Bøfler, Geder og Faar ofres i store Mængder, Tempeldanserinder give deres Kunst til Bedste, Sangere og Musikanter fylde Luften med øredøvende Larm, og ved Mørkets Frembrud belyse Lamper og Fyrværkerier den mest løsslupne Ubændighed. Paa den fjerde og sidste Dag tager man under Afsyngelsen af Sørgesange Afsked med Gudinden, idet man anraaber hende om at vende tilbage det følgende Aar. Billedet bliver derpaa baaret i Procession ud til en Flod og styrtet i Vandet, idet Folkemængden først søger at bemægtige sig en Stump af dets Tøj eller Prydelser, der ere virksomme Amuletter.

Ikke alle Byer ere i lige Grad skikkede til Afholdelsen af religiøse Festligheder. I Indien ligesom alle andre Steder, hvor Overtro danner en væsentlig Bestanddel af den religiøse Overbevisning, knyttes der til visse Egne og Steder Forestillingen om en ejendommelig Hellighed. Et af de mest berømte Valfartssteder i Forindien er Staden Jaganatha i Provinsen Orissa. Byen er hellig Grund, til hvilken der ikke gærne tilstedes anderledestroende Adgang. I det pragtfulde Tempel findes tre af Træ raat udførte Gudebilleder, fremstillende Jaganatha (en Inkarnation af Vishnu), hans Broder Bulbhuddra og deres Søster Subradha. De ere bemalede med skrigende Farver og dækkede af brogede Klæder. En Gang om Aaret trækkes disse Billeder paa store Tempelvogne (se Fig. 151) ud til et Tempel uden for Byen, og da er Tilstrømningen overordentlig. Pilegrimme drage de tunge, knirkende Køretøjer, der naa en Højde af 45 Fod, i det brændende indiske Solskin over halvanden Mil. At der ved denne Lejlighed ofte kan komme Mennesker til Skade, følger af sig selv. Derimod beror

det paa en Misforstaaelse, naar det fortælles, at det betragtes som en fortjenstfuld Handling at kaste sig under Hjulene og lade sig knuse af Gudens Vogn. Enhver Blodsudgydelse er fremmed for Vishnudyrkelsen; sker der et Ulykkestilfælde, standser Processionen sin Gang, og de foreskrevne Renselsesceremonier foretages, inden Toget atter sætter sig i Bevægelse.

Andre berømte Valfartssteder ere Byerne ved Ganges, navnlig Benares. Ganges er Indiernes helligste Flod. Dens Vand kan aftvætte alle Synder, og det forsendes derfor til alle Egne af Landet i særegne Kobberkar, der af Brahmanerne forsynes med et Segl for at umuliggøre Bedrag. Man ser daglig Tusender bevæge sig paa de Stentrapper, der føre til Floden, for at dukke ned i de rensende Bølger. Naar den rettroende Hindu føler Døden nærme sig, er det hans højeste Ønske at udaande i eller ved Floden. Bedst er det, naar han kan være halvt nedsænket i Strømmen i det Øjeblik, da han udaander sit sidste Suk. Er han død forinden, kan man lade hans Lig flyde ned ad Vandene, eller man kan brænde det og lade Bølgerne bortføre Asken.

Denne Dyrkelse af en Flod er ingenlunde enestaaende. Narbuddha, Tambraparni og adskillige andre ere Genstand for lignende religiøs Ærefrygt som Ganges. Ogsaa Bjærge og ejendommelig formede Klipper tilbedes. Til Planter og Dyr, der af Mytologien ere bragte i Forbindelse med Gudeskikkelserne, knytter der sig religiøse Forestillinger. Talsiplanten er saaledes helliget Vishnu; ogsaa Figentræet betragtes som helligt. Det helligste blandt Dyrene er Koen, der ikke tør dræbes af en Hindu. Hvert Haar paa dens Skind et ukrænkeligt; hver Del af dens Krop er Sædet for en eller anden Guddom; intet Renselsesmiddel er saa virksomt som dens Urin eller Ekskrementer. Ved Templerne ser man ofte Flokke af disse Dyr vandre om, uden at det falder nogen ind at holde dem borte fra de hellige Steder. Aberne nyde godt af den Popularitet, der omgiver den tapre Kong Hanumans Skikkelse. Dyrkelsen af disse Dyr er gaaet saa vidt, at en Fyrste i Slutningen af forrige Aarhundrede med uhyre Pragt fejrede to Abers Bryllupsfest. Elefanter, Kameler og Heste mødte i rige Smykker ved Optoget. Brudgommen blev baaren i en Palakin, medens Tjenere tilviftede ham Køling med Vifter af Paafuglefjer, og selve Ægteskabsceremonien blev foretagen under Ledelse af lærde Brahmaner,

der fremsagde de foreskrevne Skriftsteder. — Gaas, Elefant, Fisk, Skildpadde, Krokodil og Hest dyrkes i forskellige Dele af Landet. Hos de indiske Urbeboere var i tidlig Tid Dyrkelsen af Slanger meget udbredt. Paa de fra buddhistisk Tid hidrørende Skulpturer ses ofte Fremstillinger af slangetilbedende Folk*. Navnlig Brilleslangen, hvis Bid er dødbringende, er Genstand for religiøs Ærefrygt. Den afbildes ofte sammen med Gudebillederne, idet den hæver sig over Hovedet af dem og med sin fladt udbredte Hals danner ligesom en Baldakin. Paa mange Steder findes desuden oprejst Sten, paa hvilke Slanger ere udhuggede uden at være knyttede til nogen anden Guddom. Foran saadanne Sten forrette mange deres Andagt og ofre Olie og Blomster. Det er især med den sivaitiske Gudekreds, at Slangetilbedelsen er bleven sat i Forbindelse.

Fig. 165 Slangedyrkelse.

Den overordentlige Elasticitet, der udmærker Hinduismen, kan navnlig iagttages i dens Forhold til Urbeboernes Religion. Det er allerede omtalt, hvorledes Sivadyrkelsen er bleven bragt i Forbindelse med den ortodokse Lære. Noget lignende har fundet Sted ved Dyrkelsen af Kali. Men der findes hos hele den sydindiske Lavkastebefolkning en Dyrkelse af gode og onde Dæmoner, som indtager en temmelig uafhængig Stilling i det religiøse System. I de fleste Landsbyer findes der Templer for Landsbygudinden Grama Devathi, der beskytter mod al Slags Nød og Sygdom og beskærmer mod onde Dæmoners skadelige Indflydelse. Brahmanerne have søgt at knytte Forestillingerne om Grama Devathi til Kali, idet de paastaa, at Landsbygudinderne ere de ni Former, i hvilke Kali optræder, eller underordnede Guddomme, der af Siva til Straf for deres Hovmod ere beordrede til at beskærme Menneskene mod de onde Dæmoner. Men saadanne modsigende Forklaringer vise tydeligt nok, at Landsbygudinderne ere det hinduistiske System

* J. Fergusson: Tree- and serpent worship. 2 ed. London 1872.

ganske fremmede. Det samme er Tilfældet med den Hærskare af Dæmoner, der ere Genstand for Anraabelse. Hungersnød, Pest, Kolera og andre Landeplager tilskrives Dæmoners Virksomhed. Mari Attal er Kolera- og Koppe-Gudinde; hun dyrkes dels til Stadighed, dels naar en Epidemi udbryder. Et raat formet, rødmalet Lerhoved med højt Hovedtøj og lange Hugtænder i Munden opstilles under et Tag af Maatter og Bambusstokke og modtager Ofre af Svin, Fjerkræ og Ris. Om Natten farer et Tog af kvindelige Dæmoner (Kannimar) hen over Jorden og slaar de mødende med Sygdom. For at forsone dem opstiller man deres Billeder af Ler under en Trægruppe og ofrer Kamfer til dem. Denne sydindiske Dæmondyrkelse staar i nøje Forbindelse med Ærefrygten for de afdødes Sjæle. Naar en Mand dør pludselig, f. Eks. dræbes af en Tiger eller en Slange, og ikke bliver begravet, vandrer hans Sjæl om som en menneskefjendsk Aand, der overalt søger at volde Skade. Er det en ved gode eller onde Handlinger særlig fremragende Mand, der saaledes mister Livet, lever hans Natur efter ham og optræder som Aand. Hver Landsby har derfor sine specielle Dæmoner at frygte, og det er Landsbygudindernes Hverv at yde Beskyttelse mod dem. Foruden ved de omtalte smaa Lerfigurer mener man ogsaa ved larmende Danse at kunne besværge dem til at tage Ophold i den dansendes Legeme og give Svar paa de Spørgsmaal angaaende Fremtiden, som man maatte ønske at rette til dem.

En med de religiøse Forhold i Sydindien særlig kyndig Forfatter* beskriver en saadan Besværgelsesdans paa følgende Maade:

»Naar man har besluttet at bringe en Dæmon et Offer, bliver en Person udvalgt til at optræde som Præst, thi Dyrkelsen af Dæmoner er ikke indskrænket til en egen Orden, men kan udføres af hvem som helst. Den fungerende Præst kaldes en Djævledanser. I Regelen er det Høvdingen eller en af de fornemste Mænd i Landsbyen, der optræder som saadan, men undertiden paatager en eller anden mandlig eller kvindelig andægtig sig frivillig denne Pligt, enten for derved at vinde Navnkundighed eller fordi Synet af Forberedelserne har opvakt en pludselig Lyst hos ham. Den fungerende Præst iklædes den Dragt og de Smykker, der passe for den Dæmon, der skal besværges. Hensigten med at iføre sig Dæmonens Insignier er uden Tvivl den at indgyde Tilskuerne Frygt, men den optrædendes brogede Dragt, de groteske Smykker, Hovedtøjet, Treforken og de ringlende Bjælder ligne saa meget de ved en Pantomime anvendte Genstande, at en Evropæer vanskelig kan be-

* R. Caldwell: A comparative grammar of the Dravidian or south-indian family of languages. 2 ed. London. 1875. S. 585 f.

[illegible] Musiken. De musikalske eller rettere larmende Instrumenter, der fornemmelig anvendes ved [illegible] ere Trommen og Hornet. Undertiden [illegible] en Klapper. Men det Instrument, der er det mest [illegible], fordi det er det mest [illegible], er den saakaldte Bue. En Række K[illegible] af forskjellig Størrelse ere [illegible] Strenge er [illegible] ved Anslag giver en [illegible] Instrumentet spilles med [illegible] Strengen med [illegible] med [illegible] Hornet [illegible] med et [illegible] [illegible] Musiken [illegible] Kjed[illegible] [illegible] Fiskel med [illegible]

[illegible] Forestillinger [illegible]

[illegible]

ovenfor omtalt, smaa Efterligninger af Lingaer, Rama- og Hanuman-Tilbederne Armsmykker, paa hvilke disse Værneguder ere afbildede. Vishnus Tilhængere mene, at de forstenede Ammoniter (Salagrama), der findes i forskellige indiske Floders Leje, yde virksom Beskyttelse mod alskens Trolddom. Hos Bjærgstammerne i Sydindien dannes meget kraftige Amuletter, bestaaende af et Sjakalhoved; den paa dette værende fremstaaende Benkam afskrabes saaledes, at der dannes en kort, fremspringende Spids. Mod Kighoste hjælpe smaa, runde Kobberplader med et indridset Billede af en Hund, der bæres i en Snor om Lænderne. Beskyttelse mod forskellig Trolddom og Forgørelse yder en Trylleformular, der indridses i en tynd Metalplade og gemmes i et Foderal til at hænge om Halsen. Meget udbredt er Troen paa det onde Øje. Naar man ser paa en Genstand eller et Menneske med Kærlighed eller Misundelse, Attraa eller Forbavselse, kan dette Blik have meget farlige Følger for den betragtede Genstand. Skal man derfor besøge en Overmand, en af Fyrstens Embedsmænd eller lignende, gør man klogt i ikke at tage kostbare Klæder og Smykker paa, der kunde opvække deres Beundring eller Begær. Der findes talrige Midler, ved Hjælp af hvilke man kan afvende de Følger, som det onde Øje kan medføre. Saaledes bruger man at hænge en Lerkrukke, paa hvilken man har malet sorte Pletter, op paa en Stok og stille den ved sin Mark, naar den er afhostet og har baaret rigelig Afgrøde; eller man anbringer en med Straa udstoppet Dukke i et Træ i Nærheden. Naar man bygger et Hus, opstiller man en lignende Lerkrukke ved dette eller anbringer paa hvert af dets Hjørner et brændt Lerhoved af en Mand og en Kvinde, der blive staaende som Beskyttere af Bygningen, til den i Tidens Løb har mistet sit nye Udseende. Midler af den her opregnede Art ere alle uskadelige og kunne anvendes ustraffet; anderledes er Forholdet med en anden Gruppe af Tryllemidler, hvis Hensigt er at forgøre og skade andre. Naar en Mand har en Uven, som han ønsker Døden, lader han gøre en lille Menneskefigur af raa Dej, dannet af ni Slags Sæd. Paa Figurens Bryst fæster han en Trylleformel, indridset paa en af de ovenomtalte tynde Metalplader, og bærer den dernæst tre Gange rundt om et til Kali indviet Tempel. Saa stikker han en Naal eller Torn igennem Figurens Hoved, Hals, Navle, Arme og Ben, og bærer den hen til den Plads, hvor Ligene brændes; her be-

graver han den med Ansigtet vendt nedad. Er dette sket, og ere alle Ceremonierne foretagne paa tilbørlig Maade, er der ingen Tvivl om, at den paagældende kun har kort Tid tilbage at leve i. Ønsker man ikke at fare slet saa haardt frem mod sin Uven, men vil man nøjes med at lade ham brække en Arm eller et Ben, gør man det tilsvarende Lem paa Figuren noget kortere end det andet og gennemborer det saa med en Naal; ved Begravelsen anbringes Dukken mellem to Lerskaale og med opadvendt Ansigt.

Ligesom det tidligere var en almindelig Tro i ikke faa evropæiske Lande, at den, der havde forskrevet sig til Fanden, af ham fik Raadighed over en eller flere Djævle, der maatte adlyde enhver Befaling, saaledes forestiller Folketroen i Indien sig ogsaa Forholdet. Kuddi Sattan er en saadan lille Djævel, der kan anvendes til Skade for andre. En Mand sidder med sin Tallerken foran sig og skal netop til at nyde sin Ris, — saa er pludselig Maden forvandlet til Skarn. En anden drikker Vand af et Messingkar; paa een Gang rives det ham af Haanden og ruller klirrende hen ad Jorden. Det er Kuddi Sattan, der driver sit Spil paa Opfordring af en personlig Uven af de paagældende. En lige saa vigtig, men mere uskyldig Rolle spiller han ved Taskenspillerkunster. Gøglerne føre ofte en lille af Klude dannet Figur af denne Djævel med sig, skjult i en Pose, af hvilken han fremtages, naar Kunsterne skulle begynde. »Taskenspilleren har gærne en 10—12aarig Dreng til Hjælper, og den lille Fyr har sædvanlig et saa forsorent og spidsbubeagtigt Udtryk, som man sjældent ser; hans Gerning er hovedsagelig at gøre næsvise og uforskammede Spørgsmaal til Gøgleren, saa denne tilsyneladende bliver rasende, og under den Dialog, der nu udspinder sig mellem dem, og hvori Kuddi Sattan altid spiller en Rolle, sidder Folk i een Latter og glemmer at se efter Gøglerens Hænder. Tilsidst, naar Drengens Næsvished gaar over alle Grænser, tager Gøgleren Kludedukken (som har en lille Klemme skjult i Toppen af Hovedet) og ved at trykke paa den fæster han den med et rask Ryk paa den Smule Tøj, som Drengen har om Lænderne, saa at den hænger ned som en Igle bag paa ham. Undertiden fæster han den ogsaa paa en eller anden Dreng blandt Tilskuerne, hvad der baade volder Morskab og Forskræk-

kelse, da Almuen næppe er hel klar over, om det er Spøg eller Alvor med denne Figur, der saadan kan bide sig fast i Folk.«*

Nøje forbunden med Troen paa Naturguderne var allerede i gammel Tid Forestillinger af animistisk Natur. De afdødes Sjæle antoges efter Døden at færdes ved de efterlevendes Boliger. Det blev da enhvers Pligt at anraabe sine Forfædre og forsone dem med Ofre. Det var næppe alene Angst for den Skade, de omflakkende Sjæle kunde volde, der førte til Anedyrkelsen. Der forbandtes med Tanken om de afdøde en Følelse af Ærefrygt, svarende til den, hvormed Adelsmanden ser tilbage paa Rækken af sine Forfædre. Et rigt Ceremoniel uddannedes efterhaanden for de Ofringer, der skulde bringes de døde. I den ældste Tid, i Vedaernes Periode, synes Ligene at være blevne begravede ubrændte. Senere blev Ligbrænding almindelig. Om Baalet slagtedes Kvæg under Afsyngelse af Hymner og Iagttagelse af talrige Ceremonier. Naar Liget var brændt, opsamledes Benene i en Urne, der blev nedsat i Jorden. I det væsentlige herske lignende Skikke nu til Dags. Saa snart en Mand bliver alvorlig syg, tror hans Omgivelser straks, at han er Døden nær og begynder i Tide at forberede alt til en standsmæssig Begravelse, uden at tænke paa, at dette er det bedste Middel til virkelig at bringe den syge paa Baaren. Særlig Vægt lægger man, som tidligere omtalt, paa, at Døden ikke indtræder, før den syge har naaet Bredden af en hellig Flod. I Bærestol føres Patienten afsted, helst naturligvis til Ganges eller en anden af de berømte Strømme. Kan man ikke i rette Tid naa en Flod, omgiver man Sygesengen med forskellige Arter helligt Græs og Korn eller med en Ring af Kogødning og lægger ved Mandens Side en Salagram eller Amulet. En Ko føres hen til ham, for at han kan gribe om dens Hale og derved af det hellige Dyr føres frelst over Dødens Flod. Hymner og Besværgelser læses over ham, og man opfordrer ham til at gentage Vishnus eller Sivas Navne. Naar endelig Døden udfrier ham, barberes han af sin ældste Søn, iføres nye Klæder, lægges paa Baaren og føres ud til Brændingspladsen, medens Kvinderne under Skrigen og Jamren følge efter. Baalpladsen er omhyggelig rengjort og bestænket med indviet Vand. Naar Baalets Flammer have angrebet Liget og

* Af et Brev fra Missionær Løventhal i Vellore.

halvvejs fortæret det, aabner man dets Hoved med et Slag af et Stykke helligt Træ for at give Sjælen Lejlighed til at undslippe. Efter Baalfærden rense Deltagerne i Sørgehøjtiden sig ved rituelle Vaskninger. Flere Dage senere opsamles de brændte Benstumper og lægges i en Urne. Undertiden begraves denne i Jorden; undertiden kastes derimod Benene i den nærmeste hellige Flod, og man tør da være sikker paa, at den afdøde er indgaaet til den evige Hvile, og ikke som en hjemløs Aand vil forulempe de efterlevende.

Den ovenfor givne Skildring af Hinduismen har holdt sig til de klart fremtrædende Fællestræk og har ikke taget Hensyn til de talrige Sekter, i hvilke den indiske Nationalreligion er delt. At omtale hver enkelt af disse er umuligt og ej heller af megen Interesse. En Undtagelse maa dog gøres. Den af Nanak stiftede Sikh-Religion er et saa ejendommeligt Eksempel paa den Indflydelse, som Islam har haft paa Hinduismen, at et kort Omrids af dens Historie vil være paa sin Plads her.

Det Stød, som den muhammedanske Erobring gav Sindene, skaffede sig Udtryk i Bevægelser, der opstod indenfor Hinduismen. Idet man stadig holdt fast ved den panteistiske Grundtanke, der som en rød Traad gaar gennem hele den indiske Religionshistorie, søgte man at bringe Forestillingen om en personlig Gud i Forbindelse med den. Hvad de filosofiske Skoler kaldte det absolute, opfattedes som staaende over de gamle Guder. En Række Reformatorer prædikede Andagtsøvelsernes og Askesens Værdiløshed og lagde Vægten paa Anraabelse, Bøn og Meditation, ved hvilke Midler Sjælevandringen antoges at kunne ophæves. Det var med Ideer af denne Art, at *Nanak*, Stifteren af *Sikh-Religionen**, optraadte. Hans Lære var ikke paa noget Punkt original, og han savnede ganske spekulativ Begavelse. Men hans Person var tillidsvækkende, og den Iver, hvormed han indskærpede, hvad han ansaa for det rette, var smittende. Ved sin Død (1538) overdrog han Værdigheden som Apostel (*Guru*) til en af sine Disciple, og den Forestilling holdt sig længe, at Religionsstifterens Aand paa denne Maade stadig var levende i hans Menighed. Under den femte Guru, der levede ved Begyndelsen af det 17de Aarhundrede,

* Sikh betyder Tilhænger.

samledes alle de Digte, i hvilke hans Forgængere havde nedlagt deres religiøse Anskuelser, til en hellig Bog (Granth, d. v. s. Bog), og efterhaanden fortrængte denne ganske Vedaerne. Den samme Guru indførte tillige en regelmæssig Beskatning af alle Sikher, hvorved han blev sat i Stand til at føre et stort Hof og efterhaanden blev Hovedet for en Stat i Staten. Antallet af nye Medlemmer forøgedes stadig, og Sekten udbredte sig over hele Pendschab. Da Guruen deltog i et Oprør mod sin muhammedanske Overherre, blev han kastet i Fængsel, hvor han døde. Hans Søn og Efterfølger greb nu til Vaaben og vandt ved sin skaansomme Optræden overfor Almuen mange Tilhængere. Hans Sønnesøn og Efterfølger underkastede sig dog atter under Stormogulen. Senere begyndte Sikhernes Røvertog paa ny, og i Govind Singh (1675—1708) fik de en dygtig Anfører, der var opfyldt af et glødende Had mod Muhammedanerne. Han gav Sikherne en stærk Organisation, der i det ydre fik Udtryk i Dragt og Optræden. Alle Mænd skulde bære korte, til Knæene naaende snævre Benklæder; Haaret maatte aldrig klippes, Sværdet aldrig aflægges; Tobaksrygning var strængt forbudt. Kastevæsenet ophævedes fuldstændigt; alle Sektens Medlemmer skulde være ligeberettigede i social som i religiøs Henseende. Mange vilde ikke finde sig i disse nye Bestemmelser, men fra de lavere Kaster indtraadte talrige nye Medlemmer. Efter hæftige Kampe med Muhammedanerne døde Govind Singh i Sydindien efter at have ophævet Guru-Institutionen og lært, at for Fremtiden var Guruens Aand at finde i Granth. Hans store Planer om ganske at omstyrte Muhammedanernes Magt i Indien mislykkedes; men han svækkede den dog betydelig, og han omskabte sine Sikher til et Soldaterfolk, der kun havde den Udvej at fortsætte Kampen, hvis de vilde bestaa. I de følgende Aar vedblev Krigen mod Muhammedanerne med vekslende Held. Persiske Indfald nødte Mogul-Herskerne til at holde gode Miner med Sikherne og give dem faktisk Uafhængighed for at købe deres Hjælp mod de indtrængende Erobrere. Der dannede sig under Ledelse af en Række dygtige Krigere et stort Sikh-Rige, der stadig udvidede sin Magt over Nordindiens Folk. Dets indre Styrke stod dog ikke i Forhold til dets ydre Udstrækning, og 1845 bukkede det under for Englænderne. Agtelsen for Sikhreligionen tabte sig samtidig med,

at Uafhængigheden mistedes, og Hovedmassen af Sikherne synes efterhaanden at vende tilbage til Hinduismen.

Nanak vilde paa ingen Maade bryde med den officielle Religion. Hans Lærdomme udmærke sig da heller ikke ved selvstændige Tanker, men slutte sig paa alle væsentlige Punkter til Hinduismens Verdensopfattelse. Ejendommeligst er Læren om det højeste Væsens Enhed. Denne hævdes af Nanak lige saa kraftigt som af Muhammed, men Guddommen opfattes dog ikke deistisk, men panteistisk. De endelige Væsener have ingen Realitet; de ere kun de Former, i hvilke det absolute giver sig Udtryk. Om en egentlig Skabelse kan der ikke være Tale; Verden maa opfattes som en Emanation af det absolute. Hinduismens Guder fornægtes ikke, men de indtage en underordnet Plads og bør følgelig ikke være Genstand for Tilbedelse. Enhver ydre Gudstjeneste er forkastelig; Mennesket bør søge Gud i sit Hjærte. Den menneskelige Sjæl er en Gnist af det evige Lys og altsaa udødelig. Naar Legemet gaar til Grunde, vender den tilbage til sit Ophav og optages i det absolute. Denne Genforening med Tilværelsens Urgrund er det, der bør tilstræbes, men da Verden er hildet i Illusionen, kan Mennesket ikke af sig selv naa til denne Tilstand. Al Askese fører ikke til Maalet. Kun naar den, der er optaget blandt Sikherne af en Guru, har faaet Ret til at udtale det absolutes Navn, kan han renses for den ved ham klæbende Egoisme og indgaa til den evige Forening med Guddommen.

Hinduismen i dens utallige forskellige Former er ikke den eneste Religion i Indien. Ogsaa ude fra have forskellige Religioner gjort mere eller mindre vellykkede Forsøg paa at vinde Tilhængere i Landet. Det er tidligere omtalt, hvorledes Persiens gamle Ildtilbedelse under det stærke Tryk fra den indtrængende Islam søgte og fandt et Tilflugtssted i Egnen om Bombay, medens den mistede Fodfæste i sit Hjemland. Allerede tidlig naaede Kristendommen til Indien. Legenden beretter, at St. Thomas prædikede Evangeliet paa Malabarkysten, og at han led Martyrdøden tæt ved Madras. Da Portugiserne fandt Søvejen til Indien, landede de paa det Sted, hvor et kristent Samfund havde slaaet de fasteste Rødder, og hvor dets Medlemmer dannede en talrig og anset Kaste. Biskoppen af Angmala, der indsattes af Patriarken i Babylon, var Lederen af omtrent to hundrede tusinde Menneskers

aandelige og timelige Velfærd. Men den fra Moderkirken saa afsondrede Beliggenhed havde forhindret den indiske Kirke i at tilegne sig de Fremskridt i Kultur og Teologi, som den romerske Kirke havde gjort i de forløbne tusinde Aar. De indiske kristne kendte ikke til den Dyrkelse af Jomfru Maria, der havde vokset sig stærk gennem Middelalderens mørke Aarhundreder. Helgenerne vare for dem kun Venner af Gud. Om Skærsilden havde de ikke hørt Tale. Giftermaal var ikke forbudt deres Præster. Ved deres Gudstjeneste udfoldedes der ikke større Pragt end i den apostoliske Kirkes Dage. Men havde de saaledes undgaaet Farerne ved en for nær Forbindelse med Vesten, var det ikke lykkedes dem ganske at gaa fri for Paavirkning fra deres hedenske Omgivelser. Ved St. Thomas' Grav, fortæller Marco Polo forbavset og forarget, saa man ikke blot kristne, men ogsaa saraceniske Pilegrimme. En senere rejsende fortæller, at ej heller Hinduerne holdt sig borte fra de indviede Steder, og at Templet var fyldt med Afguder. Intet kunde være de rettroende Portugisere mere vederstyggeligt. De følte sig som Himlens Redskaber til Udryddelse af dette Kætteri. Inkvisitionen anvendte sine i Evropa prøvede Overtalelsesmidler, og ved Udgangen af det sekstende Aarhundrede kunde Ærkebispen af Goa erklære, at den indiske Kirke var opløst, og at de forvildede Faar vare vendte tilbage til den rette Fold. Tredsindstyve Aars Undertrykkelse blev baaret taalmodigt. Saa snart Hollændernes Tolerance afløste Portugisernes Fanatisme, fremtraadte den selvstændige indiske Kirke paa ny. Patriarken i Antiokia sendte en Bisp til Indien, og den saa længe afbrudte Indvielse af Præsterne fandt atter Sted. De malebariske kristne danne endnu den Dag i Dag en lille, men levedygtig Kirke, der med Skarphed adskiller sig fra de protestantiske og romersk-katolske Samfund. Skønt den ikke tæller mere end en halv Million Tilhængere, er den dog delt i to Sekter. At gøre Rede for de Punkter, i hvilke de adskille sig fra hinanden, vilde være uden Interesse. Vigtigere er det at finde Grunden til den Sejhed, hvormed denne lille Kirke har kunnet bevare sin Selvstændighed gennem saa lange Tidsrum, medens andre Religioner, som f. Eks. Buddhismen, der dog har kunnet tælle mange flere Bekendere, sporløst ere forsvundne. Sikkert med Rette peger man da paa den Omstændighed, at de indiske kristne levede samlede i fast

afgrænsede Kaster af lignende Art som de, i hvilke det borgerlige Samfund er delt. Kasterne, dannede af Slægter af fælles Oprindelse og med fælles Gudsdyrkelse, ere urokkelige; de maa opløses i deres enkelte Bestanddele for at kunne tilintetgøres. Mangelen af en saadan fast Sammenslutning var Buddhismens Ulykke.

Ogsaa den anden store Verdensreligion, der skylder Muhammed sin Oprindelse, har faaet Indpas i Indien, og har vundet vid Udbredelse, særlig i Landets nordlige og nordvestlige Dele. Man regner, at der findes omtrent 50 Millioner indiske Muslimer. Invasionen begyndte i det ottende Aarhundrede, men Erobringen gjorde kun langsomme Fremskridt, idet Radschputerne og andre krigerske Stammer i Pendschab satte sig kækt til Modværge. Først ved Aar 1000 tog Erobringen mere Fart. Ved talløse mindre Indfald kuedes efterhaanden al Modstand i Landets vestlige Provinser; i Begyndelsen af det trettende Aarhundrede erobredes Bengalen lige til Ganges' Delta, og hermed var hele det nordindiske Lavland underkastet Sejrherrerne. Snart efter vendte Erobringslysten sig mod Dekan, der hjemsøgtes med røveriske Strejftog. I Sydindien lykkedes det dog aldrig Muhammedanerne ret at faa fast Fod. Indfødte Kongeslægter vedbleve stadig at herske i de fleste Stater her, om de end betalte Skat til den nominelle Overherre i Delhi. Den persiske Konge Baber, der i Begyndelsen af det sekstende Aarhundrede paaførte de nordindiske Fyrster Krig, og hvem de tidligere muhammedanske Herskeres Erobringer tilfaldt, blev Grundlæggeren af Stormogulernes berømte Rige, der naaede sin højeste Glans og største Magt under hans Sønneson Akbar (1556—1605). Hans Politik lige overfor Hinduerne var grundet paa religiøs Tolerance og politisk Ligeberettigelse. Skønt han ikke forlod den Religion, i hvilken han var opvoksen, viste han stor Interesse for Hinduernes og de kristnes religiøse Systemer og foranstaltede ofte Disputatser om teologiske Æmner mellem Jesuiter, Jøder, Brahmaner og Muhammedanere. Efter Akbars Død gik det hurtigt ned ad Bakke med Stormogulernes Herredømme. Under Aurangzeb (1658—1707) begyndte en strængere Vedhængen ved Profetens Lære at faa Indpas ved Hoffet, men samtidig udbredte den nydannede Marathrige sin Magt og svækkede den mogulske Indflydelse i Dekan. Aurangzebs intolerante Politik lige over for Hinduerne fjærnede mange dygtige

Hjælpere fra Muhammedanismens Sag og vakte Misfornøjelse i vide Kredse. Efter hans Død faldt Magten i Hænderne paa Hæren; Guvernørerne i de forskellige Provinser tilrev sig Uafhængigheden, og Hinduerne gjorde aabenlyst Oprør. Under de følgende Uroligheder, der forøgedes ved Afghanernes Indfald, lykkedes det Evropæerne at vinde den afgørende Indflydelse paa Halvøens politiske Forhold.

De indiske Muhammedanere deles lige som deres persiske Troesfæller i Sjiiter og Sunnitter, men til det Had, hvormed disse to Sekter forfølge hinanden i Schahens Rige, findes der ikke noget tilsvarende i Indien. Tværtimod hersker der den største Tolerance. De to Partier omgaas paa den venligste Maade i det daglige Liv og deltage i de samme Festligheder. Skønt Muhammedanismen af sine indiske Tilhængere forlanger de samme Dogmer anerkendte, som den opstiller overalt i den islamitiske Verden, har den dog ikke undgaaet at paavirkes saa stærkt af Hinduismen, at de Former, under hvilken den fremtræder i Indien, i meget fjærner sig fra dem, der ere de almindelig anerkendte, f. Eks. i Arabien og Nordafrika. Grunddogmet om Guddommens Enhed fastholdes vel, men mangen Muslim dyrker ved Siden af Allah en Række Helgener, til hvis Grave der valfartes, og til hvis Ære der paa bestemte Tider af Aaret afholdes Fester. Blandt disse indtager den saakaldte Muharram, der fejres til Minde om Hussein, den mest fremtrædende Plads. Mange Enkeltheder i det Ceremoniel, der ved denne Lejlighed følges, ere tydeligt nok laante fra den af Hinduerne afholdte Durga-Puja til Ære for Durga. Paa den tiende Dag styrtes Gudindens Billede i Floden under Musikens Toner og i Overværelse af uoverskuelige Menneskemasser. Paa samme Maade føre Muhammedanerne en Efterligning af Husseins Grav om i Optog og kaste den tilsidst i Vandet. Ved Gudsdyrkelsen følges Skikke, der kun daarligt passe til Koranens Aand. Det er, som om den ortodokse Muhammedanisme er for nøgen, for lidet talende til Fantasien, til at den kan tilfredsstille Indiernes religiøse Trang. Paavirkningen fra Hinduismen strækker sig ikke alene til Dyrkelsen af Helgener. Ogsaa Relikvier vises der megen Ærefrygt. Buddhas Efterladenskaber forvandles til Alis; Muhammeds Kjortel og Aftrykket af hans Fod vises som vigtige Relikvier i Nordindien. Endelig maa erindres om, at de muhammedanske Fakirer, der i

ikke ringe Antal optræde som Asketer og Tiggere af samme Art som de hinduiske, aabenbart skylde disse deres Oprindelse*.

Fig. 167. Muhammedansk Fakir fra Lahore.

Skønt Buddhismen, som allerede tidligere fremhævet, nu kun findes ved Landets Yderkanter, i Nepal og paa Ceylon, maa den dog paa dette Sted omtales med nogen Udførlighed, da den i hele sit Anlæg er nøje knyttet til sit Hjemland og næppe vil kunne forstaas, naar den ikke betragtes i Sammenhæng med den almindelige religiøse Udvikling i dette. Desværre ere Kilderne til dens ældre Historie i høj Grad upaalidelige. Buddha har ikke undgaaet den Skæbne, der ogsaa er timedes andre Religionsstiftere, at et Væv af Æventyr og Legender i Tidens Løb er vokset saa fast om hans Navn og Gærning, at det er vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at naa til Klarhed over, hvor meget af den overleverede Livshistorie der kan gøre Fordring paa at anerkendes som historisk Sandhed. I Virkeligheden ved man saa lidet om Buddhas Liv, at enkelte Kritikere endog have ment ganske at burde bestride hans Eksistens som historisk Personlighed og hældet til at opfatte alt, hvad der fortælles om ham, som Solmyter. Vil man ikke gaa saa vidt, men ønsker man at fastholde Forestillingen om Buddha som en historisk

* Garcin de Tassy, Mémoire sur des particularités de la religion musulmane dans l'Inde. Paris 1831. — F. Goldziher, Muhammedanische Studien. Bd. II. Halle. 1890. S. 366.

Person, maa man erklære, at Kilderne ikke tillade at give en sammenhængende Fremstilling af hans Levned. At fortælle Buddhas Livshistorie bliver derfor at genfortælle Legenden.

I den lille By Kapilavastu* i den nuværende Provins Oudh levede ved Aar 500 f. Chr. Høvdingen Suddhodana, der herskede over en Del af Stammen Sakya. Han var gift med Maja, der fødte ham Sønnen Gautama, den senere Buddha. Om dennes Ungdomsaar er Legenden næsten ganske tavs. Han blev gift i en ung Alder, men skal tidlig være bleven gennemtrængt af Følelsen af Forfængeligheden af al menneskelig Stræben. Legenden fortæller, at hans Fader holdt ham nøje bevogtet, for at han ikke skulde forlade Hoffet og give sig til at leve som Eneboer. Alle Forsigtighedsregler vare dog spildte. En Dag, da Gautama kørte ud til sine Haver uden for Byen, mødte han en Olding med skaldet Hoved, rynket Hud og svagt Legeme; han stod tæt ved Prinsens Vogn, støttende sig til en Stav. Gautama spurgte Vognstyreren hvem det var. Han svarede: »Det er en Olding.« »Og hvad er en Olding?« »Det er en Mand, der ved Alderen har mistet sin Aands Styrke, sit Legemes Kraft og sin Hukommelse. Han vil snart dø.« »Og er denne Lov fælles for alle?« »Ja, alle, der ere fødte, maa dø.« Senere mødte Gautama en syg, derpaa en død. Han rettede de samme Spørgsmaal til Vognstyreren og modtog det samme Svar: Døden ere alle fødte Væsener underkastede. Endelig traf Prinsen en Mand, klædt i en Munks Dragt og med raget Hoved. Han gik med rolige, værdige Skridt, med en Skaal til den sammentiggede Ris i den ene Haand og en Stav i den anden; han saa ikke til højre eller venstre, men var hensunken i Betragtning, og hans Ansigtsudtryk tydede paa dyb Sjælefred. Paa sit Spørgsmaal om, hvem det var, fik Guatama det Svar, at det var en Mand, der søgte at gøre godt, holde sine Begærligheder i Tømme og have Medlidenhed med alle. Prinsen mente her at have fundet, hvad han søgte, og ønskede intet hellere end at frasige sig Verden og blive Asket. Skønt hans Hustru nu fødte ham en Søn, besluttede han at forlade Hjemmet for at følge sit religiøse Kald. Om Natten drog han fra Byen og klædte sig i en omvankende Tiggers Dragt.

* Buddhas Fødeby er i den nyeste Tid bleven genopdaget. (Jfr. Bühler i Athenæum, 6. Marts 1897. Oppert i Globus Bd. 71, S. 224 f. Barth i Journal des savants. 1897. S. 65 ff.).

Først gav han sig i Lære hos Brahmanerne og indviedes i de indiske filosofiske Systemers Mysterier. Han fandt dog ikke Tilfredsstillelse her og forsøgte saa, om maaske yderliggaaende Askese vilde hjælpe. I seks Aar levede han tilbagetrukken fra Verden, optagen af de haardeste Bodsøvelser, men den eftertragtede Sjælefred naaede han ikke derved. Saa opgav han Askesen som utilfredsstillende og vendte atter tilbage til Menneskenes Samfund. Siddende under et Figentræ ved det senere saa højthellige Valfartsted Buddha Gaya hengav han sig til Meditation. Det svundne Liv fremstillede sig for hans Blik, og han spurgte sig selv, om han ikke burde vende tilbage til Forældre og Hustru. Mara, Personifikationen af Menneskets kødelige Lyster, fristede ham ved allehaande forføreriske Billeder, men han modstod, og da Sejren var vunden, var Løsningen af Tilværelsens Gaade gaaet op for ham. En højere Indsigt i Verdensløbet var opnaaet, og i denne Nat blev Gautama til Buddha d. v. s. den oplyste. Den Sandhed, der fremstillede sig for Buddha i dette evig mindeværdige Øjeblik, er Grundtanken i den Lære, som han senere prædikede. Der gives ikke nogen almægtig Guddom, der styrer Verden: de af Hinduismens Bekendere dyrkede Guder eksistere maaske, men de ere ikke uafhængige af Verdenslovene, de ere ikke udødelige. De hellige Skrifter, Vedaerne, besidde ikke nogen Autoritet. Hermed bortfalder hele den rituelle Gudstjeneste som værdiløs til at opnaa et saligt Liv. Den eneste Vej, der fører til dette Maal, er en moralsk Livsførelse. Meditationen fremkalder Kundskaben om Sandheden. Sandheden bestaar i den Erkendelse, at den nuværende Eksistens er et Led i en uendelig Kæde af Sjælevandringer; enhver Eksistens medfører Lidelse, og Lidelsen kan kun ophæves ved Selvbetvingelse, Udslukkelse af alle Ønsker og Aflæggelse af Uvidenheden. Den moralske Livsførelse bestaar i at leve i Overensstemmelse med den Sandhed, som er udfunden ved Hjælp af Meditationen. De gode og slette Handlinger overleve Mennesket og genskabe det saa at sige efter dets Død, idet de betinge, i hvilken Form det dernæst skal fremtræde. Saaledes former Mennesket selv sin Fremtid. Ved stadig at handle paa rette Maade opnaas ved hver ny Genfødelse en højere Stilling i Væsnernes Rækkefølge, indtil endelig den fuldkomne Indsigt i Verdenssammenhængen ligger klar. Den der er kommen til dette Punkt,

har ikke mere at lære, men er moden til at indgaa til Nirvana, »en Tilstand som den udslukkede Flamme«, et fuldstændigt Ophør af al Lidenskab og al Lyst, en Ophævelse af den personlige Eksistens og dermed af en gentagen Fødsel.

Med disse Grundtanker begyndte Buddha at optræde som Lærer. Han paastod ikke, at han havde modtaget dem ad overnaturlig Vej; han forlangte ikke, at man skulde anse ham for en Profet, for et Talerør for Guddommen. Hvad han lærte, havde han vundet ved egen Kraft, og ved egen Kraft kunde enhver naa til den samme Indsigt som han selv. Han skal hurtigt have samlet Tilhængere, men han tænkte næppe paa at danne et eget System i Modsætning til Brahmanismen og det med denne saa nøje forbundne Kastevæsen. Der var ikke noget revolutionært i hans Optræden. Men i hans Ideer laa gemt Spirerne til en fuldstændig Omdannelse af Samfundet. Ved at lære, at Vejen til Salighed stod aaben for enhver, ophævede han i religiøs Henseende alle Skranker. Et almindeligt Broderskab mellem alle Skabninger proklameredes som den Grundsætning, der skulde lede Menneskene i deres indbyrdes Samkvem. Had, Misundelse, Blodsudgydelse og Voldshandlinger burde i lige Grad afskyes. Og ikke blot over for Medmenneskene var en mild og human Optræden en uafviselig Pligt; ogsaa Dyrene burde behandles med Kærlighed. »Berøv ikke nogen levende Skabning Livet« var en af de Læresætninger, som Buddha indskærpede sine Tilhængere. Under alle de Forandringer, som Buddhismen i Tidens Løb er undergaaet, er Forbudet mod Blodsudgydelse maaske det, der har været de færreste Omvekslinger underkastet. Det er blevet prædiket til alle Tider overalt, hvorhen de buddhistiske Missionærer have naaet, og med ikke ringe Held. Paa dette Punkt har den indiske Vismands Lære haft større Indflydelse paa sine Bekendere end den kristne Kirke paa sine. Der er, siger en fremragende evropæisk lærd, kun to Punkter, paa hvilke Buddhismen kan siges at have Fortrinnet frem for Kristendommen. Det er dens Afsky for Blodsudgydelse og dens religiøse Tolerance. De blodtørstige centralasiatiske Nomader, der atter og atter have oversvømmet Evropa og hærget det med Ild og Sværd, ere blevne fuldkommen uskadelige, efter at de have antaget Buddhismen. Hvis Evropæerne ved at blive Buddhister vilde blive lige som disse og afskaffe Krig og Blodsudgydelse, saa kunde man

næsten ønske, at de buddhistiske Missionærer, der nu optræde i vor Verdensdel, maatte have Held med deres Bestræbelser.

Buddhas egentlige Menighed dannedes af Munke (*Bikklu*, ɔ: Tiggere), Mænd, der udelukkende vilde leve for at fremme deres Saligheds Sag, og som med Bortkastelse af alle jordiske Baand vilde nøjes med, hvad der frivillig blev dem givet. Det vil let indses, at en saadan Menighed som Supplement kræver en talrig Lægmandsstand, der kan underholde Tiggermunkene. Alene af denne Grund maatte Tilhængerskaren udvides til ogsaa at omfatte saadanne, der vel anerkendte Sandheden af de forkyndte Lærdomme, men som dog samtidig vedbleve at passe deres daglige Dont (*Upasaka*, ɔ: Højagtere). Naturligvis kunde de ikke haabe at naa Nirvana saa hurtigt som Munkene. Buddhas Liv var fra nu af helliget Udbredelsen af den nye Lære. Han drog fra Sted til Sted i Nordindien, overalt prædikende og overalt vindende nye Tilhængere. Blandt disse optoges snart ogsaa Kvinder, saa at Samfund af Nonner sluttede sig til Samfund af Munke. Buddhas Læreaar angives til fem og fyrretyve. I den lille By Kusinagara, en Snes Mile fra Kapilavastu, skal han være død, efter Legenden paa Grund af, at han havde nydt noget ufordøjeligt Svinekød.

Buddha virkede alene ved det mundtlige Ord. Han efterlod ingen skriftlige Optegnelser. For at forebygge mulige Uoverensstemmelser i Læren, forsamlede straks efter hans Død Disciplene sig til det saakaldte første Koncil. Her synes man at have gennemgaaet og til en vis Grad bragt System i de Lærdomme, som den hensovede Vismand havde indpræget; at der allerede da skulde være blevet nedskrevet noget, er meget lidet sandsynligt. Snarere har man indskrænket sig til at indskærpe de praktiske Leveregler. I de følgende Aar skulle talrige Misbrug have indsneget sig. Det blev derfor nødvendigt paa ny at afholde et Koncil, og denne anden buddhistiske Kirkeforsamling skal have fundet Sted 100 Aar efter Buddhas Død. Her bleve 10 forskellige Misbrug fordømte, men allerede ved denne Lejlighed skal der være indtraadt en Splittelse i det nye Religionssamfund, idet der opstod to større Partier, der senere delte sig i atten Sekter. Buddhismen vandt imidlertid stadig Terræn i Nordindien. Til officiel Religion blev den først gjort, da Kong Asoka gik over til den og lagde sin Indflydelse i Vægtskaalen til Fordel for den.

Asoka var Konge over Nordindien og levede omkring Aar 250 før vor Tidsregning. Oprindelig havde han været Brahmadyrker, men han vandtes for den nye Lære og blev, som man med Rette har sagt, Buddhismens Constantin. Ved fem Midler søgte han at skaffe Buddhismen stor Udbredelse og fast Fodfæste. Han sammenkaldte et Koncil, der skulde drøfte dens Lære; han udsendte Missionærer til fjerne Egne for at forkynde den; han udstedte Edikter, der proklamerede dens Principer; han oprettede et Raad, der skulde vaage over dens Renhed; han lod dens hellige Skrifter underkaste en Revision. Af Asokas Edikter, der ere de ældste bevarede Indskrifter i Indien, findes endnu henved halvtreds, indhuggede paa Søjler og Klipper. De forbyde at slagte Dyr til Føde eller Offer, paabyde Oprettelse af Hospitaler for syge Mennesker og Dyr, anordne en hvert femte Aar fornyet Offentliggørelse af Buddhas Forskrifter og proklamere den nye Religions Overlegenhed over den gamle Gudetro. I Kong Asokas Tid begynder den storartede Udbredelse af Buddhismen, lykkeligvis i Modsætning til andre Verdensreligioner, ikke ved Sværdet, men ved Prædiken. Asokas Søn blev en af de første Pilegrimme, der landede paa Ceylon og indførte Buddhas Lære her; senere forplantede den sig til Birma, Siam, Java, Sumatra og Bali. I det første Aarhundrede af vor Tidsregning skal et nyt Koncil være blevet afholdt, ved hvilket der vedtoges saadanne Ændringer i Læren, at den allerede tidligere fremtraadte Splittelse nu blev endelig. Medens den sydlige Buddhisme (d. v. s. den, der herskede i Landene Syd for Himalaja) fastholdt Bestemmelserne fra Asokas Tid, dannede den nordbuddhistiske Skole sine Lærdomme paa Grundlag af de Afgørelser, der vare trufne paa det sidste Koncil.

I det sjette Aarhundrede synes den indiske Buddhisme at have naaet sin højeste Blomstring. Men allerede, da den bekendte kinesiske Pilegrim Hiouen-Thsang (629—45) besøgte Landet, var den i Tilbagegang. Den kunde ikke hævde sin Stilling lige over for Brahmanismen. Denne var nemlig ingenlunde bleven fordreven af Buddhismen; begge Religioner levede fredeligt Side om Side under gensidig Paavirkning. Den nævnte kinesiske rejsende fortæller, hvorledes man ved en religiøs Fest den ene Dag opstillede et Billede af Buddha, den anden et af Solguden, den tredje et af Siva. Det gik Buddhismen som enhver anden Religion. Den Klarhed,

hvormed Stifteren opfatter Grundtankerne, findes ikke hos Epigonerne; det sublime bliver traadt plat, og da Læren skal antages af Folkets store Masse, maa de hos denne herskende religiøse Forestillinger optages, saa godt det lader sig gøre, i den nye Lære, der snart modtager en Skikkelse, hvis Lighedspunkter med den oprindelige ere yderst faa. Buddhismen blev brahmaniseret. Buddha dyrkedes som en Guddom. Mægtige Dagoper rejstes over Relikvier efter ham. Et ofte sindrigt, ofte vildt fantastisk kosmologisk System optog Brahmanernes Lære om Universet, forbundet med endeløse Fortællinger om Buddhas tidligere Eksistenser.

Imidlertid undergik ogsaa Brahmanismen store Forandringer. Hinduismen i den Form, under hvilken vi nu kende den, dannede sig vistnok paa denne Tid. De personlige Guder imødekom den religiøse Trang, og i samme Forhold som Buddhisternes Rækker udtyndedes, voksede Antallet af de troende, der flokkedes om Hinduismens Helligdomme. Saaledes foregik lidt efter lidt en Tilbagevenden til forladte religiøse Meninger, der maatte medføre Buddhismens Død. At der skulde have fundet egentlig Forfølgelse Sted, synes der ikke at være Grund til at antage. De sparsomme Kilder give næppe noget Fingerpeg i denne Retning, og alt, hvad man kender til den indiske Folkekarakter, synes at udelukke Tanken om Muligheden af en Religionsforfølgelse. Ved Aar 7—800 er Brahmanismen atter Herre paa Valpladsen. Kun i de yderst liggende Egne holdt Buddhismen sig til senere Tider; Magadha, Asokas Kongerige, bekendte sig endnu ved Muhammedanernes Erobring 1199 til den; Nepal og Ceylon bevare den den Dag i Dag. Men hvad den mistede i sit Hjemland, fik den mere end erstattet ved sin Udbredelse i Nord og Syd. »Den skabte en Litteratur og en Religion for næsten Halvdelen af Menneskeslægten og øvede sin Indflydelse paa den anden Halvdels Tro. Fem hundrede Millioner Mennesker eller næsten fyrretyve Procent af Jordens Beboere anerkende endnu med mere eller mindre Trofasthed Buddhas hellige Lære. Afghanistan, Nepal, Østturkestan, Tibet, Mongoliet, Manschuriet, Kina, Japan, Indonesien, Siam, Birma, Ceylon og Indien have en Gang været omskrevne af dens Erobrings mægtige Omkreds. Dens Helligdomme og Klostre have strakt sig i en uafbrudt Linie fra de nuværende Grænser af det russiske Rige til det stille Oceans tropiske Øer. Igennem fire og tyve Aarhundreder har Buddhismen

stødt sammen med og overlevet en Række mægtige Rivaler. Endnu den Dag i Dag danner den med Kristendommen og Islam en af de tre store Verdensreligioner, og den tæller af alle de fleste Tilhængere« *.

Den sidste af de indiske Religionsformer, som her skal omtales, er Jainismen. Den har saa mange Berøringspunkter med Buddhismen, at man længe har antaget den for at være blot en anden Form af denne. Denne Anskuelse er dog nu forladt, og de fleste hælde til den Mening, at Jainismen er en selvstændig Religion, der er opstaaet før Buddhas Tid. Fra Hinduismen adskiller Jainismen sig paa fire Hovedpunkter. Den hævder, at Verden er uskabt og evig, ikke et Værk af en personlig Guddom; den forkaster Vedaernes Autoritet i religiøse Spørgsmaal; den afskyr alle Ofre, særlig alle blodige; den benægter, at Guderne ere almægtige, udødelige Væsener. Den menneskelige Sjæl er udødelig, idet den er en Del af den Aand, der besjæler hele Verden; den er underkastet Sjælevandringens ubønhørlige Lov. At befries fra de uophørlige Genfødelser og naa til den absolute Fuldkommenhed, i hvilken der hverken findes Sorg eller Glæde, kun absolut Hvile, er Livets Maal. Det er Religionens Opgave at anvise Vejen, der fører til dette. Ligesom i Buddhismen naar man Fuldkommenheden ved Meditation. De faa udvalgte, der have naaet saa vidt, kaldes Jinaer (Overvindere, Sejerherrer; deraf Religionens Navn). Jinaerne træde i Stedet for Guderne som Genstand for religiøs Tilbedelse. Kortest og sikrest er Vejen gennem Klostret. Jainismen er paa samme Maade som Buddhismen egentlig en Religion for Munke og Nonner. Moralbuddene ere væsentlig de samme som de af Buddha prædikede; den største Synd er Mord. Omsorgen for alt levende udstrækkes til Insekter og Orme; man tør kun ved Dagens Lys holde Maaltid, for at man ikke af Vanvare skal komme til i Maden eller Drikken at nyde noget levende. Hver ottende Dag bør man holde Faste. Dragten maa helst være saa tarvelig som muligt; Asketer og Mænd, der lægge Vind paa særlig Hellighed, skulle gaa ganske nøgne. Det strænge og ensformige Liv afbrydes af de religiøse Fester, der fejres med megen Pragt i de talrige, med overordentlig kunstfærdigt Skulpturarbejde prydede Templer. Pilegrimsfærd er en meget fortjenstfuld Handling.

* W. W. Hunter, The indian empire. S. 203.

Jainismen synes aldrig at have været synderlig udbredt. Den er en Slags Buddhisme uden Buddha. Den har savnet et stort religiøst Geni, som kunde vinde Masserne ved sin Person. Omkring Aar 1000 synes den at have været mægtigst, hvis man tør drage nogen Slutning fra den Omstændighed, at de fleste af dens Templer skrive sig fra denne Periode. Nu tæller den ikke mere end omtrent en halv Million Tilhængere. Disse leve for største Delen som Handels- og Pengemænd; paa Grund af deres Energi, pletfri Privatliv og samvittighedsfulde Hæderlighed indtage de ofte en meget fremtrædende Stilling i de Byer, hvori de leve. Men deres Religion er døende: den vegeterer nu kun som en af Hinduismens Bekendere taalt, men ringeagtet Sekt.

2. Munda—Kholer*.

Chota Nagpur er et Højland Sydvest for Kalkutta. Indtagende et Fladerum af omtrent samme Størrelse som England hæver det sig som en Fæstning over det omgivende Lavland. Det er derfor let forstaaeligt, at det har været et af de Punkter, hvor den indfødte Befolkning med Held har kunnet gøre Modstand mod de indtrængende Erobrere og hævde sin Stilling lige til Nutiden. De kolariske Stammer, der bebo Chota Nagpur, have i Sagn bevaret Erindringer om Vandringer, som førte dem fra Egne længere mod Vest til deres nuværende Bosteder. Men det er tvivlsomt, om man tør tillægge disse Sagn nogen Værd. I hvert Fald kan man ikke ad anden Vej oplyse noget om disse Stammers ældre Historie.

Den af de kolariske Stammer i Chota Nagpur, som her skal omtales, Munda-Kholerne, [illegible] omtrent hundrede tusinde Mennesker. Navnet Munda [illegible] er fra Sanskrit laant Betegnelse for en Landsbyhøvding. Om Oprindelsen og Betydningen af Navnet Khol [illegible] at det betyder Svinedræbere, medens [illegible] er en Forvanskning af Hr eller Horo [illegible] Menneske, med hvilket Navn Mundaerne selv betegne sig.

[illegible] Mundaerne en fremtrædende Plads blandt [illegible] Middelhøjde. Ansigtstrækkene

* [illegible] Munda-Kohls in Chota Nagpur [illegible] — E. T. Dalton, Descrip[illegible] — H. H. Risley, The tribes and castes of [illegible]

ere meget forskellige hos de forskellige Stammer, hvad der sikkert har sin Grund i den større eller mindre Grad, i hvilken Blandinger ere foregaaede. Øjnene ere mørkebrune, Haaret sort, enten glat eller let lokket; det bæres langt af begge Køn, dog pleje Mændene at rage den forreste Del af Hovedet. Hænder og Fødder ere store, men veldannede. Hudfarven varierer paa samme Maade som Ansigtstrækkene; hos de ublandede er den brun, ofte næsten sort, medens den ellers kan være lysegul.

Alle Iagttagere ere enige om at rose Mundaerne for Aabenhjærtighed, Munterhed, Elskværdighed og Tapperhed. At de aldrig skulde gøre sig skyldige i Tyveri, Løgn og Ægteskabsbrud, er naturligvis at male Forholdene alt for lyse. Men det maa indrømmes, at de med Hensyn til Ærlighed fordelagtig skille sig fra Hinduerne. Det falder dem ikke let med Frækhed at fastholde et løgnagtigt Udsagn, og selv de mest erfarne af dem komme ganske til kort over for Hinduerne, naar det gælder at lyve og bedrage.

Kvinderne staa i sædelig Henseende ikke saa lidt under Mændene. De ere ofte dovne, ondskabsfulde, letsindige og ganske uden Anlæg til at overveje og eftertænke. For en væsentlig Del synes dette Forhold at kunne føres tilbage til den tidlige Alder, i hvilken Ægteskaberne indgaas. I hvert Fald roses de Pigebørn, der fra smaa opdrages i europæiske Omgivelser, som flittige, flinke, muntre, venlige og renlige.

Paa Klædedragten lægge Mundaerne ikke stor Vægt. Børnene, saavel Drenge som Piger, gaa om Sommeren ganske nøgne. Først naar Mandbarheden er indtraadt, bæres af Mændene et smalt Stykke Tøj om Livet og af Kvinderne et noget bredere Lændeskørt. Paa Rejser og i den kolde Aarstid anvendes af begge Køn en Kappe, der dækker hele Legemet, og som man forstaar at drapere med ikke ringe Skønhedssans. Almindelig udbredt er derimod Lysten til at smykke sig. Perlesnore hænges om Halsen; Haaret prydes med Kamme, Naale og Blomster, medens massive Metalringe bæres om Armene og lettere Kobberringe paa Fingrene og Tæerne samt i Ørerne.

Agerbrug og Kvægavl ere de vigtigste Livserhverv. Ogsaa Jagten drives med megen Iver; med Bue og Kastespyd eller Økse og Knippel søger man at komme det talrige Vildt til Livs, der færdes i Bjærgskovene. Net anvendes baade paa Jagt efter Storvildt og

ved Fangst af Fisk og Fugle. Med Hensyn til Føden ere Mundaerne ikke kræsne. Alt Kød er dem lige godt. Hovednæringsmidlet er dog her som næsten over hele Indien Risen, der ogsaa anvendes til Tilberedningen af en berusende Drik, *Illi*. Mahuvatræets Blomster bruges til Destillation af en anden Drik *Srap*, der særlig nydes af de mere formuende.

Mundaerne bo i Landsbyer, der styres af en af de ældste og mest ansete Mænd. Jorden er fri Selvejendom; der findes ikke her noget Spor af den kommunistiske Agrarforfatning, der træffes saa mange andre Steder paa det indiske Fastland. Folket er inddelt i et Antal Stammer, der ikke gifte sig indbyrdes, og hvis Navne ere afledede af Dyr.

Naar et Barn er blevet født, anses Moderen for uren, og Faderen maa tilberede Maden til hele Familien, indtil hun er bleven renset. Otte Dage efter Fødselen faar Barnet et Navn, der enten bæres af en ældre Slægtning eller af en formaaende Ven, og det optages samtidig i Stammen, idet der ofres en Hane til Dæmonerne. Fra dette Tidspunkt og til Barnet er blevet voksent, finder der ingen Ceremonier Sted med det. Forholdet mellem de unge ugifte Mænd og Kvinder er meget frit. Det skal kun være et Mindretal af Mundaernes Kvinder, der ved Ægteskabets Indgaaelse endnu ere Jomfruer. Herpaa lægges der ikke heller stor Vægt. Det betragtes som selvfølgeligt, at Ungdommen faar et Par Aar at rase ud i. For dog at forkorte denne Tid saa meget som muligt, søger man at faa Døtrene gifte i en ung Alder. I Regelen indgaas Ægteskabet inden Mandbarhedens Indtræden. Bruden købes for Penge eller Kvæg.

Som oftest overlades det til Forældrene at træffe et passende Valg. I næsten hver Landsby findes der professionelle Ægteskabsstiftere, der ere i Besiddelse af Veltalenhed, og som forstaa at optræde diplomatisk. Naar Underhandlerne begive sig til Brudens Forældres Hus, maa de nøje lægge Mærke til alt, hvad der møder dem, thi næppe noget er uden Betydning ved denne Lejlighed. Hører man saaledes et Flyveegerns Skrig, kan man lige saa godt straks opgive Sagen. Falder en Kvist ned, ville Brudeparrets Forældre snart dø. Det er et ulykkebringende Varsel, naar man undervejs ser en tom Vandkrukke; derimod bringer en Slange Rigdom, osv. Naar man endelig lykkelig er kommen til Brudens Hjem, og

hun har taget imod Frieriet, fastsættes en Dag, paa hvilken der skal forhandles om Størrelsen af Betalingen. Først efter at dette Punkt er bragt paa det rene, bestemmes Bryllupsdagen. De Ceremonier, under hvilke Ægteskabet indgaas, ere tit meget mærkelige og sikkert ældgamle. Saaledes føres Brudgommen paa Bryllupsdagen til Brudens Hus; begge Parter overstryges med rød Farve og giftes derpaa, ikke med hinanden, men med to Træer, der ere blevne farvede røde. Brud og Brudgom bestryge gensidig hinandens Pande med rød Farve og overgydes med Vand af de omstaaende, hvorefter de trække sig tilbage til Hytten. Den næste Morgen bade alle Gæster og Slægtninge sig i den nærmeste Dam. Som det synes, er den røde Farve, hvormed Panden mærkes, senere traadt i Stedet for Blod. Hos andre Stammer i Chota Nagpur er det Skik, at man af Brudens Lillefinger tager lidt Blod og dermed udfører den foreskrevne Farvning.

Hos Mundaerne er Kvindens Stilling betydelig mere agtet end hos Hinduerne. Hustruens Hædersnavn er »Husets Herskerinde«, medens Manden kaldes »Markens Herre«. Ikke alene behandles Kvinderne humant og hensynsfuldt, men de tage i Regelen Del i Mændenes Overvejelser, og deres Raad følges ofte. De have deres Frihed fuld og ubeskaaren. Ægteskaberne ere meget frugtbare, og skønt Forældrene elske Børnene højt, er det dog ikke sjældent, at Kvinderne søge Befrielse for de mange Svangerskaber ved fosterfordrivende Midler. Skilsmisse forekommer jævnlig, især i Ægteskabernes første Aar. Den indledes i Regelen med, at Hustruen løber bort og ikke mere vil vende tilbage. Forældre og Slægtninge paa begge Sider komme sammen for at drøfte Sagen. Hustruens Familie betaler Købesummen tilbage, og et Blad sønderrives som Tegn paa, at Ægteskabet er opløst. Er der Børn, forblive de hos Faderen.

Monogami er den almindeligste Form for Ægteskabet hos Mundaerne. I det Tilfælde, at Hustruen er barnløs eller kun føder Pigebørn, opfordrer hun tit Manden til at tage sig en Hustru til, der da indtager en lige Stilling med den første. Ofte holder Manden desuden Friller, men de og deres Børn ere ikke ligeberettigede med de legitime Hustruer og disses Afkom. Der vaages strængt over, at Hustruen ikke gør sig skyldig i Ægteskabsbrud. Forføreren straffes med Prygl og maa betale en Bøde; ofte fordrives

han fra Landsbyen. Ægtemanden har ogsaa Ret til at forlange Købesummen udbetalt af Forføreren, der saa maa tage den forførte Kvinde til sig og underholde hende. Tager han derimod sin Hustru til Naade igen, har han Lov til at give hende en ordentlig Dragt Prygl.

Fig. 168. Offerøkse.

Af særlig Interesse ere Mundaernes religiøse Forhold. En omhyggelig Iagttager karakteriserer Religionen som en uudviklet, barnlig Monoteisme, forbunden med endeløs Heksetro og Frygt for onde Aander. Mundaerne skulle tro paa et almægtigt, algodt Væsen, *Singbonga*, Skaber af Himmel og Jord. Men herved maa den Omstændighed ikke overses, at de talrige Dæmoner, der ogsaa ere Genstand for religiøs Ærefrygt, føre det samme Navn *(Bonga)*, som denne Hovedgud, og at det væsentlig er til disse underordnede Aander, at man retter Bønner. Dette er et Træk, der hyppig kommer igen ved Folk, der have staaet i Forbindelse med højere kultiverede Stammer. Disses Gud modtages uforandret, men paavirker ikke de tidligere herskende Forestillinger i nogen nævneværdig Grad. Der er ovenfor ved Omtalen af de nordamerikanske Indianere blevet gjort opmærksom paa dette Forhold. Ligesom Indianernes »store Aand« kun skylder et Laan fra Europæerne sin Tilværelse, saaledes tør man sikkert gaa ud fra, at de Spor af Monoteisme, man finder hos Mundaerne, maa søge deres Oprindelse i en hinduistisk eller muhammedansk Paavirkning.

For at afholde de talløse onde Aander fra at skade Menneskene, er der i hver Landsby ansat en Præst og afsondret en lille Lund til helligt Brug. At fælde Træer i denne straffes af Bongaerne med Døden. Offerpræstens Stilling er arvelig og lønnes med Brugsretten til en til Bongaerne indviet Mark. I Offerlunden findes ingen Gudebilleder; saadanne mangle overhovedet ganske hos Mundaerne.

Derimod er der oprejst en eller flere store Sten, der tjene til Alter, og paa hvilke Præsten slagter en Buk, en Okse, et Svin eller en Hane. Det Redskab, der anvendes ved de religiøse Ofringer, er en Økse med et ejendommelig formet Blad. Det ofrede Dyrs Kød spises af Præsten og den ofrendes Familie. Til Singbonga ofres hvide Høns og hvide Bukke, medens de Dyr, der slagtes til de øvrige Bongaer, ere af sort eller broget Farve. Hovedofret bringes Singbonga i Marts Maaned, umiddelbart før Saaningen tager sin Begyndelse. Saasnart det er blevet bragt, renses Hytterne og Husgeraadet og smykkes med Blomster. Præsten løftes op paa Skuldrene og føres af Mængden i højtideligt Optog under Sang og Fryderaab tilbage til Landsbyen. Her begynder saa et Drikkeri, ved hvilket Risvinen flyder i Strømme, og i nogen Tid derefter er Landsbyen fuld af dansende, syngende og mere eller mindre berusede Mennesker.

Bongaerne tilskriver man ethvert Ulykkestilfælde og enhver Sygdom. Saa snart en saadan indtræffer, skynder man sig med at udfinde, hvem af den store Skare Aander der er Skyld i den. At lede denne Undersøgelse er Troldmandens Sag. I Regelen gaar han frem paa følgende Maade. Han lægger noget Ris i en lille Skaal og stiller et tændt Lys ved Siden deraf, hvorpaa han anraaber sin Skytsaand. Nu indtræder den ved Trolddomskunsterne over hele Verden saa almindelige nervøse Ophidselse. Troldmanden begynder at skælve og taber snart Bevidstheden. Forskellige Skikkelser: Dyr, Djævle eller Mennesker, fremstille sig for hans opildnede Fantasi. Ser han en Kvinde, kan man være overbevist om, at det er en Heks, som en af Bongaerne har udsendt. For at være sikker paa ikke at begaa en skæbnesvanger Fejltagelse, raadspørger man yderligere to andre Troldmænd, og ere alle tre enige om at udpege den samme Kvinde, saa kan der ikke længere være nogen Tvivl om hendes Skyld. Man gør kort Proces: hun opsøges og dræbes. Ser derimod Troldmanden Okser, Svin, Bukke eller Høns, betyder det, at disse Dyr skulle slagtes som Offer. Hensigten med Ofret er udelukkende at forsone Bongaen, saa at han ikke yderligere forfølger den ofrende. At vente sig noget positiv godt fra Dæmonerne falder ikke Mundaerne ind. Paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Bongaerne have ydet en Mand nogen Velgærning til Gengæld for de mange Ofre, han havde bragt dem, svarede han: »Hvorledes

skulde Bongaerne kunne gøre noget godt? Det er nogle Gavtyve!«

Mundaerne ere fast overbeviste om, at Sjælen, naar den ved Døden forlader Legemet, fortsætter sin Eksistens som en hvileløs, oftest ond Aand. I nær Forbindelse med den Frygt, der som en naturlig Følge heraf næres for de afdødes Sjæle, staar den Omhu, med hvilken man foretager Begravelsen. Liget lægges i en aaben Kiste og dækkes med de Klæder, Smykker og Brugsgenstande, som have tilhørt det. Ogsaa de Penge, som den døde havde hos sig i sine sidste Øjeblikke, lader man ham beholde. Kisten føres derpaa hen foran hans Hus og opbrændes her paa et Baal. Asken og Benene opbevares i en Urne. Naar den store Sten, der skal dække Graven, er bleven færdig, føres Urnen i højtideligt Optog rundt til den afdødes Venner og til alle de Steder, han havde kær. Efter at denne sidste Afsked er foregaaet, nedsættes Urnen i en Grav og dækkes af en Sten, om hvilken der indrettes en Græsbænk, som Aanden kan søge Hvile paa. Til Minde om den afdøde oprejses der desuden ofte paa et andet Sted i Landsbyen eller paa Marken en flad, indtil 15 Fod høj Bavtasten uden nogen Indskrift eller billedligt Smykke. Navnlig plejer man ved en saadan Sten at betegne det Sted, paa hvilket et Menneske er blevet overfaldet og sønderrevet af en Tiger. Folk, der ere komne af Dage paa denne eller en lignende ulykkelig Maade, ved at drukne eller ved selv at lægge Haand paa sig, anses for at være særlig hengivne til at optræde som Spøgelser, der om Natten skræmme de vejfarende ved at udstøde dumpe Klagelyd.

Fig. 169. Prospekt af Mandalay.

BAGINDISKE FOLK.

MEDENS man fra første Færd har været klar over, at den Kultur, der havde udfoldet sig hos Befolkningen paa den forindiske Halvø, dannede et eget uafhængigt Omraade, har man derimod med Hensyn til den bagindiske Befolkning været i Tvivl om, til hvilken Kulturkreds man rettelig burde henføre den. Denne Vaklen har faaet sit Udtryk i Navnet Indokinesere, med hvilket man tidligere betegnede alle de Øst for den bengalske Havbugt boende Folk. Betegnelsen savner ingenlunde ganske Berettigelse. Er end Hovedmassen af Bagindierne hverken Kinesere eller Indiere, naar man betragter dem fra den sproglige eller den fysiske Side, saa har dog den Kultur, som de nu ere i Besiddelse af, i saa høj Grad modtaget Impulser fra Kina og Indien, at man let forstaar, hvorledes Betegnelsen har kunnet opstaa.

Den indiske Indflydelse synes at være den ældste. Som naturligt er, bredte den sig navnlig i Landets sydlige og vestlige Dele, hvor endnu Stedsnavne bevise Tilstedeværelsen af et indisk Element. Fra Nord udbredte den kinesiske Kultur sig; dens Virkninger spores

uden Vanskelighed i Tonkin, Annam, Kambodscha, Siam og det nordlige Birma. Begge disse Strømninger vare ophørte ved Europæernes Ankomst til Indien, men mægtige Ruiner ere endnu tilbage, der vidne om den Indflydelse, som de tidligere have haft. Særlig har den indiske Kultur efterladt storslaaede Bygninger og udpræget den Stil, der endnu er den fremherskende i den bagindiske Tempelkunst.

Berømtest af alle Bagindiens arkitektoniske Minder ere vel Ruinerne af Angkor i Kambodscha. Tæt ved den nu ubetydelige Flække Angkor omgiver Kratskov, der i de tropiske Lande i Løbet af kort Tid erobrer den Plads, Mennesket har forladt, et imponerende Bygningskompleks, bestaaende af en Terrassebygning af Sandsten, omgiven af Søjlerækker og paa Toppen bærende et anseligt Tempel for Buddha. Om Anlægets Størrelse giver Antallet af Søjler en Forestilling; europæiske rejsende have anslaaet det til over femten hundrede. Søjlerne have firkantet Skaft og ere udarbejdede af een Sten. Intetsteds ved Bygningen er der anvendt Kalk. Blokkene ere fugede i hverandre med saa stor Omhu, at man maa se nøje til for at blive Sammenføjningerne var. Væggene dækkes af Relieffer, i hvilke Scener af Ramayana og Mahabharata ere fremstillede. For at forklare, hvorledes disse Fremstillinger af den hinduistiske Mytologi ere komne til at pryde et til Buddha indviet Tempel, har man antaget, at Bygmestrene ere blevne hentede fra Java, hvor en saadan Blanding af Hinduisme og Buddhisme i udstrakt Maalestok har fundet Sted. Foruden de Skulpturer, hvis Æmner ere tagne fra indiske Kilder, findes en Række andre Billedværker, der have søregen Interesse ved at skildre de gamle Kambodschaneres Liv og Færden. Men her, hvor blot den indiske Indflydelse skal omtales, kan der ikke dvæles ved dem. Kun i Forbigaaende skal det bemærkes, at de efter de foreliggende Afbildninger at dømme ere mindre fantastiske end de indiske. De talrige andre Monumenter, der findes i Bagindien, og som bære Vidnesbyrd om den indiske og den kinesiske Kulturs Indflydelse, tillader Hensynet til Pladsen ikke at omtale. Det ovenfor sagte maa tjene til at give en Forestilling om det meget, der her maa forbigaas med Tavshed.

Hovedmassen af Bagindiens Befolkning hører til den store mongolske Race. Inddele vi med Fr. Müller denne i to Hoved-

grupper, eftersom Sprogene ere flerstavelses eller enstavelses, saa høre de bagindiske Sprog til den sidstnævnte Gruppe, tillige med

Fig 170 Katschin Kvinder.

det tibetanske og det kinesiske, medens de uralske, altaiske, japanesiske og koreanske Sprog danne den første Gruppe.

Ser man bort fra de Malajer, der findes paa Halvøen Malakka, og som ville blive omtalte ved Behandlingen af den malajiske Folkegruppe, kunne Bagindierne deles i følgende Hovedafdelinger: 1. Birmaner og Lohitafolk, 2. Thaier eller Schanfolk, 3. Annamiter og 4. isolerede Folk.

1. Birmanerne, i Bagindiens vestlige Del, ville nedenfor blive nærmere omtalte. I sproglig Henseende meget nær ved Birmanerne staa Beboerne af Kystegnene ved den bengalske Havbugt, *Magerne* eller *Mugerne*. Til Birmanerne knytter Fr. Müller endvidere en Række lidet kultiverede Bjærgstammer, som han sammenfatter under Navnet *Lohitafolk*. Til disse høre de følgende Folkeslag. *Kotscherne* eller *Radschbangsierne*, hvis Land mod Vest begrænses af en af Ganges Bifloder, Konki, have tidligere dannet et stort Rige med Hovedstad i Kotsch Behar, men det blev i Slutningen af forrige Aarhundrede erobret af Englænderne og omstyrtet. Nord og Øst for Kotscherne træffes *Dhimalerne* og *Bodoerne* eller *Katscharierne*, der ifølge Traditionen skulle være indvandrede fra Nordøst. *Garroerne* ere en Bodoerne nærstaaende Stamme, der tidligere skal have været vidt udbredt, men som nu er indskrænket til Bjærgegnene om Brahmaputra. *Metscherne* i Butan Duar ere af samme Stamme som Bodoerne. I Centralassam bo *Mikirerne*, i Himalayas østlige Del *Aborerne* og de med dem nærbeslægtede *Daphlaer (Dophlaer)* eller *Bangni* d. v. s. Mænd'. Andre Stammer i Assam ere *Akaerne* eller *Arkaerne*, der selv benævne sig *Hrusso*, *Mirierne* og *Mischmierne*. Endelig bo i Assams Grænseegne mod Tibet *Midhierne*, der paa Grund af deres Skik at afrage Haaret paa den forreste Del af Hovedet, af de omboende Folk have faaet Navnet *Tschalikota-Mischmi* eller »de ragede Mischmier«. En meget betydelig Gruppe inden for Lohitafolkene udgøres af de saakaldte *Naga*-Stammer, der selv benævne sig *Kwapki*. De vigtigste Folk i denne Gruppe ere *Dzoerne* eller *Kukierne* og de dem nærstaaende *Luschaier*, der bo i Nedre Bengalen. I Jumabjærgene, der adskille Arakan fra Iravadis Dal, leve *Khyengerne*. Under Fællesnavne: *Ka-khyen* eller *Ka-ku* sammenfatte Birmanerne alle de uciviliserede Stammer, der bo langs Iravadis Bredder til Tibets og Assams Grænser. *Marerne*, *Lapaierne*, *Nakuanerne*, *Kaurierne*, *Karenerne* og *Singphoerne* eller *Katschinerne* ere nogle af de mere bekendte af disse Stammer. I Sitangflodens Dal bo *Jabainerne* eller *Zabaingerne*, ved Floden Kuladan *Kamierne* eller *Kumierne*, i Bjærgene mellem Arakan og Chittagong *Mrunerne* eller *Mrungerne*, ved Nauflodens østlige Tilløb *Thockerne* eller *Sakerne*,

Fig. 171. Lissu Kvinde. Efter Roux '

ladans øvre Løb *Lung-kheerne* og *Hlingdschuerne* eller *Schinduerne* og i Tenas-
ᒥung-lhoerne. Ogsaa den oprindelige Befolkning i den sydkinesiske Provins
ı, de saakaldte *Loloer,* høre til Lohitafolkene. I Saluæns Dal leve *Lissuerne,*
:estamme, der først ved Prins Henri af Orléans Rejse* til de hidtil ubetraadte
n Iravadis Kilder er bleven nærmere bekendt. Den synes at maatte henføres
erne, med hvem den har adskillige Sprogrødder fælles. Lissuerne skildres
ıftige og velvoksne Folk af mørk Hudfarve; Kvinderne ere ofte smukke. Jagt
:derhvervet; Agerdyrkningen er ikke naaet ud over det primitive Trin, paa
Gødning er ukendt, og hvert nyryddet Jordstykke kun tilsaas een Gang og
forlades.

ohitafolkene og særlig Nagastammerne** staa paa et lavt Kulturtrin. Lands-
ligge spredte, og Indbyggerne i den ene forstaa ikke Indbyggerne i den anden.
lige saa mange Dialekter,
er adskilte Beboelser. Som
heraf hersker der næsten
:rmanent Fejdetilstand mel-
forskellige Landsbyers Ind-
. En ejendommelig Skik,
ıa træffes hos andre Folk***,
ıgge den faldne Fjendes
og opbevare det som en
findes hos Nagaerne og har
: sit til at isolere Stam-
Ingen ung Naga kan op-
Mændenes Række, naar han
ın fremlægge et afhugget
kehoved. Den første Trofæ
er ham til at bære et Hoved-
Kauriskonkylier, den anden
anlægge et Halsbaand af
ender, den tredje til at om-
ig med et Bælte med Kauris,
hvert yderligere Hoved har
: til paa sin Klædning at sy
:ke Konkylier som en Art

Fig. 172. Naga Mand.

else over Antallet af hans Trofæer. Hovederne faar man dels ved fra et
l at overfalde den første den bedste forbigaaende af en fremmed Stamme, dels
'ællesskab at foretage et aabenlyst Krigstog til den Landsby, man vil hjem-
De afskaarne Hoveder ere ved den sejerrige Trops Hjemkomst Genstand for
ıelser. Man kaster Ris og Vand paa dem, formodentlig som en Art Besvær-

Henri d'Orléans, Du Tonkin aux Indes. Paris 1896. — E. Roux, Aux sources
aouaddi, i Le Tour du Monde. 1897. S. 193 ff.

' G. M. Godden, Naga and other frontier tribes of North-East India, i Journ.
anthropol. inst. of Great Britain and Ireland. Bd. XXVI, XXVII. London.
r.

'* Jfr. R. Andree, Ethnographische Parallelen und Vergleiche. Stuttgart 1878.
ff.

gelse, idet man forbander dem og opfordrer deres Fædre og Mødre til at komme hid, for at de kunne lide den samme Skjæbne. Hos andre Stammer er det Skik at stille Mad og Drikke hen for Hovederne, for at de dræbtes Aander ikke skulle skade Sejerherrerne, men med Fred drage bort til de dødes Boliger. Den største Omhu anvendes for at opbevare de kostbare Trofæer i Slægten. De gemmes i den lykkelige Ejermands Hus og bevogtes omhyggeligt. Naar hele Stammen paa et Krigstog har gjort et rigt Bytte af Hoveder, opbevares de i den store Hytte, der tjener de unge Mænd til fælles Sovested. Naar Hovedtrofæen er skaffet til Veje, bliver den unge Mand tatoveret. Hver enkelt Stamme har sit bestemte Tatoveringsmønster, ved Hjælp af hvilket man straks kan henføre Bæreren til den Gruppe, af hvilken han er et Medlem. Hos enkelte Stammer blive ogsaa Kvinderne tatoverede paa Ansigt, Hals, Bryst Arme og Ben. Nagaernes Religion er af animistisk Art. Hos nogle Stammer forekomme Forestillingen om en Verdensskaber, men den skyldes sikkert et Laan fra Hinduerne. Almindelig udbredt er derimod Troen paa en Mængde Aander, der volde Sygdom eller give Held, som opholde sig i Junglekrattet, i Klipper og Floder, og som kunne stemmes gunstige ved Hjælp af et Offer. Hos en Stamme er *Semo* Gud for Rigdom. Den, der er rig og som forsømmer at give ham de skyldige Ofre, kan være vis paa hans Hævn, der viser sig ved pekuniære Tab eller pludselig Sygdom. *Kuchimpai* er den Aand, der beskytter Agerbruget og som i det hele leder de menneskelige Forhold; til ham ofres der Geder, Fjerkræ og Æg. Blandt de onde Aander indtager *Rupiaba* den fornemste Plads; næsten alle de Ulykker, der kunne tilstøde et Menneske, ere hans Værk. Han tænkes som en hæslig Skikkelse med et Øje midt i Panden. Hans Hjælper er den blinde Gud *Kangniba*, der særlig dyrkes paa Korsvejene, hvor man henlægger det til ham bestemte Offer. Paa Grund af hans Blindhed er han let at narre. Vil man f. Eks. ofre en Fugl til ham, tager man et ganske lille Dyr og anbringer den i en stor Kurv; naar han kommer for at hente sit Offer og mærker, hvor stor Kurven er, tror han, at Indholdets Størrelse staar i Forhold dertil og er da naadig stemt mod den ofrende.

Fig. 173. Naga Kvinde.

2. *Thaierne* eller *Schanfolkene* ere Birmanernes østlige Naboer. Længst mod Nordvest, i Assam, bo *Ahomerne*, der som Erobrere ere trængte ned i Brahmaputras Dal og have undertvunget den oprindelige Befolkning her. Deres Sprog er nu uddødt, og de have antaget de omboende Folks, der er i nært Slægtskab med den forindiske Dialekt Bangali. *Schanerne* eller *Pa-jyerne*, i Egnene Nord for Birmanerne, ere en krigersk Folkestamme, der i Dragt og i Klangen af deres Sprog skulle have

nogen Lighed med Kineserne. De leve splittede i Smaastammer, der stadig ligge i Krig med hverandre. De udmærke sig navnlig som Vaabensmede; de af dem forfærdigede Sværd, der ere en søgt Handelsvare i Birma og andre bagindiske Stater, siges ikke at staa tilbage for de bedste europæiske eller persiske Arbejder af lignende Art. Mellem Dibingfloden og Iravadis Kilder samt i det nordlige Siam leve *Khamtierne*. I Bagindiens Indre bo *Laoerne*, der deles i de hvide (*Lao-pung-kah*)

Fig. 174. Schan Mand.

og de sorte (*Lao-pung-dam*); deres Omraade grænser mod Nord til det kinesiske Rige. Tæt ved Laoerne træffes *Peyerne* og *Paperne*, der i øvrigt ere nærmere beslægtede med Siameserne. Endvidere maa nævnes Urbefolkningen *Miaotse* (ɔ: Jordens Børn) i forskellige kinesiske Provinsers Bjærgegne, og *Li*, Beboerne af den store Ø Hainans indre Strækninger. Den vigtigste af alle Thaistammerne er imidlertid *Siameserne*, det eneste Folk af denne Gruppe, der har opnaaet en højere Kultur og dannet en virkelig Stat.

Siamesernes Legemsbygning er slank, men kraftig. Ansigtstrækkene ere ikke tiltalende efter europæiske Begreber: Stumpnæse med brede Fløje, fremstaaende Kindben, bred Mund og sorte, matte Øjne. Det kulsorte, stride Haar afklippes af begge Køn; kun en smal Stribe faar Lov til at staa tilbage. Dragten er næsten ens for Mænd og Kvinder. Et langt, smalt Stykke Tøj af Silke eller Bomuld er viklet om Livet og trukket mellem Benene. I den koldere Aarstid bæres desuden, navnlig af Kvinderne, en Trøje eller et Tøjstykke, der vikles om Overkroppen. Børn ere de eneste, der bære Smykker; til Gengæld udpyntes de ofte med saa meget Guld og Sølv, at de have ondt ved at bevæge sig. Meget skæmmende for Siamesernes Udseende ere de Følger, som den uafladelige Beteltygning fører med sig, idet Læberne antage en blodrød Farve, og Tænderne blive sorte som Ibenholt. Alle, Mænd, Kvinder og Børn, ere hengivne til denne Nydelse. De fornødne Rekvisiter, en Spytteskaal og Beholdere, i hvilke Arekanødderne, Betelbladene og den pulveriserede Kalk opbevares, fører man med sig overalt; rigere Folk lade dem bære af en særlig Tjener. Siamesernes Føde bestaar væsentlig i Ris, Fisk og forskellige Planter og Frugter. — Regeringsformen i Siam er despotisk. Over for den enevældige Hersker ere alle Undersaatter at anse som Slaver og Livegne, men i deres indbyrdes Forhold ere de forskellige Samfundsklasser ingenlunde ligestillede. Der findes en Overklasse, til hvilken Adelen og Embedsmændene høre, medens Resten af Folket danner Underklassen, der atter er delt i en Mængde højere og lavere staaende Korporationer og Kaster. Medlemmerne af Underklassen ere forpligtede til at bære et tatoveret Mærke paa Haandleddet, fra hvilket man straks kan se, hvilken Bestilling de drive. Tronfølgen beror paa Valg, idet Rigets Stormænd afgøre, hvem der skal beklæde Tronen; Valget er dog bundet til den herskende Familie. Der findes altid to samtidig regerende Konger, af hvilke den ene, Overkongen, udfører alle Regeringsforretninger, medens

Fig. [illegible]. [illegible] Pige.

ıden lever tilbagetrukken i sit Palads uden at tage Del i Styrelsen af Landet. ligionen er Buddhismen i omtrent samme Form, som vil blive beskreven ved :n af Birmanerne. Ejendommelig for Siameserne er den religiøse Ærefrygt, ses den hvide Elefant. Naar et Dyr, hvis Hudfarve er lysere end den sæd- :, og som iøvrigt kan opvise de Tegn, der anses for ubedragelige Beviser ns Hellighed, er blevet indfanget, føres det med store Æresbevisninger og almindelig Jubel af Befolkningen til det tempellignende Hus, i hvilket det skal ;e Resten af sine Dage. Omvendt modtages Budskabet om dets Død med al- ig Bedrøvelse og fejres som en national Sørgefest.

›. Den tredje Gruppe af de bagindiske Folk omfatter *Annamiterne,* der danne massen af Befolkningen i Tonkin. Annamiterne ere smaa, men velskabte, i :n temmelig magre. Hudfarven er brungul paa de af Klæderne dækkede Steder ;emet, medens den paa de Dele, ะ udsatte for Solen, er kobberrød. rnemme Kvinder, der aldrig lade ·øre af en Solstraale, have ofte en hvid Hud, der kun ved sin Mathed ıngel paa Glans adskiller sig fra eernes. Haaret er langt og sort; æksten og Legemets øvrige Behaa- · meget sparsom. Ansigtet er fladt, naa, sorte Øjne, middelstor Mund, trædende Hage og flad, ved Roden :ket Næse med store Næsebor. sudtrykket røber kun liden Intelli- De fleste Annamiter ere hæslige og ·e, udbredende en saa gennemtræn- Lugt af Kokosolie, hvormed Lege- dsmøres, at Europæere helst holde Frastand. Deres aandelige Egen- ere ikke heller af særlig tiltalende)ver for fremmede vise de sig let- : og eftergivende, svage og gru- , alt efter som de have noget at eller ere i Stand til at tyrannisere. Til Krig ere de kun lidet skikkede, naar e kunne nøjes med at lægge sig i Baghold og derfra overfalde Fjenden. Fan- dræbes under grusomme Pinsler. I Handelsforhold lægge de megen Forsla- l og et stort Talent til at lyve for Dagen. Deres bedste Egenskaber, God- ed og Medlidenhed over for ulykkelige, have de fælles med alle andre Til- ·e af Buddhas Lære. Endelig maa omtales, at deres gode Hukommelse og gærlighed har været dem en fortræffelig Hjælp ved Tilegnelsen af den kinesiske . Saavel i sin Dragt som i sin Levemaade er Annamiten meget tarvelig. e gaa nøgne indtil det femte Aar; derpaa faa de et Skørt bundet om Livet. nes og Kvindernes Paaklædning ligner meget Kinesernes, men er i Regelen implere. En Ejendommelighed, som ogsaa skyldes et Laan fra Kina, er den nemme Folk almindelige Skik at lade Neglene vokse til en saa stor Længde, nderne blive ganske ubrugelige som Redskaber. Herved giver man Bevis paa, ı er rig nok til ikke at behøve at arbejde. Annamiterne ere dygtige Haand-

Fig. 176. Schan Pige.

værkere. Vel mangle de egentlig Opfindsomhed, men de eftergøre med stor Lethed de Forbilleder, som Kineserne og senere Europæerne have givet dem. Ogsaa som Handelsmænd vise de sig i Besiddelse af megen Omsigt og Foretagsomhed. Før Franskmændenes Erobring af Landet var det Indbyggerne forbudt at rejse udenlands, og af fremmede Folk turde kun kinesiske Købmænd begive sig over Grænserne uden at behøve at frygte for at blive tagne til Fange og udplyndrede. Trods det umiskendelige Handelstalent, som Annamiterne ere begavede med, kunde Handelen ikke ret udfolde sig under de ugunstige Forhold, og Sammenslutninger af flere Købmænd til Handelsselskaber, der med Kraft kunde føre den indenlandske Industri ud paa fremmede Markeder, gaves der ikke. Hovedmassen af Befolkningen er agerdyrkende. Husene ligge samlede i Landsbyer, ofte af et ret anseligt Omfang, omgivne af Bambushækker og forsynede med Porte, der holdes lukkede om Natten af Frygt for de ikke faatallige Røverbander, der gøre Vejene usikre, og som med Forkærlighed anvende Nattens Mørke til deres pludselige Overfald. Hver Landsby danner et lille, afsluttet Samfund, der styres efter sine egne, hævdvundne Skikke. Den annamitiske Stat regeredes af en enevældig Fyrste, der efter kinesisk Mønster var omgiven af en talrig Embedsstand, svarende til Mandarinerne. For at opnaa en Plads i denne maatte Kandidaten underkaste sig en Prøve, og bestod han ikke den, var han udelukket fra at kunne hæve sig over Massen af Folket. Som en priviligeret Embedsmandsklasse, der ikke havde nogen Modvægt i Folkets Uafhængighedsaand eller lovhjemlede Rettigheder, optraadte de annamitiske Mandariner næsten overalt som Undertrykkere og Udsugere. De ansaas almindelig som den upaalideligste og i moralsk Henseende lavest staaende af alle Landets Befolkningsklasser. Den kinesiske Indflydelse, der paa ethvert Punkt viser sig i Annamiternes Kultur, kan ogsaa spores i de religiøse Forhold. Det dannede Mindretal holder sig til den kinesiske Vismand Konfutses Lære, der ogsaa i sit Hjemland tæller sine fleste Tilhængere blandt Medlemmerne af Samfundets højere Lag. Buddhismen er langt mere udbredt, men den omfattes ikke med nogen synderlig Varme af Befolkningen. Præsterne ere de eneste, der bekymre sig om Religionens Forskrifter, medens Menigheden sætter langt større Lid til sin fra Fædrene nedarvede Tro paa de afdødes Aander. Hver Familie dyrker sine Forfædre som en Art Husguder, men desuden har hver Landsbykommune sin Værnehelgen, for hvem der er oprejst et Tempel, og som modtager hyppige Ofre.

4. Kendskabet til Bagindiens etnografiske Forhold er endnu alt for ufuldstændigt til, at alle de Folk, som Opdagelsesrejsende have truffet, særlig i Landets Indre, kunne samles i naturlige Grupper og henføres til de Sprogstammer, til hvilke de høre. Naar der i det følgende gives en Opregning af de vigtigste, hidtil bekendte Stammer, maa det udtrykkelig bemærkes, at Ordningen af dem kun er foreløbig og sikkert i Tidens Løb vil blive underkastet mange Ændringer.

Den nordvestligste af de Folkestammer, som her skulle nævnes, ere *Kyierne* eller *Khassiaerne*, der bo Nord for Assam. I Pegu, Landet om Iravadis nedre Løb, bo *Monerne*, der af Birmanerne kaldes *Talaing*. Deres Sprog adskiller sig skarpt fra de omboende Birmaneres; dog anvendes det samme Alfabet af begge Folk, ligesom Monerne i det hele have modtaget mange Kulturpaavirkninger fra deres mere civiliserede Naboer. Med disse have de indgaaet saa talrige Blandinger, at de snart ville være helt birmaniserede og efterhaanden forsvinde som selvstændigt Folk. I det Ydre er der ikke stor Forskel paa Birmanere og Monere; en noget lysere Hudfarve og en lidt kraftigere Skægvækst nævnes som de mest fremtrædende Forskelligheder. Buddhismen og det dermed nøje forbundne Palisprog ere udbredte hos Monerne, men

have ikke formaaet at fortrænge den oprindelige Aandetro. Saa snart den unge Mand har gennemgaaet den Indvielse i Klosterlivet, der afslutter Barndomsaarene, betragter han sig, som staaende under Aandernes *(Nat)* Indflydelse og lader en Troldmand angive sig de Dage, paa hvilke han bør foretage vigtigere Handlinger, saasom at indgaa Ægteskab, foretage en Rejse o. l. I et Hjørne af Rismarken oprejser han et lille Tempel for sin Nat og bringer den Ofre der; paa samme Maade paakalder han Aandens Beskyttelse, naar han rydder et Stykke Urskov eller anlægger en Have. Troldmanden maa hjælpe ham med sine Danse og Besværgelser, naar han hjemsøges af en eller anden Sygdom; ofte tro Kvinder at være besatte af Dæmoner og opføre da i hysterisk Ophidselse Danse, der først ende, naar de besatte synke afmægtige til Jorden.

De øvrige af de isolerede Folk, som her skulle omtales, bo i Bagindiens sydøstlige Del. Mellem Mekong og Korat træffes *Kvuierne* eller *Suayerne* (d. v. s. de tributpligtige), medens *Samreh*, med hvem den kambodschanske Kongeslægt skal være beslægtet, leve paa Bjærgene Nord for Søen Tuli-sap. I nær Forbindelse med Samreherne staa *Khamerne* (*Khamen-dong* og *Khamen-boran*), der leve Vest og Sydvest for den nævnte Sø og strække sig ned mod den siamesiske Havbugt; af Kambodscherne kaldes de *Hakløh*. *Xongerne* eller *La-songerne*, der bestaa af sammenløbne Skarer af forskellige Folk, leve i Bjærgene Nord for Tschandalabun. Nord for Tulisap leve *Kambodscherne*, der ogsaa betegnes med Navnene *Kham*, *Khmer* og *Khom*. Til disses Land er i nyere Tid ogsaa *Tsiampaerne* komne som Flygtninge, fordrevne fra deres oprindelige Bopæle i Provinserne Bithuan og Bindinh. Nord for Tonkin bo *Quantoerne* ved Bredderne af Mekongs øvre Løb. Paa Skraaningen af den Bjærgkæde, som løber langs med Mekong og adskiller Annam fra det øvrige Bagindien, har en Række Folk slaaet sig ned, som af de øvrige bagindiske Stammer betegnes med Navnene *Kha*, *Moi*, *Myong* og *Pnom*. Af disse Folk bo nordligst *Quarrerne*; derpaa følge *Sedanerne*, der mod Vest grænse til *Beungaerne*, mod Øst til *Halangerne*. Sydligere, i den annamitiske Provins Bindinh, leve *Banarerne*, *Brauerne*, *Bannamerne* og *Kejongerne*, og Syd for disse Stammer komme *Changraierne* eller *Chiareierne*, derefter *Radeherne*, *Banongerne* og *Stiengerne*. I Grænseegnene mellem Siam og Kambodscha træffes *Kuierne*, der deles i Stammerne *Kui Damreh*, *Kui Dek*, *Kui Manh*, *Kui Mahai*, *Kui Mnoh*, *Kui Ntoh* og *Kui Porrh*.

Birmanere.*

Birmanernes Fædreland er den vestligste af de store Floddale, som strække sig gennem Bagindien fra Nord til Syd. Den gennemstrømmes af Iravadi, hvis øvre Løb gennem det vilde Alpeland, der danner Grænsen mellem Bagindien og Kina, er stridt og usejl-

* *M. Symes*, Gesandtschaftsreise nach dem Königreiche Ava. Berlin u. Hamburg 1801. — *Hiram Cox*, Voyage dans l'empire des Birmans. I—II. Paris 1825. — *K. R. H. Mackenzi*, Burmah and the Burmese. London 1853. — *Chr. Deetjen*, Burmah (i Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin. Bd. IX. Berlin 1874). — *Fr. von Hellwald*, Hinterindische Länder und Völker. Leipzig 1876. — *John Anderson*, Mandalay to Momien. London 1876. — *Wilh. Joest*, Ein Besuch beim Könige von Birma. Berlin 1882. — *Shway Yoe*, The Burman, his life and notions. 2 ed. London 1896.

bart, men som længere mod Syd flyder gennem en bred og overordentlig frugtbar Dal, i hvis hede, tropiske Klima Plantevæksten trives ypperligt. Tætte Skove af Teaktræer, Ege, Bambusrør og Figentræer dække Bjærgskraaningerne, medens Floddalen og de lave Strækninger ved Iravadis Delta ere tagne under Ploven. Bjærgene gemme store Metalrigdomme. Det er et paa mange Maader begunstiget Land, som Birmanerne bebo; intet Under, at de hænge ved det med Kærlighed.

Birmanerne ere af temmelig lille, men kraftig Vækst. Hovedformen er udpræget kort og rund. Ansigtet er bredt, Næsen flad, Kindbenene springe stærkt frem, Læberne ere temmelig tykke. Øjenlaagene have den for de mongolske Folk ejendommelige Form, der bevirker, at Øjnene synes at være skraatstillede. Hudfarven er gullig brun. Det tætte Haar er sort og stridt. Skæget, der har samme Farve, er tyndt og kort. Et eget Udtryk af ungdommelig Kækhed, ubekymret Munterhed eller kraftfuld Mandighed betegner deres Udseende og alle deres Bevægelser. Kvinderne ere noget mindre end Mændene og af sirlig Bygning. Det runde Ansigt med den lille Stumpnæse og det skælmske Udtryk giver dem i yngre Aar et meget tiltalende Ydre. Men med Aarene forsvinder hurtig al Ynde; ofte antager Legemet kolossale Dimensioner, og den evindelige Beteltygning ødelægger de pragtfulde hvide Tænder.

Fig. 177. Birmaner.

Jævnhed, Ligefremhed og Ladhed ere de mest fremtrædende Egenskaber hos Birmanerne. Over for fremmede lægge de en høj Grad af Gæstfrihed for Dagen. Nogle Iagttagere forekaste dem Løgnagtighed og paastaa, at de aldrig sige Sandheden, hvor de paa nogen Maade kunne undgaa det. Men det er vel tvivlsomt, om dette Hang til at narre den spørgende ikke snarere hænger sammen med den Oplagthed til Spøg og Munterhed, der synes at være ejendommelig for Birmanerne, end den skyldes et bevidst Ønske om at øve Bedrag. Som saa mange andre orientalske Folk

elske Birmanerne Ro og Fred højst af alt. Deres kæreste Tidsfordriv er at tilbringe Dagen med Sang, Musik, Tobaksrygning eller Beteltygning samt med at snakke. At arbejde for at skaffe mere til Veje, end der kan fortæres paa een Gang, ligger ikke ret for Birmaneren. Naar han blot har en Skaal Ris, lader han sig ikke lokke selv af en høj Dagløn til at forlade sin behagelige Lediggang. En Egenskab, der fordelagtig udmærker Birmanerne frem for ikke faa asiatiske og europæiske Folk, er deres fribaarne Optræden. Kryberi er en Last, som ikke med Rette kan bebrejdes dem, i hvert Fald gøre de sig ikke skyldige deri overfor andre end for Kongen, i hvis Nærværelse Etiketten ganske vist fordrer, at en ægte orientalsk Underdanighed lægges for Dagen. En Europæer, der længe har levet blandt dem, paastaar, at deres muntre Sind og udprægede Sans for det komiske afholde dem derfra. »Huslig og personlig Ulykke tynger ikke længe paa dem. Vise de end kun ringe Fædrelandskærlighed, saa hænge de dog ved Hjemmet og endnu mere ved Familien. Idet de ere befriede for de Fordomme, der knytte sig til Kaste og Fødsel, slutte de let Venskab med fremmede. Skønt de ere meget uvidende, undersøge de gærne alt, naar der blot ikke kræves alt for store aandelige Anstrengelser af dem, og til en vis Grad røbe de Videbegærlighed Uden at være grusomme ere de følesløse ved alt det Blod, deres Herskere udgyde. Til deres Dyder høre Maadehold, Afholdenhed og Hærdelse, til deres Fejl Mangel paa Udholdenhed, hvorfor Tugt og vedholdende Sysler ere en stor Plage for dem; dog kan man ikke frakende dem en vis Foretagsomhedslyst. I Handelssamkvemmet udvise navnlig Kvinderne et medfødt Talent. Lettroenhed og Overdrivelse forfalde de let til. Som Embedsmænd ere de anmassende og praleriske, og naar man ikke passer nøje paa dem, bestikkelige og vilkaarlige. Tapperhed hører ikke til deres Dyder; Krigslist agtes højere end Mod. De ere ikke fortrolige med deres Vaaben og behandle dem skødesløst; heller ikke som Jægere ere de dristige.« At deres Mangel paa Tapperhed ikke udelukker Dødsforagt, have Europæerne ved flere Lejligheder faaet Beviser for. Grunden dertil tør maaske søges i deres faste Overtydelse om Sjælevandringen.

Birmanernes Dragt er meget tarvelig. Den vigtigste Del af Mændenes Klædning bestaar af et omtrent 4 Meter langt og 1

Meter bredt Tøjstykke af Bomuld eller Silke af broget Farve, i Regelen stribet med rødt og gult, blaat og grønt. Den ene Ende vikles om Hofterne, medens den anden kastes over Skulderen. Om Hovedet bindes et broget Silketørklæde. Kvinderne bære et Skørt, der naar fra Livet til Fødderne; det bestaar af et smalt Tøjstykke, der med sine øverste Ender fæstes under den venstre Arm. Ved den mindste Bevægelse fjerne Randene sig fra hinanden, og det venstre Ben kommer til Syne. Overkroppen var tidligere i Regelen ubedækket. Efter at den europæiske Indflydelse og de engelske Begreber om Sømmelighed i Dragt have gjort sig gældende, bære Kvinderne almindelig en løsthængende, langærmet Trøje. Haaret pyntes med Blomster, men lades i øvrigt ubedækket. Begge Køn lade det svære, sorte Haar vokse frit; Mændene binde det i en Knude oven paa Hovedet, medens Kvinderne kæmme det tilbage og samle det i Nakken.

Skønt saaledes den birmanske Kvindes Dragt er temmelig lidet sammensat, tager det hende dog nogen Tid at gøre Toilette. Først overhældes Legemet med flere hundrede Skaale koldt Vand, eller der tages et Bad i Floden. Derpaa bliver Haaret vasket og salvet med Olie og opsat i en Knude. Ansigt, Hals og Bryst dækkes med et Lag hvid Farve. Øjenbrynenes og Læbernes Kulør forstærkes, og endelig prydes Haar og Øre med Blomster, Arme og Fingre med Guldringe. De stærkt udvidede Huller i Øreflippen anvendes tillige til Opbevaringssted for de store Cerutter, der ryges af alle, lige fra den nyfødte til den døende.

Husene i Birmanernes Stæder og Landsbyer ere meget tarvelige. De rigere bygge af Træ, de fattigere af Bambus. Husene have aldrig mere end eet Stokværk, da det betragtes som meget ydmygende, om nogen gik oven over en, og følgelig havde sine Fødder højere end ens Hoved. Hele Bygningen hviler paa Stolper, saa at Gulvet er hævet 7—8 Fod over Jorden. Undertiden er der kun eet Værelse, oftere dog to eller flere; en Veranda udenfor, hvis Gulv ligger noget lavere end Stuernes, og som ikke staar i Forbindelse med Gaden, savnes næsten aldrig. Taget dækkes i Regelen af Palmeblade, der fortræffelig holde Regnen ude, men som ere saa brandfarlige, at Anvendelsen af dem er forbudt i de større Byer af Englænderne. For at forebygge Tagets Indstyrten under en Ildløs, findes der ved hvert Hus en lang Hage af Bambus,

med hvilken man i en Fart kan rive det ned; mange Steder staa desuden Kar med Vand i Beredskab. Gulvet er i de fleste bedre Huse af Planker; mindre bemidlede Folk nøjes med Bambusrør, der kun ere lidet behagelige at træde paa og som ej heller udmærke sig ved stor Renlighed, idet man gærne lader alt Affald bane sig Vej gennem Mellemrummene mellem Rørene. Er Huset saaledes tarveligt, saa er Møblementet det i en endnu højere Grad. Borde ere ukendte og Stole ganske overflødige, da man altid sidder paa Gulvet. De faa Genstande, som en besøgende vil finde i en almindelig Birmaners Bolig, bestaa af en eller flere Kasser, hvori alle mindre Ejendele forvares, og nogle af tynde Strimler Bambusrør flettede Maatter, der om Dagen sammenrulles og om Natten tjene som Senge. I Regntiden, da Maden maa tilberedes under Tag, bringes Ildstedet ind i Huset, medens det i den tørre Aarstid har sin Plads i det fri. Det bestaar af en Kasse, to til tre Fod i Tværmaal og omtrent seks Tommer dyb, i hvilken Brændet anbringes. Det øvrige Husgeraad svarer ganske i Tarvelighed til Ildstedet. Nogle Kogekar af Ler, en Træslev, et Vandkar med Øse, — det er det hele, som udfordres. Som Bord tjener et lakeret Træfad, i hvis Midte den kogte Ris ophobes, medens Karrien ophældes i smaa Skaale, der anbringes langs dets Rand.

Husets Omgivelser ere ikke Genstand for Birmanerens Omsorg. Da der overalt er Plads nok, ligge Husene frit, hvert med sit Gaardsrum og sin Have, men denne holdes ikke i Orden og frembringer da heller ikke Blomster eller Planter af nogen Betydning. Huset og det tilhørende Areal omgives gærne med en Indhegning, der i de sydligere Dele af Landet er temmelig lav og skødesløst forfærdiget, medens den i de nordligere, hvor man hver Nat maa være forberedt paa et Overfald af de røveriske Bjærgstammer, tildannes med Omhu af høje, tilspidsede Pæle, som ikke let kunne overskrides.

Ved Huset opholder sig næsten altid en eller flere Hunde; da Religionen forbyder at drukne de overflødige Hvalpe, vrimle Gaderne ved Nattetid af gøende og larmende Dyr, der slaas om Affaldet fra Maaltiderne. Den birmanske Hund er meget hurtig og forvoven paa Jagt. Den frygter ikke for at binde an med en Tiger eller en Bjørn. Katte findes ogsaa i alle Landsbyer, men ikke i nær saa stort Antal som Hundene. Fjerkræ er ikke ualmindeligt, men da

Religionens Forskrifter ikke tillade Nydelsen af Æg eller Slagtning af Høns, opfodres Hanerne særlig for at tjene som Kampdyr ved de Hanekampe, der udgøre en af Birmanernes Fornøjelser. At holde Fugle i Bur er ikke heller tilladt. Paa Torvene ser man ofte fangne Fugle, som Køberen straks sætter i Frihed for derved at gøre en god Gærning, der vil komme ham til Nytte under hans Sjælevandring, idet den vil kunne bidrage til at skaffe ham en højere Plads i Eksistensernes Rækkefølge. Landsbyens egentlige Husdyr, der bestaa af Bøfler og Okser, drives i Fællesskab ud paa Overdrevene under Opsyn af en Hyrde, der ikke ofrer dem synderlig stor Omhu. Mange dø af smitsomme Sygdomme, andre af Hede eller Kulde, og man ser derfor i de Græsgangene omgivende Træer Skarer af Gribbe, der afvente det gunstige Øjeblik til at skaffe sig et Maaltid.

De større Byer i Birma ere opstaaede ved et Kongebud. Det var ikke ualmindeligt, at en Konge ønskede at grundlægge en ny Hovedstad, og dette foregik da paa den Maade, at han raadførte sig med Astrologerne om den heldigste Plads for den nye Stad og det heldigste Tidspunkt til dens Bebyggelse, og derefter udstedte en Befaling til den tidligere Residens' Indbyggere om paa den fastsatte Tid at flytte deres Huse. Da disse som omtalt kun bestaa af Træ, kunde en saadan Flytning foregaa i Løbet af kort Tid. Paa denne Maade opstod Hovedstaden Mandalay i Stedet for den tidligere Residens Amarapura. At sætte sig imod Befalingen faldt ikke nogen Birmaner ind, skønt et Opbrud for alles Vedkommende maa have været forbundet med en Del Besvær og for manges med Opgivelse af Haver og Frugttræer. Men der fandtes i Amarapura en lille Koloni af Kinesere, der havde bygget solide Stenhuse og som vare engelske Undersaatter; de nægtede uden videre at forføje sig bort, og da deres Handel var af ikke ringe Betydning for Skatkammeret, fik de Lov til at blive boende, og der dannede sig snart en Forstad som et forbindende Led mellem de to Byer.

Gaderne i Mandalay, der her skal omtales som Eksempel paa de birmanske Storbyer, ere ikke brolagte, makadamiserede eller paa anden Maade gjort farbare i alt Slags Vejr. Som Følge heraf ligne de i Regntiden opblødte Moradser, i hvis bløde Grund Vognhjulene drage Furer efter sig som i en Pløjemark, medens de i den tørre Aarstid ere fulde af Støv, der ved det ringeste Vindstød eller

den blotte Færdsel hvirvles op i tætte Skyer. Kun naar Kongen eller en af hans Hustruer bekendtgøre, at de ville befare en eller anden af Byens Hovedgader, bliver den underkastet den nødvendige Istandsættelse. Naar undtages det fra Gaden uadskillige Støv og Snavs er Mandalay en meget renlig By, i hvilken den europæiske Besøgers Næse ikke forulempes saaledes, som Tilfældet er i saa mange andre af Østens Stæder. Takken for den offentlige Renlighed skyldes imidlertid ikke et aarvaagent Sundhedspoliti eller et velholdt Kloaksystem, men udelukkende de Skarer af herreløse Hunde og Svin, der besørge alt Affald af Vejen.

Naar en kongelig Person med sit Følge bevæger sig gennem Byen, maa enhver kaste sig ned paa Knæ, til den store Mand er kommen forbi. Er man ikke hurtig nok til at yde denne Æresbevisning, kan man være sikker paa at faa et alvorligt Slag af de væbnede Tjenere, der løbe i Forvejen for at gøre Gaderne ryddelige. Dette er ikke altid saa let en Sag. Enhver Husejer betragter den Del af Gaden, der ligger lige uden for hans Hus, som sin Ejendom, paa hvilken han har Lov til at stable sammen alt, hvad han i Øjeblikket ikke vil have under sit Tag. Meget hyppigt anbringer han et lille, af Bambusrør og Maatter bygget Teater foran Huset, i hvilket der gives Forestillinger flere Aftner i Træk. Mængden samler sig da gærne udenfor, og Gaden afspærres fuldstændig. Den eneste, der kan skaffe sig Plads gennem Sværmen, er en Prins eller anden fornem, der ofte finder Morskab i at lade sine Tjenere hugge ind paa Tilskuerne og rive det løst sammentømrede Teater ned. Men saa snart han er passeret, opføres det paa ny, og Forestillingen fortsættes, som om intet var hændt. Efter Solnedgang maa ingen Birmaner færdes paa Gaden uden at være forsynet med en Lygte eller en Gongon, hvis gennemtrængende Tone kan melde hans Ankomst. Politiembedsmændene have skarpt Paalæg om ikke at se gennem Fingre med Overtrædelsen af dette Forbud, og for lettere at kunne passe paa, pleje de gærne at udspænde Snore tværs over Gaderne i en Højde af et Par Tommer, til stor Gene for vejfarende.

Da Husene i Byerne ere af ganske samme Beskaffenhed som de i Landsbyerne, ere Ildebrande meget almindelige. De Forsøg, der gøres paa at slukke, ere kun lidet formaalstjenlige, og i Regelen lader man Ilden rase, indtil den gaar ud af Mangel paa Næring.

De brandlidte gøre sig sjældent Umage for at redde noget, men søge hellere deres Underhold i et af Klostrene eller hos Naboer og bekendte, til de atter ere i Stand til at bygge sig et Hjem. Faa Maaneder, efter at et Kvarter er ødelagt, staar det atter med nye Bygninger, og ethvert Spor af Katastrofen er udslettet. En Ildløs er et godt Middel til at aflede Indbyggernes Opmærksomhed fra, hvad der foregaar indenfor Paladsets Mure, og anvendes derfor, naar en Tronrevolution skal gaa for sig. Soldaterne, der ved saadanne Lejligheder gøre Tjeneste som Brandfolk, ere fjernede fra deres sædvanlige Poster, og fri Adgang er saaledes givet for den Æventyrer, der forsøger sin Lykke.

Mandalays Befolkning bestaar af de talrige Personer, der i en eller anden Egenskab ere knyttede til Hoffet, Soldaterne, nogle enkelte hæderlige Handlende og et stort Antal mere eller mindre uheldige Eksistenser: Spillere, Tyve, Flygtninge fra andre Dele af Riget, fallerede Landbrugere osv. En meget stor Del udgøres desuden af Munke, hvis Tal naar op til omtrent ti Tusinde. Ogsaa fremmede Nationer søge til Hovedstaden; navnlig findes der ikke faa velstaaende kinesiske Købmænd. Bjærgfolkene fra de omliggende Egne træffes ikke saa sjældent paa Besøg, og i de senere Aar ere ogsaa Europæerne begyndte at vise sig i noget større Antal.

Agerdyrkning er uden Sammenligning den vigtigste Næringsvej i Birma. Det frugtbare Land i Iravadis Dal og særlig i dens Delta egner sig paa Grund af Jordbundens overordentlige Fugtighed ganske særlig til Dyrkning af Ris, og denne Plante er da ogsaa den mest udbredte. Der kræves ikke meget Arbejde for at opnaa en god Høst. Tidlig i Juni Maaned begynder Sydvestmonsunen at føre Regnskyerne ind over Landet, der snart forvandles til en eneste stor mudret Sø. Nu tages der fat paa Pløjningen. Ved Hjælp af Okser eller Bøfler drages den som en Rive med tre Tænder formede Plov hen gennem den bløde Overflade, og de derved fremkomne Ujævnheder udglattes saa ved et langt og tungt Stykke Træ, en Agerslæber, der trækkes hen over Marken, naar Pløjningen er afsluttet. I særegne, noget højere liggende Indhegninger saas derpaa Planterne, og der hengaar nu et Par Maaneder, i hvilke alt Markarbejde hviler. I Begyndelsen af August ere Markerne saa vidt afvandede, at Udplantningen kan foretages, et Arbejde, der overlades til Kvinderne og Børnene. Hvis intet særligt Uheld ind-

træffer, er Risen moden til at kunne høstes i November. Med en Segl afskæres Aksene, medens Straaene faa Lov til at blive staaende til Marts eller April, da den brændende Sol fuldstændig afsvider dem. Aksene bringes hen til et tørt Hjørne af Marken, der fejes omhyggelig rent, og bliver tærsket her, idet Okser anvendes til at træde Kornene ud. Efter at være renset i en simpel Maskine eller blot ved at blive kastet op i Vejret, saa at Vinden kan bortføre Affaldet, er Risen færdig til Forsendelse. En passende Del henlægges til Familiens Underhold i det kommende Aar; Resten pakker Landmanden i en Baad og lader sig af Strømmen føre ned til Rangun eller et andet Handelscentrum, hvor han altid kan være vis paa at faa sin Vare afsat.

Silkeavl er ikke ualmindelig i Birma, men betragtes ikke med gunstige Øjne af de ægte Birmanere. For at vinde Silken maa man dræbe Larven, og for en Buddhist er det som tidligere berørt en stor Synd at berøve en levende Skabning Livet. Silkeavlere anses ikke for bedre end de professionelle Fiskere og Jægere. Det er derfor sjældnere Birmanere, der beskæftige sig med denne Næringsvej, skønt den kan give et ikke ringe pekuniært Udbytte. Det birmanske Morbærtræ, af hvis Blade Silkeormen lever, trives desuden ikke saa godt i Floddalen som paa Bjærgskraaningerne, og de her levende Stammer have derfor en Slags Eneret paa Silkeavlen. Til Gengæld foragtes de af Birmanerne som Barbarer, fordi de ikke tage i Betænkning at sidde Religionens Bud overhørige. Silkeavlen er ikke indfødt i Birma, men i en fjærn Fortid indført fra Kina. Der anvendes ikke noget stort Apparat for at fremstille de kostbare Traade, og Materialet staar i Godhed betydelig under det kinesiske. Det bruges derfor næsten udelukkende til Forfærdigelsen af den daglige Dragt, medens man til finere Stoffer vælger den indførte Vare. I næsten hvert Hus findes en Vævestol af primitiv Konstruktion, paa hvilken Kvinderne væve deres Klædninger. Silken farves grøn, gul, rød eller lyseblaa ved Hjælp af et Afkog af forskellige Planter.

Handelen indtager ikke nogen betydelig Plads blandt Birmanernes Livserhverv. Der sendes en Del Ris ned ad Floden til de engelske Huse i Rangun, men hver Landmand fører selv sin Afgrøde til Markedet, og en egentlig Handelsstand gives ikke. Gennemgaaende ere Birmanerne altfor flegmatiske og ligegyldige over for

Vinding til at egne sig til Handelsmandens aktive Liv. Derimod er det meget almindeligt, at Landsbyens Kvinder holde en lille Butik i den underste Del af Huset og her falbyde Areka- og Kokosnødder, Krydderier, tørrede Fisk, Tøjer, forfærdigede af Familiens kvindelige Medlemmer, og undertiden saadanne europæiske Industrigenstande, som kunne forvilde sig til Landets Indre: Knive, Spejle osv. Overskudet ved Handelen tilfalder Kvinden selv. Enkelte, der ere mere end almindelig driftige, oprette en Art Basar, bestaaende af en Række Boder, den ene ved Siden af den anden. Det paastaas, at Basarpigerne udfolde et ikke mindre Talent til Handel end deres europæiske Jævninge og lægge for Dagen en ikke mindre Færdighed i kraftig Tiltale saavel indbyrdes som over for købende.

Omtrent fjorten Dage efter, at et Barn er blevet født, giver man det Navn. En Astrolog bliver raadspurgt om det passende Tidspunkt, og Familiens Venner og bekendte indbydes til en stor Fest. Efter længere Tids tavs Overvejelse foreslaar en af de tilstedeværende som af sig selv, men i Virkeligheden efter Samraad med Forældrene, et Navn. Dette betragtes som vundet ved Inspiration og antages uden videre Forhandling. Hver Dag i Ugen har sine bestemte Lydforbindelser, og det betragtes som mest passende, at Barnets Navn begynder med den til dets Fødselsdag svarende Lyd. Det nojagtige Fødselsøjeblik optegnes. og efter Stjærnernes Konstellation stilles Horoskopet, naar Barnet er blevet fem til seks Aar. De paa et Palmeblad nedskrevne Forudsigelser opbevares af Forældrene, til Barnet er blevet gammelt nok til selv at kunne passe paa det.

Temmelig tidligt, i en Alder af otte—ni Aar, bliver Barnet sat i Skole hos en buddhistisk Munk, der bibringer det Begyndelsesgrundene af Kunsten at læse og skrive. Disse Færdigheder ere almindelig udbredte, og man træffer kun faa Birmanere, som ikke ere i Besiddelse af dem. Alle de Bøger, der gives de unge i Hænderne, ere af religiøst Indhold. Ofte ere de formede som Lærebøger i den buddhistiske Moral eller som Liturgier til Brug ved Gudstjenesten, og i dette Tilfælde ere de affattede paa Pali, det buddhistiske Kirkesprog. De hellige Formler gentages, til Tungen ikke mere snubler over de fremmede Ord. Medens der tillægges alt, hvad der vedrører Religionen, overordentlig stor Betydning, er

det kun tarveligt bevendt med de faa verdslige Kundskaber, Regning osv., der erhverves. Til de religiøse Forskrifter, der indprentes i Skolen, maa ogsaa henregnes de ydre Anstandsregler, som kræves overholdte: ikke gaa for rask, ikke svinge med Armene, ikke le eller smile, ikke se sig om til alle Sider. Den asketiske Livsbetragtning, der er ejendommelig for Buddhismen, træder klart frem i de Regler, der gælde for Paaklædning og Føde. Dragten skal kun være skikket til at afværge Kulden, Føden kun til at opholde Livet. Hele Opdragelsen gaar ud paa at gøre den unge værdig til, naar Tiden kommer, at iføre sig Tiggermunkens gule Kappe og derved blive optaget i de troendes Samfund. Denne Optagelse, som man ikke upassende har kaldt den buddhistiske Daab, finder Sted ved Femtenaarsalderen. Neofyten kommer til Klosteret, iført sin bedste Stads og omgiven af sin ligeledes paa det bedste pyntede Familie. Her afører han sig sit Klædebon og lader sit Haar afrage. Kun iført et Skørt om Lænderne anmoder han med en fastslaaet Formular om Optagelse i den hellige Forsamling. Naar dette er blevet ham tilstaaet, anlægger han Munkedragten og bliver erklæret for Medlem af Klosteret.

I dette tilbringer han nu den nærmest følgende Tid. At forlade det og vende tilbage til det verdslige Liv før efter syv Dages Forløb, betragtes almindelig som ganske usømmeligt. Nogle blive fjorten Dage, en Maaned eller to, men virkelig troende lade deres Søn bære Tiggermunkenes Dragt i det mindste i de fire Maaneder, som Regntiden varer. I Klosteret fortsættes den boglige Uddannelse, der paabegyndtes, før Lærlingen havde modtaget Indvielsen. Der læses flere Paliværker af teologisk Indhold, og de mere fremmelige af Disciplene begynde at kaste et Blik ind i Buddhismens indviklede metafysiske System. Desuden maa den unge Mand være Tjener for Munkene, bringe dem deres Mad, hente Vand, fremsætte Æsken med Ingredienserne til Beteltygningen osv. Hver Morgen maa han gaa omkring til de frommes Huse for at modtage en Almisse af Ris. Han maa bære Bøgerne eller Solskærmen, naar en af Munkene skal udføre religiøse Ceremonier uden for Klosteret. Skønt Disciplinen overholdes strengt i de allerfleste birmanske Klostre, ser dog Novicen i sit senere Liv med Længsel tilbage til de rolige og uforstyrrede Dage, han tilbragte inden for Klosterets Vægge. Kontrasten til det af Europæerne indførte Skolevæsen er

skarp. »Den, der har gaaet i begge Slags Skoler, tænker med Kærlighed paa det lange, skyggefulde Skoleværelse i Klosteret, hvor man sad paa Gulvet og med høj Røst fremsagde sin Lektie og en Gang imellem smuttede ud i det fri for at rette de stive Lemmer ved at spille et Spil Fodbold. I den engelske Skole lærte man at tjene Penge, i den birmanske at være lykkelig og tilfreds.«*

Næsten lige saa vigtig for den unge Birmaner som Indtrædelsen i Klosteret er en Ceremoni af en ganske anden Beskaffenhed: at lade sig tatovere. Enhver Mand lader den Del af Legemet, som er mellem Navlen og Knæhaserne, tatovere med et fantastisk Mønster i blaa Farve, der danner en behagelig Modsætning til Hudens Olivenfarve. Processen er ingenlunde behagelig. Navnlig i de mere tyndhudede Partier, Laarenes Inderflade og Knæleddene, mærkes Smerten saa stærkt, at der hører ikke lidt Stoicisme til frivillig at underkaste sig den. Man udarbejder derfor i Regelen kun et mindre Parti ad Gangen, og bedøver ofte Patienten ved Opium. Instrumentet, ved Hjælp af hvilket Farvestoffet føres ind under Huden, bestaar af en spids, omtrent ti cm. lang, hul Staalstang med en fin Spids, i hvilken Farven indeholdes. Denne tillaves i Regelen af Lampesod, fremkommen ved at brænde Sesamolie. Med en Kamelhaars Pensel skitseres Mønsteret paa Huden, og derpaa tager Indprikningen sin Begyndelse. De Figurer, der fremstilles, ere hentede fra Dyreriget; Tiger, Kat, Abe, Elefant og Flagermus forekomme hyppigst. Hver Figur omgives af en oval Ramme. Foruden denne Tatovering, der som omtalt bæres af saa at sige alle Mænd, lade mange tillige med rød Farve tatovere særlige Amuletter paa Hoved eller Bryst; de ere navnlig i Stand til at skaffe Bæreren en Kvindes Kærlighed. Ogsaa Kvinderne tage undertiden deres Tilflugt til lignende tatoverede Tegn. Soldaterne anvende en anden Art meget kraftige Amuletter, bestaaende af Stumper af Metal, Sten, Skildpaddeskal eller Horn med indridsede mystiske Formularer; disse Smaagenstande bæres under Huden, idet man skærer en Aabning i Skindet paa Brystet, anbringer dem i denne og lader Saaret gro sammen over dem.

Samme Stilling, som Tatoveringen indtager i Drengenes Liv, indtager i Pigernes Gennemboringen af Ørerne. Den foretages i Regelen ved Mandbarhedens Indtræden i det tolvte eller trettende

* Shway Yoe, Anf. St. S. 29.

Aar. Venner og bekendte indbydes til at deltage i den dermed forbundne Festlighed, der fejres paa en af Spaamanden som heldig udpeget Dag. Naar det gunstige Øjeblik er indtraadt, griber den professionelle Øregennemborer Pigens Øre og stikker en Naal af Guld eller Sølv gennem det, hvorpaa han bøjer den til en lille Ring, som han lader blive i Hullet. Patientens Skrig overdøves ved en larmende Musik, der istemmes i det Øjeblik, Operationen foregaar. Saasnart Hullet er lægt, begynder man at udvide det ved i Hullet at anbringe en Spiral af Metal, i Regelen af Guld, eller en sammenrullet Træspaan, der paa Grund af sin Elasticitet efterhaanden vil forstørre Aabningen. Naar denne har naaet en passende Størrelse, kan det egentlige Øresmykke, en Cylinder af Guld, Rav eller Glas, anlægges. Der ofres ikke lidt paa kostbare Øreprydelser. Den kongelige Families ere af Guld, indlagte med Diamanter, Safirer og Rubiner. Rigmænd lade deres Døtres Smykker pryde med fint Filigranarbejde. Noget billigere ere Ravsmykker, der dog, naar Materialet er fejlfrit, kan komme til at koste henved firs Kroner Parret. De fattigere nøjes med farvet Glas. Tidligere var det almindeligt, at ogsaa Mændene bare Øresmykker, men denne Skik er nu næsten ganske forladt, efterhaanden som den europæiske Indflydelse vinder Terræn. Hos Kvinderne derimod vil den sikkkert holde sig længe, da den kun i ringe Grad adskiller sig fra den europæiske Damemode.

Medens Kvinden, saalænge hun lever ugift i sine Forældres Hus, er meget lidt fri, i det mindste efter Lovens Bogstav, saa nyder hun en udstrakt Raadighed over sin Person og sine Ejendele, saa snart hun er bleven gift. Hvad hun bringer til Fællesboet ved sit Ægteskab, holdes omhyggeligt sondret fra Mandens Formue og tilfalder efter hendes Død hendes Børn eller andre Arvinger. Opløses Ægteskabet ved Skilsmisse, tager hun ikke alene sine oprindelige Ejendele med sig, men tillige alt, hvad hun har fortjent eller arvet, medens hun var gift. Skønt Kvindens Opdragelse er meget forsømt — hun lærer ikke at læse, og alt, hvad der forlanges af hende, er at være net i sin Paaklædning — saa er hun dog i Regelen i Besiddelse af ikke liden praktisk Sans og forstaar som oftest fortræffeligt at styre Huset, ikke sjældent tillige at besørge Mandens Forretninger. Hendes Raad bliver derfor ogsaa altid indhentet, inden en vigtig Afgørelse træffes, og er Manden tilfældigvis

ikke til Stede, naar det gælder om at handle i en Fart, er hun ikke bange for at træde i hans Sted. Det skal ikke være saa ualmindeligt at træffe Birmanere, der staa helt under Tøflen.

Ægteskaberne sluttes temmelig tidligt for begge Køns Vedkommende. Brudgommen er i Regelen atten—nitten Aar, Bruden tretten—fjorten Aar. Tidligere var det almindeligt, at der af professionelle Ægteskabsstiftere indlededes lange Forhandlinger mellem de to paagældende Familier for at blive enige om Størrelsen af Medgiften, men nu anvendes der i Regelen ikke saadanne Mellemmænd. Parternes Forældre forhandle med hinanden, og naar ingen Hindringer vise sig, sluttes Ægteskabet kort Tid efter. Spaamandens Hjælp udkræves til Valg af en heldig Dag, og Parrets Familie, Slægt og Venner samles i Brudens Forældres Hus til en stor Fest. Ægteskabsceremonierne ere faa og uden Betydning, hvad der vistnok hænger sammen med den rent verdslige Karakter, som præger Birmanernes Opfattelse af Ægteskabet. Religionen foreskriver intet med Hensyn hertil, og den ugifte Buddhamunk vilde anse det for i høj Grad upassende, om hans Bistand ønskedes ved denne Lejlighed; det strider fuldstændig mod Religionens asketiske Karakter at sanktionere en kødelig Forbindelse. At Forholdet i ældre Tid har været noget anderledes, kan ses af, at enkelte gamle Bryllupsceremonier have holdt sig lige til Nutiden iblandt Landsbyernes mere konservative Befolkning. Brudgommens unge mandlige Venner spærre med en Snor Gaden for ham, naar han paa Bryllupsdagen begiver sig til Brudens Hus, og tillade ham ikke at komme forbi, før han betaler en lille Pengesum. En anden Skik bestaar i paa Bryllupsnatten at bombardere Huset med Sten og Stokke, ofte i saadanne Mængder, at Taget gaar i Stykker, og Brudeparret ikke undgaar at blive ramt. En birmansk Tradition fortæller, at Ophavsmanden til denne Skik var en af de første ni Mennesker (fem Mænd og fire Kvinder), som ved Fordelingen af Hustruer blev tomhændet tilbage, og som paa den omtalte Maade gav sin Harme og Misundelse mod sine lykkeligere Medbejlere frit Løb.

Det nygifte Par lever hos Brudens Forældre i de første to—tre Aar. Svigersønnen betragtes som et Medlem af Familien og bidrager til dens Underhold. Det anses for en forfængelig Stolthed, om den unge Ægtemand straks vilde danne en egen Husstand. Er hans Hustru eneste Datter, bliver hun og hendes Mand boende hos For-

ældrene lige til deres Død. Polygami er tilladt ifølge Loven, men meget ildeset af Folket, og forekommer næsten aldrig. En Undtagelse gør Kongen, der har et stort Harem, og de høje Statsembedsmænd, der ofte have en Hustru i hver By inden for det Distrikt, de i Embedsmedfør berejse. Det er forbudt at ægte sin Moder, Datter, Søster, Tante, Bedstemoder og Barnebarn, men ellers er Valget frit. Kongen ægter dog altid i det mindste een af sine Halvsøstre for at bevare det kongelige Blod ublandet, men besynderligt nok har hans Søn af dette Ægteskab ikke større Ret til Tronen eller mere Udsigt til at beklæde den, end alle hans Halvbrødre. Den, der i det Øjeblik, Kongen dør, har Magten over Ministrene og Tropperne, er vis paa Kronen.

Teoretisk kan Ægteskabet opløses lige saa let, som det er indgaaet. I Praksis stiller Forholdet sig noget anderledes, dels paa Grund af Lovbestemmelser, der paabyde, at den, som uden gyldig Grund vil have Ægteskabet opløst, maa afstaa en Del af sin Ejendom, dels fordi Ægtefællerne næsten altid ere tilfredse ved Samlivet. Familiefølelsen er meget stærkt udviklet hos Birmanerne; Hustruen ser op til sin Mand med Kærlighed og Respekt, og han behandler hende som en ligestillet. Den offenlige Mening fordømmer Skilsmisse uden tvingende Grund meget stærkt; den Mand, der gaar i Kloster for at slippe for sin Kone, kaldes foragteligt en Jungle-Desertør, og den fraskilte Kvinde er et staaende Tema for Vittighedsmagerens ikke altid godmodige Skæmt.

Birmanerens daglige Liv i Ægtestand henglider roligt og ensformigt. Hans første Forretning om Morgenen er at tage et Bad. Tiden indtil Frokost tilbringes med at samtale med Venner og bekendte, eller se paa Risen gro. Naar undtages de Tider paa Aaret, da Markarbejdet skal udføres, er der intet at bestille hele Dagen uden at spise, ryge sin Cerut, tygge Betel eller snakke. Der indtages i Regelen kun to Maaltider om Dagen, Frokost omtrent Klokken otte om Morgenen og Middag Klokken fem om Eftermiddagen. Hovednæringsmidlet er Ris, der nydes i kogt Tilstand tillige med en af forskellige Planter tilberedt Karri. Knive, Skeer og Gafler ere unødvendige og anvendes lige saa lidt som kinesiske Spisepinde. Fisk og Kød nydes kun sjældent, da Religionen forbyder Slagtning af alle Slags Dyr, og der ikke altid tilbyder sig Lejlighed til at omgaa Forbuddet ved at købe hos mindre sam-

Fig. 178. Birmansk Familie.

vittighedsfulde Personer den Føde, man ikke selv tør skaffe sig. Afvekslingen i den anvendte Planteføde er rig: Løg, unge Skud af Bambus, Asparges, saftige Stængler af forskellige Vandplanter, samt Olie. Under Maaltidet nydes der ingen Drikke, men enhver renser omhyggelig Munden med Vand, naar han har afspist. Indtil den nyeste Tid var Vand den eneste kendte Drik; nu begynde saa vel Øl som Brændevin at holde deres Indtog sammen med Europæernes andre Kulturgoder. Nydelsen af Tobak og Betel er, som tidligere nævnt, meget almindelig. Tobakken ryges i Form af Cerutter; den har en behagelig Aroma, men er temmelig svag, hvad der forklarer, at selv Smaabørn uden Skade kunne indsuge Røgen. Betel tygges paa samme Maade som af Indierne og Melanesierne. Efter Middagsmaaltidet, ved Solnedgang, tager man gærne paany et Bad, idet man overhælder sig med adskillige Spande Vand. Fromme-Folk fremsige jævnlig over den første Spand en Formular, der skal beskytte mod Sygdom. Efter Badet iførér man sig sin Stadsdragt, idet der i Regelen i det ene eller andet Hus er en Teaterforestilling, en Dans eller en Festlighed, som man kan deltage i. Med Forkærlighed hører man Rapsoder, der foredrage ældre Digte, hvis Indhold er Legender om Buddha, eller Improvisatorer, der paa staaende Fod omsætte et opgivet Tema i klingende Vers. Sent ud paa Natten, ofte først ved Daggry, gaar man til Hvile efter hvad man anser for en vel anvendt Dag.

Saa snart en Birmaner er død, og de første, vilde Udbrud af Smerte ere stansede, bliver Liget omhyggeligt vasket, indsvøbt i et Stykke Bomuldstøj og iført sine bedste Klæder. I dets Mund anbringes en Mønt af Guld eller Sølv — fattige Folk nojes med en Kobberskilling eller et lille Stykke Læder, — en Skik, hvis Oprindelse og Betydning ikke kendes med Sikkerhed, men som vistnok staar i Forbindelse med den ældgamle Dyrkelse af Forfædrenes Aander. Man sender derefter Bud til det nærmeste Kloster, og en eller flere Munke komme til Stede og tage Plads i samme Værelse som den døde. Undertiden holde de en Art Ligtale, men det er en frivillig Sag, om de ville gøre det. Deres blotte Nærværelse er tilstrækkelig til at holde alle onde Aander borte fra Huset. Liget lægges nu i Kisten, medens Naboer og Venner af den afdøde indfinde sig i Sørgehuset med Gaver af Ris, Frugter o. l. Er den døde en fattig Mand, skynder man sig med at faa ham i Jorden,

da man hver Dag, der hengaar mellem Død og Begravelse, maa beværte alle besøgende. Rige Folk, for hvem denne Bevæggrund er uden Betydning, opsætte Begravelsen i en til Størrelsen af den afdødes Pengemidler svarende Tid. Naar Dagen for Begravelsen er fastsat, møde Munkene paany, og holde da gærne en Prædiken, der gaar ud paa at fremhæve Jordelivets Møje og Besvær og Tomheden af de menneskelige Ønsker. Kisten anbringes paa en Baare og føres i højtidelig Procession ud af Huset og hen til Begravelsespladsen, der altid ligger Vest for Byen. Ved Graven fremsige Munkene nogle til Lejligheden passende Palisentenser og begive sig derefter bort, medens der til Resten af Følget rækkes Forfriskninger og Smaagaver. Endelig sænkes Kisten i Jorden. God Tone fordrer, at hver af de tilstedeværende kaster en Haandfuld Jord ned i Graven og ikke forlader Pladsen, før Graverne have fuldført deres Arbejde.

Medens Jordfæstelse er den almindelige Gravskik i Birmas sydlige Egne, træffer man Ligbrænding i Landets nordlige Dele og i de mere afsides liggende Landsbyer. Kisten stilles da paa et Baal og fortæres af Flammerne med sit Indhold. De brændte Benstumper opsamles omhyggeligt af den afdødes Slægtninge og opbevares i en Urne, der senere nedgraves paa Begravelsespladsen. Nogle bruge at pulverisere Benene, blande Støvet med Olie til en Dejg og af denne forme et Buddhabillede, som opstilles i Huset.

Før Englændernes Erobring af Birma styredes Landet af en Konge, en ægte orientalsk Despot, for hvem alle Undersaatter maatte bøje sig som Slaver. Omgivet af et Hof, hvis Rangklasser adskilte sig fra hverandre ved Brugen af forskellige Parasoller, men som kun kunde udøve en fordærvelig Indflydelse paa enhver Hersker, levede han i sine pragtfulde Paladser, fuldstændig afsondret fra Folket, som han næppe nogensinde saa at sige kom i Berøring med. Afskaaret fra at vinde sine Undersaatters Hengivenhed blev han let en Bold for Indflydelser fra Haremet eller betydelige Ministre, medens man smigrede ham med den Forestilling, at den absolute Myndighed laa i hans Haand. Utallige ere de Misgærninger, der plette selv de bedste birmanske Kongers Minde, men det maa altid erindres, at Despotens Vilje ofte kun vil sige hans Ministers eller hans Dronnings, og at Ansvaret for de Ofre, man beskylder ham for at have fordret, i Regelen bør falde hans Raadgivere og Haandlangere til Byrde.

Fig. 179. Birmanske Prinsesser.

Fra ældgammel Tid var Tiende af Ris den vigtigste af Statens Indtægtskilder. I Teorien var det en meget billig og retfærdig Skat, der tog Hensyn til Jordens Ydeevne og Frugtbarhed, men i

Praksis var den meget trykkende, idet Opkræverne gik til Værks med den største Hensynsløshed og anvendte voldelig Udpresning over for de svage og fattige, fra hvem man ikke behøvede at frygte Modstand. Men Tienden var ikke nær tilstrækkelig til at dække Statens, Hoffets og Embedsmændenes Udgifter. Der opkrævedes derfor Skat paa Plov eller Forspand og paa den forskellige Afgrøde

Fig. 180. Birmansk Minister.

af Marken — Tobak, Bomuld, Løg, Peber osv. — paa Tømmer og paa alt, der var Genstand for Køb og Salg. Endvidere maatte hver Provins udrede store Gaver til Kongen ved hvert nyt Aars Begyndelse, samtidig med, at Embedsmændene opkrævede Sportler ved Udøvelsen af Retsplejen. Ogsaa Naturalydelser fordredes, idet der kunde paalægges Hoveri ved Opførelsen af Pagoder og Slotte. I Tilfælde af Krig udskreves der Ekstraskatter. Kun enkelte Pro-

·inser og Stæder var væsentlig fritagne for Ydelser, saaledes navnlig Hovedstaden, hvis upaalidelige Befolkning man var bange for at ophidse til Uroligheder. En Indtægtskilde, som nogle Konger forsømte, men som andre til Gengæld benyttede sig saa meget des stærkere af, var Monopoler paa Træ, Bomuld og Petroleum, idet der udstedtes Forbud imod, at disse Varer maatte sælges til andre end Kronen, der selv bestemte Prisen.

Da Kongen var i Besiddelse af uindskrænket Magt, lod han ikke gærne noget arveligt Embedsaristokrati faa Lejlighed til at danne sig. Naar han fik Lyst til at foretage et Ministerskifte, kunde han tage den første den bedste og sætte ham i Spidsen for Statsstyrelsen. Ved en ny Konges Regeringstiltrædelse blev som oftest Forgængerens Ministre dræbte eller brugte som Slaver. Trods det truende Sværd, som stadig hang over Ministrenes Hoved, vovede dog ingen at afslaa Kongens Befaling om at indtage det ledige Sæde. Man søgte at holde sig skadesløs ved at glemme den Dag i Morgen, leve paa saa stor en Fod som muligt og lade de undergivne føle deres Afhængighed saa stærkt som muligt. Blandt Ministrene indtog Krigsministeren den mest fremragende Stilling, da Monarkens Sikkerhed for en meget væsentlig Del beroede paa Hærens Troskab. Hæren bestod af tapre og udholdende Soldater, men Udrustningen var yderst mangelfuld, og Disciplin kendtes knap af Navn. I Guerillakrig kunde Tropperne, der, splittede i Smaapartier, laa i Baghold i Skovene eller Junglekrattet, ofte have Held til at overfalde de bedre bevæbnede og ledede Europæere, men til at levere Slag i aaben Mark egnede de sig ikke, trods den Tapperhed, som den enkelte Mand kunde lægge for Dagen. Vaabnene bestod for en Del i gamle udrangerede europæiske Rifler med tilhørende Bajonetter; tidligere kendtes kun Sværd og Lanse. Ensartet Dragt var ikke indført, dog bare alle en Art Pikkelhuer af rødmalet Spaan. Et eget Elefantkorps var bevæbnet med Smaakanoner, medens det større Skyts blev trukket af Okser.

Birmanernes Love have Buddhismens Forskrifter til Grundvold. De ere til forskellige Tider blevne nedskrevne og samlede til Lovbøger, men for Folket har den skrevne Lov aldrig haft stort at betyde; alle Forhold i Livet bleve ordnede ifølge Sædvane. Domstole fandtes i Hovedstaden, medens i Provinserne Guvernøren var den øverste dømmende Myndighed, ligesom hele den militære

og civile Myndighed laa i hans Haand. Saalænge Guvernøren betalte den skyldige Tribut til Kongen, var han faktisk eneraadende, og den Ret, som enhver dømt havde til at appellere hans Afgørelse til den højere Domstol i Hovedstaden, var en blot Form. Der herskede saaledes i Birma den samme Lovløshed som i saa mange andre orientalske Stater. Straffene, som man kunde ifalde, vare gennemgaaende meget barbariske, og den Behandling, der blev de fængslede til Del, var som oftest værre end Døden. Tortur anvendtes hyppig for at afpresse Tilstaaelser. Pryglestraffen gjaldt for mindre Forseelser, dog kun over for fattige, medens Rigmænd kunde fri sig ved at betale en Pengebøde. For Gæld kunde man blive solgt til en Pagode og derved for bestandig miste sin Frihed. Dødsstraffen udøvedes i Regelen ved Halshugning; dog vare ogsaa andre Former i Brug, saaledes at trædes ihjel af vilde Elefanter, kastes for Rovdyr, korsfæstes osv. Fængslerne bestode dels af Bambushytter paa høje Pæle, dels af underjordiske Huler; Fangerne sad med Fødderne lænkede i en Blok uden at kunne røre sig og uden nogensinde at blive løsladte. De fik kun den Føde, som medlidende Slægtninge vilde bringe dem. Kun hvis de vare i Besiddelse af saa mange Penge, at de kunde bestikke Fangevogteren til at løse dem engang imellem, kunde de gøre sig Haab om at opleve Enden paa Straffetiden; i modsat Fald vare de redningsløst fortabte. Det bør dog tilføjes, at de haarde Straffelove gennemgaaende bleve mildt administrerede. I Regelen kunde enhver Straf undgaas ved, at den anklagedes Slægt tilbød en Pengegave, og Livsstraf udøvedes sjældent, naar ikke politiske Grunde gjorde sig gældende. I saa Fald gjaldt der ganske vist ingen Pardon.

Hvornaar Buddhismen blev indført i Birma, vides ikke med Sikkerhed, men at det er sket i en forholdsvis tidlig Tid, synes at være sandsynligt. Den var da ikke længere den simple Lære, som den indiske Vismand havde forkyndt. I hvert Fald udartede den hurtig og antog en Skikkelse, som Stifteren næppe vilde have vedkendt sig. Dens indviklede kosmologiske System og dens ikke mindre abstruse Lære om de kosmogoniske Perioder skulle ikke omtales og have i denne Sammenhæng ej heller megen Interesse, da de ikke spille nogen Rolle i Folkets daglige Tankegang, ja gennemgaaende ere ganske ukendte for de allerfleste. Derimod maa Munke-

et noget udførligere skildres, da det er en Institution af den
gennemgribende Betydning for det birmanske Samfund.
om en naturlig Følge af Buddhismens filosofiske Grundtanke
e Munkene den første Plads blandt alle levende Væsener. De
enligne sig selv med Folk, der hurtigt og let føres afsted paa
eller Vogn hen imod Nirvana, medens Lægmanden møjsom-
maa arbejde sig frem til Fods. Munkestanden adskiller sig
skarpt fra hele Folkets
Masse.
dhismen har ikke naaet til
nne et saa fuldstændigt
ki i Birma som i Tibet,
der findes dog inden for
estanden forskellige Gra-
avest staa Novicerne, der
pholde sig i Klosteret for
odtage en almindelig Ud-
lse. Derpaa følge de, der
levet nogen Tid i Mun-
Samfund, og som formelt
evne optagne i dette. Næst
gen staar den store Klasse
celige Munke, der ved at
nindst ti Aar i Klosteret
Ordenstvangen have vist,
virkelig have forsaget
n. Denne sidste Klasse er
elt i flere Underafdelinger,
ler over de almindelige
es store Skarer findes en Gruppe af Mænd, der hver bestyre
oster, og som igen ere afhængige af de otte Savader eller
er i religiøse Sager, i hvis Hænder Kontrollen med hele
t, saa vel selve Birma som de mere eller mindre uafhængige
stater, ligger. Denne Klassesondring hviler paa en bred
ratisk Basis og giver derved Gejstligheden den næsten ube-
ede Magt, som den har over Folket. Med Hensyn til religiøse
ere alle Munke lige. Selv de otte Savader maa hver Dag
ndt og sammentigge deres Føde, ligesom ogsaa deres Klæde-

Fig. 181. Buddhistisk Munk.

dragt ikke i nogen Henseende afviger fra den, der bæres af den yngste Neofyt. Det er kun den enkeltes større eller mindre Grad af Dyd, der kommer i Betragtning, og som bestemmer, i hvilken Skikkelse han ved sin næste Eksistens skal fremtræde.

De Pligter, som Buddhismen paalægger sine Munke, kunne ikke sammenlignes med dem, som Kristendommen kræver af sine. Da der ikke anerkendes nogen Guddom, som kan paavirkes af Bønner eller Paakaldelser, har Munken ingen Anledning til at gøre sig til Mellemmand mellem Mennesket og Himlen. Det er ham ikke paalagt at lede andre til Frelsen; det forlanges ikke af ham, at han skal prædike. Alt, hvad han har at gøre, staar kun i Forbindelse med hans egen Sjæls Frelse, og Opfyldelsen af alle de ham paahvilende Forskrifter, — Afholdenhed, Fattigdom, Ydmyghed — kommer udelukkende ham selv til Gode. Det er hans egne gode Gærninger, der skulle frelse ham.

Det er ikke forbundet med nogen Vanskelighed at blive Munk. Der fordres en Alder af mindst tyve Aar, noget Kendskab til Dele af de hellige Skrifter og Forældrenes Samtykke. Naar Novicen kan opfylde disse Betingelser, pleje Venner og bekendte af ham at forære ham de otte nødvendige Rekvisiter, nemlig tre forskellige Stykker gult Tøj, af hvilke det ene bæres som et Skørt om Livet. det andet hængende over venstre Skulder og det tredie kastet som en Kappe om Skuldre og Overkrop, en Skaal til at tigge Føde i, hængende i en Snor om Halsen, et Læderbælte til at fastholde Skørtet, en kortskaftet Økse til at klove Brænde med, en Naal og et Apparat til at filtrere Drikkevandet igennem for at holde alt levende tilbage. Endelig plejer hver Munk at bære en af et stort Palmeblad dannet Vifte, bag hvilken han skjuler Ansigtet, naar Kvinder ere tilstede. Udrustet med disse Genstande begiver Neofyten sig til det Kloster, i hvilket han ønsker at optages. Her bliver han nu underkastet en Eksamination, der særlig søger Oplysning om, hvorvidt han lider af nogen kronisk Sygdom, og om hans sociale Forhold ere af en saadan Beskaffenhed, at han kan indtræde i Ordenen uden at krænke tidligere bestaaende Rettigheder over ham. Naar han har kunnet besvare disse Spørgsmaal tilfredsstillende, bliver han belært om de Pligter, der paahvile ham som Munk: han skal søge om Føde uden at bede med Ord; han skal bære den gule Dragt, der egentlig bør være sammensyet af

Pjalter, men som dog, naar den gives ham som Gave, tør bestaa af Bomuld, Silke eller Uld; han modtager Forskrifter om, hvilke Lægemidler han maa bruge. Endelig advares han mod de fire Hovedsynder, der medføre Udelukkelse af Ordenen, nemlig at være ukysk, at stjæle, at berøve en levende Skabning Livet, og at paastaa at være i Besiddelse af overnaturlige Gaver eller give sig ud for at være en særlig hellig Mand, trække sig tilbage som Eneboer, hengive sig til Ekstase og derefter delagtiggøre andre i sin formentlige aandelige Overlegenhed. Hermed ender Optagelsesceremonien, og den nye Munk slutter sig til de andre, der nu trække sig tilbage til Klosterets Bygninger.

Det staar enhver Munk frit for til enhver Tid af aflægge Ordensdragten og vende tilbage til det verdslige Liv. Han behøver ikke at gøre nogen Regnskab for sine Motiver til dette Skridt. Som Følge heraf er Overskridelse ikke alene af de fire ovennævnte Hovedsynder, men ogsaa af de talrige mindre Forseelser, der kunne sones ved en af Klosterets Forstander paalagt Straf, yderst sjelden. Den, der mærker, at han ikke kan opfylde Forpligtelserne, har altid den Udvej, at kunne gaa sin Vej. Desuden vilde den, der gjorde sig skyldig i en af Hovedsynderne, ikke alene blive udstødt af Ordenen, men ogsaa blive mishandlet, om ikke dræbt af Folket. Ekskommunikationen er en meget virkningsfuld Ceremoni. Forstanderen og Munkene forsamles om Synderen, en Besværgelsesformular oplæses, hans Ordensdragt tages fra ham, hans Madskaal vendes med Bunden i Vejret, og han jages ud af Klosterets Enemærker. Han lever nu som et Udskud. Ingen vil have noget at gøre med ham; han kan ikke købe eller sælge; han tør ikke drikke af Brøndene; han betragtes som borgerlig død. Det værste, der times ham, er dog, at Munkene ikke ville tage Almisse fra ham. Dette betragtes som en saa stræng Straf, at man har Eksempler paa, at et helt Distrikt har forbedret sit forargelige Liv i Løbet af faa Dage, fordi Munke i de omliggende Klostre nægtede at modtage Almisse af nogen. Munkens Indflydelse er saaledes stor, og ikke mindre er den Respekt, der vises ham af alle. Han tiltales med Titelen Herre; alle gøre Plads for ham, naar han vandrer ned ad Gaden; mange knæle paa Vejkanten, naar han gaar forbi; hans Person er hellig og ukrænkelig; han kan ikke dømmes efter almindelige Love.

Fig. 182. Birmansk Kloster

Et for den birmanske Gejstlighed ejendommeligt Træk, der ikke let genfindes i samme Grad hos noget andet Religionssamfund, er Mangelen paa Fanatisme. Den buddhistiske Munk indlader sig gærne i Samtale med anderledestænkende, og han har intet imod at drøfte Spørgsmaalet om, hvorvidt der kun er een Religion, eller om der er flere, der i lige Grad kunne gøre Fordring paa at anses for sande. Men han føler sig ikke opfordret til at skifte Tro. Ligesom han ikke mener selv at have Kald til at optræde som Missionær, saaledes forstaar han slet ikke de kristnes og Muhammedanernes Iver for at vinde Sjæle. Efter hans Mening kan Troen kun efterhaanden og som af sig selv vokse op, men ikke lade sig gribe ved en kortvarig ydre Paavirkning. Ligegyldig og kold over for de fremmedes Propaganda ser han i Mandalay kristne og muhammedanske Bedehuse ligge Side om Side med sine Templer. Mueddiens Raab fra Minareterne, Klokkernes Klemten fra den engelske Kirke og de brogede Optrin, som Brahmadyrkelsen byder sine Tilhængere — intet vækker hans Forargelse, og ingen Religionsøvelse søger han Øvrighedens Arm imod.

Klostre findes overalt i Birma. Uden for hver Landsby, hvor lille den end er, ligger der altid en Bygning for Tiggermunkene, omgiven af en Lund, der adskiller den fra den profane Hob og det verdslige Livs Larm. I Regelen ere Klostrene byggede af Teaktræ; mange Steder anvendes dog Murværk, men de hyppige Jordskælv gør det sikrere at foretrække Træbygninger. Der findes kun eet Stokværk, hævet over Jorden paa samme Maade som i Privathusene. Trapper af Sten eller Træ føre op til en aaben Veranda, der løber omkring hele Bygningen. Over Verandaen hæver Taget sig pyramideformet, bestaaende af et Antal Smaatage, det ene mindre end det andet og det øverste endende i et slankt Spir. Det er kun Munke, Konger og enkelte særlig benaadede Embedsmænd, der have Ret til at pryde deres Bygninger med et paa denne Maade inddelt Tag. Udefra set synes Klosteret at bestaa af mange Stokværk, idet Taget gør Indtryk af at være inddelt i en Række Etager, men det er kun tilsyneladende. En Munk kan lige saa lidt som en Privatmand forsone sig med den Tanke, at nogen sætter sine Fødder over hans Hoved. Den underste, egentlige Beboelsesetage rummer i Midten en stor Sal; dennes ene Del, hvis Gulv ligger i samme Højde som Verandaens, anvendes ved Skole-

Undervisningen og Munkenes daglige Forretninger, medens den anden, der er hævet omtrent [illegible] Fod, benyttes som Sanktuarium. Her staa Billeder af Buddha, Altre med Lys og Blomster, [illegible] de hellige Bøger opbevares, Vifter og andre ved [illegible] anvendte Genstande. [illegible] Munkene paa Maatter, der om Dagen sammenrulles og [illegible] langs Væggene. [illegible] Klostre findes [illegible] [illegible]

[illegible]

findes Statuer af anselige Dimensioner; særlig de staaende og liggende Figurer udføres ofte i kolossal Maalestok og virke i det anelsesfulde Halvmørke, kun oplyste af en enkelt Lysstraale, der strejfer den forgyldte Overflade, særdeles imponerende paa Beskueren. Den almindelige Regel er, at Statuerne anbringes under Tag i et Tempel. En Undtagelse gøre de store, ofte af een Sten udarbejdede Figurer, som findes rundt om i Bjærgene og i Skovene, tit skrivende sig fra en længst henfaren Tid og altid betragtede med særlig Ærbødighed af Birmaneren. Folket tillægger gerne saadanne Buddhabilleder mirakuløse Egenskaber, men Munkene hævde bestemt det modsatte og anse enhver Fortælling om Mirakler, fremkaldte af Statuer, som Fabel. Ogsaa den ganske naturlige Tilbøjelighed, som den jævne troende har til at tilbede selve Billedet, finder en bestemt Misbilligelse hos Munkene. Ligesom Buddhismen i det hele ikke har noget tilsvarende til den egentlige Bøn, der kun kan findes i de religiøse Samfund, der anerkende et personligt Ophav til Verden, hos hvem den bedende antager at kunne finde Bønhørelse, saaledes hævder den ogsaa, at Paakaldelsen af Buddha foran hans Billede kun har subjektiv Betydning, idet Beskuelsen af den fuldkomne Vismands Skikkelse uvilkaarligt vil fremkalde en forhøjet Følelse af Menneskets moralske og religiøse Ansvar. Denne Opfattelse kommer klart til Orde i et af de liturgiske Skrifter, i hvilket det hedder: »At tilbede Buddha nytter intet; intet er nødvendigt undtagen at ære ham og hans Minde. Statuer ere kun nyttige, for saa vidt som de opfriske Mindet om ham; thi ligesom Landmanden saar Sæden og høster Kornet i rette Tid, saaledes vil den Mand, der sætter sin Lid til Buddha og holder fast ved hans hellige Lære, opnaa Befrielse og indgaa til Nirvana. Jorden og Buddha ere i sig selv lige uvirksomme«. De Formler, som de buddhistiske troende fremsige, naar de i from Betragtning henvende Tanken paa Buddha, have da ej heller nogen Lighed med den kristnes eller Muhammedanerens Bønner. Almindeligst er det at gentage Ordene: Omskiftelse, Smerte, Illusion, medens man lader Rosenkransens Perler glide mellem Fingrene, eller at udsige den indledende Formel: Jeg tager min Tilflugt til Buddha, til Loven, til Kirken.

Templerne i Birma staa hverken i Antal, Størrelse eller Pragt tilbage for Klostrene. At bygge et Tempel er omtrent den mest

fortjenstfulde Handling, et Menneske kan udføre; den, der bekoster Indrettelsen af en ny Pagode, er sikker paa ved sin Død at indgaa til Nirvana, selv om hans Liv ellers ingenlunde har været pletfrit. Denne Handling afvasker alle Synder. I Modsætning hertil tilfalder hele Fortjenesten af at reparere et tidligere bygget Tempel den oprindelige Bygherre. Ingen søger derfor at restaurere ældre Bygninger, og det er yderst almindeligt at se en ny Pagode rejse sig ved Siden af en ældre, der ved en ubetydelig Reparation kunde være bleven sat i Stand til endnu i en Aarrække at gøre Tjeneste. De birmanske Pagoder ere ligesom deres Forbilleder, de oldindiske, byggede over en eller anden Relikvie af Buddha; uden at en saadan findes nedlagt i Grunden, er det ikke Templet tilladt paa sit Spir at bære den massive gyldne Parasol, der paa een Gang udgør dens Stolthed og dens betydeligste Skat.

Den første Del af Pagoden, som bliver bygget, er et underjordisk Kammer, i hvilket Relikvien og andre indviede Genstande anbringes under Munkenes højtidelige Indvielsesceremonier. Dernæst opbygges selve Pagoden af soltørrede Mursten. Grundformen er den halvkugleformede Jordforhøjning, over hvilken et slankt Spir hæver sig. Pagoden er massiv, uden nogen Adgang til Relikvierne, men ved alle mere anselige Templer knytter der sig til denne Kerne en Mængde Udenomsbygninger, i hvilke de troendes Skarer kunne forsamle sig, og som ofte ere forsynede med Statuer af Buddha, til hvilke Bønner kunne henvendes.

Ved enhver Pagode findes en eller flere Klokker. Ingen Helligdom, hvor ubetydelig den end er, savner sin Klokke, og ved de større Templer findes de ofte i Dusinvis. De ere støbte i Bronze, ikke sjældent i kolossal Størrelse, og bære gerne paa Siden Indskrifter i Palisproget med Anraabelser af Buddha og Angivelse af Giverens Navn. Knevel fattes i dem alle; de maa anslaas med en Stok eller, for de størres Vedkommende, med en Bjælke, for at deres overordentlig smukke Tone kan blive hørt. Klokkerne tjene ingenlunde til at kalde de troende til Bøn; den buddhistiske Kirke har ikke regelmæssige, til bestemte Tider gentagne Gudstjenester; enhver beder, naar han føler Trang dertil, og behøver ikke en Præsts Medvirken. Det er den bedende selv, der ved tre Slag tilkendegiver for Aanderne, at han har udført en fortjenstfuld Handling. For stadig at holde Aandernes Opmærksomhed henledet paa Pagoden

anbringes ofte talrige Smaaklokker, undertiden af Guld eller Sølv og rigt indlagte med Ædelstene, paa Templets Spir, hvor de sættes i Bevægelse af ethvert Vindpust; Klokker af denne Art ere naturligvis forsynede med Knevel.

Buddhismen har lige saa lidt som nogen anden Religion formaaet ganske at udrydde de ældre Forestillinger af religiøs og overtroisk Natur, som fandtes hos de Folk, til hvem Missionærerne bragte den. Hos Birmanerne træffer man saaledes endnu den Dag i Dag en Dyrkelse af Aander, der paa ingen Maade kan staa i Forbindelse med Buddhismen, men som øjensynlig er en Rest fra et ellers forladt religiøst Standpunkt. Alle mere alvorligt troende Buddhister, og navnlig alle Munke, fordømme derfor ogsaa i de skarpeste Udtryk Dyrkelsen af Aanderne, og birmanske Herskere, som have været gennemtrængte af Følelsen af et Ansvar over for Folkets religiøse Fremtid, have ved strænge Love søgt at udrydde den. Men disse Bestræbelser have ikke været kronede med Held; nu som tidligere anse Birmanerne det for ganske nødvendigt ved Ofre at komme til at staa paa en god Fod med de altformaaende Aander. Disse, der betegnes med Navnet *Nat*, besjæle hele Naturen, findes i Luften, i Vandet, paa Jorden, og ere altid betænkte paa at tilføje Menneskene noget ondt. Alt, hvad man ønsker af dem, er, at de skulle lade En i Fred; noget godt kunne de ifølge deres Natur ikke gøre. Uden for hver Landsby findes ophængt i et Træ et Bur af forskellig Størrelse, hvori en med Klæder udpyntet Figur, der skal forestille en Nat, er anbragt. Gennem en lille Aabning kan man skyde sit Offer ind til den frygtede Aand. Men Naterne ere saa mange, at man ikke kan tænke paa at danne et Billede af hver af dem. Nogle ere en Slags Skytsaander for Menneskene — man regner, at hvert Individ har tolv saadanne —, andre gælde for særlige Husguder, til hvis Brug der i en Krog af Verandaen er henstillet et Bambusrør med Vand, og som kunne tage Plads paa Husets Stolper, hvis øverste frie Ende af den Grund dækkes med et Stykke hvidt Bomuldstøj. Endelig er den Nat, hvis Billede, som omtalt, anbringes uden for Landsbyen, at betragte som dennes særlige Aand, der ved hvert Maaltid maa ihukommes ved et Offer eller i det mindste ved en Paakaldelse.

Det er en almindelig udbredt Tro, at Aanderne af de Mennesker, der omkomme ved Henrettelse eller en anden voldsom Død, blive

til Nater, der hjemsøge det Sted, paa hvilket de ere blevne dræbte. Heraf kan man drage Fordel, naar man ønsker et Hus eller en By beskyttet mod fremmedes Indfald. Man behøver blot under Bymurens fire Hjørner samt under Dørstolperne at begrave Mennesker levende: de blive da til Aander, der stadig ville opholde sig i Nærheden af Begravelsesstedet, og som ikke ville tillade uvedkommende, der ikke kende de nødvendige Formler til at forsone deres Vrede, at slippe forbi. Ved Anlæget af de birmanske Hovedstæder ligesom af de kongelige Paladser har man altid nøje overholdt denne Skik.

Troen paa Aander, der ved visse Ceremonier kunne forsones, medfører af sig selv Tilliden til Troldmænd og Besværgere. Saadanne savnes da heller ikke i Birma. I hver Landsby findes der en Kvinde, der raadspørges om og giver Svar paa alle Henvendelser angaaende Aandeverdenen. Ogsaa i de større Byer ser man udenfor Pagoderne Besværgere gaa op og ned, givende Audiens til de mange, der søge Bistand mod Naternes Magt. Trøsteligt for den gode Buddhist er det dog at vide, at mod virkelig Fromhed ere alle Naternes Kunster forgæves. Naar man blot har Aandsnærværelse nok til i det rette Øjeblik at fremsige de hellige Formler, kan man vandre uskadt paa de farligste Veje.

Fig. 184. Batakisk Landsby ved Toba-Søen.

MALAJER OG NEGRITOER.

DET er tidligere, ved Omtalen af Folkene i Sydhavet, blevet bemærket, at de to Folkegrupper, der bebo Øerne her, kunne forfølges tilbage til Sundaøerne og til Bagindiens Sydspids. De med Papuaerne beslægtede *Negritoer* træffes paa Filippinerne, Andamanerne og i det indre af Malakka, medens *Malajerne*, hvis Sprogslægtskab med Polynesierne er utvivlsomt, findes paa alle Sundaøerne samt paa Malakka. Der er ligeledes sammesteds givet en Fremstilling af disse Folks Slægtskabsforhold og ældre Historie. Under Henvisning hertil skal her blot følge en Opregning af de vigtigste af de Stammer og Folk, som maa henregnes til de nævnte to Folkegrupper.

I. Som Urhjem for hele den malajiske Folkestamme betragter man almindelig det asiatiske Fastlands sydøstlige Hjørne, særlig Halvøen Malakka. Endnu bo her malajiske Stammer, der i Udseende og Sprog unægtelig synes at have bevaret en større Renhed end deres østligere boende Frænder. Medens de langs Kysten levende Folk have modtaget Kulturpaavirkninger fra Hinduer og Muhammedanere,

staa Stammerne i Landets Indre endnu paa et temmelig lavt Standpunkt. Kystmalajerne benævne dem *Orang-Benua* (ɔ: Landets Folk); selv kalde de sig *Dschakuner*. De malakkiske Malajer have udbredt sig til Kysterne af Indien og Ceylon samt af alle Sunda-øerne, hvor de danne en smal Bræmme, inden for hvilken Øernes mere oprindelige malajiske Befolkning lever. Nær ved Malajerne i snævrere Forstand staa ifølge Fr. Müller *Atjeherne* i Sumatras nordlige Del, *Passumaerne* og *Redschangerne* i det indre af Palembang og *Lampongerne* i Sumatras sydlige Egne.

Malajerne ere af Middelhøjde, gennemsnitlig 1,87—1,52 M. for Mændenes Vedkommende; Kvinderne ere en Del mindre. Legemsbygningen er ret kraftig, uden nogen Ansats til Fedme. Hovedet er kort og bredt; Ansigtet har fremspringende Kindben og bred, firkantet Underkæbe. Den temmelig flade Næse har brede Fløje og store Næsebor. Øjeaabningen indtager en Mellemstilling mellem Europæernes og Mongolernes; Øjnene ere sorte. Den store Mund har temmelig tykke Læber. Hudfarven er gulbrun. Haaret, der er langt, grovt og glat, er sort; Skæget, der kun er sparsomt, og som næsten altid udrykkes, er af samme Farve.

Haardhed og Indesluttethed ere de to Træk i Malajens Karakter, der straks falder Betragteren i Øjnene. Malajen optræder gerne med en vis Værdighed; man ser ham aldrig le, sjældent smile; han ynder at indhylle sig i uigennemtrængelig Tavshed. Et omhyggelig iagttaget Ceremoniel synes ham en nødvendig Betingelse i den sociale Omgang. Men bag den tilsyneladende rolige Overflade gære heftige Lidenskaber. Tapperhed og Dødsforagt er Malajen næsten altid i Besiddelse af. En meget udviklet Æresfølelse, der føler enhver Fornærmelse dybt og aldrig glemmer at gengælde den, driver ham ofte til de mest forvovne Handlinger. Malajernes aandelige Begavelse er ingenlunde ubetydelig. De tilegne sig med Lethed fremmede Kulturfremskridt og anvende dem paa en til deres eget Behov svarende Maade. Som Sømænd udmærke de sig ved stor Dristighed, som Handelsmænd ved Snedighed. Men Lysten til at erhverve Penge, der er overmaade stærk hos Malajerne, bringer dem ofte til at søge Erhverv paa forbudne Veje. Sømanden bliver Sørøver, og Handelsmanden sælger gerne Mennesker. Ingen Forbrydelse er saa stor, at den afskrækker, naar der blot kan tjenes Penge ved den. Egenskaber som de her fremhævede

ere ikke særlig skikkede til at fremme et ordnet Samfundsliv. Man træffer derfor ogsaa hos Malajerne en stor Løshed i alle sociale Forhold. Forældrene øve ofte Barnemord, og deres Autoritet over de voksne Børn er meget ringe. Prostitution, der er stærkt udbredt hos Malajerne, opmuntres ofte af de paagældende Kvinders Familier, da Indtægten derved ikke er ubetydelig. I religiøs Henseende udmærke Malajerne sig ved en stærk og dyb Følelse, der vel hos de fleste mest giver sig Udtryk i en Række Ceremonier, men som ogsaa hos mere begavede Aander har fremkaldt en ejendommelig, rigt udviklet Literatur, bestaaende af Legender og Sagn af religiøst Indhold.

Malajernes materielle Kultur staar ikke paa noget særlig højt Trin. Det varme Klima gør Dragt temmelig overflødig. Mændene bære dog, naar de ikke ere sysselsatte med Arbejde, Benklæder og Trøje af Bomuldstøj. Hertil kommer ofte et Skærf om Livet og Sandaler paa Fødderne, samt paa Hovedet en bredskygget Straahat eller et Stykke Tøj, slynget som en Art Turban. Hos fornemmere Folk afløses Bomuldsstofferne af Silke. Kvinderne bære om Livet et Stykke Bomuldstøj (*Sarong*), der naar til Fødderne; Overkroppen dækkes undertiden af en Trøje af samme Snit som Mændenes. Haar, Ører, Haandled og Fingre prydes med Smykker. Ved Pubertetens Indtræden plejer man at file Tænderne skraa og farve dem sorte eller belægge dem med tynde Guldblade.

Fra Planteriget henter Malajen sine fleste Næringsmidler. Kød nydes kun ved Fester. Ris og Sago danne Hovedbestanddelene af de to daglige Maaltider, til hvilke man i Almindelighed indskrænker sig. Fisk nydes meget af Kyststammerne. Som Drikke tjene Palmevin og Vand. Tobak er ikke saa udbredt eller yndet som Betel, der tygges af alle.

De vigtigste Livserhverv ere Fiskeri og Handel, Agerdyrkning og Industri. Agerdyrkningen er væsentlig indskrænket til Malajerne paa Fastlandet; der dyrkes Kaffe, Tobak, Ris og Peber. Men denne Levevej, ligesom ogsaa Industri, lægger efterhaanden Beslag paa flere og flere Kræfter, alt efter som Europæerne fortrænge de malajiske Handelsmænd og Sørøvere fra de Have, som de tidligere beherskede enevældigt. Malajerne ere, som alt nævnt, udmærkede Sømænd, og deres Skibsbygningskunst staar paa et særdeles højt Trin. Med yderst tarvelige Redskaber — Økse, Hammer og Søm —

forstaa de at bygge de langstrakte, hurtigsejlende Baade (*Prahu*), hvis formaalstjenlige Form har vakt europæiske Teknikeres Beundring.

Ogsaa paa andre Omraader indtager den malajiske Industri en hæderlig Plads. Baade som Vævere, Farvere, Læderfabrikanter, Snedkere og Guldsmede udmærke Malajerne sig. Jærnet har man allerede fra gammel Tid forstaaet at udvinde og bearbejde. Ogsaa Staalfabrikationen skal længe have været kendt og udøvet af dem.

I social Henseende har Islam indført mange Forandringer. Oprindelig dannede Familien det faste Grundlag for den sociale Organisation. Den styredes af et Overhoved, hvis Værdighed var arvelig i Familien paa Kvindesiden, saaledes at i Regelen den yngre Broder eller Søstersøn var den nærmeste til at indtage den ledige Plads. Overhovedet repræsenterede Familien udadtil, og hans Vilje var bestemmende for Forholdet mellem de forskellige Familier, hvoraf Stammen bestod. Overfor Familiens Medlemmer var han Dommer, hvis Afgørelser ubetinget maatte adlydes. Hans Indtægter bestode i visse Afgifter, der ydedes ham af Familien. Stammens Jord var delt i Lodder, af hvilke hver Familie havde sin, men Privateje til Jord var ukendt, og de enkelte Medlemmer vare kun Forpagtere. Den Rolle, som den kvindelige Afstamning spillede, medførte, at Moderens Ejendele gik i Arv til Børnene, medens Faderens tilfaldt hans Søster og hendes Afkom. Det paastaas, at Kvindens Stilling hos Fastlandsmalajerne var anset, og hendes ægteskabelige Troskab uantastelig. Paa dette Punkt har Muhammedanismen ved at befordre Polygamiet ikke udøvet nogen heldig Indflydelse.

At de ældre religiøse Forestillinger hos Malajerne have bestaaet dels i Dyrkelsen af Forfædrenes Aander, dels i almindelig Animisme, tyder meget hen paa. Men allerede tidlig bleve buddhistiske og hinduistiske Forestillinge. og Gudenavne indblandede i de oprindelige Ideer, og endelig kom, fra det 13de Aarhundrede, den stærke muhammedanske Indflydelse, der nu har gjort Malajerne til nominelle Tilhængere af Islam, men som i øvrigt kun har tilført de i Forvejen usammenhængende og kaotiske Forestillinger nye Elementer. Navnlig ere de malajiske Trylle- og Besværgelsesformularer et Sammensurium af de mest heterogene Ting.

I nært Slægtskab med Malajerne paa Malakka staa, som alt nævnt, *Atjeherne*, *Passumaerne*, *Redschangerne* og *Lampongerne*, alle paa Sumatra. Af disse Stammer

bebo Atjeherne Øens nordlige Del, Riget Atjeh (Atschin), bekendt fra dets Kampe mod Portugiserne og Hollænderne. At ogsaa her hinduisk Indflydelse i længst forsvunden Tid har gjort sig gældende, kan ikke betvivles. Traditionerne tale ikke mindre bestemt herfor end de Ord af utvivlsom sanskritisk Oprindelse, som endnu findes indblandede i det ellers malajiske Sprog. Ogsaa i legemlig Henseende skal den indiske Indflydelse kunne spores. Senere fik Hindukulturen ved Arabernes Invasion et uopretteligt Knæk. Islam udbredte sig hurtigt, og et stort Rige dannede sig under muhammedanske Herskere, der stode i Handelsforbindelse med Kinesere, Japanesere og Europæere. I adskillige Henseender er Atjehernes Kultur ikke ringe. Der forfærdiges gode vævede Stoffer og Guldsmedearbejder; ogsaa Skibsbygningskunsten staar paa et højt Trin. Muhammedanismen har ikke i synderlig Grad forandret de sociale Forhold. Haremer ere ukendte, Polygami forekommer kun sjældent, og Kvinderne bære ikke Slør. Som en Levning fra den hinduiske Tid betragtes en højtidelig Fest, i hvilken ogsaa de fattige deltage.

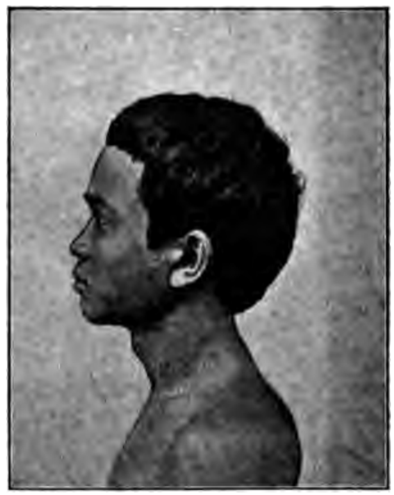

Fig 185. Dajak.

Gaa vi fra Sumatra mod Øst, træffe vi paa den næste større Ø, Java, *Sundaneserne* og *Javaneserne*; disse Folk ville, lige som de med dem nøje forbundne *Maduresere*, blive nærmere omtalte nedenfor. Ogsaa Omtalen af Borneos Urbefolkning, *Dajakerne*, opsættes til et senere Sted.

Balineserne, Beboerne af Øen Bali, nærme sig i Udseende meget til Javaneserne. Dog er Hudfarven noget lysere og Væksten noget højere og slankere. Dragten ligner den paa Java anvendte: et snevert Skørt, der fastholdes om Livet ved et Bælte, og et Tørklæde, viklet om Hovedet. Overkroppen er ubedækket. Kvinderne gaa klædte paa samme Maade som Mændene. Føden er væsentlig hentet fra Planteverdenen, idet Religionens Forskrifter forbyde at slagte Dyr; dog overholdes Forbudet egentlig kun for Hornkvæg, medens Svinekød nydes almindeligt. Vand er den sædvanlige Drik; der nydes desuden en Del Palmevin og Arrak, men Drukkenskab er en næsten ganske ukendt Last. Balineserne ere opvakte og lærenemme; Kendskabet til Læsning er temmelig udbredt. En stærkt udviklet Æresfølelse, der ikke udelukker Underdanighed over for Magthaverne, er et af de mest fremtrædende Karaktertræk. I tidligere Dages Krige lagde Balineserne megen Tapperhed for Dagen; de nære stor Kærlighed til deres Fødeø. Lige som alle Malajer ere de meget hengivne til Spil og Væddemaal. Af særlig Interesse ere de religiøse Forhold. Oprindelig herskede vel her som overalt i det ostindiske Arkipelag Dyrkelsen af Naturaander, en Dyrkelse, som endnu findes hos Folkets lavere Klasser. Derpaa fulgte den hinduiske Indflydelse, der bragte saavel buddhistiske som brahmanistiske Elementer. Dybest Rod synes Sivaismen at have slaaet. Durga og hendes Gudekreds sammenblandedes med de talløse Lokaldæmoner, og nyde nu almindelig

Tilbedelse i alle Landsbyer. Brahmanismen bragte Kastevæsenet med sig, og Balis Befolkning inddeles paa lignende Maade som Forindiens i et stort Antal Klasser og

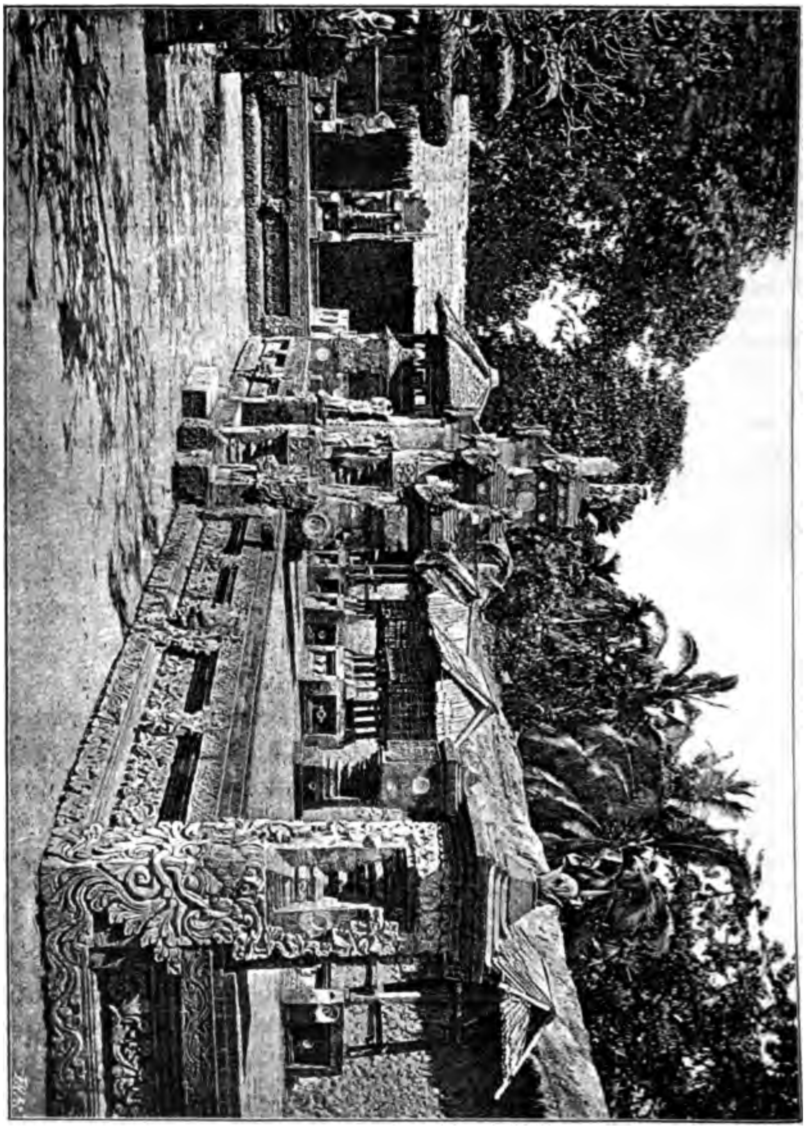

Fig. 186. Tempel paa Bali.

Underafdelinger. De fire Hovedkaster betegnes med de gamle indiske Navne. Den første Plads indtage Brahmanerne, der dels ere Præster, dels give sig af med den gamle Literatur, med Kalenderberegninger o. l. Dernæst følge Ksatriaerne,

e, der gøre Tjeneste til Hest, Veschaerne, der ernære sig som Handelsfolk og værkere, og Sudraerne, der danne Folkets Hovedmasse og særlig drive Land- Pariakaster træffes ikke paa Bali, og Forholdet mellem Stænderne skæmmes ed de højerestaaendes for eller Undertryk- af de laverestaaende. ik, som skylder den Indflydelse sin Op- e, og som er udbredt alle Kaster, er Lig- ngen. Religionen fore- bestemt denne Form gravelse, men da der bundet betydelige Be- ger med den, er det almindeligt, at Ligene i lang Tid, indtil trækkelig Mængde er , som man da kan paa een Gang. Selve ndingen foregaar, for de højere Ka- Vedkommende, med Pragt; ved Siden af let opbrændes og til- res den paa forskellig udpyntede Vogn, paa Liget er blevet ført ndingspladsen. Tid- var det almindeligt, ken fulgte sin Mand alet, og i de mere liggende Landsbyer nne Skik endnu være

egen Gruppe af de ke Folk danne *Ba-* i de indre Egne af rdlige Sumatra; de live omtalte senere. *ne* paa Madagaskar, re skildrede paa et re Sted af dette Værk, at være beslægtede med Batakerne. Et tredje Folk, der vistnok ogsaa maa til denne Gruppe, er *Niasserne*, Beboerne af den Vest for Sumatra liggende s, samt Indbyggerne paa Batuøerne, der i ny Tid ere indvandrede fra Nias. *Vicobareserne*, Beboerne af de nicobariske Øer, henregnes af de fleste nyere re til Malajerne. De falde i to Grupper, de egentlige Nicobaresere, der bebo

Fig. 187. Batakisk Kvinde.

alle Øerne, og *Schombengerne*, der kun findes i det indre af Stor-Nicobar. Forskellen mellem disse to Stammer synes mere at skyldes sociale end antropologiske Forhold; maaske bør dog Schombengerne opfattes som Resterne af en oprindelig, mere ublandet Befolkning, medens Nicobareserne i Tidens Løb have indgaaet Forbindelser med Birmanere og andre Folk fra Asiens Fastland, som lejlighedsvis ere komne i Berøring med dem. I Udseende fjerne Nicobareserne sig ikke væsentlig fra den almindelige malajiske Type, og de Forskelligheder, som findes, kunne utvungent forklares af den omtalte birmanske Indflydelse. Hudfarven er lysebrun, Haaret sort eller mørkebrunt.

Fig. 188. Nicobaresere.

I Henseende til Højde og Proportioner staa Nicobareserne Europæerne nær. Børnenes Hoved bliver hos nogle Stammer kunstig sammenpresset, og Ørerne gennemborede med saa store Huller, at alle Slags Smaasager kunne stikkes deri. I Nicobaresernes Karakter tror man at kunne opdage Spor af den birmanske Afstamning, navnlig deres frie, uafhængige Optræden, deres Videbegærlighed og deres Venlighed lige over for Kvinder og Børn. Klædedragten er reduceret til en Ubetydelighed for begge Køns Vedkommende. Industrien indskrænker sig væsentlig til Forfærdigelsen af grove Lerkar, der kun udføres paa Øen Chovra, idet de øvrige Øers Beboere af over-

runde afholde sig derfra. I social Henseende kendes ikke nogen mere e Sammenslutning end Familien. Der gives lige saa lidt noget Stamme- l som nogen Undersaat. Alle ere lige. Kvinden behandles, som nævnt, ;en Hensynsfuldhed og indtager en agtet Stilling. Hendes Frihed til at ı Ægtefælle er ubeskaaret; i Ægteskabet er hun Mandens Lige, og den :lige Troskab bevares strængt af begge Parter. Ingen Mand har mere end ru. Ægteskaberne ere ofte barnløse, og neppe nogen Familie kan siges at ıge Børn. Naar en Mand gifter sig, optages han i Svigerforældrenes Hus her; en Familie med flere Døtre vokser saaledes stadig, medens en med ɔrmindskes. I religiøs Henseende synes man at kunne spore nogen Ind- ra bagindiske Folk, idet Troen paa Aander, der foraarsage Sygdom og Død, kke forsones med Ofre, er almindelig udbredt, ligesom den ved Skildringen ıerne omtalte Skik at stikke et Pengestykke i Munden paa den døde, ogsaa hos Nicobareserne.

Fig. 189. Bugineser.

ıeserne, Beboerne af den lille, Sumatra temmelig afsides belig- Engano, ere endnu ikke meget Til hvilken Gruppe af de malajiske n bør henføre dem, er derfor Sikkerhed afgjort. Den nyeste der har besøgt Øen, mener, at il kendte Forhold tale for at ganeserne i Forbindelse med Be- n paa Nicobarøerne. Enganeserne naaet en ringe Grad af Kultur. pæernes Ankomst var Jærn ukendt; evede i en Stenalder. Bægge næsten fuldstændig nøgne; Mæn- re ofte kun en Hue, Kvinderne ikørt eller Forklæde af Træbast. ygningen er kraftig; Ansigtstræk- den almindelige malajiske Type. Kvinderne træffes ikke sjældent :er europæiske Begreber smukke :r. Vaabnene bestaa af Skjold og Kastespyd med ejendommelig formet, ɛrnspids. Drengene oplæres fra smaa til at bruge dette Vaaben og opnaa dighed og Skudsikkerhed. Landsbyerne, der alle ligge i Øens Indre ved e Smaabække, bestaa af bikubeformede Huse, hvilende paa høje Pæle. Hvert omgivet af en Have, og en stærk Indhegning beskytter det mod pludselige Landsbyhøvdinge med ringe Myndighed ere de eneste politiske Magthavere Fisk og forskellige Planter udgøre den almindelig nydte Føde, Palmevin, Mælken af Kokosnødder den almindelige Drik. Paa Hunde og Svin er der ıngel; Høns ere derimod et sjældnere forekommende Husdyr. De vigtigste ɛrv ere Jagt, der alene drives af Mændene, og Fiskeri og Agerdyrkning, :e Kvinderne deltage i Arbejdet. Der dyrkes Pisang og i nyere Tid Sukkerrør; men, der yder et væsentligt Bidrag til den daglige Kost, er vildtvoksende. let mellem de to Køn hersker der megen Frihed, og Familiebaandet er ikke Mellem de forskellige Landsbyer og Stammer hersker der en vedvarende

Krigstilstand. Krigsførelsen bestaar i Regelen i pludselige Overfald; sjældnere forekomme ordentlige Feltslag, ved hvilke de kæmpende dog mere udmærke sig ved deres Evne til at larme og skrige end til at anvende Vaabnene med Kraft. Et ejendommeligt Forhold er Kvindernes Deltagelse i Kampen. Væbnede med en Kølle af særegen Form, der ikke anvendes af Mændene, søge de at knuse Modstandernes Skjolde. Om Enganesernes religiøse Begreber vides ikke meget. Alle fremmede anses paa Forhaand som Troldmænd og frygtes i højeste Grad.

En egen Underafdeling danne Folkene paa Celebes. I den sydøstlige Del leve *Mankassarerne*, medens *Bugineserne* eller *Vugineserne* bebo Øens Sydvestspids' midterste Del samt Egnene Øst for Sydøstspidsen. Til Bugineserne maa henregnes Beboerne af den Række mindre Øer, der fra Celebes strækker sig hen imod Timor. Ifølge Fr. Müller ere *Vadschoerne* eller *Badschoerne*, der ogsaa kaldes *Orang-Laut*, og som leve paa Celebes og nogle nærliggende Øer, fremstaaede ved en Blanding af Buginesere eller Mankassarer med indvandrede egentlige Malajer. Bugineserne ere dygtige Skippere og Handelsfolk, der befare alle Dele af Arkipelaget. Ogsaa som Hestebetvingere skulle de udmærke sig. I øvrigt drive de Agerbrug (Ris, Hvede, Kaffe) og tilberede Sukker og Palmevin. Muhammedanismen er meget udbredt blandt dem.

Under Navnet *Alfuraer* eller *Harafuraer* sammenfattede man navnlig tidligere Befolkningen i Nord-Celebes, samt paa Molukkerne og de herhen hørende mindre Øer. Der kan dog næppe være nogen Tvivl om, at Navnet ikke betegner en antropologisk eller etnografisk Enhed. Man har sikkert med Rette paastaaet, at det kun kan anvendes som Betegnelse for et vist Kulturtrin, nemlig det, som findes hos de nævnte Stammer, der endnu ere hedenske og ikke have tilegnet sig den almindelige malajiske Kultur. Imidlertid kan det næppe nægtes, at i det mindste flere Alfurstammer ikke synes at være rene Malajer, men snarere en Blanding af Papuaer og Malajer*. Dette er saaledes Tilfældet med Cerams Beboere, med Stammerne paa Dschilolos nordlige Halvø, paa Øerne Buro og Timor og en Del mindre Øer fra Timorlaut til Sandeltræsøerne. Som Fællestræk hos disse Folk, der synes at henpege paa en Blanding af Malajer og Papuaer, nævnes den for Malajerne ejendommelige Hudfarve, forbundet med Papuaernes Ansigtstræk, Haar og høje Vækst. Som alt nævnt, staar Alfuraernes Kultur paa et mere primitivt Trin, end Tilfældet er hos de fleste andre malajiske Stammer. Hovedjagt og Tabuinstitutionen findes paa flere af Øerne. Det vigtigste Næringsmiddel er Sagopalmens Marv, der dels tilberedes til Mel, hvoraf der bages Brød, dels nydes i Form af Grød. Religionen er væsentlig af animistisk Art og bestaar i Troen paa onde Aander, mod hvis fordærvelige Magt man søger Beskyttelse ved Amuletter.

Den østligste Gruppe af de egentlige Malajer ere Beboerne af Filippinerne. Denne Øflok huser omtrent 50 forskellige Stammer, af hvilke de vigtigste ere *Tagalerne*, *Visayaerne*, *Irayaerne*, *Igorroterne* og *Ilongoerne*, alle paa Luzon, *Mangianerne* og *Manoboerne* paa Mindanao. Skønt der paa Filippinerne tales talrige Dialekter, maa Sproget dog betragtes som eet; der er ikke større Forskel paa dem, end at Folk af forskellige Stammer kunne gøre sig forstaaelige for hinanden. De filippinske Stammers Ydre adskiller sig ikke i nogen væsentlig Henseende fra den almindelige malajiske Type, dog synes der i det mindste hos enkelte af dem at være bleven

* Det bør dog udtrykkelig her bemærkes, at dette Forhold mellem Malajer og Papua-Negritoer paa de af de saakaldte Alfuraer beboede Øer endnu er altfor lidt opredet, til at en endelig Dom derom kan afsiges.

indgaaet Forbindelser med Kineserne, der fra gammel Tid have drevet Handel paa Øerne. Agerdyrkning og til Dels Industri ere de vigtigste Livserhverv. Særlig højt staa de vævede og broderede Sager samt Metalarbejderne, saavel Smykker som Vaaben. Under Spaniernes Herredømme har Kristendommen vundet en Del Udbredelse, men de ældre religiøse Forestillinger af animistisk Art leve endnu i det skjulte under den tynde Fernis.

Til de filippinske Malajer maa henregnes Beboerne af Suluøerne, der anses for nogle af Sundaarkipelagets værste Sørøvere, og som med fanatisk Iver hænge ved Islam.

Fig. 190. Igorroter.

Beboerne af Formosa synes nærmest at maatte knyttes til samme Gruppe. Medens Kineserne have koloniseret Vestsiden af den store Ø, lever der endnu i den østlige Del adskillige malajiske Stammer. Kineserne kalde de vilde Bjærgfolk i det indre for *Schinvan*, medens de ved Navnet *Schekvan* betegne de Formosanere, som have slaaet sig ned ved Kysten og staa i Handelsforbindelse med dem.

II. Spørgsmaalet om *Negritoernes* Plads i det antropologiske System hører til de allervanskeligste. De etnologiske Forhold paa

Sundaøerne ere endnu altfor lidt kendte til, at man tør fremføre et bestemt Svar derpaa. I den nærværende Fremstilling, hvor de etnografiske Elementer, særlig Sproget, danne Grundlaget for Inddelingen, er det ikke Stedet at give en Fremstilling af de Kontroverser, der paa Sagens nuværende Standpunkt maa ledsage en kritisk Vurdering af Efterretningerne om Negritoerne. Her kan kun gives korte Omrids af de tre Folkestammer, der med Sikkerhed kunne kaldes Negritoer, nemlig *Mincopierne* paa Andamanerne, *Semangerne* i Malakka og *Aëtaerne* paa Filipinerne, medens de uvisse Spor af Negritoer, som man, med større eller mindre Sandsynlighed, har ment at kunne spore paa Sumatra, Formosa, i det indre af Kina, ja endog i Japan, maa forbigaas med Tavshed.*

Det af de negritiske Folk, som har været længst kendt af Europæerne, er *Mincopierne* paa Andamanøerne. Men har Kendskabet til denne Folkestamme end været erhvervet for mange Aar siden, har det dog indtil den allernyeste Tid været særdeles overfladisk. De vildeste Fabler om Mincopiernes Levevis og Karakter have været kolporterede, og det er egentlig først ved den engelske Forsker Man, der har gjort et systematisk Studium af deres Etnografi, at virkelig troværdige Efterretninger om Andamanernes Beboere ere bragte til Veje. Mincopierne ere smaa; deres Højde overskrider næppe 1,50 M. Legemet er velproportioneret, muskuløst og ofte, navnlig hos Kvinderne, tilbøjeligt til Fedme. Hudfarven er meget mørk. I Regelen rages Hovedet fuldstændig og besmøres med rød Okker. Beklædningen er indskrænket til det mindst mulige. Børnene og Mændene gaa fuldstændig nøgne, medens Kvinderne bære et diminutivt Skørt eller Forklæde, dannet af et enkelt Blad. Over for Europæerne og andre fremmede vise de sig sky og tilbageholdne, men i deres indbyrdes Forhold høre Spøg, Latter og ustandselig Snakken til Dagens Orden. Kvinderne indtage en med Mændene fuldstændig ligeberettiget Stilling; ægteskabelig Troskab er Regel og Skilsmisse ukendt. Børnene behandles med stor Overbærenhed og lønne Forældrene med urokkelig Hengivenhed. Fiskeri og Jagt ere de vigtigste Livserhverv. Mincopierne flette gode og stærke Net til Fiskefangst og bruge deres ejendommelig formede, flade Buer med megen Dygtighed. Pilene have Spids af Fiskeben; alt Metal var ukendt ved Europæernes Ankomst, og de Redskaber af Sten, som Fund fra Affaldsdyngerne fra tidligere Tider have fremdraget, vare ganske gaaede af Brug og afløste af Ben og Muslingeskal. Der tales paa Andamanerne mindst 9 forskellige Dialekter, svarende til ligesaa mange forskellige Stammer. Sproget, der ikke staar i Forbindelse med noget andet hidtil kendt, har et særdeles rigt Lydsystem og en ikke mindre indviklet Formlære med et Utal af Postfixer og possessive Pronominer. Talsystemet er derimod kun lidet udviklet, idet alt, hvad

* Den, der maatte ønske Oplysning om disse Forhold, henvises til Dr. A. B. Meyers fortræffelige Værk: »Die Philippinen. II. Negritos. (Kön. ethnogr. Mus. zu Dresden. IX.). Dresden, 1893.« Fol. — Efter det oven for anførte maa den paa et tidligere Sted (I. S. 53) af nærværende Værk fremsatte Bemærkning om Negritoernes Udbredelse modificeres.

der ligger ud over To, betegnes som: mange, talrige, utallige osv.; ingen forsøger nogensinde at tælle længere end til Ti. For Mincopierne danner deres Øflok den hele Verden, som tænkes anbragt paa en flad Skive paa Toppen af et højt Træ. En Gang i Fremtiden vil et Jordskælv ryste Træet, og da er Verdens Undergang kommen. I religiøs Henseende have Mincopierne kun utydelige og vage Begreber. Et udødeligt, evigt Væsen *Puluga* lever i Himmelen og er Menneskene naadigt. Alt ondt, der sker, Sygdom, Død og Uheld af enhver Art, skyldes ikke ham, men nogle onde Aander, som han ikke formaar at holde Styr paa.

I det Indre af Halvøen Malakka leve *Semangerne*, utvivlsomt Resterne af en tidligere langt mere udbredt Folkestamme. En engelsk rejsende, der har haft Lejlighed til at stifte et nøjere Bekendtskab med Semangerne gennem et langvarigt Ophold i deres Land, skildrer dem som afrikanske Negere, sete gennem en omvendt Kikkert.

Fig. 191. Mincopier.

De ere saa sorte som Sod; deres Haar er kort og uldent, liggende tæt til Hovedet i smaa Krøller; Næsen er flad, Læberne fremspringende og Ansigtstrækkene af ren negroid Type. De ere kraftigt byggede og velproportionerede, men i Højde kun lidet mere end Dværge. De leve af Jagt og have ikke nogen fast Bolig; de lejre sig i Familiegrupper paa det Sted, hvor Vildtet i Øjeblikket er talrigst.* Dragt kendes ikke, og Hytterne fortjene næppe dette Navn, idet de kun bestaa af et løst sammenhængende Skraatag af Blade. Føden bestaar af Rødder og Frugter samt Udbyttet af Jagt og Fiskeri. Salt, der er sjældent, nydes som et stort Lækkeri. Omgivne og truede af de malajiske Røvere og Slavehandlere har Nøden lært dem at udfolde saadanne Egenskaber, der kunne sikre dem mod Efterstræbelse fra deres overlegne Naboer. I deres utilgængelige Skove have de deres bedste Værn mod Fjenden, men naar han ogsaa trænger ind her, forstaa de at klatre fra Træ til Træ

* A. H. Keane, Man past and present. Cambridge. 1899. S. 163.

ved Hjælp af Reb, dannede af Rotang. Sammenholdet inden for Familien er stærkt, og Forholdet mellem Ægtefællerne mønsterværdigt. Det mest anvendte Vaaben er den forgiftede Pil, der udskydes gennem et langt Pusterør. Redskaber af Sten ere fundne i Semangernes Land, men anvendes nu ikke længer og tilhøre vistnok en fjærn Fortid.

Urbeboerne af Filipinerne ere de *Aëtaer*, der nu i sparsomt Antal omtrent en Snes Tusinde, og i spredt Bebyggelse findes paa forskellige Steder af Arkipelaget, særlig paa Hovedøen Luzon. Ligesom de øvrige Negritoer ere Aëtaerne af lille og svagelig Vækst. Mændene ere gennemsnitlig 1,44 M. og Kvinderne 1,40 M. høje. Som en Ejendommelighed kan nævnes, at Maven ofte er meget fremstaaende, og at Tæernes Bevægelighed er saa stor, at Aëtaerne med Lethed kunne gribe og fastholde mindre Genstande med Fødderne. Ansigtstrækkene minde meget om Negrenes: fremstaaende Kæbeparti, flad Næse og tykke Læber. Haaret, der er tæt kruset i smaa Krøller, er ligesom det tynde Skæg af sort Farve. Dragten bestaar af et lille Skørt om Lænderne. Børnene gaa fuldstændig nøgne. Tatovering øves af nogle Stammer. Hos andre er det almindeligt at tilfile Tænderne. Hovedtrækket i Aëtaens Karakter er Naturmenneskets Kærlighed til Friheden. Han kan ikke finde sig i at leve andetsteds end paa sine skovklædte Bjærge. Alle Forsøg paa at civilisere ham og faa ham til at opgive sin ensomme Bolig her, ere mislykkedes. Og ligesom han ikke vil være Slave, saaledes vil han heller ikke holde andre i Trældom. Dette Karaktertræk stemmer mest overens med et nomadiserende Jægerliv; men det synes dog, som om Aëtaerne, naar de ikke ere udsatte for fjendtlige Efterstræbelser fra de omboende Malajers Side, af sig selv ere gaaede over til Agerbrug, have ombyttet deres omskiftende Opholdssteder med faste Boliger og foretrukket Dyrkningen af Ris og Majs for Udbyttet af Jagten. Industrien har aldrig staaet højt hos Aëtaerne. Hvad de skulle bruge af Industrigenstande, erhverve de sig fra Malajerne ved Byttehandel, idet de for lægekraftige eller spiselige Planter tiltuske sig Tobak, Tøjer og Metal. Bue og Pil ere de oprindelige Vaaben. Senere er Jagtkniv føjet dertil. Utvivlsomt danner Familien Grundlaget for de sociale Forhold, men disse ere kun lidet kendte. Stammen, der bestaar af et Antal Familier, styres af en valgt Høvding, hvis Magt synes at være livsvarig. Den personlige Ejendomsret er klart udviklet trods Familiens betydelige Indflydelse. Monogami er den eneste anerkendte Form for Ægteskabet. Om de religiøse Forestillinger vides næsten intet; der er ikke iagttaget Gudebilleder eller andre Kultusgenstande. Dog tyde de allegoriske Danse, der opføres ved Festerne, hen paa, at Aëtaerne ikke, lige saa lidt som noget andet hidtil kendt Folk, ere ganske

Fig. 192. Aëtaer.

.e for religiøse Ideer. Ogsaa et saadant Træk som, at man medgiver den døde l af hans Redskaber, peger i samme Retning.

1. Dajaker*.

Dajaker kalder man med en Fællesbetegnelse, hvis Oprindelse er :er, den store Mængde malajiske Stammer, der bebo Verdens næst- :e Ø Borneo. Ogsaa til denne have Hinduerne eller maaske de ıiserede Javanesere udstrakt Vandringer. I hvert Fald : Levninger af indiske Byg- ·værker i Landets sydlige Del deres Tilstedeværelse her. paa Hovedmassen af den dte Befolkning kan den mild- e Indflydelse af den hinduiske sation ikke spores. Tvært- ; der gives næppe noget : malajisk Folk, hos hvem findes mere fremtrædende ıriske Skikke end netop hos ɜos Beboere.

Fig. 193. Dajak Pige.

'ajakerne ere velvoksne og t undersætsige Skikkelser kraftig udviklet Muskulatur. 'arven er mørkebrun, noget ɜ hos Kvinderne end hos dene. Det kraftige, glatte ·dhaar, der ofte bæres langt, ;ende ned ad Ryggen, men afskaaret i Panden, er kulsort. Skægvæksten er sparsom, og nkelte Haar, som vokse frem, blive omhyggelig udrykkede.

* Spencer Saint John, Life in the Forests of the Far East. I—II. 2 ed. n 1863. — A. R. Wallace, The Malay Archipelago. 3 ed. London 1872. — Bock, Hovedjægerne paa Borneo. Christiania 1883. — A. R. Hein, Die bil- ı Künste bei den Dayaks auf Borneo. Wien 1890. — G. A. Wilken, Hand- ; voor de vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië. Leiden 1893. nry Ling Roth, The Natives of Sarawak and British North Borneo. I—II. n 1896. — P. A. van der Lith, A. J. Spaan, F. Fokkens, Encyclopædie van landsch-Indië. I. s'Gravenhage & Leiden, 1897.

Næsen er temmelig bred og flad med store Næsebor. Den store Mund har tykke Læber. Hos næsten alle Stammer hersker den Skik at tilfile Fortænderne og derpaa farve dem sorte. Tatovering øves af flere Stammer, dels som Pryd, dels som Kendetegn til Adskillelse fra andre Folk. Ogsaa kunstig Omformning af de spæde Børns Hovedskal træffes paa flere Steder.

Dragten bestaar for Mændenes Vedkommende af et smalt Stykke Tøj, der trækkes mellem Benene og slynges flere Gange om Livet, saaledes at Enderne hænge ned for og bag. Kvinderne bære et snævert Skørt af forskellig Længde. Til Beskyttelse mod

Fig. [illegible] Præparerede Menneskehoveder.

Sol og Regn dækkes Hovedet undertiden af en stor Hat af flettet Straa. Arme og Ben smykkes med Ringe af Elfenben, Træ og Metal; ogsaa i Ørerne anbringes Smykker; hos nogle Stammer er det Skik at udvide Gennemboringen saa meget, at Ørernes nederste Rande, som yderligere forlænges ved de talrige, af en vægtig Blystang dannede Ringe, der hænges i dem, berøre Skuldrene. Krigerne bære gerne en Amulet, dannet af Dyretænder, Sten eller Træstykker hængende enten ved Bæltet eller ved Sværdets Fæste.

I Henseende til almindelig Aandsbegavelse staa Dajakerne ingenlunde tilbage for de øvrige Malajer, og i enkelte moralske Egenskaber f. Eks. Aabenhed og Flid staa de ubetinget højere. Røveri og Tyveri ere ukendte Laster, og Kvinden indtager en agtet Stilling, ligesom Dajakerne i det hele med megen Kærlighed

omfatte deres Familie. Men hvad der stiller disse gode Egenskaber i Skygge og danner en uovervindelig Hindring for alle Forsøg paa at skabe mere civiliserede Tilstande i det vidtstrakte Land, er den barbariske Skik, som man benævner Hovedjagt (Hollændernes Koppensnellen). Ved Omtalen af de vilde Nagastammer i Bagindien blev

Fig. 195. Sværd.

denne Skik berørt; den genfindes i sine Hovedtræk hos Dajakerne. Enhver Begivenhed af Betydning i Dajakens Liv maa fejres ved at tage et Hoved fra en fjendtlig Stamme. Ligesom hos Nagaerne er det ogsaa paa Borneo ganske ligegyldigt, om Hovedet tilhører en Mand, en Kvinde eller et Barn. Det er kun Antallet, det kommer an paa. I Regelen gaar Krigeren, der vil forøge sin Samling af

Trofæer, alene ud om Natten og lægger sig i Baghold paa et Sted, hvor han kan vente, at hans Ofre ville gaa forbi om Morgenen. Fra sit Skjul udskyder han gennem det hule Lanseskaft, der tjener som Pusterør, en lille forgiftet Pil, hvis Spids bibringer et dødeligt Saar. Hovedet afhugges med Sværdet og gemmes i en lille, med Menneskehaar smykket Kurv. Ved Hjemkomsten til Landsbyen modtages Krigeren af en Fest. Hovederne skeletteres og prydes paa forskellig Maade med Indlægning af Farve eller tynde Metalblade.

Vaabnene spille for den hovedjagende Dajak en ikke ringe Rolle. Dækvaabnene bestaa af et Kyrads af flettede Snore eller af et Panterskind; undertiden bæres en Trøje af vatteret Bomuldstøj. Skjolde anvendes almindelig; de ere temmelig lange, udskaarne i Træ og prydede med malede Figurer og Duske af Menneskehaar og Fuglefjer; Næsehornsfuglens Halefjer tilkendegive, at Ejeren har gjort en Fjendes Hoved til Bytte. Sværd med langt, lige eller vinkelbøjet Blad samt Lanse, hvis gennemborede Stage, som omtalt, tjener til Pusterør, udgøre Angrebsvaabnene. Sværdet gemmes i en Træskede, ved hvis ene Side er fæstet en lille, langskaftet Kniv, der væsentlig anvendes til at bortskære Kødet paa det erobrede Hoved, men som i øvrigt tillige maa gøre Tjeneste som almindeligt Arbejdsredskab. Til Pusterøret hører et kort, af Bambus dannet Kogger, der bæres hængende ved Bæltet, og hvori Pilene opbevares, medens de Bomuldstotter, hvormed Pilene forsynes for at kunne udfylde Røret, gennem hvilket de udskydes, gemmes i en udhulet Kalabas. — Krigene føres næsten udelukkende som Overfald fra Baghold; Slag i aaben Mark forekomme kun sjældent.

Dajakernes Føde bestaar af Kød og Fisk samt talrige forskellige Planter, som f. Eks. Rodskud af Bambus, Ris og Sago. Maden anrettes paa en Maatte eller et stort Blad, om hvilket Husbeboerne samle sig, siddende paa Jorden eller paa Træblokke. Salt er et vigtigt Kryderi, der ikke tør savnes ved noget Maaltid; det stilles ved Siden af Maatten til almindelig Afbenyttelse. Efter Maaltidet renser man Mund og Hænder med Vand, der opbevares i Kar, dannede af tykke Bambusrør. Vand er den eneste Drik, der anvendes til dagligt Brug. Ved Fester — Ofringer og Begravelser — nydes der Palmevin og Arrak. Tobak og Betel ere yndede Stimulansmidler, medens Opium er ubekendt. Endelig maa det nævnes, at

en fed, leragtig Jord spises af nogle Stammer og anses for et stort Lækkeri.

Husene bygges paa omtrent 3 M. høje Pæle i eller i Nærheden af en Flod og omgives paa Landsiden af en stærk Befæstning af Palisader, i hvilken der kun er en snæver Aabning, der let kan spærres. I Regelen bygges Huset i Form af en aflang Firkant, med Vægge af Planker og Maatter og Tag af Blade. Paa langs gennem Huset løber et Værelse, der tjener til almindeligt Opholdssted for de Familier, der udgøre Husets Beboere, og paa Siderne findes mindre Sovekamre. Under Huset have Svinene og Fjerkræet deres Opholdssted, og her anbringer man de Forraad, som der ikke er Plads til i Stokværket oven over. Undertiden er der ved Huset opført mindre Forraadshuse, og i Floden er der gerne anbragt en Anlægsbro med et Badehus. Selve Huset er ganske tarveligt. sjældent prydet med Snitværk, og Husgeraadet er af den simpleste Beskaffenhed.

Jagt drives ikke med synderlig Udholdenhed af Dajaken. Ganske vist nedlægger han ethvert Dyr, han kan overkomme at faa fat paa, ligesom han undertiden foranstalter en Klapjagt, ved hvilken Dyrene drives sammen ind i et udspændt Net, men han mangler det rette Jægertemperament. Derimod er han en fortræffelig Fisker, velbekendt med alle Midler til at bemægtige sig Flodens Rigdomme. Han fisker med Krog og Net, og han forstaar ved Hjælp af visse giftige Planter, som han kaster i Vandet, at bedøve Fiskene, saa at de komme op til Overfladen, hvor han kan tage dem med en Kurv eller et Fiskespyd. Agerbruget staar paa et lavt Standpunkt. Virkelige Marker, der Aar efter Aar dyrkes og give Afgrøde, ere ukendte. Man nøjes med at afbrænde Skoven paa et Sted, der synes passende til Risavl, hvorefter man spreder Asken ud over det ryddede Stykke, behandler det let med en Hakke og saar Risen deri. For at afholde Fugle og firføddede Dyr fra at fortære Afgrøden, bygger man et lille Vagthus og opstiller Fugleskræmsler, der bevæges af Vinden, eller som ved Hjælp af Snore fra Vagthuset kunne bringes til at gøre Larm. Saa snart Risen begynder at modnes, bliver den høstet, uden at der tages synderligt Hensyn til, om en Del af den kunde have godt af endnu i nogen Tid at udsættes for Solvarmen. Efter at være renset opbevares den i dertil indrettede Beholdere i eller ved Huset.

Jorden tilhører Familien, ikke den enkelte. Enhver har Ret til at tage, hvad han vil, af Skovens Produkter, og at rydde, men ethvert forladt Jordstykke ophører at være Brugerens Eiendom og kan tages i Besiddelse af enhver, der har Trang eller Lyst til det. Foruden Ris dyrkes ogsaa Majs, Bønner, Peber, Sukkerrør og Betel, men ikke i noget stort Omfang, ligesom Dajakerne overhovedet ikke gerne gør sig den Ulejlighed at tilsaa og høste et større Stykke Jord end absolut nødvendigt til at yde det uundværlige daglige Underhold.

Langt mere udviklet end Agerdyrkningen er Industrien. Skøndt der ikke findes nogen særegen Haandværkerstand, men enhver afvekslende er Smed, Snedker o. s. v., frembringes der dog Genstande, der udmærke sig ved Soliditet og smukt Udseende. Kvinderne ere særdeles dygtige til at spinde og væve, og deres Husflidsarbejder ere saa meget mere beundringsværdige, som de indviklede, geometriske Mønstre, hvormed de ere prydede, alle ere udførte paa fri Haand uden Hjælp af nogen Fortegning. Af Metalarbejderne maa nævnes Sværd og Spydspidser. Forfærdigelsen af Blæserørene, gennem hvilke de forgiftede Pile udskydes, kræver særlig Snildhed og Omtanke. Hullet bores ikke lige gennem Træet, men i en svag Bue fra hver Side for at ophæve Virkningen af det tynde Rørs Elasticitet: holder man Røret lodret, viser Aabningen sig buet, medens

det i vandret Stilling er fuldstændig lige. Det vil let indses, at der udfordres en ikke ringe Færdighed for at naa dette Resultat med de tarvelige Redskaber, der staa til Dajakens Raadighed. Dajakerne staa gennemgaaende paa et altfor lavt Civilisationstrin, til at Handelen kan have nogen synderlig Betydning. Den drives egentlig kun af de langs Kysten boende Stammer, der i Tidens Løb ere komne til at staa i venskabelig Forbindelse med Malajerne og Kineserne. Rotang, Guttaperka og Tømmer ere de fornemste Produkter, som Dajaken fører til Torvs.

Hos de fleste Dajakstammer søges Hustruen inden for Stammens Omraade; kun hos enkelte finder Eksogami Sted. Polygami er tilladt, men forekommer kun sjældent paa Grund af de dermed forbundne betydelige Omkostninger. Frierne maa nemlig købe Pigen af hendes Forældre, og Købesummen kan ofte være vanskelig nok at udrede. Inden Ægteskabet er Forholdet mellem Kønnene meget frit og ubundet, saa længe der ikke indtræder alvorlige Følger deraf. Er dette Tilfældet, straffes de skyldige lige saa strengt, som om de havde gjort sig skyldige i Ægteskabsbrud. Kvindens Stilling i Ægteskabet er forskellig hos de forskellige Stammer, alt eftersom der hersker Endogami eller Eksogami. Hvor den sidste Form af Ægteskab er almindelig, betragtes Kvinden som en af Mandens Ejendele. Ved at købe hende af Forældrene løser han hende fuldstændig fra hendes Stamme og Slægt; hun tilhører i enhver Henseende Manden og kan ikke selv besidde noget som helst som sin personlige Ejendom. Hos de endogame Stammer er Kvinden betydelig bedre stillet. Enken arver Halvdelen af Mandens Ejendom, lige som alt, hvad hun ved sit Giftermaal og senere har bragt til Boet, tilfalder hende. Ved Ægteskabets Indgaaelse have begge Parter deres frie Valg; i Regelen rette de sig dog efter Forældrenes Ønske. Ceremonierne, der ledsage Bryllupet, ere faa og simple; Brud og Brudgom spise sammen eller nyde noget Betel i Fællesskab; hos nogle Stammer er det Skik at bestænke dem med Blodet af et Svin. Skilsmisse forekommer sjældent ved de eksogame, noget hyppigere ved de endogame Ægteskaber. Ufrugtbarhed eller Utroskab ere de fornemste Aarsager til Samlivets Ophør.

Ved et Barns Fødsel maa talrige Forskrifter iagttages. Snart maa Moderen, snart Faderen afholde sig fra visse Spiser. Undertiden

maa han underkaste sig en virkelig Couvade. Hun maa tage sig i Agt for onde Aander, der af enhver Forsømmelse ville tage Anledning til at volde hende og Barnet Fortræd. Særlig ere Aanderne af de i Barselseng døde Kvinder at frygte. Det anses næsten overalt for uheldigt, om Moderen bringer Tvillinger til Verden, navnlig hvis de ere af forskelligt Køn. I dette Tilfælde bliver Drengen foræret bort som Slave. Børnene faa gerne Navn efter en af deres levende Slægtninge, idet det ved Lodtrækning overlades Tilfældet at afgøre, hvilket der bør vælges. Hos nogle Stammer er Omskærelse almindelig.

Dajakerne ere endnu ikke naaede til at danne større politiske Samfund. Beboerne af hvert Hus udgøre en lille, uafhængig Stat, der styres af en Høvding, hvis Titel er *Amai* eller *Tua* (d. v. s. Fader eller ældste). Kvinder ere i hvert Fald hos flere Stammer ikke udelukkede fra at udøve Magten. Denne er imidlertid under normale Forhold kun yderst ringe. Der er ej heller Trang til en kraftig Regering, da Husfællerne i Regelen komme godt ud af det med hverandre. Anderledes er Forholdet, naar en større Fejde kalder alle vaabenføre Mænd til Angreb eller Forsvar. Da tilfalder Ledelsen den, der ved personlige Egenskaber vinder Tillid, men naar fredelige Tilstande indtræde, ophører hans Indflydelse. Stridigheder mellem Beboere af forskellige Huse søges udjævnede ved Sammenkomst mellem Høvdingene og ved at hidkalde en eller flere neutrale, hvis Dom æskes. Ere disse Midler ikke tilstrækkelige til at genoprette Enigheden, skrider man til en Gudsdom, der ved ringere Sager bestaaer i en Art Lodtrækning, ved alvorligere i en Duel. Naar Guddommen gennem denne har afsagt sin Kendelse, betragtes Sagen som afgjort, og det venskabelige Forhold bliver da i Regelen genoprettet ved et Offermaaltid, ved hvilket navnlig tidligere Slaver bleve slagtede, medens nu andre Skikke ere traadte i Stedet herfor. Forbrydelser straffes med Tab af Formue, Frihed og Liv. Den dødsdømte bliver druknet, idet han bindes til en med Stene fyldt Kurv og styrtes i Floden. Krigsfanger og Skyldnere, som ikke ere i Stand til at tilfredsstille deres Kreditorer, miste Friheden; de første kunne ikke atter erhverve denne, medens de sidste ere i Stand dertil, idet Tiendedelen af det Arbejde, de udføre, tilfalder dem selv og kan anvendes til at tilbagebetale Gælden med. I Praksis stiller Forholdet sig dog saaledes, at der ikke er stor Forskel

paa de to Slags Slaver, idet de fleste savne den fornødne Udholdenhed til at samle en tilstrækkelig Sum sammen.

Musik og Dans ere yndede Adspredelser hos Dajakerne. Musikinstrumenterne bestaa af Gongonger, Violiner og Fløjter, af hvilke de, der blæses med Næsen, udelukkende anvendes af Kvinderne. Danse opføres ved Festerne; ofte gaa de over til pantomimiske Fremstillinger, i hvilke man efterligner Scener af Jagten. En egentlig Literatur eksisterer lige saa lidt som en egen Skrift, men derimod nok en ikke ubetydelig Mængde Sagn og Eventyr.

Fig. 197. Amulet.

Hos de fleste Stammer vises der ikke liden Omhu for de afdødes Legemer. Enkelte nøjes vel med at henlægge Liget i Toppen af et Træ, men hos andre danner man i et voksende Træ en Udhuling, hvori Liget anbringes, hvorefter man lader Aabningen lukke sig om det. Nogle tørre Liget over en Ild og begrave det derefter; andre henlægge det i en Kiste, der opstilles i fri Luft, indtil alt Kødet er fortæret, hvorpaa Benene samles, renses og bisættes i en Familiebegravelse. Ved denne Lejlighed fejres der saa kostbare Fester, at der kan hengaa Aar, inden man faar Raad til at besørge Liget i Jorden. Slaver dræbes ved Graven, og den dødes Brugsgenstande medgives ham for at kunne være ham til Tjeneste i den anden Verden.

Dajakernes religiøse Forestillinger ere af animistisk Natur og svare nøje til dem, der træffes hos talrige andre Folk paa samme Kulturtrin. Alle Naturgenstande have en Sjæl, der til Tider forlader Legemet. Naar en Mand er syg, vil det sige, at hans Sjæl i Øjeblikket har forladt ham; vender den ikke tilbage, dør Manden. I den Tid, der hengaar mellem Døden og den endelige Begravelsesfest, flakker Sjælen hvileløs om og er da meget farlig for de efterlevende. Saa snart derimod Liget for bestandig er bragt til Ro, forlader Sjælen den synlige Verden og kommer ikke mere tilbage til den. Hos de fleste Stammer træffes Forestillingen om en Verdensskaber, en god Aand, der udøver et Herredømme over alle de mere underordnede Aander i Luft, i Hav og paa Jord, men som paa Grund af sin Godhed ikke er Genstand for nogen synderlig Dyrkelse. De fleste andre Aander ere derimod af menneskefjendsk Karakter og kunne kun ved Ofringer afholdes fra at gøre ondt. Ofringerne foranstaltes af Shamanerne, der tælle baade mandlige og kvindelige Medlemmer; de gøre Tjeneste snart som Præster, snart som Troldmænd og Læger. Ofringerne foregaa i Husene; der findes hverken Gudebilleder eller Templer. Stor Tiltro sætte Dajakerne til deres Amuletter, navnlig til de afhuggede Menneskehoveder og — mærkeligt nok — til kinesiske Porcellænsvaser, der allerede i tidlig Tid ere blevne indførte, og som gælde for store Helligdomme og virksomme Beskyttelsesmidler mod forskellige Sygdomme. Dajakerne forstaa sig godt paa Alderen og Værdien af disse Stykker, der nedarves fra Slægt til Slægt, og lade sig ikke bedrage af eftergjorte, moderne Varer.

2. Bataker*

Om Batakernes Historie før det Tidspunkt, da Europæerne kom i Berøring med dem, vides saa godt som intet. At den indiske Indflydelse har gjort sig gældende her som paa saa mange

* William Marsden, The history of Sumatra. 3 ed. London 1811. — F. Junghuhn, Die Battaländer auf Sumatra. I—II. Berlin 1847. — H. von Rosenberg, Der malayische Archipel. Leipzig 1878. — G. A. Wilken, Handleiding voor de vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië. Leiden 1893. — Joachim Freiherr von Brenner, Besuch bei den Kannibalen Sumatras. Würzburg 1894. — P. A. van der Lith, A. J. Spaan, F. Fokkens, Encyclopædie van Nederlandsch-Indië. I. s'Gravenhage & Leiden 1897.

Fig. 198. Batakiske Krigere.

Steder i det sydøstlige Asien, er vel utvivlsomt, men Tids-
t for den kan næppe bestemmes med nogen Sikkerhed.
Indskrifter, fundne paa Øen, har der i det 14de Aarhundrede

bestaaet et Hindurige her, men hvor langt tilbage dets Eksistens rækker, er ubekendt.

Batakerne ere af temmelig lav, undersætsig Vækst, velproportionerede, bredskuldrede, med smaa Hænder og Fødder. Det hele Udseende tyder paa Udholdenhed og Kraft. Ansigtstrækkene fjerne sig en Del fra den almindelige malajiske Type: Øjnene ere rundere og sidde med større Mellemrum, Næsen er bredere og mere afstumpet; ogsaa Hudfarven er mørkere end sædvanligt hos Malajerne. Om Batakernes Karakter er det vanskeligt at fælde Dom, da de kun med megen Uvilje lade Europæerne betræde deres Omraade, og følgelig Kendskabet til dem væsentlig indskrænker sig til at omfatte de mindre behagelige Egenskaber, som en fjendtligsindet Befolkning lægger for Dagen over for en ildeset fremmed.

Mændenes almindelige Dragt bestaar af et Stykke Tøj, der som et Par vide Benklæder fæstes om Livet og naar ned til Knæene eller Fødderne. Et andet, længere og bredere Tøjstykke, sædvanlig af et kostbarere Stof, slynges som en Plæd om Skuldrene; om Hovedet vikles et Bind. Kvinderne og Høvdingene bære den almindelige malajiske Sarong, der er formet som et Kvindeskørt. Den bedækker Legemet fra Brystet til Fødderne og sammenholdes ved et Skærf. Overkroppen er ubedækket, men om Skuldrene bæres som Prydelse et Sjal af samme Art som Mændenes. Til Høvdingens Dragt hører endnu en Slags Kappe, der prydes med indsyede hvide Perler. Stoffet til Klædningen er Bomuldstøj, der væves af Kvinderne med stor Dygtighed i fine, forskelligfarvede Mønstre. Som Smykker tjene Ringe om Hals og Arme, dannede af Elfenben, Kæmpemuslingens Skal eller af Kobber; de sidste bæres i stort Antal af de ugifte Piger. Kvinderne gennembore Ørelappen og anbringe forskellige Smykker deri, blandt andre store Skiver af Træ, der skulle tjene til at udvide Aabningen. Til det personlige Udstyr i videre Forstand høre Tasker, flettede af Straa og udsyede med forskelligfarvet Traad og undertiden broderede med Perler, samt for Mændenes Vedkommende en Tobakspibe. Denne er Batakens uundværlige Ledsager overalt. Fattige Folk have den kun af Ror med Træhoved; Høvdingen benytter derimod en stor, svær Messingpibe, dannet af Metal, som er tilhandlet fra Europæerne eller Malajerne. Paa disse plumpe, massive Metalpiber anvende Batakerne deres ganske vist ikke synderlig store Dygtighed

i Metalteknik; Udsmykningen af Rør og Hoved med geometriske Figurer i Relief hører til de bedste dekorative Arbejder fra dette Folk. Tobaksrygningen, der foregaar til alle Tider paa Dagen, erstatter til Dels Beteltygningen, der kun forekommer i Grænseprovinserne. Kalken dertil opbevares i sirligt udskaarne Bambusfoderaler.

Fig. 199. Sværd og Pibe.

Vaabnene bestaa af det korte Sværd, som forekommer hos de fleste malajiske Folk; Klingen er tilspidset forneden og beregnet til Stød; Fæstet, som er af Elfenben eller Horn, er undertiden forsynet med to fremspringende Tapper, om hvilke et Par af Fingrene griber. Foruden Spyd, som Batakerne føre med stor Sikkerhed, benyttes i det indre og af de fattigere Bue med Pile, hvis Spids er dannet af en simpel Træpind, omvunden med en Traad og ofte forgiftet. Høvdingene og de mere velhavende ere i Besiddelse af Luntebøsser, som de tilhandle sig fra Malajerne, og med hvilke de skyde meget slet. Krudt og Kugler tilvirke de selv.

Batakerne ere et agerdyrkende Folk. Ris, der til Dels dyrkes paa terrasseformig anlagte Marker, Majs og Bomuld ere de vigtigste Produkter. Desuden drive de betydelig Kvægavl (Svin, Hornkvæg og Heste), hvad der er usædvanligt blandt Malajerne. Husene, der ere byggede af Bambus eller Bjælker, med høje Gavle og hvilende

paa Pæle, ligge samlede i Landsbyer, anlagte paa sikre Steder og ofte befæstede. Hver Landsby bebos af blodbeslægtede Familier og udgør en fri, uafhængig Stat, der styres af en Høvding med arvelig Værdighed. Hans Magt beror i Fredstid ofte kun paa personlige Egenskaber. Alle Regeringsforretninger og hele den almindelige Lovgivningsmagt udøves af Folkeforsamlingen ved Stemmeflerhed. Kun i Krig, der hyppig finder Sted, forene flere Landsbyer sig til et Forbund med en Overhøvding i Spidsen. Familien er solidarisk ansvarlig for en begaaet Forbrydelse. Lovene ere gennemgaaende milde, og de fleste Straffe kunne afsones med en Pengebøde. Saa

Fig. 200. Batakiske Bøger.

meget mærkeligere er det at finde, at Dødsstraffen i enkelte Tilfælde udøves paa den mest barbariske Maade. For visse Forbrydelser er Kannibalisme bestemt som Straffemiddel. Den, der gribes i Ægteskabsbrud med en Høvdings Hustru, i Landsforræderi eller i Spioneri, skal efter Loven dræbes og hans Legeme fortæres. Fjender, der tages til Fange med Vaaben i Haand, blive derimod dømte til at spises levende. Bunden til en Pæl overfaldes Ofret af den rasende Forsamling med Høvdingen i Spidsen, og enhver søger at bemægtige sig et Stykke Kød, der ristes svagt og spises med Saltvand og Citron som en stor Lækkerbidsken.

Højst mærkeligt er det hos et Folk, der endnu ikke har opgivet Kannibalismen, at træffe et ejendommeligt Skriftsprog, der kan læses og skrives af alle. Skrivekunsten er meget gammel, og Batakernes Bøger, der indeholde Notitser om Aandekundskab med

esprog til Afværgelse af
Aander eller Helbre-
:sformularer, Optegnelser
historiske Begivenheder
.egender, have en meget
delig Alder og opbevares
:n nulevende Befolkning
Relikvier fra en svunden
Disse Bøger ere skrevne
Damartræets sorte Saft
3lade af præpareret Træ-
der foldes sammen som
›ansk Væg og beskyttes
kke Træbind. Skriften,
:r en Stavelsesskrift, er
ſdvikling af den javane-
Kaviskrift, som er af
lsom indisk Oprindelse.
skriver fra neden opad,
egnene anbringes i Ræk-
ved Siden af hverandre
enstre til højre. Bøger
enne Art skrives ikke
. Breve og kortere Med-
ser indridses med en Kniv-
i et Stykke glat Bam-
›r.

lviklingen af de religiøse
eber er kun ringe. Fore-
ıgen om en højeste Ska-
:r laant fra Indien. Op-
ligere er Troen paa Aan-
især onde, der ere knyt-
til de forskellige Syg-
ne, af hvilke Batakerne
bes, og som kunne
mpes ved Amuletter.
Siden af dem spille de

Fig. 201. Batakisk Tryllestav. (Detail).

Fig. 202. Tryllestav. (Efter Fotografi).

gode, beskyttende Aander en underordnet Rolle. Højest æres de afdødes Aander, der leve paa Bjærgene i et usynligt Land. En regelmæssig Kultus, Idoler og Præster ere ukendte, medens derimod shamanistiske Læger og Aandebesværgere forekomme almindelig. Blandt de Redskaber, som de betjene sig af, er det mest karakteristiske et Bøffelhorn, der lukkes med en stor, med Menneskefigurer udskaaren Prop, paa en Gang en Talisman og et Trylleredskab. Et andet for Troldmændene uundværligt Redskab er en udskaaren Stav, der anses for at være en Efterligning af en mytisk Høvdings Magt-

Fig. 203. En Shamans Medicinhorn.

attribut. Den er helt bedækket med udskaarne Fremstillinger af siddende Menneskefigurer, den ene over den anden og mellem dem Slanger og Firben. Øverst er anbragt en Busk af Hanefjer eller en Dusk Menneskehaar af en dræbt og fortæret Fjende. Hver Landsby ejer en saadan Stav, der er i Besiddelse af vidunderlige Kræfter til at helbrede Sygdomme og forandre Vejret. Ønsker man saaledes Tørvejr, overstryger man Staven med Kalk og stiller den ved Siden af et Baal, hvorimod man, naar Regn ønskes, overhælder den med Vand.

3. Javanesere, Sundanesere, Maduresere*.

Java med den nærliggende Ø Madura er beboet af tre beslægtede
, *Madureserne* paa Madura, *Sundaneserne* i den vestlige Del af
og *Javaneserne* mod Øst og i Midten af denne Ø. De sidste
e tidlig naaet en betydelig Udvikling under Paavirkning af
k Kultur. Vistnok allerede i det 7. Aarhundrede knyttedes
indelsen med Indien, der i de paafølgende Aarhundreder blev
ındig mere levende, og Javaneserne bleve det af de malajiske
, hos hvem Civilisationen
de sin højeste Udvikling. Først
manismen, senere Buddhis-
trængte ind blandt Javane-
: og støbte deres Liv i indiske
ıer. Det mægtige Rige Ma-
ıhit fæstnede for lange Tider
indiske Kultur paa Java, og
em talrige Kolonier og Vasal-
r paa Sumatra, Borneo og
ɔes øvede Javaneserne en
ringe civilisatorisk Indfly-
paa deres Stammefrænder.
ge Ruiner af brahmanske og
.histiske Templer i Central-
ere Minder om de indiske
;ioners Blomstring paa Øen.

Fig. 204. Javaneser.

bekendt af de indisk-javanesiske Bygninger er det mægtige
pel Boro-budor i Kadu, indviet til Buddha. En naturlig
er omformet til en Trinpyramide med Gallerier af hugne Sten,
have været kronede af en Kuppel. Hvert Galleri er prydet
en Frise, bestaaende af Reliefs, hvis Emne er hentet fra
histiske Legender, afbrudte af Nicher med Buddhastatuer.

* T. S. Raffles, The history of Java. I—II. London 1817. — J. Crawfurd, y of the Indian archipelago. I—III. Edinburgh 1820. — Zeitschrift für all- ıe Erdkunde. II. Berlin 1854. S. 81 ff. IV. Berlin 1855. S. 210 ff. — eth, Java, geographisch, ethnologisch, historisch. I—III. Haarlem 1875—82. A Wilken, Handleiding voor de vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch- Leiden 1893. — L. Th. Mayer, Een blik in het javaansche volksleven. I—II. ı 1897.

Saadanne have ogsaa været anbragte i de smaa, kuppelformede Bygninger i den øverste Del af Templet. Madjapahit blev omtr. 1520 omstyrtet af arabiske Høvdinge, der indførte Islam paa Øen, medens Buddhismen fandt Tilflugt paa den nærliggende Ø Bali.

Javaneserne ere af middelhøj, slank Bygning med smaa og velformede Hænder og Fødder. Sundaneserne og Madureserne ere noget kraftigere byggede, men overskride heller ikke Middelhøjden; Sundaneserne ere endog gennemsnitlig lidt lavere end Javaneserne. Hudfarven er gulbrun; Javaneserne skulle være noget mørkere end Sundaneserne, hvad der almindelig tilskrives den stærkere Blanding med hinduisk Blod, der har fundet Sted fra ældgammel Tid. Øjnenes Farve er brun eller sort. Haaret, der er langt og temmelig grovt, er altid glat; hvor man iagttager Spor af Tilbøjelighed til at danne Krøller eller Lokker, kan man være sikker paa at finde blandet Blod. Legemets Behaaring er meget sparsom, og Skægvæksten ikke stærk. Mange Javanesere have et tyndt Overskæg, som plejes med Omhu, og hvoraf man ikke er lidet stolt. Ansigtstrækkene ere i og for sig ikke ubehagelige, men skæmmes ofte af et for alle malajiske Folk ejendommeligt mørkt og indesluttet Udtryk. Panden er høj og bred, noget skraanende. Den lille, temmelig flade Næse har brede Fløje; hos Javaneserne træffes dog ikke saa sjældent en let buet Ørnenæse. Munden har tykke Læber og udmærket smukke, hvide Tænder. Kindbenene ere stærkt fremspringende og give Ansigtet en flad Form. For Javanesernes Vedkommende bør det i øvrigt bemærkes, at der er stor Forskel paa de højere og de lavere Klassers Udseende, en naturlig Følge af den forskellige Grad, i hvilken Blandingen med Hinduerne er foregaaet. Hos Hovedmassen af Folket træffer man de almindelige malajiske Træk tydelig udprægede, medens

Fig. 205. Javaneser.

Høvdingenes Familier udmærke sig ved finere Legemsbygning og ved Ansigtstræk, der minde mere om Forindiens Beboere.

Dommen om Javanesernes moralske og intellektuelle Egenskaber har til alle Tider været meget forskellig. Digterens Ord om Wallensteins Karakter i Historien finder sin Anvendelse ogsaa paa dette Omraade. Partiernes Had og Gunst have farvet Opfattelsen af Javaneserne saa meget, at man med Lethed kan finde Forsvarere for de mest modstridende Anskuelser. Medens saaledes de ældre rejsende næsten udelukkende fæste Blikket paa Skyggesiderne, have de engelske Forfattere, som i den korte Periode, da Øen var bleven Hollænderne fratagen og var kommen under Englands Herredømme, fik Lejlighed til indgaaende at anstille Undersøgelser over de etnografiske Forhold paa Sundaøerne, udtalt sig i stik modsat Retning. Nyere Forfattere have søgt at skifte Vind og Sol lige, og det rige Materiale til Bedømmelsen af Javanesernes Folkekarakter, som i Aarenes Løb er blevet gjort tilgængeligt for Forskningen, synes nærmest at give den først af Englænderne hævdede Opfattelse Ret. Der er særlig eet Forhold, som man i tidligere Tid har været tilbøjelig til at overse, og som dog har den allerstørste Betydning, naar man ønsker at naa til en retfærdig Bedømmelse af Javanesernes Karakter, og det er Forskellen mellem Adelen og Folket, en Forskel, der er langt mere gennemgribende end noget tilsvarende Forhold i Europa. Ligesom de højere Lag i Samfundet i Udseende fjærne sig fra de lavere, saaledes ogsaa i aandelig Beskaffenhed. Og over for Adelen kan det nok være, at den ældre Tids lidet gunstige Dom vil befindes at være træffende.

Fremherskende i Javaneserens Karakter er hans Hang til Lediggang. Han arbejder kun saa meget, som er nødvendigt for at leve, og han ynder et roligt, uforstyrret Liv, uden dog at læsse alt Arbejdet paa Kvinderne. Med Mageligheden hænger ogsaa den slaviske Lydighed mod overordnede sammen, og den Ligegyldighed, hvormed han finder sig i at blive udplyndret af dem. De vide at benytte sig af den Frygt, de indgyde, til at berige sig og herske med despotisk Strenghed. Under den rolige Maske skjuler der sig dog dybe Lidenskaber: stærk Sanselighed og ubetvingelig Hævngerrighed. Lidenskaben faar ofte de voldsomste og pludseligste Udslag, *Amok*, under hvilke den rasende som afsindig styrter afsted for at dræbe enhver, han møder.

»Amok«, siger Wallace*, »er den nationale og derfor den hæderligste Maade, paa hvilken man kan begaa Selvmord, og den bedste Maade til at slippe ud af Vanskeligheder paa. Romeren styrtede sig i sit Sværd, Japaneseren sprætter Maven op paa sig, og Englænderen skyder sig en Kugle for Panden. Den malajiske Mode har mange Fordele for den, der har Lyst til Selvmord. En Mand mener sig forurettet af Samfundet, han har Gæld og kan ikke betale, han er bleven gjort til Slave eller han har bortspillet sin Hustru eller sit Barn til Slave, hán ser ikke nogen Udvej til at generhverve det tabte, og han bliver desperat. Han vil ikke underkaste sig en saa blodig Uret, men vil hævne sig paa Menneskeheden og dø som en Helt. Han griber om Krisens Haandtag, drager i næste Øjeblik Vaabenet og støder det i Hjærtet paa en Mand. Han løber afsted med den blodige Kris i Haanden og støder enhver ned, han møder. »Amok! Amok!« lyder det da gennem Gaderne. Spyd, Kriser, Knive og Bøsser bringes frem mod ham. Han styrter rasende afsted, dræber, hvem han kan — Mænd, Kvinder og Børn — og falder, overvældet af Antallet, i en Ophidselse som i et Slag.«

Fig. 206. Javaneserinde.

I Byerne ere Vagtposterne forsynede med en flere Alen lang Træfork, besat med Torne, ved Hjælp af hvilken de søge at stanse Amokløberen og holde ham fra Livet, idet man samtidig gør Allarm paa de svære Trætrommer, der ere anbragte paa Gadehjørnerne, for at advare de kommende for den truende Fare.

Klædedragten retter sig efter Bærerens Rang og sociale Stilling. De velstaaende Folk bære almindelig en Sarong eller et videre

* The Malay Archipelago. 3 ed. London 1872. S. 175.

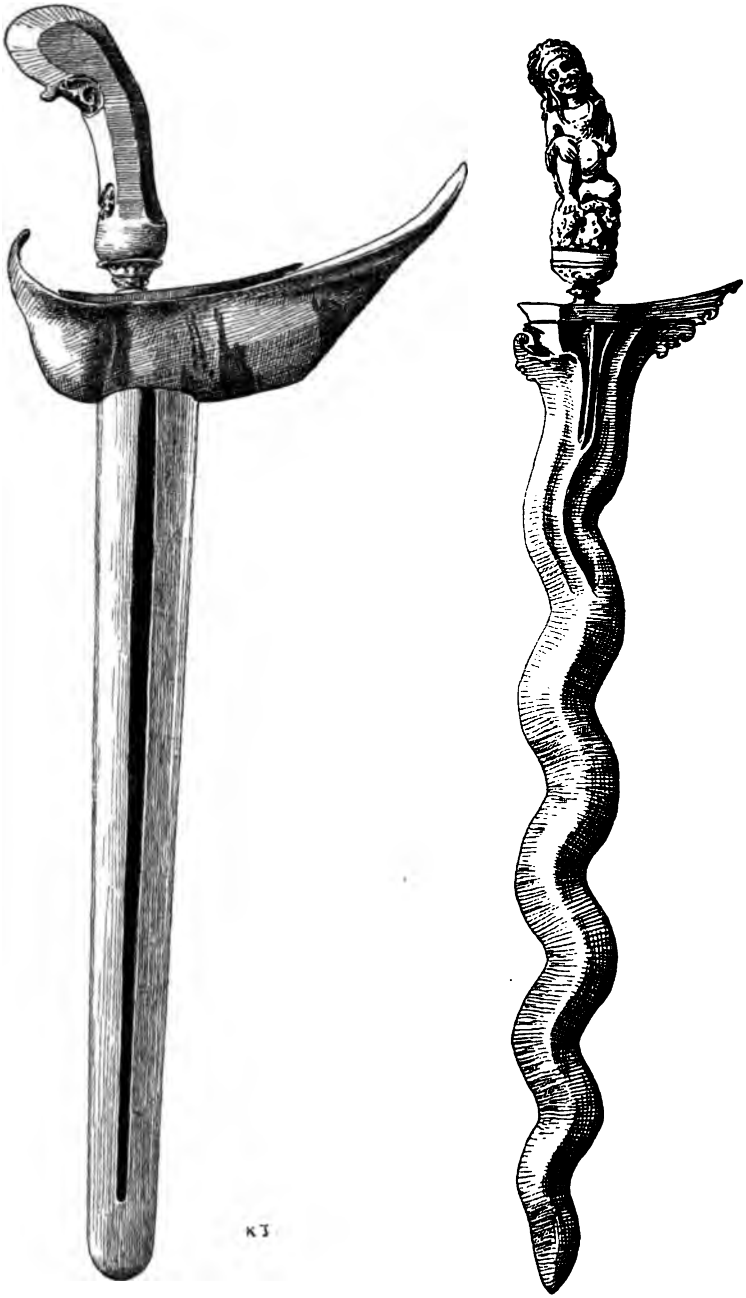

Fig. 207. Kriser.

Skørt af Bomuldstøj, som sammenholdes om Lænderne af et Bælte. Overkroppen dækkes af en Trøje eller længere Jakke af Kattun. Den sidste bæres dog kun inden Døre. Om Hovedet bindes et Tørklæde, under hvilket Haaret samles i en Knude. Kun Folk, der ere stadig udsatte for Solens Straaler, bruge store, malede og forgyldte Hatte. Fodbeklædning er lidet anvendt, selv af de højere Klasser; kun Høvdingen bærer Træsandaler eller Lædertøfler. I Bæltet stikkes en eller to Kriser, Javaneserens uadskillelige Ledsager; en kort, bred Kniv bæres derimod kun af Sundaneserne ved Hofferne som et Tegn paa Bærernes Villighed til at fælde Træer og skære Græs for Fyrsten. Ved Bæltet hænger endvidere en med Filigranarbejde prydet Sølvdaase, i hvilken der opbevares den uundværlige Betel.

Kvinderne bære en lang. til Anklerne naaende Sarong, med et Livbælte, der ofte sammenholdes af et Sølvspænde med smukt udarbejdede Ornamenter. Om Overkroppen, fra Armhulerne til Bæltestedet, er viklet et langt, smalt Sjal, *Slendang*, og derover bæres atter en løsthængende Trøje. Det opsatte Haar fæstes med en Kam og smykkes med Blomster, og i Ørerne, paa Arme og Ben bæres Ringe. Som Forskønnelse af Udseendet tilfiles Tænderne og farves sorte. Til Dametoilettet høre endvidere, foruden en Vifte af Palmeblade, nogle forgyldte Æsker, i hvilke der opbevares Rispulver, hvormed man pudrer sig til Afkøling. Bægge Køn bruge endelig Solskærme, hvis Farve og Form ere foreskrevne for hver enkelt Rangklasse.

Stoffet til Dragten væves almindelig af Kvinderne i Hjemmet. Ejendommeligt for Java er det saakaldte Batik, et Bomuldstøj, der farves paa en særegen Maade. Ved Hjælp af smeltet Voks, som man lader flyde ud af smaa Metalbeholdere, tegnes Konturerne af Mønsteret, hvorefter den Del af Tøjet, som ikke skal farves, dækkes med Voks, der udglattes og eftergaas med en lille Kniv. Ved Farvningen modtager saaledes kun Mønsteret Farven; for hver ny Kulør, der ønskes anvendt, maa Processen gentages paany, idet man bestandig dækker de færdige Partier med Voks. Javaneserne ynde ikke stærke og skrigende Farver; gennemgaaende giver man Dragten en mørk og alvorlig Tone, oftest blaagraa eller brunlig.

Javanesernes nationale Vaaben er Krisen, af hvilken der gives over hundrede Varieteter. Klingen er tveægget og flammet, fortræffelig

det og damasceret. Fæstet
udskaaret af haardt Træ,
n facetteret og endende i
ilbagebøjet Knop, eller ud-
ıret i Form af en siddende
· staaende Figur. Nogle
fortræffelig skaarne i Elfen-
Skeden er ofte beklædt
. Messing eller, hos Rig-
ıd, med Guld og prydet
: drevne Ornamenter. De
lifuldeste Kriser ere Arve-
ker i Familien, som Java-
·ren aldrig skiller sig ved.
dien bestemmes efter Klin-
; Alder og mere eller mindre
le Udseende. Mindre værdi-
t er det korte Sværd med
l, enægget Klinge og Fæste
Bøffelhorn. Til de oprin-
ge Vaaben hørte ogsaa
lene med flammet Spids
en ti til femten Fod lang
e. Den afbildede, med
l indlagte Spids er tillige
Kriserne et talende Vidnes-
l om Javanesernes ualmin-
ge Dygtighed i Smede-
sten. Smedene nyde stor
elelse paa Java, og de yp-
tes Navne erindres endnu
ange Slægtled. Især er
Tilvirkningerne af Kris-
gerne, som har gjort dem
mte i den ældre Tid. Der-
betales ogsaa de gamle
oen med høje Priser. Da-
ceringen frembringes ved

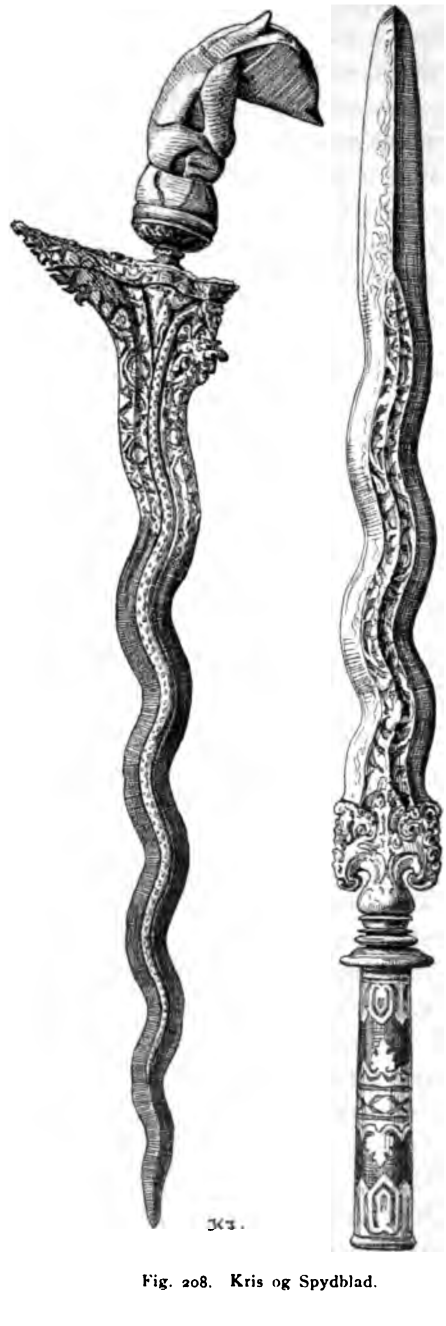

Fig. 208. Kris og Spydblad.

at dyppe Metallet i en Opløsning af Kalk og Arsenik. Bue og Pil har derimod i lang Tid ikke været anvendt som Vaaben, men kun brugt ved Skiveskydning. Ildvaaben have nu til Dels fortrængt de nationale Vaaben med Undtagelse af Krisen, og Javaneserne fabrikere selv Krudt og Kugler. Hist og her findes endnu gamle Malmkanoner med indiske Ornamenter.

Til Beskyttelse mod Fjender og vilde Dyr ere Landsbyerne omgivne med Palisader, og Terrænet udenom oversaaet med spidse Bambuspinde. Husene ere hævede nogle Fod over Jorden for at ophæve Virkningerne af Jordens Uddunstninger og forhindre Myrer og Slanger fra at trænge ind. Væggene bestaa af Bambusstolper, mellem hvilke flettede Bambusmaatter ere anbragte. I hver Gavl findes Vindu og Dør; denne vender ud mod en Veranda, overskygget af det med Nipablade dækkede høje Tag. Indvendig findes i Regelen kun eet Rum med Arnested i det ene Hjørne, hvorfra Røgen slipper ud gennem Vinduer, Døre og Utætheder i Tag og Vægge. Ved Siden af Huset staar en lille Bygning til Opbevaring af Risforraadet og en lille Stald til Bøflerne; de mindre Husdyr have derimod deres Tilhold under Huset. Omkring dette ligger gerne en lille Have, der dyrkes med stor Omhu. Husgeraadet bestaar, foruden af Væv og Rok, kun af nogle Sovemaatter og Køkkenredskaber; Bambusrør eller Lerkar tjene til Opbevaring af Vand, de sidste tillige til Kogning. I Kalabasser opbevares Ris og Mel; paa det simple Rivejærn og den primitive Rundsav sønderskæres og rives Kærnerne og Kokosnødderne, medens en lille Stenmorter med flad Stenriver benyttes til Knusning af Krydderier Med Skeer af Horn opøses Maden, der serveres paa flade Træbakker eller paa Pisangblade og spises med Fingrene. De velstaaende Javanesere føje hertil et eller flere Kogekar af Kobber og en Kaffekande af Ler eller Metal.

Kød af Geder og Bøfler samt Fisk nydes sjældent undtagen ved festlige Lejligheder og da oftest i tørret Tilstand. Skildpaddeæg og Svalereder udgøre de riges største Lækkerier. Men det vigtigste, for den store Masse af Befolkningen det eneste, Næringsmiddel er Risen, der koges med Vanddampe og spises med en Sauce af Karri eller Lemonsaft, Peber og Salt. Den almindelige Drik er Vand og Kaffe, hvilken sidste nydes med Lidenskab. Bægge Køn tygge Siri, blandet med Arekanødder og Kalk, og Opiumsrygning

er trængt langt ned i Befolkningen, medens derimod Brugen af Tobak er sjældnere.

Java er et agerdyrkende Land. Landbruget er Hovederhvervet og sysselsætter den langt overvejende Del af Befolkningen. Den vigtigste af de dyrkede Planter er Risen. Nogle af de i Landets Indre omstrejfende Stammer nøjes med at saa den paa et Jordstykke, der ved Hjælp af Økse og Ild er blevet ryddet for Træer og gødet ved Asken, idet de hvert Aar tage et nyt Stykke Land under Behandling. Det paa denne Maade indvundne Produkt er dog yderst tarveligt og foragtes af de virkelige Agerdyrkere. Disse gaa metodisk til Værks ved Saaningen og Udplantningen af de unge Planter i den omhyggelig tilberedte Mark. Overalt, hvor Jordbunden tillader det, saavel i Dalene som højt op ad Bjærgsiderne, ser man Javanesernes firkantede, af Dæmninger omgivne Rismarker, der ved et ofte sindrigt indrettet Kanalsystem kunne sættes under Vand. Dette ydes i rigelig Mængde af de talrige Bjærgstrømme, og mange Steder har Landmanden forstaaet at drage saa megen Nytte af denne Kilde, at han ikke behøver at gøre Regning paa Monsunens Regnskyer for at vente et godt Udfald af sine Anstrengelser. Baade Mænd og Kvinder tage Del i Markarbejdet, men deres Andel deri er nøje bestemt af gammel Sædvane, lige som alle Faser i Arbejdet ere omgivne med religiøse Ceremonier af forskellig Art.

I Betydning som Næringsmiddel kommer næst efter Risen den fra gammel Tid paa Java dyrkede Majs. Da denne Plante kan gro indtil en Højde af 4000 Fod over Havet, medens Risen kun enkelte Steder overskrider den Linie, der betegnes ved 2000 Fod, har den for de højtboende Bjærgstammer ganske samme Betydning, som Risen for Beboerne af Dalene og Bjærgenes lavere Dele. Majsen kræver, alt efter de lokale Forhold, tre til ni Maaneder for at modnes; under god Behandling giver den fire til femhundrede Fold, og dens Korns Næringsværdi er langt større end Risens. Nogle Stammer sætte den da ogsaa over denne Plante, saaledes navnlig Madureserne.

Hveden er indført af Portugiserne, men har ikke vundet nogen synderlig Udbredelse. Af andre Planter dyrkes en Del forskellige Krydderier, Jams, Batater, en Art Maniok, o. l. Bomuldsplanten blev indført af Hollænderne og yder Javaneserne Materialet til deres Klæder. Mændene besørge Høsten, medens Rensningen, Spindingen

og Vævningen, der udføres paa en primitiv Væv under Anvendelse af en uforholdsmæssig lang Tid, er Kvindernes Arbejde.

De vigtigste Agerdyrkningsredskaber ere Plov og Harve, Hakke og Rive. Ved Indhøstningen afskæres Kornet med Segle og Knive og aftærskes derpaa i en trugformig udhulet Træblok ved Hjælp af en lang Støder. Kornet befries her for Skallerne og renses ved Hjælp af forskellige Sigter. Til Transport af Markens Produkter tjener i de indre Egne af Landet en plump, tohjulet Kærre, der ligesom Plov og Harve trækkes af Bøfler, men som ved mange Lejligheder erstattes af store Kurve, baarne i et Aag over Skulderen. Det uundværligste Redskab, saavel ved Markarbejdet som overhovedet ved al Haandgærning, er en stor Huggekniv, som man bestandig bærer hos sig, hængende ved Bæltet i en simpel Træskede.

Fiskeri spiller en underordnet Rolle i Javanesernes Erhverv; derimod er Skibsfarten livlig, og Javaneserne lige som alle Malajer dygtige Søfolk og fortrinlige Skibsbyggere, hvis Produkter ere meget søgte.

Hvorledes Javanesernes politiske Forfatning var beskaffen før Hinduernes Ankomst til Øen, er os ubekendt. De indiske Indvandrere stiftede flere Stater efter deres Hjemlands Mønster, af hvilke det oven for nævnte østjavanesiske Rige Madjapahit var det betydeligste og berømteste; det udbredte efterhaanden sit Herredømme over hele Øen og naaede sin største Magt i det 14de Aarhundrede. Af andre javanesiske Stater, som bleve undertvungne af det, nævnes det blomstrende Rige Prambanan i Øens Midte og Padjadjaran mod Vest. Ved Arabernes Angreb forfaldt de indisk-javanesiske Stater, og Øen blev delt i et Antal muhammedanske Riger, af hvilke det mod Øst liggende Mataram var det mægtigste. Hollænderne underkastede sig efterhaanden de vestjavanesiske Stater, og efter den store Krig i 1746—55 opløste Mataram sig i de to Riger Surakarta og Djokdjakarta, der bestaa endnu under Benævnelsen Fyrstelandene, men hvis Uafhængighed er betydelig indskrænket af den hollandske Regering i Batavia, idet Fyrsterne have deres Lande til Len af Hollænderne. Sultanen bestyrer Landet ved Hjælp af en Minister; en Del ligger direkte under denne som Krongods; andre styres af underordnede Embedsmænd eller ere forlenede til Medlemmer af den fyrstelige Familie. Retten til at besætte Tronen i Tilfælde af Fyrstens Dødsfald tilkommer Rigets Stormænd, hvis Valg dog er

indskrænket til Medlemmerne af den herskende Familie. I Regelen tages en Søn af den afdøde, men der er intet til Hinder for at foretrække en Kvinde, hvis Forholdene maatte tale for et saadant Valg. De Egne af Java, der staa umiddelbart under Hollænderne, ere inddelte i Residentskaber, der hvert har sin indfødte Høvding med Titel af Regent, foruden den hollandske Embedsmand, der har den egentlige Myndighed. Regenterne kunne betragtes som Efterfølgere af de muhammedanske Lensfyrster.

Paa Java findes der, som tidligere fremhævet, en skarp Sondring mellem Folkets store Masse og Adelen, der omgiver Sultanen eller Regenten. Næsten alle Embeder besættes med adelige. Inden for den ikke-adelige Klasse har der i Tidens Løb dannet sig en Adskillelse efter Formue, saaledes at de rigere Familier danne et Slags Aristokrati med visse Privilegier. Resten af Folket kan endnu deles i to Klasser, en højere, hvis Medlemmer ere i Besiddelse af Jord, og en lavere, der bestaar af dem, der væsentlig ere henviste til at ernære sig som Daglejere. Over for Adelen maa alle tre Underklasser vise ceremoniel Ærbødighed og iagttage visse Former i Omgang. Navnlig maa den underordnede ikke staa oprejst, naar han tiltales af eller møder en adelig; han bør sætte sig ned paa Jorden med Hænderne i Skødet og med nedslagne Øjne fremføre Svarene paa de Spørgsmaal, der rettes til ham. Grænsen mellem Adel og Folk kan dog overskrides, og der finder stadig en Bevægelse Sted oven fra nedad og neden fra opad. De Kvinder, der fylde Residenternes og Sultanernes Haremer, ere hentede fra Folket, medens paa den anden Side de adelige Kvinder, der gifte sig under deres Stand, synke ned paa Mændenes sociale Standpunkt.

Javaneseren nøjes i Regelen med een Kone, skønt Polygami er tilladt her som i alle andre muhammedanske Lande. Skilsmisse er meget hyppig og kan foretages uden mange Ceremonier. Kvindens Stilling er i det hele temmelig retsløs; paa den anden Side maa det fremhæves, at hun behandles med Venlighed af Manden, saa at man gennemgaaende tør betegne de javanesiske Ægteskaber som lykkelige.

Blandt den lavere Befolkning drives alskens Hasardspil med den største Lidenskabelighed. Mere uskyldige ere de almindelige Adspredelser: Dans, Musik og Skuespil. Dansene udføres sædvanligvis af Bajaderer, som opdrages til Udførelsen af deres Kunst fra ganske

smaa og opnaa den mest overraskende Færdighed i Bevægelse af alle Lemmer og Led paa Kroppen; deres Dans bestaar mest i en Række Bøjninger og gratiøse Bevægelser. Ved Fyrsternes Hoffer opføres tillige Vaabendanse af Mænd. Dansen ledsages af Musiken fra et Orkester, det saakaldte *Gamelang*. Hovedinstrumentet er en Ramme, paa hvilken en Række Metalbækkener af forskellig Størrelse ere ophængte. Hertil slutte sig store Bronzegongonger og Metalbækkener samt et Træinstrument af Form som den afrikanske Marimba, der anslaas med Træhamre; alle Instrumenter tilsammen fremkalde en Larm, der ikke for en Europæers Øre har meget tilfælles med, hvad man sædvanlig forstaar ved Musik. Til Gamelangen føjes undertiden Guitar og Tromme samt et originalt javansk Instrument, *Anklung*, bestaaende af Bambusrør af forskellig Længde, der ere samlede som Orgelpiber i et Stativ, og som ved at anslaas give ret harmoniske Toner.

Fig. 209. Javanesisk Bajadere.

Den største Popularitet nyde de teatralske Forestillinger, der ere af to Slags, *Vajang* og *Topeng*. Den første, der især hører hjemme i Øens østlige Del, og som behandler Emner af Sagnhistorien, er en Art Marionetkomedie. Vajang opføres paa tre Maader, forskellige efter Stykkets Art og de anvendte Figurer. Ved den saakaldte *Vajang purva*, der fremstiller Optrin af den indiske Heltehistorie, ere de agerende Figurer udskaarne i Bøffellæder, med frygtelig karikerede Ansigter, der dog betragtes som Vidundere af Skønhed, med bevægelige Lemmer, undertiden forgyldte, som oftest dog kun grovt bemalede. Ved Opførelsen opstilles en Skærm mellem to Rum; paa den ene Side af den tage Kvinderne Plads, paa den anden Mændene, et Gamelangorkester og den egentlige agerende, *Dalang*. En skreven Tekst eksisterer ikke, kun et kortfattet Resumé, der angiver Hovedpunkterne i Handlingen, og efter

improviserer Dalangen Dialogen, som han krydrer med Vittig-
Vers og Ordsprog, idet han samtidig fører de paagældende
ɜr frem og opstiller dem foran Rammen, belyste af en bag
værende Lampe. Kvinderne, der ikke tør se selve Figurerne,
saaledes iagttage deres Skyggebilleder paa Skærmen. Ved
ɪg gedok, der fremstiller Scener af den ældste javanske Historie,
ɪgurerne ligesom de omtalte flade og gjorte af Læder eller
Træ, medens derimod den tredje Art, *Vajang karutjil*, kun
der runde Figurer og spilles ved
yset, altsaa uden Skærm.

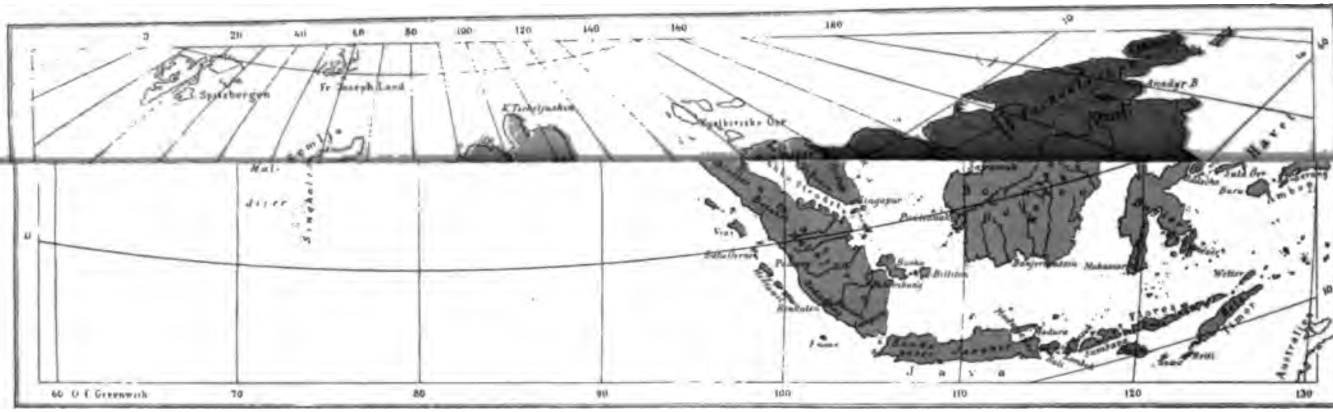
Fig 210. En Topeng-Skuespiller.

ɪn sidst omtalte Art af Vajang staar
ɜst ved den anden Hovedart af dra-
c Fremstilling, *Topeng*. Denne har
em i Sundalandene i Vestjava og
iller Scener af den nationale Sagn-
e. Dalang er den ledende, der lige-
ʳed Vajang fremsiger Dialogen, me-
le agerende ere Mennesker, der panto-
k ledsage Recitationen. Skuespillerne
de behængte med Flitterstads og
Masker af Træ, stærkt karikerede og
ede med grelle Farver, som ere for-
ɟe efter hver Person, der fremstilles.
neste, der foruden Dalangen optræder
e, er Narren, der ved plumpe Løjer
ɪjadskunster jævnlig afbryder Hand-
s Gang. Ogsaa Topeng ledsages af Orkestermusik.
ɪvaneserne besidde en forholdsvis rig Literatur. Den stærke
e Kulturpaavirkning strakte sig ogsaa til denne Gren af Aands-
og fremkaldte ejendommelige Værker, næsten alle affattede
ʳers og uden Undtagelse nedskrevne i Kavisproget, der maa
ɜs at have været talt af de højere Stænder i Tiden fra omtrent
l 1300. Kavi er vel et malajisk Sprog, men det er i meget
rad blandet med Sanskritord, hvorfor man har formodet, at
r opstaaet langsomt som en Art Lingva franca under de ind-
ɜnde Indieres Forsøg paa at gøre sig forstaaelige for Javaneserne.
ens Løb fastholdtes Kavi som Literatursprog, medens det
lig af Folket talte Sprog under stadige Omdannelser forandrede

sig til det ny-javanesiske, i hvilket den nyere Literatur, der opstod efter Madjapahits Fald, optegnedes. Næsten hele Kaviliteraturen er en Aflægger af den indiske. De gamle Sagnkredse, som kendes gennem Mahabharata og Ramajana, optoges til fornyet Behandling af javanesiske Digtere; men man blev ikke staaende ved en slavisk Efterligning. Stoffet behandledes selvstændigt, og mange rent javanesiske Reminiscenser indblandedes. Den nyere javanesiske Literatur beherskes ganske af Indflydelsen fra Islam paa samme Maade som den gamle af Indflydelsen fra Indien. Under muhammedansk Paavirkning affattedes halvpoetiske Skildringer af Øens Historie og dens vekslende Dynastiers Skæbne. Ligefremme Krøniker forfulgte i Aarbogsform de enkelte Landsdeles Historie. Denne historiske Literatur er bleven fortsat ned til Nutiden og kan bl. a. opvise Skildringer af Englændernes Erobring af Øen i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Andre Værker behandle Astronomi og Kronologi. Talrigst er dog den Klasse, der omfatter Teksterne til Vajang-Dramerne. Under umiddelbar Indflydelse af Islam staar endelig den anselige Række Skrifter, som behandler Dele af den muhammedanske Teologi og Moral, giver Parafraser af Koranen eller genfortæller arabiske eller gammeltestamentlige Legender med allehaande mærkelige Tilføjelser. Ogsaa den satiriske Retning findes repræsenteret ved Spotteskrifter mod Islam og Kristendom ud fra et panteistisk-buddhistisk Standpunkt. De javanesiske Literaturværker lide i det hele under den Svaghed at være altfor langstrakte, i hvert Fald for en europæisk Læser. De ofte fine og rammende Skildringer drukne i Mængden af ganske interesseløst Stof. Der savnes i høj Grad Lakonisme og Koncentration.

Ogsaa Sundaneserne have en ældre Literatur, af hvilken dog nu kun faa Levninger ere tilbage. Deres nyere Frembringelser bestaa dels i muhammedanske teologiske Værker paa Prosa, dels og fornemmelig i versificerede Legender og Fabler.

Nominelt er Islam den herskende Religion paa Java, men i Virkeligheden lever hos Hovedmassen af Befolkningen den gamle Naturdyrkelse uforstyrret af de Trossætninger, som Munden bekender, og de Ceremonier, som Haanden udfører. Luft og Hav, Skov og Bjærg ere for Nutidens Javaneser befolkede af de samme Aander som de, til hvem Forfædrene før Hinduers og Muhammedaneres Erobring henvendte deres Paakaldelse. Javanesernes Aandetro adskiller

Indo-Europæere	Semiter.	Dravidaer og Kolarer.	Malajer og Negritoer.	Mongoler med Enstavelses-sprog.	Mongoler med Flerstavelses-sprog.	Hyper-boræer.	Eskimoer.

FOLKEKORT OVER ASIEN.

(Efter Gerland: Atlas der Völkerkunde).

F. HENDRIKSENS REPR. ATL.

THIELES BOGTRYKKERI.

sig ikke paa noget væsentligt Punkt fra den hos saa mange andre eksotiske Folk forekommende Animisme. Aanderne betegnes med Navnet *Hjang* eller *Jang*, der ofte faar Forstavelsen *Sang*, som i det hele anvendes over for fornemme eller hellige Personer. Blandt de utallige Hjanger indtage Skytsaanderne, de saakaldte *Danhjang desa*, usynlige Væsner, der opholde sig under skyggefulde Trægrupper, den fornemste Plads. De menes at have haft Ophold her, før Dyrkningen af Jorden paabegyndtes, hvorfor det heldige Udfald af Agerbruget paa det vedkommende Sted tilskrives deres gunstige Bistand. Man dyrker med Forkærlighed Danhjangerne under de Træer, der vokse ved Siderne af Landevejene. Der oprejses et primitivt Alter, bestaaende af to lodretstaaende Sten med en tredje som Overligger, paa hvilket Ofret — Røgelse og Blomster — lægges. Byerne have paa lignende Maade deres Skytsaander, der regnes for mere indflydelsesrige end Landevejsaanderne, men for øvrigt dyrkes paa samme Maade som disse. Talrige andre, gode og onde, Aander befolke Tilværelsen. Hver Sygdom fremkaldes af en bestemt Aand, som ved Hjælp af en Troldmand kan besværges og besejres.

En af de mægtigste Naturaander er *Ratu Loro Kidul*, en kvindelig Dæmon, der behersker det Hav, som beskyller Javas Sydkyst. Naar Havet trænger sig ind mellem de sønderrevne Klippepartier, som her begrænse Kysten, og knuses til Skum, som Vinden fører højt op i Luften, ser Javaneseren med Bæven den mægtige Herskerinde i de pragtfulde Regnbuer. Han nærmer sig ikke gerne den brede, ufrugtbare Strækning umiddelbart inden for Kysten, som hans bevægelige Fantasi befolker med Havdronningens dæmoniske Følge. Men undertiden besejrer hans Vindelyst hans Frygt. Klippekystens talløse Huler og Sprækker befolkes af Salanganer, den Svaleart, hvis spiselige Reder ere en ligesaa yndet som kostbar Delikatesse paa de rige Østasiaters Borde. For at forsone Gudinden med det Indbrud paa hendes Omraade, som Rede-Jægerne begaa, bliver der i særligt dertil indrettede Huse, i hvilke ingen tør sætte sin Fod undtagen Gudindens Præster, anrettet Spiser, med hvis fine, ulegemlige Damp hun gør sig til Gode, medens Jægerne saa længe ustraffet kunne drive deres Arbejde. En anden af de mere fremtrædende Aander er den onde *Ki Belorong*, der skænker dem Rigdomme, som forskrive sig til ham. Hans Hus bestaar af lutter levende

Mennesker, der efter Udløbet af deres Rigdomsperiode ere forpligtede til at tjene ham som Slaver.

Ved Siden af de Aander, der ere af ren javanesisk Oprindelse, findes andre, der skylde Islam eller Hinduismen deres Tilværelse. Javaneseren er ikke bange for at stille de fra de hinduiske Eventyr saa velkendte Rakshaer og Koranens Satan og Djinner jævnsides med sine egne Aander. I saa nær Forbindelse med Naturaanderne, at en Sondring ofte er yderst vanskelig, staa de afdødes Sjæle. Mægtigst blandt disse er Aanden af den Mand, der først i Tidernes Morgen har taget Landsbyens Marker under Dyrkning. Ofte smelter han sammen med Landsbyens Danhjang; de have jo bægge den Opgave at beskytte Landsbyen. Berømte Fyrsters og muhammedanske Helgeners Grave ere ogsaa Genstand for Pilgrimsfart og religiøs Ærefrygt. Afdøde Slægtninge og Venner mindes ved et Offer. I det hele ynder Javaneseren i høj Grad at ofre. Man ofrer til Josef for at faa smukke Børn, til Salomo for at opnaa Rang og Ære, til Moses for at blive tapper, til Jesus for at blive vis. Der ofres for lykkeligt Ægteskab, for heldig Forløsning, for Udnævnelse til Embedsmand o. s. v. Hovedbestanddelen af Ofrene er Ris, men den kan tilberedes paa mange Maader, og der gælder utallige detaillerede Forskrifter angaaende, hvorledes den bør være for hvert enkelt Offer. Megen Betydning tillægges der Drømme og Varsler. Fuglenes Flugt forstaar man lige saa godt som de gamles Haruspices at tyde. Talløse andre overtroiske Forestillinger huser Javaneseren, for største Delen ganske svarende til dem, som Nutidens folkloristiske Videnskab i saa rigt Maal har fremdraget hos europæiske Folk.

Den asketiske Retning, der er ejendommelig for de indiske Religioner, er sammen med disse bleven bekendt for Javaneserne og har erhvervet ikke faa Tilhængere. Skønt Islam som en rent folkelig Religion paa mange Maader lægger den Hindringer i Vejen, følges den dog endnu af adskillige, og for den almindelige Tankegang staar det som Idealet hen imod Slutningen af sit Liv at trække sig tilbage fra det menneskelige Samfund for i Ensomhed at gruble over Livets Vilkaar. »Der findes endnu stadig Javanesere, der, efter som Ægtemænd og Fædre at have opfyldt deres Pligt mod Samfundet, efter Brahmanernes Forskrifter, naar deres Muskler ere slappe, deres Haar er blevet graat, og de have set deres Søns Søn fødes, forlade deres Hus og begive sig som Eneboere til

Vildnisset, med Forkærlighed til høje Bjærgtoppe. Her leve de uden at skifte Klæder, kun nydende den nødvendigste Føde, ja med Forsæt indskrænkende sig til modbydelige Spiser, nægtende sig Søvn, eller kun nydende den i et Træ eller i en Klipperevne, hvor de netop finde Plads til at udstrække de afmagrede Lemmer. Saaledes søge de at døde Legemet, at finde Livet i Døden«*. Ogsaa kvindelige Eneboere skulle findes paa Java, men der vides ikke meget om deres Liv. De Indfødte ynde ikke at omtale religiøse Forhold til fremmede og synes saa vidt muligt at holde Eneboernes Opholdssteder skjulte for profane Blikke.

* Veth, I. S. 334 f.

Fig. 211. Prospekt af et kinesisk Tempel.

TIBETANERE OG KINESERE.

AL højere Kultur i Østasien kan i sidste Led føres tilbage til Indien og Kina. Som rimeligt er, have navnlig de sydligere Egne modtaget Impulser fra Indien; den hinduiske Indflydelse spores paa mange Punkter i Sundaarkipelaget, medens i Bagindien saavel denne som den kinesiske ses at have været virksomme. Naar de Bjærgkæder overskrides, som mod Syd begrænse Centralasien, vil man finde den kinesiske Kulturs Indflydelse og Betydning vokse. Japan og Korea have modtaget Grundlaget for deres nationale Udvikling fra det himmelske Rige, og i Tibet møde Sporene af den højt udviklede materielle Kultur fra de tæt befolkede Dale om Jangsekiang og Hoangho Betragteren paa mange Steder. Vi sige: den materielle Kultur, thi det er det ejendommelige, at den egentlige Aandskultur og Religionen stamme fra Indien. Dette Forhold er af væsentlig Betydning for det Omfang, i hvilket Skildringen af den kinesiske Kulturkredses Folk kan gives paa dette Sted. Der vil kunne dvæles noget udførligere ved Tibetanerne, særlig ved den ejendommelige Form af Buddhismen, til hvilken de bekende sig, medens derimod Omtalen af Japanesere

og Kinesere maa stærkt begrænses, idet der kun dvæles ved saadanne Træk, som belyse disse Folks daglige Liv og Færden.

1. Hovedmassen af Befolkningen i Tibet bestaar af de egentlige *Tibetanere* eller *Bodschi;* de ville blive nærmere omtalte nedenfor. I nær Forbindelse med dem staa forskellige uciviliserede Stammer, der bebo Landet mellem Himalaja og Nyentschhen-thang-la, og som sammenfattes under Fællesbetegnelsen *Horsok.* Herhen høre *Horpa,* der leve i de vestlige Dele og strække sig henimod det lille Bukari og Dsungariet, *Drokpa,* der bo Øst for dem, og *Sokpa,* hvis Land ligger Øst for Drokpaernes og naar hen imod Kukunor og Tangut. I Egnene om Hoanghos og Jangsekiangs Bifloders øvre Løb bo *Sifan,* der ernære sig som Nomader og ere tributpligtige til Kina. De nævnes af de kinesiske Historikere ved Midten af det 7. Aarhundrede e. Kr. og levede da væsentlig paa samme Maade som nu. Endelig maa omtales, at *Baltierne,* Beboerne af Provinsen Balti, efterhaanden have udskilt sig fra Tibetanerne, til hvem de i sproglig Henseende høre. De have antaget Muhammedanismen i dens sunnitiske Form og ere i Dragt og Sæder blevne stærkt paavirkede af Muhammedanerne i Turkestan.

I gammel Tid — hvornaar lader sig nu ikke med Sikkerhed angive — maa en Række Folk, der nu bo i de mellemste og lavestliggende Dele af Himalaja, have udskilt sig fra Tibetanerne, der bleve boende paa Bjærgenes højere liggende Partier. Længst mod Vest leve *Leptschaerne,* i det østlige Nepal, Sikkim og det vestlige Bhutan; de deles i *Rong* og *Khamba.* Øst for Sikkim, i Kausikis Opland, bo *Kirantierne* og *Limbuerne,* hvilke sidste bestaa af to Afdelinger, *Hung* og *Rai. Murmierne* og *Nevarne* bo i Nepals Bjærge, *Gurungerne, Magarerne* og *Sunvarerne* i Egnene om Gandaki-Floden. Mellem Gandaki og Gilgit lever en Række Stammer, der ere fremgaaede af en Blanding mellem Hinduer og Tibetanere. Saaledes *Gurkhaerne,* under hvilket Navn man sammenfatter forskellige Stammers Krigerkaster, og som i nyere Tid ere bekendte som den anglo-indiske Hærs bedste og paalideligste Støtte. De øvrige af disse Blandingsfolk ere mindre godt kendte; Fr. Müller nævner følgende Stammenavne: *Kha, Kohli, Garhvali, Kakka, Bamba, Gakar, Khatir, Avan, Dschandschuh, Dom.* I omtrent samme Egne som de nysnævnte Stammer, men lavere nede i Bjærgene, i de Skove og Sumpe, der strække sig langs Himalajas Fod, bo adskillige Folkestammer, om hvilke man endnu kun ved meget lidt. I Sikkims og Nepals Dschungler træffes *Kitschak* eller *Kirat,* endvidere *Tharu, Denvar, Boksar,* samt *Hayu* eller *Vayu, Tschepang* og *Kusunda* i Nepals Skove; endelig *Durre* og *Bramhu.*

2. *Kineserne.* Naar man med dette Navn betegner den fast bosiddende, agerdyrkende Befolkning i det egentlige Kina, tør man sige, at denne er et homogent Folk. Der kan ganske vist ikke være nogen Tvivl om, at det ingenlunde kan gøre Fordring paa af anses for at være racerent. Tværtimod; det er fremgaaet ved en Blanding at meget heterogene Elementer. Almindeligvis forestiller man sig Forholdet saaledes, at en mongolsk Stamme er kommen fra de Egne af Højasien, hvor den mongolske Race har sit Udspring; vandrende mod Øst til sit nuværende Opholdssted mødte den en tidligere indvandret Befolkning, formodentlig bestaaende af Folk af samme Afstamning som de endnu i Bjærgegnene levende Miaotse, som den dels fortrængte, dels absorberede. Denne Vandring ligger imidlertid i hvert Fald saa langt tilbage i Tiden, at det ikke kan afgøres, hvilke Elementer der deltog i Blandingen. I vore Dage ere Kineserne en etnologisk Enhed, hvad der dog ikke udelukker, at de tale Dialekter af delvis saa forskellig Art, at indbyrdes Forstaaelse er umuliggjort.

1. Tibetanere*.

Tibetanernes oprindelige Hjem synes at have været Egnene omkring Kukunor i Landets nordøstlige Del. Her traf Kineserne dem i det 8. Aarh. e. Kr. De levede da som Nomader, og alt synes at tale for, at hele Folket tidligere har erhvervet sit Underhold ved denne Levevis og staaet paa et lignende primitivt Kulturtrin som det, paa hvilket de andre nomadiserende Dele af Centralasiens Befolkning befinde sig. De udbredte sig efterhaanden mod Syd i Himalajas Dale og Højsletter og kom snart i Berøring med den indiske Kultur; senere indtraadte fredelige kommercielle og dynastiske Forbindelser med Kina, hvis materielle og aandelige Kultur blev skattet højt af de fornemmere Tibetanere. Af den væsentligste Betydning blev dog Buddhismens Indførelse; hele det højere aandelige Liv bærer Præget deraf.

Tibet falder ifølge sin naturlige Beskaffenhed i tre forskellige Dele. Mod Nord ligger et forholdsvis fladt og jævnt Højland af uhyre Udstrækning, med en Gennemsnitshøjde af 15,000 Fod over Havfladen; det er Hjemstedet for en adspredt og faatallig Befolkning af nomadiserende Stammer, *Drupa (Hbrog-pa)*. Langs Syd- og Østranden af dette Højland findes der Dale, der intet Steds ere lavere end 10,000 Fod over Havfladen, medens andre, hvis laveste Punkter ligge 6000 Fod over Havet, strække sig i Retningen Nord til Syd. Det er i disse Dalstrøg, der frugtbargøres ved Sydvest-Monsunens Regnskyer, at der har fundet en fast Bosættelse Sted. Lige op til 13,500 Fod, d. v. s. til Trægrænsen, træffes menneskelig Beboelse i disse Egne.

* Huc, Souvenirs d'un voyage dans la Tartarie, le Thibet et la Chine. I—II. Paris 1850. — C. F. Koeppen, Die Religion des Buddha. II. Die Lamaische Hierarchie und ihre Kirche. Berlin 1859. — Cl. R. Markham, Narratives of the mission of George Bogle to Tibet and of the journey of Thomas Manning to Lhasa. London 1876. — E. de Schlagintweit, Le bouddhisme au Tibet. (Annales du Musée Guimet. III.) Paris 1881. — Ch. Desgodins, Le Thibet d'après la correspondance des missionaires. 2 ed. Paris 1885. — W. W. Rockhill, The land of the Lamas. London 1891. — Samme, Tibet. A geographical, ethnographical and historical sketch, derived from chinese sources (Journal of the Roy. As. Soc. of Gr. Britain and Ireland for 1891. London 1891). — Samme, Diary of a journey through Mongolia and Tibet in 1891 and 1892. Washington 1892. — Samme, Notes on the ethnology of Tibet (Report of the U. S. National Museum for 1893. Washington 1895). — L. A. Waddel, The buddhism of Tibet or lamaism. London 1895. — Sarat Chandra Das, The marriage customs of Tibet (Journal of the As. Soc. of Bengal. Vol. LXII. Part III. Calcutta 1896). — J. L. Dutreuil de Rhins, Mission dans la Haute Asie 1890—95. II. Paris 1898.

Man kan indenfor Tibetanerne skelne mellem to Typer, der ɔg ikke ere skarpere adskilte, end at den oprindelige Enhed er niskendelig. Den ene, der sikkert har bevaret sit Blod mest ɔlandet, træffes hos Nomadestammerne, den anden, der er blandet ɛls med kinesisk, dels med indisk Blod, findes hos den bosiddende efolkning i Bjærgdalene. De almindelige Grundtræk, der danne

Fig. 212. Tibetanske Høvdinge.

e karakteristiske Kendetegn for den mongolske Race, savnes ikke ɔs Tibetanerne; men i enkelte Henseender danne de dog en Undɩgelse fra de øvrige mongolske Folk, saaledes navnlig med Hensyn l Væksten, idet Tibetanerne ligesom adskillige andre Bjærgboere :e høje, kraftige Skikkelser. Hovedformen er brakycefal. Haar og ˈjne ere mørke. Kindbenene og Ørerne ere fremstaaende, men dog æppe i saa høj Grad som hos de egentlige Mongoler. Næsen er ndertiden indtrykket ved Roden, undertiden stor og krummet;

Næseborene ere altid store. Læberne ere som oftest tynde, Munden stor. Skægvæksten og Legemets Behaaring er gennemgaaende meget svag. Kvindernes Legemsbygning staar ikke tilbage for Mændenes med Hensyn til Styrke. Snarere synes det omvendte at være Tilfældet. Idet Kvinderne fra Barnsben oplæres til at udføre de vanskeligste og haardeste Arbejder, styrkes Musklerne i en usædvanlig Grad. Tibetanerinderne ere ikke meget frugtbare. Mere end seks—syv Børn vides ingen at have født, og i mange Familier træffes der overhovedet intet Afkom. Renlighed hører ikke til Tibetanernes Dyder. Dragten vaskes aldrig, og paa Kroppen kommer der ikke andet Vand end det, som et uforudset Regnskyl eller et ufrivilligt Bad i en Bjærgstrøm kan medføre. Haaret holdes nogenlunde frit for Utøj ved jævnlig at salves med Smør, men Klæderne ere des mere fulde deraf.

Landets Natur og Folkets Levevis har medført en stor Uimodtagelighed for Kulde og en ikke mindre Evne til at taale Sult. Selv i det koldeste Vejr er det ikke ualmindeligt at kaste Pelsen og arbejde med nøgen Overkrop; Børnene faa Lov til at løbe nøgne omkring, højst forsynede med et Par Støvler. Tilsyneladende skader Kulden ikke; men at den ikke ustraffet trodses, synes dog klart, naar det oplyses, at en Mand paa 70 Aar anses for meget gammel, og at det næste Aarti næppe opleves af nogen.

Tibetanernes Karakter har været skildret ret forskelligt. Den bekendte katolske Missionær Desgodins, der gennem et langt Ophold i Landet har erhvervet et nøje Kendskab til Befolkningen, tilkender den ikke mange gode Egenskaber. Han paastaar, at Tibetaneren er en Slave af verdslige Hensyn. Den, der har Magt, Indflydelse og Rigdom, vil altid blive modtaget med slavisk Ærbødighed og med den stærkeste Smiger, men vender Bladet sig, saa at den før saa mægtige bliver berøvet sine Midler, saa forandrer Tibetanerens Opførsel sig. Han optræder despotisk eller troløs og erindrer ikke sine tidligere Forsikringer. Hans Karakter kan sammenfattes i det Ord: Falskhed. Grusomhed og Hævngerrighed ere en naturlig Følge af et saadant Temperament. En Fornærmelse tilgives ikke; men man forstaar at opsætte Hævnen, til det belejlige Øjeblik er kommet, og at skjule sine Følelser under Hykleriets Maske. Af gode Egenskaber findes ikke mange. Fader Desgodins er noget i Forlegenhed, naar han skal nævne andre end Religiøsitet;

selv denne bestaar væsentlig i Villighed til at foretage besvær-
;e Pilegrimsrejser og visse ydre religiøse Ceremonier, derimod
ke i noget egentlig religiøst Sindelag.

Senere Iagttagere synes dog at være enige om, at Fader Des-
dins maler med noget for mørke Farver. Rockhill* siger saa-
les: »Et gennem mere end seks Aar fortsat Samliv med disse
lk har bibragt mig den Overbevisning, at Tibetaneren er god-
dig, velvillig og lovlydig, og at mange af de mest forkastelige
raktertræk, ved hvilke Desgodins særlig dvæler, kun lægge sig
: Dagen i hans Forhold til fremmede, med hvem han næppe
r noget Berøringspunkt fælles, og som han instinktmæssig frygter
mistror, naar han ser det aabenbare Fjendskab, som vises dem
hele Landets Embedsstand.«

Dragten bestaar for bægge Køns Vedkommende af en stor,
gærmet Kofte med høj Krave. Om Sommeren bæres en Kofte
det af Tibetanerne selv forfærdigede Bomuldstøj, medens Vinter-
agten bestaar af Faareskind, undertiden prydet med Odder- eller
opardskind eller med Fløjl paa Kraven og Ærmeopslagene. Den
mmenholdes om Livet med et Bælte af Uld; Mændenes Kofte
ar til Knæene, Kvindernes til Anklerne. I adskillige Egne af
ndet bæres ikke noget andet Klædningsstykke paa Kroppen. Paa
dderne bæres langskaftede Støvler, der fastbindes under Knæene.
edens der i de østlige Egne forekommer kinesiske Filtstøvler,
rsker derimod den nationale, af Yakoksens Hud og Bomuldstøj
færdigede Fodbeklædning i Landets øvrige Dele. Præsterne bære
øvler med røde Skafter, undertiden af fint Ruslæder og prydede
ed smagfulde Broderier. Overalt, hvor Kineserne ere komne i
røring med Tibetanerne, have de omformet disses Dragt i kine-
sk Retning. Mange Tibetanere bære Benklæder af samme Snit
m de kinesiske, temmelig vide foroven, snævre ved Anklen, hvor
fastholdes ved et Baand. Silkeskjorter bæres af bægge Køn.
Egnen om Kukunor, hvor det er Skik for Mændene at afrage
ovedhaaret, bruger man Pelshuer om Vinteren og om Sommeren
tere kegleformede Hovedbeklædninger af Klæde eller Bomuldstøj.
en kinesiske Filthat med den opadbøjede Skygge er ogsaa ret
nindelig her og anvendes saavel af Mænd som af Kvinder. I
dre Egne af Landet, hvor man aldrig kæmmer Haaret, men lader

* Notes, osv. S. 677 f.

det hænge ned over Skuldrene som en tæt sammenfiltret Masse, bærer man ingen Hat, idet Haaret yder tilstrækkelig Beskyttelse; kun i stræng Kulde binder man undertiden et Stykke Tøj eller Skind om Hovedet. Enkelte Stammer have antaget den kinesiske Mode at afrage alt Haaret undtagen en Tot paa Issen, der flettes til en Pisk, som ved Hjælp af kunstigt Haar bringes til en betydelig Længde. I Spidsen af Pisken anbringes gerne Ringe af Elfenben eller Metal, hvorpaa den rulles op om Hovedet, saaledes at Prydelserne komme til at hænge over Panden. I Ørerne bæres Ringe og Berlokker. Næsten alle Tibetanere have om Halsen en Snor med en lille Æske af Metal, Læder eller Træ, i hvilken man gemmer en Amulet, snart en Relikvie af en eller anden buddhistisk Helgen, snart en Bøn eller Uddrag af et af de hellige Skrifter. De fleste af Kvindernes Smykker anbringes i Haaret. Dette flettes i et meget stort Antal Fletninger, og til hver af disse bindes der Prydelser af forskellig Art: Turkiser indfattede i Sølv, utildannede Stykker Agat, udgraverede Metalknapper, Kauriskonkylier osv. Ogsaa paa andre Dele af Legemet bære Kvinderne Smykker, ofte i saa stort Antal, »at de næsten tynges til Jorden og sukke under Vægten deraf: umaadelige Armbaand og Ankelringe af Sølv, eller tunge Ørenringe, Kæder af forskellig Art, Sølvperler, Ædelstene, farvet Glas og Kauriskonkylier, anbragte om Hals, Ankel og Arm og fæstede til forskellige Dele af deres Dragt« *. Endnu kan nævnes et Par Genstande, som ikke ere Smykker, men som dog paa en vis Maade høre til Dragten og fuldstændiggøre det personlige Udstyr. Det er en af 108 Perler bestaaende Rosenkrans, der gerne bæres hængende om Halsen; den anvendes ikke alene ved Fremsigelsen af Bønnerne, men maa ogsaa gøre Tjeneste, naar større Summer skulle tælles. Desuden fæstes til Bæltet et Naalehus, i Regelen af Læder, et Fyrtøj, bestaaende af en Lædertaske til Tønder og Flint, i hvis nederste Del et tykt, aflangt Stykke Staal er anbragt, samt nogle faa Toiletredskaber, som Øreske, Tandstikker og Pincet til Epilation af Skæget, i Regelen af Sølv. Hertil kommer endelig en Kniv, anvendt som Arbejdsredskab og til at skære Føden itu med.

De nomadiserende Tibetanere bo i Telte af rektangulær Form og med fladt Loft. Deres Længde varierer fra 10 til 50 Fod; Bredden kan være indtil 30 Fod. I Midten af Loftet findes et

* Rockhill, Notes etc. S. 694.

omtrent 2 Fod langt og bredt Hul, gennem hvilket Røgen kan trække ud, og som samtidig gør Tjeneste som Vindue. Underneden dette findes det lukkede Ildsted, bygget af Ler og Sten og saaledes indrettet, at flere Kar samtidig kunne staa over Ilden. Langs Teltets Vægge er anbragt Lædertasker, i hvilke Føden opbevares, samt Tæpper, Sadler og hvad Familien ellers ejer. Husgeraadet er tarveligt og faatalligt; de vigtigste Genstande, der ikke savnes i noget Hjem, ere en Morter af Træ eller Sten, hvori Theen stødes til Pulver, en Smørkærne, nogle faa, meget snavsede Mælkekar, en lille Kværn og et Par flade Træblokke, der bruges som Borde.

De fast bosiddende Tibetanere leve i Huse, byggede af Sten. De rigeres Boliger bestaa i Regelen af fire sammenbyggede, treetages Fløje, der omslutte en Gaard, medens de mindre velhavende nøjes med en enkelt, to Stokværk høj Fløj. Den følgende Beskrivelse af et tibetansk Hus fra Landets østlige Egne, der skyldes Fader Desgodins*, kan med ubetydelige Ændringer siges at gælde for Bygningerne i hele Landet.

»Husenes Mure bestaa i Regelen af flade Sten, der sammenholdes ved Mørtel. Jeg tror ikke, at der nogensinde anvendes Kalk. Ofte ere Væggene af sammenbanket Jord. Det nederste Stokværk er som oftest anvendt til Kvægstald. I første Stokværk findes Værelserne, i Regelen store og oplyste ved Hjælp af smaa kvadratiske eller aflange Vinduer, delte ved en Post i Form af et Kors. Der er ikke Glas i Vinduesrammen, ikke en Gang Papir som i Kina. Vinduerne have Træskodder, som man omhyggelig lukker om Natten. Omkring Døre og Vinduer findes undertiden en Karm, malet rød, hvid og blaa, og bestaaende af Enderne af det fremspringende Sparreværk, og der findes ofte paa Indfatninger af denne Art en flad Sten, paa hvilken er indskreven den berømte Bøn *Om mani peme hum***. I større Bygninger danner den første Beboelsesetage ofte de tre og undertiden ogsaa den fjerde Side om den indre Gaard, der altid er afskyelig snavset. I de bedre Huse findes der altid et dækket Galleri, der aabner sig ind til Gaarden. Taget er terrasseformet, dannet af Jord, og benyttes, naar der tærskes Korn. Paa den øverste Terrasse findes der gerne en lille Pavillon eller

* Le Thibet. S. 379 ff.

** Om denne Formel se nedenfor.

Rum for Gudebilledet, med terrasseformet Tag, paa hvilket der er plantet lange Stænger med smalle Tøjstrimler, dækkede af overtroiske Indskrifter. Ved hvert af Husets Hjørner findes i Almindelighed et lille Taarn, paa hvis Top er anbragt et Lerkar, i hvilket de troende hver Morgen brænde vellugtende Træ og smaa Kviste af Cypres eller Fyr. I nioghalvfemsindstyve Tilfælde af hundrede bestaar Trappen kun af en lang Bjælke, 6—8 Tommer bred og 4—5 tyk, paa hvis ene Side findes indskaaret, med et Mellemrum af 7—8 Tommer, 2—3 Tommer dybe Indsnit, netop tilstrækkelige til at støtte Halvdelen af Foden i, naar man gaar op sidelænds. Folk foretrækker disse Stiger fremfor almindelige Trapper, fordi man i Tilfælde af Overfald af Røvere kan trække dem op og saaledes forsvare sig bedre. En anden Sikkerhedsforanstaltning er det kun at have een Dør ind til Gaardsrummet og ingen Vinduer i det underste Stokværk.«

Af Møbler findes næsten ingen i de tibetanske Huse. Ved Arnen staar undertiden et kinesisk Bord eller en raat tildannet firsidet Træblok, der gør samme Nytte, men ellers ere Stuerne fuldstændig tomme for Møbler. Husgeraadet er ogsaa indskrænket til at omfatte det allernødvendigste. Foran Kultusbilledet brænder gerne en eller flere Lamper af Metal eller Ler; smeltet Smør tjener som Belysningsvædske og en Stump Bomuldstøj som Væge. Iøvrigt gaa Tibetanerne i Regelen til Ro, saasnart Mørket falder paa, og have saaledes ikke megen Brug for kunstig Oplysning. Kogekarrene ere dels af Sten, dels af Kobber; Kryderier o. lign. opbevares i Trædaaser. I den største Del af Landet ere Kurvemagerarbejder næsten ganske ukendte. Hvor Plantevæksten er rig nok til at yde det fornødne Materiale, forfærdiges store, grove, kegleformede Kurve, der bæres i en Sele paa Ryggen, og hvori man opsamler den tørrede Gødning, som overalt udgør den vigtigste Bestanddel af Brændselet.

Tibetanernes Føde bestaar af Faarekød, Vildt, sur Mælk, Ost og forskellige Planterødder. Det vigtigste Næringsmiddel er dog The, der blandet med Smør og Bygmel kan kaldes Tibetanernes Nationalspise. Theen, der indføres fra Kina, sammenpresset til firkantede Kager (den saakaldte Murstensthe), bliver først i en Morter knust til Pulver. Dette hældes i Kedlen, naar Vandet er varmt, men endnu ikke kogende, og koges derpaa i omtrent 5 Minuter,

hvorefter det hældes i en Art Kærne og i et Minut kærnes sammen med en Klump Smør og noget Bygmel. Nu ophældes det i Thepotten og er færdigt til at nydes. Hver af de tilstedeværende fremtager en Thekop af Træ, som bæres indstukket paa Brystet, og faar den fyldt. Inden man begynder at drikke, stænker man et Par Draaber ud til de fire Verdenshjørner som et Offer til Dæmonerne. Naar man derpaa skal til at nyde Theen, tager man en Klump Smør af den Skindpose eller Trææske, hvori det opbevares, og lader det smelte i Koppen, idet man samtidig drikker noget af Theen og puster den smeltende Masse til Side. Naar der kun er lidt The tilbage, tager man en Haandfuld Bygmel og ælter det med Smørret og Theen til en Kugle, som nydes som Afslutning paa Maaltidet. Europæiske rejsende paastaa, at denne Blanding skal have en meget behagelig Smag, naar Smørret blot ikke er altfor harskt.

Naar man vil spise Kød, koger man det i samme Kedel som Theen. Svinekød nydes kun af Beboerne af Landets midterste og østlige Egne, men aldrig af de nomadiserende Tibetanere. Kødet af Faar og Yakokser er et langt almindeligere Næringsmiddel. Nomadestammerne bringe om Vinteren frosne Faarekroppe til de bosiddende Folk og spise selv tørret Faarekød. Naar dette skæres i Skiver, koges og tørres, kan det holde sig i omtrent et Aar og er saaledes særdeles praktisk for omstrejfende Horder.

Tobak anvendes meget i hele Tibet, mest i Form af Snus, vistnok fordi Præsterne kun tør nyde den paa denne Maade. Naar den ryges, sker det i Piber af kinesisk Form, med lille Metalhoved og langt, lige Rør. Tobakken opbevares i Daaser, dannede af Horn, eller i Tasker af rødt Læder.

Agerdyrkningen spiller en ikke ubetydelig Rolle for de i Dalene bosiddende Folk, medens de paa Højsletterne boende Stammer alle ere Nomader. For at forhøje Markernes Frugtbarhed leder man Vandet fra Bjærgskraaningerne ned over dem, gennem Render af Træ, der ofte ere af betydelig Udstrækning. Agerdyrkningsredskaberne, Plov og Hakke, ere af Træ, primitive i Form og tarveligt forarbejdede. Ploven trækkes af en Yakokse; en Mand leder Dyret, medens en anden styrer Ploven, der kun opkradser det øverste Jordlag. Kornet høstes med en Segl og tærskes ved, at Ponier eller Geder drives hen over det. Jagt er forbudt i mange Egne af

Landet, idet Buddhismen som bekendt forbyder at berøve nogen levende Skabning Livet, men i mere afsidesliggende Egne og navnlig i Landets østlige Dele er det almindeligt at jage Moskusdyr, Yak, Antilope og Hjort. Vaabnene bestaa af Bue og Pil, et ikke tibetansk Vaaben, der er indført fra Indien og fra Kina. Endvidere det nationale Vaaben, Sværd med langt, lige Blad og læderbetrukken Træskede, samt Luntebøsse, der indføres fra Kina eller fra Mongoliet. Ved Siden af Sværdet maa Lansen nævnes som et nationalt Vaaben; det kan naa en Længde af 12 Fod; Stagen er forsynet med en svær Dupsko af Jærn, og et stærkt Jærnbaand er snoet om det for at give det tilbørlig Stivhed. Ogsaa Slyngen, der af Tibetanerne anvendes med megen Færdighed, er vistnok et fra gammel Tid anvendt Vaaben; blandt de nomadiserende Stammer og i de mere afsidesliggende Kroge af Landet bærer hver Mand og Kvinde Slyngen hængende ved Bæltet. Den maa ofte gøre Tjeneste som Pisk, naar Faar eller Hornkvæg skal drives sammen.

Vogne findes næppe noget Steds i hele Landet; de fleste Veje ere ogsaa ganske ufarbare for al anden Færdsel end Mennesker og Dyr. Naar man skal rejse, rider man paa Heste eller Muldyr, og al Transport af Gods besørges ved Hjælp af disse Dyr eller Yakokser, Æsler og Faar. Naar man vil sætte over Bjærgstrømmene, staar et ejendommeligt tibetansk Fartøj til Disposition paa Steder, hvor den tunge kinesiske Træbaad ikke kan anvendes. Nogle Yakoksehuder sammensys til en Sæk og oppustes, hvorefter de fæstes til en let Flaade af Træpinde, paa hvilken den rejsende tager Plads; man maa vogte sig vel for at komme til at træde paa de luftfyldte Skindsække, thi der skal ikke meget til at faa dem til at briste, og det er kun mindre Lækager over Vandgangen, som Baadføreren kan stoppe med lidt Smør.

Om Tibetanernes sociale Forhold vides endnu ikke meget. Ægteskabet synes at kunne sluttes saavel med Kvinder inden for Stammen som med Kvinder af fremmede Stammer; Slægtninge i indtil tredje Led have ikke Lov til at ægte hinanden. Høvdingens Hustruer synes altid at søges uden for hans Stamme. Saaledes ere Forholdene hos de nomadiserende Stammer, der i det hele synes at have bevaret mere af de oprindelige sociale Former end de bosiddende Tibetanere. Hos disse træffer man hverken en Stamme- eller en Familieorganisation. Visse Familier i hvert Di-

strikt have erhvervet Rigdom eller indtaget en fremragende Plads i Statens eller Kirkens Tjeneste; de leve paa deres ofte udstrakte Jordejendomme, som de lade dyrke af talrige Fæstere, halv fri eller Slaver, der dog ikke ere stavnsbundne, men i det hele betragtes som Medlemmer i Familien. Der findes egentlig ikke nogen privilegeret Klasse, og de eneste, der anses for udelukkede fra det almindelige borgerlige Samfund, ere Slagtere, Tiggere og Forbrydere. I visse Egne af Landet ser man ned paa Farverne og Metalarbejderne, hvad der vistnok skyldes en Overførelse af den indiske Betragtning af disse Klassers Stilling.

I politisk Henseende kan Tibet deles i tre Dele. Den ene omfatter det centrale Parti af Landet, endvidere største Delen af de nordlige Strækninger og enkelte Distrikter mod Øst; i denne Del er Regeringen i Lhasa Overherre. Den anden staar under kinesisk Indflydelse eller Styrelse og bestaar af det nordøstre og en Del af det østre Tibet. Endelig udstrækker den engelske Interessesfære sig over Sikkim, Bhutan og Ladak.

Herskeren i Lhasa, der er Hovedet baade for Landets verdslige og gejstlige Styrelse, betragtes som en Inkarnation af Tibets Skytsgud *Schenræzig** og kaldes *Talé lama.* Indtil 1720 besad han kun gejstlig Magt, men i dette Aar gjorde Kineserne ham ogsaa til Landets verdslige Regent. Under Talé lama staar en Regent *Désri*, der vælges afvekslende af et af Landets fire Hovedklostre, men hvis Valg ligesom Talé lamas og i det hele alle vigtigere tibetanske Embedsmænds maa bekræftes af Kejseren af Kina. Désrien præsiderer i et Ministerraad, der bestaar af fem Personer, to gejstlige og tre Lægmænd. Ministrene forene hos sig den dømmende og den udøvende Myndighed. I administrativ Henseende deles Landet i 53 Distrikter, der hvert ledes af en af Ministerraadet ansat Guvernør, i hvis Haand saavel den civile som den militære Myndighed hviler. Som Lønning til de højeste Embedsmænd eller til Underhold for Klostrene ere visse Strækninger af Landet henlagte, og Brugeren, der kan opfattes som en Art Lensmand, har i Regelen den dømmende Myndighed over vedkommende Distrikts Befolkning, som er forpligtet til at gøre Hoveri af forskellig Art.

Den under Kina staaende Del af Tibet bestaar af 18 Distrikter med 36 Høvdinge, valgte blandt de mest indflydelsesrige Mænd i

* Schenræzig er det tibetanske Navn for Avalokitesvara eller Padmapani.

Landet: de ansættes af den kinesiske Ministerresident i Lhasa og lønnes af Kejseren med en aarlig Pengesum. Under dem staa Stamme- og Klanhøvdingene, hvis Magt er arvelig. Hele denne Organisation viser klart Kinesernes betydelige Evne til at holde et barbarisk Folk roligt med et Minimum af Udgifter. Grænsestammerne ere fast knyttede til Riget ved de mægtige Høvdingers Stilling som Guvernører: Folket har Ret til at handle toldfrit i alle de nærliggende kinesiske Byer, og øvrigt blander den kejserlige Regering sig ikke i Stammernes indre Anliggender.

Den tredje Del af Tibet, der er under engelsk-indisk Indflydelse, kan her lades uomtalt, da de oprindelige tibetanske sociale Forhold her ere næsten helt udviskede.

Overalt i Tibet, saavel blandt de nomadiserende som blandt de fast bosiddende Stammer, paahviler Hovedmængden af Arbejderne i Huset og paa Marken Kvinderne. Mændene hjælper dem med Bearbejdelsen af Jorden, men deres væsentlige Beskæftigelse er dog at færdes paa lange Karavanture enten for egen Regning eller lejede som Drivere af Yaker eller Æsler. De faa, der blive hjemme, sysle med Haandværk, arbejde i Metal som Grovsmede eller Guldsmede, sno Garn, væve Tøj til Dragter eller tilvirke Filt. Derimod deltager Manden ikke i Smaahandelen; næsten alle Butiker i Byerne drives af Kvinder.

Skønt saaledes Tibetanerinden bærer den betydeligste Del af det daglige Arbejde, kan hendes Stilling i Familien og Samfundet ingenlunde siges at være lav. I Huset hersker hun næsten enevældigt, og hendes Raad høres altid i Sager, der angaa Husholdningen og Handelen. Paa næsten alle Omraader er hun Mandens Lige, og hun deltager i Diskussionen om alle Spørgsmaal med fuldkommen Frihed. Grunden til denne frie Stilling søge kinesiske Forfattere i de tibetanske Kvinders store legemlige Styrke, der overgaar Mandens; Forholdet er dog vistnok det omvendte, idet Kvindernes strenge Liv har bidraget til at udvikle Kraften. Snarere tør man tilskrive Buddhismen og Polyandriet nogen Indflydelse i denne Retning.

Naar et Barn er født, bliver det ikke vadsket, men Moderen slikker det rent. Efter tre Dages Forløb indsmøres den nyfødte med Smør og udsættes for Solstraalerne i flere Dage. En Lama

giver Barnet Navn og stiller dets Horoskop, men der afholdes ingen Fest i den Anledning.

Hos Stammerne i det vestlige Tibet findes endnu Rester af det oprindelige Rovægteskab, idet Brudgommen og hans Venner maa tiltvinge sig Afmarch med Bruden ved at fægte sig gennem en Trop af Pigens Familie, der søger at hindre ham i at bortføre hende. Ellers er den kinesiske Maade at afslutte Ægteskab paa den almindelige. Fra Brudgommen komme Udsendinge til Brudens Familie for at slutte Kontrakten; naar denne er bragt i foreløbig Orden, lader man Parternes Horoskop undersøge af en Astrolog for at sikre sig imod indbyrdes Uoverensstemmelser, der vilde gøre Ægteskabet kort eller ulykkeligt. Selve Bryllupet ledsages af en Fest, der ofte varer flere Dage.

Monogami er almindeligt i Tibet, navnlig hos de nomadiserende Stammer. Hos de mere velhavende af de fast bosiddende Tibetanere træffes ogsaa Polygami, og endelig findes spredt over hele Landet Folk, som endnu leve i Polyandri. Aarsagerne til, at denne sidste Form for Ægteskab, ved hvilken Hustruen tilhører to eller flere Brødre i Forening, endnu stadig er saa udbredt hos Tibetanerne, ere ikke vanskelige at angive. Fattigdom, Ønsket om at holde Befolkningen inden for visse Grænser og at bevare Ejendommene udelte i Familien, synes at være de fornemste Motiver.

De Skikke, som ledsage Død og Begravelse i Tibet, ere ret ejendommelige. Saasnart en Mand er død, bliver der af Munkene holdt en Art Sørgegudstjeneste over ham. Derpaa lader man Kødet skille fra Benene og kaste for Hundene eller Rovfuglene, medens Knoglerne knuses i en Stenmorter, og Pulveret blandes med Bygmel til Kugler, der ligeledes gives Hundene eller Gribbene til Føde. Af Hovedskallen danner man gerne et Drikkebæger, der særlig anvendes ved Libationer. Fattige Folk nøjes dog ofte med at kaste Legemet i en forbiflydende Bjærgstrøm, men denne Begravelsesmaade anses dog ikke for hæderlig. Ligene af Munke blive i Regelen brændte. Aarsagen til den ejendommelige Skik at lade Liget fortæres af Dyr maa vistnok søges i Buddhismen. Ligesom det om Buddha fortælles, at han i sit tidligere Liv hengav sit Legeme til Tigre for at tilfredsstille deres Hunger, saaledes mener man ved at lade Hunde og Rovfugle mætte sig paa ens Lig at

vise dem den sidste Barmhjærtighedshandling, som det staar i ens Magt at udføre.

Tibetanerne besidde en ikke ubetydelig Literatur, der for største Delen bestaar af Oversættelser af de hellige Bøger fra Sanskrit og Kinesisk, foretagne med stor Omhu og Nøjagtighed. Det var især i det ottende—niende og senere i det ellevte—trettende Aarhundrede, at sprogkyndige Munke overførte disse Værker paa Modersmaalet. Først langt senere begyndte man at trykke dem. Bogtrykkerkunsten indførtes fra Kina paa et Tidspunkt, der endnu ikke kan nøjere angives. Bevægelige Typer ere ukendte; Teksten bliver indskaaren i Træplader, af hvilke man tager Aftryk paa et hjemmelavet stærkt Papir, der forfærdiges af Træbast. Foruden de nævnte Oversættelser besidder Tibet ogsaa Originalværker, for største Delen af teologisk Indhold, saasom Aabenbaringer og Profetier, samt Kirkehistorier og Biografier af gejstlige. Den profane Literatur omfatter Krøniker eller Annaler, Samlinger af ordsproglignende Talemaader, Drikkesange og mere eller mindre romantiske, halvhistoriske Fortællinger; af denne Gren af Literaturen er næsten intet trykt, da Munkene som de eneste Udøvere af Kunsten kun interessere sig for Teologi og Metafysik. For alt, hvad der er skrevet eller trykt, vise Tibetanerne den største Ærbødighed. At træde paa blot den mindste Del af et beskrevet Papir, er en Profanation, og for ret at udtrykke sin Foragt for de Traktater, som kristne Missionærer sprede omkring i Landet, bruger man dem til Saaler under Støvlerne. Til Klostrene og Templerne er der altid knyttet Bogsamlinger, som opbevares med stor Omhu. Hver Bog er indsvøbt i Tøjer og forsynet med tykke Træbind, paa hvilke Titelen staar med udskaarne og forgyldte Bogstaver.

Som allerede flere Gange omtalt i det foregaaende, er Buddhismen den herskende Religion i Tibet. Trods dette Lands nære Naboskab med Indien var det dog først i Aaret 640, at den allerede da vidt udbredte Buddhisme begyndte at trænge sig ind blandt de barbariske Tibetanere og bringe dem de første Grundlag til en højere Kultur. Det vil være nødvendigt at erindre om, at Buddhismen paa denne Tid var vidt fjærnet fra den Lære, som Buddha selv havde forkyndt. Den agnostiske Idealisme, der dannede Grundlaget for den oprindelige Lære, var bleven forvandlet til et spekulativt

teistisk System af den saakaldte nordbuddhistiske Skole, og det var denne, der fandt Udbredelse i Tibet.

Omtrent samtidig med Muhammeds Optræden i Mekka indgik en mægtig tibetansk Fyrste Ægteskab med en kinesisk og en nepalesisk Prinsesse, bægge ivrige Tilhængere af Buddhas Lære. Han kunde ikke modstaa deres Omvendelsesiver og lod Bøger og Lærere i den nye Religion hente fra de mere kultiverede Nabolande. Støttet fra oven begyndte den at udbrede sig langsomt blandt Folket, ofte hindret og undertiden næsten trængt helt tilbage. Mere Indflydelse vandt den, da man begyndte at identificere de lokale Dæmoner og Aander med Buddhismens Helgener. Nu byggedes, omtrent et hundrede Aar efter de første Læreres Ankomst til Landet, de første Klostre, og Munkeordnerne bleve faste Institutioner. Om den Form, som Lamaismen* paa denne Tid havde antaget, vides vel ikke meget med Sikkerhed, men det synes at den har været i høj Grad uren, stærkt blandet med de indfødte overtroiske Forestillinger og desuden en ikke ringe Bestanddel af de mystisk-orgiastiske Ceremonier, der fandtes blandt Sivadyrkerne. Under denne Form blev Buddhismen hurtig populær, og Kongerne ydede den deres virksomme Beskyttelse. Denne Fase af Lamaismens Historie varede til omtrent Aar 960. Da levede en Konge, som man har sammenlignet med Julian Apostata; han søgte paa enhver Maade at trænge Præstevælden tilbage og skal have hjemsøgt de troende med Forfølgelser, men efter hans Mord vandt Lamaerne snart den tabte Indflydelse tilbage. Ogsaa den mægtige Khubilai Khans Overgang til Buddhismen (omtrent 1200) bidrog meget til at styrke den. Talrige Sekter opstode, knyttede til de store Klostre, der betragtede hverandre med lidet venlige Øjne, og denne Splittelse fik ikke ringe Betydning, idet den fremkaldte den monarkiske Form, som det tibetanske Hierarki har bevaret endnu den Dag i Dag. En af de mægtigste Sekter, der vandt ny Styrke ved en heldig ledet Reformation, fik Overhaand over de fleste andre Klostersamfund og gjorde sin Leder til Stor-Lama over Tibet, en Værdighed, som den kinesiske Kejser bekræftede 1650 og gav det mongolske Navn *Talé* (eller *Dalai*) *Lama*, d. v s. en Lama, (udstrakt

* Ved Udtrykket Lamaisme forstaar man særlig den i Tibet herskende Form af Buddhismen, i hvilken Munkene (Lamaerne) indtage den ledende Stilling og udøve den største Indflydelse.

som) Oceanet. Talé Lama betragtes som en Inkarnation af Avalokitesvara (et af de Væsner, som have opnaaet Buddhaværdigheden) og forener som saadan de to vigtige Embeder at vaage over Sjælevandringen og at dømme de døde. Det er denne hierarkiske Form af Buddhismen, der ikke alene hersker i Tibet, men ogsaa er udbredt over hele Centralasien, lige fra Kaukasus til Kamschatka og fra Siberien til Sikkim.

Lamaismens meget indviklede Kosmologi og Metafysik kan ikke skildres her; kun et Par Hovedpunkter kan omtales. Medens Buddhismen i sin oprindelige Form ikke har nogen Plads for en personlig Gud, er i Lamaismen Buddha selv bleven deificeret; han opfattes vel som en Person, der paa et bestemt historisk Tidspunkt har vist sig paa Jorden som Menneske, men samtidig hævdes det, at hans Menneskeskikkelse kun var en Form, han havde valgt til sin Fremtræden. Selv har han eksisteret fra Tidernes Begyndelse. Han er ikke den eneste Buddha, der har vandret blandt Menneskene. Før ham have flere andre optraadt og forkyndt den samme Lære som han, og der vil i Fremtiden komme andre. Til alle disse kan der rettes Bønner, og de afbildes i Malerier og som Statuer til Opstilling i Husene og Klostrene. Hvad Menneskelivet angaar, saa styres det absolut af det Princip: hvad et Menneske saar, skal han høste. Denne etiske Gengældelseslov medfører Troen paa et Paradis, Nirvana, og et Helvede. Dæmoner og Aander af enhver Beskaffenhed færdes i disse Riger ligesom ogsaa paa Jorden, beredte til at gavne eller skade Menneskene, og paavirkelige af Bønner og Besværgelser. Det er paa dette Punkt, at Tibetanernes oprindelige Dæmonlære og Aandetro har bragt sig i en inderlig Forbindelse med Buddhismen.

Lamaerne ere ubetinget den mest ansete Stand i Riget, og næsten enhver Familie lader en Søn optage i det hellige Broderskab. Man regner, at hver sjette tibetanske Dreng indvies til det gejstlige Liv. I otte Aars Alderen bliver han fremstillet for Klosterets Forstandere og undersøgt. Saavel legemlige som aandelige Mangler gøre ham uskikket til at blive Lama. Naar han kan opfylde alle de udfordrede Betingelser, bliver han givet i Kost hos en af Munkene, der leder hans Opdragelse, navnlig lærer ham at læse de hellige Skrifter og lære de rituelle Formler, indtil han kan gentage dem udenad fejlfrit. Denne Oplærelse tager i Regelen

et Par Aar og afsluttes med Drengens Optagelse blandt Novicerne, efter at han paany er bleven underkastet en Eksamination. Hans Studier fortsættes stadig, og han stiger efterhaanden til at maatte tage Del i Munkenes Andagtsøvelser. Jævnlig afholdes Prøver, ved hvilke han maa bevise sin Fremgang i Lærdom. Dette Noviciat varer i 12 Aar, og den unge Mand er nu moden til at optages blandt Munkene. Disse ere underkastede de samme Regler, som gælde for alle buddhistiske Munke, nemlig Fattigdom, Lydighed og Kyskhed. Men gennemgaaende vaages der ikke med altfor stor Strenghed over Overholdelsen i det mindste af de to af disse Bud. Mange Sekter tillade deres Munke at gifte sig, og Fattigdomsløftet gælder kun den enkelte, ikke Klosteret. Med Hensyn til Dragten nødvendiggør det barske Klima en betydelig varmere Beklædning end den, som de indiske og bagindiske Munke kunne nøjes med. Det mest fremragende Klædningsstykke er Hatten, hvis forskellige Form og Farve tilkendegiver, hvilken Rang Bæreren indtager, og til hvilken Sekt han hører. Til Dragten i videre Betydning kan henregnes en Flaske med indviet Vand, en Æske med Amuletter, et Skrivetøj, hvilke Genstande hænge ved Bæltet, samt en Rosenkrans af 108 Perler, til hvilken ofte ere fæstede forskellige Toiletgenstande, f. Eks. Pincet og Tandstikker. En anden Genstand, som ikke savnes hos Lamaerne eller hos Lægfolk, er Bedehjulet. Det bestaar af en med Haandtag forsynet hul Metalcylinder, der kan bevæge sig om sin Akse; i Cylinderen anbringes en lang sammenrullet Strimmel Papir, paa hvilken en eller anden Paakaldelses- eller Bønneformular er aftrykt et stort Antal Gange, ofte flere tusinde. Til den ene Side af Cylinderen er fæstet en Metalkæde med en Blyklump ved den frie Ende; idet man svinger Apparatet, vil Cylinderen komme til at rotere, og for hver Omdrejning, den gør, fører den Bønnen lige saa mange Gange rundt, som den er gentaget, hvad der har samme Virkning, som om den var bleven fremsagt lige saa hyppigt. En af de almindeligst anvendte Formler er den bekendte: *Om-ma-ni pad-me Hum,* der anses for »Essensen af al Lykke, Held og Visdom og det store Middel til Befrielse«; den blotte Gentagelse af den faar Sjælevandringen til at standse og lader Mennesket genfødes paany i Paradiset. Ordret oversat betyder den: »Om! Juvelen i Lotus'en! Hum!« og sigter vist til Buddha, der afbildes staaende eller siddende paa en Lotusblomst;

at den desuden har en Mængde mystiske Betydninger, følger af sig selv. Dagen hengaar under bestandige Andagtsøvelser, afvekslende med Læsning i de hellige Skrifter. Dog deltager ikke hele Klosterets Befolkning i de samme religiøse Sysler. De Munke, som ikke ere særlig begavede og ikke føle Trang til at dyrke de teologiske Videnskaber, finde rig Anvendelse for deres overflødige Tid som Landbrugere, der dyrke Klosterets Jorder, eller som Haandværkere, Kunstnere, Bogtrykkere, Indsamlere af Penge, Handelsmænd o. s. v. Med Hensyn til Munkenes Føde kan bemærkes, at den i det væsentlige bestaar af de samme Ingredienser som Lægfolkenes; dog tør der ikke nydes andre Kødspiser end Yak, Faar og Ged, medens Fisk og Fugl ere forbudte, ligesom alle Arter af spirituøse Drikke.

Fig. 213. Bedehjul.

Som allerede ovenfor berørt, er den tibetanske Gejstlighed underordnet Talé Lama, der er Landets gejstlige og verdslige Overhoved. Tibet er maaske det Land, hvor Hierarkiet er ført ud i sine videste Konsekvenser, skønt det egentlig først kan siges at skrive sig fra det 13de Aarhundrede og saaledes ikke har nogen særlig lang Udvikling bag sig. I det 15de Aarhundrede synes Læren om, at Talé Lama er en Inkarnation af Avalokitesvara, at være optraadt, oprindelig formodentlig som et Middel til at sikre Sukcessionen. Det hævdes, at den afdøde Lamas Sjæl genfødes hos et Barn, som kan kendes paa visse Ejendommeligheder, og som bør indtage Forgængerens Plads. At udfinde det Barn, i hvilket den afdøde Lamas Sjæl tager Ophold, er ikke altid let. Undertiden angiver den døende selv, i hvilken Familie der skal søges, men i Regelen maa man optage Mandtal over alle de Drengebørn, der fødes umiddelbart efter Talé Lamas Bortgang, og ved Hjælp af Lodkastning udtage et bestemt Antal, som der senere kan vælges iblandt. Den af dem, som blandt Klosterets Relikvier og Kostbarheder straks griber efter Forgæn-

gerens Rosenkrans, anses for at være den rette Efterfølger. Hans Navn og Afstamning meldes officielt til Peking, og herfra kommer den kejserlige Anerkendelse, der tillader ham at udøve alle de med Embedet forbundne Funktioner. Hans Opdragelse er væsentlig af samme Art som en almindelig Munks, men der spares naturligvis ingen Anstrengelse for at gøre ham saa velskikket til sin vanskelige Post som muligt, og hans Uddannelse søges tilvejebragt i den kortest mulige Tid. I Regelen regnes han for virkeligt Hoved for Kirken allerede i sit ottende Aar, medens han først med det fyldte attende Aar regnes for myndig i verdslig Henseende.

De tibetanske Klostre ere ligesom de europæiske i Regelen anlagte paa Steder, der frembyde sig for Øjet allerede i Frastand, og som udmærke sig ved Naturskønhed. En nødvendig Betingelse er, at Facaden vender mod Øst, mod den opgaaende Sol, og at der foran det findes en Sø. Efter at Grunden er indviet, begynder Opførelsen af de mange større og mindre Bygninger, der ere nødvendige for at huse de talrige Munke. Et Kloster ligner en hel lille By, omgiven af Mure og gennemskaaren af Gader. I Midten hæver sig Forsamlingshallen, det egentlige Tempel. Næsten alle Bygningerne ere opførte af Sten eller solbrændte Mursten, i indisk eller kinesisk Stil. De oldindiske Stupaer findes ogsaa i Tibet, men i Regelen af en noget afvigende Form, idet den halvrunde Kuppel er afløst af en omvendt afstumpet Kegle eller lign. Vejen, der fører til Templet, er delt ved en i samme Retning løbende Mur, saaledes at man kan nærme sig og fjærne sig fra de hellige Steder paa en saadan Maade, at Muren med dens religiøse Indskrifter bestandig haves paa højre Haand. Klostrenes Antal er meget stort; man regner, at der findes ialt 3000 spredte over Landet, hvad der er ganske uden Sidestykke i noget andet Land, naar Hensyn tages til Befolkningens Faatallighed. Templerne bære ægte forgyldte Kupler, men ere ellers ikke i det ydre af nogen Værd i arkitektonisk Henseende. Det indre danner en stor Hal, sparsomt belyst ved de fra Indgangsdøren indtrængende Straaler. Væggene ere dækkede med brogede Billeder af Guder og Dæmoner, og paa Bagvæggen findes et Alter med forgyldte Statuer. I Række paa Gulvet ligge Puder, paa hvilke Munkene tage Plads, og foran dem staa Smaaborde med de ved Gudstjenesten anvendte Redskaber. Det største af de tibetanske Templer findes i Lhasa;

det er ikke alene udstyret med megen Pragt, men gemmer ogsaa utallige Rigdomme af forskellig Art, Relikvier, Votivgaver, Bøger osv. Det danner et meget søgt Valfartsted for de troende fra hele Landet og staar i Hellighed kun tilbage for Buddhismens klassiske Steder i Nordindien: Figentræet ved Buddha-Gaya, hvor Vismanden modtog Indvielsen, og Kusinagara, hvor han døde. Men foruden disse Steder findes der utallige andre, hvor den bodfærdige Pilegrim kan hensynke i from Betragtning og modtage værdifulde Amuletter til Beskyttelse mod alt ondt.

De Elementer fra de før Buddhismens Indførelse hos Tibetanerne

Fig. 214. Tibetanske Buddhafigurer.

almindelig udbredte Forestillinger af religiøs og overtroisk Art, som den nye Religion optog i sig, vise sig endnu virksomme og levende i Dæmondyrkelsen og Troldomstroen. Orakler af enhver Slags raadspørges, naar man vil forsone Dæmonerne, og religiøse Danse af lignende Art som de, der ere omtalte ved Skildringen af den populære Dæmondyrkelse i Sydindien, forekomme almindelig i Tibet. Hvert Kloster har sin Troldmand, som formenes at staa i nøje Forbindelse med Aanderne, og hvis Raad indhentes ved enhver given Anledning. Ved Ceremonier af forskellig Art søger man at forjage de onde Aander og spærre dem Adgangen til de hellige Steder, eller hidkalde Tordendragerne, der medføre de frugtbargørende Regnskyl. Ogsaa de mystiske Danse, der særlig ved

Nytaarstid opføres af Munkene, udklædte i fantastiske Dragter og udstyrede med groteske Masker, og i hvilke Scener af Buddhas legendariske Historie fremstilles, synes oprindelig at have staaet i Forbindelse med Dæmontroen, idet man derved vilde forjage det gamle Aars ulykkebringende Aander. Den Beskyldning for Kannibalisme og Menneskeofringer, der af forskellige kinesiske Kilder rettes mod Tibetanerne i Tiden før Buddhismens Indførelse, synes at kunne knyttes til den samme Kreds af Forestillinger.

Trods alle de fra et utvivlsomt lavere religiøst Standpunkt bevarede Forestillinger, som den tibetanske Buddhisme saaledes er opfyldt af, maa man dog ikke tro, at de store Grundtanker i Buddhas Lære ere forblevne virkningsløse her. Der er ingen Tvivl om, at den Civilisation, som Tibetanerne ere i Besiddelse af, — den være nok saa ringe — er Buddhismens Værk, og Ideer som Sjælevandringen, Læren om Gengældelsen af de i en tidligere Eksistens begaaede Overtrædelser, Humaniteten overfor Dyr og i det hele Afskyen for unødvendig Blodsudgydelse, har Buddhismen med Held indprentet i de oprindelig saa vilde Centralasiateres Sind. Indsigtsfulde rejsende, der have haft Lejlighed til at komme i nærmere personlig Berørelse med Folket, ere enige om at fremhæve en Hensyntagen til andre som et ejendommeligt Karaktertræk, der kontrasterer til Landets vilde, ugæstmilde Natur og Folkets lave Kultur og lidet vindende Ydre, og som næppe kan skyldes nogen anden Aarsag end den indiske Vismands ophøjede Morallære.

2. Kinesere*.

I Modsætning til Indierne, hos hvem den historiske Sans og Begavelse fuldstændig synes at mangle, have Kineserne fuldt paalidelige annalistiske Optegnelser, der gaa langt tilbage i Tiden.

* J. B. du Halde, Description géographique, historique, chronologique, politique et physique de l'Empire de la Chine et de la Tartarie chinoise. I—IV. Paris 1735. — Mémoires concernant l'histoire, les sciences, les arts, les usages etc. des Chinois, par les Missionaires de Pekin. I—XVI. Paris 1776—91. — R. Woln, China. Philadelphia 1823. — G. Pauthier, Description historique et géographique de la Chine. I—II. Paris 1837—53. — J. F. Davis, Chineserne. Oversat af L. Moltke. København 1843. — E. R. Huc, L'empire chinois. I—II. Paris 1853—54. — G. Schlegel, Iets over de prostitutie in China. Batavia 1866. — S. W. Williams, The middle kingdom. 4 ed. I—II. New York 1871. — O. du Sartel, La porcelaine de Chine.

Skønt det vel ikke kan være tvivlsomt, at den nuværende høje Kultur har udviklet sig fra en beskeden Begyndelse, kan dog Beviserne for denne Antagelse ikke søges i den kinesiske Literatur; allerede i de ældste Tider skal den patriarkalske Regeringsform have hersket, og Folket have staaet paa omtrent samme Trin som nu. Med Rette føler derfor Kineseren sig stolt, naar han ser tilbage paa sit Fædrelands Fortid. Ydre Impulser skylder hans Kultur overmaade lidt; derimod har den selv frembragt Opfindelser, som Europæerne først langt senere have tilegnet sig. Den har vokset stille og langsomt, men ustandseligt, og ingen Bebrejdelse er mindre grundet end den, at den kinesiske Kultur er stillestaaende. Ifølge hele den skarpe Afsluttethed overfor den øvrige Verden, som den længe har bevaret, føler den ikke nogen Trang til hovedkulds at kaste sig i Armene paa entreprenante fremmede og lade sig bruge til deres Eksperimenter. Men naar en Opfindelse, hvis Nytte er øjensynlig og haandgribelig, viser sig for den, nærer den ingen Betænkeligheder ved at tilegne sig den. Saaledes har Kina modtaget Fabrikationen af Glas, af Brandsprøjter, af Krigsskibe osv., men det vil ikke lade sig noget paatvinge. Regeringen synes at have fulgt den Maksime: at vente med at indføre Forandringer, til der hos Folket viser sig en Trang dertil. Og det vil vist ikke kunne nægtes, at Indforelsen af nye Arbejdsmetoder og tidsbesparende Maskiner vilde i det tætbefolkede Land øjeblikkelig fremkalde saadanne sociale Følger, som ingen forsynlig Regering kunde ønske at se indtræde.

Kineserne ere af Middelhøjde; Legemet er vel proportioneret, med temmelig slanke Lemmer og fint formede Hænder og Fødder. Hudfarven er gennemgaaende gullig, undertiden nærmende sig til den brunette Tone, der findes hos Beboerne af Europas sydlige Lande. Hos Kvinderne af de højere Stænder, der vogte sig for at blive solbrændte, iagttages ofte en ejendommelig, sygelig hvidlig Farve. Kun sjældnere ser man Blodet skinne igennem paa Kinderne.

Paris 1881. — G. E. Simon, La cité chinoise. Paris 1885. — J. Henningsen, Det himmelske Rige. København 1887. — G. M. Paléologue, L'art chinois. Paris 1888. — A. Réville, La religion chinoise. Paris 1889. — F. Hirth, Chinesische Studien. I. München und Leipzig 1890. — Samme, Über fremde Einflüsse in der chinesischen Kunst. München und Leipzig 1896. — C. de Harlez, Les religions de la Chine. Paris 1891. — J. J. M. de Groot, The religious system of China. I—III. Leyden 1892—97. — E. Grandidier, La ceramique chinoise. Paris 1894.

Haaret er grovt, glat og sort. Legemets Behaaring er gennemgaaende meget svag, ligesom ogsaa Skægget vokser tyndt og spredt, næsten udelukkende paa Overlæbe og Hage. Den for de mongolske Folk ejendommelige Form af Øjelaaget, hvis indre Hjørne kun aabnes lidet, saa at Spalten bliver skraa, genfindes ogsaa hos Kineserne; Iris er næsten altid af sort Farve. Ansigtet synes fladt, idet Kindbenene træde stærkt frem, medens Næsen er indtrykket ved Roden. Læberne ere i Regelen noget tykkere end hos Europæerne.

Fig. 215 Kinesere.*

Kvinderne ere ikke saa lidt mindre end Mændene. Efter europæiske Begreber udmærke de sig sjælden ved Skønhed; det brede, runde Ansigt med den flade Næse, de skraa Øjne og den sygelige Teint gør gennemgaaende ikke noget heldigt Indtryk. Europæiske reisende synes at være enige om, at man blandt de lavere Klasser, navnlig hos Færgebaadenes kvindelige Besætning i Kanton og andre Havnestæder, finder de mest tiltalende Skikkelser; Ansigtet straaler af Skælmeri og godt Humør, Legemet er blevet harmonisk udviklet

* Fotografiet til Fig. 215 skyldes velvillig Meddelelse af Dr. J. D. E. Schmeltz, Direktør for Rijks ethnografisch Museum i Leiden.

ved det daglige Arbejde med Aaren, og den uafbrudte Færden i den frie Luft har givet Kinderne deres naturlige Rødme. Med Hensyn til den Tid, i hvilken de kunne bevare deres ungdommelige Udseende efter Ægteskabet, synes Kineserinderne at staa de europæiske Kvinder nærmere, end Tilfældet er med de fleste andre Folk, ved hvilke der har været Lejlighed at dvæle.

At give en Skildring af Kinesernes Karakter er forbundet med de samme Vanskeligheder, som de, der fremtræde, hver Gang et indviklet og mangfoldigartet socialt Fænomen skal behandles. Man kan begynde med at fremhæve, at den fra ældgammel Tid ordnede Samfundstilstand har bibragt Folket en gavnlig Sans for Orden og en udpræget Agtelse for Menneskeliv. Den Følelse af Pietet, som maaske er den dybeste og stærkeste hos Kineseren, er paa een Gang Aarsagen til dette Forhold og en Følge af det. Statsordningen, Opdragelsen og Religionen indskærpe alle i lige Grad Pieteten som Hoveddyden. Den faar sit ydre Udtryk i ceremonielle Ærbødighedsbevisninger og formel Høflighed. Men det kan ikke nægtes, at den ofte kun er en Fernis paa Overfladen, og at den ikke har nogen Indflydelse paa den moralske Følelse. Ligesom hos dem ofte prægtige Klæder dække smudsigt Linned og et urenligt Legeme, saaledes er den kinesiske Høflighed tit kun et Dække over Ukyskhed og Falskhed, de to Laster, som i Regelen tillægges Kineseren. Løgnagtigheden er almindelig; ingen bliver skamfuld over at blive greben i en Løgn; han søger blot næste Gang at være forsigtigere. Handelsmænd ere meget tilbøjelige til at bedrage, her som overalt, men ogsaa i andre Livsstillinger støder man paa det indgroede Hang til, ved den ringeste Anledning at vige fra Sandheden. At Kinas Diplomater ere lige saa forslagne som deres europæiske Standsfæller, tør maaske ikke bebrejdes dem, men hos Dommere og Øvrighedspersoner synes en nøje Iagttagelse af Sandhedspligten at turde kræves. I nær Forbindelse med Løgn-

Fig. 216. Ung kinesisk Pige.

gtigheden staar Hang til Tyveri. Medens grovere Forbrydelser
ɔrekomme forholdsvis sjældnere, ere Tyverierne meget udbredte.
)og kan her let findes Undskyldninger. Gæstfrihed og Godgøren-
ed høre ikke til Kinesernes Dyder, og den sultne har da ingen
nden Udvej til at skaffe sig det nødvendige til Livets Ophold.
[ogle af de mest fremtrædende Træk ere Flid, Vindskibelighed og
[øjsomhed; som en maaske nødvendig Følge heraf staar Gerrighed.
[ed Hensyn til Ukyskheden, der er meget stærkt iøjnefaldende,
ærlig i de større Byer, maa, foruden en Henvisning til de til-
varende Forhold i Europa, erindres om den forskellige Værd-
ættelse af Kvinden og i det hele den mildere Bedømmelse af dette
'orhold, som man træffer hos adskillige Folk ogsaa indenfor vor
gen Sprogæt; intet giver et urigtigere Billede af Kinesernes Ka-
akter, end naar man anlægger en fra Puritanerne laant Maalestok
aa deres Handlemaade og Opfattelse. Søger man at samle i en
ort Række de væsentligste Karaktertræk, tør man vel sige, at
Kineseren er flittig, maadeholden, forsigtig, nøgtern — bedragerisk,
əgnagtig, vellystig, — høflig, stolt af sin aarhundredegamle Kultur.

Dragten bestaar for den lavere Befolknings Vedkommende af
n simpel Jakke, der naar til Hofterne, og et Par vide Benklæder,
ægge Dele af sort eller blaat Bomuldstøj. Om Sommeren bæres
ædvanlig inderst paa Kroppen en Trøje, dannet af korte og fine,
etformet sammenknyttede Bambusrør, der gør Tjeneste som Skjorte.
Regelen er Hovedet ubedækket; kun om Vinteren bæres en lille
Kalot, og til Beskyttelse mod Regn og stærk Sol bruge Landfolk
n stor Hat af flettet Bambus eller Papir. I Regnvejr beskyttes
Kroppen under Arbejdet af en Kappe af Græs.

For de højere Klassers Dragt er der givet yderst detaillerede
Forskrifter. Hver Stand og hver Rangklasse har sine Ejendomme-
igheder og særlige Emblemer, og det er en strafbar Forseelse at
ıfvige fra det foreskrevne. Dragten er forskellig Sommer og Vinter,
ɔg Ombytningen sker paa samme Tid over hele Riget efter Befa-
ing fra Kejseren til Generalguvernørerne. Dragtens Form har i de
idste Aarhundreder været den samme. Inderst paa Kroppen bære
Mændene i Stedet for Linned den samme netagtige Trøje som de
avere Stænder, derover to Kaftaner af Silke, Uld eller Bomuld.
Sommerdragten er gjort af et let, tyndt Stof; Vinterklæderne ere
ykkere og forede. Den inderste Kjortel naar til Fødderne, har

snævre Ærmer og er knappet langs højre Side med smaa forgyldte Knapper; den ydre naar til Knæene og har vide Ærmer, der bruges som Lommer. Om Vinteren bæres over den sidst nævnte en kort Silketrøje, der naar til Hofterne, og som er foret og kantet med Skind. Hos Rangspersoner er der paa Bryst og Ryg af den ydre Kjortel broderet en Firkant med et Emblem, hos Civile en Fugl, hos Militære et Dyr, staaende paa en Klippe i et oprørt Hav, forskellige efter Ejermandens Rang. Dragten sammenholdes af et Bælte med et Spænde, hvis Prydelser ligeledes variere efter Bærerens Stilling. Ceremonidragterne ere yderst pragtfulde i Stof og Udstyrelse; violette Atlaskesdragter bæres saaledes af Officererne i Kejserens Livvagt, Kjortler af blaat Atlask med den femkloede Drage i rigt Guldbroderi af de højeste Mandariner. Om Sommeren bæres paa Hovedet en broderet Kalot eller en Hat af fint Straa eller Bambusstrimler. Embedsmændenes Hat skal være kegleformet, overtrukken med fint Silketøj; dens Top dækkes med Frynser af røde Silkesnore og bærer i Spidsen en Knap, hvis Farve angiver Bærerens Rang, og under den en Paafuglefjer, der hos de fornemste i Rangen har to Øjne. Vinterhuen er af Filt med skarp opbøjet Skygge betrukken med Fløjl; Pullen dækkes af de røde Silkefrynser, og i Toppen anbringes Paafuglefjeren og Knappen. Under Kjortelen bæres et Par vide Benklæder, vævede Strømper og Sko eller Støvler af Bomuld eller Silke med tykke, ubøjelige Filtsaaler, der pudses med hvidt; om Vinteren anvendes lange, vatterede Strømper.

Alle nogenlunde velhavende Personer bære ved Bæltet en stor Del Smaagenstande, en Pengepung, Poser til Fyrstaal og Tobak, samt Foderal til den uundværlige Vifte, der som oftest er af nydeligt Silkebroderi. For Mandarinernes Vedkommende kommer hertil Emblemet paa deres Værdighed, en lang Kæde af 108 Perler, der skal minde dem om Fædrelandet; 72 Perler repræsentere lige saa mange ædle Stenarter og Metaller, som findes i Kina, og de øvrige 36 de Planeter og Stjernebilleder, som straale over Landet; ved den venstre Side hænge to korte Perlerækker, der skulle indprente Ærbodighed mod Forældre og Forfædre, og ved højre en lignende, der skal erindre om den undersaatlige Lydighed, man er den kejserlige Magt skyldig. Forskellig fra denne Kæde er Rosenkransen med udskaarne Træperler, der bruges af Buddhisterne til at tælle deres Bønner Et S-formet Scepter, der hyppigt ses i velhavende Huse, er ikke

Tegn paa Embedsværdighed, men blot et Symbol paa Vel-
ıg Venskab; det er muligvis af religiøs Oprindelse. Det er i
ɜn prydet med to eller tre hvælvede Plader af Jade med ind-
e Fremstillinger af Lotusblomster.

ıprindelig bares Haaret opbundet i en Knude paa Issen, men
Mandschuernes Erobring af Landet have de paatvunget Kine-
(med Undtagelse
isterne) deres Mode
ge Hovedet med
gelse af Issen, hvor
t faar Lov til at
og flettes til den
dte Pisk, Kineser-
:olthed, der plejes
et omhyggeligste,
vis Tykkelse og
le forøges ved Ind-
g af falsk Haar og
nore. Denne Fri-
nødvendiggør de
dentlig talrige Bar-
, som vandre om
ıaden med deres
nel og Kulbækken
varme Vand paa,
nde paa Enden af
ang over Skulde-
En oprindelig kine-
Mode er det der-
at lade Neglene paa
nstre Haand vokse,
ligne Kløer, saaledes at de maa beskyttes ved Foderaler af
ıs og Sølv, men dette Tegn paa, at man ikke behøver at
sit Brød ved legemligt Arbejde, er nu stærkt aftaget i det
Selskab og findes næsten udelukkende hos pedantiske lærde.
os de lavere Klasser bestaar Kvindernes Dragt ligesom Mæn-
af et Par vide Benklæder og en Kjole, der knappes langs
Side og naar til Knæene. Hos de højere Klasser føjes hertil

Fig. 217. Mandarin.

et Skørt, der naar til Fødderne, og saavel dette som den løst hængende Kjole syes af Silke og er næsten altid prydet med udmærket Silkebroderi. Grønt og rødt ere Yndlingsfarver for Kvinderne, men bæres aldrig af Mændene; Mandarinernes Hustruer bære broderet paa deres Dragter de samme Emblemer som deres Mænd

Hos en meget stor Del af den kvindelige Befolkning i det egentlige Kina hersker den Skik at sammenpresse Pigebørnenes Fødder og forhindre deres Vækst. Hvorfra denne Mode har sin Oprindelse, vides ikke med Sikkerhed; nogle mene, at den skyldes et Ønske om at efterligne en bekendt Kejserindes Klumpfod, andre, at den er opkommen sukcessivt, fremkaldt ved Skønhedsidealets Fordring om smaa Fødder; den hævdes i hvert Fald som et Vidnesbyrd om Frihed for Arbejde, og kan spores tilbage til det 9de Aarhundrede. Saasnart Barnet begynder at gaa, undertiden dog først ved det 5—6. Aar, omsnøres Fødderne fast med Bandager, den store Taa bøjes opad, de øvrige ind under Foden, og Hælen søges trykket ned i Forlængelse af Benet. Paa denne Maade frembringes en Klumpfod, der holdes indenfor en Længde af 4—5 Tommer, og som giver Kvinderne en usikker og vraltende Gang; de kunne kun gaa kort og maa støtte sig til en Tjenerindes Arm. De mandschuiske Kvinder have ikke antaget denne Mode, men lade Fødderne vokse til deres naturlige Størrelse; de bære Sko af Form som Mændenes, men med endnu tykkere Saaler.

Fig. 218. Kineserinde.

Foruden ved de forkrøblede Fødder skæmmes Kvindernes Udseende ogsaa ved den vidtdrevne Bemaling. Ansigtet belægges

ned et tykt Lag hvid Sminke, Øjenbrynene sværtes med Kul og rækkes som en fin, krummet Linie, der skal ligne Halvmaaner, og ‚æberne males røde.

Stor Omhu anvendes paa Haarsætningen; det i en Art Chignon ›pbundne Haar fæstes ved Naale, prydede med kunstige Blomster ıf Rispapir eller af Isfuglens Fjer eller med Dragefigurer og lign., ılt anbragt paa elastiske Stilke. Det mest karakteristiske og pragt-ulde af Hovedsmykkerne er en Slags Krone af forgyldt Messing ned Hængeprydelser og elastiske Blomster, der bæres paa Bag-ıovedet. Om Arm, Haandled og Finger samt i Øret og paa Haaret ›æres Smykker af Jade eller hos de mindre velhavende af en Kom-›osition, der ligner denne af Kineserne saa højt skattede Stenart; ›gsaa farvede Bensmykker anvendes i Stedet for Jade. Almindelig ıos den fattigere Del af Befolkningen ere Ringe af Glas og Tin; nere velhavende bære Smykker af Skildpadde og Sølv.

Kvinderne gaa næsten altid barhovedede for ikke at forstyrre ˀrisuren og beskytte sig mod Solen ved Parasoller af samme Form om de japanesiske; en anden uundværlig Genstand er Viften, ›fte pragtfuldt udstyret, enten udskaaren af Elfenben eller dannet ıf Fjer.

Kinesernes Beboelseshuse have i Regelen eet Stokværk. Nogle :re byggede udelukkende af Træ; almindeligere er dog Anvendelsen ıf Mursten eller Fletværk, til hvilket Ler er klinet. Grus blandet ned Kalk, Vand og Olie sammenbankes til en solid Masse, der ıærdes til Sten, naar den beskyttes mod Regn ved et Overtræk af Stuk. De mere velhavende pleje at lade i det mindste de nederste re til fire Fod af Murene lægge med omhyggelig tildannede Blokke ıf dette Materiale. I de Kvarterer af Byerne, hvor der ikke findes Butiker, danne Husenes Vægge en fortløbende flad Mur, ikke ıfbrudt af Vinduer, Balkoner eller fremspringende Portaler. Husets Mure ere gennemgaaende 25 til 30 Fod høje og bære foroven ınder Taget en Frise af Stuk, undertiden bemalet med brogede Farver. Taget dækkes af Tegl, afvekslende konkave og konvekse, ›g har næsten altid den fra Prospekter saa velkendte ejendomme-ige buede Form, i hvilken man vil se en Reminiscens fra den Tid, la murede Huse vare ukendte, og Telte gjorde Tjeneste som Huse. Saavel i Byerne som paa Landet er Husets Grundplan meget ıregelmæssig. I Regelen er man ikke gaaet ud fra nogen bestemt

forudfattet Plan om de enkelte Deles indbyrdes Beliggenhed, men er begyndt med at bygge saa mange Værelser, som man i Øjeblikket har haft Brug for, og derpaa har man, efterhaanden som Familien er vokset, føjet nye Partier til de ældre. Da man, som omtalt, næsten aldrig giver Husene mere end eet Stokværk, er det forholdsvis let at udvide dem gradvis. Som oftest føjes til hver ny Gruppe af Værelser en Have og en Gaard, og en Familie, der er velsignet med mange Sønner, kan efterhaanden se sin oprindelig beskedne Bolig vokse op til en hel lille Landsby, i hvis Korridorer, Værelser og aabne Pladser det ofte kan være vanskeligt nok for den fremmede at finde Vej.

Indgangen til Huset er gennem en i Regelen temmelig uanselig Dør i Ydermuren. Straks indenfor denne har Portneren sin Plads, der indad afgrænses af en høj Skærm med flere Fløje. Paa Væggen til venstre findes et lille Alter, indviet til Tærskelens Guddom. Naar man træder om bag Skærmen, kommer man til en aaben Gaard eller Have, og paa den anden Side af denne ligger Modtagelsesværelset med to Rækker Stole, Borde, et ophøjet Sæde i Midten og paa Bagvæggen et Alter for Husguderne med forskellige til Ofringerne anvendte Genstande. Værelset oplyses ved Vinduer med tyndt Papir i Stedet for Glas; paa Gulvet, der er af Ler eller Tegl, ligge Maatter, og paa Væggen hænge Indskrifttavler. Trods den Pragt, med hvilken dette Rum undertiden er udstyret hos mere velhavende Familier, gør det dog et trist og lidet hyggeligt Indtryk, navnlig paa Grund af den mangelfulde Belysning og den ganske manglende Opvarmning. Fra Modtagelsesværelset føre Døre ud til Køkkenet og Kvindernes Værelser. Da Maden i Regelen tilberedes paa en portativ Ovn, der kan anbringes, hvor Røgen er mindst generende, ofres der sjældent meget paa Udstyrelsen af Køkkenet. Alle Bestræbelser gaa ud paa at spare paa Brændselet, der overalt er meget dyrt og paa mange Steder næsten uoverkommeligt. I Husene paa Landet, hvor Hensynet til Pladsen ikke spiller samme Rolle som i Byerne, er det almindeligt inden for den Mur, der indhegner hele Boligen, at opbygge dennes enkelte Afdelinger som selvstændige Huse. Ved at plante Træer og tæt Buskads, der kan skjule den bag ved liggende Mur, opnaar man at fremkalde det Indtryk, at Huset indtager et langt større Fladerum, end det i Virkeligheden gør.

Det maa bemærkes, at de i det foregaaende skildrede Boliger ere Eksempler paa, hvorledes velstillede Folk kunne indrette sig. Middelklassen nøjes med et langt mindre, af et enkelt Tag dækket Hus med tre eller fire smaa Værelser, hvori ofte indtil ti Personer kunne leve. De fattiges Huse fortjene næppe dette Navn. Hele Familien nøjes med et enkelt Rum uden Gulv eller Vinduer, med en Maatte i Stedet for Dør, med det mindst mulige Indbo og den størst mulige Grad af Urenlighed; Svin, Hunde og Høns færdes frit sammen med de menneskelige Beboere i det mørke, lave, snævre og af pestsvanger Luft opfyldte Værelse. Intet Under, at Kolera og andre smitsomme Sygdomme gøre en rig Høst i de kinesiske Storstæders Fattigkvarterer.

Egentlige Møbler findes der ikke mange af selv i de fornemste Huse. Nogle Stole og Borde, forfærdigede af en haard, mørk Træart, der ligner Ibenholt, danne de væsentligste Bestanddele af Møblementet. Derimod findes der i Værelserne ikke faa andre Genstande, der mere ere beregnede til Pynt end til Brug: store Porcellænsvaser, Trefødder og Kar af Bronze, Skærme af Træ og Sten, Bogreoler osv. Paa Væggene hænge Malerier eller Tavler med Sentenser af de klassiske eller hellige Skrifter, og Papirslygter ere anbragte under Loftet. Sengestedet, der ofte er rigt udskaaret af kostbart Træ og indhyllet i Gardiner eller Moskitonet, danner tillige med Toiletgenstandene og Garderoben Bestanddelene af Udstyret af Soveværelset. Dette besøges kun om Natten og er i Regelen lille, mørkt og slet ventileret; man ofrer sjældent meget paa det, da ingen Fremmed faar Lejlighed til at bese det. Hver Hustru og Frille har sædvanligvis sine egne Værelser, i hvilke hun ogsaa om Dagen plejer at opholde sig.

Med megen Kunst og i en ejendommelig Stil ere de Haver anlagte, som den velhavende Kineser altid sørger for at lade anlægge inden for den omsluttende Ydermur til Rekreation for Kvinderne og Børnene. Grundtanken i Kinesernes Havekunst er den, at give ligesom et Uddrag af Naturen ved at bringe dens forskelligste Skønheder sammen paa eet Sted. Den staar i den stærkeste Modstrid med den, der er den herskende i den franske klassiske Havekunst, som man kender fra Versailles, medens den i meget ligner den engelske. navnlig saaledes som den blev opfattet i Rokokotiden. Her findes ingen symmetriske Anlæg med lige Alleer eller

stive Hække. Gangene sno sig mellem kunstige Jordhøje, der snart ere nøgne, snart dækkede med Skov, langs med Damme og Vandløb, forbi Klippepartier med Kaskader og Grotter, løbende cirkelformig tilbage til Udgangspunktet, og bibringe den spaserende det Indtryk, at han har vandret over et udstrakt Rum, medens han i Virkeligheden kun har bevæget sig paa et forholdsvis indskrænket Omraade. Damme med Lotusblomster, Karper og Guldfisk savnes ikke i nogen Have; naar Pladsen tillader det, dannes der en Ø i Dammens Midte, og et Lysthus opføres derpaa.

Betragter man en kinesisk By i nogen Afstand, gør den ikke det livlige og afvekslende Indtryk som en europæisk. Medens i denne Taarnene af Kirker og offentlige Bygninger, Skorstenene, de forskelligt formede og farvede Tage og de grønne Træer i Parker fremkalde nogen Afbrydelse i Husrækkernes Ensformighed, saa ere i den kinesiske Stad næsten alle Bygninger af nogenlunde ens Højde og Udseende. Det er først, naar man betræder selve Byen, at man overraskes af det stærkt pulserende Liv, som man fra det tidligere Standpunkt ikke kunde faa Øje paa.

De Gader, der ikke ere forbeholdte de fornemmeres Bygninger, optages paa bægge Sider af Butikker. Disse bestaa i Regelen af et enkelt, ved en Maatte eller et Skillerum afdelt Værelse, hvis bageste Del tjener Familien til Opholdssted, medens den forreste, der er aaben ud til Gaden, anvendes til Oplagssted og Udsalgssted af Varerne. Den staar aaben om Dagen og lukkes om Natten med svære Skodder og Bomme; et fremspringende Halvtag beskytter Køberen og Varerne mod Regn og Sol. Gaderne i disse Dele af Byen ere meget snævre, næsten aldrig mere end ti til tolv Fod brede og ofte kun otte Fod. Færdsel med Hest og Vogn forbyder sig saaledes af sig selv, og det er kun Fodgængere eller Bærestole, som kunne komme gennem dem. I Tilfælde af Ildebrand er Gadernes Snæverhed en meget stor Gène. Da de fleste Huse i hvert Fald for en meget stor Del ere byggede af Træ, breder Ilden sig med rasende Hurtighed; den smalle Passage danner snart et Ildhav, gennem hvilket der er fuldstændig umuligt at føre Rednings- og Slukningsmateriellet frem. Ogsaa af andre Grunde er den kinesiske By et uheldigt Opholdssted. Renovationsvæsenet staar paa et meget primitivt Standpunkt, og ingen Blæst kan stryge ind gennem Gyderne og forny Luften her. Kineserne ere kun lidet

renlige, og den af alle mulige Ingredienser sammensatte Stank, der fylder Gaderne, er uudholdelig for Europæeren og i hvert Fald sundhedsfarlig for Kineseren. Derimod kan det ikke nægtes, at den kinesiske Gade udmærker sig ved maleriske Egenskaber, der kun altfor hyppigt savnes i Europas Storstæder. Husene ere sjælden eller aldrig byggede i lige Linie; af overtroiske Grunde foretrækker man at lade sit Hus danne en Vinkel med Naboens. Desuden har hver Handelsmand store, ti til femten Fod lange Skilte hængende over og paa bægge Sider af Butikken, med pyntelige Farver og Forgyldning; Indskrifterne angive, hvilke Varer her findes til Salg, og ere i Regelen fri for egentlig Reklame. Undertiden træffer man Indskriften: »Her snydes ikke«, men det er kun undtagelsesvis. Foruden med Købmændenes Skilte dækkes Væggene med Opslag og Bekendtgørelser fra Øvrigheden: bortløbne Slaver, savnede Børn, Udnævnelser etc.

De offentlige Bygninger ere ikke faa i Tal, men udmærke sig i Regelen ikke ved nogen fremtrædende Skønhed i arkitektonisk Henseende. Foruden Embedsmændenes Boliger og Forretningslokaler findes en stor Mængde Templer og overdækkede Bazarer, hvor tilrejsende Handelsmænd kunne faa Butiksrum til Leje.

Spisehuse, Restaurationer og Hoteller savnes ikke i Kina, men besøges ikke af de mere velhavende rejsende, der foretrække at tage ind i Templerne eller tilbringe Tiden om Bord paa deres Baade. Derimod tjene de ikke lidt ved at tilberede og sælge Mad til den store Mængde af Befolkningen, der savner Lyst eller Lejlighed til selv at føre en Husholdning. Udenfor Spisehusene træffes Mænd i Hundredevis, der staaende eller siddende paa Gaden nyde deres Maaltid, for straks derefter paany at begive sig til deres Forretning. Den Larm, der fremkaldes af Talen og Syngen, af Kokkens Anbefalen af sine Varer, af de sydende Kedler og brasende Pander, Lugten af de forskellige Retter og Synet af de talrige i uafbrudt Bevægelse værende Kinesere, danne i Forening et Billede, som ikke let gaar den europæiske rejsende af Minde.

Om Kinesernes Føde har der været meget overdrevne Forestillinger i Omløb. At man spiser Katte og Hunde, Rotter, Snegle og Orme, er sandt, men ingenlunde, at disse Dyr danne den almindelige Føde. I det hele indskrænker den jævne Kineser sig i Regelen til en Ret Fisk eller Kød, og nyder i øvrigt kun Planteføde.

Kødet serveres skaaret i Smaastykker, og spises med de velbekendte Pinde af Træ eller Ben. Risen er her som i hele Syd- og Østasien en yderst vigtig Bestanddel af Maaltidet; den koges med Damp. Ogsaa Hvede og Byg spises meget, i Regelen i Form af Kager, ikke bagt til Brød. Ærter og Bønner dyrkes i hver Køkkenhave; en lang Række Planter yder spiselige Rødder eller Stængler. Æbler, Pærer, Blommer, Ferskener, Appelsiner og Citroner dyrkes med stor Iver, om end ikke med samme Held som i Europa; de nedsyltes paa samme Maade som Ingefær osv. og kunne saaledes holde sig i lange Tidsrum. Ved Tilberedelsen af Maden anvendes ikke mange Kryderier, medens derimod Olie spiller en meget vigtig Rolle. Mælk, Smør og Ost nydes sjældent, da Kvægavlen er yderst indskrænket. Blandt Stimulationsmidlerne indtage Tobak, der ryges i smaa Piber, og Betel, der tygges paa samme Maade som hos Malajerne, en fremtrædende Plads. Ejendommeligst af de kinesiske Nydelsesmidler er dog maaske nok Opiumet, der ryges af særlig dertil indrettede Piber, og hvis sundhedsfarlige Virkninger ere for godt kendte, til at de her behøve at skildres. Vand nyder Kineseren næsten aldrig, hvad der, i hvert Fald i Byerne, er heldigt, da Urenligheden er for stor til, at Brøndene nogensinde kunne give aldeles smittefrit Drikkevand. Den almindeligste Drik er som bekendt The.

Den vigtigste Næringsvej i Kina er uden Sammenligning Agerbruget. Hver Plet dyrkelig Jord er bragt under Ploven, og hvad der dyrkes, dyrkes som en Have. Kunsten at gøde er bragt til en Fuldkommenhed som faa andre Steder, og den Omhu og utrættelige Arbejdsomhed, som den kinesiske Landmand anvender, er hævet over enhver Ros. De dyrkede Planter ere næsten udelukkende saadanne, som kunne tjene til Menneskeføde. Der findes næppe i hele Riget en eneste Mark, som besaas med Græs til Kreaturet. Kun hvad der vokser vildt langs Veje og paa andre Steder, hvor Agerbruget ikke kan drives, anvendes som Føde til de faatallige Heste og Hornkvæg. Heste anvendes næsten udelukkende af rige; Æslet, Muldyret og Geden erstatte dens Plads som Transportmiddel, og disse Dyr fødes ofte med Ris, Straa eller Bønner. Heller ikke for Gravene findes der Plads paa Markerne: de ere næsten altid anlagte paa Højder, i Bjærgegne og andre for Agerdyrkeren ubrugelige Steder. Det meste Arbejde i Marken

udføres ved Menneskekraft alene. Jorderne ere i Regelen delte i saa smaa Lodder, at det ikke er uoverkommeligt at dyrke dem uden Heste eller Okser. De hyppigst forekommende Husdyr ere Hunde og Svin. De første behøver man næppe at skaffe Føde til, og de sidste leve af alskens Affald.

De hyppigst dyrkede Planter ere Ris, Hvede, Havre og Byg. Omkring Landsbyerne plantes ofte en Lund af Bambus. Denne Plante, en af de for Mennesket vigtigste, yder næsten udelukkende Materiale til alle Genstande, som skulle udføres i Træ; desuden afgive de unge Skud en meget yndet Spise. Endvidere kunne nævnes Ingefær, Yams og allehaande Frugttræer, men ingen af disse Planter kan i Udbredelsen maale sig med de førstnævnte, og de spille en langt ringere Rolle for Landmanden.

Agerdyrkningen anses for det hæderligste af alle Erhverv. Som bekendt foretager Kejseren hvert Aar en Ceremoni, der er bestemt til at vise, hvor høj Pris man bør sætte derpaa: med en Plov drager han tre Furer i en særlig dertil bestemt Mark inden for det kejserlige Palads' Mure. Samtidig gentage Guvernørerne omkring i Landet den samme Ceremoni i Overværelse af Embedsmændene og den skuelystne Mængde. Ingen saadan Sanktion ydes de øvrige Erhverv, ved hvilke Kineseren tjener det daglige Brød, hvor vigtige for Staten de end kunne være. Man regner, at omtrent en Tiendedel af Befolkningen lever af Fiskeri. Ogsaa her lægger man en overordentlig Flid og Omsigt for Dagen. Man anvender ikke alene Net og Snøre, men afretter Aalekrager til at dykke efter Fisk, idet man ved en Ring om deres Hals forhindrer dem i at sluge Byttet. Ogsaa Industrien beskæftiger Millioner. Paa mange Punkter staar den paa et meget højt Trin; der behøves kun at erindres om Porcellæn- og Papirtilvirkningen, og Lak- og Email-Arbejderne, om Udskæringerne i Træ og Elfenben, om Støbningen af Bronze og Jærn. Maskiner ere ukendte; Menneskekraft er udelukkende anvendt ved Forfærdigelsen, og de benyttede Redskaber ere yderst primitive. Bjærgværksdriften, der udøves paa en lidet økonomisk Maade, yder forskellige værdifulde Metaller: Jærn, Bly, Kobber og Zink, for ikke at nævne Guld og Sølv. I Regelen smeltes Jærnet; sjældnere hamres det og da kun til mindre Genstande. Hærdning til Staal er velbekendt og udføres med megen Dygtighed. Kobberet anvendes næsten udelukkende til musikalske Instrumenter og

til Genstande til religiøst Brug, i Regelen blandet med Zink eller Tin. Guldsmedekunsten staar højt og frembringer mange fint udførte Genstande, særlig Filigranarbejder. Ogsaa med Slibning af Ædelstene giver den kinesiske Guldsmed sig af, men i denne Retning yder han ikke noget fremragende. Heller ikke Fabrikationen af Glas har nogensinde hørt til de mere betydelige af de kinesiske Industrigrene. Derimod hører som velbekendt Porcellænet til de højest skattede Produkter af den kinesiske Kunstflid. At Kendskabet til de Processer, ved hvilke man af Kaolinet kan fremstille den gennemsigtige Porcellænsmasse, gaar langt tilbage i Tiden, er utvivlsomt. Smagen og Stilen i Industrigenstandene har forandret sig saa meget i Tidens Løb, at man kan danne Perioder indenfor det lange Tidsrum, i hvilken Kunsten har været udøvet. Særlig bekendte ere de fra forrige Aarhundrede hidrørende Vaser, dekorerede med en Rigdom af fine røde Farver; de bleve bragte til Europa ved den blomstrende Handel paa Østasien og have fundet stor Indgang. Ogsaa den blaa Dekoration med Figurer og Landskaber hører til de bedst kendte i vor Verdensdel.

Blandt de mange fine Elfenbensarbejder beundrer man især de af eet Stykke udskaarne Kugler, den ene liggende frit indeni den anden, i et Antal af henved et Dusin. Ogsaa disse forbavsende Kunststykker ere udførte med de tænkeligst simple Redskaber: Bor og Kniv. Et ejendommeligt Materiale, der meget anvendes til groteske Fremstillinger, er Roden af Bambusrøret, hvis mærkelig forvredne Former med Lethed lade sig omdanne til Figurer af Mennesker og Dyr.

Blandt Lakarbejderne indtage de med rødt Lak overtrukne Æsker og Fade den første Plads. Den pragtfulde røde Lak er paalagt Træet i tykke Lag og derefter udskaaret i Relief. Undertiden har man først givet Genstanden en grønlig eller sort Lak og derefter den røde; ved Udskæringen lader man paa enkelte Steder Bunden træde frem, idet det øverste Lag fuldstændig fjernes; det store Arbejde, der ofres paa Laksager af denne Art, og den Omhu, hvormed Instrumentet er ført, giver dem en fremtrædende Stilling blandt de bedste kinesiske Industrifrembringelser.

Silkeormens fine Spind har man som bekendt allerede i Oldtiden forstaaet at afvikle, sno til Traad og væve til Tøjer. Her skal blot erindres om den overordentlige Smag og Færdighed,

hvormed Kineseren anvender de forskelligt farvede Silketraade ved de Broderier, der smykke Dragter og Møbelbetræk. Ofte føres Traaden saaledes, at det samme Mønster fremtræder paa bægge Sider af Tøjet, saa at man ikke kan afgøre, hvad der er Forsiden og hvad Bagsiden. Det Tøjstykke, paa hvilket der arbejdes, udspændes i en Træramme, og Mønsteret tegnes paa det. Arbejderen, der altid er en Mand, fører Naalene med Haanden; Maskiner af en hvilken som helst Art ere ukendte.

En Næringsvej, der staar midt imellem Agerdyrkning og Industri, er Theavlen. Thebusken kan vokse i næsten alle Egne af det egentlige Kina, og dyrkes næsten overalt, hvor den kan vokse. Bladene afplukkes første Gang, naar Busken har naaet en Alder af tre Aar, og derefter aarlig, indtil den gaar ud, i Regelen i en Alder af 15—20 Aar. De afplukkede Blade udsættes for Lufttræk paa Bambusriste, indtil de blive bløde, hvorefter de rulles mellem Hænderne og ristes i en flad Pande, til Olien er dreven ud af dem. De tørres derpaa atter i Luften og endnu en Gang over Ilden, og dermed er Processen forbi. Indpakkede i Papir eller Kurve kunne Thebladene nu forsendes. Som bekendt nyde Kineserne aldrig Sukker eller Mælk i Theen; den tillaves paa den Maade, at nogle Blade lægges i Koppen, og kogende Vand skænkes derpaa.

I et Land med en saa højt udviklet og forskelligartet Kultur som det kinesiske Riges er det klart, at de sociale Forhold, under hvilke Befolkningen lever, maa frembyde ikke faa Forskelligheder. De for det kinesiske Samfund ejendommelige Træk træde formentlig klarest frem i den mere velhavende Klasse, og det er følgelig nærmest paa dennes Liv og Opfattelse, at de følgende Bemærkninger turde passe.

Saasnart Drengene ere saa gamle, at de begynde deres Studier, blive de afsondrede fra kvindeligt Selskab; endogsaa deres Søstre se de kun undtagelsesvis. De have saaledes, naar de naa den voksne Alder, ikke nogensinde haft Lejlighed til at færdes imellem Kvinder, og den Forretning at skaffe dem en Hustru paahviler derfor udelukkende Forældrene. Undertiden slutte disse allerede ved Barnets Fødsel Aftale med en anden Familie om et indbyrdes Ægteskab; i Regelen venter man dog med at gøre de indledende Skridt, til Parterne have naaet en Alder af ti—tolv Aar. Direkte Forhandling mellem de to paagældende Familier finder ikke Sted.

Man søger at skaffe sig Underretning om Alder og Horoskop ved Hjælp af Ægteskabsstiftere, der antages at vide Besked om alt fornødent. Først bringe disse Bud fra Brudgommens Fader og Broder til Brudens Fader og ældre Broder. Dernæst følger et mundtligt Ægteskabstilbud, derpaa et skriftligt, Fremsendelse af Foræringer, Valg af en heldig Dag for Ægteskabet og endelig Afsendelse af en Deputation fra Brudgommen for at hente Bruden hjem. I den Tid, der hengaar fra Trolovelse til Ægteskab, maa Pigen holde sig om muligt endnu mere afsondret fra Verden end ellers. Hun tør kun omgaas med sine nærmeste Slægtninge, og blandt disse kun med de kvindelige. Hun har ikke som hendes europæiske Søstre Lejlighed til i Skolen eller i Selskaber at gøre Bekendtskab med jævnaldrende. Livet henglider jævnt og ensformigt indenfor Hjemmets Vægge, og hvad hun af Tjenestefolk og tilfældig besøgendes Tale kan erfare om Livet udenfor Hjemmet, gør, at hun ser hen til Ægteskabet med den hende ukendte Mand som til en Befrielse.

De Ceremonier, under hvilke Ægteskabet indgaas, ere væsentlig ensartede i alle de civiliserede Dele af Landet. En nødvendig Betingelse for, at Bryllup overhovedet kan finde Sted, er Udbetalingen af en Pengesum til Brudens Fader, varierende fra 75—120 Kr., som er den almindelige Størrelse, til højere Summer, alt efter Brudgommens sociale Rang og pekuniære Evne. Bruden faar ingen Medgift, men bægge Parters Forældre bestride de med Brylluppets Afholdelse forbundne, ofte ret betydelige Udgifter. Naar alle de pekuniære Formaliteter ere afsluttede, bringes Bruden i højtideligt Optog til Brudgommen, der fører hende frem foran Mindetavlerne over hans afdøde Forfædre, hvilke de nygifte ære med tre Bøjninger. De gaa derpaa ind i et Sideværelse, hvor Brudgommen fjærner Sløret, og nu i Regelen før første Gang ser sin Hustrus Ansigtstræk. Naar han i nogen Tid har betragtet hende, kaldes Venner og Slægtninge ind for at øve deres ingenlunde altid skaansomme Kritik. Først efterat de have faaet udtalt, hvad der ligger dem paa Hjærte i saa Henseende, bringes Bruden frem for Brudgommens Forældre, der optage hende i Familien. Det er disses Samtykke til Forbindelsen og den fælles Tilbedelse af Forfædrene, som gør Ægteskabet legalt.

Kineseren tør ifølge Loven kun have een Ægtehustru. Derimod

er der intet Forbud mod at have saa mange Friller, som man har Lyst eller Raad til; det maa dog tilføjes, at det i Regelen betragtes som mindre hæderligt at tage en Frille, naar Hustruen har født en Søn. Hos de fattigere Klasser af Befolkningen finder man sjældent mere end Hustruen, men saasnart man kommer noget højere op paa den sociale Rangstige, bliver det mere og mere almindeligt at forøge sin Husstand med købte Friller. Navnlig er det Handelsmænd, der rejse fra den ene Provins til den anden, som lade deres Ægtehustru blive hjemme for at passe Huset, medens de paa Rejsen medføre en kvindelig Ledsager. Kineserinderne skulle være meget skinsyge og finde sig kun med Vanskelighed i Medbejlersker til Mandens Gunst. Naar de ikke have født en Søn, søge de derfor ofte ved Adoption at skaffe sig en, for saaledes at berøve Manden det fornemste Motiv til Polygami. I enkelte Tilfælde skal det dog være Hustruen, der selv opfordrer Manden til at tage en Frille, for at hun kan faa flere at regere over, men dette synes dog at være en Undtagelse.

Det kan paa dette Sted bemærkes, at Prostitutionen er yderst udbredt i de kinesiske Byer. Ofrene derfor, Pigebørn, der som smaa ere købte eller røvede fra Forældrene, leve i særegne Huse eller i de saakaldte Blomsterbaade, der findes i Mængde, i Regelen liggende forankrede i Rækker paa Floderne, hvor disse flyde gennem en By.

Lovene bestemme nøje de Tilfælde, i hvilke Ægteskabet kan opløses; de ere syv: Ufrugtbarhed, Ukyskhed, Skinsyge, Snaksomhed, Tyveri, Ulydighed mod Svigerforældrene og Spedalskhed. Imidlertid tør man ikke benytte sig af den tilbudte Lejlighed, med mindre Hustruens Forældre endnu leve, saa at hun kan vende tilbage til dem. Ægteskabet kan naturligvis opløses ved indbyrdes Overenskomst, uden at nogen af de i Loven anførte Grunde ere til Stede, men i saa Fald anerkender Loven ikke dets Ophør og giver ingen Forskrifter om Parternes Forhold i pekuniær Henseende. I Ægteskabet er Hustruen ganske underkastet Mandens og navnlig Svigermoderens Forgodtbefindende; hendes Stilling er i Regelen lidet misundelsesværdig, lige indtil hun har født en Søn. Naar dette lykkelige Øjeblik er indtruffet, behandles hun mere som en Gud end som et Menneske. I det hele indtager den gifte Kvinde dog en anset Stilling og øver ofte en ikke ringe Indflydelse over

sin Mand, ikke alene i Husholdningssager, men ogsaa paa vigtigere Omraader. At hun ikke sjældent forstaar at bemægtige sig den øverste Magt og holde Manden under Tøflen, derom kan den kinesiske Literatur fortælle mange Historier.

Det anses ikke for passende, at en Enke indgaar et nyt Ægteskab, og det finder ej heller hyppigt Sted. I Regelen vender hun tilbage til sine Forældres Hus eller bliver boende hos sine Børn.

Fig. 219. Æreport. (Efter de Groot.)

Særlig dydige Enker, hvis Berømmelse af en eller anden Grund har udbredt sig i videre Kredse, lønnes undertiden med en paa Statens Bekostning oprejst Æreport med en passende Indskrift. Man har adskillige Eksempler paa, at Enker have begaaet Selvmord for at slippe for et nyt Ægteskab, som Forældrene have villet paatvinge dem.

Omtrent en Maaned efter Fødslen faar Barnet et Navn, som vælges af Faderen; han beholder det, indtil Skolegangen begynder, da han faar et nyt, som bæres indtil Giftermaalet. Ved denne Lejlighed

faar han et tredje, som beholdes til Døden, og naar denne er indtraadt, modtager han endelig det fjerde og sidste Navn, der betegner ham som en af Forfædrene, og under hvilket han modtager Ofringer og altid senere omtales. Den ejendommelige, af gammel Sædvane nøje bestemte Etikette, som giver sig et Udtryk i denne regelbundne Vekslen af Navne, bliver som bekendt i alle Livets Forhold omhyggelig iagttaget af Kineserne. Kan den end paa mange Punkter forekomme Europæerne overdreven og pedantisk, vil det dog ikke kunne nægtes, at den har øvet en varig og i det hele heldbringende Indflydelse paa Tonen i det offentlige og det private Liv. Alle virkelig grundige Iagttagere ere enige om, at der findes en ikke almindelig Grad af Urbanitet og Venlighed i saa at sige alle Lag af Befolkningen. Pladsen tillader ikke en Skildring af de otte forskellige Grader i Ytringen af Høflighedsbeviser; kun et enkelt herhen hørende Forhold kan berøres. Naar man besøger en ligestillet eller overordnet, sender man ligesom i Europa sit Visitkort ind med et Bud. Hvis Husherren er hjemme og kan tage mod Besøget, gaar han Gæsten imøde med et bestemt Antal Skridt og foretagende et nøje foreskrevet Antal Bøjninger. Man begiver sig nu til Modtagelsesværelset og tager Plads paa det ophøjede Sæde i dettes Midte, den besøgende paa venstre Side af Husherren. Efter at de sædvanlige høflige Forespørgsler til gensidigt Befindende ere udvekslede, bringes der The, Tobak og Betel. I Regelen undgaar man at spørge til de kvindelige Familiemedlemmers Forfatning, og de fremstille sig næsten aldrig for den besøgende; derimod er det almindeligt, at Husets Sønner forestilles for ham og modtage en velformet Kompliment. Naar man rejser sig og tager Afsked, anvender man den samme Rækkefølge af Høflighedsformler og Bøjninger som ved Ankomsten. Børnene oplæres fra smaa i at vise Høflighed overfor alle ældre Personer. »De graa Haar« holdes i høj Ære; selv Forbrydere behandles med Respekt, naar deres Hovedhaar viser Tegnet paa højere Alder.

Kinesernes Fester ere ikke faatallige og fejres gennemgaaende af hele Folket; særlig anses Nytaarsdag for en national Festdag, ved hvilket Huset, Husgeraadet og Familiens Medlemmer undergaa en ofte meget nødvendig Renselse. Forretningslivet udfolder sig ogsaa stærkest paa denne Aarstid, og det er almindeligt ved denne Lejlighed at betale sin Gæld og opgøre Status.

Al politisk Magt i Kina hviler, som bekendt, i Kejserens Hænder. I Teorien opfattes han som Landets Fader, hvem alle Undersaatter skylde ubetinget Lydighed. Man vilde dog tage meget betydelig Fejl, hvis man ansaa Regeringsformen i Kina for despotisk. Den aarhundredelange Udvikling har medført, at en Række administrative Institutioner ere opstaaede, som hver paa sit Omraade sætter Grænser for en vilkaarlig Udøvelse af Magten. En af de yngste, i 1730 oprettede, men ikke mindst indflydelsesrige af disse Institutioner er Statsraadet, der bestaar af et ubestemt Antal Mænd, til hvem Kejseren har Tillid, og som forsamle sig hver Dag. Mindre Indflydelse har Kancelliet, der bestaar af fire Storsekretærer, to Kinesere og to Mandschuer; dernæst følge seks Ministerier, der behandle indenrigske Sager, Finanserne, den offentlige Gudsdyrkelse, Krigsvæsenet, Retsplejen og de offentlige Arbejder. Til disse er senere føjet et syvende, som behandler de udenrigske Forhold. Regeringens Beslutninger af enhver Art bringes til Offentlighedens Kundskab gennem den officielle Statstidende *King-pao* (Hovedstadens eller Hoffets Nyheder), det ældste af de endnu eksisterende Dagblade i hele Verden. Det talrige Personale i Ministerierne saa vel som i alle Statsembederne i Rigets Provinser benævner man med et fra Portugisisk laant Ord med Navnet Mandariner, medens Kineserne selv anvende Betegnelsen *Kuan*. Som tidligere omtalt ere Mandarinerne delte i flere Klasser, der adskilles ved den bekendte Knap i Hatten.

Det egentlige Kina er i administrativ Henseende delt i atten Provinser, der styres af Vicekonger og Guvernører og en talrig Stab af mere underordnede Embedsmænd. Hæren, der tæller henved en halv Million Mand, er i den nyere Tid bleven organiseret paa europæisk Vis, men staar ikke højt i Retning af Bevæbning eller Uddannelse; Kineseren yder næppe noget godt Stof til Soldat, og krigersk og militær Aand savnes i høj Grad. Forholdet er væsentlig det samme for Flaadens Vedkommende.

Sproget har gennem mange Aarhundreder været skrevet. De klassiske Bøger ere affattede i en nu tildels antikveret Form, der ikke kan anvendes til at udtrykke de senere erhvervede Ideer. Et deraf udviklet Skriftsprog, som man betegner som det literære, staar midt mellem det ældre Skriftsprog og det moderne Talesprog. Skrifttrækkene, af hvilke Kineserne betjene sig, ere lige saa origi-

nale som dette Folks øvrige Kulturfrembringelser. Hvert enkelt Tegn angiver enten et Begreb eller en Partikel, der tjener til Forbindelsesled mellem Sætningens isolerede Dele, og som præciserer dennes Mening. I store Leksika finder man Tallet af Tegn opgivet til omtrent 45,000; til det daglige Livs Behov forslaa dog 7—8000 fuldkommen. Skrivematerialerne bestaa af Papir, Pensel og Tusch. Der lægges under Opdragelsen den allerstørste Vægt paa, at Eleven lærer at bruge Penselen paa den rette Maade og give hver Streg og Punkt den bestemt fastslaaede Karakter. Kalligrafien holdes i høj Anseelse, og den offentlige Mening hylder ganske den af en bekendt engelsk Verdensmand udtalte Dom om en god Haandskrifts Nødvendighed for en dannet Mand*. Imidlertid har Skrivekunsten, trods sin store Udbredelse, ikke været i Stand til at levere det fornødne Antal Bøger, og allerede tidligt, vistnok i det 6. Aarhundrede, begyndte man at trykke Bøger, idet man i Træplader udskar Skrifttegnene. Bevægelige Typer af Træ anvendtes fra Midten af det 11. Aarhundrede, medens støbte Metaltyper, som nu ere ganske almindelige i Kina, først kom i Brug efter Kinesernes Berøring med Europæerne og skyldes et Laan fra disse.

Den kinesiske Literatur er overordentlig omfattende og kan paa adskillige Omraader opvise Værker af megen Værdi. I Overensstemmelse med den Fantasiløshed og Nøgternhed, som præger den kinesiske Folkekarakter, er det de videnskabelige Værker, der indtage den fornemste Plads, medens Skønliteraturen gennemgaaende staar betydeligt tilbage for dem. Foruden de klassiske Skrifter, der omfatte Værker af historisk, poetisk og rituelt Indhold, og af hvilke et enkelt skyldes Confucius, medens andre ere samlede og redigerede af ham, er det navnlig de talrige historiske Fremstillinger, der har Interesse for den, der vil studere det himmelske Rige i dets indre Udvikling og i dets Forhold til de omgivende Nationer. Der findes almindelige Historier, Biografier, historisk-topografiske Skildringer, Beskrivelser af Oldsager, Samlinger af Love og Edikter, Lærebøger i Kronologi, Geografi, Bibliografi osv. Under Rubriken Filosofi træffer man saavel de berømte kinesiske Filosoffers Værker som ogsaa Oversættelser af de buddhistiske Skrifter. Ogsaa de medicinske og de astronomiske Værker henregnes til denne Klasse. Skønliteraturen bestaar af lyriske og dramatiske Digte, Romaner

* Jfr. Chesterfield, Letters to his son, passim.

og kritiske Værker, samt en meget righoldig Samling af Ordsprog.

Den absolute Isolation, som Kina i lang Tid har indtaget over for Europa, har blandt andet medført, at man ikke kender ret meget til Kunstens Historie i det himmelske Rige. Dog tør det vel paastaas, at Buddhismen her som overalt har givet Impulsen til Udviklingen saavel af Maleriet som af Skulpturen og Arkitekturen. I Malerkunsten synes Højdepunktet allerede at være naaet i det 8. Aarhundrede; den derpaa følgende Dekadence skal endnu vedvare. Af Bygningsværkerne indtage de til Templerne knyttede høje Pagoder, blandt hvilke særlig det i 1864 ødelagte Porcellænstaarn i Nankin er bekendt, den første Plads. Dog bør ogsaa de ejendommelige buede Broer og den berømte store Mur nævnes som fremragende Arbejder. Indenfor Skulpturens Omraade er det navnlig de smaa Statuetter af Metal og Træ, som vise Kinesernes Kunstbegavelse fra dens bedste Side; af store, monumentale Statuer kan egentlig kun den Allé af Stenfigurer nævnes, som fører op til Ming-Dynastiets Begravelsesplads. Musiken omfattes med megen Interesse i Kina, og Literaturen er rig paa Skrifter om de enkelte Musikinstrumenter og om Kunstens Teori. For et europæisk Øre ere de kinesiske musikalske Præstationer imidlertid ikke tiltalende; de synes kun larmende og monotone.

Fig. 220. Pagode*.

* Fig. 216, 217 og 220 ere tagne fra Thomson, Through China with a Camera. London 1897.

Betragter man de religiøse Forhold i Kina i Hovedtrækkene, kan man sige, at der findes tre forskellige Religioner. Alle Undersaatter uden Undtagelse skulle bekende sig til Statsreligionen. Denne bestaar egentlig kun i Udøvelsen af visse Ofringer og ceremonielle Anraabelser. Enhver skal foretage disse paa de fastsatte Tider, men har iøvrigt Ret til ved Siden heraf at nære hvilke Anskuelser om de himmelske Ting han har Lyst til. Statsreligionen betragtes egentlig som noget, der kun vedkommer Kejseren og Embedsmændene. Udtrykt i kort Begreb bestaar den i Dyrkelsen af Himlen, Jorden, Stjernerne, Bjærgenes og Flodernes Aander, de afdøde Kejsere og enkelte fremragende Mænd. De to andre kinesiske Religioner ere Taoismen og Buddhismen. Confucianismen kan paa ingen Maade kaldes en Religion; det er en filosofisk Morallære, der for det religiøses Vedkommende blot indskærper Overholdelsen af Statsreligionen. Den Ærefrygt, der vises Confucius, danner et Led af denne, og Tilhængerne af hans Lære udgøre saaledes ikke noget afgrænset Samfund. Taoismen, der ærer Filosofen Laotse, Confucius' Samtidige, som sin Stifter, er et besynderligt Sammensurium, i hvilket allehaande overtroiske shamanistiske Forestillinger, vistnok Rester af Kinesernes oprindelige Folketro, ere sammenblandede med Laan fra Buddhismen. Denne findes i Kina i omtrent samme fordærvede Form, som vi have lært at kende i Tibet.

Kineseren er af Naturen nøgtern og fantasiløs. Man finder ikke hos ham den Evne til metafysiske Spekulationer, som er saa fremtrædende hos Indieren, eller den Evne til at danne et stort Panteon af virkelig personlige Guder, som Oldtidens Græker var i Besiddelse af. Han ejer ikke nogen egentlig Mytologi, og det er derfor forholdsvis let at trænge ned gennem Nutidens religiøse Forestillinger til den Kærne, af hvilken de ere fremspirede. Allerede de i Statsreligionen dyrkede Væsner vise tydeligt nok tilbage til en oprindelig Dyrkelse af Forfædrenes Aander og af Naturgenstande, som antoges at være besjælede. Kinesernes religiøse Ideer ere saaledes baade af naturdyrkende og af sjæledyrkende Art. Elementerne af Sjæledyrkelsen synes at være dem, der have den dybeste Rod i Kinesernes Sjæleliv. Ligesom i Statslivet Kejseren er hele Landets Fader, der med ubestridt Autoritet behersker alle, saaledes er i Familien Faderen det absolute Overhoved. Hans Vilje er Lov.

Naar han dør, gaar hans Magt over til den ældste Søn. Men selv efter Døden vedbliver hans Aand at beskæftige sig med de jordiske Ting og vaage over Familiens Sikkerhed og Lykke. Man bør derfor ære de afdøde med Ofre og paakalde deres Bistand. I Husene opstilles i Nicher, som man af Hensyn til Brandfaren bygger af Sten, Tavler med de afdøde Forfædres Navne og Titler, og foran disse anbringes Ofrene, der dels bestaa af Spisevarer af forskellig Art, dels af allehaande sjældne og smukke Genstande fra Naturens

Fig. [illegible]. Kinesisk Grav. (Efter de Groot.)

eller Kunstens Omraade. Det højt udviklede Ceremoniel, der gælder i den daglige Omgang, bringes ogsaa til Udførelse, naar man henvender sig til de afdøde, og den samme omhyggelige Hensynstagen til de overleverede Skikke viser sig ogsaa ved Begravelserne. Liget hylles i særlig dertil forfærdigede Klæder, ofte broderede med passende Sentenser, og lægges i den solidt forarbejdede Trækiste paa det Tidspunkt, da Spaamanden har forudsagt, at Sjælen endelig har forladt Legemet. De efterlevende bære hvide Sørgeklæder. Paa den fastsatte Dag føres Liget i stort Optog ud til Graven, idet man undervejs kaster eftergjorte Papirspenge ud til alle Sider for

t aflede de onde Aanders Opmærksomhed fra Processionen. Den ıdskrifttavle, der skal repræsentere den afdøde, føres med ud til ıraven, og den fornemste af Følget mærker den med nogle Punkter, er skulle betyde, at den nu har faaet Øjne at se med og Ører at øre med, hvorfor Sjælen kan tage Ophold i den og være tilgængelig ›r Efterkommernes Paakaldelse. Derpaa tilkastes Graven, Tavlen ›res hjem og opstilles i sin Niche, og er nu Repræsentant for den fdøde. Paa Graven henstilles et Offer flere Dage efter Begravelsen,

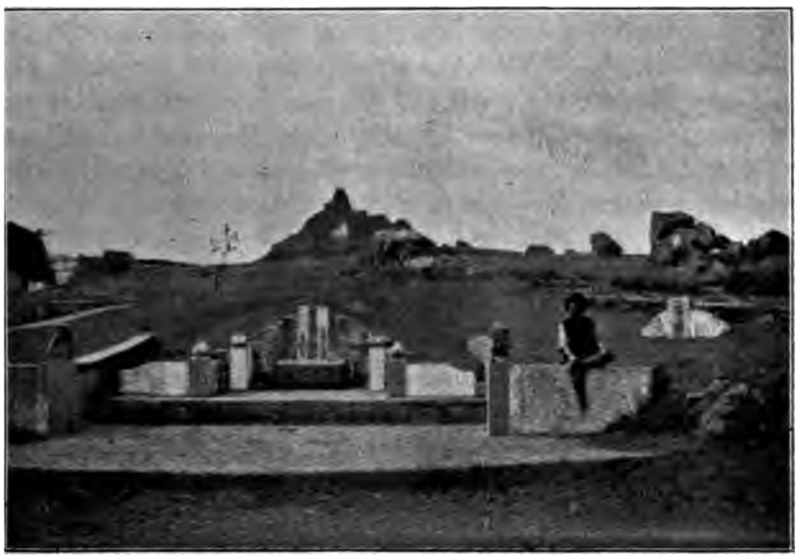

Fig. 222. Kinesisk Grav. (Efter de Groot.)

erpaa den syvende Dag derefter og endnu seks Gange med syv Dages [ellemrum. Fattige Folk have naturligvis ikke Raad til dette ind-iklède og bekostelige Ceremoniel; i de fleste Landsbyer opfører ıan derfor ved Tilskud fra Medlemmerne et fælles Tempel, hvori 'avlerne anbringes, og af hvis Formue Begravelsesomkostningerne unne bestrides. Templer af denne Art, hvis Jorder og øvrige Be-ddelser bestyres af en valgt Forstander, høre til de bedst vedlige-oldte i hele Riget og anvendes dels ved de fælles Fester, dels gsaa som en Slags offentligt Lokale, hvor Retsstridigheder kunne [gøres osv. Man har med Rette i saadanne frivillige Sammenslut-

ninger set en af de mest levedygtige og heldbringende Institutioner i det himmelske Rige.

Den kinesiske Statsreligion bestaar, som allerede ovenfor omtalt, væsentlig af Ofringer. Disse deles i tre forskellige Grader. Den første omfatter de store Ofre til Himlen, Jorden, Forfædrenes store Templer, i hvilke Mindetavlerne over det nu regerende Dynastis afdøde Kejsere ere opstillede, samt til Kornets Guddomme. Den anden bestaar af Ofrene til Solen, Maanen, Aanderne af de tidligere Dynastiers Kejsere, Confucius, de gamle Beskyttere af Agerdyrkning og Silkeavl, Himlens, Jordens og Aarets Guddomme. Endelig omfatter den tredje Grad Ofrene til afdøde Velgørere, berømte Statsmænd, til Vinden, Regnen, Tordenen, Bjærgene, Floderne osv. Hovedfesten falder ved Efteraars-Jævndøgn, da Kejseren begiver sig til Solens Tempel for at ofre paa hele Nationens Vegne.

Hvor langt tilbage i Tiden Statsreligionen i den nuværende Form kan forfølges, kan ikke med Sikkerhed bestemmes. Det tør næppe antages, at den paa Confucius' Levetid 551—479 f. Kr. var fuldt uddannet, men de Grundtræk, der endnu tydelig ere udtalte i den, fandtes ganske sikkert tydeligt udprægede den Gang og modtoge kun den Sanktion, som den kinesiske Vismand ved sin nøjagtige Opfyldelse af alle de foreskrevne Ceremonier ydede dem. For Confucius var Statsreligionen kun et Led i, hvad han betragtede som ordnede Samfundsforhold, og hans Bestræbelser som Morallærer og praktisk Embedsmand gik ud paa at indskærpe de styrende saa vel som de styrede Lydighed mod Statens Love og Forfædrenes Skikke paa dette som paa ethvert andet Omraade.

Allerede i Confucius' Levetid havde hans Principer naaet Udbredelse i vide Kredse trods de lidet heldige Tidsforhold. Efter hans Død voksede hans Berømmelse stadigt og hurtigt og vandt Indgang ogsaa ved Kejserhoffet. Vel søgte en kinesisk Hersker, Chi-hoang-ti, der paany befæstede den kejserlige Magt, at sætte Grænser for Udbredelsen af den Propaganda, som den døde Vismands Elever dreve, men Forfølgelsen ophørte med hans Død, og hans Efterfølgere sloge ind paa en ganske modsat Politik over for Confucianismen. Særlig med Han-Dynastiets Regeringstiltrædelse 202 f. Kr. begyndte den officielle Anerkendelse af Confucius' Forgængere, idet Kejseren i egen Person begav sig til Vismandens Grav og bragte ham Ofre. Han hædredes med forskellige Titler.

særlig med Navnet *Khung-fu-tseu* (d. v. s. den store Lærer Khung), der i den latiniserede Form Confucius blev bekendt i Europa gennem Missionærernes Skildringer. Hans Grav, der endnu ligger uberørt af nogen forbrydersk Haand, er et almindeligt Valfartssted, og talrige Templer ere i alle Egne af Riget rejste til Minde om ham. Hans Efterkommere, der nu tælle omtrent elleve tusinde Mennesker, nyde en Pension af Staten og indtage en høj Plads paa den sociale Rangstige; i Virkeligheden kunne de jo henvise til en længere Genealogi end nogen europæisk adelig eller fyrstelig Familie.

Folkets store Masse kender naturligvis ikke meget til Confucius' Liv og Lære og hører da ikke heller til hans egentlige Tilhængere; disse maa søges blandt de dannede og Embedsmændene, der med Medlidenhed ser ned paa de grovere Former af religiøst Liv, der røre sig hos de ulærde. Folket opfatter vistnok Confucius og hans Disciple som mægtige Troldmænd, som Staten gør vel i at stille sig i et gunstigt Forhold til. Hos Overklassen findes derimod gennemgaaende et ikke ringe Kendskab til den virkelige Confucius; han betragtes som et fremragende Menneske, der i alle Forhold har afgivet Mønsteret for en korrekt Optræden, men en Deifikation af ham, som næppe vilde være udebleven, hvis han var fremstaaet hos et af de indoeuropæiske Folk, findes ikke i Kina. Han har sine Templer, i hvilke der ydes hans Sjæl lignende Hyldest som den, der vises de afdøde Forfædres, men den indtager ikke nogen anden, højere Plads end disse.

Confucius har ikke nedlagt sine filosofiske Tanker i et systematisk Værk; de maa søges i den Samling af Kommentarer, med hvilke han ledsagede sine Udgaver af de kanoniske Skrifter, og i de Samtaler med Disciplene, som optegnedes af disse efter hans Død. I god Overensstemmelse med det ringe Anlæg til egentlig filosofisk Spekulation, der er ejendommeligt for den kinesiske Folkekarakter, findes der næppe gennemført nogen enkelt metafysisk Grundtanke i Confucius' Lære; den indeholder en Række sideordnede Grundforestillinger eller Maksimer, der ikke staa i noget indbyrdes Forhold, men som hver for sig betragtes som absolut, naar der deduceres ud fra den. En af de vigtigste af disse Maksimer kan udtrykkes ved Sætningen: Fuldkommenheden ligger i den forbigangne Tid. Enhver Reform bestaar i at vende tilbage til det oprindelige. Denne Tanke kommer atter og atter igen hos Con-

fucius, anvendt paa alle Livets forskellige Forhold, paa Huslivet, Statslivet, det religiøse Liv. Heraf følger den store Ærbødighed, der vises alle nedarvede Skikke og Ceremonier. Paa intet Punkt skal der indføres noget nyt, heller ikke i Spekulationens Verden. Den umættelige Trang, der driver Hinduen til at søge Svar paa de mest omfattende Spørgsmaal inden for Filosofien, og som inden for Religionen sprænger alle dogmatiske Lænker for kun at søge Sandheden, finder ikke nogen Genklang hos Confucius. Alle Spørgsmaal, der ligge ud over de af Erfaringen afstukne Enemærker, vil han ikke besvare, og raader han sine Disciple at afvise. Han vilde ganske have kunnet slutte sig til Goethe, naar denne fremhæver, at Mennesket ikke er skabt til at løse Tilværelsens Gaader, men henvist til et praktisk Liv.

Confucius' ældre Samtidige, Filosofen Laotse, blev Stifteren af Taoismen. Medens Confucius ikke hengav sig til egentlige metafysiske Undersøgelser, men saa Filosofiens Maal deri, at den ydede Statsmanden og Patrioten et solidt Grundlag, foragtede Laotse alt, hvad der paa nogen Maade stod i Forbindelse med det praktiske Liv, og søgte i sin Spekulation ene og alene den abstrakte Sandhed. Han deltog ikke som Embedsmand i Styrelsen af Staten, men boede tilbagetrukken som en Eneboer, udelukkende optagen af at løse Tilværelsens Gaader. I et Skrift om »Vejen og Dyden« Tao-te-king nedlagde han sine Ideer, sikkert uden nogen Anelse om, at de i Tidens Løb skulde blive saa misforstaaede og fordrejede, at de kom til at danne Udgangspunktet for den krasse Overtro, der benævnes med Navnet Taoismen. Denne danner egentlig en absolut Modsætning til Laotses Lære; hans uinteresserede Moral er bleven til en egoistisk Klogskabslære, hans Mysticisme til Teurgi, og den strenge Afholdenhed, der ifølge ham dannede den eneste Adgang til Sjælefred, er ombyttet med Besværgelser, Trolddomskunster, Amuletter og Talismaner. Alle de overtroiske Elementer, der fra gammel Tid fandtes hos Folkets store Masse, bleve satte i Forbindelse hermed, og Taoismen blev saaledes den Form for Religion, i hvilken alle, der ikke vilde nøjes med Statsreligionens rationelle Opfattelse, kunde søge Tilflugt. Ogsaa med Buddhismen blev Taoismen bragt i Berøring, hvad der navnlig viser sig deri, at den ligesom hin har en Ypperstepræst, en Dalai Lama, der paa det gejstlige Omraade indtager en lignende Stilling som hans

tibetanske Navne. Ogsaa den Triade, der ikke savnes i noget taoistisk Tempel, synes at skyldes et Laan fra Tibet. Den bestaar af en Verdensskaber, den deificerede Laotse, og en Styrer af de himmelske og jordiske Anliggender. Foruden disse tre Hovedguder findes en utallig Mængde lavere staaende guddommelige Væsener, der tildels kun ere Lokalguder med mere eller mindre indskrænket Udbredelse. En Art Helgener ere de fuldkomne Taoister, der ved deres Dyder have opnaaet Udødelighed; man regner, at der findes otte saadanne. Paa lignende Maade som Buddhismen har ogsaa Taoismen et stort Præsteskab og talrige Munke; de dannede Kinesere, der, som allerede oftere bemærket, ere Tilhængere af Statsreligionen og Confucius' Lære, se med den største Foragt ned paa disse og stille dem med Hensyn til Lærdom og Moralitet paa et langt lavere Standpunkt end de tilsvarende Klasser hos Buddhisterne. Selv om man ikke uden Forbehold tør tilegne sig denne Synsmaade, kan det vel ikke nægtes, at de meget grove Midler, til hvilke Taoismens Præster gribe for at fastholde Mængdens Interesse, ikke ere skikkede til at indgyde megen Sympati for dem.

Allerede i det 3dje Aarhundrede f. Kr. skulle de første buddhistiske Munke være komne fra Indien til Kina, men deres Lære vandt ikke nogen stor Udbredelse her. Befolkningen synes overalt at have foretrukket at holde sig til Confucius' og Laotse's Lærdomme. Det blev en Bevægelse fra oven, der bragte Buddhismen Fremgang. I Aaret 61 e. Kr. gjorde den da regerende Kejser Buddhismen til den tredje af de anerkendte Religioner og sendte et Gesandtskab til Indien for at skaffe de hellige Bøger og Genstande til Anvendelse ved de religiøse Ceremonier. Da Vejen paa denne Maade først var aabnet for Buddhismen, gjorde den hurtig store Fremskridt, og talrige Pilegrimme drog til Indien for at opsøge og erhverve Afskrifter af Buddhisternes Skrifter til Oversættelse paa Kinesisk. Der findes endnu bevaret Rejseskildringer af flere saadanne religiøse Entusiaster, særlig af den berømte Hiouen-Thsang (7. Aarh. e. Kr.), Værker, der foruden den antikvarisk-geografiske og religionshistoriske Betydning særlig frembyde Interesse ved at vise, hvorledes de ellers saa tørre og nøgterne Kinesere kunne betages i den Grad af religiøs Følelse, at de trodse alle de Besværligheder, med hvilke Rejsen gennem Centralasiens vilde Bjærgegne den Gang i endnu højere Grad end nu var forbunden,

[illegible] at komme i Besiddelse af autentiske Vidnesbyrd om deres Religions ophørede Stifter og beskue de Steder, der vare blevne helligede ved hans Nærværelse. Buddhismen har i Kina ligesom i alle andre Lande, til hvilke den er naaet, vist en mærkelig Evne til at assimilere de bestaaende Religioner. I Kina har den haft Indflydelse saavel paa Confucianismen som paa Taoismen, og den har gennemtrængt alle Lag af Befolkningen, hvis religiøse Opfattelse den giver en bestemt Nuance. Desværre staar dens Præsteskab [illegible] intellektuelt eller moralsk Standpunkt. [illegible] Kloster [illegible] tages just ikke efter Bogstaven [illegible] Religionens Historie eller til dens Skrifter [illegible]

[illegible] Mohammedanismen [illegible]

[illegible]

Særlig under det mongolske Dynasti var deres Indflydelse ogsaa ved Hoffet betydelig. Men Mingdynastiets Opkomst i Slutningen af det 14de Aarhundrede satte en Grænse for deres videre Udvikling. En Sekt, der ikke stadig kan vinde Terræn, er tilbøjelig til i Tidens Løb at blive absorberet, og dette var ogsaa Nestorianernes Skæbne. Den halve Million kristne, som nu findes i Kina, ere ikke Efterkommere af Nestorianerne, men Proselyter af den nyere Mission.

Fig. [illegible]. Japanesisk Snitværk.

JAPANESERE*.

JAPANS ældste Historie er indhyllet i Myter og Sagn. Herskeren, *Mikadoen*, nedstammer efter Sagnet fra Solgudinden Amateratsu, hvis Spejl og Sværd opbevares i Landets ældste Helligdom som Palladier. Flere af de ældre Herskere omtales som Grundlæggere af Agerbruget og andre civilisatoriske Foranstaltninger. Hovedbegivenheden i Landets ældre Historie er Erobringen af Korea 202 e. Kr. Skønt Japanesernes Herredømme over denne Halvø atter gik tabt kort efter, blev det dog af den største Betydning for Erob-

* E. Kämpfer. Geschichte und Beschreibung von Japan. I—II. Lemgo 1777—79. — Ph. Fr. von Siebold. Nippon. Archiv zur Beschreibung von Japan. I—III. Leyden 1832. Atlas. I—II. — Samme. Nippon. 2 Aufl. I—II. Würzburg 1897. — Wilh. Heyne. Japan und seine Bewohner. Leipzig 1860. — A. Alcock. The capital of the Tycoon. I—II. London 1863. — A. B. Mitford. Tales of old Japan. London 1871. — Audsley and Bowes. Keramic art of Japan. Liverpool 1875. — A. W. Franks. Japanese pottery. London 1880. — E. Baelz. Die körperlichen Eigenschaften der Japaner. Mittheil. d. Deutschen Gesellsch. f. Natur- u. Völkerkunde Ostasiens. III. Yokohama 1880—84. IV. ib. 1884—88. — I. L. Bird. Unbeaten tracks in Japan. I—II. 4 ed. London 1881. — J. J. Rein. Japan. I—II. Leipzig 1881—86. — L. Gonse. L'art japonais. I—II. Paris 1883. — K. Madsen. Japansk Malerkunst. København 1885. — W. Anderson. The pictorial arts of Japan. London 1886. — E. S. Morse. Japanese homes and their surroundings. London 1886. — J. Brinckmann. Kunst und Handwerk in Japan. I. Berlin 1889. — B. H. Chamberlain. Things japanese. 2 ed. London 1891. — M. Haberlandt. Volk und Cultur von Japan. Wien 1894. — O. Münsterberg. Die japanische Kunst und das japanische Land. Leipzig 1896. — E. F. Strange. Japanese illustration. London 1897.

rerne. Over Korea trængte nemlig den kinesiske Kultur, væsentlig baaret frem af Buddhismen, ind i Japan, og den slog her dybe Rødder. Grundlaget for Samfundsformer, Industri og Kunst, Literatur og Videnskab stammer fra Kina. Under den stærke Udvikling af Lensvæsenet og Militærdespotiet, der førte til Oprettelsen af Shogunatet, Generalissimusembedet, i Slutningen af det 12te Aarhundrede, mistede Mikadoen sin uindskrænkede Magt. I Aarhundreder er Japan hærget af blodige Krige mellem de mægtige Adelsfamilier. Mikadoen bliver en Skygge, Shogunen, den første af Vasallerne, bliver den virkelige Regent. Under Borgerkrigen naar Buddhismen sin højeste Blomstring. Efter Portugisernes Opdagelse af Japan grundlægger Xaver den første Missionsstation 1542. Jesuiterne vinde stor Fremgang, beskyttede af flere Fyrster, der ved deres Hjælp dels vilde bekæmpe det buddhistiske Præsteskabs Indflydelse, dels skaffe sig europæiske Skydevaaben. Opløsningstiden er til Ende, da Tokugava-Slægtens Overhoved bliver Shogun 1603. Iyeyasu, der efter sin Død deificeres som *Gongen-sama,* fordriver Jesuiterne, forfølger de kristne grusomt og lukker Landet for alle fremmede med Undtagelse af Kinesere og Hollændere, der faa Lov til at handle i Nagasaki, men bringer paa den anden Side atter Ro og Orden i Landet og grundlægger den Samfundsordning, som har bestaaet indtil vore Dage. Grundlaget herfor er Lensvæsenet. Mikadoen mister den sidste Rest af sin Magt. Han erkendes vel paa Grund af sin guddommelige Oprindelse for Landets Overhoved, men i hans Navn føres Regeringen af Shogunen, der er den faktiske Hersker. De store Lensfyrster, *Daimioerne,* fortrænge den gamle, til Mikadoen knyttede Hofadel *Kuge* fra alle Statsembeder, men holdes i stramme Tøjler af Shogunen, ved hvis Hof i Tokio de maa tilbringe Halvdelen af Aaret som en Slags Gisler for Freden. Under Daimioerne staa Undervasallerne *Samurai,* en priviligeret Militærklasse uden Grundejendom. Disse Klasser danne Adelen. Folket er uden politiske Rettigheder; det deles i tre Klasser, Bønder, Haandværkere og Købmænd, medens en Pariaklasse, bestaaende af alle, som have med døde Legemer at gøre, staar uden for Samfundet.

Efter at Shogunatet havde været i Tokugavafamiliens Hænder i 250 Aar, fulgte 1867 Restaurationen af Mikadoens Magt. En stærk Bevægelse i Japan, væsentlig fremkaldt ved Hadet til Europæerne,

med hvem Shogunerne havde sluttet Handelstraktater, tvang Shogunen til at nedlægge sin Magt. Mikadoen blev atter Enehersker. Feudalvæsenet blev ophævet, hvad der fremkaldte et blodigt Oprør af Daimioer, som derefter fuldstændig mistede deres Indflydelse. Den nye Regering aabnede Landet for Europæerne og søgte gennem en Række af betydningsfulde indre Reformer paa alle Omraader at omforme Samfundet og Kulturen efter europæiske Forbilleder.

I antropologisk Henseende udgøre Japaneserne ikke nogen Enhed. Alle Betragtere ere enige om at anerkende Rigtigheden af den Paastand, at Japaneserne ere et Blandingsfolk. Uenigheden opstaar først, naar det skal fastslaas, hvilke Folk det er, der have deltaget i Blandingen. At *Aïnoerne*, Landets utvivlsomme Urbeboere, danne et af Elementerne i den nuværende Befolkning af det japanesiske Arkipelag, er paa Forhaand meget troligt og benægtes ej heller af nogen, om end det kan være Tvivl underkastet, om Blandingen har haft nogen synderlig Betydning for den nulevende Slægt af Japanesere. Særlig i Japans nordlige Egne træffer den rejsende Fysiognomier, der tydeligt nok melde om tidligere indgaaede Blandinger med Aïnoerne. Langt mere almindelige ere imidlertid de Træk, der pege hen paa en mongolsk Afstamning. Man tør vel karakterisere Japaneserne som et overvejende mongolsk Folk. Ogsaa malajisk Blod skal efter nogle Antropologers Mening rinde i Japanesernes Aarer. De antropologiske Forhold ere imidlertid endnu ikke tilstrækkelig kendte til at tillade en afgørende Dom om dette Forhold. og man tør over for de mange med stor Sikkerhed fremsatte Anskuelser erindre om en forsigtig og grundig Kenders Ord: i det store og hele kan man her, ligesom ved saa mange andre Japan vedrørende Forhold, gøre den Iagttagelse, at Dommens Positivitet staar i omvendt Forhold til Forfatternes grundige Kendskab til det japanesiske Folk. Hvad der imidlertid ikke er nogen Tvivl underkastet, er Tilstedeværelsen af to forskellige Typer i Befolkningen. I de højere Stænder finder man hyppig en Type, der udmærker sig ved slank, elegant, ofte næsten altfor sirlig Vækst, dolikocefal Hjærneskal, langt, smalt Ansigt, skraa Øjne, fint buet Næse og lille Mund, medens man samtidig hos Folket iagttager den langt almindeligere Type med kraftig, undersætsig Vækst, kort Hovedskal, bredt Ansigt, stærkt fremspringende Kindben,

mindre skraatstillede Øjne, flad Næse og stor Mund. Den første Type nærmer sig meget til den, der er fremherskende hos de højere Stænder i Kina, og kan saaledes betegnes som en finere mongolsk Type. Mere malajisk eller maaske snarere bagindisk (anamitisk) er Folketypen. Tager man Begrebet mongolsk i videste Udstrækning, kan der ikke være Tvivl om, at Japaneserne maa henregnes til de mongolske Folk. Den tydske Forsker Baelz, der har

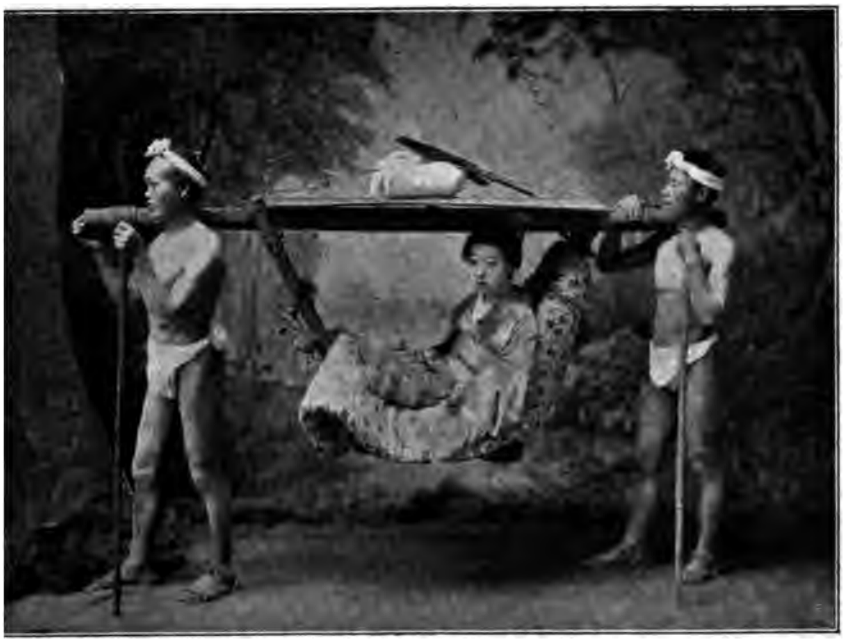

Fig. 224. Japaneserinde i Bærestol.

studeret de antropologiske Forhold i Japan mere indgaaende end nogen anden, kommer til det Resultat, at den japanske Befolkning skyldes to forskellige Invasioner over Korea, den ene medførende den finere, den anden den grovere mongolske Type. I Tidens Løb indtraadte en stærk Blanding af de to Folkeelementer, og i Nutidens Japan kan man ikke med Skarphed drage Grænsen mellem de forskellige Typer eller angive, hvor stor Andel hver af dem har haft i Blandingen. Kun i al Almindelighed kan det siges, at den malajlignende Type er relativ almindelig i Kiushiu, medens

Beboerne af Centralprovinserne (særlig Idzume), der udmærke sig ved lysere Hudfarve og større Legemsskønhed, ere Bærerne af den finere mongolske Type, og Befolkningen mod Nord bærer tydelige, men faa Spor af Blanding med Aïnoerne.

Søger man i faa Ord at tegne et Billede af Japanesernes Ydre, kan man med Chamberlain sige, at Japaneserne gennemgaaende have lang Overkrop og korte Ben, stort Hoved med Tilbøjelighed til Prognatisme, flad Næse, groft sort Haar. ringe Skægvækst og næsten fuldstændig Mangel paa Behaaring paa den øvrige Del af Legemet, tynde Øjenbryn, tykke Øjenlaag, lav Vækst. Mændenes Gennemsnitshøjde er omtrent den samme som europæiske Kvinders. De japanesiske Kvinder ere mindre i samme Forhold. De ere, maalte med europæisk Maalestok, i det hele smukkere end Mændene, ligesom de roses for behagelig Stemme og vindende Optræden.

Fig. 225. Japaneserinde.

Om Japanesernes moralske og intellektuelle Egenskaber er der fældet en saa stor Mængde tildels ganske modstridende Domme, at det er yderst vanskeligt at træffe det rette. Søge vi paa samme Maade som ved Omtalen af Japanesernes legemlige Egenskaber at sammenfatte Hovedtrækkene, kunne vi sige, at Japaneserne ere et livligt og intelligent Folk, i høj Grad modtageligt for Naturindtryk; de ere arbejdsomme og nøjsomme, venlige og høflige, men overfladiske og forslagne, tapre, højmodige og uforsonlige.

Klædedragten er blandt de højere Klasser i Hovedsagen ens for alle. Mændene bære en Slaabrok-lignende Kjortel af Bomuld, Hampe- eller Silketøj, der i Regelen naar til Knæene og sammenholdes om Livet med et Bælte; Ærmerne ere meget vide og halvt sammensyede forneden, hvorved de gøre Tjeneste som Lommer. De skørtlignende Bukser ere sammensyede indadtil, aabne udadtil og bindes uden paa Kjortelen. Uden for Huset bæres en kort, bredærmet Kappe af meget tyndt, sort Tøj; paa denne anbringes

Ejerens Vaaben. Fodbeklædningen bestaar af Bomuldssokker og Straasandaler, der dog altid aflægges i Huset. I daarligt Vejr bruges Træsandaler med to høje Klodser under Saalen. Forhovedet rages, og Haaret fra Tindinger og Baghoved sammenbindes til en kort, fremadbøjet Top. Hovedet er i Regelen ubedækket, — kun paa Rejser bæres en stor, flad Hat af fint flettet Straa eller lakeret Papir; ellers beskytter man sig mod Sol og Regn ved store Skærme af malet Papir, spændt over et Stel af Bambusbinde. Landfolk og rejsende bære i Regnvejr en Kappe af Straa. Et uundværligt Tilbehør til Dragten er Viften, der for Mændenes Vedkommende er simpel, gjort af hvidt Papir, uden Malerier; endvidere den fint lakerede Parfumeæske *(Inro)*, Piben, der opbevares i et udskaaret eller lakeret Foderal, og Tobakspungen med den fintskaarne Tobak. Disse Genstande fastholdes til Bæltet ved en udskaaren Knap *(Netske)* af Elfenben og Metal; gennem dette stikkes ogsaa Sværdet.

Forskellig fra den omtalte Dragt er Arbejdernes, idet de kun om Lænderne binde et Bælte, der trækkes mellem Benene, og bedække Overkroppen med en løshængende Bomuldskittel.

Kvinderne bære fodside Kjortler af samme Snit som Mændenes, men syede af et svært, mønstret Silketøj; efter Aarstiden bæres et større eller mindre Antal af saadanne Kjortler over hverandre; de sammenholdes alle om Livet af et bredt Bælte af svært Silke, der bindes i en stor Sløjfe paa Ryggen. Under Kjortlen er Brystet dækket af et korslagt Skærf af Krepsilke. Fodbedækningen er som Mændenes. Paa Frisuren anvendes den største Omhu og Sirlighed. Det grove, sorte Haar indsmøres med Olie og opsættes paa en meget kunstfærdig Maade, forskellig efter Alder og Samfundstrin. Midtpunktet er den store Chignon, i hvilken der anbringes en Mængde Naale samt et Par Kamme; hos de højere Klasser ere de første af Metal eller Skildpadde, de sidste lakerede og særdeles smukt dekorerede. Ansigt og Hals bedækkes med Sminke. Læberne farves stærkt røde; gifte Kvinder udrive Øjenhaarene og farve Tænderne sorte med et stærkt ætsende Middel. Ogsaa Kvinderne bære stadig Vifter, der ofte ere prydede med fortræffelige Malerier af Dyr og Blomster. En vigtig Toiletgenstand er Spejlet, af Bronze og belagt med en Blanding af Tin og Kvægsølv; det stilles paa et lille, skraat Stativ af Træ.

En meget fremtrædende Rolle ved Toilettet spiller Badet.

Japaneserne ere maaske Verdens renligste Folk. Det hører til Skik og Brug at tage ikke blot eet, men flere varme Bade om Dagen. Landets vulkanske Natur har maaske haft nogen Indflydelse i denne Retning; i hvert Fald anvendes de talrige varme Kilder ikke alene af de omboende Folk, men besøges ogsaa af tilrejsende paa lignende Maade og i langt større Maalestok end de tilsvarende i Europa.

Fig. [illegible] Japaneserinder ved Toilettet.

Den samme Ensartethed som i Klædedragt genfindes i Indretningen af Boligen. Husene bygges af Træ og gøres af Hensyn til de hyppige Jordskælv sjældent mere end et, højst to Stokværk høje. Den japanesiske Bygningskonstruktion er meget simpel. Bjælkeværket, der ikke nedgraves i Jorden, men kun hviler paa raat tilhugne Grundsten, bestaar af et Antal lodrette Stotter, forbundne ved vandrette Bjælker, der foroven bære Taget, forneden Gulvet. Dette er hævet 4—5 Fod over Grunden for at forhindre Fugtighed i at trænge ind i Beboelsesrummene. Kun en af Siderne har faste Vægge; de

øvrige ere lukkede med Skydevægge, et med Papir bespændt Trægitterværk, der bevæges i Riller. Taget, der dækkes af Tegl eller Straa, rager langt ud over Sidevæggene og over en Veranda, der enten løber uden om hele Huset eller i alt Fald findes paa den mod Haven vendende Side. Om Sommeren tages Skydevæggene ofte ud og erstattes af Bambusjalousier med gennemskaarne Figurer, der tillade den friske Luft at trænge ind, medens de samtidig forhindre Indblik i Huset. Det indre udgør et stort Rum, der ved Skydevægge af samme Art som de udvendige inddeles i Værelser. Disses Størrelse retter sig efter Antallet af de Maatter, hvormed Gulvet belægges, idet de tykke, af Siv, Straa eller Rør flettede Gulvmaatter altid ere af de samme Dimensioner. I det Rum, der benyttes som Modtagelsesværelse, er der i den ene faste Væg to Alkover. I den ene hænger altid paa Bagvæggen en Billedrulle *(Kakemono)*, foran hvilken en Vase med Blomster eller et Røgelsekar anbringes; her hensættes ved Gudstjenesten Gudebilledet og Offergaverne, ligesom ogsaa Sværdstativet, Husherrens Rustning og øvrige Vaaben her have deres Plads. Den anden Alkove er forsynet med Hylder og et lille Skab til Opbevaring af Kar, Redskaber og Sengklæder. Paa Grund af de hyppige, voldsomme Ildebrande have velhavende Folk ofte i nogen Afstand fra Huset en ildsikker Bygning, opført af svære Bjælker med tykke Vægge af tørret Ler og Sten; heri opbevares kostbart Husgeraad og Værdisager af anden Art.

Næsten ethvert Hus har en lille Blomsterhave, anlagt med Klippeblokke, smaa Fiskedamme med Broer over og blomstrende Planter og Træer, som man ofte giver en kunstig Form. I Regelen anbringes her ogsaa en høj Stenlanterne, og til Passage i daarligt Vejr lægges Rækker af store, flade Sten.

I Værelserne findes yderst faa Møbler. Da man sidder paa den bløde Gulvmaatte, mangle Stole; heller ikke findes der bestemte Sengesteder. Om Aftenen udbredes en blød Madras paa Gulvet, og man strækker sig derpaa, iført en vid, vatteret Slaabrok; Hovedet hviler paa en Nakkeskammel, bestaaende af en lakeret Trækasse med en lille Skuffe til Haarnaale og en paabunden aflang, pølseformet Pude. Lave Etagerer udgøre det vigtigste Bohave i de velhavende Huse; de tjene til Henlægning af Bøger, Billedruller og mindre Luksusgenstande; i smaa Skuffemøbler opbevare Da-

[illegible] deres Toiletgenstande og andre Smaasager, medens de større eller mindre, lave, firkantede Borde kun sættes frem ved Maaltiderne eller tjene til Opstilling af Røgelsekar ved festlige Lejligheder. Alle disse Møbler kunne være udstyrede med stor Elegance; de ere i Regelen lakerede og undertiden indlagte med Perlemor, sjældnere dekorerede med Billedskærerarbejde i det ulakerede Træ. Til disse Genstande slutter sig en stor Mængde større og mindre Kasser og Æsker til forskelligt Brug, og sjældent mangle det lave Skrivebord, Skrivekassen og Æsken til Forsendelse af Breve.

Udenom Sovestedet stilles et flerfløjet Skærmbrædt, der ogsaa benyttes paa anden Maade i Huset for at forhindre Træk og pro[illegible] Blikke. Det bestaar af en med graverede Metalbeslag forsynet [illegible] Ramme, der er overtrukken med Papir eller Silketøj. Dette [illegible] Regelen dekoreret med Malerier af Planter, Dyr eller Scener [illegible] Japans berømteste Kunstnere have ikke [illegible] deres Værdighed at laane deres Pensel til saadan [illegible] udmærket Exempel paa denne [illegible] Samling opbevaret Skærm, [illegible] 18de Aarhundrede. [illegible] forsynede [illegible] Bærestang. [illegible] Papirs- [illegible] mængerde [illegible] Huset [illegible] sjældent [illegible]

Hul paa Siden til Gløder, og en mindre Beholder til Tobaksaske. En Glød anbringes i Piben, hvis lille Metalhoved kun er i Stand til at optage Tobak til et Par Drag. Til det Husgeraad, der aldrig mangler i et nogenlunde velstaaende Hus, hører endvidere Blomstervasen og Røgelsekarret. Hertil slutter sig det simple Bordservice.

Det vigtigste Næringsmiddel er Ris, der nydes tre Gange om Dagen, hvortil kommer Supppe, Fisk, Bløddyr og Rodfrugter (Batater, Jams, Kartofler og Ræddiker). Af Kød spises kun Fjerkræ. Dog finder man undertiden, at der gøres Forsøg paa at omgaa Reli-

Fig 227. Japanesisk Familie ved Maaltidet.

gionens og den gamle Sædvanes Forbud mod Nydelsen af andre Kødspiser. Over visse Spisehuse finder man saaledes Skilte med Overskriften: Bjærg-Hval; d. v. s. Vildt, idet Ejeren har ræsoneret paa følgende Maade: Hvalen er en Fisk, Fisk tør man spise; kalder man altsaa Vildt for Bjærghval, tør man spise Vildt. Gennemgaaende maa det dog siges, at Forbudet overholdes trods den europæiske Paavirkning i modsat Retning.

Maden tilberedes over Ildgruben i Gulvet eller paa smaa, transportable Ovne. Ved Maaltidet sættes foran hver Deltager et af de smaa Borde med lakerede Skaale, fyldte med Ris og Suppe, og flade Bakker med de øvrige Retter. Sjældent mangler en lille The-

kop med grøn The, der drikkes ved Slutningen af Maaltidet, og den fuselholdige Risvin *(Sake)*, der nydes af flade, lakerede Skaale.

For det Ridderskab, der fremstod med Lensvæsenet og opretholdt det, kom Bevæbning og Udrustning til at spille samme Rolle, som for dets Standsfæller i Europa. Fra Japans ældste Tider og indtil Indførelsen af den europæiske Hærordning vare Hovedtrækkene i Bevæbningen de samme. Alle Samurai bare Rustninger. De ældre af disse bestaa af Bryst- og Rygpanser af smedet Jærn, ofte indlagt med andre Metaller. Fra Slutningen af 16de Aarhundrede kom lettere Rustninger af smalle, lakerede Jærnblikskinner i Brug og fortrængte tildels de ældre Former. Til Panseret slutte sig bevægelige Skulderstykker og et Skørt af lakerede Skinner, forbundne ved Silkesnore; Arme og Ben beskyttes af et let Net af Jærnringe, over hvilke der er lagt Skinner af Jærnblik. Paa Fødderne bæres de sædvanlige Bomuldsstrømper og Halmsandaler; kun de fornemste bære Sko af Bjørneskind. Hovedet dækkes af en Hjælm med Nakkeskærm og Halvmaske, der sædvanlig udstyres med et stridt Overskæg; foran paa Hjælmen anbringes et Par halvmaaneformede Messingprydelser, og ved Siderne ere fæstede to smaa Fløje med Ejerens Vaaben. Rustningen fuldstændiggøres ved et rundt Skjold; dog bæres dette ingenlunde altid.

Det vigtigste Angrebsvaaben var Sværdet, som bares af alle undtagen handlende, Munke og Pariaer. Men medens Borgere, Bønder og lærde kun ved festlige Lejligheder og paa Rejser maatte bære det korte Sværd, var det en Forret og en Pligt for Adelen bestandig at bære to Sværd. Høflighed fordrede dog, at det lange aflagdes straks ved Indtrædelsen i et fremmed Hus og anbragtes paa et Sværdstativ i Nærheden af Gæsten. Med den største Omhu vaagedes der over Iagttagelsen af den Etikette, som var forbunden med at bære Sværd, og Forsyndelser derimod regnedes for store Fornærmelser; det maatte ikke berøres af fremmede, ikke blottes i andres Nærværelse osv. Sværdene vare, som alt nævnt, af to Slags: det lange og det korte; deres enkelte Dele vare ofte Genstand for udsøgt kunstnerisk Behandling. Den let krummede Klinge er af fortrinligt Staal; det lange Haandtag er beklædt med Rokkehud og omgivet med en tæt Bevikling af Silkesnore, samt prydet med smaa, nydeligt udarbejdede Ringe og Beslag. Hovedstykket i Sværdets Montering er Parerpladen, der har været Genstand for den

japanesiske Kunsters Opfindsomhed og som saavel i teknisk Henseende (Smedning, Cicelering, Damascering osv.) som med Hensyn til Fylden af dristige og yndefulde Motiver er et lille Mesterværk. Skeden er gennemgaaende tarveligt udstyret, forarbejdet af Magnoliatræ og lakeret, med en Øsken til Fastgørelse af en stærk Silkesnor og undertiden forsynet med to smalle Render foroven til en Kniv og en Naal; i Regelen er der ikke anvendt Metalbeslag paa

Fig. 228. Harakiri.

Skeden. Det lange og det korte Sværd bæres sammen, stukne i Bæltet paa venstre Side; foruden disse fandtes der forskellige andre Sværdformer, blandt hvilke fremhæves de store tvehændige Sværd, de korte Dolke med eller uden Parerplade samt den korte, lige Daggert, der brugtes ved det højtidelige Selvmord *(harakiri)*, som var Adelens Privilegium til Udsoning af en Forbrydelse. Det foregik saaledes, at i samme Øjeblik, som den dømte i Overværelse af sine Venner jog Dolken ind i Underlivet paa sig, for at skære det op, huggede en bag ved ham staaende Ven Hovedet af ham.

Denne Skik er ikke saa overmaade gammel: den udviklede sig i historisk Tid, vistnok som Følge af Ønsket hos den overvundne om ikke at falde levende i sin Fjendes Vold. Det var følgelig kun hos Feudaladelen, at den var almindelig, men ved Aar 1500 blev det et Privilegium for alle Adelsmænd at berøve sig selv Livet paa denne Maade frem for at blive halshuggede af Bøddelen.

Foruden Sværd førte Krigeren endvidere Spyd og Bue. Spydene have enten en skarp, tveægget Staalspids, beskyttet af et Foderal, hvis Form retter sig efter Ejerens Rang, eller — som hos de ældre — en enægget, sabelformet Spids, hvortil hører en Træskede. De meget lange Buer bestaa af flere Lag Bambus, omviklede med Rotang og lakerede. Pilene ere af Rør og have Staalspids, der undertiden er gennembrudt i Mønster; de opbevares i lakerede eller med Perlemor indlagte Koggere, der gerne ere forsynede med Ejermandens Vaabenmærke.

Til Udrustningen kan ogsaa henregnes Ridetøjet, bestaaende af et Bidsel, en lille, høj, ubekvem Sadel med høje Bomme for og bag, og plumpe Stigbøjler af Form som en krummet Sko, der spændes saa højt op, at Rytterens Knæ næsten komme i Linie med Hesteryggen. Undertiden bærer Hesten Rustning, bestaaende af en Maske af lakeret Træ og et Skabrak af Silke med paasyede Metalplader.

Blandt Japans Næringsveje indtager Agerbruget den mest fremtrædende Plads. Den frugtbare Jordbund dyrkes med stor Omhu; Marken gennemgraves i Almindelighed med en Spade af Træ med Æg af Jærn, overrisles og gødes stærkt; Plov og Hakke anvendes ligeledes almindelig. De hyppigst dyrkede Planter ere Ris og Bomuld, hvortil kommer forskellige Træ- og Rodfrugter samt The. Kvægavlen er derimod ubetydelig; Okser bruges kun til Lastdyr, Heste til Ridebrug. Langs Kysterne drives fra Baad et betydeligt Fiskeri; ved Ebbetid afsøges Stranden, og de efterladte Skal- og Bløddyr indsamles af Kvinder og Børn.

Søfarten er kun lidet udviklet, idet Afspærringssystemet overfor Omverdenen blev drevet til en saadan Yderlighed, at det under Livsstraf var forbudt Befolkningen at forlade Landet. Overensstemmende dermed blev der givet yderst detaillerede og vidtgaaende Forskrifter for Skibenes Størrelse og Bygning; endog Antallet af Nagler i hvert Skib var nøje fastsat. Skibene vare derfor smaa,

plumpe og kun lidet sødygtige, blot beregnede til Kystfart. Afspærringen hindrede endvidere Udviklingen af Handelen, idet den med Undtagelse af den ubetydelige Forbindelse med det hollandske Faktori og med Kineserne kun bestod i en Omsætning inden for Landet selv. Mønterne ere af Jærn, Bronze, Guld og Sølv (de ringere ere af firkantet Form med et Hul i Midten), til hvilke der siden det 14. Aarhundrede svarer Papirspenge med samme Værdi.

Industrien og særlig Kunstindustrien staar paa et meget højt Trin i Japan. For største Delen har den modtaget sine Forudsætninger fra Kina, men under Tokugava-Familiens lange, rolige Regering udviklede den sig til en Højde, som i flere Retninger overgik den, som var naaet i Moderlandet. Japans Kunstnere toge levende Del i denne Udvikling, og det nøje Samarbejde mellem Kunst og Haandværk frembragte Arbejder, som høre til de mest fuldkomne, der eksistere. En minutiøs Nøjagtighed i Arbejdets Udførelse, en vis Simpelhed i Formgivningen, en rig og original Dekoration med dristig og fantasifuld Benyttelse af naturalistiske Motiver ere de mest iøjnefaldende Ejendommeligheder ved alle gode Frembringelser af den japanesiske Kunstindustri. Skønt denne ved de senere Aars Masseproduktion for det europæiske Marked har faaet et stærkt Knæk, har den dog paa enkelte Omraader (Metalindustri, Keramik) opretholdt Fortidens store Traditioner og kan endnu frembringe betydelige Arbejder.

Fig. 229. Japanesisk Landmand.

I Lakarbejderne har Japans Industri naaet sin største Fuldkommenhed og staar her uovertruffen. Lakken udvindes af Laktræet, der kun dyrkes i visse Provinser. Naar Træet har naaet en bestemt

Alder, anbringes horizontale Indsnit i Barken, og gennem disse sveder den tykflydende, graahvide Saft ud; under Luftens Paavirkning bliver den hurtig sort. Fremgangsmaaden ved Lakeringen er yderst møjsommelig og kræver den største Omhu. Det omhyggelig limede, afslebne og tilkittede Træunderlag overtrækkes med Papir, og herpaa lægges en Grund af Kit og simplere Lak. Overfladens Lak paastryges med fine Pensler i ganske tynde Lag; hvert af disse tørres i 1 til 2 Dage i et tæt, mørkt og fugtigt Rum, afslibes og poleres, før det næste paastryges, hvorved der opnaas den Haardhed, Glans og Uimodtagelighed for Lyset, som udgøre den japanesiske Laks bedste Egenskaber. Er Arbejdet færdigt til Dekoration, begynder Kunstneren med Kalkering og Gennemførelse af sin Tegning, et Arbejde, som ikke kræver mindre Tid end det foregaaende. Udmærkede Laksager repræsentere ofte adskillige Aars Arbejde. Ved Indblanding af Guld-, Sølv- og Bronzestøv, Zinnober, Trækul o. s. v. frembringes der en Uendelighed af Variationer og Farvenuancer i Lakken; mest ansete ere den gyldne, den sorte og den røde Lak. De ældste bekendte Lakarbejder gaa tilbage til det 7. Aarhundrede; sandsynligvis er Fabrikationen oprindelig kommen til Japan fra Kina over Korea. Blomstringstiden for denne Kunstart falder under Tokugava-Familiens Shogunat, især i forrige og første Halvdel af dette Aarhundrede.

I de forhistoriske Fund fra Japan forekomme Lerkar af lignende primitive Former som andetsteds, der vise, at Keramiken gaar tilbage til Landets ældste Tid. Efter Erobringen af Korea gav Kolonister herfra Fabrikationen af Lervarer et Opsving; flere Ovne grundlagdes, en koreansk Præst opfandt efter Sigende Pottemagerhjulet i Slutningen af 7. Aarhundrede, og den første Anvendelse af Glasur fandt Sted. Oprindelig udførtes alle Fajancearbejder til Brug for Hoffet og Templerne, men dette Forhold forandredes, efter at Dyrkningen af Theen hen imod det 13. Aarhundrede var bleven almindelig. Kar til Opbevaring og Tilberedelse af The bleve nu Hovedgenstandene for Fabrikationen. Størst Indflydelse paa Udviklingen af Keramiken fik fra Midten af det 15. Aarhundrede de ceremonielle Theselskaber, Klubber, i hvilke der herskede det strengeste og mest detaillerede Ceremoniel, og som lagde Vægt paa sjældne og originale Kar. Efter det andet Tog til Korea 1591—98 begynder den japanesiske Keramiks store Periode. For-

skellige Fyrster bragte koreanske Pottemagere med til Japan, hvor der snart opstod en Mængde nye Fabriker under Indflydelse fra Korea, og en Række betydelige Kunstnere gav den nationale Keramik dens originale Præg. I Begyndelsen af det 16de Aarhundrede blev Porcellænet indført til Japan fra Kina og den første Ovn oprettet i Arita i Provinsen Hizen. Fra en beskeden Begyndelse blev denne Fabrik snart den største af alle, idet den tilvirkede alt det Porcellæn, som i Massevis udførtes af Hollænderne til Europa i 17—18. Aarhundrede. De store, velkendte Vaser og Spisestel med pragtfulde, men ensformige Dekorationer af Krysanthemum og Pæoner i Guld og Farver vare kun tilvirkede til Eksport og brugtes ikke i Japan.

Metalarbejderne høre til de bedste af den japanesiske Kunstindustris Frembringelser. Smedekunsten fik under de langvarige Borgerkrige et stærkt Opsving, idet den fortrinsvis udvikledes gennem Vaabenfabrikationen. De japanske Vaabensmede vare højt berømte for deres Indsigt i Hærdning af Staalet, og deres Sabelklinger høre i Henseende til Materialets Haardhed og Skarphed til de bedste, der findes. I Slutningen af det 15. Aarhundrede bleve Vaabnene Genstand for kunstnerisk Behandling, fortrinsvis Rustningen og forskellige Stykker af Sværdmonteringen. Blandt disse sidste er det atter ved Forfærdigelsen af Parerpladerne, at der er udviklet den største kunstneriske og tekniske Dygtighed. Foruden Vaabnene er der især Kedler til Kogning af Vand til The, som have kunstnerisk Værdi, idet de prydes med Indlægning af Sølv og Guld.

Bronzestøbningen indførtes fra Kina i det 6. Aarhundrede, men fik først langt senere virkelig kunstnerisk Betydning og Værd. En stor Del af de Genstande, som denne Industri frembragte, ere knyttede til Gudstjenesten, dels som Gudebilleder og Rekvisiter til Templerne, dels som Genstande til Brug ved Gudsdyrkelsen i Hjemmet, f. Eks. Røgelsekar, Lanterner, Offerskaale, Klokker osv. Efter sin Blomstring i forrige Aarhundrede er Bronzeindustrien ligesom Japans øvrige selvstændige Kunsthaandværk paa Grund af den aabne Adgang til det europæiske Marked gaaet i Forfald, og mange af de nye Arbejder, som ere bestemte for Europa, mangle ganske de ældres omhyggelige Udførelse og smukke Patina. Nogen kunstnerisk Værdi have de runde Metalspejle, overtrukne paa Forsiden

med en Blanding af Tin og Kvægsølv. De ere ogsaa af Interesse paa Grund af et optisk Fænomen, de frembyde: naar Solstraalerne brydes paa den blanke Flade og kastes mod en hvid Væg, vil Fremstillingerne paa Spejlets Bagside tegne sig paa den. Dette beror paa, at Forsiden under Slibningen faar, for Øjet usynlige, Ujævnheder paa Grund af det ulige Tryk fra Bagsidens stærkt ophøjede Dekoration.

I Emailleringen have Japaneserne ikke naaet deres Læremestre Kineserne. Fortrinsvis har man udført den saakaldte Cloisonné, hvor Mønsteret i Dekorationen dannes af forgyldte Rande, der fastloddes paa Kobbergrunden, som dernæst dækkes med den forskelligfarvede Email, hvis Felter adskilles ved Metalrandene.

En Kunstretning, i hvilken Japaneserne særlig excellere, er Udskæringen i Træ og Elfenben af de smaa Knapper *(Netske)*, hvormed de forskellige Smaagenstande fastholdes til Bæltet. Den største Fuldendthed i Gennemførelsen, som undertiden var Aars Arbejde, og en uudtømmelig Opfindsomhed i de dekorative Motiver udmærke disse Smaating. Intetsteds er Japanesernes Lune kommet saa stærkt frem som her.

Vævningen af Bomuldstøj, som bruges til Beklædning af Hovedmassen af Befolkningen, staar ikke paa noget højt Trin; Stofferne prydes ofte med paatrykkede smagfulde Mønstre, Landskaber, Blomster osv. Silkevæveriet, der er indført fra Kina, har derimod naaet en betydelig Udvikling, og dets Produkter høre til de bedste, som overhovedet findes. Hovedcentret for denne Industri er Kioto, hvorfra de svære Silkestoffer med dæmpede, sarte Farver og de fortrinlige Brokader med nydeligt indvirkede Mønstre for største Delen hidrøre.

Papirtilvirkningen hører til Japans betydeligste Industrier; ligesom de øvrige Grene af Haandværket drives den af smaa Haandværkere, ikke af Fabriker. Papiret, der tilvirkes af Hamp eller Bast, særlig af Papirmorbærtræet, er berømt for sin Sejhed og Styrke. Det fremstilles i en Mangfoldighed af Arter fra det fineste, gennemsigtige Flor til tykke, læderagtige Stoffer, og finder ikke alene Anvendelse som Skrivemateriale, men benyttes ogsaa til en stor Mængde forskellige Brugsgenstande, til Skærme og Vifter, Ruder og Lygter, Foderaler og Tobakspunge, Paraplyer og Regnkapper, og erstatter i disse Tilfælde ganske Voksdug og Læder.

I den japanesiske Familie hersker Faderen, i hvert Fald i Teorien, med uindskrænket Myndighed og absolut Dispositionsret over Børnenes Ejendom og Person. For at forplante Slægten og bevare Ejendommen eller Lenet i den, samt for efter Døden at have en Søn, der kunde bringe de nødvendige Ofre for Forældrene,

Fig. 230. Japanesiske Børn.

var det i Samuraiklassen meget almindeligt i Tilfælde af Barnløshed at adoptere en Dreng, der da indtraadte i alle den fødte Søns Rettigheder og Pligter. Adoptionen antog efterhaanden en meget betydelig Udstrækning og bidrog i Forening med den indviklede japanesiske Navnegivning i høj Grad til at besvære Genealogernes Arbejde.

Ægteskabet er en Civilkontrakt; Hustruen er ligesom Børnene ganske afhængig af Manden, men indtager dog en æret og anset,

ved gamle Ceremonier helliget Plads. At hun dog, naar alt kommer til alt, kun er Mandens første Tjenerinde, viser sig blandt andet deri, at hun ikke spiser sammen med ham. Polygami var tidligere vidt udbredt, ligesom det var særdeles almindeligt at have en eller flere Konkubiner. Børnene opdrages med stor Mildhed og Kærlighed og nære dyb Hengivenhed for Forældrene. Undervisningen begynder tidlig med Læsning af Confucius' og Mencius' Skrifter, men virker mere disciplinerende end egentlig opdragende for Intelligens og Følelse. Ikke des mindre findes — ifølge alle rejsendes samstemmende Udtalelser — intet Steds saa velopdragne, elskværdige Børn som i Japan, der ikke uden Grund er blevet kaldt Børnenes Paradis.

Sproget hører til samme Gruppe som de mongolske: det er et Flerstavelsessprog med ubøjelige Rødder, der nærmere bestemmes ved tilføjede Partikler. Allerede tidlig optoges der mange kinesiske Ord i Sproget, og endnu stadig tager man sin Tilflugt til Kina, naar man skal danne Ord for nye Begreber, paa lignende Maade som Europæerne søge tilbage til Latin og Græsk. Ordforraadet er meget stort, men tillige meget ensidigt. At der mangler saa godt som alle Skældsord og Eder, kan maaske opfattes som et Fortrin og er i hvert Fald en Mangel, man kan finde sig i. Mangelen af alle abstrakte Udtryk falder det en Europæer vanskeligere at forsone sig med. Sproget tillader ikke Konstruktioner som: Fortvivlelse drev ham til at begaa Selvmord, eller: Videnskaben advarer os mod overfyldte Værelser. Japaneseren kan kun ved en noget klodset Omskrivning udtrykke den samme Tanke: havende mistet Haabet, dræbte han sig, og: naar vi overveje, finde vi, at den Omstændighed, at Folk bunker sig sammen, er uheldig.

Folkesproget er delt i en Mængde Dialekter. Skriftsproget er optaget fra Kina, men er simplificeret en Del, idet der i det 9de Aarhundrede blev dannet en Stavelsesskrift (*Katakana*), bestaaende af 47 kinesiske Tegn, som betegne lige saa mange Stavelser i det japanesiske Sprog. Af dette Skriftsystem er der opstaaet en Kursivskrift (*Hirakana*) med afrundede og sammenskrevne Tegn, som nu er Folkeskrift, medens Katakana anvendes af Embedsmænd og lærde. I dette sidste Alfabet indblandes en stor Mængde kinesiske Begrebstegn, der ikke skulle læses som Stavelser. Det vil let forstaas, at Adgangen til Literaturen er alt andet end let og kræver

et indgaaende Studium. I Folkeskolerne lære Børnene at læse og skrive bægge Alfabeter, samt at udføre Beregninger ved Hjælp af den simple Regnemaskine. Skriften udføres med Tusch og Pensel, idet den skrivende sidder paa Hug eller med korslagte Ben foran det lave Skrivebord. Skrivetøjet bestaar enten af et portativt Metalfoderal, der bæres i Bæltet, eller af en lille Trækasse, indeholdende Penslerne, et Stykke Tusch, en Rivesten af Skifer med en lille Fordybning til den revne Farve og en lille Vandbeholder; alle disse Genstande ere ofte udstyrede med stor Luksus.

Japanesernes Fornøjelser ere ikke mange. De vigtigste ere teatralske Forestillinger og Brydekampe. I Hjemmet kan man glæde sine Venner med et Maaltid, der oplives af syngende og dansende Piger eller med at spille Kort. Ogsaa Valfarter til berømte Templer og Udflugter til smukke Udsigtspunkter danne et vigtigt Led i Adspredelsernes Række. Kvinden deltager vel i enkelte af de nævnte Fornøjelser, men da det betragtes som hendes egentlige Hverv at passe Huset, kommer hun langt sjældnere end Manden til at tage Del i saadanne Forlystelser, som finde Sted uden for Hjemmet. Teatret hører til de lavere Samfundsklassers største Fornøjelser; hele Familier begive sig derhen for at overvære Forestillingen, der varer hele Dagen. Emnet for Dramaet er næsten altid hentet fra Japans Historie og drejer sig fortrinsvis om Blodhævn, medens Komedien tager sit Stof fra det daglige Livs lavere Sfære. Paa Teatret optræde kun mandlige Skuespillere. Højere Klasser besøge ikke de offentlige Teatre. Tidligere havde Daimioerne private Skuespillerbander, som opførte et Slags Dramer, der oprindelig stod i Forbindelse med Tempeltjenesten, og som fremstillede en eller anden religiøs Myte. Ved disse, ligesom ved de Pantomimer, der opførtes i Templerne, anvendtes Masker, ofte fortræffelig udskaarne i Træ og lakerede.

Instrumentalmusik udøves fortrinsvis af Kvinder. Strengeinstrumenterne ere dels to Slags Guitarer, der spilles med et Plekter, dels en lignende Harpe med tretten Strenge, der spilles med en kunstig Negl. I Orkesteret ere de vigtigste Instrumenter Gongong, smaa timeglasformede Trommer, Fløjter og det saakaldte Rørorgel, et Blæseinstrument, sammensat af en Del Rør af forskellig Længde. Musiken er for europæiske Øren meget hæslig. Foruden af virkelige Musikere udøves Musiken ogsaa af de japanesiske Hetærer

(Geishas), der optræde ved Gæstebudene med deres Sang og Pantomimer. I Regelen ere de fra smaa opdragne til denne Levevej, idet de ere blevne forladte eller solgte af deres Forældre til Ejerne af Thehusene, der svare til de kinesiske Blomsterbaade, og som ligge i særlige Kvarterer af Byerne.

Den japanesiske Kunst er en Aflægger af den kinesiske. Samtidig med Buddhismens Indtrængen begyndte den stærke Indførsel

Fig. 231. Det indre af et Thehus.

af Kunstgenstande fra Kina over Korea, og efterhaanden lærte Japaneserne selv at optræde skabende, men dog stadig bundne af de fremmede Forbilleder. Skulpturens vigtigste Opgave var Fremstillingen af Buddha, der fik den fra Indien laante Type, om end naturligvis noget modificeret. De bedste af de japanesiske Buddhabilleder udmærke sig ved en betagende Gengivelse af Vismandens ophojede Sjælefred og salige Dvælen i Nirvanas Skyggerige. Malerkunsten udviklede sig i flere indbyrdes forskellige Skoler, hvis Værker skattedes højt af de indfødte Samlere. Særlig i det 15de Aarhundrede blomstrede den japanesiske Malerkunst; den frem-

le da med Forkærlighed kinesiske Vismænd, Prospekter af
ske Landskaber og Emner af Kinas legendariske Historie.
Slutningen af det 17de Aarhundrede begyndte en anden Strøm-
at gøre sig gældende i Japans Kunst. Man vendte sig bort
: ældre, mere akade-
: Skolers Beundring for
og gav sig til at stu-
Naturen. Den Skole,
arbejdede efter dette
p, havde dog megen
eelighed ved at vinde
endelse i Landet selv,
ns den paa den anden
er den, der lettest kan
as af den europæiske
gter. Den berømte
sai († 1849) var den
fremragende Repræ-
nt for denne Kunst-
ig. Den japanesiske
kunst staar ligesom
kinesiske i meget nøje
ndelse med Skønskriv-
kunsten. Idet Eleverne
at bruge Penselen paa
adan Maade, at den
ved Drejning af Al-
, ikke blot af Haand-
t, opnaa de efterhaan-
en forbavsende Sikker-
i Linieføringen, som
ides i den flygtigste
: ikke mindre end i det gennemførte Maleri. I fin Opfattelse
ikelthederne i Naturen og Dyreverdenen, i Skildringen af
skabets Stemning og i Kunstens dekorative Side ligger den
esiske Kunsts Styrke. Hvad det skorter paa, er Evnen til det
og monumentale og til — med faa Undtagelser (Buddha) —
nstille Mennesket ikke blot som Karikatur, men ogsaa som Heros.

Fig. 232. Japanesisk Buddhafigur.

Japanesernes Literatur indeholder et temmelig stort Antal Værker i forskellige Retninger. Skønliteraturen bestaar dels af Romaner, dels af lyriske Digte, men indtager i det hele en lavere Rang i Sammenligning med den videnskabelige Literatur. Denne omfatter Fremstillingen af Naturvidenskabens forskellige Grene, mest Efterligninger af tilsvarende kinesiske Værker, desuden Arbejder over Militærvæsenet, Jagt og Fiskeri, Hesteopdrætning, Landvæsen og Forstvæsen, Byggekunst, Havekunst osv. De historiske Videnskaber indtage en ikke ubetydelig Plads; der findes geografiske og etnografiske Skildringer, Krøniker og historiske Fortællinger, Beskrivelser af Landets Fortidsminder, af Genstande af arkæologisk og kunstnerisk Interesse osv. Derimod ere de filosofiske og teologiske Brancher kun lidet dyrkede og kunne næppe opvise noget Værk af Betydning. En ret ejendommelig Gren af den japanesiske Literatur er den store Samling af Værker, der beskæftiger sig med Kvindernes Sysler og Pligter i alle Retninger, og som er bestemt til Lekture for den japanesiske Dameverden.

Japan danner lige saa lidt som Kina nogen Enhed i religøs Henseende. To Religioner strides her om Herredømmet, en national, *Shinto-* eller *Kami-*Dyrkelsen, og en ude fra indført, Buddhismen. Efter i Aarhundreder at have ligget i indbyrdes Fejde leve de nu fredeligt Side om Side, hvad der dog snarere hænger sammen med den almindelige Indifferentisme og Skepticisme i religiøse Spørgsmaal end med nogen egentlig, paa en fast Overbevisng bygget Tolerance. Staten synes mest at ynde Shintoismen og har gjort Forsøg paa at gøre den til officiel Religion, men Buddhismen har langt større Udbredelse, idet dens Tilhængere udgøre omtrent to Tredjedele af Befolkningen.

Om Shintoismen paastaa Japaneserne vistnok med Rette, at den er betydelig ældre i Landet end Buddhismen, og at dens Begyndelse falder sammen med Øernes Bebyggelse. Derimod kan dens Navn ikke gøre Fordring paa nogen høj Alder; det synes først at være blevet tillagt den paa det Tidspunkt, da Buddhismen udbredte sig, til Forskel fra denne. Hovedtrækket i Shintoismen er Dyrkelsen af *Kamierne*, Personificationer af Naturkræfterne og Elementerne, af Forfædrene, Helte, Lokalguddomme osv. I Shintoismens hellige Bøger finder man desuden Læren om fem Hovedguder, men disse ere vistnok yngre Tilføjelser til den oprindelige

Religion. Overhovedet formaar man ikke at erkende Shintoismen paa et saa tidligt Trin, at Indvirkning fra Korea og Kina er udelukket. Intet af de tre hellige Skrifter er ældre end det 8de Aarhundrede e. Kr., og paa dette Tidspunkt vare de kinesiske Ideer allerede almindelig udbredte i Øriget. Det kan næppe betvivles, at der iblandt de Oldsagn og historisk-mytologiske Fortællinger, som danne Hovedindholdet af de nævnte Skrifter, findes adskillige, hvis Oprindelse ligger betydelig længere tilbage i Tiden, men Vanskeligheden bestaar i at udsondre dem fra de senere tilføjede Partier og befri dem for de Omarbejdelser i kinesisk Aand, som de ere undergaaede. Saa meget synes dog at være klart, at medens de øvrige Guder ikke have haft Plads i det oprindelige Panteon, har derimod Solgudinden Amateratsu indtaget en fremragende Stilling, ligesom hun endnu er en af de populæreste Guder i Japan.

En Religion i europæisk Forstand vil man næppe kunne kalde Shintoismen. Den mangler saavel Sædelære som Dogmatik, og dens egentlige Indhold bestaar i det indviklede Ritual, der bør overholdes, naar man skal dyrke Kamierne, som æres med Ofre, og til hvem der henvendes Bønner. Den ydre Form for denne Dyrkelse synes oprindelig at have været meget simpel og uudviklet, men den er efterhaanden under Paavirkning af Buddhismen bleven rigere og mere sammensat. Foran Shintotemplet hæver sig en saakaldet *Torii* eller Galgeport, bestaaende af to Træsøjler med en Overligger, der rager langt frem til bægge Sider. Selve Templet er en simpel Træbygning uden Ornamenter. Det indeholder ikke noget Kultusbillede — saadanne ere ganske fremmede for Shintoismen —, men paa et Bord af umalet Træ staar et rundt Metalspejl som Symbol paa den guddommelige Glans, og en *Gohei*, en lille Træopstander, til hvilken nogle udskaarne og sammenfoldede Papirstrimler ere fæstede. Goheiernes Bestemmelse og Oprindelse er usikker; rimeligst synes den Antagelse, at de anses for at tjene til Opholdssted for Kamien. Spejl og Gohei savnes aldrig i noget Shintotempel; en Krystalkugle, Symbol paa Kamiernes Renhed, findes ofte. Ved Templet er ansat Præster, der i Modsætning til Buddhismens have Lov til at gifte sig, og som under Tiden, naar de ere i Funktion, ere iførte særegne Klæder.

I det 3. Aarhundrede fik Kamilæren en Støtte i Confucianismen, der paa dette Tidspunkt blev indført fra Kina, og hvis Grund-

lære om den barnlige Pietet let kunde bringes i Samklang med Shintoismens Dyrkelse af de afdødes Aander. Særlig hos Adelen

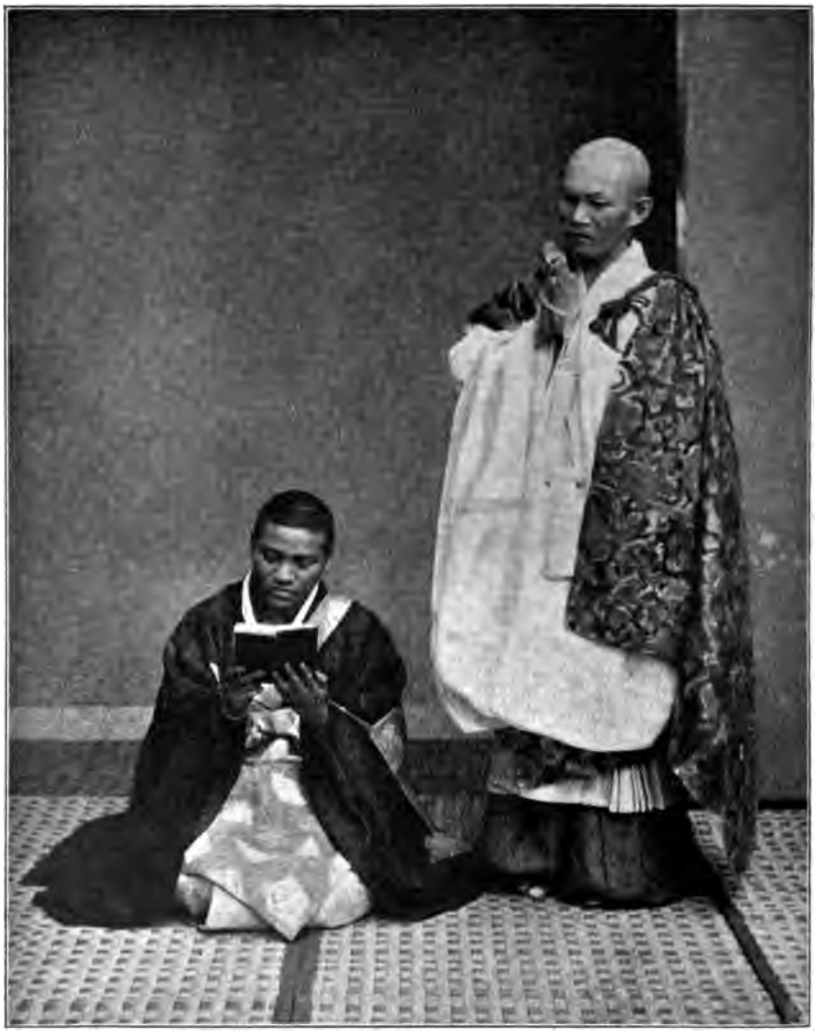

Fig. 233. Japanesiske Bonzer.

fik Confucianismen Indpas, og den prægede i langt højere Grad end Buddhismen de højere Klassers Livsopfattelse.

Buddhismen blev fra Korea indført i Japan i det 6. Aarhun-

drede. Med hele sit rige Apparat af pragtfulde Optog, Templer, Billeder og med sine til Indbildningskraften talende Skildringer af Salighedstilstanden efter Døden og af de helliges Levned vandt den snart stor Udbredelse, navnlig blandt de lavere Folkeklasser, hvis Hovedmasse endnu hylder den. Paa Shintoismen virkede Buddhismen saaledes, at efterhaanden en delvis Sammensmelten fandt Sted; Kamierne optoges i det buddhistiske Panteon paa lignende Maade som de hinduiske Guder og bleve delvis identificerede med Buddha i hans forskellige Fremtrædelsesformer. Et tydeligt Bevis paa den Interesse, hvormed Buddhismen omfattes af Befolkningen, har man i den Omstændighed, at der i Japan opstod Sekter indenfor Buddhismen, repræsenterende forskellige Anskuelser om Moralen og Metafysiken; navnlig det 13de Aarhundrede, der i det hele synes at have været Buddhismens Blomstringstid i Japan, frembragte blandt andre de syv Hovedsekter, der endnu bestaa.

Den japanesiske Buddhisme har ligesom den indiske og den tibetanske sine Munke- og Nonneordener. Præsterne, der kaldes *Bonzer*, skulle leve i Cølibat og maa hverken spise Kød eller Fisk; de afrage Haaret og gaa klædte i lange, folderige Dragter. De nyde ikke nogen synderlig stor social Anseelse. De buddhistiske Templer ere langt prægtigere udstyrede end de shintoistiske; det ydre dækkes af ofte fortræffeligt udført, delvis lakeret Snitværk, medens det indre er opfyldt af Gudebilleder, Røgelsekar, Relikvier, Votivgaver, Lamper, Lysestager, Musikinstrumenter og broderede Tæpper.

Fig. 234. Mongolsk Telt i en kinesisk By.

NORD- OG CENTRALASIATISKE FOLK.

SKØNT Asien sikkert er den Verdensdel, der frembyder den største Afveksling i antropologiske og etnografiske Forhold, findes der dog her paa lignende Maade, som Tilfældet er i de øvrige Kontinenter, et enkelt Folk, der i ganske særlig Forstand kan siges at være knyttet til denne Verdensdel. Ligesom Indoeuropæerne væsentlig udgøre Europas Befolkning, Bantu-Negerne Afrikas, Indianerne Amerikas og Australierne Australiens, saaledes ere *Mongolerne* uden Tvivl det Folk, der er det mest karakteristiske for Asien. Der har paa de foregaaende Sider været Lejlighed til at dvæle ved nogle Folk af denne vidtudbredte Stamme. Bagindierne, Tibetanerne og Kineserne danne den ene af de to Hovedafdelinger, i hvilke vi med Fr. Müller dele Mongolerne, nemlig den, hvis Sprog karakteriseres som enstavelses. Af de til den anden Hovedafdeling hørende Stammer, der alle tale Flerstavelses-Sprog, ere Japaneserne omtalte. Nu vender Skildringen sig til de øvrige herhen hørende Folk, der alle, med Undtagelse af *Koreanerne*, som staa Japaneserne nær, sammenfattes under Benævnelsen de ural-altaiske Folk.

Indtil for faa Aar siden var Korea lukket for Europæerne paa lignende Maade som Kina og Japan, og endnu er dette Land og dets Indbyggere kun lidet kendte. ***Koreanerne*** synes at være et Blandingsfolk, hvis ældste Bestanddele ere de i den **østasiatiske Historie** oftere forekommende *Sien-pi* og de i Halvøens sydlige Egne bosatte ***San-han*** (d. v. s. de tre Han'er, nemlig *Ma-han*, *Pian-han* og *Shin-han*). I det **2det Aarhundrede** f. Kr. trængte saa *Kao-li*, et Folk af mongolsk Afstamning, erob**rende ind** i Landet og gav de overvundne sit Sprog og sine Sæder. De nuværende **Koreanere ere** Resultatet af de nævnte tre Stammers Blanding. I det ydre ligne **Koreanerne** Japaneserne en Del; de ere af Middelhøjde, kraftigt byggede, med frem**staaende** Kindben, indtrykket Næse, skraa Øjne, sort Haar og sparsom Skægvækst.

Fig. 235. Koreanere. *

Den Finhed i Omgangsformer og Optræden, der er saa almindelig iblandt Kineserne og Japaneserne, træffes ikke hos Koreanerne. Til Gengæld findes der hos disse maaske mere egentlig Godmodighed, Ærlighed og Hjertelighed end hos deres Naboer. Overfor fremmede, til hvem de nære Tillid, lægge de megen Imødekommenhed og Velvillie for Dagen, og europæiske rejsende, som i længere Tid have opholdt sig blandt dem, ere enige om at sætte megen Pris paa dem. Koreanerne bo i lave Huse af Ler og Træ med Tag af Straa eller Tegl. Møblementet og Husgeraadet er tarveligt og faatalligt, ligesom Husets Indretning og Udstyrelse i det hele ikke røber Sans for Orden, Hygge eller Renlighed. Føden bestaar væsentlig af Ris og forskellige Gemyser, Fisk, Fugle og Svinekød; Kød af Hornkvæg nydes meget sjældent, da Kvægavlen er lidet udbredt. I Modsætning til Kineserne, fra hvem Koreanerne

* Fotografierne til Fig. 235, 237, 249 og 250 skyldes velvillig Meddelelse af Dr. J. D. E. Schmeltz, Direktør for Rijks ethnographisch Museum i Leyden.

ellers have modtaget saa mange Skikke, spiser man ved Hjælp af langskaftede Skeer, togrenede Gafler og Knive. The yndes ikke meget; des mere udbredt er Nydelsen af en af Hirse eller Ris tilberedt berusende Drik. Polygami er tilladt, men findes paa Grund af de dermed forbundne Omkostninger udelukkende hos Rigmænd. Kvindernes Stilling før og i Ægteskabet er omtrent ligesom i Kina; maaske endnu mere end her er den koreanske Hustru bunden til Hjemmet, som hun næsten aldrig forlader. Noget anderledes er dog Forholdet hos den agerdyrkende Landbefolkning, idet Kvinderne her deltage i Markarbejdet. Ved Ægteskabets Indgaaelse finde ikke mange Ceromonier Sted; saa snart Brudgommen er bleven enig med Brudens Fader om Størrelsen af den Sum, han skal yde som Vederlag for Pigen, tager han hende til sig som sin Ejendom, over hvilken hans Dispositionsret er ubegrænset. Heller ikke Begravelserne give Anledning til at udfolde nogen større Festlighed; Liget lægges i en Kiste eller indhylles blot i Ligklæderne og begraves derefter; Ligbrænding finder kun undtagelsesvis Sted, og da især blandt de højerestaaende Klasser. Sørgeklæder bæres kun sjældent, næsten udelukkende ved Forældrenes Ligfærd. Landet styres af en Konge med uindskrænket Magt, ved Hjælp af en talrig, bestikkelig og udsugende Embedsstand, der rekruteres fra den privilegerede Arveadel. Borgerstanden bestaar af de industridrivende og Haandværkerne i Byerne; under dem følger Hovedmassen af Folket: Agerdyrkere, Hyrder, Jægere, Fiskere, og endelig, lavest paa den sociale Rangstige, de livegne, der have Ret til at løskøbe sig, og som i det hele behandles med megen Mildhed. Den officielt anerkendte Religion i Korea er Buddhismen, der blev indført fra Kina ved Aar 400 e. Kr. Den nyder dog kun meget ringe Anseelse, og dens Præster, der udmærke sig ved en ganske ualmindelig Grad af Uvidenhed og moralsk Elendighed, rangere kun over de livegne. Af Templer og Klostre findes kun faa, og de ere alle i den ynkeligste Forfatning, foragtede og afskyede af Mængden.

Hovedgruppernes Fordeling indenfor de ural-altaiske Folk vil kunne ses af hosstaaende skematiske Oversigt.

Ural-altaiske Folk.

Uraliere. — Altaier.

Samojeder. Finner. — Tunguser. Mongoler. Tyrker.

Ugrier. Bulgarer. Permier. Finner. — Østmongoler. Vestmongoler. Burjæter.

Jakuter. Tatarer. Kirgiser. Kasaker. Usbeger. Turkomanner. Karakalpaker. Nogaier m. fl.

Den uralske Folkestamme deles i to Grupper, den samojediske og den finske.

1. *Samojedernes* Navn afledes af det russiske Ord Samojed, der betyder en Selvspiser, ɔ: en Menneskeæder, men er vistnok opstaaet ved en Misforstaaelse, idet der ikke vides noget om, at Kannibalismen har været udbredt blandt Samojederne. Selv kalde de sig i den jurakiske Dialekt *Hasawa* og *Njenetje*, i den tawgyiske *Ana sang*, hvilke alle ere Betegnelse for »Menneske«. Nu til Dags ere Samojederne kun ubetydelige Rester af et tidligere langt mægtigere og mere udbredt Folk, der oprindelig synes at have været bosat paa de sajanske Bjærge, og herfra at have udbredt sig i Obis og Jenissejs Opland, men senere at være bleven sprængt af de indtrængende ostjakiske og tatariske Stammer og trængt længere mod Nord til dets nuværende Hjemsted. Dette bestaar af Egnene langs det nordlige Ishav fra det hvide Hav med

Vest til Chatanga-Bugten mod Øst. Oceanet danner Grænsen for deres Udbredelse mod Nord; mod Syd naa de til de sajanske Bjærge. Samojederne tale flere forskellige Dialekter og kunne efter disses lokale Udbredelse inddeles i fire Stammer. Skovene og Tundraerne mellem det hvide Hav og Jenissej beboes af *Jurakerne*. Inden for den af dem talte Dialekt kan man sondre mellem fem Mundarter, den *Kanin-timanske*, den *Ishemske*, den *Bolschesemel-obdorske*, den *Kondiniske* eller *Kasymiske* og den *Jurakiske* i snævrere Forstand. Den anden Hoveddialekt tales af *Tawgyerne* eller *Avamerne*, der ere Jurakernes østlige Naboer, og hvis Land strækker sig fra Jenissej til henimod Chatanga-Bugten. Mellem Jurakerne og Tawgyerne bo i en lille Enklave ved nedre Jenissej den tredje Hovedstamme *Jenissejerne*, der omfatter to Underafdelinger *Chantai-Karassinerne* og *Baichaerne*. I de skovrige Egne om Obi mellem Tym og Tschulym leve *Ostjakerne*, hvis Sprog falder i tre mindre Dialekter, den

Fig. 236. Samojediske Kvinder *.

Tym-Narymske, der tales i de nordlige Egne, den *Ketske*, der tales i de mellemste, og den *Tschulymske*, som tales i de sydlige.

Til Samojederne henføres nogle Stammer, der i nyere Tid under Paavirkning fra Tyrker og Burjæter have opgivet deres Sprog og Skikke. Af disse Stammer bo *Sojoterne* i Landstrækningerne mellem de sajanske Bjærge og Altai; de benævnes af Kineserne, under hvis Herredømme de nu staa, *Ul-yang-hai*. Øst for Jenissej og Nord for de sajanske Bjærge bo ved Tuba-Floden *Matorerne*. *Koibalerne* leve paa bægge Bredder af Jenissejs øvre Løb, *Karagasserne* i de sajanske Bjærge ved Uda-Floden og *Kamassinzerne* omkring Abakansk og Kansk.

Alle de Samojedestammer, der ikke som de sidstnævnte ere blevne paavirkede af Folk med højere Kultur, ernære sig som Nomader; om Sommeren opholde de sig paa de skovløse Tundraer langs Ishavets Kyst og drage, saasnart Efteraaret indtræder, længere mod Syd. Naar Isen har lagt sig over Strømmene, drager man ad disse naturlige Veje til de store Skovstrækninger i de længst mod Syd liggende Dele af Samojedernes Omraade. Ofre af Rensdyr bringes Aanderne dels som Tak for den

* Fig. 236, 238, 239, 242 og 244 ere tagne fra Uchtomskij, Orientreise des Kaisers von Russland Nicolaus II. Bd. II. Leipzig 1899.

lykkelig tilendebragte Sommer, dels for at stemme dem gunstig og opnaa deres Beskyttelse til Rejsen til Vinterbostederne. Rensdyrhjorder udgøre Familiens Rigdom. Skindet anvendes til Dragter, Kødet til Føde, og Samojeden kender intet andet Husdyr end Renen og Hunden. Den afrettes til at trække den lette Slæde, paa hvilken man læsser alt, hvad man ejer, naar man drager fra den ene Græsgang til den anden. Med stor Omhu og, efter fattig Lejlighed, betydelig Pragt udstyrer Samojeden sin Hustrus og sine voksne Døtres Slæder og Rensdyrseletøj. Men det er ogsaa næsten det eneste Hensyn, der vises Kvinden. Hun indtager i øvrigt en fuldstændig underordnet Stilling; idet hun købes af Manden, betragtes hun ganske som hans Ejendom, over hvilken han kan disponere efter Behag. De religiøse Ideer bestaa i Troen paa Aander, der dels befolke de levende og livløse Naturgenstande, dels ere de afdødes Sjæle, som flakke om og vise sig for de efterlevende i Søvne, i Regelen for at fordre et eller andet Offer. Over alle de underordnede Dæmoner og Aander hersker Overguden *Num*, der lever i Himlen, hvorfra han gennem Storm eller Torden aabenbarer sig for Menneskene. Aanderne tilbedes under Form af ejendommelig formede Klipper og Træer eller udskaarne og paaklædte Trædukker. Talrige Shamaner, der dels give sig af med Lægekunsten, dels med alt til Gudsdyrkelsen henhørende, staa i stor Anseelse og raadspørges flittig.

2. *Finnerne* have i en Tid, der ligger forud for den skrevne Histories Begyndelse, adskilt sig fra den fælles mongolske Urstamme og have udbredt sig over en stor Del af det nordøstlige Europa og tilgrænsende Dele af Asien. Man kan dele den finske Gren i fire Familier. Den første af disse er *Ugrierne*, til hvilken høre tre forskellige Folk. De to af disse, *Ostjakerne* og *Vogulerne*, bo i Guvernementerne Tobolsk, Tomsk og Perm; de ernære sig som Jægere og Fiskere og staa væsentlig paa samme Trin som Samojederne. En ganske anden Udvikling har det været det tredje Folk, *Magyarerne*, forbeholdt at gennemløbe. Under Folkevandringens Storme forlode de deres Hjemstavn ved Ural, hvor de levede Side om Side med Ostjaker og Voguler, og droge længere mod Syd. Deres vekslende Skæbne under Bulgarernes og Chazarernes Herredømme kan ikke her omtales; der skal kun mindes om, at de som Forbundsfæller af den østromerske Kejser i 9. Aarhundrede fik fast Fod i Ungarn, som siden da har været deres blivende Hjem.

Til den ugriske Familie synes ogsaa *Baschkirerne*, *Meschtcherjækerne* og *Teptjærerne* at burde regnes. De leve paa det vestlige Affald af Urals mellemste og sydligste Dele; Islam har faaet megen Udbredelse hos dem og har meddelt dem Elementer af den fællesmuhammedanske Kultur.

Bulgarerne eller Volga-Familien er den anden af den finske Grens Hovedafdelinger. I Middelalderens første Aarhundreder spille som bekendt Bulgarerne en betydelig Rolle, ligesom deres Navn endnu er bevaret i Benævnelsen paa en af Staterne paa Balkanhalvøen. Herhen høre endvidere flere Folk, der leve i forskellige Egne af det europæiske Rusland, og som nu i højere eller mindre Grad have tilegnet sig de omboende Russeres Levevis, nemlig *Tscheremisserne*, der selv kalde sig *Mari* eller *Mara* (ɔ: Mennesker), og *Mordvinerne*, der deles i Stammerne *Mokscha* og *Ersa*. *Tschuvascherne*, der ligeledes leve i det europæiske Rusland, høre ifølge Afstamning til Bulgarerne, men tale nu en tyrkisk Dialekt.

Den tredje Hovedgruppe danne *Permierne*; ogsaa de til denne Gruppe hørende Folk leve i det europæiske Rusland. I Guvernementet Perm, de gamle Nordboeres Bjarmeland, bo de egentlige *Permiere*, Nord for dem, ved Petschora og Dvina, *Syrjænerne* og ved Floderne Kama og Vjatka *Votjakerne*.

Langt betydeligere end de foregaaende er den fjerde Gruppe, den *finske*, der bebor Østersøens østlige Kystlande. Længst mod Nord og Nordvest leve *Lapperne (Sabme)*, fordrevne til Norges, Sveriges og Ruslands nordligste Egne af de fremtrængende *Finner*. Disse, der selv kalde sig *Suomalaiset*, bestaa af to Stammer, *Karelierne (Karjalaiset)* og *Tavasterne (Hämälaiset)*; de sidste bo i Finland, Vest for en Linie fra Viborg til den botniske Bugt, de første Øst for denne Linie samt i Inger. manland og de nordlige og vestlige Dele af de russiske Guvernementer Archangelsk og Olonetz. Til Tavasterne høre *Vepserne (Vepsälaiset)*, *Vesserne* eller *Nord-Tschuderne* og *Voterne (Vatjalaiset)* eller *Syd-Tschuderne*, alle i Guvernementerne Olonetz og Novgorod samt i Ingermanland. Til Karelierne henhørte to nu uddøde Folk, *Bjarmerne* (af Russerne kaldt *Permier*, ikke at forveksle med de ovenomtalte Folk af samme Navn), som bleve overvældede af Russerne og dels udryddede eller absorberede, dels tvungne til at udvandre, samt *Kvænerne*, hvis Land laa ved den nordligste Ende af den botniske Bugt, og som efterhaanden ere gaaede op i Lapperne.

Til de finske Folk i snævrere Forstand høre ogsaa *Ehsterne (Virolaiset)*, der siden det 8de Aarhundrede bebo Ehstland og Livland.

I Livland boede tidligere *Liverne*, der ligeledes udgøre en Gruppe af Finnerne. De bleve dels fordrevne, dels amalgamerede af de indtrængende slaviske Letter og bebo nu i en smal Bræmme en Strækning af omtrent 10 Mil af Kurlands Nordspids. Til Liverne hørte de nu uddøde *Krevinger*.

Fig. 237. Goldisk Kvinde.

Den altaiske Folkestamme deler sig i tre Grene, den tungusiske, den mongolske og den tyrkiske.

1. Til den første Gren henregnes *Tunguserne* og *Mandschuerne*. Tungusernes Hjemstavn er den med Urskove, Bjærge og Sumpe opfyldte vidtstrakte østlige Del af Sibirien. Mod Nord begrænses den af Ishavet, mod Vest af Jenissej, mod Syd af Kina, mod Øst af de af Tschuktscher og Korjaker beboede Egne. Tunguserne deles i flere Stammer, nemlig *Tschapogirerne*, *Orotongerne*, *Orotschonerne*, *Maniagrene* ell. *Manægrene*, *Daurierne*, *Khoadsongerne*, *Ghelghanerne* eller *Golderne* og *Manguterne*.

Hos Tunguserne findes de for hele den mongolske Race ejendommelige Træk skarpt udprægede. Ansigtet karakteriseres ved de stærkt fremspringende Kindben, de skraa Øjenaabninger og den ved Roden noget indtrykkede Næse. Den store, firkantede Pande giver Ansigtet et intelligent Udtryk, der yderligere fremhæves ved de mørke, livlige Øjne. Hudfarven har et svagt gulligt Skær, men nærmer sig iøvrigt meget til Europæernes. Mændenes Haar er altid sort, Kvindernes derimod ikke sjeldent mørkebrunt. Skægget vokser tyndt og spredt; i Reglen udrykker man omhyggelig hvert Haar. Væksten er slank og middelhøj; Legemets forskellige Dele staa i et harmonisk Forhold til hverandre og udmærke sig ofte ved en ejendommelig sirlig

Bygning, der dog ingenlunde udelukker, at Skikkelsen i sin Helhed gør Indtryk af Udholdenhed og Kraft. Tungusernes Karakter roses af de fleste rejsende i høje Toner. Gæstfrihed, Godmodighed, Venlighed mod fremmede, Tapperhed og hurtig Opfattelsesevne nævnes som de mest fremtrædende Egenskaber. Løgn og Tyveri ere ukendte Laster; grovere Forbrydelser skulle næsten aldrig forekomme. Indbyrdes hersker der i Regelen Fred og Enighed; Stridigheder, som ikke kunne bilægges med det gode, afgøres ved Tvekamp. Jagt og Fiskeri ere Tungusernes Livserhverv og yde Hovedbestanddelene af den daglige Kost. Fra Planteriget hentes forholdsvis faa Næringsmidler. I nyere Tid har Tobak og The vundet stor Udbredelse. Som Jægere og Fiskere ere Tunguserne henviste til at flakke om i de vidtstrakte Skove, der dække Størstedelen af deres Land. Hver Familiegruppe har sit fra gammel Tid nøje afgrænsede Omraade. indenfor hvilket den har Eneret til at fælde Vildtet. Som Jægere

Fig. 238. Tunguser.

vise Tunguserne sig i Besiddelse af stor Dygtighed og megen Snildhed, hvad der navnlig lægger sig for Dagen ved Konstruktionen af de sindrige Selvskud-Apparater. Rensdyret er det eneste Husdyr. Industrien indskrænker sig til Frembringelsen af Knive, Spyd- og Pilespidser o. l. samt til Forfærdigelsen af de af Dyreskind syede Dragter og det tarvelige Husgeraad.

Mandschuerne bebo det efter dem opkaldte Land ved Kinas Nordøstgrænse. Oprindelig, inden de kom i Berøring med den kinesiske Kultur, vare de et raat og kraftigt, krigersk og energisk Folk, der plagede deres civiliserede Naboer med idelige Røvertog. Som bekendt lykkedes det dem i Aaret 1644 at bemægtige sig Kinas Kejsertrone, som det af dem stiftede Dynasti endnu stadig besidder. Under Paavirkning af de undertvungnes høje Civilisation opgav Mandschuerne deres hidtidige Nomade- og Røverliv og bleve efterhaanden mere og mere absorberede af Kineserne, der ustandselig have udbredt sig i Mandschuriet. Enkelte mindre Stammer af Mandschuerne have dog endnu bevaret deres oprindelige Levevis og de religiøse Anskuelser af shamanistisk Art, som tidligere vare fælles for det hele Folk. Saaledes navnlig

Lamuterne ved det okotske Hav og *Schibæerne (Sibo* eller *Sipu)* i Ili's Floddal ved den russisk-kinesiske Grænse. I ældre kinesiske Kilder nævnes adskillige andre tungusiske eller mandschuiske Stammer; i det 11. Aarhundrede f. Kr. omtales *Su-tschin,* der formodes at være identisk med en nulevende Stamme ved Navn *Niutschi,* og ved Aar 263 e. Kr. skal en Stamme *Iliu* have bragt den kinesiske Kejser Tribut, bestaaende af Vaaben og Skind.

Fig. 239. Ung Mongol.

2. Den mongolske Gren deles i tre Familier: Østmongolerne, Vestmongolerne og Burjæterne.

Østmongolerne leve i Mongoliet, der mod Nord begrænses af Sibirien, mod Syd af Kina, mod Øst af Mandschuriet og mod Vest af det høje Tatari. De falde i to Grupper: *Schara-Mongolerne,* der bebo Landets sydlige Dele, og *Kalka-Mongolerne,* der leve Nord for Ørkenen Gobi.

Vestmongolerne kaldes ogsaa *Kalmukker.* Deres Hjemland er Dsungariet. Herfra bleve de imidlertid dels ved indre Stridigheder, dels ved de Folkebevægelser, der fremkaldtes ved Djingiskhans Erobringstog, nødsagede til at udvandre. De vendte sig navnlig mod Vest, overskrede Kirgisersteppen og naaede endelig Egnene om Urals og Volgas Mundinger. Her boede de indtil 1771, da en Del af dem under store Besværligheder vendte tilbage til deres oprindelige Udgangspunkt, hvor de kom til at staa under kinesisk Herredømme under Navn af sorte Kalmukker eller Bjærg-Kalmukker. En Del blev tilbage ved Volga og lever endnu her som Nomader paa Stepperne Nord og Øst for det kaspiske Hav. Endelig findes i Guvernementet Tomsk en Kalmukstamme, der kaldes de hvide Kalmuker eller *Teleuter (Tulunguter),* og som ere blevne tyrkiserede.

Burjæterne eller *Buræterne* bebo Landet om Bajkal-Søen, fra hvilken de strække

Fig. 240. Kalmuk *.

sig henimod den kinesiske Grænse og Lena's Flodsystem. Allerede før Djingiskhans Optræden skulle de have været bosatte paa det Sted, hvor man nu træffer dem.

De tre nævnte Folk ernære sig nu væsentlig som Nomader og bekende sig til den lamaistiske Form af Buddhismen; i Nutiden spille de ikke nogen politisk Rolle, men som bekendt var Forholdet ganske anderledes i ældre Tid. Under Ledelse af saa fremragende Herskere og Krigere som Djingiskhan, Tamerlan og Baber oversvømmede de ikke alene store Dele af Asien, men trængte ogsaa ind i Europa. Det mongolske Rige var det største, Verden endnu havde set, men tillige det daarligst grundfæstede. Politisk Begavelse og Evne til at modtage den højere Kultur, som de overvundne Folkeslag vare i Besiddelse af, synes Mongolerne at mangle, og Buddhismen er vistnok den eneste varige Erhvervelse, de have gjort paa Aandslivets Omraade.

I ydre ligner Mongolen ganske de i det foregaaende skildrede Folk af samme Familie. Ansigtstypen er meget ensartet, med fremspringende Kindben, skraa Øjeaabninger, gullig Hudfarve, sort Haar og tyndt Skæg. Højden er i Regelen som en middelhøj Europæers; hele Skikkelsen gør et kraftigt og udholdende, men tillige noget plumpt Indtryk. Med Hensyn til Karakter og aandelige Egenskaber staa Mongolerne afgjort tilbage for Tunguserne. Et vist Flegma præger Mongolens Aandsliv paa alle Omraader; kun naar han bliver ophidset, er han i Stand til at underkaste sig vedholdende Anstrængelser, saaledes som den Gang han strakte sine Erobringstog over Asien, opfanatiseret af sine overlegne Høvdinger. Det medfødte Hang til en rolig Levevis blev senere, da Folket var faldet til Ro, yderligere forstærket ved Antagelsen af Buddhismen, hvis Virkning paa Centralasiens Karakter sikkert har været overordentlig stor. I alle sociale Forhold hersker hos Mongolerne som hos Kineserne [illegible] er [illegible] paa patriarkalsk Vis, og de store

Fig. 241. [illegible]

* [illegible] til Fig. 240, 241 og 243 ere tagne fra Collection anthropologique [illegible] Paris 1884.

Fig. 242. Burjæter.

Sammenslutninger, Horden og Stammen, hvile paa det samme Grundlag som Familien. En Følge heraf er en stærkt udpræget Konservatisme af lignende Art som den, der genfindes hos Kineserne. Livlig Indbildningskraft vil man ikke søge hos et Folk af denne Aandsretning, og Mongolernes Præstationer i Retning af Poesi, Filosofi og Religion ere prægede af en overordentlig Nøgternhed. Venskab og Kærlighed høre ikke til Folkets Dyder; paa alle Omraader træffer man en beregnende og skarp, men begrænset Forstand. Mongolernes hele Levevis, Dragt, Boliger, Næringsmidler, Sæder og Skikke ere saadanne, som følge af en nomadiserende Tilværelse. Dragten er meget tarvelig i Form og Udstyrelse; den bestaar af en Hue, en lang Kofte af Bomuldstøj eller Skind og et Par langskaftede Støvler med tykke Saaler. Kvinderne bære Dragter af samme Snit som Mændenes, dog ofte noget mere pyntelige. Den højeste Grad af Urenlighed udmærker saavel Klæderne som Mongolernes personlige

Fig. 243 Kalmukkisk Telt.

Udstyr og Ejendele i det hele taget. Det er ganske ukendt nogensinde at skifte Tøj; man bærer den samme Dragt, indtil den falder af Kroppen i Laser. Ikke heller paa Legemet kommer der nogensinde en Draabe Vand med Mongolens gode Vilje De fleste gaa i Graven uden i hele deres Liv at have vasket sig. Boligerne bestaa af Filttelte; et let, med Snore og Læderremme sammenbundet Trægitterværk danner Stellet, over hvilket man anbringer store, af Kamelhaar forfærdigede Tæpper. I Regelen er et mongolsk Telt 4—6 M. i Gennemsnit og omtrent 3 M. højt i Midten, omtrent halvt saa højt ved Sidevæggene. Langs disse anbringes Familiens Ejendele i Stabler paa Jorden eller ophænges i Poser paa Træstellet. Da man aldrig renser Tæpperne, og da om Vinteren baade Kalve, Lam og Hunde færdes i Teltet sammen med dets menneskelige Beboere, vil det let forstaas, at man maa være udrustet med en Mongols Flegma og Ligegyldighed for Snavs og Angreb af Insekter for at kunne udholde Tilstanden. Føden bestaar af The, der nydes paa lignende Maade som hos Tibetanerne, sur Mælk, Melgrød, tilberedt af Hvedemel, der købes fra de omboende agerdyrkende Folk, samt Kødet af de selvdøde Husdyr (Hest, Kamel, Faar og Horn-

:væg). Det er kun ganske undtagelsesvis, at man slagter et Dyr af Hjorden. Af Mælken udvinder man ved Destillation en stærkt berusende Brændevin. — Efter gammel Sæd har Mongolen kun Ret til at have een Ægtehustru, men Antallet af Medhustruer er overladt til hans Forgodtbefindende. Hustruen behandles i det hele ned Venlighed, men Hovedmængden af de huslige Arbejder paahviler hende og gør iendes Liv lidet misundelsesværdigt. Overfor Børnene vise Mongolens bedste Egenskaber sig; han er en opofrende og kærlig Fader for dem, men paa den anden Side forstaar han rigtignok ikke at opdrage dem; saasnart Moderen ikke mere behøver at age sig af dem, have de Lov til at gøre, hvad de ville. Dog bør det fremhæves, at Alderdommen nyder den største Anseelse og Respekt; Eksempler paa, at et ældre Familiemedlems Raad eller Befaling ikke bliver punktlig adlydt, ere yderst sjældne. Mongolerne ere delte i sociale Klasser. Højest staar Adelen, der udgøres af Fyrsternes Slægtninge, og som besidder al Jord. Dernæst følger Gejstligheden, de buddhistiske Lamaer, der nyde stor Anseelse trods deres ofte meget lave moralske og intellektuelle Standpunkt. Resten af Folket danner en forskelsløs Mængde, der staar temmelig retsløs overfor Magthaverne. Den patriarkalske Regerings- og Samfundsform, der i tidligere Tid var almindelig hos Mongolerne, men som nu er mere eller mindre sprængt, ordnede alle Stammer og Familier efter et bestemt Skema. Grundlaget for Ordningen var Familien; flere beslægtede Familier dannede en *Khoton*, der ledes af en ældste, *Aga*. Flere Khotoner dannede en *Aimak*, i hvis Spidse der stod en *Saisang* med arvelig Myndighed. Flere Aimaker dannede en *Ulus*, hvis Overhoved kaldtes *Noyon*. Flere Uluser dannede en Stamme under en *Taischa*, og samtlige Stammer dannede et Folk, der ledede af Khanen. — Som flere Gange nævnt i det foregaaende, er Buddhismen nu bleven indført hos Mongolerne og har dels afløst, dels assimileret den tidligere Religion, der var af shamanistisk Art. Rundt omkring i Steppen findes der Templer og Klostre med Forstandere, der ere afhængige af Dalai Lama i Lhasa. En Undtagelse herfra danner Kalmukkernes Overlama i Bazar Kalmuk ved Astrachan, der siden Begyndelsen af dette Aarhundrede udnævnes af den russiske Regering.

3. Den store Folkestamme, der efter Hovedfolket benævnes *Tyrker*, har vistnok oprindelig hørt hjemme i Turkestan eller de Nord for dette liggende Bjærgegne. Den Omstændighed, at en enkelt tyrkisk Stamme, Jakuterne, hvis Hjemland ligger betydelig nordligere end Turkestan, ikke synes at være vandret langt fra det oprindelige Udgangspunkt, tør maaske antyde, at dette har ligget noget nordligere end almindelig antaget. Forholdsvis tidligt kom de tyrkiske Folk i Berøring med Europæerne, — allerede ved Kristi Fødsel havde Romerne Efterretning om deres Tilværelse i Centralasien, — men det var dog først meget senere, at de kom til at spille en verdenshistorisk Rolle. De Statsdannelser i Centralasien, som skyldes deres Virksomhed, fik foreløbig kun Betydning for det kinesiske Rige, der snart bekæmpede dem, snart stod i venskabeligt Forhold til dem. Herom melde (foruden de kinesiske Kilder) to til vor Tid bevarede Indskrifter i en ren tyrkisk Dialekt og nedskrevne i et ejendommeligt Alfabet, som det for faa Aar siden lykkedes vor Landsmand Prof. Vilh. Thomsen at dechiffrere og tyde*. I Aaret 745 blev dette tyrkiske Rige omstyrtet af *Uigurerne*, der atter halvtredsindstyve Aar senere bleve betvungne af Kirgiserne.

Nu bestaar den tyrkiske Gren af følgende Familier:

Jakuterne, den nordligste Stamme af alle Tyrkerne, leve paa bægge Bredder af

* Inscriptions de l'Orkhon déchiffrés par Vilh. Thomsen. Helsingfors 1896.

Lena til denne Flods Munding, omgivne mod Syd af Tunguserne, der skulle l drevet dem bort fra Egnene om Bajkal-Søen, ved hvilken Traditionen henlæ deres oprindelige Hjemstavn. Den jakutiske Dialekt er af stor Interesse, fordi gennemgaaende staar paa et æ Standpunkt end de øvrige tyrk Stammers Sprog og i højere Grad disse har været bevaret for frem Indflydelse. Jakuterne, der leve Nomader, tælle næppe mere 200.000 Mennesker; de have nu taget Kristendommen, men ingenlu opgivet deres ældgamle Tro paa A der og deres Tillid til Shamaner Trolddomskunster.

[illegible]

Under Navnet *sibiriske Tata* sammenfatter man en Række tyrk Stammer, der have trængt sig in de oprindelig af Samojeder og Fin beboede Strækninger og blandet med disse Folk. Man skelner mel følgende Grupper: a Tatarer ved bolsk og Tomsk, b Tatarer ved nissejsk, c de tidligere nævnte *[illegible]* eller hvide Kalmakker, som rindelig vare Kalmukker, men nu gan have antaget tyrkisk Sprog og Le vis, samt d *Barabinzerne* eller Stammer, der leve paa Steppen Bar mellem Irtisch og Ob.

De sorte *Kirgiser*, *Kalka-Ki* ser eller *Buruter* af Russerne kald *[illegible] Kirgisi* d. v. s. v Bjerg-Kirgiser, bebo navnlig det k siske Turkestan, men strække sig fra i alle Retninger, idet de som mader færdes over vide Strækni Kirgiserne deles i to Hovedgru *On* Højre og *Sol* Venstre, der l bestaar af flere Stammer og Famil De nordligst boende Kirgiser staa i nogen som helst indbyrdes Forbinde men danne en Række ganske uafhæn Smaasamfund, der bestandig lig Fejde med hverandre. I den ny Tid ere de frivillig komne under russisk Herredømme. Mest bekendt blandt de Afdeling af Kirgiserne er den kun lidet talrige Stamme *[illegible]*, hvis væsentl Livserhverv er Hesteavlen, der drives efter en stor Maalestok. Hos de syd Kirgisere træffer man større Sammenhold mellem Stammerne, og den gamle

deling er i hvert Fald delvis bevaret. De fleste sydkirgisiske Stammer *(Sary-Bagisch, Bogu, Sultu, Tscherik, Sayak, Tschon-Bagisch, Bassyz)* høre til *Tagaierne*, der danne den ene af de to Hovedgrene, i hvilke Onerne dele sig, medens Stammer henhørende til den anden Hovedgren *(Adhene)* forekomme sjældnere i de sydlige Egne af Kirgisernes Omraade. Efterhaanden som Rusland udvider sin Magt og Indflydelse i Centralasien, bliver det Omraade, paa hvilket Kirgiserne ustraffet kunne drive deres fra gammel Tid fast organiserede Udplyndring af Handelskaravanerne, mindre og mindre. De muhammedanske Fyrster, under hvis Herredømme Kirgiserne nominelt stode inden Russernes Fremtrængen, vare ganske ude af Stand til at holde Styr paa de røveriske Nomadehorder, og hele den centralasiatiske Handel kunde ikke ret udfolde sig under de ugunstige Forhold, der saaledes vare beredte for den. Ogsaa de udenfor den russiske Indflydelsessfære omstrejfende Stammer i Egnene om Kaschgar *(Alaikirgiser)* ere begyndte at nære en gavnlig Frygt for altfor grove Brud paa Ejendomsretten.

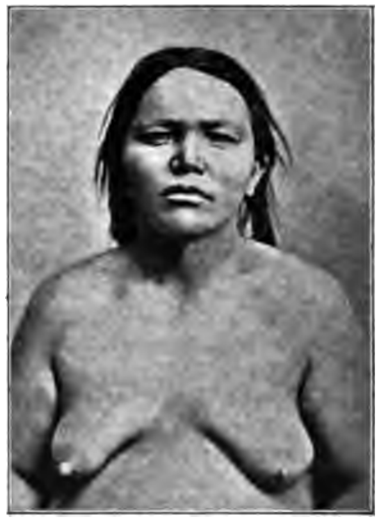

Fig. 245. Kirgisisk Kvinde*.

Kasakerne (ↄ: Fribyttere; af Russerne og senere af andre fejlagtig kaldte Kirgiser) ere af alle de tyrkiske Stammer den, som har naaet den videste Udbredelse. Man inddeler dem i tre Horder, den store, *(Ulu Dschus)*, der for største Delen lever i Jarkand, Utschi, Taschkend og Turkestan, den mellemste *(Orta Dschus)*, der bebor Strækningerne om Bajkal-Søen til hen imod Tobols' Kilder, og den lille *(Kytschyk Dschus)*, der bor i Egnene Nord for det kaspiske Hav og Aralsøen. I Udseende og Levevis adskille Kasakerne sig ikke væsentlig fra Kirgiserne, med hvem de ofte forveksles. Agerbrug findes næsten slet ikke; alle Stammer leve som Nomader, der med deres Hjorder opholde sig om Sommeren paa Græsgangene i Bjærgene, medens de om Vinteren opslaa deres Telte paa Steppen. Medens den store Horde væsentlig staar under kinesisk Herredømme, ere den mellemste og den lille (der er den talrigste af alle tre) russiske Undersaatter. Alle Kasaker ere Muhammedanere, om end ikke meget pligtopfyldende.

Usbekerne omtales i det 10de Aarhundrede under Navnet *Ghuser*, medens deres nuværende Betegnelse først skriver sig fra det 15de Aarhundrede. Usbekerne bo i et Bælte, der strækker sig fra Østturkestan over Bokhara, Khiva og Ferghana til det kaspiske Hav og Amu Darja. Før den russiske Erobring udgjorde de den herskende Klasse i Khiva, Bokhara og Khokan, hvor de overalt havde undertvunget den iranske Befolkning og indgaaet talrige Blandinger med den. I Udseende nærme Usbekerne sig meget til Kirgiserne; enkelte afvigende Træk som en noget større Legemshøjde og kraftigere Bygning skyldes maaske den omtalte Blanding med Tadschikerne. Iøvrigt danne Usbekerne vist næppe nogen antropologisk Enhed; de ere sikkert opstaaede ved

* Fotografierne til Fig. 245, 246 og 247 ere tagne fra Ch. de Ujfalvy, Expédition française en Russie, Sibérie et dans le Turkestan. Bd. V. Paris 1879.

en Sammenblanding af forskellige mongolske Folk, som af historisk-geografiske Grunde vare bragte i Berøring med hinanden og efterhaanden havde antaget væsentlig ensartede Sæder. Overalt, hvor de findes, danne de Overklassen, og det er ikke ualmindeligt, at Familier af iransk Afstamning, som ved Rigdom have opnaaet Indflydelse, lade sig betegne som Usbeker og efter et Par Slægtleds Forløb betragtes som saadanne. Usbekerne deles i flere Underafdelinger, af hvilke de vigtigste ere *Mingerne* i Khokan, *Tschagataierne* i Namagan, *Kurumaerne* ved Syr Darja mellem Taschkend og Khokan, og *Kiptschakerne*. I Modsætning til den Lunkenhed, hvormed saavel Tadschikerne som Kirgiserne omfatte Muhammedanismen, staar den fanatiske Iver, med hvilken Usbekerne hænge ved Profetens Lære.

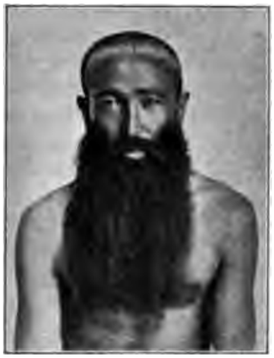

Fig. 246. Usbek.

I nær Slægt med Usbekerne ere *Turkomanerne* eller *Turkmenerne*, der leve som Nomader paa Stepperne mellem det kaspiske Hav og Aralsøen. De have fra den tidligste Tid beboet de samme Strækninger som den Dag i Dag og ere kun sjældent komne i videre Berøring med de omboende Folk; det tør derfor antages, at de i det væsentlige ere ublandede. Turkmenerne besidde i udpræget Grad de gode og daarlige Egenskaber, som pleje at udmærke nomadiserende Folkeslag. Røveri og Overfald høre til Dagens Orden, og Menneskeliv skaanes aldrig. De tilgrænsende persiske Provinser ere forvandlede til mennesketomme Ørkener, og ingen Handelskaravane vover sig igennem den turkmeniske Steppe. Paa den anden Side indtager den turkmeniske Kvinde en fri og agtet Stilling, det givne Ord brydes aldrig, og Gæstfrihed er en hellig Pligt. Turkmenerne deles i et ikke ubetydeligt Antal Stammer. Imod Øst bo i Nærheden af Amu Darja *Sakarerne* og *Tschandererne*, der deles i *Saraterne* og *Eskerne*. Noget mere mod Sydøst, strækkende sig ind i Afghanistan, leve *Ersarerne*. Ved Khiva samt ved Sydøstkysten af det kaspiske Hav træffes *Jomuterne*, hvis ene Gren kaldes *Bairam Schali*, medens den anden benævnes *Kara Tschuka*. Nær ved den sidstnævnte bo *Schichliarierne*; paa nogle Øer i det kaspiske Hav leve *Ogurdschalinzerne*. Øst for Jomuterne træffes *Göklanerne*, der anerkende Schahen af Persien som deres Overherre. En af de vigtigste Stammer er *Tekinzerne* eller *Tekerne*, hvis Hjemstavn er de frugtbare Oaser Achal og Merv. De bestaa af de to Underafdelinger *Toktamysch* og *Otamysch*. Endelig kunne nævnes *Sarykerne* og *Salorerne* eller *Ssalyrerne*. Turkmenerne leve under fuldstændig anarkiske Forhold. Der findes ingen Høvdinge eller andre politiske Magthavere, og den Indflydelse, som den russiske og persiske Regering kunne gøre gældende, har ikke stor Betydning for Folk, der med den største Lethed forandre Opholdssted. Muhammedanismen i dens sunnitiske Form er almindelig antaget, men omfattes ikke med synderlig Varme.

Fig. 247. Usbek Kvinde.

Karakalpakerne, der synes at være beslægtede med Kara-Kirgiserne, bo ved den sydlige Bred af Aralsøen. De udmærke sig særlig som Tæppevævere.

I Kaukasus træffes tre forskellige tyrkiske Stammer: *Karatschaierne* og *Kumykerne* paa Bjærgkædens Nordside, og de *basianske Tyrker* sydøst for Bjærget Elburs.

Nord for det kaukasiske Bjærgland bo mellem det kaspiske og det sorte Hav, ved Volga og paa Krim, *Nogaierne*, der i sig have optaget Rester af de nu forsvundne Stammer *Chazarer*, *Petscheneger* og *Kumaner*. Af Befolkningen i det engang saa mægtige tatariske Rige Kiptschak ved Volga findes endnu Levninger i Guvernementerne Kasan, Orenburg, Samara m. fl., hvor de gaa under Navnet *kasanske Tatarer*.

Det mest bekendte af alle tyrkiske Folk er *Osmanli*, *Osmannerne*, der danne den tyrkiske Befolkning i det europæiske Tyrki, Lilleasien og Afrika, men som forøvrigt ikke skulle nærmere omtales i dette Værk.

Inden Omtalen af den ural-altaiske Stamme sluttes, skulle nævnes nogle Folkeslag, der nu ere uddøde, men som man med større eller mindre Sikkerhed kan henregne til denne Familie. Et af de mest bekendte er *Hunnerne*, hvis Navn er uopløselig knyttet til den store Folkevandrings Historie, men hvis etnografiske Stilling ikke kan nøjere angives, da deres Sprog er gaaet til Grunde uden at have efterladt sig noget Monument af Betydning. I Sassanidernes Historie omtales de *hvide Hunner* eller *Ephthaliter* (*Hephthalitai* hos de byzantinske Forfattere, *Hayathilah* hos de arabiske), der skulle være identiske med de i Nordvestindien optrædende *Indoskyther*, og som af de kinesiske Historieskrivere omtales under Navnet *Je-tha* eller *Juei-tschi*. Det antages, at de bestod af en med iransk Blod stærkt blandet tyrkisk Stamme. Fra Ungarns Oldhistorie kendes *Avarerne*, fra det østromerske Riges senere Tid *Bulgarerne*. Medens det førstnævnte Folk forholdsvis hurtigt forsvandt sporløst, har det sidstnævnte bevaret sit Navn til Nutiden, men rigtignok ogsaa kun Navnet, thi, som allerede tidligere omtalt, blev Folket efterhaanden slaviseret. Ved Kaukasus boede paa Folkevandringens Tid *Chazarerne*, der dannede et mægtigt Rige her; senere bleve de undertvungne af Russerne. Som det synes, bestode Chazarerne saavel af Tyrker som af Finner. Deres østlige Naboer vare *Petschenegerne* (af Byzantinerne kaldede *Patzinakitai*, af Ungarerne *Bisseni*), et tyrkisk Folk, som fik samme Skæbne som hine, dog først efter at have udkæmpet blodige Kampe og udført store Vandringer. Den tyrkiske Stamme *Kumanerne* (Byzantinernes *Uzoi*, Arabernes *Ghuz*) kæmpede ved Russernes Side mod de indtrængende Mongoler, men bleve fuldstændig slaaede og adsplittede.

Endnu kan bemærkes, at de af Oldtidsforfatterne saa ofte omtalte *Skyther*, nomadiserende Stammer Nord for den græske Kulturkredses Omraade, af nogle nyere Forskere anses for Mongoler, medens andre henføre dem til de iranske Folk.

I det nordøstlige Asien bo ikke udelukkende Mongoler. Der findes her paa flere Steder, især ved Kysterne og paa Øer i Oceanet, en Række Folk, der i sproglig Henseende saavel indbyrdes som i Forhold til de omboende mongolske Stammer staa ganske isolerede. Det er sandsynligt, at de i ældre Tid dannede Befolkningen i hele det nordlige og østlige Asien, men senere af de fremtrængende Mongoler bleve sprængte fra hverandre og drevne ud mod Kysterne. Til denne Gruppe, Fr. Müllers *Hyperboræere*, kunne følgende Folk henregnes.

Ved Jenissejs mellemste Løb, omtrent mellem Byerne Turuchansk og Jenissejsk bo *Jenissej-Ostjakerne*, der ikke maa forveksles med det samojediske Folk af samme Navn. De falde i to Grupper, de *symske* og de *imbazkiske Jenissej-Ostjaker*. Ved Floden Agul bo *Kotterne*, der staa de førstnævnte nær i sproglig Henseende: *Arinterne* paa de sajanske Stepper og *Assanerne* ved Floden Ussolka talte oprindelig Sprog af samme Stamme som de ovennævnte Folk, men have senere antaget de sibiriske Tatarers. Alle disse Folk tælle i øvrigt kun ganske faa Individer og ere i Færd med at uddø.

Jukagirerne bo Nord og Øst for Jakuterne ved Floderne Jana, Indigirka og Kolyma. Af deres Naboer Korjakerne kaldes de *Aetal*, medens de selv benævne sig *Odul[illegible]a* eller *Od[illegible]* (ɔ: Mennesker). De dannede tidligere en temmelig talrig Folkestamme, der boede noget længere mod Syd, men bleve af Jakuterne og Tunguserne fordrevne til deres nuværende Hjemland. En Underafdeling af dem ved Navn *Tschuvanzerne* eller *S[illegible]* lever endnu ved Anadyrs øvre Løb, medens andre jukagiriske Stammer (*Omoker*, *Schelager*, *Anauler*) nu ere forsvundne. Jukagirerne ere høje, velbyggede Folk med lys Hudfarve, langt, smukt formet Ansigt og sorte Øjne og Haar. Hunden, der anvendes til at trække Slæderne, er det eneste kendte Husdyr. Fiskeri og Jagt paa Rensdyr og Fuglevildt ere de vigtigste Livserhverv. Boligerne ere solide Træhuse. Religionen er af shamanistisk Art.

Det yderste Parti af Asiens Nordøstspids bebos af *Tschuktscherne* og *Korjakerne*, to Folk, der i Udseende, Sprog og Levevis vise stor indbyrdes Lighed. Nordligst, mellem Koljutschin-Bugten og Anadyr-Bugten, leve *Tschuktscherne*, medens *Korjakerne* strække sig fra Anadyrfloden, der danner Nordgrænsen for deres Udbredelse, ned over Dele af Kamtschatka. Begge Folk falde i to Grupper, idet en Del Familier have bosat sig langs Kysten, hvor de leve af Fiskeri, medens en anden Del som Nomader [illegible] Rensdyr [illegible] strejfer om i det indre. Man skelner derfor mellem Kyst-Tschuktscher og Kyst-Korjaker, Rensdyr-Tschuktscher og Rensdyr-Korjaker. Kyst-Korjakerne [illegible] Stammer [illegible] eller *[illegible]*. *[illegible]* [illegible]. Hos de nomadiserende Stammer træffes lignende Sæder som hos [illegible] nordligere boende Folk. Kun Hjordenes Beskaffenhed er [illegible] Rensdyret er det eneste kendte Husdyr. Telte og Klæder forfærdiges [illegible] sydligere Egne anvendte Kamelhaar [illegible]. De ved Kysten boende Stammer leve væsentlig paa samme Maade som [illegible] Fiskeri og Fangst af de store Havpattedyr ere de vigtigste Livserhverv. Baadene bygges af [illegible] og beklædes med Hvalrosskind; de ere omtrent 8 M. lange og kunne rumme henved tolv Personer. Tschuktscherne ere [illegible] deres Farter paa Havet til Amerikas Vestkyst. [illegible] Art [illegible] øvrige nordasiatiske Folk.

[illegible] Kamtschatka [illegible] af *Kamtschadalerne*, der selv kalde [illegible] som Jægere og Fiskere. [illegible] ere af to Arter: om Sommeren [illegible] 4 M. høje Stolper, medens man om [illegible] med Græstørv. Saavel Boligerne [illegible] og vrimle af [illegible] Regelen to til tre Koner. I [illegible] Russernes første Ankomst til Landet [illegible]. De religiøse Ideer var [illegible] at have fjernet sig fra den [illegible]

vanlige nordasiatiske Type. Dog fortjener det at fremhæves, at Kamtschadalerne ikke kendte mandlige Shamaner; i Stedet for saadanne fungerede gamle Kvinder.

Rækken af de her omtalte isolerede Folk i Nordøstasien sluttes af *Aïnoerne*, der have boet paa det asiatiske Fastland; herfra bleve de fordrevne til deres nuværende Opholdssteder: den yderste Sydspids af Kamtschatka, den sydlige Del af Sachalin samt Kurilerne og Jesso. Paa deres Vej langs Amur-Floden synes de at have efterladt det nu her bosatte Folk *Giljakerne*, der skal være nær beslægtet med dem og maaske kun har udgjort en Del af den samlede Aïno-Stamme. Paa Jesso har deres Udbredelse været større end nu, og det er paa et tidligere Sted blevet omtalt, at de senere indtrængende Japanesere fordreve dem fra de øvrige Øer i Arkipelaget, som de havde besat paa deres Vandring fra Fastlandet. Paa de følgende Sider skal der gives en Skitse af Aïnoernes Udseende og Levevis.

Fig. 248. Giljak Kvinde.

Aïnoer.

Om Aïnoernes Oprindelse findes forskellige Traditioner. Nogle fortælle, at den første Aïno var skabt af den store Aand Kamoi, der opholdt sig paa et helligt Bjærg. Andre paastaa, at Folket nedstammede fra en Kvinde af høj Byrd, der var bleven forslaaet til Kysten af Jesso og her trofast blev plejet af en Hund eller Ulv, ved hvem hun blev Moder til de første Aïnoer. Sagn af denne Art, der ikke ere ualmindelige hos Folk, som ikke have bevaret nogen Erindring om tidligere Vandringer, vise til Overflod, at Aïnoerne betragte sig og af deres Omgivelser betragtes som et isoleret Folk, uden Forbindelse med Nabostammerne. Ved Omtalen af Japaneserne blev det berørt, at der i Tidens Løb havde fundet en Blanding Sted mellem de oprindelig over hele Arkipelaget udbredte Aïnoer og Japaneserne, der som Erobrere fra Korea trængte frem og fordreve Urbeboerne. Den nordligste Ø af det japanesiske Kejserrige, Jesso, blev dog kun i ringe Grad besøgt af Japaneserne, og her have Aïnoerne kunnet holde sig delvis ublandede lige til vore Dage.

I Henseende til Udseende danne Aïnoerne en bestemt Modsætning til Japaneserne. Hudfarven er rødbrun, noget mindre mørk hos Kvinderne. Hele Ansigtstypen har ikke noget mongolsk ved sig; den mindede v. Siebold, der besøgte Aïnoerne 1880, om Ansigtstrækkene hos den russiske Bondestand, og andre Forskere mene med Sikkerhed at kunne spore Slægtskab med Europas arisktalende Befolkning*. Øjnene ere ikke skraatstillede, men have samme Form som almindeligt blandt de europæiske Folk. Det ejendommeligste og mest iøjnefaldende Træk i Aïnoernes Ydre er dog den store Behaaring, der ikke indskrænker sig til Hovedet alene, men ogsaa udstrækker sig til hele Legemet, og som giver navnlig de ældre Mænd et vildt og barskt Udseende, der aldeles ikke svarer til deres Karakter. Denne udmærker sig tvertimod ved en høj Grad af Godmodighed og Blidhed, der lægger sig for Dagen i Forholdet til fremmede ikke mindre end i Forholdet til Børnene. Gennemgaaende ere Aïnoerne stille og fredsommelige Folk; kun sjældent bliver man hidsig eller utaalmodig Opforsel vaer. Overfor Alderdommen nære de en Veneration, der kan maale sig med Kinesernes.

Fig. 249. Aïno Mænd.

Klædedragten, der er ens for bægge Køn, ligner i Snittet den japanesiske og er sikkert en Efterligning af denne. Stoffet, hvoraf Klæderne forfærdiges, er Træbast, der opblødes, snoes til Traade og væves; det farves med Afkoget af en Planterod og prydes med

* Saaledes navnlig A. H. Keane (Ethnology, Cambridge 1896, S. 418 ff., og Man past and present, smstds. 1899, S. 286).

de blaa Snore. Ældre Folk og Børn bære desuden en Kappe
vet Hjorteskind. Om Livet sammenholdes Dragten ved et
ved hvilket der hænger forskellige Redskaber: en Kniv med
ret Haandtag og Skede, Pibe, Tobakspung, Fyrtøj osv. Fød-
lades i Regelen ubedækkede. Er Vejret meget koldt, bærer
trømper af Hjorteskind og Snesko. Hovedet beskyttes i Re-
tilstrækkelig af det tætte Haar; sjældnere bæres en Hue af
ra Barndommen væn-
oerne til at taale det
lide Klimas Omskif-
som oftest gaa Bør-
nøgne til en Alder
-14 Aar. Renlighed
ikke til Aïnoernes
; hverken deres Per-
eller deres Husge-
live nogensinde va-
Af Smykker have
ne ikke noget stort
. Kvinderne bære
klodsede Ørenringe
k, undertiden ogsaa
llere Metal. Deres
mmeligste Prydelse
Tatoveringen. Ved
af en spids Kniv ind-
Mønsteret, der ind-
med Sod og frem-
med en blaalig Farve.
ejer paa denne Maade
de Arme, Hænder og Ansigt; navnlig er det almindeligt at
Overlæben med et aflangt Mønster, der i Frastand tager sig
et Overskæg.

Fig. 250. Aïno Kvinder.

Aïnoerne bo i Hytter, der bestaa af et Stel af utildannede
beklædt med Bastmaatter eller sammenbundne Rør. Paa Øst-
stsiden af Hytten findes Aabninger, der tjene som Vinduer,
s Indgangen er gennem en lille Forstue foran Nord- eller
ggen. Midt i Hytten er i Jorden gravet en Grube, der gør

Tjeneste som Ildsted; over dette lægges en Trærist, paa hvilken Kogekarrene kunne anbringes. I Loftet er et Hul, gennem hvilket Røgen kan undslippe. Til venstre for Ildstedet er Husherrens Sæde, til højre derfor Kvindernes og Børnenes; bagved ere Sovestederne, Træbrikser, belagte med Hjorte- og Bjørneskind. Huset omgives i Regelen af en lille Have, i hvilken der dyrkes Tobak, Majs og Hirse. Aïnoerne bo i Landsbyer paa 15 - 20 Hytter, som oftest beliggende i Nærheden af fiskerige Floder eller mellem Bjærgene i Egne, hvor der findes Vildt i Overflod. Paa Jagten anvendes Bue og Pil med forgiftet Spids af Bambusrør; ved Fangst af Bjørne bruges en solid Lanse. Foruden disse Vaaben bære Mændene gerne i Bæltet en Kniv, hvis Klinge er købt hos Japaneserne, medens Skeden og Haandtaget ere udskaarne af Aïnoerne selv. Overhovedet forstaa Aïnoerne ikke at tildanne Metallerne. Deres Fiskeri- og Agerdyrkningsredskaber maa de, for saa vidt som Metal er kommet til Anvendelse derpaa, købe hos Japaneserne. Der fiskes med Krog, Harpun og Net fra Baade, dannede af en udhulet Træstamme; til længere Farter anvendes Fartøjer af Planker, sammenbundne med Bast og tættede med Mos. Aïnoerne ere dygtige Søfolk, men de forstode tidligere kun Brugen af Aarer; Anvendelsen af Sejl lærte de hos deres mere civiliserede Naboer.

Familielivet udmærker sig ved den høje Plads, der tildeles Kvinden, og ved den Kærlighed og Fredsommelighed, som karakteriserer Forholdet mellem Husstandens Medlemmer. Hustruen er eneraadende i Huset og har stor Indflydelse paa alle Bestemmelser vedrørende Familiens indre Anliggender. Monogami er almindeligt; kun den øverste Mand i Landsbyen har Ret til at tage en eller flere Medhustruer, der hver faar sin særskilte Hytte. Ægteskabet, der indgaas temmelig tidligt (Kvinden 16 Aar, Manden 18), ledsages sjældent af nogen Indstiftelsesfest; derimod er det almindeligt, at der gives Brudens Forældre en Gave. Manden bliver i Almindelighed boende hos sin Svigerfader, indtil hans første Barn er født. Efter Forældrenes Død arver den ældste Søn alt, undtagen Husgeraadet, der tilfalder Døtrene. Ægteskabet kan opløses, naar Parterne ere enige derom. Brud paa den ægteskabelige Troskab regnes for en af de største Forbrydelser og straffes med store Bøder. Dødsstraf er ukendt; Forbryderen kan kun idømmes Prygl eller Erstatning i Naturalier, navnlig Pelsværk. Den dømmende Myndighed

er hos Landsbyhøvdingen i Forening med de ældste. Høvdingeværdigheden er undertiden arvelig.

Aïnoerne ære et højeste Væsen, der i sig forener de seks Aander, som antages at besjæle Landet og Havet. Alt i Naturen er Vidnesbyrd om hans Magt, og han er overalt tilstede i den. Man forestiller sig ham i menneskelig Skikkelse, lignende en gammel Aïno, men af noget lysere Hudfarve. Alle Bestræbelser i det daglige Liv gaa ud paa at skaffe sig hans Gunst. Det Navn *Kamoi*, hvormed han betegnes, er vistnok identisk med det japanesiske Udtryk for en Aand *Kami*, men selve Religionen er ikke laant fra Japaneserne. I dette Liv ere Sundhed og Sygdom Belønning og Straf for gode og slette Handlinger. Efter Døden gaar Sjælen til den store Aands Ø eller til den slette Ø, alt efter sin moralske Vandel. Hist leve de gode i Fred og Lykke paa de rige Jagt- og Fiskerigrunde, medens her findes et raat og ubehageligt Opholdssted for de onde, der dog slippe for egentlige Pinsler. Mennesket er i Besiddelse af fri Villie og kan rette sig efter Moralloven: ære Alderdommen, ikke stjæle, ikke lyve. Skønt Kamoi som allestedsnærværende lige saa godt kan anraabes det ene Sted som det andet, findes der dog i Husene visse Pladser, som ere ham helligede. For at betegne saadanne indviede Steder anbringer man lodret i Jorden korte Stave, udskaarne af Ahorntræ og foroven prydede med en Busk af Spaaner; saadanne Stave betragtes paa en Gang som Symboler paa Aanden og som Ofringer til ham, og man giver dem en noget forskellig Form ved de forskellige Anledninger (Dødsfald, Sygdom, Fødsel osv.), ved hvilke de anvendes. Til Ære for Kamoi foranstaltes aarlig en Fest, ved hvilken en fra lille opdrættet Bjørn slagtes under forskellige Ceremonier. Overhovedet nyder Bjørnen en stor Anseelse blandt Aïnoerne, og der tillægges den forskellige hemmelighedsfulde Egenskaber, Forhold, som ogsaa træffes hos andre af Nordøstasiens Folk. Man søger at beskytte sig mod det dræbte Dyrs skadelige Indflydelse ved at give dets Kranie Hæderspladsen i Hytten. Talrige andre overtroiske Forestillinger træffes hos Aïnoerne. Saaledes mener man, at Sol- og Maaneformørkelse skyldes en Sygdom hos disse Himmellegemer. Jordskælv opstaar derved, at store Fisk ere komne ind under Øerne og nu søge at befri sig ved voldsomt at bevæge Halen. Man maa vogte sig omhyggeligt for, at nogen faar fat paa

ens afskaarne Haar, da der ved Hjælp af dette let kan tilføjes Ejermanden Skade.

Den døde iføres sine bedste Klæder og nedlægges oven paa Jorden, omgiven af Redskaber og Spisevarer; derefter lægges Træstykker og Jord over Liget, saa at der dannes en lav Tue. Paa Mændenes Grave anbringes en lanseformet Pæl, medens man paa Kvindernes henstiller en med et udskaaret Hoved prydet Stav. Sørgetiden varer for Mændenes Vedkommende 20 Dage, for Kvindernes et Aar, i hvilket Tidsrum man ikke uden tvingende Grund maa forlade Hytten og ikke modtage Besøg. Jævnlig udgydes Drikofre i Retning af Graven, men denne selv besøges ikke af de efterlevende, og den dødes Navn nævnes aldrig. Ofte brænder man ved en Mands Død hans Hytte ned til Grunden, for at hans Aand ikke skal føle Opfordring til at vende tilbage.

EUROPA.

Fig. 251. Landsby i Kaukasus*.

EUROPAS FOLKESLAG.

I de paa de foregaaende Blade af dette Værk givne Skildringer af Folk uden for Europa har man forsøgt at tegne et Billede af en Række forskellige Kulturer, paa samme Maade som den europæiske Kulturkreds skildres af, hvad man plejer at kalde Kulturhistorie. Men Kildernes Beskaffenhed og Hensynet til den disponible Plads have medført, at der intet Steds har kunnet gives en virkelig Historie, en Fremstilling af Kulturens Vækst og Udvikling. Hos de allerfleste eksotiske Folk findes der ikke Midler til at forfølge Kulturen i dens vekslende Skikkelser, og hos de enkelte, hvor Kilderne ere tilstede, maa en Fremstilling som den nærværende, der kun tilstræber at drage Hovedtrækkene og give Omridsene, nødvendigvis resignere. Over for Europas Folk stiller Forholdet sig paa lignende Maade som ved Østasiens Kulturnationer, for saa

* Fig. 251 er taget fra M. Anholm, I Gogs och Magogs Land. Stockholm 1895.

vidt som Kilderne flyde rigeligt; men samtidig ere vor Verdensdels Tilstande saa vel kendte, at man næppe vil søge en Skildring af dem paa dette Sted, og Etnografien kan her vige Pladsen for den specielle europæiske Kulturhistorie. Det er saaledes udelukkende Hensigtsmæssighedshensyn, som afholde fra at drage vor egen Kulturkreds med ind i Betragtningen. Paa den anden Side vil maaske et kort og skematisk Omrids af de etnografiske Forhold i Europa, for saa vidt de ere betingede af sproglige Forskelligheder, ikke være Læseren uvelkomment og skal derfor gives paa de følgende Sider i nøje Tilslutning til Fr. Müllers System.

Hovedmassen af de europæiske Folk høre til den indoeuropæiske Æt, som her har naaet sin største Udbredelse, medens den uden for denne Verdensdel kun omfatter de persiske og Dele af de indiske Folk. Den første Familie, der skal omtales, er den *thrakisk-illyriske*, der, som Navnet angiver, bestaar af de fra Oldtidens Historie saa velkendte *Thrakere* og de mindre hyppigt omtalte *Illyrere*, bægge boende i de nordlige Egne af Balkan-Halvøen. Til Thrakerne henregnes *Dacierne*, *Geterne* samt vistnok ogsaa *Lelegerne* og *Makedonierne*. Den forhistoriske Befolkning i det egentlige Grækenland, de af Oldtidsforfatterne omtalte *Pelasger*, hører efter nogle Forskeres Mening til Thrakerne, medens andre anse den for Grækere. Illyrerne, hvis Navn endnu er bevaret som Betegnelse for den af dem beboede Kyststrækning, der begrænser det adriatiske Hav mod Øst, bestod i Oldtiden bl. a. af *Veneter* og *Liburner*. Ogsaa de i Syditalien boende *Messapiere* og *Japyger* udgjorde vistnok en Del af Illyrerne. I Tidens Løb bleve imidlertid alle de nævnte Folk mere eller mindre assimilerede med Grækere og Italere og have ikke bevaret deres Sprog til Nutiden med Undtagelse af *Albaneserne*, Tyrkernes *Arnauter*, der selv kalde sig *Schkipetarer*, og som i et Antal af henved 2 Millioner leve i Albanien og spredt i Montenegro, Bulgarien, Slavonien og Dalmatien.

1. *Grækerne* deltes i Oldtiden i *Dorerne*, *Ionerne* og *Æolerne*. Senere smeltede disse Stammer mere og mere sammen; den centraliserede Styrelse og det fælles Skriftsprog gjorde sit til at udviske de oprindelige Forskelligheder. I Middelalderen fandt en vistnok ikke ubetydelig Blanding af slavisk og mongolsk (bulgarisk) Blod Sted, men den var dog ikke stærk nok til at paatrykke Folkets Levevis og Sprog noget fremmed Præg, og Nutidens Græker er i alt væsentligt en virkelig Efterkommer af Oldtidens.

2. Af de *italiske* Folk indtage *Romerne*, der danne en Underafdeling af *Latinerne*, ubestridelig den første Plads. Nord for deres Omraade boede *Umbrerne*, Syd derfor *Samniterne* og *Volskerne*. Under den lange Periode, da den politiske Magts Tyngdepunkt laa i Rom, foregik en uafbrudt Afsliben og Udjævnen af de provinsielle Ejendommeligheder, saa at Italiens Beboere bleve et i etnografisk Henseende væsentlig ensartet Folk, medens samtidig det latinske Sprog begyndte og fuldførte sin Kulturmission til de omliggende Lande. Resultatet blev, ved Romerstatens Opløsning, Dannelsen af de nulevende romanske Sprog og Folk. Disse falde i følgende to Grupper: de *vestromanske* og de *østromanske*. Den første Gruppe omfatter det *Provençalske* og det *Franske*, der tales henholdsvis i det nuværende Frankrigs sydlige og nordlige Del, det *Portugisiske*, det *Spanske*, det *Italienske* og det *Kurvælske* eller *Friaulisk-*

ladinske (i det sydlige Schweiz). Det vil let ses, at de romansktalende Folk i Henseende til Sprog danne een Familie. I antropologisk Henseende bestaa de derimod af meget forskelligartede Elementer; vel have de det romerske Blod fælles, men iøvrigt veksler Blandingen for hvert Folk: Franskmanden har keltisk, germansk og (i de sydlige Egne) iberisk, Italieneren germansk, Rumæneren thrakisk, slavisk og mongolsk, Spanieren og Portugiseren iberisk, keltisk, germansk og arabisk Blod.

Den anden Gruppe omfatter det *Rumænske* og *Vallakiske,* der tales i Rumænien, Bessarabien, Dele af Ungarn og Transsilvanien samt enkelte Steder paa Balkanhalvøen. Det rumænske falder i to Dele, der adskilles ved Donau; den nordlige kaldes den *daco-romanske,* hvis Omraade nogenlunde falder sammen med den romerske Provins Daciens; den sydlige, der kaldes den *macedo-rumænske,* tales af nogle adsplittede Stammer: *Dassareterne* eller *Massareterne* i Bjærgene paa Grænsen mellem Albanien og Makedonien, *Stor-Valakkerne* i Pindus og *Bovierne* ved Kephissus' og Fidaris' Kilder.

3. Europas østlige Egne ere den *lettisk-slaviske* Families Hjemstavn. I den ældste kendte Tid strakte det af dem beboede Land sig mellem Østersøen og det sorte Hav, mod Sydvest begrænset af Karpatherne, mod Øst af Volga. Den nordligste Del af Vestgrænsen var mere ubestemt. Under Trykket af Germanernes Udbredelse i det nuværende Tyskland vege Slaverne mere mod Sydøst, hvorfra de senere sammen med Hunner og Østgoter udbredte sig i den nedre Donaudal. Da de germanske Stammer, som vare bosatte langs Østersøens sydlige Bred, vandrede herfra i den store Folkevandring, udbredte Slaverne sig over de mennesketomme Strækninger og naaede til Elbens nedre Løb; samtidig besatte de Bøhmen og Mähren samt Dele af Østerrig. Efter Ophøret af Folkevandringen bleve de paany drevne mod Vest, idet Germanerne atter bemægtigede sig Landene umiddelbart Syd for Østersøen samt Østerrig. Til Gengæld udbredte Slaverne sig saa mere mod Nord og Øst.

Den lettisk-slaviske Familie falder i to Grupper: den *lettiske* og den *slaviske.* Til den første høre *Lithauerne* i Østpreussen, preussisk Lithauen og russisk Lithauen, de nu uddøde eller absorberede *Preussere* imellem Weichsel og Memel og *Letterne* i det sydlige Livland, Kurland og Guvernementet Vitebsk. Den anden Gruppe deles i to Afdelinger, en østlig og en vestlig. De østlige Slaver bestaa af *Russerne, Bulgarerne, Serberne* og *Slovenerne.* Russerne inddeles i *Stor-Russerne,* der bo Nord og Øst for en Linie fra Peipus-Søen til Mundingen af Don. Vest og Syd for denne Linie bo *Hvide-Russerne* og *Lille-Russerne.*

Bulgarerne vare, som paa et tidligere Sted omtalt, oprindelig et Folk af finsk Afstamning. Senere bleve de slaviserede og mistede deres Sprog. Sammen med Serbere og Kroater danne Bulgarerne en Gruppe, der benævnes *Syd-Slaver. Serberne* med *Kroaterne* og *Morlakerne* danne Befolkningen i Serbien, Herzegovina, Montenegro og Dalmatien. Morlakerne ere slaviserede Rumænere.

I det sydlige Steiermark, Kärnten og Krain bo *Slovenerne* eller *Vinderne.*

Til den vestlige Afdeling af Slaverne høre *Polakkerne, Czecherne, Slovakerne* og *Venderne.* Til Polakkerne, der udgøre Befolkningen i de af Preussen, Rusland og Østerrig annekterede Dele af det tidligere Kongerige Polen, henregnes *Kassuberne (Kaschuberne),* som leve paa den smalle Landstrimmel fra Forbjerget Hela ved Putzinger Vig til henimod Weichsel, samt de nu uddøde *Polaber* ved Elbens nedre Løb. *Czecherne* udgøre Befolkningen i Bøhmen, Mähren og en Del af Schlesien, medens de med dem nærbeslægtede *Slovaker* leve i det nordøstlige Ungarn. *Venderne* eller *Sorberne* træffes i det preussiske og det sachsiske Lausitz.

4. Den *germanske* Familie, hvis Omraade bestaar af England, den skandinaviske Halvø, Danmark, Nederlandene og Tyskland, deles i to Afdelinger, *Østgermanerne* og *Vestgermanerne*. Den første af disse Afdelinger omfatter *Skandinaverne* og *Goterne*. Til de første henregnes *Svenskerne*, *Danskerne* og *Nordmændene*, til hvilke sidste *Islænderne* og *Færingerne* maa henføres. *Goterne*, hvis Historie kendes fra den store Folkevandrings Tid, ere nu uddøde og assimilerede. Oprindelig bestode de af *Vestgoterne*, der tidligst træffes mellem Donau, Karpatherne og Dnjester, og *Østgoterne*, mellem Don og Dnjester. Som bekendt endte Østgoterne efter lange Vandringer i Italien, Vestgoterne i Spanien. En lille Rest af Østgoterne holdt sig indtil det 16de Aarhundrede paa Krim. Til Goterne hørte de ligeledes uddøde Folk *Thaifaler*, *Gepider*, *Vandaler* og *Heruler*.

Vestgermanerne eller *Tyskerne* vare fra de ældste historisk kendte Tider delte i flere Stammer, hvis Navne ere overleverede af Oldtidsforfattere, men hvis indbyrdes Slægtskab og geografiske Udbredelse nu ikke med Sikkerhed lade sig bestemme. Saaledes er Forholdet med de tre store Grupper, som Tacitus angiver: *Ingævonerne*, *Hermionerne* og *Istævonerne*; ogsaa med Stammer som *Hermundurer*, *Markomanner* og *Quader* i Tysklands sydlige og mellemste Dele. *Friser* mellem Rhinen og Elben, *Usiper*, *Tencterer*, *Bructerer*, *Chauker*, *Cherusker*, *Chatter*, *Marser*, *Sigambrer*, *Cimbrer*, *Angler*, *Sueber*, *Semnoner* og *Longobarder* staar man, i hvert Fald for de flestes Vedkommende, temmelig raadvild. Senere indtræde ved Folkevandringen store Forskydninger af den oprindelige Fordeling af Stammerne, og nu falder der mere Lys over de fleste af dem. *Franker*, *Alemanner*, *Schwaber*, *Bajuvarer*, *Hessere*, *Vestfalere*, *Sachsere*, *Frisere* og *Thüringer* nævnes nu og kunne identificeres med Dele af Tysklands nuværende Befolkning. Det tyske Sprog falder i to Grupper, en nordlig og en sydlig. Til den første høre det frisiske, det nedertyske, fra hvilket det hollandske og det flamske stamme, samt det sachsiske, der af de angelsachsiske Erobrere overførtes til England og blev Grundlag for det i Nutiden talte engelske Sprog. Den sydlige Gruppe er det højtyske, fra hvilket det nuværende tyske Skriftsprog stammer. Inden for de egentlige Tyskere kan man skelne mellem to Grupper, en nedertysk (plattysk) og en højtysk. Til den første høre Friserne, Nedersachserne (i Slesvig, Holsten, Hannover, Mecklenburg, Pommern, Østpreussen og Brandenburg) og Vestfalerne; til den sidste henregnes Alemannerne (i Schweiz, Schwarzwald og Elsass), Schwaberne, Bajuvarerne (i Bayern, Tirol, Østerrig, Steiermark, Kärnten, det sydlige Böhmen, Mähren og Schlesien), Frankerne (i Øvrepfalz, Böhmerwald, om Würzburg, Fulda, Frankfurt og i Hessen og Rhinpfalz) og Øvresachserne (i Thüringen, Meissen, Lausitz, Nedreschlesien og Riesengebirge).

5. Den vestligst boende af alle de til den indoeuropæiske Sprogart hørende Familier er den *keltiske*. I tidlig historisk Tid træffes *Kelterne* udbredte over store Dele af Vesteuropa. I Spanien optræde de blandede mellem Landets oprindelige iberiske Befolkning; i Gallien og Belgien nævnes de keltiske Stammer *Armorikerne*, *Biturigerne*, [illegible], [illegible], *Nervierne*, *Treverierne* o. fl.; i Britannien levede Stammer som [illegible], *Brigantierne*, *Silurerne* o. a.; i Norditalien træffes *Salasserne*, [illegible] og [illegible]. Ogsaa i Schweiz og i Tysklands sydvestlige Egne træffes i Oldtiden keltiske Folk (*Helvetierne*, *Vindelicierne*, *Norikerne*); ligesom man ogsaa i Illyrien træffer *Skordiskerne* og i Lilleasien *Galaterne* (bestaaende af de tre Stammer [illegible], *Trokmerne* og *Tektosagerne*). I Tidens Løb formaaede dog Kelterne ikke at bevare deres Plads; de gik op i de germanske og romanske Folk og findes nu ublandede kun paa Irland, Skotlands Vestkyst, Øen

Man, i Wales og Bretagne. Sproget falder nu i to Dialekter, den *kymriske* og den *gadheliske* (gaideliske, gaeliske). Den første tales i Wales og Bretagne (hvor den kaldes *armorisk*), den sidste i Irland, Skotland og paa Man. Af sproglige Grunde kan man bevise, at *Gaelerne* vare den tidligst indvandrede Gren af Kelterne, og at de nedsatte sig i Gallien, Norditalien og Britannien. Senere kom *Kymrerne* og fortrængte dem til de yderst liggende Punkter af deres oprindelige Omraade. Den Rolle, det ublandede keltiske Element spiller i Europa, er nu ikke betydelig; derimod danner det en meget vigtig Bestanddel i den Blanding, af hvilken de romanske Folk ere fremgaaede.

En egen Verden saavel i geografisk som i sproglig Henseende udgør Kaukasus. Dette Bjærgland danner ligesom en Borg, til hvilken en isoleret, ikke-indoeuropæisk Folkegruppe, sandsynligvis under Trykket af overlegne Indvandrere (Indoeuropæere, Ural-altaiere), har søgt Tilflugt og til vore Dage hævdet sin Tilværelse. Ser man bort fra de øjensynlig i ny Tid indvandrede Folk, der tale Sprog af indoeuropæisk og ural-altaisk Rod (Osseter og Tatarer), kan Kaukasus siges at danne en fuldkommen isoleret Sprogø. Det er en overordentlig stor Mængde Dialekter, som tales paa dette temmelig indskrænkede Omraade, og de indbyrdes Forskelligheder ere betydelige. Dog synes de alle at nedstamme fra et Fællessprog, der tidligere har været udbredt over et mere udstrakt Omraade. Man kan dele de nulevende kaukasiske Sprog i to Hovedgrupper *, en sydkaukasisk og en nordkaukasisk. Til den første hører den bekendte Stamme *Georgierne* med *Gruzinerne, Imeretherne, Gurierne* og *Ingiloierne*. Noget fjernere staa *Mingrelierne* og *Lazerne*, der ere nærbeslægtede indbyrdes, samt *Svanetherne*. Den nordkaukasiske Hovedgruppe omfatter en meget stor Mængde, til Dels af ganske faa Individer talte Dialekter, hvis ringe Udbredelse maa søges bl. a. i de geografiske Forhold, idet de vanskelig overstigelige Bjærgkamme dele Landet i et ikke ringe Antal mere eller mindre lukkede Dale, til hvilke Beboelsen er indskrænket. Man kan dele denne Gruppe i to Underafdelinger, en vestlig og en østlig. Den vestlige Afdeling omfatter 1) *Abchaserne* eller *Asegaerne* (til hvem en Del mindre Stammer henregnes: *Ssader* eller *Dshigeter, Abssneer, Sambaler* eller *Zebeldiner, Barakaier, Bager, Schegerai-Tamer, Kisilbeker, Baschilbaier, Basschoger* og *Ubycher*) og 2) *Tscherkesserne*, som omfatte følgende Stammer: *Abadsecher, Schapssuger, Natkuadsher* eller *Natuchaizer, Kabardiner, Bessleneier, Mochoscher, Kemgoier* og *Temirgoier, Chatiukaier, Bsheducher* og *Shaner* eller *Shanejewzer*. Den østlige Afdeling, der er meget omfattende, falder i en nordvestlig og en sydøstlig Gruppe. 1) Den nordvestlige omfatter *Tschetschenzerne* (der ogsaa kaldes *Khister, Mizdschegher* og *Nachtschuoier*), *Thuscherne* eller *Mosokerne, Inguscherne* eller *Lamurerne, Chewsurerne* og *Pshawerne, Avarerne* (ikke at forveksle med det S. 675 omtalte mongolske Folk af samme Navn), *Akuschaerne, Kubatscherne* og *Lakerne* (ogsaa kaldte *Tumaler* og *Kasi-Kumyker*). 2) Den sydøstlige Gruppe indbefatter *Kürinerne, Karabulakerne* eller *Arschteerne* og *Uderne*. Endelig kan omtales, at man til de kaukasiske Folk mener at kunne henregne de to nu uddøde Stammer, *Albanierne* i Shirvan og Daghestan og *Alarodierne* i Armenien.

Kaukasierne ere ikke den eneste Levning af oprindelig videre udbredte, men nu enten uddøde eller stærkt decimerede Racer i Europa. De af Oldtidsforfatterne

* Den her givne Hovedinddeling af de kaukasiske Sprog og Stammer er laant fra R. von Erckert, Die Sprachen des kaukasischen Stammes. Wien 1895. De enkelte Stammenavne ere tagne fra Fr. Müller.

[illegible] Nationalitet [illegible] Folkestamme [illegible] Ungarer [illegible] Estlaenderne [illegible] Sprogstammer [illegible] mongolske [illegible] semitiske [illegible]*

Spanien og Portugal [illegible] Folkestamme [illegible] Spanien og Aquitanien [illegible]

[illegible] Europas Folkestammer [illegible] semitisk og mongolsk [illegible]

* [illegible] Professor Vilhelm Thomsen [illegible] Bøiningsformer og Talord [illegible] Remarques sur la parenté [illegible] Hernandez [illegible] Amerikanske [illegible] Etrusker [illegible]

REGISTER

OVER NAVNE PAA FOLKESTAMMER OG SPROG.